МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра цивільного права та процесу

Навчально-науковий інститут права та психології
Кафедра цивільно-правових дисциплін

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ.

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА:

СХЕМИ, ТАБЛИЦІ, РОЗ'ЯСНЕННЯ

Книга 1 **Загальні положення**

Книга 2 **Особисті немайнові права фізичної особи**

Книга 3 **Право власності та інші речові права**

Книга 4 **Зобов'язальне право**

Книга 5 **Спадкове право**

КИЇВ – 2026

УДК 347(477) (075.8)
Ц93

Рекомендовано Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 23/4-8 від 28 жовтня 2025 року).

Рецензенти:

Веселовська Н.О. **–** кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету ВНЗ «Національна академія управління»;

Мазур В. В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Авторський колектив:

Кирдан Б.В. **–** завідувач кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент (гл. 13, 15);

Мироненко В.П. **–** доцент кафедри цивільного права і процесу, кандидат юридичних наук, професор (гл. 9, 14, 17);

Полішко Н.Л. – професор кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології, доктор філософії, доцент (гл. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 16);

Скриник М.В. – старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології, доктор філософії (гл. 10, 11, 12).

Ц93 Цивільне право України. Загальна частина: схеми, таблиці, роз'яснення. Навчальний посібник [Б.В. Кирдан, В.П. Мироненко, Н.Л. Полішко, М.В. Скриник]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2026. – 360 с.

Навчальний посібник «Цивільне право: Загальна частина: схеми, таблиці, роз'яснення» підготовлено з урахуванням сучасного стану законодавства України, новітніх змін до цивільного законодавства, актуальної судової практики, зокрема правових позицій Верховного Суду, а також основних доктринальних підходів до розуміння природи та функцій цивільного права. У виданні системно висвітлено питання предмета і методу цивільно-правового регулювання, принципів цивільного законодавства, джерел цивільного права, правового статусу фізичних та юридичних осіб, об'єктів цивільних прав, правочинів, представництва, строків і термінів, позовної давності, способів здійснення та захисту цивільних прав і інтересів.

Видання розраховане на здобувачів вищої освіти юридичних спеціальностей, аспірантів, викладачів, а також практикуючих юристів, які прагнуть поглибити системне розуміння Загальної частини цивільного права в контексті сучасних реформ. Сподіваємося, що цей посібник стане належним теоретичним і методичним підґрунтям для формування високого рівня професійної правничої культури та сприятиме підготовці фахівців, здатних ефективно працювати в умовах оновленої моделі цивільного законодавства України.

© Національна академія внутрішніх справ, автори, 2026

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА …… 7

ГЛАВА 1
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

1. Поняття, предмет та методи цивільного права……...8
2. Функції та принципи цивільного права ……...…. .9
3. Цивільні правовідносини ……11

ГЛАВА 2
ФІЗИЧНІ ОСОБИ

1. Цивільна правоздатність учасників цивільних правовідносин……15
2. Поняття, зміст та види цивільної дієздатності……..16
3. Порядок та умови обмеження цивільної дієздатності та визнання фізичної особи недієздатною……...17
4. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою……18
5. Оголошення фізичної особи померлою……19
6. Опіка та піклування у цивільному праві……21

ГЛАВА 3
ЮРИДИЧНІ ОСОБИ

1. Поняття та ознаки юридичної особи……50
2. Види юридичних осіб……..51
3. Порядок створення та державна реєстрація юридичної особи……...53
4. Припинення юридичної особи……54
5. Поняття та види підприємницьких товариств……..55

ГЛАВА 4
ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

1. Поняття та види об'єктів цивільних прав……...111
2. Класифікація речей…….…….……112
3. Цінні папери як об'єкт цивільних прав……...113

ГЛАВА 5
ПРАВОЧИНИ

1. Поняття та ознаки правочину……119
2. Класифікація правочинів……121
3. Умови дійсності правочинів……122
4. Форма правочину……..125
5. Поняття та види недійсних правочинів……..125

6. Тлумачення змісту правочину…….127
7. Недійсні правочини …….127

ГЛАВА 6
ПРЕДСТАВНИЦТВО У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ. ДОВІРЕНІСТЬ

1. Поняття та підстави представництва……148
2. Представництво за довіреністю……149
3. Припинення представництва за довіреністю та скасування довіреності.150

ГЛАВА 7
СТРОКИ ТА ТЕРМІНИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ. ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ

1. Строки та терміни у цивільному праві…….159
2. Поняття та види позовної давності……...163
3. Зупинення та переривання перебігу позовної давності……...165
4. Вимоги, на які позовна давність не поширюється……..166

ГЛАВА 8
ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

1. Поняття та ознаки особистих немайнових фізичних осіб……..170
2. Види особистих немайнових прав……171
3. Здійснення особистих немайнових прав……..172
4. Способи захисту особистих немайнових прав……173

ГЛАВА 9
ПРАВО ВЛАСНОСТІ. ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

1. Поняття, зміст та форми права власності…….177
2. Підстави набуття та припинення права власності……...179
3. Право спільної власності……...182
4. Захист права власності……..184

ГЛАВА 10
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1. Право інтелектуальної власності……..191
2. Кваліфікуючі ознаки інтелектуальної власності…….194
3. Об’єкти та суб’єкти права інтелектуальної власності……194
4. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності……..197

ГЛАВА 11
АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА

1. Поняття, суб'єкти та об'єкти авторського права……208
2. Виникнення і здійснення авторських прав. Презумпція авторства……..210
3. Види та зміст особистих та майнових прав автора…….213
4. Строк дії авторських прав…….214
5. Суміжні права……216
6. Майнові та особисті немайнові права виконавців…….219
7. Майнові права виробників фонограм та відеограм……221

ГЛАВА 12
ПРАВО ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ (ПАТЕНТНЕ ПРАВО)

1. Поняття, суб'єкти та об'єкти права промислової власності……232
2. Права суб'єктів права промислової власності……..240
3. Строки чинності прав на об'єкти права промислової власності…….244

ГЛАВА 13
РЕЧОВІ ПРАВА НА ЧУЖЕ МАЙНО

1. Загальні положення про речові права на чуже майно……...265
2. Право користування чужим майном (сервітут)……..266
3. Право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис)……267
4. Право забудови земельної ділянки (суперфіцій)……268

ГЛАВА 14
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

1. Поняття та елементи зобов'язань…….281
2. Підстави виникнення цивільно-правових зобов'язань……..283
3. Припинення цивільно-правових зобов'язань……..285
4. Види забезпечення виконання зобов'язань…….287

ГЛАВА 15
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДОГОВІР

1. Поняття, ознаки та функції цивільно-правового договору……303
2. Класифікація договорів…….304
3. Зміст та форм договору…….309
4. Час і місце укладення договору……310

ГЛАВА 16
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

1. Поняття та види цивільно-правової відповідальності……314
2. Умови цивільно-правової відповідальності……315

ГЛАВА 17
СПАДКОВЕ ПРАВО

1. Поняття спадкового права. Спадщина……319
2. Суб’єкти спадкового права……...323
3. Спадкування за заповітом……325
4. Спадкування за законом……331
5. Спадковий договір……337

ПЕРЕДМОВА

Розвиток приватного права в Україні на сучасному етапі відбувається в умовах глибоких системних перетворень, зумовлених європейською інтеграцією, модернізацією правової системи та підготовкою до комплексної рекодифікації цивільного законодавства. Вказані процеси актуалізують необхідність переосмислення базових категорій цивільного права, насамперед інститутів його Загальної частини, які формують методологічну та концептуальну основу всього приватноправового регулювання. Саме крізь призму Загальної частини розкривається внутрішня логіка цивільного права, його принципи, функції та системні зв'язки між окремими правовими інститутами.

Чинний Цивільний кодекс України заклав фундамент сучасної моделі приватного права, побудованої на засадах юридичної рівності учасників цивільних відносин, автономії волі, диспозитивності та справедливості. Водночас динаміка суспільних відносин, розвиток цифрової економіки, поява нових об'єктів цивільних прав, а також зобов'язання України щодо адаптації законодавства до acquis Європейського Союзу обумовлюють потребу оновлення концептуальних положень цивільного законодавства.

У цих умовах особливого значення набуває належне навчально-методичне забезпечення освітнього процесу для здобувачів вищої освіти. Загальна частина цивільного права виконує функцію теоретичного ядра всієї галузі, оскільки саме вона визначає універсальні правові конструкції, що застосовуються до всіх інститутів Особливої частини. Без глибокого розуміння категорій правоздатності та дієздатності, правочину, представництва, строків, позовної давності, здійснення та захисту цивільних прав неможливе належне опанування зобов'язального, речового, спадкового чи корпоративного права.

Окрему увагу приділено проблемним аспектам правозастосування, що виникають у зв'язку з оновленням законодавства та формуванням нових правових підходів. У посібнику враховано тенденції європеїзації приватного права, значення принципу верховенства права та роль судової практики у формуванні єдиних стандартів тлумачення цивільно-правових норм. Матеріал викладено з дотриманням наукової методології, із використанням порівняльно-правового, системного та функціонального аналізу.

Структура посібника побудована таким чином, щоб забезпечити логічну послідовність засвоєння матеріалу та формування у здобувачів вищої освіти цілісного бачення цивільного права як комплексної галузі приватного права. Теоретичні положення поєднуються з аналізом практичних ситуацій, що сприяє розвитку навичок юридичного мислення, уміння правильно кваліфікувати правовідносини та застосовувати норми цивільного законодавства в умовах його динамічного оновлення.

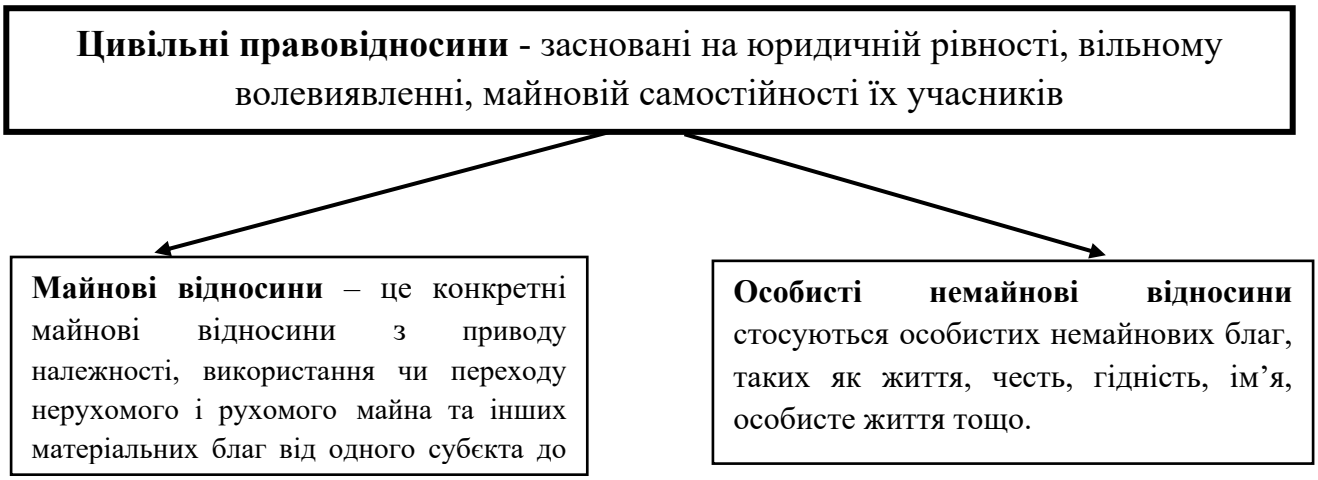
ГЛАВА І

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

1. Поняття, предмет та методи цивільного права

Цивільне право – це сукупність правових норм, які регулюють майнові та особисті немайнові відносини на засадах юридичної рівності сторін.*

Предмет цивільного права складають цивільні правовідносини, характерною ознакою яких є те, що всі вони засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників (ст. 1 ЦК України).

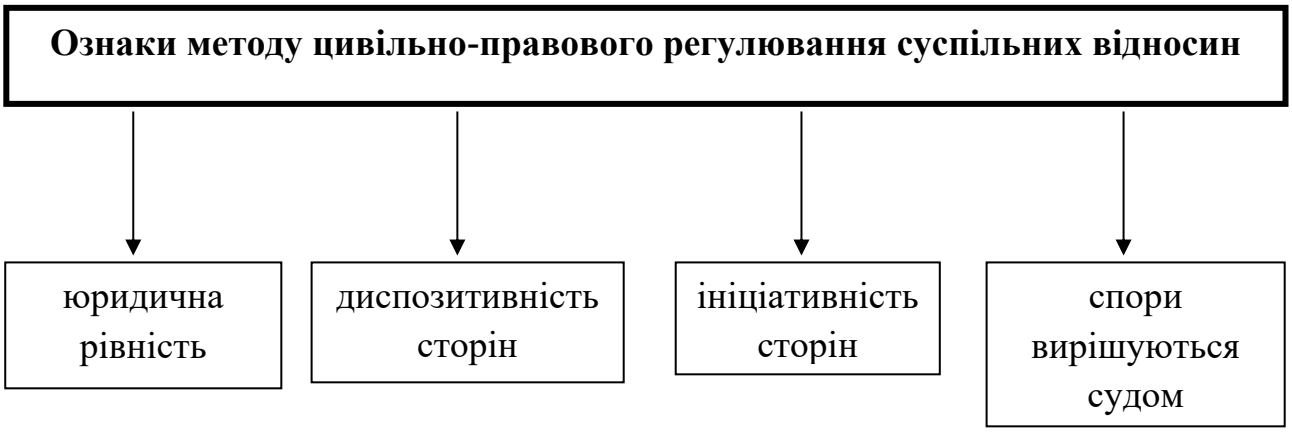

Майнові відносини - це конкретні майнові відносини з приводу належності, використання чи переходу нерухомого і рухомого майна та інших матеріальних благ від одного субєкта до іншого. Однак не всі майнові відносини є цивільно-правовими. В ч. 2 ст. 1 ЦК вказується, що до майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони іншій, а також до податкових, бюджетних відносин цивільне законодавство не застосовується. Прикладом майнових є відносини власності, договірні відносини, відносини щодо спадкування тощо. Об'єктом майнових відносин є майно.

Особисті немайнові відносини стосуються особистих немайнових благ, таких як життя, честь, гідність, ім'я, особисте життя тощо.

** У цивілістичній доктрині при визначенні предмету цивільного права наголошується на тому, що цивільне право, окрім особистих немайнових та майнових відносин, регулює відносини у сфері інтелектуальної власності. Таким чином, можна говорите про те, що предмет цивільного права становлять три види правовідносин: особисті немайнові відносини, майнові відносини та відносини у сфері інтелектуальної власності.*

Метод цивільно-правового регулювання – це сукупність правових засобів і прийомів впливу на майнові та особисті немайнові відносини, які дістали відображення в цивільно-правових нормах.

Ознаки методу цивільно-правового регулювання суспільних відносин:

юридична рівність сторін - ні один із учасників цивільно-правових відносин не може примусити іншого учасника до певної поведінки за формою і суттю.

диспозитивність сторін у цивільно-правових відносинах – учасники можуть діяти на свій розсуд, вирішуючи питання щодо прав та обов'язків у даному правовідношенні. Взаємовідносини сторін визначаються лише їх узгодженою волею.

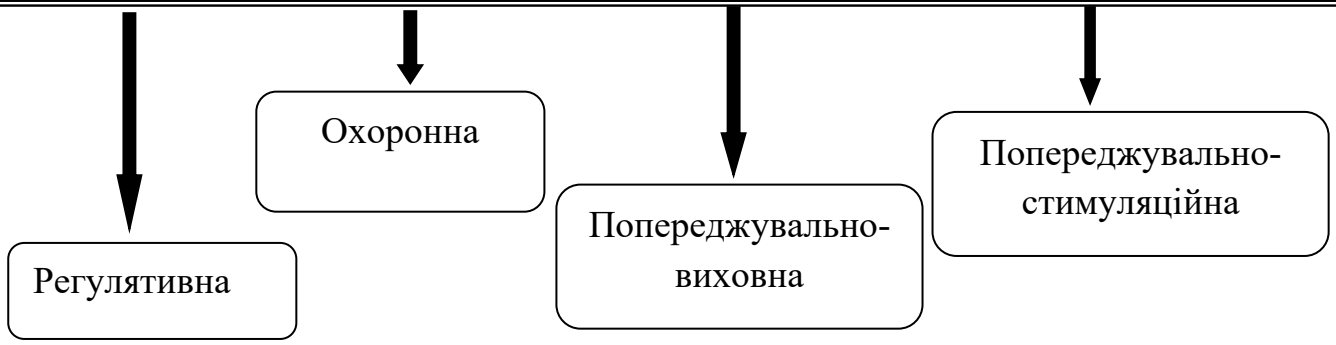
ініціативність сторін при встановленні їх взаємовідносин і зв'язків між ними - сторони цивільних правовідносин самостійні і незалежні у вирішенні питань своєї поведінки у власних взаємовідносинах;

спори і спірні питання між учасниками цивільних відносин вирішуються судом. Це може бути суд загальної юрисдикції, господарський або третейський суд.

2. Функції та принципи цивільного права

Функції цивільного права - напрями впливу цивільно-правових норм на врегульовані ними відносини. Функції тісно пов’язані з предметом і методом цивільного права. Метою цивільного права є впорядкування суспільних відносин, заснованих на праві власності та інших речових правах, товарно-грошовому обігу, впорядкуванні правового становища учасників цивільно-правових відносин, прав і обов'язків, пов'язаних з інтелектуальною діяльністю, майнових та немайнових соціальних зв'язків, які відносяться до сфери дії цивільного права.

Функції цивільного права – головні напрямки його впливу на цивільні відносини з метою їх впорядкування.

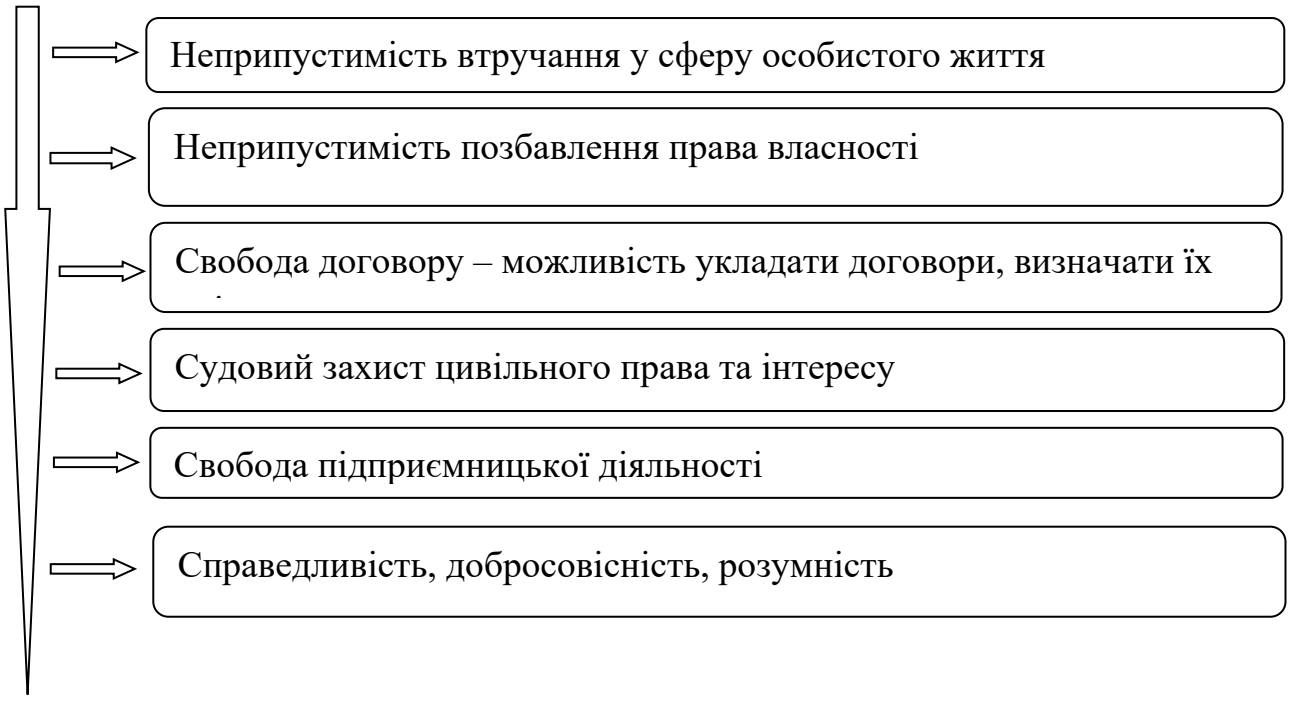
Регулятивна – полягає в регулюванні цивільних відносин, наданні прав і обов'язків їх учасникам, встановленні правил поведінки суб'єктів цивільного права.

Охоронна – виконує завдання захисту цивільних прав та інтересів від порушень.

Попереджувально-виховна – полягає у вихованні поваги до права взагалі, цивільних прав інших осіб, правопорядку.

Попереджувально-стилуляційна – полягає в стимулюванні різними цивільно-правовими засобами необхідної суспільству та державі поведінки громадян і організацій.

Принципи цивільного права – основоположні правила, в яких втілені їх корінні, найхарактерніші риси

• *неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини* – вимога забезпечення свободи особистості (“суверенітет особистості”), вкладаючи в це поняття можливість індивіда визначати тип і характер поведінки, своє місце в системі цивільних відносин на власний розсуд;

• *неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом,* – правова охорона власності забезпечується всім власникам, незалежно від форм і видів власності;

• *свобода договору* – визнання за суб’єктом цивільного права можливості укладати договори (чи утриматися від їх укладання) та визначати їхній зміст на власний розсуд відповідно до досягнутої з контрагентом домовленості;

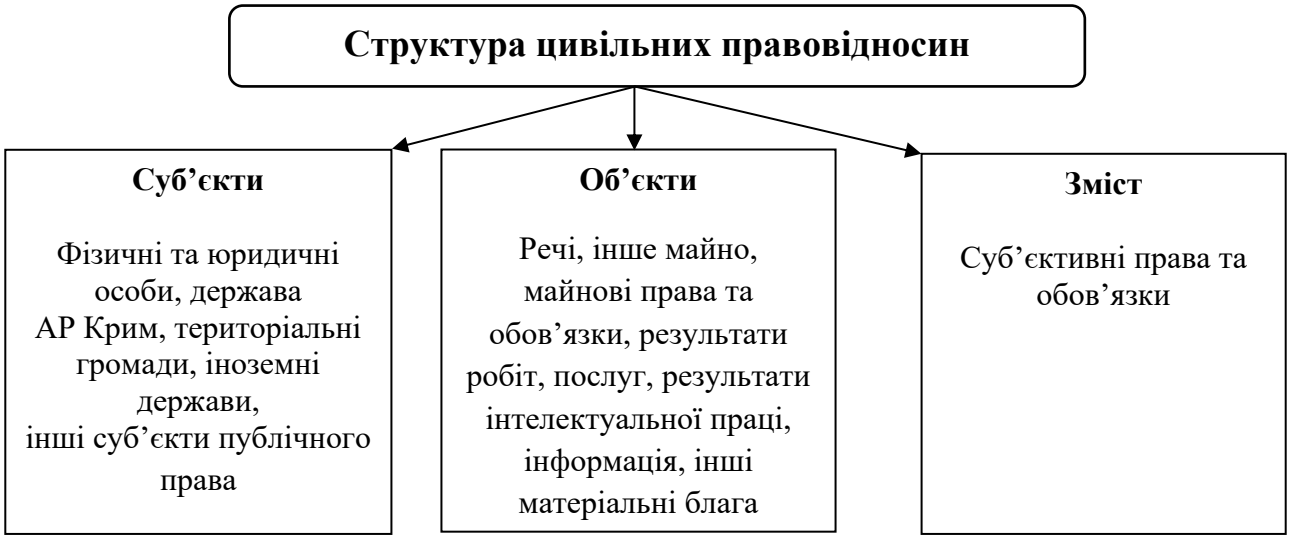
• *свобода підприємницької діяльності, що не заборонена законом,* – закріплення в законодавчому порядку загального правила про право здійснювати підприємницьку діяльність, а також установлення юридичних гарантій реалізації цього права;

• *судовий захист цивільного права та інтересу* – правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, юрисдикція яких поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Судам підвідомчі всі спори про захист прав і свобод фізичних осіб;

• *справедливість, добросовісність і розумність* – норми цивільного права (законодавства) встановлюють рівні умови для участі всіх осіб у цивільних відносинах; закріплюють можливості захисту порушеного цивільного права чи інтересу; створення норм, спрямованих на забезпечення реалізації цивільного права, поєднується з повагою до прав та інтересів інших осіб, моралі суспільства тощо.

3. Цивільні правовідносини

Цивільні право відносини – це врегульовані нормами цивільного права майнові та особисті немайнові відносини, що засновані на вільному волевиявленні самостійних щодо майна, юридично рівних суб'єктів і що виникають, змінюються та припиняються на підставі юридичних фактів.

Суб'єктивне цивільне право – *це вид і міра можливої поведінки уповноваженої особи*

- Право на власні дії – вид і міра можливої поведінки
- Право на чужі дії – право вимагати від інших осіб поведінки
- Право вимагати засобів державного примусу до зобов'язаних осіб

Види цивільних правовідносин

- За підставами виникнення
  - Регулятивні
  - Охоронні
- За характером взаємозв'язку між уповноваженою та зобов'язаною особою
  - Абсолютні
  - Відносні
- За характером поведінки зобов'язаної сторони
  - Активні
  - Пасивні
- Залежно від характеру задоволення інтересів уповноваж. особою інших осіб
  - Речові
  - Зобов' язальні
- За структурою змісту
  - Прості
  - Складні

Контрольні питання до теми «Загальні положення цивільного права»

1. Обґрунтуйте поняття цивільного права, розкрийте його предмет і метод правового регулювання та охарактеризуйте систему цивільного права.
2. Проаналізуйте предмет науки цивільного права та основні етапи розвитку цивілістичної науки.
3. Поясніть принципи цивільного права та охарактеризуйте його основні функції.
4. Проаналізуйте поняття цивільного законодавства, систему актів цивільного законодавства та особливості їх дії в часі, просторі та за колом осіб.
5. Охарактеризуйте договір як форму цивільного законодавства та поясніть його роль у регулюванні цивільних відносин.
6. Поясніть значення звичаїв і міжнародних договорів як джерел цивільного права.
7. Проаналізуйте застосування аналогії закону та аналогії права в цивільному праві та поясніть їх практичне значення.
8. Охарактеризуйте роль і значення судової практики у сфері цивільно-правового регулювання.
9. Поясніть поняття цивільних правовідносин, охарактеризуйте їх види та розкрийте їх значення для цивільного права.

Рекомендована література до теми «Загальні положення цивільного права»

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № № 40–44. Ст. 356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text
3. Антонюк О. Зміст принципу непорушності права власності. *Підприємництво, господарство і право. Вип. 5. 2017. С. 5–9*
4. Бабич І. Г. Необхідність визначення принципів справедливості, добросовісності і розумності в новому Цивільному кодексі України. Офіційна концепція оновлення Цивільного кодексу України : проблеми практичної реалізації : матеріали Всеукр. круглого столу (м. Одеса, 25 лютого 2021р.) / за заг. ред. Є. О. Харитонова, О. І. Харитонової. Одеса : Фенікс, 2021. С. 25–29.
5. Борисова В. І., Базові принципи цивільного права України. *Проблеми цивільного права та процесу*. Харків, 2018 с.12-15
6. Віварчук Д. П. Основні засади цивільного права та їх значення. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право*. № 8(20), 2019. С. 120–126.
7. Завальнюк С.В. Аналогія закону та аналогія права як доктринальні інструменти подолання прогалин у цивільному законодавстві. *Електронне*

наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство. 2025 №4 том.1 с. 348-352

8. Іванець І.П. Принцип свободи договору: загальна характеристика. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство. 2025 №2* с. 267-271

9. Єфремова І. І., Ломакіна І. Ю. Принципи свободи договору і рівності сторін у договірному праві України та ЄС. *ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск* 2 (54). 2022. С. 60–66.

10. Менджул М. В. Свобода договору та її межі: відповідність цивільного законодавства України європейським підходам. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. № 69. 2022. С. 114–117.

11. Найдун Ю. О., Резворович К. Р. Принципи цивільного права: поняття, ознаки та характерні ознаки. Collection of scientific papers «ΛΌГОΣ» May 20, 2022; Cambridge, United Kingdom (2022). С. 81–83.

12. Парасюк М.В. Щодо принципів цивільного права України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* Випуск 37/2023. С. 77-83

13. Савченко В. О. Принцип неприпустимості втручання в особисте життя фізичної людини як прояв свободи волі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. Випуск 32, 2021. С. 9–14

ГЛАВА 2

ФІЗИЧНІ ОСОБИ

1. Цивільна правоздатність учасників цивільних правовідносин

Людина як учасник цивільних відносин вважається фізичною особою.

Цивільна правоздатність - здатність особи мати цивільні права і нести цивільні обов'язки. Її мають усі фізичні особи не залежно від віку та стану.

Цивільна правоздатність фізичної особи **виникає у момент її народження**. У випадках, встановлених законом, охороняються інтереси зачатої, але ще не народженої дитини. У випадках, встановлених законом, здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися з досягненням фізичною особою відповідного віку.

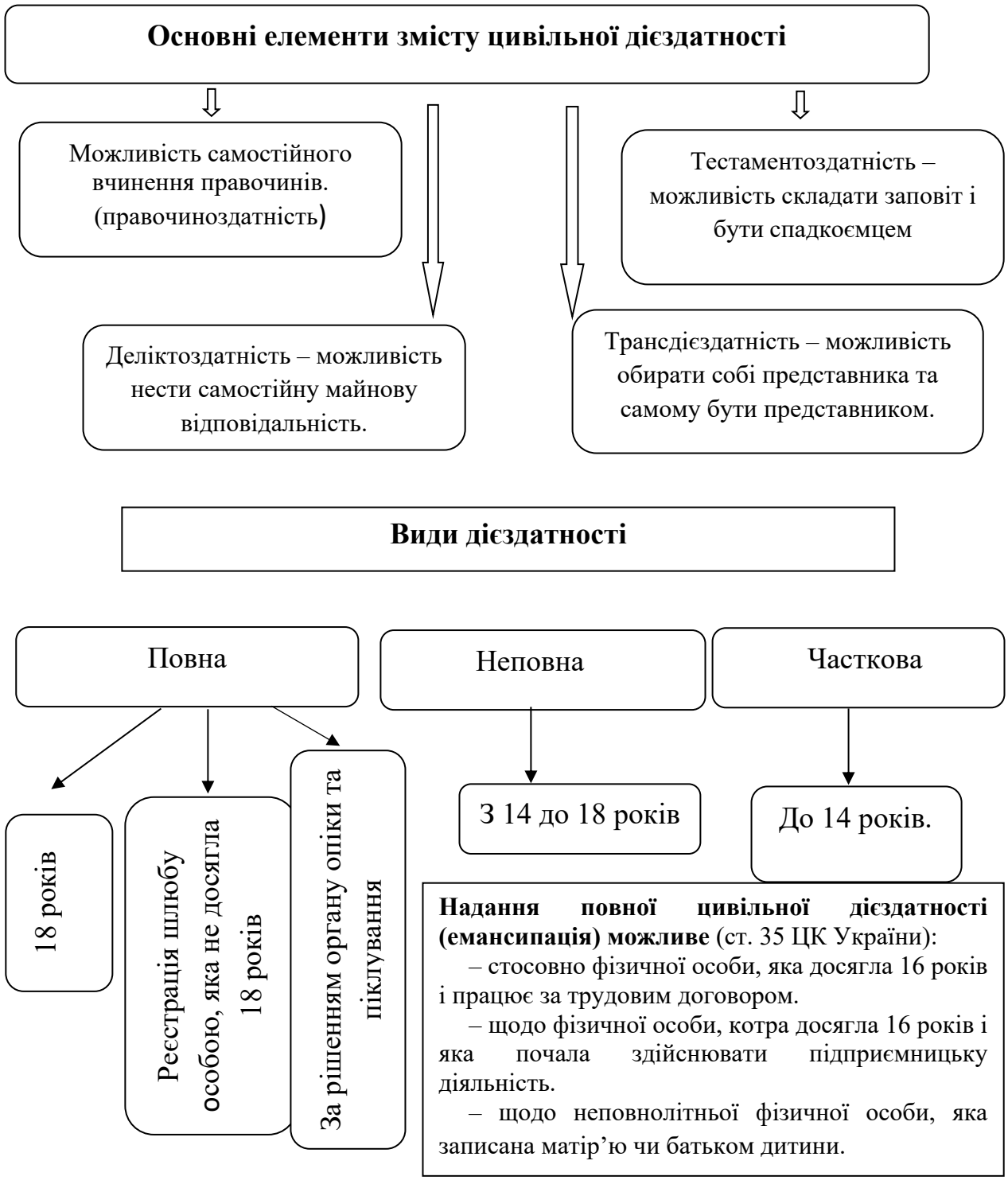
Цивільна правоздатність фізичної особи **припиняється у момент її смерті**

Зміст цивільної правоздатності – це сукупність тих прав і обов'язків, які вона може мати.

2. Поняття, зміст та види цивільної дієздатності

Цивільна дієздатність - цивільною дієздатністю фізичної особи є її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

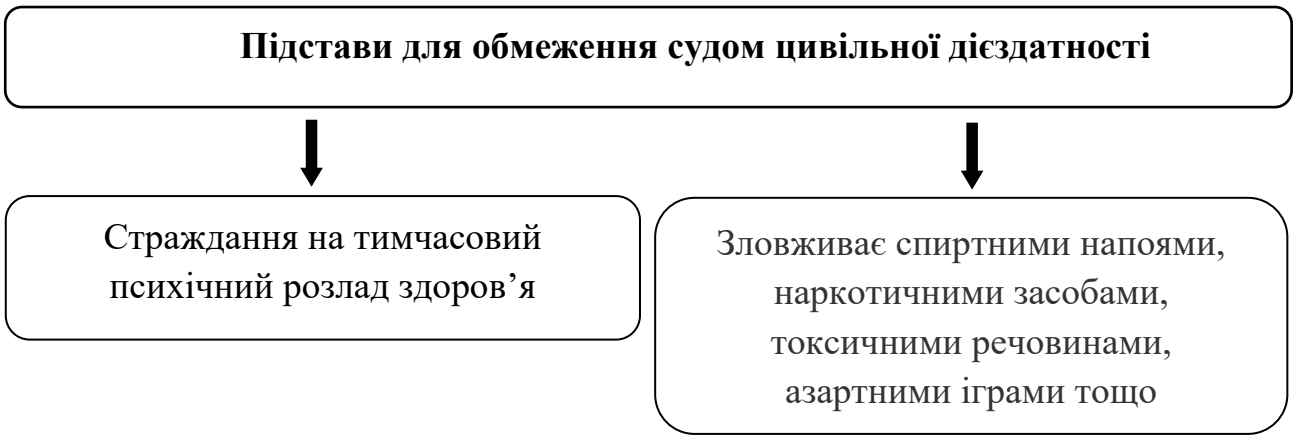

3. Порядок та умови обмеження цивільної дієздатності та визнання фізичної особи недієздатною

Обмеження дієздатності – заборона фізичній особі на підставі рішення суду самостійно укладати правочини, пов’язані з розпорядженням майном, одержувати зарплату, пенсію, стипендії.

Суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона страждає на **психічний розлад**, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними.

Суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона **зловживає** спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми тощо і тим **ставить себе чи свою сім'ю**, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище.

У разі видужання фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена, або такого поліпшення її психічного стану, який відновив у повному обсязі її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними, суд поновлює її цивільну дієздатність.

У разі припинення фізичною особою зловживання спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми тощо суд поновлює її цивільну дієздатність.

Піклування, встановлене над фізичною особою, припиняється на підставі рішення суду про поновлення цивільної дієздатності.

Порядок поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена, встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України

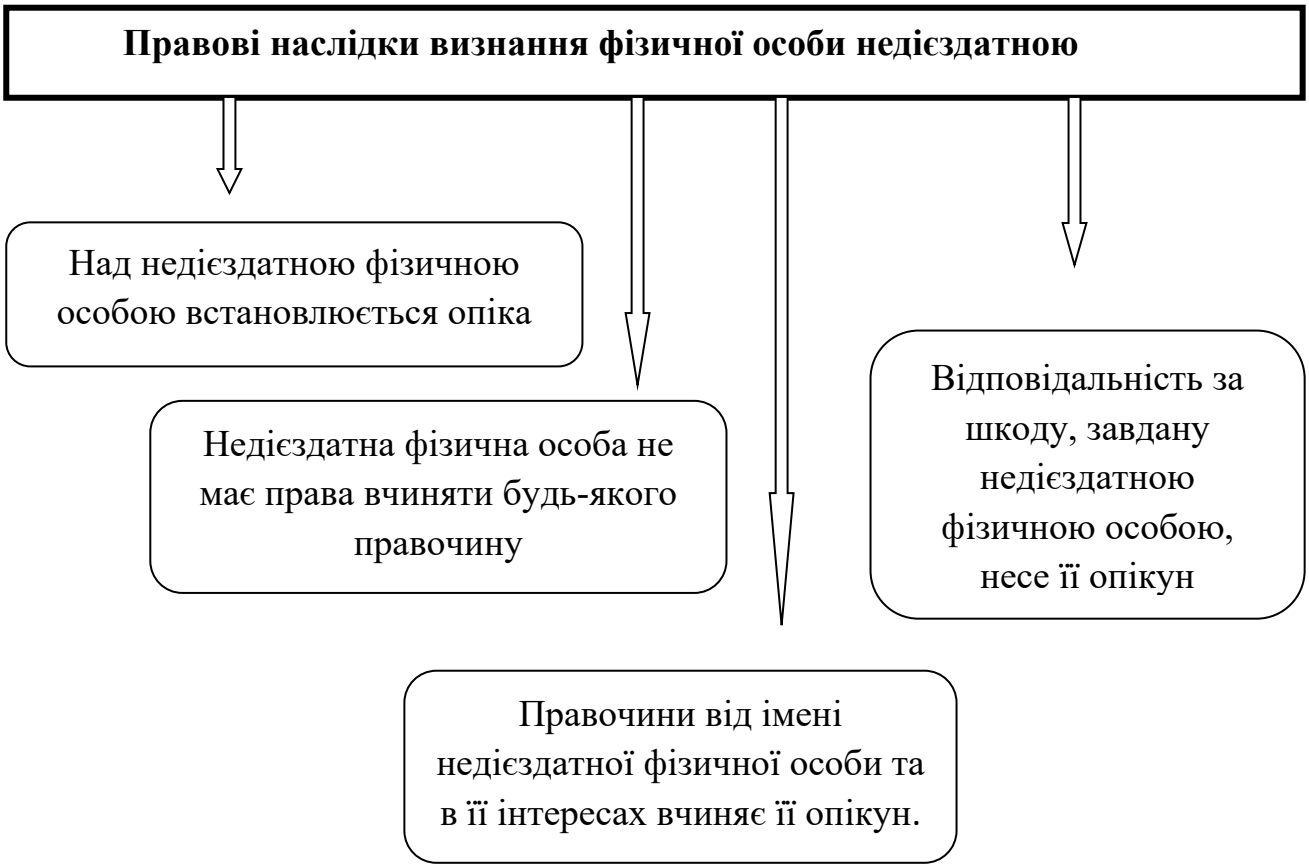
Фізична особа може **бути визнана судом недієздатною**, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними.

Фізична особа визнається недієздатною з моменту набрання законної сили рішенням суду про це.

За заявою опікуна або органу опіки та піклування **суд поновлює** цивільну дієздатність фізичної особи, яка була визнана недієздатною, і припиняє опіку, якщо буде встановлено, що внаслідок видужання або значного поліпшення її

психічного стану у неї поновилася здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними.

Порядок поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною, встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України.

4. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою

Фізична особа може бути **визнана судом безвісно відсутньою**, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування.

У разі неможливості встановити день одержання останніх відомостей про місце перебування особи початком її безвісної відсутності вважається перше число місяця, що йде за тим, у якому були одержані такі відомості, а в разі неможливості встановити цей місяць - перше січня наступного року.

Порядок визнання фізичної особи безвісно відсутньою встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України.

Якщо фізична особа, яка була визнана безвісно відсутньою, з'явилася або якщо одержано відомості про місце її перебування, суд за місцем її перебування або суд, що постановив рішення про визнання цієї особи безвісно відсутньою, за заявою цієї особи або іншої заінтересованої особи **скасовує рішення про визнання фізичної особи безвісно відсутньою.**

5. Оголошення фізичної особи померлою

Фізична особа може бути **оголошена судом померлою**, якщо у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років, а якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку, - протягом шести місяців, а за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних

ситуацій техногенного та природного характеру - протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Фізична особа, яка **пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом,** може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців.

Якщо фізична особа, яка була оголошена померлою, з'явилася або якщо одержано відомості про місце її перебування, суд за місцем перебування цієї особи або суд, що постановив рішення про оголошення її померлою, за заявою цієї особи або іншої заінтересованої особи скасовує рішення суду про оголошення фізичної особи померлою.

Незалежно від часу своєї появи фізична особа, яка була оголошена померлою, має право вимагати від особи, яка володіє її майном, повернення цього майна, якщо воно збереглося та безоплатно перейшло до неї після оголошення фізичної особи померлою, за винятком майна, придбаного за набувальною давністю, а також грошей та цінних паперів на пред'явника.

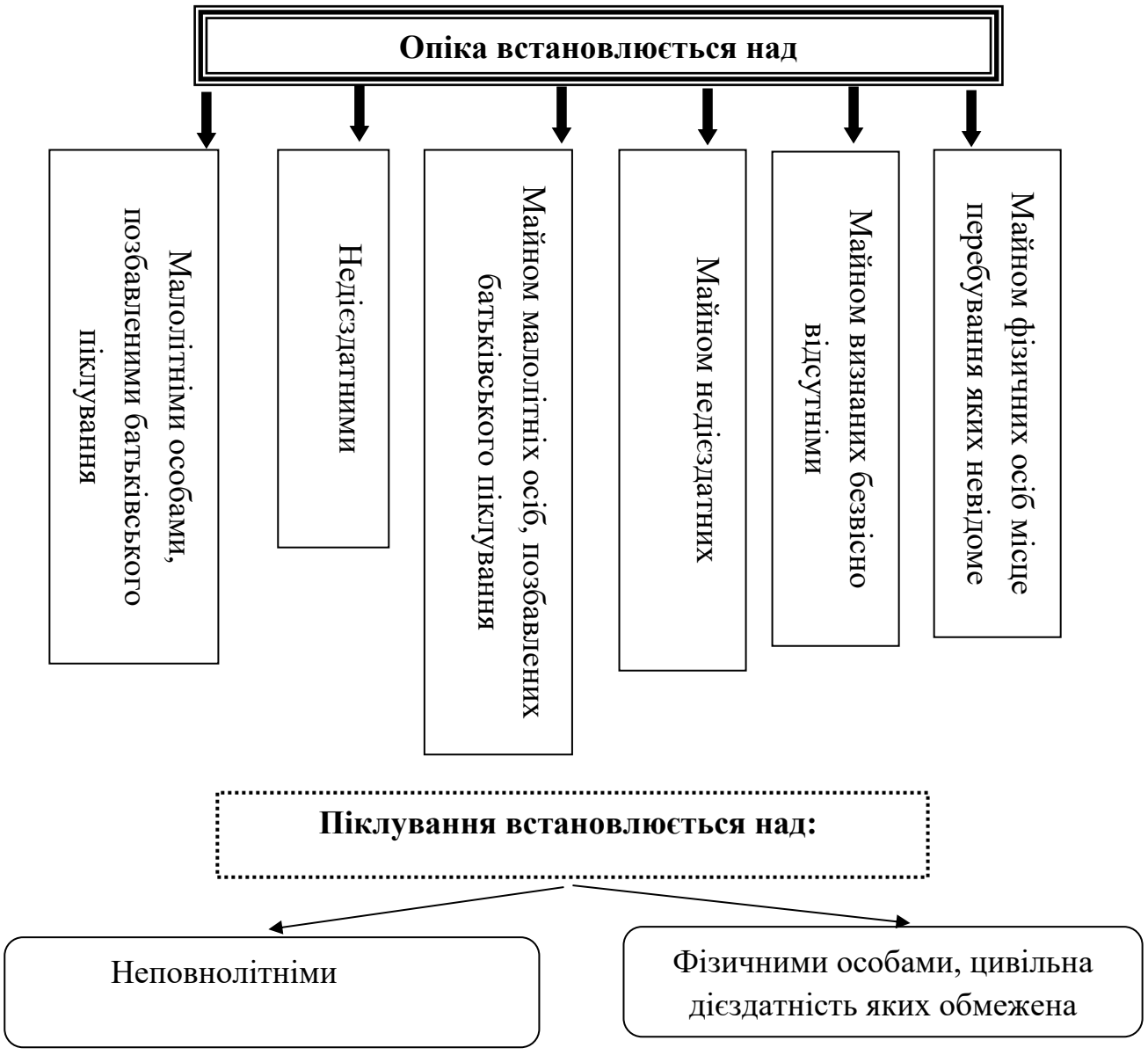
Особа, до якої майно перейшло за відплатним договором, зобов'язана повернути його, якщо буде встановлено, що на момент набуття цього майна вона знала, що фізична особа, яка була оголошена померлою, жива.

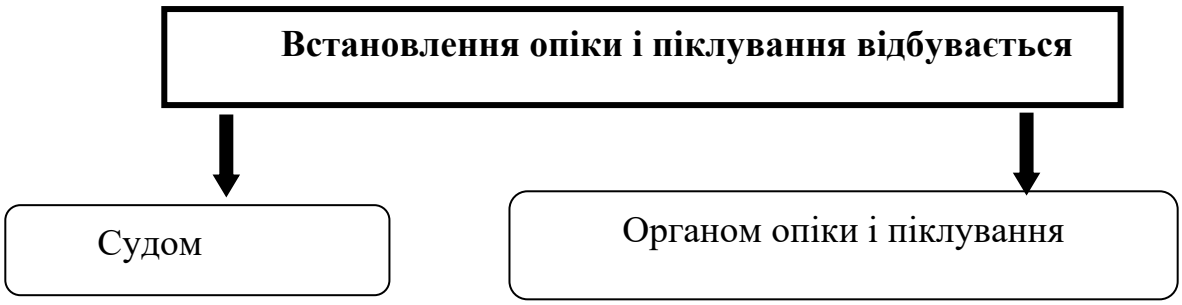
У разі неможливості повернути майно в натурі особі, яка була оголошена померлою, відшкодовується вартість цього майна.

Якщо майно фізичної особи, яка була оголошена померлою і з'явилася, перейшло у власність держави, Автономної Республіки Крим або територіальної громади і було реалізоване ними, цій особі повертається сума, одержана від реалізації цього майна.

6. Опіка та піклування у цивільному праві.

Опіка та піклування встановлюються з метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх осіб, а також повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки.

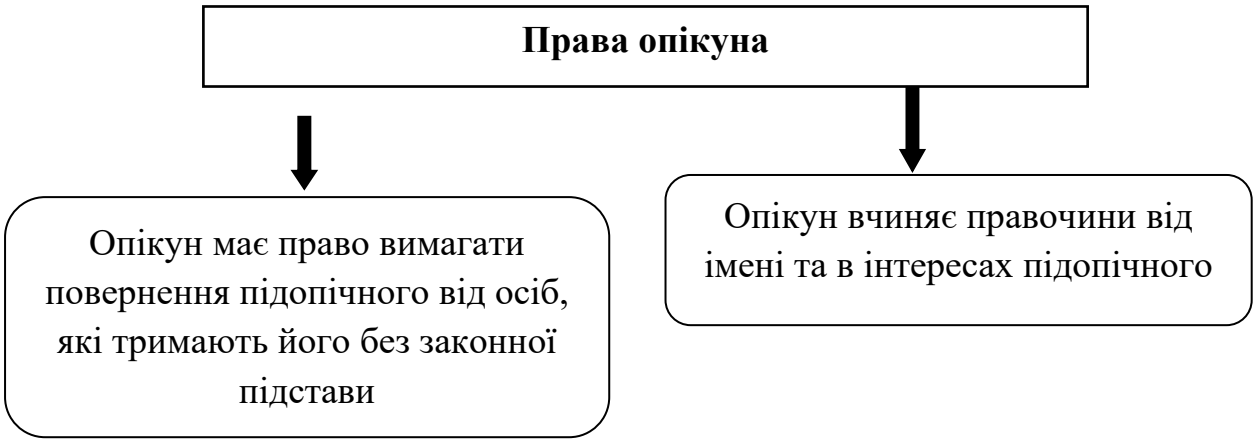
Суд встановлює опіку над фізичною особою у разі визнання її недієздатною і призначає опікуна за поданням органу опіки та піклування.

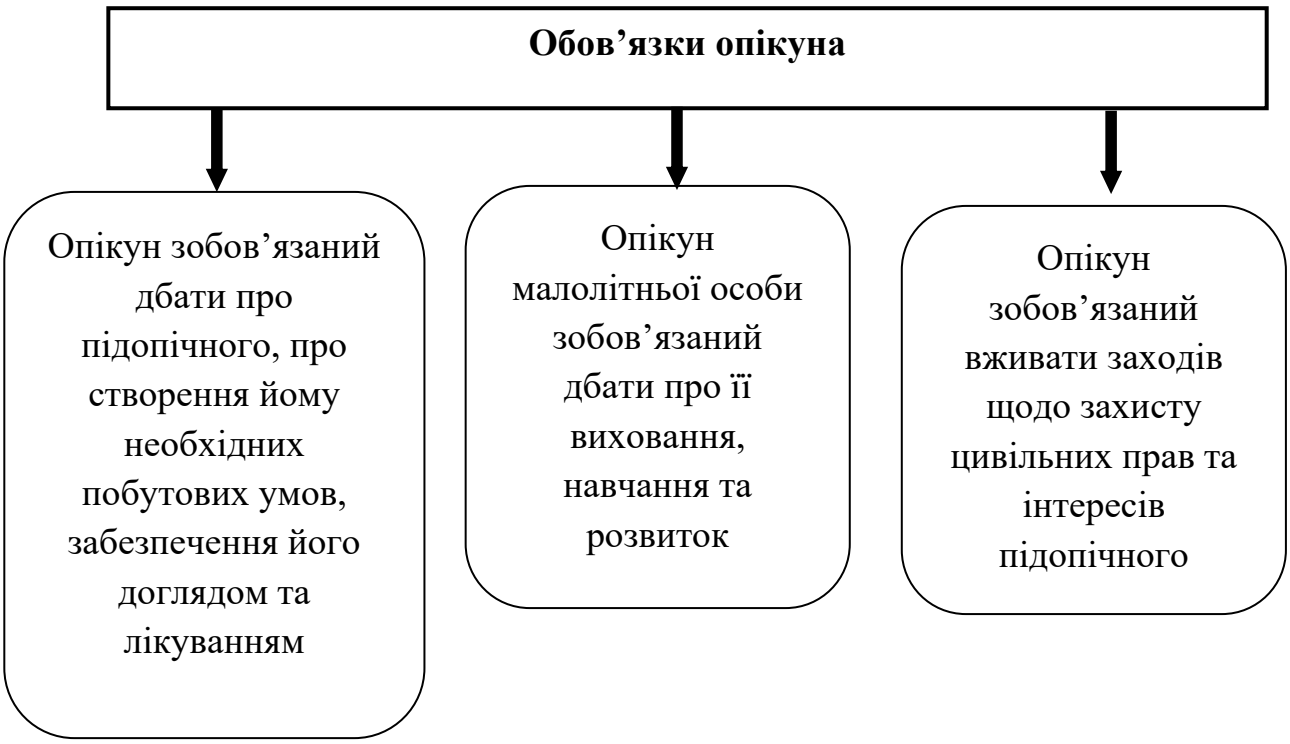
Суд встановлює піклування над фізичною особою у разі обмеження її цивільної дієздатності і призначає піклувальника за поданням органу опіки та піклування.

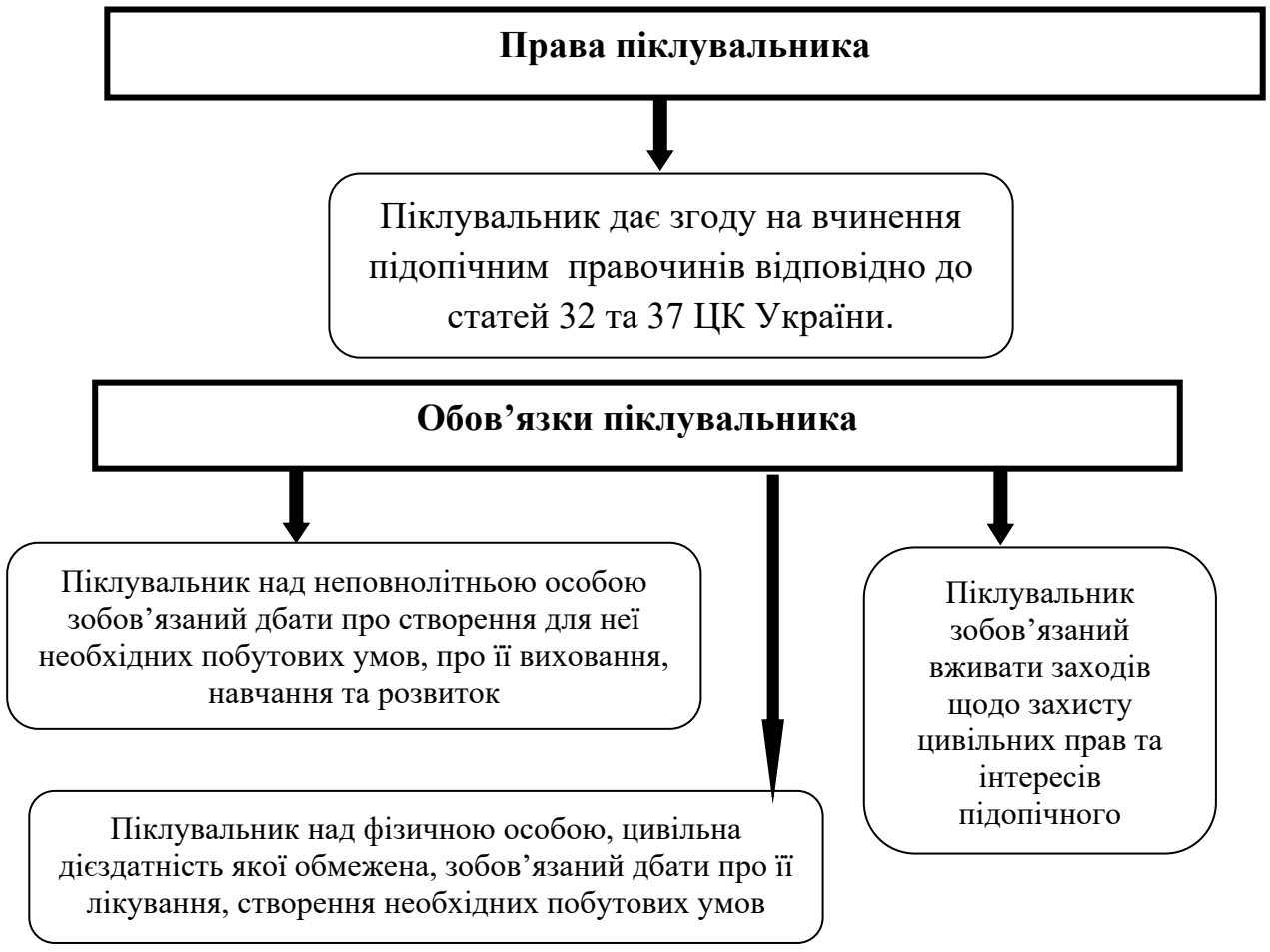
Суд встановлює опіку над малолітньою особою, якщо при розгляді справи буде встановлено, що вона позбавлена батьківського піклування, і призначає опікуна за поданням органу опіки та піклування.

Суд встановлює піклування над неповнолітньою особою, якщо при розгляді справи буде встановлено, що вона позбавлена батьківського піклування, і призначає піклувальника за поданням органу опіки та піклування

Орган опіки та піклування встановлює опіку над малолітньою особою та піклування над неповнолітньою особою, крім випадків, встановлених ч. 1,2 ст. 60 Цивільного Кодексу.

Обов’язки опікуна
Опікун зобов’язаний дбати про підопічного, про створення йому необхідних побутових умов, забезпечення його доглядом та лікуванням
Опікун малолітньої особи зобов’язаний дбати про її виховання, навчання та розвиток
Опікун зобов’язаний вживати заходів щодо захисту цивільних прав та інтересів підопічного

Права піклувальника
Піклувальник дає згоду на вчинення підопічним правочинів відповідно до статей 32 та 37 ЦК України.
Обов’язки піклувальника
Піклувальник над неповнолітньою особою зобов’язаний дбати про створення для неї необхідних побутових умов, про її виховання, навчання та розвиток
Піклувальник над фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, зобов’язаний дбати про її лікування, створення необхідних побутових умов
Піклувальник зобов’язаний вживати заходів щодо захисту цивільних прав та інтересів підопічного

Правочини, які може здійснювати опікун від імені підопічного лише з дозволу органу опіки та піклування

- відмовитися від майнових прав підопічного
- видавати письмові зобов'язання від імені підопічного
- укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації
- укладати договори щодо іншого цінного майна підопічного

Звільнення опікуна та піклувальника

Суд, якщо він призначив опікуна чи піклувальника, або орган опіки та піклування за заявою особи звільняє її від повноважень опікуна або піклувальника. Ця заява розглядається судом або органом опіки та піклування протягом одного місяця. Особа виконує повноваження опікуна або піклувальника до винесення рішення про звільнення її від повноважень опікуна або піклувальника чи до закінчення місячного строку від дня подання заяви, якщо вона не була розглянута протягом цього строку.

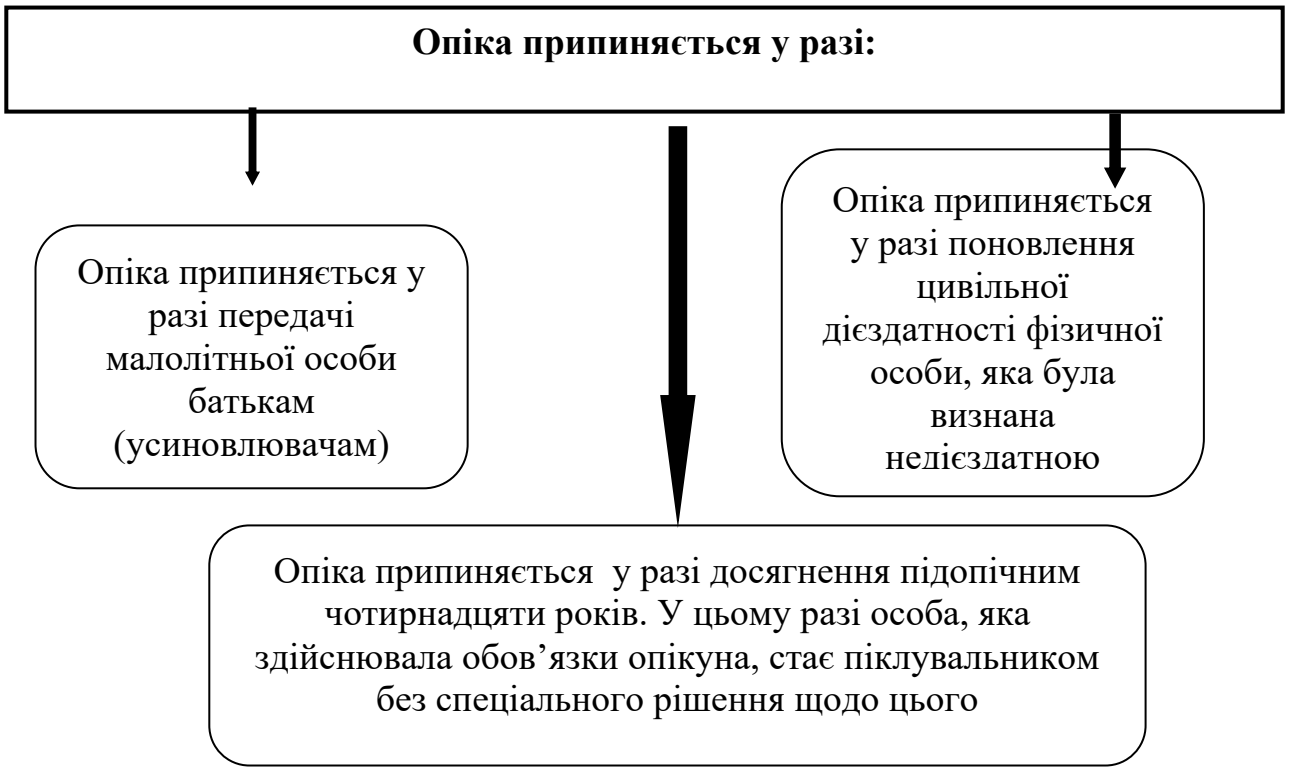
Суд, якщо він призначив піклувальника, або орган опіки та піклування може звільнити піклувальника від його повноважень за заявою особи, над якою встановлено піклування.

За заявою органу опіки та піклування суд може звільнити особу від повноважень опікуна або піклувальника у разі невиконання нею своїх обов'язків, порушення прав підопічного, а також у разі поміщення підопічного до навчального закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту.

Суд, якщо він призначив опікуна чи піклувальника, або орган опіки та піклування за заявою особи звільняє її від повноважень опікуна або піклувальника. Ця заява розглядається судом або органом опіки та піклування протягом одного місяця. Особа виконує повноваження опікуна або піклувальника до винесення рішення про звільнення її від повноважень опікуна або піклувальника чи до закінчення місячного строку від дня подання

Суд, якщо він призначив піклувальника, або орган опіки та піклування може звільнити піклувальника від його повноважень за заявою особи, над якою встановлено піклування

За заявою органу опіки та піклування суд може звільнити особу від повноважень опікуна або піклувальника у разі невиконання нею своїх обов'язків, порушення прав підопічного, а також у разі поміщення підопічного до навчального закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту

Дії опікуна можуть бути оскаржені заінтересованою особою, в тому числі родичами підопічного, до органу опіки та піклування або до суду.

Рішення органу опіки та піклування може бути оскаржено до відповідного органу, якому підпорядкований орган опіки та піклування, або до суду.

Чинна редакція	Запропонована редакція
Розділ II. ОСОБИ	Розділ II. **СУБ'ЄКТИ**
Підрозділ 1. ФІЗИЧНА ОСОБА	Підрозділ 1. ФІЗИЧНА ОСОБА
Глава 4. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ФІЗИЧНУ ОСОБУ	**Глава 4. Загальні приписи про фізичну особу**
Стаття 24. Поняття фізичної особи 1. Людина як учасник цивільних відносин вважається фізичною особою.	**Стаття 27.** Поняття фізичної особи 1. Людину як суб'єкта приватних відносин вважають фізичною особою. **2. Особливості юридичного статусу фізичної особи, здійснення нею цивільних прав і виконання цивільних бов'язків визначають Конституція України, цей Кодекс, інший закон, договір або інший правочин.**
Стаття відсутня	**Стаття 28. Дитина 1. Юридичний статус дитини має фізична особа від народження до досягнення вісімнадцятирічного віку (повноліття) безвідносно до набуття нею або надання їй повної цивільної дієздатності. 2. У відносинах з батьками повнолітні дочка, син зберігають юридичний статус дитини безвідносно до досягнення ними повноліття. 3. Малолітньою вважають дитину від народження до досягнення чотирнадцятирічного віку. 4. Неповнолітньою вважають дитину віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. 5. Особливості юридичного статусу дитини, здійснення нею цивільних прав і виконання цивільних обов'язків визначає цей Кодекс та/або інший закон.**
Стаття відсутня	**Стаття 29. Споживач 1. Юридичний статус споживача має фізична особа, яка діє з метою задоволення своїх побутових чи інших особистих потреб, не пов'язаних з підприємницькою діяльністю, незалежною професійною діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника. 2. Особливості юридичного статусу споживача, здійснення ним цивільних прав і виконання цивільних обов'язків визначає цей Кодекс та/або інший закон.**
Стаття відсутня	**Стаття 30. Професіонал 1. Юридичний статус професіонала має фізична особа, яка у відносинах зі споживачем діє в цілях своєї підприємницької або незалежної професійної діяльності. Юридичний статус професіонала має також юридична особа, яка у відносинах зі споживачем діє в цілях своєї підприємницької чи непідприємницької діяльності. 2. Особливості юридичного статусу професіонала, здійснення ним цивільних прав і виконання цивільних обов'язків визначає цей Кодекс та/або інший закон**

Стаття 25. Цивільна правоздатність фізичної особи 1. Здатність мати цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність) мають усі фізичні особи. 2. Цивільна правоздатність фізичної особи виникає у момент її народження. У випадках, встановлених законом, охороняються інтереси зачатої, але ще не народженої дитини. 3. У випадках, встановлених законом, здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися з досягненням фізичною особою відповідного віку. 4. Цивільна правоздатність фізичної особи припиняється у момент її смерті.	**Стаття 31.** Цивільна правоздатність фізичної особи **1. Цивільна правоздатність фізичної особи – це її здатність здійснювати цивільні права і виконувати цивільні обов'язки. Цивільну правоздатність мають усі фізичні особи.** 2. Цивільна правоздатність фізичної особи виникає в момент її народження **живою, що встановлено відповідно до критеріїв, визначених законодавством**. У випадках, визначених законом, охороняють інтереси зачатої, але ще не народженої дитини. 3. У випадках, визначених законом, цивільна правоздатність може бути пов'язана з досягненням фізичною особою відповідного віку, встановленням юридичного факту, набуттям нею юридичного стану, юридичного статусу. **4. Цивільна правоздатність фізичної особи є припиненою в момент її смерті, що встановлено відповідно до критеріїв, визначених законодавством**.
Стаття 26. Обсяг цивільної правоздатності фізичної особи 1. Усі фізичні особи є рівними у здатності мати цивільні права та обов'язки. 2. Фізична особа має усі особисті немайнові права, встановлені Конституцією України та цим Кодексом. 3. Фізична особа здатна мати усі майнові права, що встановлені цим Кодексом, іншим законом. 4. Фізична особа здатна мати інші цивільні права, що не встановлені Конституцією України, цим Кодексом, іншим законом, якщо вони не суперечать закону та моральним засадам суспільства. 5. Фізична особа здатна мати обов'язки як учасник цивільних відносин.	**Стаття 32.** Обсяг цивільної правоздатності фізичної особи 1. Усі фізичні особи є рівними у здатності здійснювати цивільні права і виконувати цивільні обов'язки. 2. Фізична особа має всі особисті права, визначені **Конституцією України, цим Кодексом та/або іншим законом**.¶3. Фізична особа здатна мати всі майнові права, визначені **Конституцією України, цим Кодексом та/або іншим законом.**¶4. Фізична особа здатна мати інші цивільні права, не¶визначені Конституцією України, цим Кодексом та/або¶іншим законом, якщо вони не суперечать закону та¶**доброзвичайності**.^5. Фізична особа здатна мати обов'язки як **суб'єкт**/приватних відносин./
Стаття 27. Запобігання обмеженню можливості фізичної особи мати цивільні права та обов'язки 1. Правочин, що обмежує можливість фізичної особи мати не заборонені законом цивільні права та обов'язки, є нікчемним. 2. Правовий акт Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб не може обмежувати можливість фізичної особи мати не заборонені законом цивільні права та обов'язки, крім випадків, коли таке обмеження передбачено Конституцією України.	**Стаття 33. Неприпустимість обмежування цивільної правоздатності фізичної особи 1. Цивільну правоздатність фізичної особи не може бути обмежено.** 2. Правочин, що обмежує цивільну правоздатність фізичної особи, є нікчемним. 3. Правовий акт Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, їхньої посадової та/або службової особи не може обмежувати цивільну правоздатність фізичної особи. **Не є обмежуванням цивільної правоздатності визначені законом випадки позбавлення фізичної особи окремих цивільних прав або обмежування їх здійснення, якщо такі заходи визначені Конституцією України, цим Кодексом та/або іншим законом.**
Стаття 28. Ім'я фізичної особи 1. Фізична особа набуває прав та обов'язків і здійснює їх під своїм	**Стаття 34.** Ім'я фізичної особи 1. Фізична особа набуває прав і обов'язків та здійснює їх під своїм

ім’ям. Ім’я фізичної особи, яка є громадянином України, складається із прізвища, власного імені та по батькові, якщо інше не випливає із закону або звичаю національної меншини, до якої вона належить. 2. При здійсненні окремих цивільних прав фізична особа відповідно до закону може використовувати псевдонім (вигадане ім’я) або діяти без зазначення імені. 3. Ім’я фізичній особі надається відповідно до закону.	ім’ям. Ім’я фізичної особи, яка є громадянином України, має складниками прізвище, власне ім’я та по батькові, якщо іншого не випливає із закону або звичаю національної меншини **(спільноти), корінного народу**, до якого належить така фізична особа. Фізична особа може взяти подвійне прізвище, подвійне власне ім’я та/або подвійне по батькові. Таку можливість реалізують з дотриманням вимог закону та з урахуванням звичаю національної меншини (спільноти), корінного народу, до якого належить фізична особа. 2. Здійснюючи окремі цивільні права, фізична особа відповідно до закону може використовувати псевдонім (вигадане ім’я, **професійне, творче ім’я, військове псевдо, спеціальний літерний та/або цифровий код тощо), ініціали (скорочене позначення прізвища та/або власного імені, та/або по батькові)** або діяти без зазначення імені. **3. Порядок надання фізичній особі власного імені, прізвища, по батькові, а також підстави і порядок їх зміни та використання встановлює закон.**
Стаття 29. Місце проживання фізичної особи 1. Місцем проживання фізичної особи є житло, в якому вона проживає постійно або тимчасово. 2. Фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років, вільно обирає собі місце проживання, за винятком обмежень, які встановлюються законом. 3. Місцем проживання фізичної особи у віці від десяти до чотирнадцяти років є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров’я тощо, в якому вона проживає, якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між дитиною та батьками (усиновлювачами, опікуном) або організацією, яка виконує щодо неї функції опікуна. У разі спору місце проживання фізичної особи у віці від десяти до чотирнадцяти років визначається органом опіки та піклування або судом. 4. Місцем проживання фізичної особи, яка не досягла десяти років, є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров’я, в якому вона проживає. 5. Місцем проживання недієздатної особи є місце проживання її опікуна або місцезнаходження відповідної організації, яка виконує щодо неї функції опікуна. 6. Фізична особа може мати кілька місць проживання.	**Стаття 35. Осідок (місце проживання)** фізичної особи 1. **Осідком (місцем проживання або перебування)** фізичної особи є житло, у якому вона проживає постійно або тимчасово**, або спеціалізована соціальна установа, заклад соціального обслуговування, соціального захисту, військова частина, інша установа чи заклад у випадках, визначених законом.** 2. **Дитина**, яка досягла чотирнадцятирічного віку, вільно обирає собі **осідок (місце проживання)**, крім обмежень, визначених законом. 3. **Осідком (місцем проживання) дитини** віком від десяти до чотирнадцяти років є **осідок (місце проживання)** її батьків (усиновлювачів) **(далі – батьки)** або одного з батьків, з яким вона проживає, або опікуна, або **осідок (місцезнаходження)** закладу **освіти,** закладу охорони здоров’я тощо, в якому вона проживає, якщо іншого **осідка (місця проживання)** не визначено за згодою між дитиною і батьками або опікуном, або особою, органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим, органом місцевого самоврядування, що виконує стосовно дитини функції опікуна. 4. **Осідком (місцем проживання) дитини**, яка не досягла десятирічного віку, є **осідок (місце проживання)** її батьків або одного з батьків, з яким вона проживає, або опікуна, або **осідок (місцезнаходження)** закладу **освіти,** закладу охорони здоров’я, в якому вона проживає. 5. **Осідком (місцем проживання)** недієздатної особи є **осідок (місце проживання)** її опікуна або

	осідок (місцезнаходження) особи, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, що виконує стосовно такої особи функції опікуна. 6. Фізична особа може мати кілька **осідків (місць проживання)**.
Стаття 30. Цивільна дієздатність фізичної особи 1. Цивільну дієздатність має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними. Цивільною дієздатністю фізичної особи є її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання. 2. Обсяг цивільної дієздатності фізичної особи встановлюється цим Кодексом і може бути обмежений виключно у випадках і в порядку, встановлених законом.	**Стаття 36.** Цивільна дієздатність фізичної особи **1. Цивільна дієздатність фізичної особи – це її здатність своєю поведінкою набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також створювати для себе цивільні обов'язки і самостійно їх виконувати та нести відповідальність за невиконання. Цивільну дієздатність має фізична особа, яка усвідомлює значення своєї поведінки та може керувати нею.** 2. Обсяг цивільної дієздатності фізичної особи, визначений цим Кодексом, може бути обмежений лише у випадках та порядком, що визначені законом. **3. Фізична особа може бути визнана недієздатною лише у випадках та порядком, що визначені законом.**
Стаття 31. Часткова цивільна дієздатність фізичної особи, яка не досягла чотирнадцяти років 1. Фізична особа, яка не досягла чотирнадцяти років (малолітня особа), має право: 1) самостійно вчиняти дрібні побутові правочини. Правочин вважається дрібним побутовим, якщо він задовольняє побутові потреби особи, відповідає її фізичному, духовному чи соціальному розвитку та стосується предмета, який має невисоку вартість; 2) здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом. 2. Малолітня особа не несе відповідальності за завдану нею шкоду.	**Стаття 37.** Часткова цивільна дієздатність **малолітньої дитини** 1. **Малолітня дитина** має право: **1) самостійно здійснювати особисті права, зокрема право на ім'я, на честь і гідність, на особистий простір (приватність), на висловлення власної думки з питань щодо свого життя, на результати своєї інтелектуальної, творчої, діяльності, на участь у дитячих громадських організаціях; 2) на самозахист своїх цивільних прав та/або правомірних інтересів; 3) звертатися до органів опіки і піклування, органів правопорядку, суду, інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та/або службових осіб за захистом своїх цивільних прав та/або правомірних інтересів, зокрема порушених батьками;** 4) самостійно вчиняти **дрібні побутові правочини**. Дрібний побутовий правочин – це правочин, який задовольняє **звичайні** побутові потреби **малолітньої дитини**, **відповідає її віку, рівню фізичного, емоційного і соціального розвитку, а його предмет має невелику вартість. 2. Малолітня дитина, яка досягла шестирічного віку, може самостійно здійснювати платіжні операції з використанням емітованих на її ім'я електронних платіжних засобів для вчинення дрібного побутового правочину.** 3. Малолітня дитина не несе відповідальності за завдану нею шкоду.

Стаття 32. Неповна цивільна дієздатність фізичної особи у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років 1. Крім правочинів, передбачених статтею 31 цього Кодексу, фізична особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (неповнолітня особа) має право: 1) самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами; 2) самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом; 3) бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи; 4) самостійно укладати договір банківського вкладу (рахунку) та розпоряджатися вкладом, внесеним нею на своє ім'я (грошовими коштами на рахунку). укладати договір електронних послуг. 2. Неповнолітня особа вчиняє інші правочини за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальників. На вчинення неповнолітньою особою правочину щодо транспортних засобів або нерухомого майна повинна бути письмова нотаріально посвідчена згода батьків (усиновлювачів) або піклувальника і дозвіл органу опіки та піклування. 3. Неповнолітня особа може розпоряджатися грошовими коштами, що внесені повністю або частково іншими особами у фінансову установу на її ім'я, за згодою органу опіки та піклування та батьків (усиновлювачів) або піклувальника. 4. Згода на вчинення неповнолітньою особою правочину має бути одержана від батьків (усиновлювачів) або піклувальника та органу опіки та піклування відповідно до закону. 5. За наявності достатніх підстав суд за заявою батьків (усиновлювачів), піклувальника, органу опіки та піклування може обмежити право неповнолітньої особи самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією чи іншими доходами або позбавити її цього права. Суд скасовує своє рішення про обмеження або позбавлення цього права, якщо відпали обставини, які були підставою для його прийняття. 6. Порядок обмеження цивільної дієздатності неповнолітньої особи встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України.	**Стаття 38.** Неповна цивільна дієздатність **неповнолітньої дитини** 1. Крім правочинів, визначених **статтею 37** цього Кодексу, **неповнолітня дитина** має право: 1) самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами; **2) самостійно розпоряджатися майновими правами інтелектуальної власності на результати своєї інтелектуальної, творчої, діяльності;** 3) бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи; 4) самостійно укладати договір банківського вкладу та розпоряджатися вкладом, **який вона внесла** на своє ім'я; 5) самостійно укладати договір банківського рахунку і розпоряджатися грошовими коштами на рахунку. 2. Неповнолітня **дитина** вчиняє інші правочини за згодою батьків або піклувальника. Неповнолітня **дитина може** вчиняти правочини щодо відчуження нерухомого майна або транспортного засобу, їх обтяження, зокрема передання їх у заставу (іпотеку), лише за наявності письмової нотаріально посвідченої згоди батьків або піклувальника, **а у випадках, встановлених цим Кодексом та/або іншим законом, також дозволу органу опіки і піклування**. 3. Неповнолітня дитина може розпоряджатися вкладом, **що його внесли** повністю або частково інші особи на її ім'я, за наявності письмової згоди батьків або піклувальника. 4. За наявності достатніх підстав суд за заявою батьків, піклувальника, органу опіки і піклування може обмежити право неповнолітньої дитини самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією, іншими доходами або позбавити її такого права. Суд скасовує рішення про обмеження або позбавлення права, визначеного абзацом першим цієї частини, якщо зазнали змін обставини, що були підставою для його ухвалення. 5. Порядок обмежування цивільної дієздатності неповнолітньої **дитини** встановлює Цивільний процесуальний кодекс України.
Стаття 33. Цивільна відповідальність неповнолітньої особи 1. Неповнолітня особа особисто несе відповідальність за порушення договору, укладеного нею самостійно відповідно до закону. 2. Неповнолітня особа особисто несе відповідальність за порушення договору, укладеного за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника. Якщо у неповнолітньої особи недостатньо майна для відшкодування збитків, додаткову відповідальність несуть її батьки (усиновлювачі) або піклувальник. 3. Неповнолітня особа несе відповідальність за шкоду, завдану нею	**Стаття 39.** Цивільна відповідальність неповнолітньої **дитини** 1. Неповнолітня **дитина** особисто несе відповідальність за невиконання договору, який **вона уклала** самостійно, відповідно до закону. 2. Неповнолітня **дитина** особисто несе відповідальність за невиконання договору, укладеного за згодою батьків, піклувальника. Якщо у неповнолітньої дитини недостатньо майна для відшкодування збитків та/або компенсації моральної шкоди, додаткову відповідальність несуть її батьки, піклувальник. 3. Неповнолітня **дитина** несе відповідальність за

іншій особі, відповідно до статті 1179 цього Кодексу.	шкоду, яку вона завдала іншій особі, відповідно до **приписів** цього Кодексу.
Стаття 34. Повна цивільна дієздатність 1. Повну цивільну дієздатність має фізична особа, яка досягла вісімнадцяти років (повноліття). 2. У разі реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття, вона набуває повної цивільної дієздатності з моменту реєстрації шлюбу. У разі припинення шлюбу до досягнення фізичною особою повноліття набута нею повна цивільна дієздатність зберігається. У разі визнання шлюбу недійсним з підстав, не пов'язаних з протиправною поведінкою неповнолітньої особи, набута нею повна цивільна дієздатність зберігається.	**Стаття 40.** Повна цивільна дієздатність 1. Повну цивільну дієздатність має фізична особа, яка досягла повноліття. 2. У разі реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття, така особа набуває повної цивільної дієздатності з моменту реєстрації шлюбу. **У разі припинення шлюбу до досягнення фізичною особою повноліття** така особа **зберігає набуту повну цивільну дієздатність. У разі визнання шлюбу недійсним з підстав, не пов'язаних із протиправною поведінкою неповнолітньої дитини, така дитини зберігає набуту повну цивільну дієздатність.**
Стаття 35. Надання повної цивільної дієздатності 1. Повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, яка досягла шістнадцяти років і працює за трудовим договором, а також неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини. 2. Надання повної цивільної дієздатності провадиться за рішенням органу опіки та піклування за заявою заінтересованої особи за письмовою згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальника, а у разі відсутності такої згоди повна цивільна дієздатність може бути надана за рішенням суду. 3. Повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, яка досягла шістнадцяти років і яка бажає займатися підприємницькою діяльністю. За наявності письмової згоди на це батьків (усиновлювачів), піклувальника або органу опіки та піклування така особа може бути зареєстрована як підприємець. У цьому разі фізична особа набуває повної цивільної дієздатності з моменту державної реєстрації її як підприємця. 4. Повна цивільна дієздатність, надана фізичній особі, поширюється на усі цивільні права та обов'язки. 5. У разі припинення трудового договору, припинення фізичною особою підприємницької діяльності надана їй повна цивільна дієздатність зберігається.	**Стаття 41.** Надання повної цивільної дієздатності 1. Повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, яка досягла шістнадцятирічного віку і працює за трудовим договором, а також неповнолітній дитині, яку записано як матір або батька дитини. 2. Повну цивільну дієздатність надають за рішенням органу опіки і піклування за заявою заінтересованої особи та за наявності письмової згоди батьків або піклувальника, а за **браком** такої згоди – за рішенням суду. 3. Повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, яка досягла шістнадцятирічного віку і бажає провадити підприємницьку діяльність. За наявності письмової згоди на це батьків, піклувальника або органу опіки і піклування таку особу може бути зареєстровано як підприємця. У такому разі фізична особа набуває повної цивільної дієздатності з моменту державної реєстрації її як підприємця. За **браком** згоди батьків, піклувальника або органу опіки і піклування повна цивільна дієздатність може бути надана за рішенням суду. 4. Надану фізичній особі повну цивільну дієздатність поширюють на всі цивільні права і цивільні обов'язки. 5. У разі припинення трудового договору, припинення фізичною особою підприємницької діяльності така особа зберігає надану їй повну цивільну дієздатність.
Стаття 36. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи 1. Суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. 2. Суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми тощо і тим ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне	**Стаття 42. Обмежування** цивільної дієздатності фізичної особи 1. Суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, яка страждає на психічний**, інший** розлад, що істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення **своєї поведінки та/або керувати нею**. 2. Суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, яка внаслідок зловживання алкогольними напоями, наркотичними або іншими психоактивними речовинами, патологічної ігрової

становище. 3. Порядок обмеження цивільної дієздатності фізичної особи встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України. 4. Цивільна дієздатність фізичної особи є обмеженою з моменту набрання законної сили рішенням суду про це.	або іншої залежності ставить себе, **своїх дітей,** свою сім'ю або інших осіб, яких відповідно до закону зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище. 3. Порядок обмежування цивільної дієздатності фізичної особи визначає Цивільний процесуальний кодекс України. 4. Цивільна дієздатність фізичної особи є обмеженою з моменту набрання чинності відповідним рішенням суду. **Якщо від часу обмеження цивільної дієздатності залежить визнання недійсним шлюбу, договору або іншого правочину, суд з урахуванням висновку судово- психіатричної експертизи та інших доказів щодо психічного стану фізичної особи може визначити у своєму рішенні день, з якого її цивільна дієздатність обмежена. 5. Якщо суд відмовить у задоволенні заяви про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи і встановить, що вимога заявлена недобросовісно, без достатніх для цього підстав, фізична особа, якій такими діями завдано моральної шкоди, має право вимагати від заявника її компенсації.**
Стаття 37. Правові наслідки обмеження цивільної дієздатності фізичної особи 1. Над фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, встановлюється піклування. 2. Фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена, може самостійно вчиняти лише дрібні побутові правочини. 3. Правочини щодо розпорядження майном та інші правочини, що виходять за межі дрібних побутових, вчиняються особою, цивільна дієздатність якої обмежена, за згодою піклувальника. Відмова піклувальника дати згоду на вчинення правочинів, що виходять за межі дрібних побутових, може бути оскаржена особою, цивільна дієздатність якої обмежена, до органу опіки та піклування або суду. 4. Одержання заробітку, пенсії, стипендії, інших доходів особи, цивільна дієздатність якої обмежена, та розпоряджання ними здійснюються піклувальником. Піклувальник може письмово дозволити фізичній особі, цивільна дієздатність якої обмежена, самостійно одержувати заробіток, пенсію, стипендію, інші доходи та розпоряджатися ними. 5. Особа, цивільна дієздатність якої обмежена, самостійно несе відповідальність за порушення нею договору, укладеного за згодою піклувальника, та за шкоду, що завдана нею іншій особі.	**Стаття 43. Юридичні наслідки обмеження цивільної дієздатності фізичної особи** 1. Над фізичною особою, цивільну дієздатність якої обмежено, встановлюють піклування. 2. Фізична особа, цивільну дієздатність якої обмежено, має право: **1)** самостійно **здійснювати особисті охоронювані законом права, зокрема право на ім'я, на честь і гідність, на особистий простір (приватність), на висловлення власної думки з питань щодо свого життя, на результати своєї інтелектуальної, творчої, діяльності, на участь у громадських організаціях, якщо іншого не визначено цим Кодексом та/або іншим законом; 2) на самозахист своїх цивільних прав та/або правомірних інтересів; 3) звертатися до органів опіки і піклування, органів правопорядку, суду, інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та/або службових осіб за захистом своїх цивільних прав та/або правомірних інтересів, зокрема порушених піклувальниками;** 4) самостійно вчиняти **дрібні побутові правочини**. 3. Правочини щодо розпорядження майном та інші правочини, ніж дрібні побутові, фізична особа, цивільну дієздатність якої обмежено, вчиняє за згодою піклувальника. **Фізична особа, цивільну дієздатність якої обмежено, може оскаржити відмову піклувальника у наданні згоди на вчинення іншого правочину, ніж дрібний побутовий, до органу опіки і піклування або до**

	суду. 4. Одержання заробітку, пенсії, стипендії, інших доходів фізичної особи, цивільну дієздатність якої обмежено, та розпоряджання ними здійснює піклувальник. Піклувальник може письмово дозволити фізичній особі, цивільну дієздатність якої обмежено, самостійно одержувати заробіток, пенсію, стипендію, інші доходи та розпоряджатися ними. 5. Фізична особа, цивільну дієздатність якої обмежено, самостійно несе відповідальність за невиконання договору, укладеного нею за згодою піклувальника, та за шкоду, яку вона завдала іншій особі.
Стаття 38. Поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена 1. У разі видужання фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена, або такого поліпшення її психічного стану, який відновив у повному обсязі її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними, суд поновлює її цивільну дієздатність. 2. У разі припинення фізичною особою зловживання спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми тощо суд поновлює її цивільну дієздатність. 3. Піклування, встановлене над фізичною особою, припиняється на підставі рішення суду про поновлення цивільної дієздатності. 4. Порядок поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена, встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України.	**Стаття 44.** Поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільну дієздатність якої **обмежено** 1. У разі видужання фізичної особи, цивільну дієздатність якої обмежено, або такого поліпшення її психічного стану, що її здатність усвідомлювати значення своєї поведінки **та/або** керувати нею відновлена в повному обсязі, суд поновлює цивільну дієздатність такої фізичної особи. 2. **Суд поновлює цивільну дієздатність фізичної особи, якщо така особа припинила зловживання алкогольними напоями, наркотичними чи іншими психоактивними речовинами, подолала патологічну ігрову чи іншу залежність, що були підставою для обмеження її цивільної дієздатності.** 3. Піклування, встановлене над фізичною особою, припиняють на підставі рішення суду про поновлення цивільної дієздатності. 4. Порядок поновлення цивільної дієздатності фізичної особи встановлює Цивільний процесуальний кодекс України.
Стаття 39. Визнання фізичної особи недієздатною 1. Фізична особа може бути визнана судом недієздатною, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. 2. Порядок визнання фізичної особи недієздатною встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України. 3. Якщо суд відмовить у задоволенні заяви про визнання особи недієздатною і буде встановлено, що вимога була заявлена недобросовісно без достатньої для цього підстави, фізична особа, якій такими діями було завдано моральної шкоди, має право вимагати від заявника її відшкодування.	**Стаття 45.** Визнання фізичної особи недієздатною 1. Фізичну особу суд може визнати недієздатною, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного**, іншого** розладу здоров'я не здатна усвідомлювати значення **своєї поведінки та/або** керувати нею. 2. Порядок визнання фізичної особи недієздатною встановлює Цивільний процесуальний кодекс України. 3. Якщо суд відмовить у задоволенні заяви про визнання **фізичної** особи недієздатною і встановить, що вимога заявлена недобросовісно, без достатніх для цього підстав, фізична особа, якій такими діями завдано моральної шкоди, має право вимагати від заявника її компенсації.
Стаття 40. Момент визнання фізичної особи недієздатною 1. Фізична особа визнається недієздатною з моменту набрання законної сили рішенням суду про це. 2. Якщо від часу виникнення недієздатності залежить визнання недійсним шлюбу, договору або іншого правочину, суд з урахуванням висновку судово-	**Стаття 46.** Момент визнання фізичної особи недієздатною 1. Фізичну особу визнають недієздатною з моменту набрання чинності **відповідним** рішенням суду. 2. Якщо від часу виникнення недієздатності залежить визнання недійсним шлюбу, договору або іншого

психіатричної експертизи та інших доказів щодо психічного стану особи може визначити у своєму рішенні день, з якого вона визнається недієздатною.	правочину, суд з урахуванням висновку судово-психіатричної експертизи та інших доказів щодо психічного стану **фізичної** особи може визначити у своєму рішенні день, з якого її визнано недієздатною.
Стаття 41. Правові наслідки визнання фізичної особи недієздатною 1. Над недієздатною фізичною особою встановлюється опіка. 2. Недієздатна фізична особа не має права вчиняти будь- якого правочину. 3. Правочини від імені недієздатної фізичної особи та в її інтересах вчиняє її опікун. 4. Відповідальність за шкоду, завдану недієздатною фізичною особою, несе її опікун (стаття 1184 цього Кодексу).	**Стаття 47. Юридичні** наслідки визнання фізичної особи недієздатною 1. Над недієздатною фізичною особою встановлюють опіку. 2. Недієздатна фізична особа не має права вчиняти правочини. 3. Правочини від імені недієздатної фізичної особи та в її інтересах вчиняє її опікун. 4. Відповідальність за шкоду, завдану недієздатною фізичною особою, несе її опікун. **5. Недієздатна фізична особа має право самостійно звертатися до органів опіки і піклування, органів правопорядку, суду, інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та/або службових осіб за захистом своїх цивільних прав та/або правомірних інтересів, зокрема порушених опікуном.**
Стаття 42. Поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною 1. За заявою опікуна або органу опіки та піклування суд поновлює цивільну дієздатність фізичної особи, яка була визнана недієздатною, і припиняє опіку, якщо буде встановлено, що внаслідок видужання або значного поліпшення її психічного стану у неї поновилася здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними. 2. Порядок поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною, встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України.	**Стаття 48.** Поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, визнаної недієздатною 1. Суд поновлює цивільну дієздатність фізичної особи і припиняє опіку або визнає таку фізичну особу обмежено дієздатною, якщо встановить, що внаслідок видужання або істотного поліпшення психічного стану така особа відновила здатність усвідомлювати значення **своєї поведінки та/або** керувати нею. **Заяву про поновлення цивільної дієздатності фізичної особи може подати така особа самостійно або її опікун, орган опіки і піклування, прокурор, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.** 2. Порядок поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, визнаної недієздатною, встановлює Цивільний процесуальний кодекс України.
Стаття 43. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою 1. Фізична особа може бути визнана судом безвісно відсутньою, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування. 2. У разі неможливості встановити день одержання останніх відомостей про місце перебування особи початком її безвісної відсутності вважається перше число місяця, що йде за тим, у якому були одержані такі відомості, а в разі неможливості встановити цей місяць - перше січня наступного року. 3. Порядок визнання фізичної особи безвісно відсутньою встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України.	**Стаття 49.** Визнання фізичної особи безвісно відсутньою 1. Фізичну особу суд може визнати безвісно відсутньою, якщо протягом одного року в її постійному **осідку (місці проживання)** немає відомостей про її місце перебування. 2. У разі неможливості встановлення дня одержання останніх відомостей про **місце перебування** фізичної особи початком її безвісної відсутності вважається перше число місяця, наступного за місяцем, у якому одержано такі відомості, а в разі неможливості встановлення такого місяця – 1 січня наступного року. 3. Порядок визнання фізичної особи безвісно відсутньою встановлює Цивільний процесуальний кодекс України.

Стаття відсутня	**Стаття 50. Визнання фізичної особи такою, що зникла безвісти за особливих обставин 1. Порядок визнання фізичної особи такою, що зникла безвісти за особливих обставин, визначає закон.**
Стаття 44. Опіка над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, а також особи, зниклої безвісти за особливих обставин 1. На підставі рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою нотаріус вживає заходів для встановлення опіки над її майном. За заявою заінтересованої особи або органу опіки та піклування нотаріус вживає заходів для встановлення опіки над майном особи, зниклої безвісти за особливих обставин, до ухвалення судом рішення про визнання такої особи безвісно відсутньою. Заходи для встановлення опіки над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або особи, зниклої безвісти за особливих обставин, вживаються нотаріусом шляхом проведення опису відповідного майна та призначення опікуна над таким майном. 2. Нотаріус вживає заходів для встановлення опіки над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або особи, зниклої безвісти за особливих обставин, за останнім місцем проживання відповідної особи. Якщо місце проживання фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або особи, зниклої безвісти за особливих обставин, невідоме, нотаріус вживає заходів для встановлення опіки над майном такої особи за місцезнаходженням нерухомого майна або основної його частини, а за відсутності нерухомого майна - за місцезнаходженням основної частини рухомого майна. Над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або особи, зниклої безвісти за особливих обставин, може бути призначено одного опікуна. 3. Опікун над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або особи, зниклої безвісти за особливих обставин, приймає виконання цивільних обов'язків на її користь, погашає за рахунок її майна борги, управляє цим майном в її інтересах. 4. За заявою заінтересованої особи опікун над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або особи, зниклої безвісти за особливих обставин, надає за рахунок цього майна утримання особам, яких вони за законом зобов'язані утримувати. 5. Опіка над майном припиняється у разі скасування рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою, а також у разі появи особи, зниклої безвісти за особливих обставин. 6. Опіка над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або особи, зниклої безвісти за особливих обставин, встановлюється, здійснюється та припиняється відповідно до цього Кодексу з урахуванням положень Закону України "Про нотаріат".	**Стаття 51.** Опіка над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, а також фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин 1. На підставі рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою нотаріус вживає заходів для встановлення опіки над її майном. За заявою заінтересованої особи або органу опіки і піклування нотаріус вживає заходів для встановлення опіки над майном **фізичної** особи, зниклої безвісти за особливих обставин, до ухвалення судом рішення про визнання такої особи безвісно відсутньою. Для встановлення опіки над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або **фізичної** особи, зниклої безвісти за особливих обставин, нотаріус описує відповідне майно та призначає над ним опікуна. 2. Нотаріус вживає заходів для встановлення опіки над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або **фізичної** особи, зниклої безвісти за особливих обставин, за останнім осідком (місцем проживання) такої особи. Якщо **осідок (місце проживання)** фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин, невідомий, нотаріус вживає заходів для встановлення опіки над майном такої особи за **місцезнаходженням** нерухомого майна або основної його частини, а за **браком** нерухомого майна – за **місцезнаходженням** основної частини рухомого майна. Над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин, призначають одного опікуна. 3. Опікун над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин, приймає виконання цивільних обов'язків на її користь, погашає борги за рахунок такого майна, управляє таким майном у її інтересах. 4. За заявою заінтересованої особи опікун над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин, надає за рахунок такого майна утримання особам, яких відповідна особа зобов'язана утримувати згідно із законом. 5. Опіку над майном припиняють з дня скасування рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або з дня з'явлення фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин. 6. Опіку над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин,

	встановлюють, виконують і припиняють відповідно до цього Кодексу з урахуванням приписів Закону України "Про нотаріат". **7. У разі припинення опіки над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин, опікун над майном зобов'язаний на вимогу такої особи або її спадкоємців надати звіт про опіку над майном.**
Стаття 45. Скасування рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою 1. Якщо фізична особа, яка була визнана безвісно відсутньою, з'явилася або якщо одержано відомості про місце її перебування, суд за місцем її перебування або суд, що постановив рішення про визнання цієї особи безвісно відсутньою, за заявою цієї особи або іншої заінтересованої особи скасовує рішення про визнання фізичної особи безвісно відсутньою.	**Стаття 52.** Скасування рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою 1. Якщо фізична особа, визнана безвісно відсутньою, з'явилася або якщо одержано відомості про місце її перебування, суд за місцем перебування такої особи або суд, що ухвалив рішення про визнання такої особи безвісно відсутньою, за її заявою або заявою іншої заінтересованої особи скасовує рішення про визнання фізичної особи безвісно відсутньою.
Стаття 46. Оголошення фізичної особи померлою 1. Фізична особа може бути оголошена судом померлою, якщо у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років, а якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку, - протягом шести місяців, а за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру - протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. 2. Фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців. 3. Фізична особа оголошується померлою від дня набрання законної сили рішенням суду про це. Фізична особа, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави припустити її загибель від певного нещасного випадку або у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена померлою від дня її вірогідної смерті. 4. Порядок оголошення фізичної особи померлою встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України.	**Стаття 53.** Оголошення фізичної особи померлою 1. Фізичну особу суд може оголосити померлою, якщо протягом трьох років у її постійному **осідку** (місці проживання) немає відомостей про її місце перебування, а якщо фізична особа пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припустити її загибель від певного нещасного випадку, – протягом шести місяців. 2. Фізичну особу, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, суд може оголосити померлою після спливу двох років з дня закінчення воєнних дій, збройного конфлікту. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою до спливу зазначеного строку, але не раніше спливу шести місяців. 3. Фізичну особу оголошують померлою з дня набрання чинності сили відповідним рішенням суду. 4. Фізичну особу, визначену частиною першою або другою цієї статті, може бути оголошено померлою з дня її вірогідної смерті. 5. Порядок оголошення фізичної особи померлою встановлює Цивільний процесуальний кодекс України.
Стаття 47. Правові наслідки оголошення фізичної особи померлою 1. Правові наслідки оголошення фізичної особи померлою прирівнюються до правових наслідків, які настають у разі смерті. 2. Спадкоємці фізичної особи, яка оголошена померлою, не мають права відчужувати протягом п'яти років нерухоме майно, що перейшло до них	**Стаття 54. Юридичні** наслідки оголошення фізичної особи померлою 1. У разі оголошення фізичної особи померлою настають такі самі юридичні наслідки, що й у разі смерті фізичної особи. 2. Спадкоємці фізичної особи, оголошеної померлою, не мають права відчужувати нерухоме майно, яке перейшло до них у зв'язку з відкриттям

у зв'язку з відкриттям спадщини. Нотаріус, який видав спадкоємцеві свідоцтво про право на спадщину на нерухоме майно, накладає на нього заборону відчуження.	спадщини, протягом п'яти років з дня оголошення особи померлою. Нотаріус, який видав спадкоємцю свідоцтво про право на спадщину на нерухоме майно, накладає на таке майно заборону відчуження.
Стаття 48. Правові наслідки появи фізичної особи, яка була оголошена померлою 1. Якщо фізична особа, яка була оголошена померлою, з'явилася або якщо одержано відомості про місце її перебування, суд за місцем перебування цієї особи або суд, що постановив рішення про оголошення її померлою, за заявою цієї особи або іншої заінтересованої особи скасовує рішення суду про оголошення фізичної особи померлою. 2. Незалежно від часу своєї появи фізична особа, яка була оголошена померлою, має право вимагати від особи, яка володіє її майном, повернення цього майна, якщо воно збереглося та безоплатно перейшло до неї після оголошення фізичної особи померлою, за винятком майна, придбаного за набувальною давністю, а також грошей та цінних паперів на пред'явника. 3. Особа, до якої майно перейшло за відплатним договором, зобов'язана повернути його, якщо буде встановлено, що на момент набуття цього майна вона знала, що фізична особа, яка була оголошена померлою, жива. У разі неможливості повернути майно в натурі особі, яка була оголошена померлою, відшкодовується вартість цього майна. 4. Якщо майно фізичної особи, яка була оголошена померлою і з'явилася, перейшло у власність держави, Автономної Республіки Крим або територіальної громади і було реалізоване ними, цій особі повертається сума, одержана від реалізації цього майна.	**Стаття 55. Юридичні** наслідки з'явлення фізичної особи, оголошеної померлою 1. Якщо фізична особа, оголошена померлою, з'явилася або якщо одержано відомості про місце її перебування, суд за місцем перебування такої особи або суд, що ухвалив рішення про оголошення такої особи померлою, за її заявою або заявою іншої заінтересованої особи скасовує рішення про оголошення фізичної особи померлою. 2. Фізична особа, оголошена померлою, безвідносно до моменту з'явлення має право вимагати від особи, яка володіє її майном, повернення такого майна, якщо воно збережено та безоплатно перейшло до неї після оголошення фізичної особи померлою, крім майна, набутого за набувальною давністю, грошових коштів та цінних паперів на пред'явника. 3. Особа, до якої майно фізичної особи, оголошеної померлою, перейшло за оплатним договором, зобов'язана повернути його, якщо буде встановлено, що на момент набуття цього майна вона знала, що фізична особа, оголошена померлою, жива. У разі неможливості повернення майна в натурі фізичній особі, яку було оголошено померлою і яка **з'явилася,** відшкодовують вартість такого майна. 4. Якщо майно фізичної особи, яку було оголошено померлою і яка **з'явилася,** перейшло у власність держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади і його реалізовано, такій особі повертають суму, одержану від реалізації зазначеного майна.
Стаття 48-1. Правові наслідки нездатності фізичної особи виконати свої майнові зобов'язання і погасити борги1. Стосовно фізичної особи, яка є нездатною виконати свої майнові зобов'язання і погасити борги, може бути відкрито провадження у справі про неплатоспроможність і введена процедура реструктуризації боргів боржника або така особа може бути визнана банкрутом у справі про неплатоспроможність із застосуванням процедури задоволення вимог кредиторів за правилами, передбаченими Кодексом України з процедур банкрутства	**Стаття 56. Юридичні** наслідки неспроможності фізичної особи виконати свої майнові зобов'язання і погасити борги 1. Стосовно фізичної особи, яка неспроможна виконати свої майнові зобов'язання і погасити борги, може бути відкрито провадження у справі про неплатоспроможність і запроваджено процедуру реструктуризації боргів або таку фізичну особу може бути визнано банкрутом у справі про неплатоспроможність із застосуванням процедури задоволення вимог кредиторів за приписами, визначеними Кодексом України з процедур банкрутства.
Стаття 49. Акти цивільного стану 1. Актами цивільного стану є події та дії, які нерозривно пов'язані з фізичною особою і започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють її можливість бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків. 2. Актами цивільного стану є народження фізичної особи, встановлення її походження, набуття громадянства, вихід з громадянства та його втрата, досягнення відповідного віку, надання повної цивільної дієздатності, обмеження цивільної дієздатності, визнання особи недієздатною, шлюб, розірвання шлюбу, усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав, зміна імені, інвалідність, смерть тощо. 3. Державній реєстрації підлягають	**Стаття 57.** Акти цивільного стану 1. Акти цивільного стану – це юридичні факти, що нерозривно пов'язані з фізичною особою і створюють, змінюють, зупиняють, поновлюють, припиняють її можливість бути суб'єктом приватних відносин. 2. Актами цивільного стану є народження фізичної особи, встановлення її походження, набуття громадянства, вихід із громадянства та його втрата, досягнення відповідного віку, надання повної цивільної дієздатності, обмеження цивільної дієздатності, визнання особи недієздатною, шлюб, **встановлення та припинення режиму окремого проживання подружжя,** розірвання шлюбу, **поновлення шлюбу,** усиновлення, позбавлення

народження фізичної особи та її походження, громадянство, шлюб, розірвання шлюбу у випадках, передбачених законом, зміна імені, смерть. 4. Реєстрація актів цивільного стану провадиться відповідно до закону. Народження фізичної особи та її походження, усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав, шлюб, розірвання шлюбу, зміна імені, смерть підлягають обов'язковому внесенню до Державного реєстру актів цивільного стану громадян в органах юстиції в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.	та поновлення батьківських прав, зміна імені, інвалідність, смерть тощо. 3. Державній реєстрації підлягають народження фізичної особи, її походження, громадянство, обмеження цивільної дієздатності, визнання фізичної особи недієздатною, шлюб, **встановлення та припинення режиму окремого проживання подружжя,** розірвання шлюбу у випадках, визначених законом, **поновлення шлюбу, усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав,** зміна імені, смерть. 4. Реєстрацію актів цивільного стану вчиняють відповідно до закону. Народження фізичної особи та її походження, усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав, обмеження цивільної дієздатності, визнання фізичної особи недієздатною, шлюб, **встановлення та припинення режиму окремого проживання подружжя,** розірвання шлюбу, **поновлення шлюбу, усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав,** зміна імені, смерть підлягають обов'язковому внесенню до Державного реєстру актів цивільного стану громадян порядком, що його визначає Кабінет Міністрів України.
Глава 5. ФІЗИЧНА ОСОБА-ПІДПРИЄМЕЦЬ	Глава 5. Фізична особа – підприємець
Стаття 50. Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності 1. Право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. Обмеження права фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності встановлюються Конституцією України та законом. 2. Фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом. Інформація про державну реєстрацію фізичних осіб - підприємців є відкритою. 3. Якщо особа розпочала підприємницьку діяльність без державної реєстрації, уклавши відповідні договори, вона не має права оспорювати ці договори на тій підставі, що вона не є підприємцем.	**Стаття 58.** Право фізичної особи на провадження підприємницької діяльності 1. Право на провадження підприємницької діяльності, не забороненої законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. Обмеження права фізичної особи на провадження підприємницької діяльності встановлюють Конституція України та закон. 2. Фізична особа здійснює своє право на провадження підприємницької діяльності, за умови її державної реєстрації порядком, визначеним законом. Інформація про державну реєстрацію фізичних осіб – підприємців є відкритою. 3. Якщо фізична особа розпочала провадження підприємницької діяльності без державної реєстрації, уклавши відповідні договори, вона не має права оспорювати ці договори на підставі, що вона не є підприємцем.
Стаття відсутня	**Стаття 59. Право фізичної особи – підприємця на провадження незалежної професійної діяльності 1. Фізична особа – підприємець має право провадити незалежну професійну діяльність, яка не є підприємницькою. 2. У разі встановлення законодавством вимоги щодо отримання свідоцтва, сертифіката, дозвільного документа для провадження незалежної професійної діяльності фізична особа – підприємець має право провадити таку діяльність лише після отримання відповідного свідоцтва, сертифіката, дозвільного документа, якщо іншого не визначено законом. 3. Особливості провадження окремих видів незалежної професійної діяльності визначає закон.**
Стаття 51. Застосування до підприємницької діяльності фізичних осіб нормативно-правових актів, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб 1. До підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються нормативно-	**Стаття 60.** Поширення на підприємницьку діяльність фізичних осіб дії нормативно-правових актів, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб 1. На підприємницьку діяльність фізичних осіб поширюють дія нормативно-

правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлено законом або не випливає із суті відносин.	правових актів, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо іншого не визначено законом або не випливає із суті відносин.
Стаття 52. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи - підприємця 1. Фізична особа - підприємець відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке згідно із законом не може бути звернено стягнення. 2. Фізична особа - підприємець, яка перебуває у шлюбі, відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм особистим майном і часткою у праві спільної сумісної власності подружжя, яка належатиме їй при поділі цього майна.	**Стаття 61.** Цивільна відповідальність фізичної особи – підприємця 1. Фізична особа – підприємець несе відповідальність за зобов'язаннями, що пов'язані з її підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке не може бути звернено стягнення згідно із законом. 2. Фізична особа – підприємець, яка перебуває у шлюбі або фактичному сімейному союзі, несе відповідальність за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм особистим майном і часткою у спільному майні подружжя або фактичного сімейного союзу після її виділення в натурі.
Стаття 53. Банкрутство фізичної особи - підприємця 1. Фізична особа, яка неспроможна задовольнити вимоги кредиторів, пов'язані із здійсненням нею підприємницької діяльності, може бути визнана банкрутом у порядку, встановленому законом.	**Стаття 62.** Банкрутство фізичної особи – підприємця 1. Фізичну особу, не спроможну задовольнити вимоги кредиторів, пов'язані з її підприємницькою діяльністю, може бути визнано банкрутом порядком, визначеним законом.
Стаття 54. Управління майном, що використовується у підприємницькій діяльності, органом опіки та піклування 1. Якщо фізична особа - підприємець визнана безвісно відсутньою, недієздатною чи її цивільна дієздатність обмежена або якщо власником майна, яке використовувалося у підприємницькій діяльності, стала неповнолітня чи малолітня особа, орган опіки та піклування може призначити управителя цього майна. Орган опіки та піклування укладає з управителем договір про управління цим майном. 2. При здійсненні повноважень щодо управління майном управитель діє від свого імені в інтересах особи, яка є власником майна. 3. У договорі про управління майном встановлюються права та обов'язки управителя. Орган опіки та піклування здійснює контроль за діяльністю управителя майном відповідно до правил про контроль за діяльністю опікуна і піклувальника. 4. Договір про управління майном припиняється, якщо відпали обставини, на підставі яких він був укладений.	**Стаття 63.** Управління майном, що його використовували у підприємницькій діяльності, органом опіки і піклування 1. Якщо фізичну особу – підприємця визнано безвісно відсутньою, **зниклою безвісти за особливих обставин,** недієздатною чи її цивільну дієздатність обмежено або якщо власником майна, що його використовували у підприємницькій діяльності, стала неповнолітня чи малолітня дитина, орган опіки і піклування може призначити управителя таким майном. **У разі встановлення опіки над майном фізичної особи – підприємця, визнаної безвісно відсутньою або зниклою безвісти за особливих обставин, опікуна фізичної особи, визнаної недієздатною, піклувальника в особи, цивільну дієздатність якої обмежено, опікуна малолітньої дитини, піклувальника неповнолітньої дитини орган опіки і піклування може призначити управителя майном за заявою відповідного опікуна або піклувальника.** Орган опіки і піклування укладає з управителем договір управління таким майном. 2. Виконуючи повноваження щодо управління майном, управитель діє від свого імені в інтересах фізичної особи, яка є власником майна. 3. Договір управління майном є припиненим, якщо зазнали змін обставини, на підставі яких його уклали.
Глава 6. ОПІКА ТА ПІКЛУВАННЯ	Глава 6. Опіка і піклування
Стаття 55. Завдання опіки та піклування 1. Опіка та піклування встановлюються з метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх осіб, а також повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки.	**Стаття 64. Загальні приписи про опіку і піклування** 1. Опіку і піклування встановлюють з метою забезпечення цивільних прав та правомірних інтересів малолітніх і неповнолітніх дітей, фізичних осіб, цивільну дієздатність яких обмежено судом, та фізичних осіб, визнаних судом недієздатними. **2. Опіка і піклування над малолітніми і неповнолітніми дітьми є формами влаштування дітей- сиріт та дітей, яких позбавлено батьківського піклування.**
Стаття 56. Орган опіки та піклування 1. Органами опіки та піклування є районні, районні в містах	**Стаття 65.** Орган опіки і піклування 1. Органами опіки і піклування є районні в містах Києві та

Києві та Севастополі державні адміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад. 2. Права та обов'язки органів, на які покладено здійснення опіки та піклування, щодо забезпечення прав та інтересів фізичних осіб, які потребують опіки та піклування, встановлюються законом та іншими нормативно-правовими актами.	Севастополі державні адміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах (у разі їх створення), селищних, сільських рад. 2. Права і обов'язки органів, на які покладено здійснення опіки і піклування, щодо забезпечення цивільних прав та правомірних інтересів фізичних осіб, які потребують опіки або піклування, **визначають цей Кодекс та інші акти законодавства.**
Стаття 57. Обов'язок повідомляти про фізичних осіб, які потребують опіки або піклування 1. Особа, якій стало відомо про фізичну особу, яка потребує опіки або піклування, зобов'язана негайно повідомити про це орган опіки та піклування.	**Стаття 66**. Обов'язок повідомлення про фізичних осіб, які потребують опіки або піклування 1. Особа, якій стало відомо про фізичну особу, яка потребує опіки або піклування, зобов'язана невідкладно повідомити про це орган опіки і піклування. **2. Заклади охорони здоров'я, заклади освіти, соціальні заклади та інші установи, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, їхні посадові та/або службові особи, яким у зв'язку з виконанням своїх обов'язків стало відомо про обставини, що є підставою для встановлення над фізичною особою опіки або піклування, зобов'язані невідкладно повідомити про це орган опіки і піклування та сприяти у з'ясуванні фактичних обставин щодо стану такої фізичної особи. Таке повідомлення направляють у письмовій або усній формі з обов'язковим фіксуванням часу надходження. 3. Особам, які повідомили орган опіки і піклування про необхідність встановлення над фізичною особою опіки або піклування, відповідно до закону надають гарантії захисту від переслідувань чи негативних наслідків у зв'язку з таким повідомленням. 4. Неповідомлення посадовою або службовою особою закладу, установи чи органу, визначених частиною другою цієї статті, про відомі їй обставини, що є підставою для встановлення над фізичною особою опіки або піклування, тягне відповідальність, встановлену законом.**
Стаття 58. Фізичні особи, над якими встановлюється опіка 1. Опіка встановлюється над малолітніми особами, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, які визнані недієздатними.	**Стаття 67.** Фізичні особи, над якими встановлюють опіку 1. Опіку встановлюють над малолітніми **дітьми**, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, фізичними особами, що їх визнано **судом** недієздатними.
Стаття 59. Фізичні особи, над якими встановлюється піклування 1. Піклування встановлюється над неповнолітніми особами, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, цивільна дієздатність яких обмежена.	**Стаття 68.** Фізичні особи, над якими встановлюють піклування 1. Піклування встановлюють над неповнолітніми дітьми, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, фізичними особами, цивільну дієздатність яких обмежено.
Стаття 60. Встановлення опіки та піклування судом 1. Суд встановлює опіку над фізичною особою у разі визнання її недієздатною і призначає опікуна за поданням органу опіки та піклування. 2. Суд встановлює піклування над фізичною особою у разі обмеження її цивільної дієздатності і призначає піклувальника за поданням органу опіки та піклування. 3. Суд встановлює опіку над малолітньою особою, якщо при розгляді справи буде встановлено, що вона позбавлена батьківського піклування, і призначає опікуна за поданням органу опіки та піклування. 4. Суд встановлює піклування над неповнолітньою	**Стаття 69.** Встановлення опіки і піклування судом 1. Суд встановлює опіку над фізичною особою у разі визнання її недієздатною та призначає опікуна за поданням органу опіки і піклування. 2. Суд встановлює піклування над фізичною особою у разі обмеження її цивільної дієздатності та призначає піклувальника за поданням органу опіки і піклування. 3. Суд встановлює опіку над малолітньою **дитиною**, якщо під час розгляду справи встановить, що вона позбавлена батьківського піклування, та призначає опікуна за поданням органу опіки і піклування. 4. Суд встановлює піклування над

особою, якщо при розгляді справи буде встановлено, що вона позбавлена батьківського піклування, і призначає піклувальника за поданням органу опіки та піклування.	неповнолітньою **дитиною**, якщо під час розгляду справи встановить, що вона позбавлена батьківського піклування, та призначає піклувальника за поданням органу опіки і піклування.
Стаття 61. Встановлення опіки та піклування органом опіки та піклування 1. Орган опіки та піклування встановлює опіку над малолітньою особою та піклування над неповнолітньою особою, крім випадків, встановлених частинами першою та другою статті 60 цього Кодексу.	**Стаття 70.** Встановлення опіки і піклування органом опіки і піклування 1. Орган опіки і піклування встановлює опіку над малолітньою **дитиною** та піклування над неповнолітньою **дитиною**, крім випадків, визначених частинами першою і другою статті **69** цього Кодексу.
Стаття 62. Місце встановлення опіки або піклування 1. Опіка або піклування встановлюються за місцем проживання фізичної особи, яка потребує опіки чи піклування, або за місцем проживання опікуна чи піклувальника.	**Стаття 71.** Місце встановлення опіки або піклування 1. Опіку або піклування встановлюють за **осідком (місцем проживання)** фізичної особи, яка потребує опіки або піклування, або за **осідком (місцем проживання)** опікуна або піклувальника.
Стаття 63. Призначення опікуна або піклувальника 1. Опікуна або піклувальника призначає орган опіки та піклування, крім випадків, встановлених статтею 60 цього Кодексу. 2. Опікуном або піклувальником може бути лише фізична особа з повною цивільною дієздатністю. 3. Фізична особа може бути призначена опікуном або піклувальником лише за її письмовою заявою. 4. Опікун або піклувальник призначаються переважно з осіб, які перебувають у сімейних, родинних відносинах з підопічним, з урахуванням особистих стосунків між ними, можливості особи виконувати обов'язки опікуна чи піклувальника. При призначенні опікуна для малолітньої особи та при призначенні піклувальника для неповнолітньої особи враховується бажання підопічного. 5. Фізичній особі може бути призначено одного або кількох опікунів чи піклувальників.	**Стаття 72.** Призначення опікуна, піклувальника 1. Опікуна, піклувальника призначає орган опіки і піклування, крім випадків, визначених статтею 69 цього Кодексу. 2. Опікуном або піклувальником може бути **повнолітня дієздатна фізична особа, яка має громадянство України та постійно проживає в Україні**. 3. Фізичну особу призначають опікуном або піклувальником лише за **її згодою, наданою у формі письмової заяви**. 4. Опікуна або піклувальника призначають переважно з числа осіб, що перебувають у сімейних, родинних відносинах з фізичною особою, над якою встановлюють опіку або піклування, з урахуванням можливості особи виконувати обов'язки опікуна або піклувальника. Призначаючи опікуна малолітній **дитині** та піклувальника неповнолітній **дитині,** враховують бажання підопічного. 5. Фізичній особі може бути призначено одного чи кількох опікунів або піклувальників. **6. У разі призначення фізичній особі кількох опікунів або піклувальників такі особи письмово укладають між собою договір про розподіл їхніх прав і обов'язків. Договір, визначений цією частиною, підлягає повідомній реєстрації органом опіки і піклування за місцем встановлення опіки або піклування. Договір, укладений з порушенням вимог цієї частини, є нікчемним. Типовий договір про розподіл прав і обов'язків опікунів або піклувальників, порядок повідомної реєстрації таких договорів затверджує Кабінет Міністрів України. Умови договору про розподіл прав і обов'язків опікунів або піклувальників, що погіршують становище одного з них порівняно з тим, що встановлено законом або типовим договором, є нікчемними.**
Стаття 64. Фізична особа, яка не може бути опікуном або піклувальником 1. Опікуном або піклувальником не може бути фізична особа: 1) яка позбавлена батьківських прав, якщо ці права не були поновлені; 2) поведінка та інтереси якої суперечать інтересам фізичної особи, яка потребує опіки або піклування.	**Стаття 73.** Фізична особа, яка не може бути призначена опікуном або піклувальником 1. Опікуном або піклувальником не може бути призначена фізична особа: **1) дієздатність якої обмежено; 2) яку визнано недієздатною; 3) яку позбавлено батьківських прав, і такі права не були поновлені; 4) яка була опікуном, піклувальником, усиновлювачем, одним із прийомних батьків або батьків-вихователів іншої дитини, але опіку або піклування було припинено, усиновлення скасовано або визнано недійсним, припинено діяльність**

	прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу з її вини; 5) яка має психічні розлади, зокрема внаслідок дії психоактивних речовин, вживання яких установлено на підставах, визначених законом; 6) яка зловживає алкогольними напоями, наркотичними або іншими психоактивними речовинами; 7) яка не має постійного осідку (місця проживання) або постійного заробітку (доходу); 8) яка має захворювання, розлади або стани, перелік яких визначено законом, встановлені за результатами медичного огляду, проведеного порядком, визначеним законом; 9) яка є іноземцем, що не перебуває у шлюбі, крім випадків, якщо іноземець є родичем дитини; 10) яку було засуджено за злочин проти основ національної безпеки України, кримінальне правопорушення проти життя і здоров'я, волі, честі і гідності, статевої свободи і статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку і моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, миру, безпеки людства і міжнародного правопорядку, або за злочин, визначений статтею 164, 166, 167, 169, 181 або 187 Кримінального кодексу України, або яка має непогашену чи не зняту за встановленим законом порядком судимість за вчинення інших кримінальних правопорушень; 11) яка за станом здоров'я потребує постійного стороннього догляду; 12) яка є особою без громадянства; 13) яка перебуває у шлюбі з особою, визначеною пунктами 3-6, 8 і 10 цієї частини; 14) до якої протягом останніх десяти років було застосовано адміністративне стягнення за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі; 15) яка має конфлікт інтересів із підопічним (майнові спори, спадкові претензії тощо). 2. Крім фізичних осіб, визначених частиною першою цієї статті, не можуть бути призначені опікуном або піклувальником фізичні особи, інтереси яких суперечать інтересам дитини.
Стаття 65. Опіка або піклування над фізичною особою, щодо якої не призначено опікуна або піклувальника 1. До встановлення опіки або піклування і призначення опікуна чи піклувальника опіку або піклування над фізичною особою здійснює відповідний орган опіки та піклування.	**Стаття 74**. Опіка або піклування над фізичною особою, якій не призначено опікуна або піклувальника 1. До встановлення опіки або піклування і призначення опікуна або піклувальника опіку або піклування над фізичною особою здійснює відповідний орган опіки **і** піклування. **2. Орган опіки і піклування до призначення опікуна або піклувальника зобов'язаний невідкладно вжити заходів для: 1) забезпечення особистих і майнових прав та/або правомірних інтересів підопічного; 2) визначення постійного осідку (місця проживання) або місця тимчасового перебування підопічного; 3) охорони та управління майном підопічного, зокрема з метою запобігання його пошкодженню або відчуженню; 4) надання підопічному соціальної, медичної та іншої необхідної допомоги.**

Стаття 66. Опіка або піклування над фізичною особою, яка перебуває у спеціальному закладі 1. Якщо над фізичною особою, яка перебуває у навчальному закладі, закладі охорони здоров'я або закладі соціального захисту населення, не встановлено опіку чи піклування або не призначено опікуна чи піклувальника, опіку або піклування над нею здійснює цей заклад.	**Стаття 75.** Опіка або піклування над фізичною особою, яка **проживає** у спеціальному закладі 1. Якщо над фізичною особою, яка проживає в закладі охорони здоров'я, закладі **освіти,** закладі соціального захисту населення, не встановлено опіку або піклування, їй не призначено опікуна або піклувальника, опіку або піклування над такою особою здійснює адміністрація закладу, в якому вона проживає. **2. Порядок здійснення опіки або піклування адміністрацією закладу, визначеного частиною першою цієї статті, порядок її взаємодії з органами опіки і піклування визначає Кабінет Міністрів України.**
Стаття 67. Права та обов'язки опікуна 1. Опікун зобов'язаний дбати про підопічного, про створення йому необхідних побутових умов, забезпечення його доглядом та лікуванням. Опікун малолітньої особи зобов'язаний дбати про її виховання, навчання та розвиток. 2. Опікун має право вимагати повернення підопічного від осіб, які тримають його без законної підстави. 3. Опікун вчиняє правочини від імені та в інтересах підопічного. 4. Опікун зобов'язаний вживати заходів щодо захисту цивільних прав та інтересів підопічного.	**Стаття 76.** Права і обов'язки опікуна 1. Опікун зобов'язаний дбати про підопічного, про створення для нього необхідних побутових умов, забезпечення йому догляду і лікування. **Опікун малолітньої дитини зобов'язаний дбати про її виховання, піклуватися про її здоров'я, фізичний, психічний, духовний розвиток, забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти. 2. Опікун не має права перешкоджати спілкуванню дитини з її батьками та іншими родичами, крім випадків, якщо таке спілкування суперечить інтересам дитини.** 3. Опікун має право вимагати повернення підопічного від осіб, які тримають його без законної підстави. 4. Опікун вчиняє правочини від імені та в інтересах підопічного. 5. Опікун зобов'язаний вживати заходів для захисту цивільних прав та **правомірних** інтересів підопічного. **6. Опікун зобов'язаний щороку подавати до органу опіки і піклування звіт про стан здоров'я підопічного, умови його проживання та про правочини, вчинені з майном підопічного.**
Стаття 68. Правочини, які не може вчиняти опікун 1. Опікун, його дружина, чоловік та близькі родичі (батьки, діти, брати, сестри) не можуть укладати з підопічним договорів, крім передання майна підопічному у власність за договором дарування або у безоплатне користування за договором позички. 2. Опікун не може здійснювати дарування від імені підопічного, а також зобов'язуватися від його імені порукою.	**Стаття 77.** Правочини, **яких** не може вчиняти опікун 1. Опікун, його дружина, чоловік та близькі родичі (батьки, діти, брати, сестри) не можуть укладати з підопічним договорів, крім передання підопічному майна у власність за договором дарування або в безоплатне користування за договором позички. 2. Опікун не може укладати договір дарування або в інший спосіб брати зобов**'**язання від імені підопічного, **зокрема щодо обтяження майна підопічного.**
Стаття 69. Права та обов'язки піклувальника 1. Піклувальник над неповнолітньою особою зобов'язаний дбати про створення для неї необхідних побутових умов, про її виховання, навчання та розвиток. Піклувальник над фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, зобов'язаний дбати про її лікування, створення необхідних побутових умов. 2. Піклувальник дає згоду на вчинення підопічним правочинів відповідно до статей 32 та 37 цього Кодексу. 3. Піклувальник зобов'язаний вживати заходів щодо захисту цивільних прав та інтересів підопічного.	**Стаття 78.** Права і обов'язки піклувальника 1. Піклувальник неповнолітньої дитини зобов'язаний дбати про створення для неї необхідних побутових умов, **про її виховання, піклуватися про її здоров'я, фізичний, психічний, емоційний, соціальний та духовний розвиток, забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти.** Піклувальник фізичної особи, цивільну дієздатність якої обмежено, зобов'язаний дбати про її лікування, створення **для неї** необхідних побутових умов. **2. Піклувальник не має права перешкоджати спілкуванню дитини з її батьками та іншими родичами, крім випадків, якщо таке спілкування суперечить інтересам дитини.** 3. Піклувальник надає згоду на вчинення підопічним правочинів відповідно до статей **38 і 43** цього

	Кодексу. 4. Піклувальник зобов'язаний вживати заходів для захисту цивільних прав та **правомірних** інтересів підопічного.
Стаття 70. Правочини, на вчинення яких піклувальник не може давати згоду 1. Піклувальник не може давати згоду на укладення договорів між підопічним та своєю дружиною (своїм чоловіком) або своїми близькими родичами, крім передання майна підопічному у власність за договором дарування або у безоплатне користування на підставі договору позички.	**Стаття 79**. Правочини, на вчинення яких піклувальник не може надавати згоду 1. Піклувальник не може надавати згоду на укладення договору між підопічним і своєю дружиною (своїм чоловіком) або своїми близькими родичами, крім передання підопічному майна у власність за договором дарування або в безоплатне користування на підставі договору позички.
Стаття 71. Правочини, які вчиняються з дозволу органу опіки та піклування 1. Опікун не має права без дозволу органу опіки та піклування: 1) відмовитися від прав на майно підопічного, у тому числі речових прав на нерухоме майно, що підлягають державній реєстрації; 2) видавати письмові зобов'язання від імені підопічного; 3) вчиняти правочини щодо: об'єкта житлової нерухомості та/або земельної ділянки, на якій розміщений такий об'єкт, власником або користувачем яких є підопічний; відчуження (у тому числі шляхом міни або внесення (передачі) до статутного (складеного) капіталу (пайового фонду) юридичної особи чи як вступного, членського та/або цільового внеску члена кооперативу), поділу, виділу нерухомого майна, об'єкта незавершеного будівництва, майбутнього об'єкта нерухомості, іншого цінного майна, зокрема транспортних засобів, власником якого є підопічний. 2. Піклувальник має право дати згоду на вчинення правочинів, передбачених частиною першою цієї статті, лише з дозволу органу опіки та піклування.	**Стаття 80.** Правочини, які вчиняються з дозволу органу опіки і піклування 1. Опікун не має права без дозволу органу опіки і піклування: **1) відмовлятися від будь-яких речових прав підопічного; 2) зобов'язуватися від імені підопічного, зокрема щодо обтяження майна підопічного;** 3) вчиняти правочини щодо: нерухомої речі, власником або користувачем яких є підопічний; відчуження (**зокрема** у спосіб міни або внесення (передання) до статутного (складеного) капіталу (пайового фонду) юридичної особи чи як вступного, членського та/або цільового внеску члена кооперативу), поділу, виділу нерухомого майна, об'єкта незавершеного будівництва, майбутнього об'єкта нерухомості, іншого цінного майна, зокрема транспортних засобів, власником яких є підопічний. 2. Піклувальник має право надавати згоду на вчинення правочинів, **визначених** частиною першою цієї статті, лише з дозволу органу опіки і піклування. **3. Рішення про надання дозволу, визначеного частиною другою цієї статті, орган опіки і піклування ухвалює за результатами перевірки, яку проводить протягом не більш як одного місяця з дня надходження звернення за отриманням дозволу.**
Стаття 72. Управління майном особи, над якою встановлено опіку 1. Опікун зобов'язаний дбати про збереження та використання майна підопічного в його інтересах. 2. Якщо малолітня особа може самостійно визначити свої потреби та інтереси, опікун, здійснюючи управління її майном, повинен враховувати її бажання. 3. Опікун самостійно здійснює витрати, необхідні для задоволення потреб підопічного, за рахунок пенсії, аліментів, відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, допомоги на підопічну дитину та інших соціальних виплат, призначених на підопічну дитину відповідно до законів України, доходів від майна підопічного тощо. 4. Якщо підопічний є власником нерухомого майна або майна, яке потребує постійного управління, опікун може з дозволу органу опіки та піклування управляти цим майном або передати його за договором в управління іншій особі.	**Стаття 81.** Управління майном фізичної особи, над якою встановлено опіку 1. Опікун зобов'язаний дбати про збереження і використання майна підопічного в інтересах підопічного. 2. Якщо малолітня **дитина** здатна самостійно визначати свої потреби та інтереси, опікун повинен здійснювати управління її майном з урахуванням її бажання. 3. Опікун самостійно **несе** витрати на задоволення потреб підопічного за рахунок пенсії, аліментів, відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, призначених підопічному, допомоги на підопічну дитину та інших соціальних виплат, призначених відповідно до **законодавства**, доходів від майна підопічного тощо. 4. Якщо підопічний є власником нерухомого майна або майна, яке потребує постійного управління, опікун з дозволу органу опіки і піклування може управляти таким майном або передати його в управління іншій особі на підставі договору. **5. Неналежне виконання опікуном своїх обов'язків щодо управління майном підопічного є підставою для покладення на нього обов'язку відшкодування майнової шкоди, завданої підопічному. 6. Опікун зобов'язаний щороку**

	подавати до органу опіки і піклування звіт про використання грошових коштів підопічного.
Стаття відсутня	**Стаття 82. Контроль органу опіки і піклування за додержанням прав підопічного, а також прав дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах 1. Орган опіки і піклування контролює умови проживання, лікування підопічного, а також умови виховання і навчання дитини, над якою встановлено опіку або піклування, відповідно до актів цивільного законодавства, визначених статтею 4 цього Кодексу. 2. У разі встановлення над фізичною особою опіки або піклування, влаштування дитини до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, закладу інституційного догляду і виховання або ухвалення рішення про визнання дитини такою, що перебуває у складних життєвих обставинах, орган опіки і піклування надсилає до уповноваженого органу, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно, повідомлення про нерухоме майно, право власності або право користування яким відповідно до закону чи договору має підопічний, за місцезнаходженням такого майна.**
Стаття 73. Право опікуна та піклувальника на плату за виконання ними своїх обов'язків 1. Підстави виникнення права на оплату послуг опікуна та піклувальника, її розмір та порядок виплати встановлюються Кабінетом Міністрів України.	**Стаття 83.** Право на **оплату послуг** опікуна, піклувальника 1. Підстави виникнення права на оплату послуг опікуна, піклувальника, розмір і порядок проведення виплат **визначає законодавство**.
Стаття 74. Опіка над майном 1. Якщо у особи, над якою встановлено опіку чи піклування, є майно, що знаходиться в іншій місцевості, опіка над цим майном встановлюється органом опіки та піклування за місцезнаходженням майна. Опіка над майном встановлюється також в інших випадках, встановлених законом.	**Стаття 84.** Опіка над майном 1. Якщо особі, над якою встановлено опіку або піклування, належить майно, розміщене в іншій місцевості, опіку над таким майном встановлює орган опіки і піклування за місцезнаходженням майна.
Стаття 75. Звільнення опікуна та піклувальника 1. Суд, якщо він призначив опікуна чи піклувальника, або орган опіки та піклування за заявою особи звільняє її від повноважень опікуна або піклувальника. Ця заява розглядається судом або органом опіки та піклування протягом одного місяця. Особа виконує повноваження опікуна або піклувальника до винесення рішення про звільнення її від повноважень опікуна або піклувальника чи до закінчення місячного строку від дня подання заяви, якщо вона не була розглянута протягом цього строку. 2. Суд, якщо він призначив піклувальника, або орган опіки та піклування може звільнити піклувальника від його повноважень за заявою особи, над якою встановлено піклування. 3. За заявою органу опіки та піклування суд може звільнити особу від повноважень опікуна або піклувальника у разі невиконання нею своїх обов'язків, порушення прав підопічного, а також у разі поміщення підопічного до навчального закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту.	**Стаття 85.** Звільнення опікуна, піклувальника **1. Орган опіки і піклування, що призначив опікуна або піклувальника, звільняє фізичну особу від виконання відповідних повноважень за її особистою заявою і призначає підопічному іншого опікуна або піклувальника. Орган опіки і піклування розглядає таку заяву протягом тридцяти календарних днів з дня її надходження. Фізична особа виконує повноваження опікуна або піклувальника до ухвалення органом опіки і піклування рішення про звільнення її від виконання відповідних повноважень або до спливу тридцять календарних днів з дня подання нею заяви, якщо заяву не розглянуто протягом зазначеного строку. 2. Суд, що призначив опікуна або піклувальника, звільняє фізичну особу від виконання відповідних повноважень за її особистою заявою і призначає підопічному іншого опікуна або піклувальника за поданням органу опіки і піклування. Суд розглядає таку заяву протягом тридцяти календарних з дня її надходження. 3. Орган опіки і піклування, що призначив піклувальника, за заявою фізичної особи, над якою встановлено піклування, може звільнити піклувальника від виконання**

	відповідних повноважень і призначити підопічному іншого піклувальника. 4. Суд, що призначив піклувальника, за заявою фізичної особи, над якою встановлено піклування, може звільнити піклувальника від виконання відповідних повноважень і призначити підопічному іншого піклувальника за поданням органу опіки і піклування. 5. **Суд, що призначив опікуна або піклувальника,** за заявою органу опіки і піклування може звільнити **фізичну** особу **від виконання відповідних** повноважень у разі невиконання нею своїх обов'язків, порушення прав підопічного, а також у разі поміщення підопічного до закладу освіти, закладу охорони здоров'я, закладу соціального захисту **і призначити підопічному іншого опікуна або піклувальника за поданням органу опіки і піклування.**
Стаття 76. Припинення опіки 1. Опіка припиняється у разі передачі малолітньої особи батькам (усиновлювачам). 2. Опіка припиняється у разі досягнення підопічним чотирнадцяти років. У цьому разі особа, яка здійснювала обов'язки опікуна, стає піклувальником без спеціального рішення щодо цього. 3. Опіка припиняється у разі поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною.	**Стаття 86.** Припинення опіки 1. Опіка є припиненою у разі передання малолітньої **дитини** батькам або **усиновлювачам**. 2. Опіка є припиненою після досягнення підопічним чотирнадцятирічного віку. У такому разі **фізична** особа, яка здійснювала обов'язки опікуна, стає піклувальником підопічного без ухвалення окремого рішення. 3. Опіка є припиненою у разі поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яку було визнано недієздатною. **4. Опіка є припиненою у разі смерті підопічного або оголошення його померлим. 5.** Опіка є припиненою **у разі смерті опікуна або оголошення його померлим. 6.** Опіка є припиненою **у разі визнання опікуна обмежено дієздатним, недієздатним або безвісно відсутнім.**
Стаття 77. Припинення піклування 1. Піклування припиняється у разі: 1) досягнення фізичною особою повноліття; 2) реєстрації шлюбу неповнолітньої особи; 3) надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності; 4) поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена.	**Стаття 87.** Припинення піклування 1. Піклування є припиненим у разі: 1) досягнення **дитиною** повноліття; 2) реєстрації шлюбу неповнолітньої **дитини**; 3) надання неповнолітній **дитині** повної цивільної дієздатності; 4) поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільну дієздатність якої було обмежено; **5) смерті підопічного або оголошення його померлим; 6) смерті піклувальника або оголошення його померлим; 7) визнання піклувальника обмежено дієздатним, недієздатним або безвісно відсутнім; 8) усиновлення підопічного. 2. У разі припинення піклування орган опіки і піклування зобов'язаний невідкладно вирішити питання про подальший захист цивільних прав та правомірних інтересів фізичної особи, над якою було встановлено піклування, зокрема у спосіб призначення іншого піклувальника, передачі на усиновлення або застосування інших форм юридичного захисту.**
Стаття 78. Надання дієздатній фізичній особі допомоги у здійсненні її прав та виконанні обов'язків 1. Дієздатна фізична особа, яка за станом здоров'я не може самостійно здійснювати свої права та виконувати обов'язки, має право обрати собі помічника. Помічником може бути дієздатна фізична особа. За заявою особи, яка потребує допомоги, ім'я її помічника реєструється	**Стаття 88.** Надання дієздатній фізичній особі допомоги у здійсненні її прав і виконанні обов'язків 1. Дієздатна фізична особа, яка за станом здоров'я не може самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки (далі – фізична особа, яка потребує допомоги), має право обрати собі помічника. Помічником може бути дієздатна фізична особа. За заявою фізичної особи, яка

органом опіки та піклування, що підтверджується відповідним документом. 2. Помічник має право на одержання пенсії, аліментів, заробітної плати, поштової кореспонденції, що належать фізичній особі, яка потребує допомоги. 3. Помічник має право вчиняти дрібні побутові правочини в інтересах особи, яка потребує допомоги, відповідно до наданих йому повноважень. 4. Помічник представляє особу в органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування та організаціях, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення. Помічник може представляти фізичну особу в суді лише на підставі окремої довіреності. 5. Послуги помічника є оплатними, якщо інше не визначено за домовленістю сторін. 6. Помічник може бути у будь-який час відкликаний особою, яка потребувала допомоги. У цьому разі повноваження помічника припиняються.	потребує допомоги, орган опіки і піклування проводить реєстрацію помічника, що підтверджує відповідний документ. 2. Помічник має право на одержання пенсії, аліментів, заробітної плати, поштової кореспонденції, що належать фізичній особі, яка потребує допомоги. 3. Помічник має право вчиняти дрібні побутові правочини в інтересах фізичної особи, яка потребує допомоги, за її дорученням. 4. Помічник представляє фізичну особу, яка потребує допомоги, в органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування та у відносинах з юридичними особами, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення. Помічник може представляти фізичну особу, яка потребує допомоги, в суді лише на підставі довіреності. **5. Помічник зобов'язаний: 1) діяти лише в інтересах фізичної особи, яка потребує допомоги; 2) вести облік фінансових операцій та розпоряджання майном фізичної особи, яка потребує допомоги, за її дорученням; 3) не допускати конфлікту інтересів та будь-яких зловживань.** 6. Послуги помічника є оплатними, **якщо іншого не встановлює домовленість сторін. 7. Фізична особа, яка потребує допомоги, може у будь- який час відкликати помічника, подавши відповідну заяву до органу опіки і піклування.**
Стаття відсутня	**Стаття 89. Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб 1. Ветерани війни, члени їхніх сімей, члени сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України, інші демобілізовані особи мають право на підтримку фахівця із супроводу ветеранів війни і демобілізованих осіб порядком та на умовах, визначених статтею 88 цього Кодексу, якщо іншого не встановлює закон. 2. Особливості юридичного статусу фахівця із супроводу ветеранів війни і демобілізованих осіб, перелік безоплатних заходів із підтримки, що їх здійснює такий фахівець, визначає законодавство.**
Стаття 79. Оскарження дій опікуна, рішень органу опіки та піклування 1. Дії опікуна можуть бути оскаржені заінтересованою особою, в тому числі родичами підопічного, до органу опіки та піклування або до суду. 2. Рішення органу опіки та піклування може бути оскаржено до відповідного органу, якому підпорядкований орган опіки та піклування, або до суду.	**Стаття 90.** Оскарження дій опікуна, рішень органу опіки і піклування 1. Дії опікуна може оскаржити заінтересована особа, зокрема родич підопічного, до органу опіки і піклування або до суду. 2. Рішення органу опіки і піклування може бути оскаржено до органу, якому підпорядкований орган опіки і піклування, або до суду. **3. На час розгляду скарги суд або орган опіки і піклування може застосувати тимчасові заходи, зокрема тимчасово обмежити повноваження опікуна або піклувальника, якщо існує загроза порушення прав підопічного. 4. Орган опіки і піклування ухвалює мотивоване рішення про задоволення або відмову в задоволенні скарги та обов'язково повідомляє про це скаржнику і особі, над якою встановлено опіку або піклування.**

Контрольні питання до теми «Фізичні особи»

1. Обґрунтуйте загальні положення про фізичну особу як суб'єкта цивільного права.
2. Поясніть зміст правосуб'єктності фізичних осіб та її значення як передумови участі у цивільних правовідносинах.
3. Охарактеризуйте особливості цивільно-правового статусу фізичної особи – підприємця.
4. Проаналізуйте правоздатність фізичної особи, момент її виникнення та припинення.
5. Поясніть диференціацію цивільної дієздатності фізичних осіб та її правове значення.
6. Проаналізуйте підстави й порядок обмеження цивільної дієздатності фізичної особи та визнання її недієздатною, а також правові наслідки таких рішень.
7. Охарактеризуйте підстави та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою.

Рекомендована література до теми «Фізичні особи»

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № № 40–44. Ст. 356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text
3. Андрухів О. І. Фізична особа як суб'єкт цивільних прав. *Право і суспільство № 2 / 2024 Актуальні питання юридичної науки. С. 557-561*
4. Бек У. П. Цивільна правоздатність та дієздатність фізичної особи як учасника цивільних відносин. *Академічні візії. 2023 випуск 2*5. file:///D:/Downloads/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20(2).pdf
5. Воротинцева І., Щодо визначення поняття ФОП як суб'єкта цивільного права. *Трибуна молодого вченого. Юридичний вісник*, 2020/1 с. 280-284
6. Н. Полішко, О.Веренкіотова, А. Задорожна. Визнання особи недієздатною та призначення опікуна: стандарти процедурної справедливості в рішенні ЄСПЛ. *Науковий вісник НАВС*. том 30. № 3. 2025. С. 43-59 https://doi.org/10.63341/naia-herald/3.2025.43
7. Поняття фізичної особи в цивільному праві зарубіжних країн і джерела її цивільно-правового статусу. Букліб. URL: https://buklib.net/books/23293/
8. Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та о собливості її здійснення : монографія. Київ : Артек, 2020. 479 с.

9. Трихліб К.О. Правовий статус фізичної особи. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. Вип. 8. С. 66-68.

10. Шаповал Л.І., Полішко Н.Л. Про деякі підходи до законодавчого регулювання ролі опікуна (піклувальника) в Україні, Франції та Швейцарії. *Актуальні питання у сучасній науці* № 8(26) 2024. С. 693-704. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-8(26)

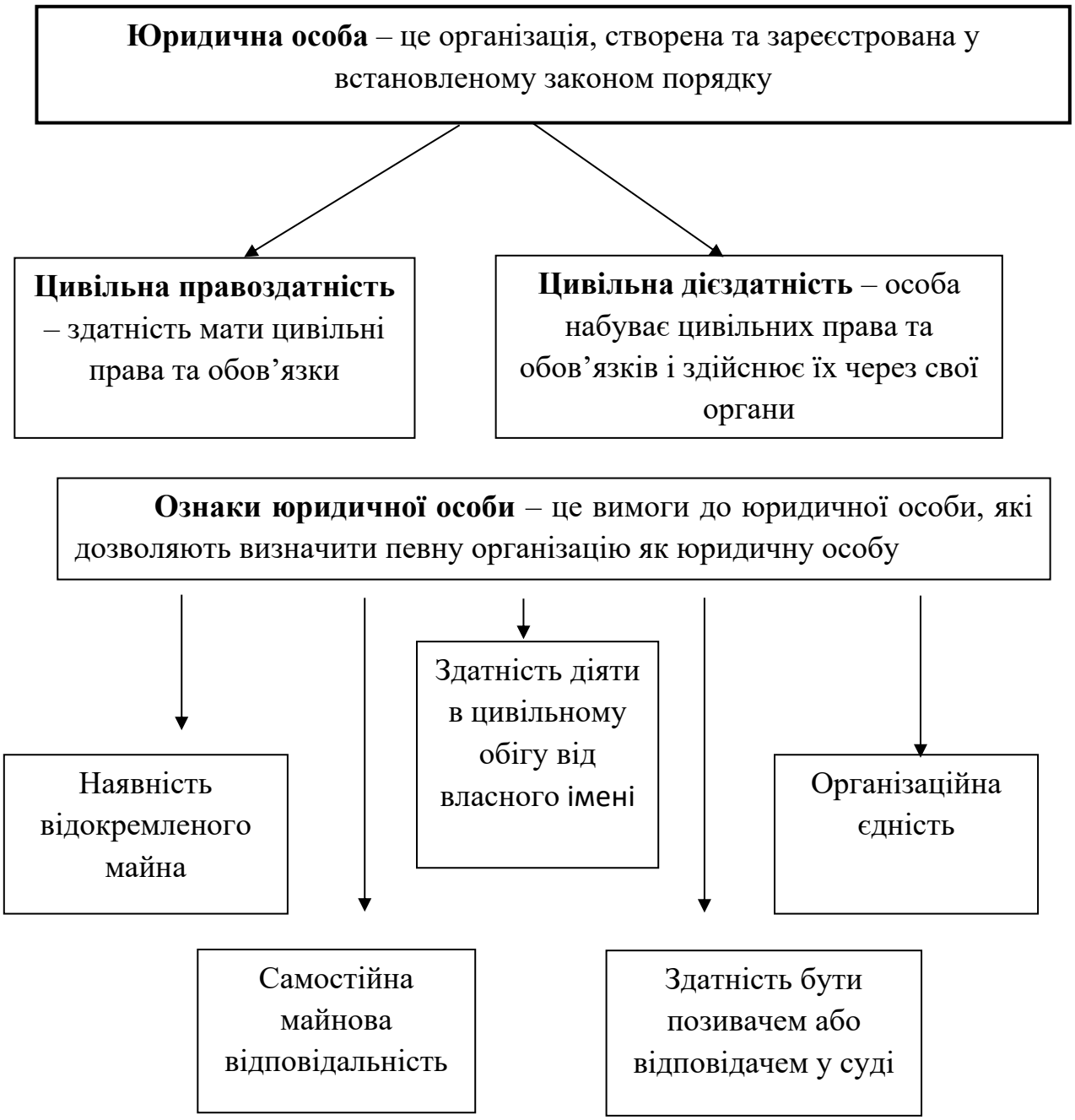
11. Хаустова М. Суб'єкт права як елемент правової системи суспільства. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 3 (58). С. 29–38.

12. Форманюк В. Поняття правового статусу фізичної особи. *Юридичний вісник. 2014. Вип.* 5. С. 23-26.

ГЛАВА 3

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ

1. Поняття та ознаки юридичних осіб*

* *За загальним правилом прийнято вважати, що цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи виникає одночасно з моменту її державної реєстрації.*

Організаційна єдність - юридична особа по-перше являє єдине ціле, об'єднання капіталу, осіб тощо, і по-друге, вона має певну структуру, тобто юридична особа внутрішньо організована. Вона може складатися різних структурних частин, організаційна структура закріплюється в установчих документах організації.

Наявність відокремленого майна - юридична особа повинна мати в наявності майно, відокремлене від майна інших учасників цивільних правовідносин – засновників, учасників, трудового колективу, держави, територіальної громади тощо. Це майно може перебувати в юридичної особи як на праві власності, так і на інших речових правах;

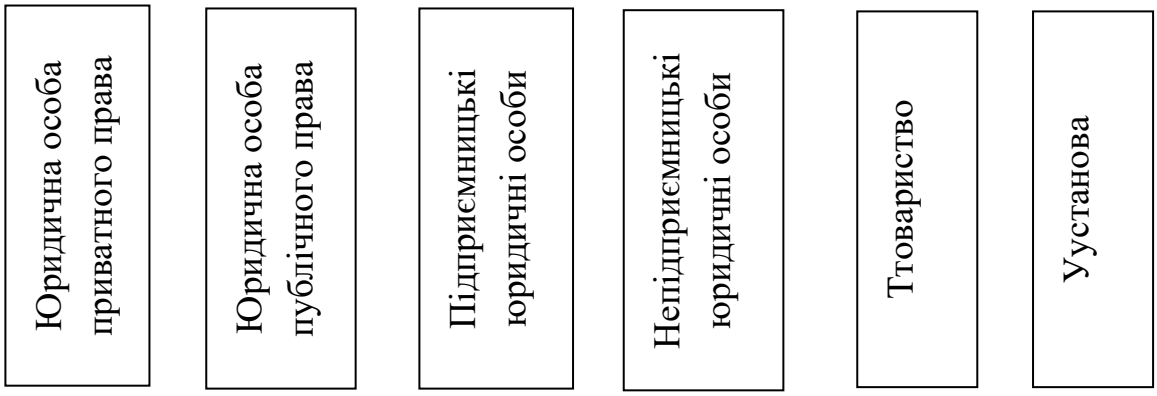
Самостійна майнова відповідальність за зобов'язаннями - юридична особа повинна нести самостійну відповідальність за зобов'язаннями всім своїм майном. При цьому, учасник (засновник) юридичної особи не відповідає за зобов'язаннями юридичної особи, а юридична особа не відповідає за зобов'язаннями її учасника (засновника), крім випадків, встановлених установчими документами та законом. Зокрема, засновники юридичної особи несуть солідарну відповідальність за всіма зобов'язанням, що виникли до державної реєстрації юридичної особи;

Здатність діяти в цивільному обігу від власного імені – кожна юридична особа виступає в правовідносинах від свого імені, під яким набуває цивільних прав та обов'язків та несе відповідальність.

Здатність бути позивачем або відповідачем у суді – порядок вирішення спорів, в яких юридична особа виступає як учасник процесу регулюється ЦПК України або ГПК України.

2. Види юридичних осіб

Юридична особа публічного права створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади АРК або органу місцевого самоврядування, в порядку, що встановлюються Конституцією України та законом. Юридичні особи публічного права створюються, як правило, для здійснення спеціальних публічних функцій, не зумовлених їх участю у цивільному обороті (міністерства, державні комітети, органи місцевого самоврядування, державні чи комунальні навчальні заклади, установи тощо), однак це не виключає їх участь у цивільному обороті.

Юридичні особи приватного права створюються з ініціативи приватних осіб на підставі установчих документів з метою участі в цивільних правовідносинах. Юридичні особи приватного права створюються в організаційно-правових формах товариств, установ чи інших формах, встановлених законом.

Підприємницькі – товариства, які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками (підприємницькі товариства), можуть бути створені лише як господарські товариства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) або виробничі кооперативи чи сільськогосподарські кооперативи, сільськогосподарські кооперативні об’єднання, що діють з метою одержання прибутку.

Непідприємницькі – це товариство, діяльність якого спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів і яке не має на меті одержання прибутку для його подальшого розподілу між учасниками. Учасники непідприємницького товариства не можуть брати участі в розподілі прибутку такого товариства. Виплата дивідендів непідприємницьким товариством забороняється. Особливості корпоративного управління в непідприємницьких товариствах визначаються в їхніх установчих документах з урахуванням положень цієї статті та інших актів цивільного законодавства.

На непідприємницьке товариство, єдиним учасником (засновником) якого є держава або територіальна громада, поширюються вимоги щодо корпоративного

управління, визначені для господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі.

Особливості правового статусу окремих видів непідприємницьких товариств встановлюються законом

Товариство – організація, створена об'єднанням осіб (учасників), які мають право участі в цьому товаристві.

Установа – організація, створена однією чи кількома особами (засновниками), що не беруть участі в управлінні нею через об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна.

3.Порядок створення та державна реєстрація юридичних осіб

Порядок створення юридичних осіб – регламентується законодавством України. Для створення юридичної особи розробляються установчі документи, які викладаються письмово і підписуються всіма учасниками.

Порядок створення юридичних осіб

Розпорядчий порядок	Дозвільний порядок	Нормативно-явочний порядок	Договірний порядок

Розпорядчий порядок полягає в тому, що юридичні особи утворюються на підставі видання розпорядчого акту Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування про створення юридичної особи.

Той орган, що видав розпорядчий акт про створення юридичної особи, затверджує її статут або положення. В такому порядку утворюються юридичні особи публічного права.

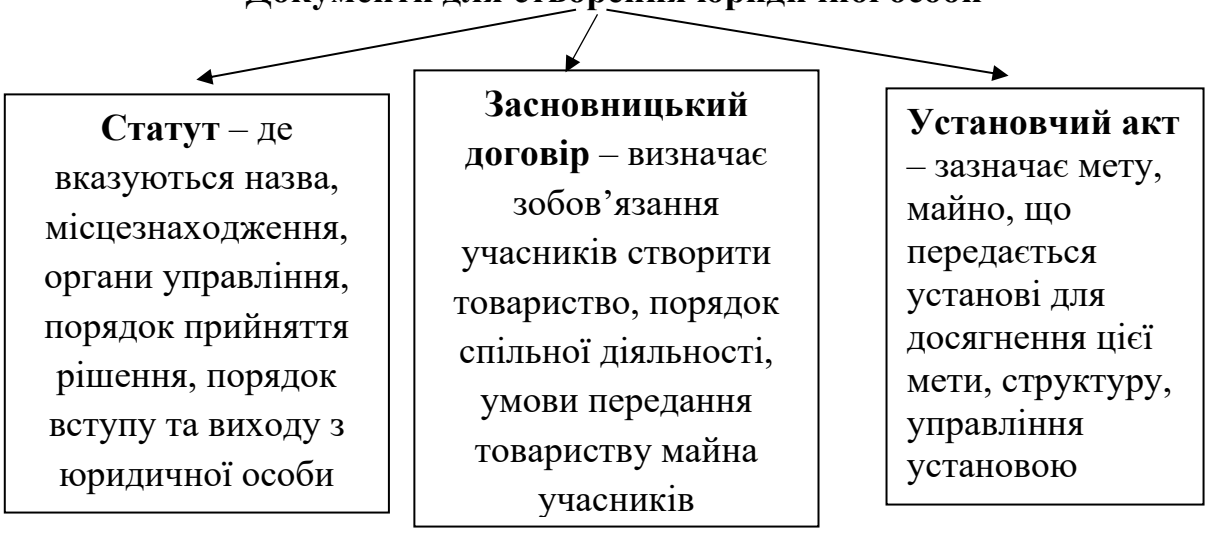
Дозвільний порядок характеризується тим, що для створення юридичної особи необхідна ініціатива засновників та отримання дозволу відповідного органу.

Для утворення юридичної особи **нормативно-явочним способом** необхідно, щоб умови створення юридичної особи були закріплені в нормативно-правовому акті у вигляді загального дозволу держави, але цього недостатньо для створення юридичної особи, необхідна ще й ініціатива (явка) її організаторів і реєстрація у відповідному органі.

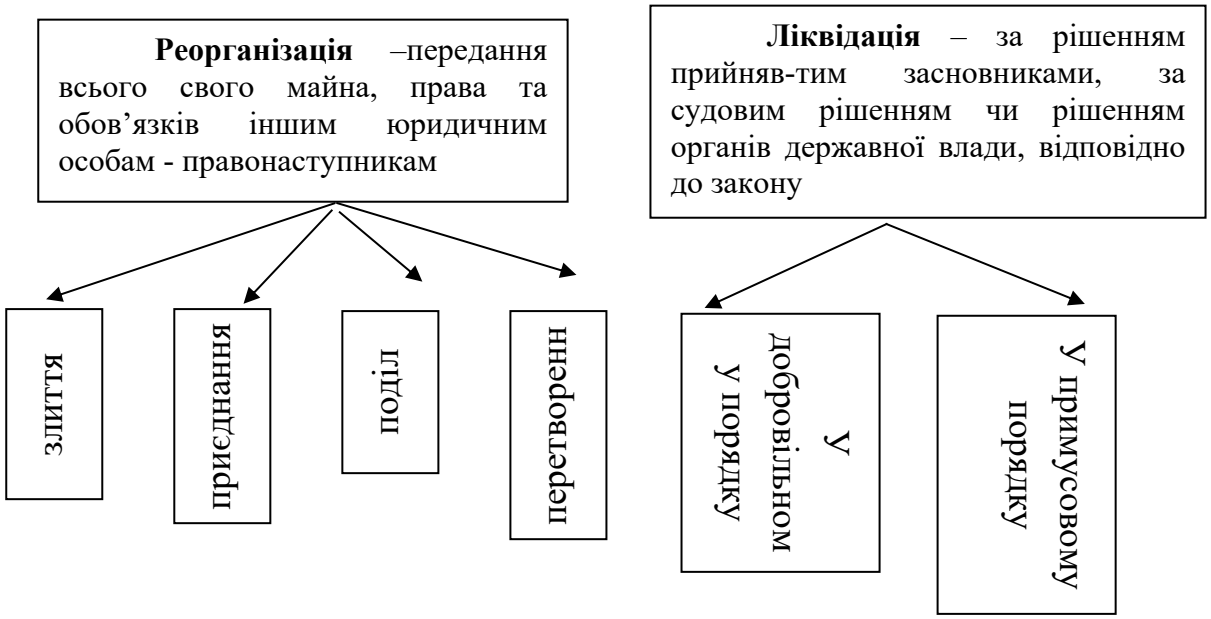
Договірний порядок застосовується у випадку добровільного об'єднання громадян або юридичних осіб для досягнення певної мети.

Незалежно від порядку створення юридичної особи, обов'язковою умовою є наявність належним чином оформлених документів.

Документи для створення юридичної особи

4. Припинення юридичної особи

Реорганізація юридичної особи – це спосіб її припинення, за якого припиняє існування одна юридична особа, проте її права та обов'язки не припиняються, а переходять до інших юридичних осіб у порядку правонаступництва.

Реорганізація юридичної особи здійснюється у формі злиття, приєднання, поділу, виділення або перетворення.

Злиття має місце, коли дві або більше юридичних особи об’єднуються в одну нову і при цьому припиняють своє існування.

Приєднання має місце, коли одна юридична особа входить до складу іншої, що продовжує існування далі.

За **поділу** на базі однієї юридичної особи виникає дві або більше і при цьому перша припиняє свої існування.

При **перетворенні** на базі однієї юридичної особи створюється інша, яка має інший профіль діяльності, структуру, цілі проте переймає всі пасиви та активи свого попередника.

Ліквідація – це спосіб припинення юридичної особи за відсутності правонаступників**.** Ліквідація може проводитись добровільно або примусово.

Добровільна ліквідація можлива за рішенням учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, у разі, якщо збіг строк існування юридичної особи, якщо досягнуто мети, задля якої її було створено тощо.

Примусова ліквідація здійснюється за рішенням суду про визнання судом недійсною державної реєстрації юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, а також в інших випадках, встановлених законом (ст. 110 ЦК).

Юридична особа є такою, що припинилася, з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення.

Порядок припинення юридичної особи в процесі відновлення її платоспроможності або банкрутства встановлюється законом.

Особливості припинення банку, страховика, кредитної спілки як юридичної особи встановлюються законом.

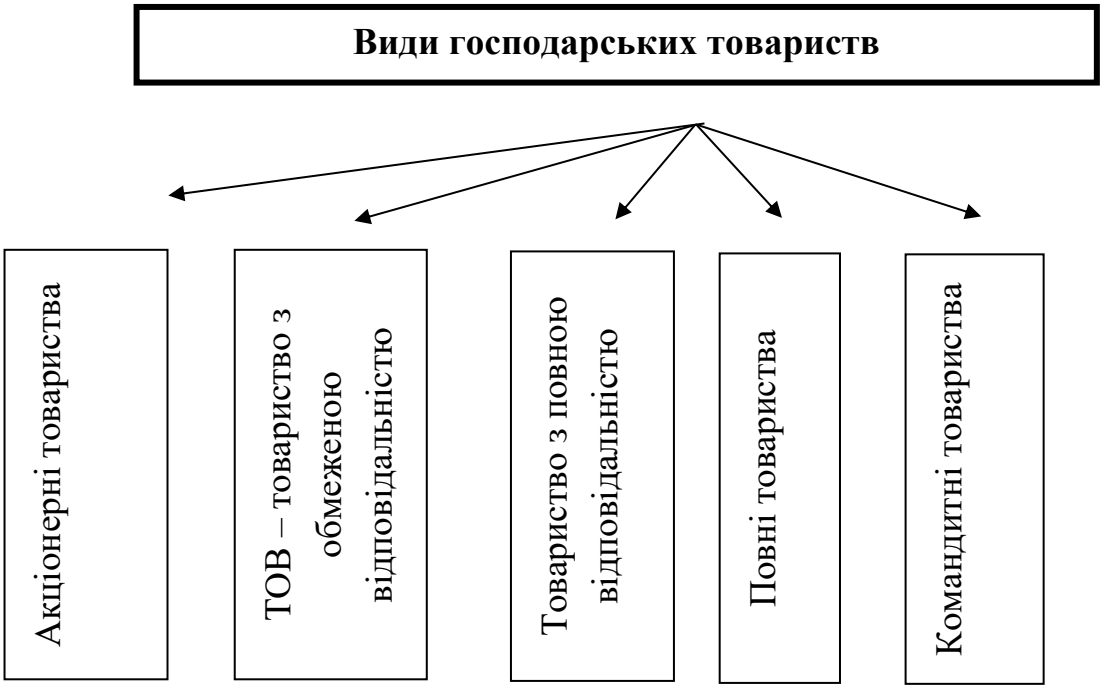
5. Поняття та види підприємницьких товариств

Господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками.

Господарськими товариствами визнаються підприємства, установи або реорганізації, створені на засадах угоди між юридичними особами і громадянами шляхом, об'єднання їхнього майна і підприємницької діяльності з метою одержання прибутку. Товариства є юридичними особами, а їх засновники та учасники (юридичні особи) не ліквідуються, зберігаючи статус юридичної особи.

Господарські товариства можуть бути створені у формі повного товариства, командитного товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерного товариства.

Права учасників господарських товариств

брати участь в управлінні товариством у порядку, визначеному в установчому документі, крім випадків, встановлених законом

брати участь у розподілі прибутку товариства та одержувати його частину (дивіденди);

здійснити відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів, що засвідчують участь у товаристві, у порядку, встановленому законом

вийти у встановленому порядку з товариства

одержувати інформацію про діяльність товариства у порядку, встановленому установчим документом

Обов'язки учасників господарських товариств

додержуватися установчого документа товариства та виконувати рішення загальних зборів

виконувати свої зобов'язання перед товариством, у тому числі ті, що пов'язані з майновою участю, а також робити внески (оплачувати акції) у розмірі, в порядку та засобами, що передбачені установчим документом

не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства

Акціонерним є господарським товариством, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями. Особливості діяльності акціонерних товариств встановлюються Законом України «Про акціонерні товариства». Особливості правового статусу акціонерних товариств, створених у процесі приватизації державних підприємств, встановлюються законом. Порядок створення, діяльності та припинення корпоративних інвестиційних фондів регулюється законодавством про інститути спільного інвестування.

Акціонерне товариство може бути засновано юридичними та/або фізичними особами, а також державою в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, територіальною громадою в особі уповноваженого органу. Якщо акціонерне товариство засновується кількома особами, вони можуть укласти між собою договір, який визначає порядок

здійснення ними спільної діяльності щодо заснування товариства. Такий договір не є установчим документом товариства.

Договір про заснування акціонерного товариства укладається в письмовій формі. Якщо акціонерне товариство засновується за участю фізичних осіб, справжність підписів на засновницькому договорі підлягає нотаріальному посвідченню.

Засновники акціонерного товариства несуть солідарну відповідальність за пов'язаними з його заснуванням зобов'язаннями, що виникли до державної реєстрації акціонерного товариства. Акціонерне товариство несе відповідальність за передбаченими частиною першою цієї статті зобов'язаннями засновників лише у разі схвалення їхніх дій загальними зборами акціонерів.

Акціонерне товариство може бути засновано однією особою чи може складатися з однієї особи у разі придбання одним акціонером усіх акцій товариства. Відомості про це підлягають опублікуванню у встановленому законом порядку.

Порядок і строки вчинення дій щодо створення акціонерного товариства, у тому числі порядок проведення установчих зборів та їхня компетенція, встановлюються законом.

Товариства з обмеженою відповідальністю є засноване однією або кількома особами товариство, статутний капітал якого поділено на частки. Особливості діяльності товариств з обмеженою відповідальністю встановлюються Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Товариством з додатковою відповідальністю є засноване однією або кількома особами товариство, статутний капітал якого поділено на частки, учасники якого солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства своїм майном пропорційно до вартості внесеного вкладу. Особливості діяльності товариств з додатковою відповідальністю встановлюються Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»

Повне товариство – це товариство учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями усім майном, що їм належить.

Особа може бути учасником тільки одного повного товариства. Учасник повного товариства не має права без згоди інших учасників вчиняти від свого імені та у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб правочини, що є однорідними з тими, які становлять предмет діяльності товариства. У разі порушення цього правила товариство має право за своїм вибором вимагати від такого учасника або відшкодування завданих товариству збитків, або передання товариству усієї вигоди, набутої за такими правочинами.

Командитним товариством є товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності товариства. Найменування командитного товариства має містити імена (найменування) всіх повних учасників, слова "командитне товариство" або містити ім'я (найменування) хоча б одного повного учасника з доданням слів "і компанія", а також слова "командитне товариство". Якщо у найменування командитного товариства включене ім'я вкладника, такий вкладник стає повним учасником товариства. До командитного товариства застосовуються положення про повне товариство, якщо інше не встановлено Цивільним Кодексом, іншим законом.

Виробничим кооперативом є добровільне об'єднання громадян на засадах членства для спільної виробничої або іншої господарської діяльності, яка базується на їхній особистій трудовій участі та об'єднанні його членами майнових пайових внесків. Статутом кооперативу та законом може бути передбачено участь у діяльності виробничого кооперативу на засадах членства також інших осіб.

Члени виробничого кооперативу несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями кооперативу у розмірах та порядку, встановлених статутом кооперативу і законом.

Найменування кооперативу має містити його назву, а також слова «виробничий кооператив».

Правовий статус виробничих кооперативів, права та обов'язки їх членів встановлюються Цивільним Кодексом та іншим законом.

Особливості створення і діяльності сільськогосподарських кооперативів можуть встановлюватися законом.

Чинна редакція	Запропонована редакція
Підрозділ 2. ЮРИДИЧНА ОСОБА	Підрозділ 2. ЮРИДИЧНА ОСОБА
Глава 7. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЮРИДИЧНУ ОСОБУ	Глава 7. **Загальні приписи про юридичну особу**
Стаття 80. Поняття юридичної особи 1. Юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Юридична особа наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді.	**Стаття 91.** Поняття юридичної особи 1. Юридична особа – це організація, **наділена цивільною правоздатністю і дієздатністю на підставах, встановлених цим Кодексом та/або іншим законом.**
Стаття 81. Види юридичних осіб 1. Юридична особа може бути створена шляхом об'єднання осіб та (або) майна. 2. Юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права. Юридична особа приватного права створюється на підставі установчих документів відповідно до статті 87 цього Кодексу. Юридична особа приватного права може	**Стаття 92.** Види юридичних осіб **1. Юридичні особи залежно від порядку їх створення та інших критеріїв, установлених цим Кодексом та/або іншим законом, поділяють на юридичних осіб приватного права і юридичних осіб публічного права.** 2. Цей Кодекс **визначає** порядок створення, організаційно-юридичні

створюватися та діяти на підставі модельного статуту в порядку, визначеному законом. Юридична особа публічного права створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування. 3. Цим Кодексом встановлюються порядок створення, організаційно-правові форми, правовий статус юридичних осіб приватного права. Порядок утворення та правовий статус юридичних осіб публічного права встановлюються Конституцією України та законом. 4. Юридична особа може бути створена шляхом примусового поділу (виділу) у випадках, встановлених законом.	форми, **юридичний** статус, **а також підстави і порядок припинення юридичних осіб приватного права.**
Стаття 82. Участь юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах 1. На юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах поширюються положення цього Кодексу, якщо інше не встановлено законом.	*Перенесено до частини четвертої статті 188 та частини другої статті 189*
Стаття 83. Організаційно-правові форми юридичних осіб 1. Юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом. 2. Товариством є організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві. Товариство може бути створено однією особою, якщо інше не встановлено законом. Товариства поділяються на підприємницькі та непідприємницькі. 3. Установою є організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна. Особливості правового статусу окремих видів установ встановлюються законом. 4. Положення цієї глави застосовуються до всіх товариств та установ, якщо інші правила для окремих видів товариств або установ не встановлені законом.	**Стаття 93.** Організаційно-юридичні форми юридичних осіб **приватного права** 1. Юридичну особу **приватного права створюють у формі товариства або установи.** 2. Товариство – це організація, створена через об'єднання осіб (учасників), які мають право участі в ньому. Товариство може створити одна особа, якщо іншого не **визначено** законом. Товариства поділяють на підприємницькі та непідприємницькі. 3. Установа – це організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, через об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок такого майна. Особливості **юридичного** статусу окремих видів установ **визначає** закон. 4. Приписи цієї глави застосовують до всіх товариств і установ, якщо іншого не визначено законом.
Стаття 84. Підприємницькі товариства 1. Товариства, які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками (підприємницькі товариства), можуть бути створені лише як господарські товариства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) або виробничі кооперативи чи сільськогосподарські кооперативи, сільськогосподарські кооперативні об'єднання, що діють з метою одержання прибутку.	**Стаття 94.** Підприємницьке товариство **1. Підприємницьке товариство – це товариство, яке провадить підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку і подальшого його розподілу між учасниками. 2. Підприємницьке товариство може бути створено як корпоративне товариство (акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, повне товариство, командитне товариство) або як підприємницький кооператив. 3. Вид підприємницького товариства обов'язково зазначається в його найменуванні.**
Стаття 85. Непідприємницькі товариства 1. Непідприємницьким товариством є товариство, діяльність якого спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів і	**Стаття 95.** Непідприємницьке товариство 1. Непідприємницьке товариство – це товариство, діяльність якого спрямована на досягнення

яке не має на меті одержання прибутку для його подальшого розподілу між учасниками. Учасники непідприємницького товариства не можуть брати участі в розподілі прибутку такого товариства. Виплата дивідендів непідприємницьким товариством забороняється. 2. Особливості корпоративного управління в непідприємницьких товариствах визначаються в їхніх установчих документах з урахуванням положень цієї статті та інших актів цивільного законодавства. На непідприємницьке товариство, єдиним учасником (засновником) якого є держава або територіальна громада, поширюються вимоги щодо корпоративного управління, визначені для господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі. 3. Особливості правового статусу окремих видів непідприємницьких товариств встановлюються законом.	економічних, соціальних та інших результатів і яке не має на меті одержання прибутку **з подальшим його** розподілом між учасниками. Учасники непідприємницького товариства не можуть брати участі в розподілі прибутку такого товариства. Виплату дивідендів непідприємницьким товариством заборонено. 2. Особливості корпоративного управління в непідприємницьких товариствах визначають їхні установчі документи з урахуванням приписів цієї статті та інших актів цивільного законодавства. На непідприємницьке товариство, єдиним учасником (засновником) якого є держава або територіальна громада, поширюють вимоги щодо корпоративного управління, визначені для **корпоративних** товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі. **3. Вид непідприємницького товариства обов'язково зазначається в його найменуванні.** 4. Особливості **юридичного** статусу окремих видів непідприємницьких товариств **визначає** закон.
Стаття 86. Здійснення підприємницької діяльності непідприємницькими товариствами та установами 1. Непідприємницькі товариства (сільськогосподарські кооперативи та сільськогосподарські кооперативні об'єднання, що діють без мети одержання прибутку, інші кооперативи, крім виробничих, об'єднання громадян, державні та комунальні некомерційні товариства тощо) та установи можуть, поряд із своєю основною діяльністю, здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо така діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню.	**Стаття 96.** Підприємницька діяльність непідприємницьких товариств і установ 1. Непідприємницькі товариства і установи можуть водночас із своєю основною діяльністю **провадити** підприємницьку діяльність, якщо іншого не визначено законом, за умови що така діяльність відповідає меті, для якої їх створено, та сприяє її досягненню.
Стаття 87. Створення юридичної особи 1. Для створення юридичної особи її учасники (засновники) розробляють установчі документи, які викладаються письмово і підписуються всіма учасниками (засновниками), якщо законом не встановлений інший порядок їх затвердження. Юридична особа приватного права може створюватися та здійснювати діяльність на підставі модельного статуту, затвердженого Кабінетом Міністрів України, а у випадках, передбачених законом, - Національним банком України, що після його прийняття учасниками стає установчим документом. Засновники (учасники) юридичної особи, утвореної на підставі модельного статуту, можуть у встановленому законом порядку затвердити статут, який є установчим документом, та провадити діяльність на його підставі. 2. Установчим документом товариства є затверджений учасниками статут або засновницький договір між учасниками, якщо інше не встановлено законом. Товариство, створене однією особою, діє на підставі статуту, затвердженого цією особою. 3. Установа	**Стаття 97.** Створення юридичної особи **1. Юридичну особу створюють через об'єднання осіб та/або майна. 2.** Для створення юридичної особи її учасники (засновники) розробляють установчі документи, викладають їх **письмово** і підписують усі учасники (засновники), якщо закон не встановив іншого порядку затвердження установчих документів. **3.** Установчим документом товариства є затверджений учасниками статут або засновницький договір між учасниками, якщо іншого не встановлено законом. Юридичну особу приватного права може бути створено і вона може **провадити** діяльність на підставі модельного статуту, затвердженого **уповноваженим органом державної влади**, який після його ухвалення учасниками стає установчим документом. Товариство, створене однією особою, діє на підставі статуту, який затвердила така особа. **4.** Установу створюють на підставі установчого акта, складеного засновником або

створюється на підставі індивідуального або спільного установчого акта, складеного засновником (засновниками). Установчий акт може міститися також і в заповіті. До створення установи установчий акт, складений однією або кількома особами, може бути скасований засновником (засновниками). 4. Юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації.	засновниками (договір, меморандум, протокол, заповіт, розпорядчий акт тощо). До створення установи установчий акт, складений однією або кількома особами, може скасувати засновник (засновники). **5.** Юридичну особу **є** створеною з дня її державної реєстрації.
Стаття 88. Вимоги до змісту установчих документів 1. У статуті товариства вказуються найменування юридичної особи, органи управління товариством, їх компетенція, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього, якщо додаткові вимоги щодо змісту статуту не встановлені цим Кодексом або іншим законом. 2. У засновницькому договорі товариства визначаються зобов'язання учасників створити товариство, порядок їх спільної діяльності щодо його створення, умови передання товариству майна учасників, якщо додаткові вимоги щодо змісту засновницького договору не встановлені цим Кодексом або іншим законом. 3. В установчому акті установи вказується її мета, визначаються майно, яке передається установі, необхідне для досягнення цієї мети, структура управління установою. Якщо в установчому акті, який міститься у заповіті, відсутні окремі із зазначених вище положень, їх встановлює орган, що здійснює державну реєстрацію.	**Стаття 98.** Вимоги до змісту установчих документів 1. Статут товариства **визначає** найменування юридичної особи, органи управління товариством, їх компетенцію, порядок ухвалення ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього **(крім статуту акціонерного товариства)**, якщо додаткові вимоги щодо змісту статуту не встановлено цим Кодексом або іншим законом. 2. Засновницький договір товариства визначає зобов'язання учасників створити товариство, порядок їхньої спільної діяльності щодо його створення, умови передання товариству майна учасників, якщо додаткові вимоги щодо змісту засновницького договору не встановлено цим Кодексом або іншим законом. **Засновницький договір є установчим документом лише для повного товариства і командитного товариства.** 3. Установчий акт установи **визначає** її мету, майно, яке передають установі, необхідне для досягнення цієї мети, структуру управління установи. Якщо в установчому акті, включеному до заповіту, **немає** окремих із зазначених **приписів**, їх встановлює орган, що здійснює державну реєстрацію.
Стаття 89. Державна реєстрація юридичної особи 1. Юридична особа підлягає державній реєстрації у порядку, встановленому законом. Дані державної реєстрації включаються до єдиного державного реєстру, відкритого для загального ознайомлення. 2. Підстави для відмови у проведенні державної реєстрації юридичної особи встановлюються законом. Відмова у проведенні державної реєстрації юридичної особи з інших підстав, ніж встановлені законом, не допускається. 3. Відмова у державній реєстрації, а також зволікання з її проведенням можуть бути оскаржені до суду. 4. До єдиного державного реєстру вносяться відомості про організаційно-правову форму юридичної особи, її найменування, місцезнаходження, органи управління, філії та представництва, мету установи, а також інші відомості, встановлені законом. 5. Зміни до установчих документів юридичної особи, які стосуються відомостей, включених до єдиного державного реєстру, набирають чинності для третіх осіб з дня їх державної реєстрації. Юридичні особи та їх учасники не мають права посилатися на відсутність державної реєстрації таких змін у відносинах із третіми особами, які діяли з урахуванням цих змін.	**Стаття 99.** Державна реєстрація юридичної особи 1. Юридична особа підлягає державній реєстрації порядком, що його **визначено** законом. Дані державної реєстрації вносять до єдиного державного реєстру, відкритого для загального ознайомлення**, крім випадків, установлених законом**. 2. Підстави для відмови у державній реєстрації юридичної особи **визначає** закон. Відмову в державній реєстрації юридичної особи з інших підстав, ніж визначені законом, **заборонено.** 3. Відмову в державній реєстрації, зволікання з проведенням державної реєстрації може бути оскаржено до суду. 4. До єдиного державного реєстру вносять відомості про організаційно-юридичну форму юридичної особи, її найменування, **осідок** (місцезнаходження**),** органи управління, філії та представництва, мету діяльності установи та інші відомості, **визначені** законом. 5. Зміни до установчих документів юридичної особи, що зумовлюють зміну відомостей, внесених до єдиного державного реєстру, набирають чинності для третіх осіб з дня їх державної реєстрації. Юридичні особи та їхні

	учасники не мають права посилатися на відсутність державної реєстрації змін до установчих документів у відносинах з третіми особами, які діяли з урахуванням таких змін. **6. Відомості про державну реєстрацію військових частин, установ, організацій, органів військового управління Збройних Сил України, інших створених відповідно до закону військових формувань, юридичних осіб оборонно-промислового комплексу, що становлять інформацію з обмеженим доступом, не підлягають оприлюдненню у загальнодоступних відомостях державних реєстрів (зокрема як відкриті дані).**
Стаття 90. Найменування юридичної особи 1. Юридична особа повинна мати своє найменування, яке містить інформацію про її організаційно-правову форму та назву. Найменування установи має містити інформацію про характер її діяльності. Юридична особа може мати крім повного найменування скорочене найменування. 2. Юридична особа, що є підприємницьким товариством, може мати комерційне (фірмове) найменування. Комерційне (фірмове) найменування юридичної особи може бути зареєстроване у порядку, встановленому законом. 3. Найменування юридичної особи вказується в її установчих документах і вноситься до єдиного державного реєстру. 5. Юридична особа не має права використовувати найменування іншої юридичної особи.	**Стаття 100.** Найменування юридичної особи 1. Юридична особа визначає своє найменування, яке містить інформацію про її організаційно-юридичну форму і назву. Найменування установи має містити інформацію про характер її діяльності. Юридична особа може мати, крім повного найменування, скорочене найменування. 2. Юридична особа, що є підприємницьким товариством, може мати комерційне найменування. Комерційне найменування юридичної особи **є охоронюваним як об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до цього Кодексу.** 3. Найменування юридичної особи **зазначають** у її установчих документах і вносять до єдиного державного реєстру. 4. Юридична особа не має права використовувати найменування іншої юридичної особи.
Стаття 91. Цивільна правоздатність юридичної особи 1. Юридична особа здатна мати такі ж цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність), як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині. 2. Цивільна правоздатність юридичної особи може бути обмежена лише за рішенням суду. 3. Юридична особа може здійснювати окремі види діяльності, перелік яких встановлюється законом, після одержання нею спеціального дозволу (ліцензії). 4. Цивільна правоздатність юридичної особи виникає з моменту її створення і припиняється з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення.	**Стаття 101.** Цивільна правоздатність юридичної особи 1. Юридична особа здатна мати такі **самі** цивільні права і обов'язки (цивільну правоздатність), як і фізична особа, крім тих, **що** за своєю природою можуть належати лише людині. 2. Цивільну правоздатність юридичної особи може бути обмежено лише за рішенням суду. 3. Юридична особа може **провадити** окремі види діяльності, перелік яких **визначає** закон, лише після одержання нею спеціального дозволу (ліцензії). 4. Цивільна правоздатність юридичної особи виникає з дня її створення і є припиненою з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення.
Стаття 92. Цивільна дієздатність юридичної особи 1. Юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону. Порядок створення органів юридичної особи встановлюється установчими документами та законом. 2. У випадках, встановлених законом, юридична особа може набувати цивільних прав та обов'язків і здійснювати їх через своїх учасників.	**Стаття 102.** Цивільна дієздатність юридичної особи 1. Юридична особа набуває цивільних прав і обов'язків та здійснює їх через свої органи **та/або посадових осіб**, які діють відповідно до установчих документів і закону. Порядок створення органів юридичної особи **визначають** установчі документи і закон. 2. У випадках, встановлених законом, юридична особа може

3. Орган або особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, а також яка є членом колегіального виконавчого органу юридичної особи, з моменту її вступу на посаду набуває обов'язків щодо такої юридичної особи, зокрема зобов'язана діяти виключно в інтересах юридичної особи, добросовісно і розумно, у межах повноважень, наданих статутом юридичної особи і законодавством, і у спосіб, який, на її добросовісне переконання, сприятиме досягненню мети діяльності юридичної особи, у тому числі уникаючи конфлікту інтересів. Члени наглядової ради або ради директорів юридичної особи мають такі самі обов'язки щодо відповідної юридичної особи та повинні діяти в інтересах цієї юридичної особи та всіх її власників (акціонерів, учасників). У відносинах із третіми особами обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи не має юридичної сили, крім випадків, якщо юридична особа доведе, що третя особа знала чи за всіма обставинами не могла не знати про такі обмеження. 4. Якщо члени органу юридичної особи та інші особи, які відповідно до закону чи установчих документів виступають від імені юридичної особи, порушують свої обов'язки щодо представництва, вони несуть солідарну відповідальність за збитки, завдані ними юридичній особі.	набувати цивільних прав і обов'язків та здійснювати їх через своїх учасників. 3. Орган юридичної особи або особа, яка відповідно до установчих документів чи закону діє від імені юридичної особи, а також особа, яка є членом колегіального виконавчого органу юридичної особи, з моменту вступу на посаду набуває обов'язків щодо такої юридичної особи, зокрема зобов'язана діяти добросовісно і розумно, лише в інтересах юридичної особи, у межах повноважень, визначених статутом юридичної особи і законодавством, у спосіб, який, на її добросовісне переконання, сприятиме досягненню мети діяльності юридичної особи, **зокрема** із запобіганням виникненню конфлікту інтересів. Члени наглядової ради або ради директорів юридичної особи мають такі самі обов'язки щодо відповідної юридичної особи та повинні діяти в інтересах такої юридичної особи та всіх її власників (акціонерів, учасників). У відносинах із третіми особами обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи не має юридичної сили, крім випадків, якщо юридична особа доведе, що третя особа знала або з урахуванням всіх обставин не могла не знати про такі обмеження. 4. Якщо члени органу юридичної особи та інші особи, які відповідно до закону або установчих документів діють від імені юридичної особи, порушують свої обов'язки щодо представництва, вони несуть солідарну відповідальність за збитки, завдані ними юридичній особі. 5. До випадків представництва юридичної особи її органами або посадовими особами на підставі установчих документів такої юридичної особи не застосовують приписи глави **14** цього Кодексу.
Стаття 93. Місцезнаходження юридичної особи 1. Місцезнаходженням юридичної особи є фактичне місце ведення діяльності чи розташування офісу, з якого проводиться щоденне керування діяльністю юридичної особи (переважно знаходиться керівництво) та здійснення управління і обліку.	**Стаття 103.** Осідок (місцезнаходження**)** юридичної особи 1. Осідком (місцезнаходженням) юридичної особи є фактичне місце провадження діяльності або розташування офісу, з якого нею керують. **Відомості про осідок (місцезнаходження) юридичної особи підлягають державній реєстрації. 2. Відомості про осідок (місцезнаходження) військових частин, установ, організацій, органів військового управління Збройних Сил України, інших створених відповідно до закону військових формувань, юридичних осіб оборонно-промислового комплексу, що відповідно до закону становлять інформацію з обмеженим доступом, не підлягають оприлюдненню у загальнодоступних відомостях державних реєстрів (зокрема як відкриті дані).**

Стаття 94. Особисті немайнові права юридичної особи 1. Юридична особа має право на недоторканність її ділової репутації, на таємницю кореспонденції, на інформацію та інші особисті немайнові права, які можуть їй належати. Особисті немайнові права юридичної особи захищаються відповідно до глави 3 цього Кодексу. 2. Захист особистих немайнових прав юридичної особи у зв'язку із завідомо неправдивим повідомленням або неумисним повідомленням недостовірної інформації щодо її уповноваженої (посадової чи службової) особи про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України "Про запобігання корупції" у порядку, передбаченому цим Законом, здійснюється у такому самому обсязі, що і особистих немайнових прав фізичних осіб.	*Перенесено до глави 20*
Стаття 95. Філії та представництва 1. Філією є відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням та здійснює всі або частину її функцій. 2. Представництвом є відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням та здійснює представництво і захист інтересів юридичної особи. 3. Філії та представництва не є юридичними особами. Вони наділяються майном юридичної особи, що їх утворила, і діють на підставі затвердженого нею положення або на іншій підставі, передбаченій законодавством іноземної держави, відповідно до якого утворено юридичну особу, відокремленими підрозділами якої є такі філії та представництва. 4. Керівники філій та представництв призначаються юридичною особою і діють на підставі виданої нею довіреності або на іншій підставі, передбаченій законодавством іноземної держави, відповідно до якого утворено юридичну особу, відокремленими підрозділами якої є такі філії та представництва. 5. Філії та представництва юридичної особи, у тому числі юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, підлягають державній реєстрації у порядку, встановленому законом. Філія та представництво юридичної особи вважаються створеними з дня їх державної реєстрації. 6. Законом можуть бути встановлені вимоги до утворення в Україні філії та представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави. Утворення філії та представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства держави, що визнана відповідно до закону державою-агресором або державою- окупантом, забороняється.	**Стаття 104.** Філія та представництво 1. Філія – це відокремлений підрозділ юридичної особи, розташований поза її **осідком (**місцезнаходженням**), що** здійснює всі або частину функцій відповідної юридичної особи. 2. Представництво – це відокремлений підрозділ юридичної особи, розташований поза її **осідком (**місцезнаходженням**), що** здійснює представництво і захист цивільних прав та/або правомірних інтересів відповідної юридичної особи. 3. Філія, представництво не є юридичною особою. Філія, представництво наділені майном юридичної особи, що їх утворила, і діють на підставі **акта** відповідної юридичної особи**.** 4. Керівника філія, представництва призначає юридична особа, він діє на підставі **наданих повноважень**. 5. Філія, представництво юридичної особи **підлягає державній реєстрації порядком, що його встановлено законом.** 6. Закон може встановлювати вимоги до створення в Україні філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави. **Створення** філії, представництва юридичної особи, **створеної** відповідно до законодавства держави, що її визнано відповідно до закону державою-агресором або державою-окупантом, заборонено.
Стаття 96. Відповідальність юридичних осіб 1. Юридична особа самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями. 2. Юридична особа відповідає за своїми зобов'язаннями усім належним їй майном. 3. Учасник (засновник) юридичної особи не відповідає за зобов'язаннями юридичної особи, а юридична особа не відповідає за зобов'язаннями її учасника (засновника), крім випадків, встановлених установчими документами та законом. 4. Особи, які створюють юридичну	**Стаття 105.** Відповідальність юридичної особи 1. Юридична особа самостійно несе відповідальність за своїми зобов'язаннями. 2. Юридична особа несе відповідальність за своїми зобов'язаннями всім належним їй майном. 3. Учасник (засновник) юридичної особи не несе відповідальності за зобов'язаннями юридичної особи, а юридична особа не несе відповідальності за зобов'язаннями

особу, несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями, що виникли до її державної реєстрації. Юридична особа відповідає за зобов'язаннями її учасників (засновників), що пов'язані з її створенням, тільки у разі наступного схвалення їхніх дій відповідним органом юридичної особи.	її учасника (засновника), крім випадків, **визначених** законом і установчим документом відповідної юридичної особи. 4. Особи, які створюють юридичну особу, несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями, що виникли до її державної реєстрації юридичної особи. Юридична особа несе відповідальність за зобов'язаннями її учасників (засновників), що пов'язані із створенням юридичної особи, лише у разі **подальшого** схвалення їхніх дій відповідним органом юридичної особи.
Стаття 96-1. Права учасників (засновників, акціонерів, пайовиків) юридичних осіб (корпоративні права) 1. Права учасників юридичних осіб (корпоративні права) - це сукупність правомочностей, що належать особі як учаснику (засновнику, акціонеру, пайовику) юридичної особи відповідно до закону та установчих документів товариства. 2. Корпоративні права набуваються особою з моменту набуття права власності на частку (акцію, пай або інший об'єкт цивільних прав, що засвідчує участь особи в юридичній особі) у статутному капіталі юридичної особи. 3. Учасники (засновники, акціонери, пайовики) юридичної особи мають право у порядку, встановленому установчим документом та законом: 1) брати участь в управлінні юридичною особою у порядку, визначеному установчим документом, крім випадків, встановлених законом; 2) брати участь у розподілі прибутку юридичної особи і одержувати його частину (дивіденди), якщо така юридична особа має на меті одержання прибутку; 3) у випадках, передбачених законом та установчим документом, вийти з юридичної особи; 4) здійснити відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів, паїв та інших об'єктів цивільних прав, що засвідчують участь у юридичній особі, у порядку, встановленому законом; 5) одержувати інформацію про діяльність юридичної особи у порядку, встановленому установчим документом; 6) одержати частину майна юридичної особи у разі її ліквідації в порядку та у випадках, передбачених законом, установчим документом (право на ліквідаційну квоту). 4. Учасники юридичних осіб можуть також мати інші права, встановлені статутом та законом. 5. Законом можуть бути встановлені для певних осіб обмеження щодо володіння корпоративними правами. Законом можуть бути встановлені умови та/або обмеження щодо реалізації окремих корпоративних прав певними особами. 6. Корпоративними відносинами є відносини між учасниками (засновниками, акціонерами, пайовиками) юридичних осіб, у тому числі які виникають між ними до державної реєстрації юридичної особи, а також відносини між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, пайовиками) щодо виникнення, здійснення, зміни і припинення корпоративних прав.	**Стаття 106. Права учасників юридичної особи 1. Права учасника юридичної особи – це сукупність правоможностей, що належать особі у зв'язку з її участю в юридичній особі відповідно до закону та установчого документа. 2. Особа набуває права учасника юридичної особи з моменту набуття права власності на частку (акцію, пай чи інший об'єкт цивільних прав), що засвідчує участь у юридичній особі. 3. Учасник юридичної особи має право порядком, що його визначено законом і установчим документом: 1) брати участь в управлінні юридичною особою; 2) отримувати інформацію про діяльність юридичної особи; 3) вийти з юридичної особи, крім випадків, визначених законом; 4) отримати ліквідаційну квоту, крім випадків, визначених законом. 4. Учасник юридичної особи може мати й інші права, визначені законом і установчим документом. 5. Закон може визначати обмеження щодо здійснення окремих прав учасника юридичної особи.**

Стаття 97. Управління товариством 1. Управління товариством здійснюють його органи або безпосередньо його єдиний учасник - фізична особа у разі прийняття таким учасником рішення про це та після внесення відповідних відомостей до єдиного державного реєстру. 2. Органами управління товариством є загальні збори його учасників і виконавчий орган, якщо інше не встановлено законом або установчими документами товариства. 3. До складу органів управління товариства не можуть бути обрані особи, визнані за рішенням суду винними у заподіянні збитків товариству своїми діями (бездіяльністю), якщо такі збитки виникли внаслідок порушення такою особою своїх обов'язків. Таке обмеження застосовується протягом трьох років з дати виконання такого рішення суду.	**Стаття 107.** Управління товариством 1. Управління товариством здійснюють його органи або безпосередньо його єдиний учасник – фізична особа в разі **ухвалення** таким учасником рішення про **здійснення управління** та після внесення відповідних відомостей до єдиного державного реєстру. 2. Органами управління товариством є загальні збори його учасників і виконавчий орган, якщо іншого не встановлено законом або установчими документами товариства. 3. До складу органів управління товариства не може бути обрано осіб, визнаних за рішенням суду винними у **завданні** збитків товариству **своєю поведінкою**, якщо такі збитки виникли внаслідок невиконання **такими особами їхніх** обов'язків. Таке обмеження застосовують протягом трьох років з дня набрання **відповідним** рішенням суду. **4. У випадках, визначених законом, функції виконавчого органу товариства може здійснювати інша юридична особа.**
Стаття 98. Загальні збори учасників товариства 1. Загальні збори учасників товариства мають право приймати рішення з усіх питань діяльності товариства, у тому числі і з тих, що належать до компетенції інших органів товариства, якщо інше не встановлено законом. 2. Рішення загальних зборів приймаються простою більшістю від числа учасників юридичної особи, якщо інше не встановлено установчими документами або законом. Рішення про внесення змін до установчих документів товариства, відчуження майна товариства на суму, що становить 50 і більше відсотків майна товариства, та про ліквідацію товариства приймаються більшістю не менш як у 3/4 голосів від числа учасників товариства, якщо інше не встановлено законом.	**Стаття 108.** Загальні збори учасників товариства 1. Загальні збори учасників товариства мають право **ухвалювати** рішення з усіх питань діяльності товариства, **зокрема** з тих, що належать до компетенції інших органів товариства, якщо іншого не встановлено законом. 2. Рішення загальних зборів **ухвалюють** простою більшістю з голосів учасників, якщо іншого не встановлено установчими документами або законом. Рішення про внесення змін до установчих документів товариства, **вчинення значних правочинів** та про ліквідацію товариства **ухвалюють** не менш як **трьома четвертими** голосів учасників, якщо іншого не встановлено законом. **Під значним правочином у цій статті треба розуміти правочин, якщо ринкова вартість майна, робіт або послуг, що є предметом такого правочину, становить 10 і більше відсотків вартості чистих активів товариства відповідно до останньої затвердженої річної фінансової звітності.**
Стаття 99. Виконавчий орган товариства 1. Загальні збори товариства своїм рішенням створюють виконавчий орган та встановлюють його компетенцію і склад. 2. Виконавчий орган товариства може складатися з однієї або кількох осіб. Виконавчий орган, що складається з кількох осіб, приймає рішення у порядку, встановленому абзацом першим частини другої статті 98 цього Кодексу. 3. Повноваження члена виконавчого органу можуть бути в будь-який час припинені або він може бути тимчасово відсторонений від виконання своїх повноважень. 4. Назвою виконавчого органу товариства відповідно до установчих документів або закону може бути "правління", "дирекція" тощо.	**Стаття 109.** Виконавчий орган товариства 1. Загальні збори товариства своїм рішенням створюють виконавчий орган **(колегіальний або одноосібний)** товариства та встановлюють його компетенцію і затверджують кількісний і персональний склад. **2. Порядок створення і функціонування виконавчого органу визначають закон і установчі документи товариства.** 3. Повноваження члена виконавчого органу в будь-який час може бути припинено або його може бути тимчасово відсторонено від виконання повноважень

Стаття 99-1. Посадові особи товариства 1. Керівник (одноосібний виконавчий орган), голова та члени колегіального виконавчого органу, голова та члени наглядової ради або ради директорів, ліквідатор, голова та члени комісії з припинення (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії), головний бухгалтер, корпоративний секретар, а також голова та члени іншого органу товариства (крім консультативного), якщо утворення такого органу передбачено законом або установчими документами товариства, є посадовими особами такого товариства. Установчими документами товариства посадовими особами товариства можуть бути визнані й інші особи. 2. Посадові особи товариства мають обов'язки перед товариством, передбачені законом, зокрема щодо належного, добросовісного та ефективного управління товариством (фідуціарні обов'язки). 3. Посадові особи товариства зобов'язані діяти: 1) в інтересах товариства; 2) добросовісно та розумно; 3) у такий спосіб, який, на їхнє добросовісне переконання, сприятиме досягненню мети діяльності товариства; 4) у межах повноважень, наданих їм установчими документами товариства та законодавством. 4. Посадові особи відповідають за збитки, завдані ними товариству. Відшкодування збитків, завданих посадовою особою товариству її діями (бездіяльністю), здійснюється у разі, якщо такі збитки були завдані: 1) діями, вчиненими посадовою особою з перевищенням або зловживанням службовими повноваженнями; 2) діями посадової особи, вчиненими з порушенням порядку їх попереднього погодження або іншої процедури прийняття рішень щодо вчинення подібних дій, встановленої установчими документами товариства; 3) діями посадової особи, вчиненими з дотриманням порядку їх попереднього погодження або іншої процедури прийняття рішень щодо вчинення відповідних дій, встановленої установчими документами товариства, якщо для отримання такого погодження та/або дотримання процедури прийняття рішень посадова особа товариства подала недостовірну інформацію; 4) бездіяльністю посадової особи у випадку, якщо вона була зобов'язана вчинити певні дії відповідно до покладених на неї обов'язків; 5) іншими винними діями посадової особи.	**Стаття 110.** Посадова особа товариства 1. Керівник (одноосібний виконавчий орган), голова і члени колегіального виконавчого органу, голова і члени наглядової ради або ради директорів, ліквідатор, голова і члени комісії з припинення (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії), головний бухгалтер, корпоративний секретар, а також голова і члени іншого органу товариства (крім консультативного), якщо утворення такого органу **визначено** законом або установчим документом товариства, є посадовими особами такого товариства. Установчими документами товариства **або законом** посадовими особами товариства може бути визнано інших осіб. 2. Посадова особа товариства має обов'язки перед товариством, **визначені** законом, зокрема щодо належного, добросовісного та ефективного управління товариством (фідуціарні обов'язки). 3. Посадова особа товариства зобов'язана діяти: 1) в інтересах товариства; 2) добросовісно і розумно; 3) у такий спосіб, який, на їхнє добросовісне переконання, сприятиме досягненню мети діяльності товариства; 4) у межах повноважень, **визначених** законом і установчими документами товариства. 4. Посадова особа несе відповідальність за збитки, завдані ними товариству. Збитки, завдані товариству **поведінкою** посадової особи, відшкодовують у разі, якщо їх було завдано: 1) діями посадової особи, що їх вчинено з перевищенням або зловживанням службовими повноваженнями; 2) діями посадової особи, що їх вчинено з порушенням порядку їх попереднього погодження або іншої процедури ухвалення рішень щодо вчинення **відповідних** дій, визначеної законом **та/або** установчими документами товариства; 3) діями посадової особи, що їх вчинено з дотриманням порядку їх попереднього погодження або іншої процедури ухвалення рішень щодо вчинення відповідних дій, визначеної законом **та/або** установчими документами товариства, якщо для отримання такого погодження та/або дотримання процедури ухвалення рішень посадова особа товариства подала недостовірну інформацію; 4) бездіяльністю посадової особи у випадку, якщо вона була зобов'язана вчинити певні дії відповідно до покладених на неї обов'язків; 5) іншими винними діями посадової особи. **5. Порядок притягнення посадової особи товариства до відповідальності визначають закон та/або установчі документи товариства. 6. Приписи цієї статті може бути застосовано до керівника філії або представництва юридичної**

	особи, за наявності відповідного застереження у положенні про філію або представництво.
Стаття 100. Вихід та виключення з товариства 1. Учасники товариства мають право вийти з товариства, якщо інше не випливає із закону. 2. Учасник товариства у випадках та в порядку, встановлених законом, може бути виключений з товариства.	**Стаття 111.** Вихід та виключення з товариства 1. Учасник товариства має право вийти з товариства, якщо **іншого** не **визначено** законом. 2. Учасник товариства може бути виключений з товариства у випадках і порядком, **що їх визначено** законом.
Стаття 101. Управління установою 1. Засновники установи не беруть участі в управлінні нею. В установі обов'язково створюється правління, до якого застосовуються положення статті 99 цього Кодексу. Установчий акт може передбачати створення також інших органів, визначати порядок формування цих органів та їх склад. 2. Нагляд за діяльністю установи здійснює її наглядова рада. Наглядова рада здійснює нагляд за управлінням майном установи, додержанням мети установи та за її іншою діяльністю відповідно до установчого акта.	**Стаття 112.** Управління установою 1. Засновник установи не бере участі в управлінні установою. В установі обов'язково утворюють правління, до якого застосовують приписи статті **109** цього Кодексу. Установчий акт може **визначати необхідність утворення** також інших органів, **установлювати** порядок їх формування та кількісний склад. 2. Нагляд за діяльністю установи здійснює її наглядова рада. Наглядова рада здійснює нагляд за управлінням майном установи, додержанням мети діяльності установи та за іншою її діяльністю відповідно до установчого акта.
Стаття 102. Передання майна установі 1. В установчому акті визначається майно, яке засновник (а в разі його смерті - зобов'язана особа) повинен передати установі після її державної реєстрації.	**Стаття 113**. Передання майна установі 1. В установчому акті визначають майно, яке засновник (а в разі його смерті – зобов'язана особа) повинен передати установі після її державної реєстрації.
Стаття 103. Зміна мети установи та структури управління 1. Якщо здійснення мети установи стало неможливим або воно загрожує суспільним інтересам, то відповідний орган державної влади може звернутися до суду з заявою про визначення іншої мети установи за погодженням з органами управління установою. 2. У разі зміни мети установи суд повинен враховувати наміри засновника та дбати про те, щоб вигоди від використання майна установи передавалися тим дестинаторам, яким ці вигоди призначалися за наміром засновника. 3. Суд може змінити структуру управління установи, якщо це необхідно внаслідок зміни мети установи або з інших поважних причин. 4. У разі зміни мети установи або зміни структури управління установи її правління зобов'язане повідомити суд у письмовій формі про свою думку з цього питання.	**Стаття 114.** Зміна мети діяльності і структури управління установи 1. Якщо досягнення мети діяльності установи стало неможливим або **суперечить доброзвичайності**, відповідний орган державної влади може звернутися до суду із заявою про визначення іншої мети діяльності установи за погодженням з органами управління установою. 2. Ухвалюючи рішення про зміну мети діяльності установи, суд повинен враховувати наміри засновника і дбати про те, щоб вигоди від використання майна установи передавали тим дестинаторам, яким вони призначені за наміром засновника. 3. Суд може змінити структуру управління установи, якщо це зумовлено зміною мети діяльності установи або іншими поважними причинами. 4. У разі зміни мети діяльності або зміни структури управління установи її правління установи зобов'язане письмово повідомити суд про свою думку позицію з цього питання.
Стаття 104. Припинення юридичної особи 1. Юридична особа припиняється в результаті реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації. У разі реорганізації юридичних осіб майно, права та обов'язки переходять до правонаступників. 2. Юридична особа, яка не вправі розподіляти прибуток між учасниками, не може бути реорганізована, якщо серед правонаступників є юридична особа,	**Стаття 115.** Припинення юридичної особи 1. Юридична особа припиняється внаслідок **передання всього її майна, прав і обов'язків іншим юридичним особам – правонаступникам (через злиття, приєднання, поділ) або її ліквідації.** 2. Юридичну особу, яка не **має права** розподіляти прибуток між учасниками, не може

наділена таким правом. Якщо серед правонаступників є юридична особа, яка не вправі розподіляти прибуток між учасниками, рішення про реорганізацію товариства, наділеного таким правом, приймається одностайно загальними зборами учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства. Положення цієї частини не застосовуються до державних установ. 3. Юридична особа, яка не вправі розподіляти майно між учасниками, зокрема у разі ліквідації, не може бути реорганізована, якщо серед правонаступників є юридична особа, наділена таким правом. Якщо серед правонаступників є юридична особа, яка не вправі розподіляти майно між учасниками, рішення про реорганізацію товариства, наділеного таким правом, приймається одностайно загальними зборами учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства. Положення цієї частини не застосовуються до державних установ. 4. Установа не може бути перетворена, крім випадків, передбачених законом. Державна установа може бути перетворена в акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю або товариство з додатковою відповідальністю. 5. Юридична особа є такою, що припинилася, з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення. 6. Порядок припинення юридичної особи в процесі відновлення її платоспроможності або банкрутства встановлюється законом. 7. Особливості припинення банку як юридичної особи встановлюються законом.	бути **припинено через злиття, приєднання або поділ,** якщо серед правонаступників є юридична особа, наділена таким правом. Якщо серед правонаступників є юридична особа, яка не **має права** розподіляти прибуток між учасниками, рішення про **припинення** товариства, наділеного таким правом, **ухвалюють одноголосно** загальні збори учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства. Приписи цієї частини не застосовують до **установ, засновником яких є держава.** 3. Юридична особа, яка не **має права** розподіляти майно між учасниками, зокрема у разі ліквідації, не може бути **припинена через злиття, приєднання або поділ,** якщо серед правонаступників є юридична особа, наділена таким правом. Якщо серед правонаступників є юридична особа, яка не **має права** розподіляти майно між учасниками, рішення про **припинення** товариства, наділеного таким правом, **ухвалюють одноголосно** загальні збори учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства. Приписи цієї частини не застосовують до установ, засновником яких є держава. 4. Установа може брати участь у злитті, приєднанні або поділі лише з іншими установами. 5. Юридична особа є припиненою з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення. 6. Порядок припинення юридичної особи у процесі відновлення її платоспроможності або банкрутства **визначає закон**. **7. Закон може визначати особливості припинення юридичної особи.**
Стаття 105. Виконання рішення про припинення юридичної особи 1. Учасники юридичної особи, суд або орган, що прийняв рішення про припинення юридичної особи, зобов'язані протягом трьох робочих днів з дати прийняття рішення письмово повідомити орган, що здійснює державну реєстрацію. 3. Учасники юридичної особи, суд або орган, що прийняв рішення про припинення юридичної особи, відповідно до цього Кодексу призначають комісію з припинення юридичної особи (комісію з реорганізації, ліквідаційну комісію), голову комісії або ліквідатора та встановлюють порядок і строк заявлення кредиторами своїх вимог до юридичної особи, що припиняється. Виконання функцій комісії з припинення юридичної особи (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії) може бути покладено на орган управління юридичної особи. 4. До комісії з припинення юридичної особи (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії) або ліквідатора з моменту призначення переходять повноваження щодо управління справами юридичної особи. Голова комісії, її члени або ліквідатор юридичної особи представляють її у відносинах з третіми особами та виступають у суді від імені юридичної особи, яка припиняється. 5.	**Стаття 116.** Виконання рішення про припинення юридичної особи 1. Учасники юридичної особи, суд або орган, що ухвалив рішення про припинення юридичної особи, зобов'язані протягом трьох робочих днів з **дня ухвалення** такого рішення письмово повідомити про це орган державної реєстрації. 2. Учасники юридичної особи, суд або орган, що **ухвалив** рішення про припинення юридичної особи, відповідно до цього Кодексу призначають комісію з припинення юридичної особи (ліквідаційну комісію), голову комісії або **особу, на яку покладають функції такої комісії (далі – ліквідатор),** та встановлюють порядок і строк заявлення кредиторами своїх вимог до юридичної особи, яку припиняють. Виконання функцій комісії з припинення юридичної особи може бути покладено на орган управління юридичною особою. 3. До комісії з припинення юридичної особи (ліквідаційної комісії) або **ліквідатора** з моменту призначення переходять повноваження щодо **управління юридичною особою.** Голова комісії, її члени або **ліквідатор** представляють

Строк заявлення кредиторами своїх вимог до юридичної особи, що припиняється, не може становити менше двох і більше шести місяців з дня оприлюднення повідомлення про рішення щодо припинення юридичної особи. 6. Кожна окрема вимога кредитора, зокрема щодо сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових коштів до Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування, розглядається, після чого приймається відповідне рішення, яке надсилається кредитору не пізніше тридцяти днів з дня отримання юридичною особою, що припиняється, відповідної вимоги кредитора.	**юридичну особу, яку припиняють,** у відносинах з третіми особами та діють у суді від її імені. 4. Строк заявлення кредиторами своїх вимог до юридичної особи, яку припиняють, не може становити менше двох **місяців** і більше шести місяців з дня оприлюднення рішення про припинення юридичної особи. 5. Комісія з припинення юридичної особи (ліквідаційна комісія) або ліквідатор розглядає кожну окрему вимогу кредитора, зокрема щодо сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових коштів до Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування, та ухвалює відповідне рішення, яке надсилають кредиторові не пізніше тридцяти днів з дня отримання юридичною особою, яку припиняють, відповідної вимоги кредитора. **6. Відомості про припинення військових частин, установ, організацій, органів військового управління Збройних Сил України, інших створених відповідно до закону військових формувань, юридичних осіб оборонно-промислового комплексу, які відповідно до закону становлять інформацію з обмеженим доступом, не підлягають оприлюдненню у загальнодоступних відомостях державних реєстрів (зокрема як відкриті дані).**
Стаття 105-1. Припинення філії, представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави 1. Філія, представництво юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, припиняється в результаті ліквідації. 2. Філія, представництво юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, є такими, що припинилися, з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про припинення. 3. Юридична особа, утворена відповідно до законодавства іноземної держави, що прийняла рішення про припинення філії, представництва, суд або орган державної влади, що прийняв рішення про припинення філії, представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, зобов'язані протягом десяти робочих днів з дати прийняття такого рішення письмово повідомити про це орган, що здійснює державну реєстрацію. 4. Юридична особа, утворена відповідно до законодавства іноземної держави, що прийняла рішення про припинення філії, представництва, суд або орган державної влади, що прийняв рішення про припинення філії, представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, призначає комісію з припинення філії, представництва (ліквідаційну комісію), голову комісії або ліквідатора та встановлює порядок і строк заявлення кредиторами своїх вимог до юридичної	**Стаття 117.** Припинення філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави 1. Філію, представництво юридичної особи, створені відповідно до законодавства іноземної держави, припиняють через ліквідацію. 2. Філія, представництво юридичної особи, створені відповідно до законодавства іноземної держави, є припиненими з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про припинення. 3. Юридична особа, створена відповідно до законодавства іноземної держави, що **ухвалила** рішення про припинення філії, представництва, суд або орган державної влади, що **ухвалив** рішення про припинення філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, зобов'язані протягом **двадцяти** робочих днів з **дня ухвалення** такого рішення письмово повідомити про це орган державної реєстрації. 4. Юридична особа, створена відповідно до законодавства іноземної держави, що **ухвалила** рішення про припинення філії, представництва, суд або орган державної влади, що **ухвалив** рішення про припинення філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, призначає комісію з припинення філії,

особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, філія, представництво якої припиняється. 5. До комісії з припинення філії, представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави (ліквідаційної комісії), або ліквідатора з моменту призначення переходять повноваження щодо управління справами філії, представництва. Голова комісії, її члени або ліквідатор філії, представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, представляють її у відносинах з третіми особами. 6. Строк заявлення кредиторами своїх вимог до юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, філія, представництво якої припиняється, не може становити менше двох місяців і більше шести місяців з дня оприлюднення повідомлення про рішення щодо припинення філії, представництва. Юридична особа, утворена відповідно до законодавства іноземної держави, філія, представництво якої припиняється, вважається такою, що отримала відповідну вимогу кредитора, з дня отримання такої вимоги її філією, представництвом, що припиняється. 7. Комісія з припинення філії, представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави (ліквідаційна комісія), або ліквідатор розглядає кожну окрему вимогу кредитора, зокрема щодо сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових внесків до Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування, та приймає відповідне рішення, яке надсилає кредитору не пізніше 30 днів з дня отримання філією, представництвом юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, що припиняється, відповідної вимоги кредитора.	представництва (ліквідаційну комісію), голову комісії або ліквідатора та встановлює порядок і строк заявлення кредиторами своїх вимог до юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, філію, представництво якої припиняють. 5. До комісії з припинення філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави (ліквідаційної комісії), або до ліквідатора з моменту призначення переходять повноваження щодо управління справами філії, представництва. Голова комісії, її члени або ліквідатор філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, представляють філію, представництво у відносинах з третіми особами. 6. Строк заявлення кредиторами своїх вимог до юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, філію, представництво якої припиняють, не може становити менше двох місяців і більше шести місяців з дня оприлюднення рішення про припинення філії, представництва. Юридичну особу, створену відповідно до законодавства іноземної держави, філію, представництво якої припиняють, вважають такою, що отримала відповідну вимогу кредитора, з дня отримання такої вимоги її філією, представництвом, які припиняють. 7. Комісія з припинення філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави (ліквідаційна комісія), або ліквідатор розглядає кожну окрему вимогу кредитора, зокрема щодо сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових внесків до Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування, та ухвалює відповідне рішення, яке надсилає кредиторові не пізніше тридцяти днів з дня отримання філією, представництвом які припиняють, відповідної вимоги кредитора.
Стаття 106. Злиття, приєднання, поділ та перетворення юридичної особи 1. Злиття, приєднання, поділ та перетворення юридичної особи здійснюються за рішенням його учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, а у випадках, передбачених законом, - за рішенням суду або відповідних органів державної влади. 2. Законом може бути передбачено одержання згоди відповідних органів державної влади на припинення юридичної особи шляхом злиття або приєднання.	**Стаття 118. Злиття, приєднання і поділ юридичної особи** 1. Злиття, приєднання **і** поділ юридичної особи проводять за рішенням **її** учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, а у випадках, **визначених** законом, – за рішенням суду. 2. Закон може **визначати необхідність** одержання згоди відповідних органів державної влади на припинення юридичної особи через злиття або приєднання.
Стаття 107. Порядок припинення юридичної особи шляхом злиття, приєднання, поділу та перетворення 1. Кредитор може вимагати від	**Стаття 119.** Порядок припинення юридичної особи через злиття, приєднання і поділ 1. Кредитор може вимагати від юридичної особи,

юридичної особи, що припиняється, виконання зобов'язань якої не забезпечено, припинення або дострокового виконання зобов'язання, або забезпечення виконання зобов'язання, крім випадків, передбачених законом. 2. Після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами та задоволення чи відхилення цих вимог комісія з припинення юридичної особи складає передавальний акт (у разі злиття, приєднання або перетворення) або розподільчий баланс (у разі поділу), який має містити положення про правонаступництво щодо майна, прав та обов'язків юридичної особи, що припиняється шляхом поділу, стосовно всіх її кредиторів та боржників, включаючи зобов'язання, які оспорюються сторонами. 3. Передавальний акт та розподільчий баланс затверджуються учасниками юридичної особи або органом, який прийняв рішення про її припинення, крім випадків, встановлених законом. 4. Порушення положень частин другої та третьої цієї статті є підставою для відмови у внесенні до єдиного державного реєстру запису про припинення юридичної особи та державній реєстрації створюваних юридичних осіб – правонаступників. 5. Юридична особа – правонаступник, що утворилася внаслідок поділу, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями юридичної особи, що припинилася, які згідно з розподільчим балансом перейшли до іншої юридичної особи – правонаступника. Якщо юридичних осіб – правонаступників, що утворилися внаслідок поділу, більше двох, таку субсидіарну відповідальність вони несуть солідарно. 6. Якщо правонаступниками юридичної особи є декілька юридичних осіб і точно визначити правонаступника щодо конкретних обов'язків юридичної особи, що припинилася, неможливо, юридичні особи – правонаступники несуть солідарну відповідальність перед кредиторами юридичної особи, що припинилася. Учасники (засновники) припиненої юридичної особи, які відповідно до закону або установчих документів відповідали за її зобов'язаннями, відповідають за зобов'язаннями правонаступників, що виникли до моменту припинення юридичної особи, у такому самому обсязі, якщо більший обсяг відповідальності учасників (засновників) за зобов'язаннями правонаступників не встановлено законом або їх установчими документами.	яку припиняють, виконання зобов'язань якої не забезпечено, припинення або дострокового виконання зобов'язання, або забезпечення виконання зобов'язання, крім випадків, **визначених** законом. 2. Після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторів і задоволення або відхилення таких вимог комісія з припинення юридичної особи **(ліквідаційна комісія)** складає передавальний акт (у разі злиття **або** приєднання) чи розподільчий баланс (у разі поділу), який має містити відомості про правонаступництво щодо майна, прав і обов'язків юридичної особи, яку припиняють через поділ, стосовно всіх її кредиторів і боржників, зокрема про зобов'язання, що їх оспорюють сторони. 3. Передавальний акт і розподільчий баланс затверджують учасники юридичної особи або орган, який **ухвалив** рішення про її припинення, крім випадків, **визначених** законом. 4. Порушення приписів частин другої і третьої цієї статті є підставою для відмови у внесенні до єдиного державного реєстру запису про припинення юридичної особи та в державній реєстрації створюваних юридичних осіб – правонаступників. 5. Юридична особа – правонаступник, створена **через поділ**, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями юридичної особи, яку припиняють, що згідно з розподільчим балансом перейшли до іншої юридичної особи – правонаступника. Якщо юридичних осіб – правонаступників, створених **через поділ**, **дві або більше**, вони несуть таку субсидіарну відповідальність солідарно. 6. Якщо правонаступниками юридичної особи є кілька юридичних осіб **і неможливо** точно визначити правонаступника щодо конкретних обов'язків юридичної особи, яку припинено, **такі** юридичні особи – правонаступники несуть солідарну відповідальність перед кредиторами юридичної особи, яку припинено. Учасники (засновники) юридичної особи, **яку припинено**, що відповідно до закону або установчих документів несли відповідальність за її зобов'язаннями, несуть відповідальність за зобов'язаннями правонаступників, що виникли до моменту припинення юридичної особи, у такому самому обсязі, якщо більший обсяг відповідальності учасників (засновників) за зобов'язаннями правонаступників не **визначено** законом або установчими документами.

Стаття 108. Перетворення юридичної особи 1. Перетворенням юридичної особи є зміна її організаційно-правової форми. 2. У разі перетворення до нової юридичної особи переходять усе майно, усі права та обов'язки попередньої юридичної особи.	**Стаття 120.** Перетворення юридичної особи 1. Перетворенням юридичної особи є зміна її організаційно-юридичної форми. 2. У разі перетворення до нової юридичної особи переходять усе майно, усі права і обов'язки попередньої юридичної особи. **Перетворення юридичної особи не впливає на обсяг і зміст її прав і обов'язків перед третіми особами. 3. Перетворення юридичної особи проводять за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, а у випадках, визначених законом, –за рішенням суду. 4. Установу не може бути перетворено, крім випадків, визначених законом. Установу, засновником якої є держава, може бути перетворено в акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю або товариство з додатковою відповідальністю.**
Стаття 109. Виділ 1. Виділом є перехід за розподільчим балансом частини майна, прав та обов'язків юридичної особи до однієї або кількох створюваних нових юридичних осіб. 2. Після прийняття рішення про виділ учасники юридичної особи або орган, що прийняв рішення про виділ, складають та затверджують розподільчий баланс. Суд, що прийняв рішення про виділ, у своєму рішенні визначає учасника юридичної особи або вищий орган юридичної особи (власника), який зобов'язаний скласти та затвердити розподільчий баланс. 3. Юридична особа, що утворилася внаслідок виділу, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями юридичної особи, з якої був здійснений виділ, які згідно з розподільчим балансом не перейшли до юридичної особи, що утворилася внаслідок виділу. Юридична особа, з якої був здійснений виділ, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями, які згідно з розподільчим балансом перейшли до юридичної особи, що утворилася внаслідок виділу. Якщо юридичних осіб, що утворилися внаслідок виділу, дві або більше, субсидіарну відповідальність вони несуть спільно з юридичною особою, з якої був здійснений виділ, солідарно. 4. Якщо після виділу неможливо точно встановити обов'язки особи за окремим зобов'язанням, що існувало у юридичної особи до виділу, юридична особа, з якої здійснено виділ, та юридичні особи, що були створені внаслідок виділу, несуть солідарну	**Стаття 121.** Виділ 1. Виділом є перехід за розподільчим балансом частини майна, прав і обов'язків юридичної особи до однієї або кількох нових юридичних осіб, **створюваних через виділ**. 2. Після **ухвалення** рішення про виділ учасники юридичної особи або орган, що **ухвалив** рішення про виділ, складають і затверджують розподільчий баланс. Суд, що ухвалив рішення про виділ, у своєму рішенні визначає учасника юридичної особи або вищий орган юридичної особи (власника), який зобов'язаний скласти та затвердити розподільчий баланс. 3. Юридична особа, **створена через виділ**, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями юридичної особи, з якої вчинено виділ, що згідно з розподільчим балансом не перейшли до юридичної особи, **створеної через виділ**. Юридична особа, з якої вчинено виділ, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями, що згідно з розподільчим балансом перейшли до юридичної особи, створеної **через виділ**. Якщо юридичних осіб, **які створено через виділ**, дві або більше, вони несуть **таку** субсидіарну відповідальність спільно з юридичною особою, з якої вчинено виділ, солідарно. 4. Якщо після виділу неможливо точно встановити обов'язки особи за окремим зобов'язанням, яке було в

відповідальність перед кредитором за таким зобов'язанням.	юридичної особи, з якої вчинено виділ, така юридична особа та юридичні особи, **створені через виділ**, несуть відповідальність за таким зобов'язанням перед кредитором солідарно.
Стаття 110. Ліквідація юридичної особи 1. Юридична особа ліквідується: 1) за рішенням її учасників, суб'єкта управління державної або комунальної власності або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, в тому числі у зв'язку із закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, передбачених установчими документами; 2) за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, за позовом учасника юридичної особи або відповідного органу державної влади; 3) за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи в інших випадках, встановлених законом, - за позовом відповідного органу державної влади. 2. Орган (особа), який прийняв рішення про ліквідацію юридичної особи відповідно до частини першої цієї статті, призначає ліквідаційну комісію (ліквідатора) такої юридичної особи. У справі про банкрутство небанківської фінансової установи за клопотанням органу державної влади ліквідатором може бути призначена особа з числа арбітражних керуючих у такій справі. 3. Якщо вартість майна юридичної особи є недостатньою для задоволення вимог кредиторів, юридична особа здійснює всі необхідні дії, встановлені законом. 4. Особливості ліквідації банків встановлюються законом про банки і банківську діяльність.	**Стаття 122.** Ліквідація юридичної особи 1. Юридичну особу ліквідовують: 1) за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, зокрема у зв'язку із закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, **визначених** установчими документами; 2) за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи з причини допущення під час її створення порушень, які неможливо усунути, – за позовом учасника юридичної особи або відповідного органу державної влади; 3) за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи в інших випадках, **визначених** законом, – за позовом відповідного органу державної влади. 2. Орган (особа), що **ухвалив** рішення про ліквідацію юридичної особи відповідно до частини першої цієї статті, призначає ліквідаційну комісію (ліквідатора) такої юридичної особи. У справі про банкрутство небанківської фінансової установи за клопотанням органу державної влади ліквідатором може бути призначено особу з арбітражних керуючих у такій справі. 3. Якщо вартість майна юридичної особи є недостатньою для задоволення вимог кредиторів, юридична особа **вчиняє** всі необхідні **дії, визначені** законом. 4. Особливості ліквідації **фінансових установ може визначати закон.**
Стаття 110-1. Ліквідація філії, представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави 1. Ліквідація філії, представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, здійснюється відповідно до положень цієї статті, а також з урахуванням особливостей, передбачених законодавством. 2. Філія, представництво юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, ліквідується: 1) за рішенням такої юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави; 2) за рішенням суду про ліквідацію філії, представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, - за позовом відповідного органу державної влади до юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, яка утворила таку філію, представництво; 3) в інших випадках, передбачених законодавством. 3. Якщо з позовом про ліквідацію філії, представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, звернувся орган державної влади, ліквідатором може бути призначено	**Стаття 123.** Ліквідація філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави 1. Ліквідацію філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, проводять відповідно до приписів цієї статті, **якщо іншого не визначено законом.** 2. Філію, представництво юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, ліквідовують: 1) за рішенням юридичної особи, **яка створила філію, представництво; 2) за рішенням суду про ліквідацію філії, представництва – за позовом уповноваженого на це органу державної влади;** 3) в інших випадках, **визначених законом.** 3. Якщо з позовом про ліквідацію філії, представництва юридичної особи, **створеної** відповідно до законодавства іноземної держави, звернувся орган державної влади, **він призначає ліквідатора**. **4. До ліквідації філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства**

посадову особу такого органу. 4. Під час проведення заходів щодо ліквідації філії, представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, до завершення строку пред'явлення вимог кредиторів ліквідаційна комісія (ліквідатор) закриває рахунки, відкриті у фінансових установах філією, представництвом, що ліквідується, крім рахунку, який використовується для розрахунків з кредиторами під час ліквідації таких філії, представництва. 5. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) вживає заходів щодо інвентаризації майна, яким юридична особа, утворена відповідно до законодавства іноземної держави, наділила філію, представництво, що ліквідується. У випадках, установлених законом, ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує проведення незалежної оцінки такого майна. 6. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) відповідно до законодавства про працю забезпечує звільнення працівників юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, працевлаштованих у філії, представництві, що ліквідується. 7. Для проведення перевірок та визначення наявності або відсутності заборгованості із сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових коштів до Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує своєчасне надання податковим органам та Пенсійному фонду України, фондам соціального страхування документів філії, представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, що ліквідується, у тому числі первинних документів, регістрів бухгалтерського та податкового обліку. 8. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами складає проміжний ліквідаційний баланс, що включає відомості про склад майна, яким юридична особа, утворена відповідно до законодавства іноземної держави, наділила філію, представництво, перелік пред'явлених кредиторами вимог та результат їх розгляду. Проміжний ліквідаційний баланс затверджується ліквідаційною комісією (ліквідатором). 9. Виплата грошових сум кредиторам юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, філія, представництво якої ліквідується, у тому числі за податками, зборами, єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та іншими коштами, що належить сплатити до державного або місцевого бюджету, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування, провадиться у порядку черговості, встановленому статтею 112 цього Кодексу, та з урахуванням особливостей, встановлених цією статтею. У разі недостатності коштів для задоволення вимог кредиторів ліквідаційна комісія (ліквідатор) організовує реалізацію майна, яким юридична особа, утворена відповідно до законодавства іноземної держави, наділила філію,	**іноземної держави, застосовують приписи цього Кодексу про ліквідацію юридичної особи, якщо іншого не випливає із суті відносин.**

представництво. Якщо вартість майна, яким наділена філія, представництво юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, що ліквідується, є недостатньою для задоволення вимог кредиторів, кредитори мають право задовольнити такі вимоги за рахунок іншого майна юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави. Вимоги кредитора, заявлені до юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, філія, представництво якої ліквідується, після спливу строку, встановленого для їх пред'явлення, задовольняються за рахунок майна, яким наділено філію, представництво, що ліквідується, та яке залишилося після задоволення вимог кредиторів, заявлених своєчасно, а у разі недостатності такого майна - за рахунок іншого майна юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, філія, представництво якої ліквідується. 10. До затвердження ліквідаційного балансу ліквідаційна комісія (ліквідатор) складає та подає податковим органам, Пенсійному фонду України та фондам соціального страхування звітність за останній звітний період. 11. Після завершення розрахунків з кредиторами за рахунок майна, яким наділена філія, представництво юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, що ліквідується, ліквідаційна комісія (ліквідатор) затверджує ліквідаційний баланс та забезпечує його подання до податкового органу. 12. Майно, яким юридична особа, утворена відповідно до законодавства іноземної держави, наділила філію, представництво та яке залишилося після задоволення вимог кредиторів (у тому числі за податками, зборами, єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та іншими коштами, що належить сплатити до державного або місцевого бюджету, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування), передається такій юридичній особі, якщо інше не встановлено її установчими документами або законом. 13. Документи, що підлягають обов'язковому зберіганню, передаються у встановленому законодавством порядку відповідним архівним установам. 14. Протягом трьох днів з дня затвердження ліквідаційного балансу ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує подання державному реєстраторові документів, передбачених законом для проведення державної реєстрації припинення філії, представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави.	
Стаття 111. Порядок ліквідації юридичної особи 1. З дати внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань запису про рішення засновників (учасників) юридичної особи, суду або уповноваженого ними органу щодо ліквідації юридичної особи ліквідаційна комісія (ліквідатор) зобов'язана вжити всіх необхідних заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості юридичної особи, що ліквідується, та письмово повідомити	**Стаття 124.** Порядок ліквідації юридичної особи 1. З дня внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення учасників (засновників) юридичної особи, уповноваженого ними органу або суду про ліквідацію юридичної особи ліквідаційна комісія (ліквідатор) зобов'язана у визначені цим Кодексом строки вжити всіх необхідних заходів для стягнення дебіторської

кожного з боржників про припинення юридичної особи в установлені цим Кодексом строки. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) заявляє вимоги та позови про стягнення заборгованості з боржників юридичної особи. 2. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) зобов'язана повідомити учасників юридичної особи, суд або орган, що прийняв рішення про припинення юридичної особи, про її участь в інших юридичних особах та/або надати відомості про створені нею господарські товариства, дочірні підприємства. 3. Під час проведення заходів щодо ліквідації юридичної особи до завершення строку пред'явлення вимог кредиторів ліквідаційна комісія (ліквідатор) закриває рахунки, відкриті у фінансових установах, крім рахунка, який використовується для розрахунків з кредиторами під час ліквідації юридичної особи. 4. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) вживає заходів щодо інвентаризації майна юридичної особи, що припиняється, а також майна її філій та представництв, дочірніх підприємств, господарських товариств, а також майна, що підтверджує її корпоративні права в інших юридичних особах, виявляє та вживає заходів щодо повернення майна, яке перебуває у третіх осіб. У випадках, установлених законом, ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує проведення незалежної оцінки майна юридичної особи, що припиняється. 5. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) вживає заходів щодо закриття відокремлених підрозділів юридичної особи (філій, представництв) та відповідно до законодавства про працю здійснює звільнення працівників юридичної особи, що припиняється. 6. Ліцензії, документи дозвільного характеру та інші документи, а також печатки та штампи, які підлягають поверненню органам державної влади, органам місцевого самоврядування, повертаються їм ліквідаційною комісією (ліквідатором). 7. Для проведення перевірок та визначення наявності або відсутності заборгованості із сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових коштів до Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує своєчасне надання податковим органам та Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування документів юридичної особи (її філій, представництв), у тому числі первинних документів, регістрів бухгалтерського та податкового обліку. До моменту затвердження ліквідаційного балансу ліквідаційна комісія (ліквідатор) складає та подає податковим органам, Пенсійного фонду України та фондів соціального страхування звітність за останній звітний період. 8. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами складає проміжний ліквідаційний баланс, що включає відомості про склад майна юридичної особи, що ліквідується, перелік пред'явлених кредиторами вимог та результат їх розгляду. Проміжний ліквідаційний баланс	заборгованості юридичної особи, яку ліквідовують, та письмово повідомити кожного з боржників про припинення юридичної особи. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) заявляє вимоги і позови про стягнення заборгованості з боржників юридичної особи. 2. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) зобов'язана повідомити учасників юридичної особи, суд або орган, що ухвалив рішення про припинення юридичної особи, про її участь в інших юридичних особах та/або надати відомості про створені нею **корпоративні** товариства, дочірні підприємства. 3. Під час проведення заходів з ліквідації юридичної особи до завершення строку пред'явлення вимог кредиторів ліквідаційна комісія (ліквідатор) закриває рахунки, відкриті у фінансових установах, крім рахунку, що його використовують для розрахунків з кредиторами під час ліквідації юридичної особи. 4. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) вживає заходів щодо інвентаризації майна юридичної особи, яку припиняють, майна її філій і представництв, дочірніх підприємств, **корпоративних** товариств, а також майна, що підтверджує її корпоративні права в інших юридичних особах, виявляє і вживає заходів для повернення майна, що перебуває у третіх осіб. У випадках, встановлених законом, ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує проведення незалежної оцінки майна юридичної особи, яку припиняють. 5. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) вживає заходів із закриття відокремлених підрозділів юридичної особи (філій, представництв) та відповідно до законодавства про працю проводить звільнення працівників юридичної особи, яку припиняють. 6. Ліцензії, документи дозвільного характеру та інші документи, а також печатки і штампи, які підлягають поверненню органам державної влади, органам місцевого самоврядування, повертає ліквідаційна комісія (ліквідатор). 7. Для проведення перевірок і визначення наявності або відсутності заборгованості зі сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових коштів до Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує своєчасне надання податковим органам і органам Пенсійного фонду України, фондам соціального страхування документів юридичної особи (її філій, представництв), **зокрема** первинних документів, регістрів бухгалтерського і податкового обліку. До моменту затвердження ліквідаційного балансу ліквідаційна комісія (ліквідатор) складає і подає до податкових органів, органів Пенсійного фонду

затверджується ліквідаційною комісією (ліквідатором) юридичної особи. 9. Виплата грошових сум кредиторам юридичної особи, що ліквідується, у тому числі за податками, зборами, єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та іншими коштами, що належить сплатити до державного або місцевого бюджету, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування, провадиться у порядку черговості, встановленому статтею 112 цього Кодексу. У разі недостатності в юридичної особи, що ліквідується, коштів для задоволення вимог кредиторів ліквідаційна комісія (ліквідатор) організовує реалізацію майна юридичної особи. 10. До затвердження ліквідаційного балансу ліквідаційна комісія (ліквідатор) складає та подає податковим органам, Пенсійного фонду України та фондів соціального страхування звітність за останній звітний період. 11. Після завершення розрахунків з кредиторами ліквідаційна комісія (ліквідатор) затверджує ліквідаційний баланс та забезпечує його подання до податкового органу. 12. Майно юридичної особи, що залишилося після задоволення вимог кредиторів (у тому числі за податками, зборами, єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та іншими коштами, що належить сплатити до державного або місцевого бюджету, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування), передається учасникам юридичної особи, якщо інше не встановлено установчими документами юридичної особи або законом. 13. Документи, що підлягають обов'язковому зберіганню, передаються в установленому законодавством порядку відповідним архівним установам. 14. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує подання державному реєстраторові документів, передбачених законом для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в установлений законом строк.	України, фондів соціального страхування звітність за останній звітний період. 8. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторів складає проміжний ліквідаційний баланс, у якому зазначає відомості про склад майна юридичної особи, яку ліквідовують, перелік пред'явлених кредиторами вимог і результат їх розгляду. Проміжний ліквідаційний баланс затверджує ліквідаційна комісія (ліквідатор) юридичної особи. 9. Виплату грошових сум кредиторам юридичної особи, яку ліквідовують, **зокрема** за податками, зборами, єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та іншими зобов'язаннями, що належить сплатити до державного або місцевого бюджету, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування, проводять за черговістю, визначеною статтею **125** цього Кодексу. У разі недостатності коштів для задоволення вимог кредиторів ліквідаційна комісія (ліквідатор) організовує реалізацію майна юридичної особи, яку ліквідовують. **10. Після завершення розрахунків з кредиторами ліквідаційна комісія (ліквідатор) складає ліквідаційний баланс, забезпечує його затвердження учасниками юридичної особи, органом, що ухвалив рішення про припинення юридичної особи, або судом і забезпечує його подання до податкових органів.** 11. Майно юридичної особи, що залишилося після задоволення вимог кредиторів (**зокрема** за податками, зборами, єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та іншими зобов'язаннями, що належить сплатити до державного або місцевого бюджету, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування), передають учасникам юридичної особи, якщо іншого не визначено установчими документами юридичної особи або законом. 12. Документи, що підлягають обов'язковому зберіганню, передають до відповідних архівних установ порядком, що. визначений законом. 13. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує подання державному реєстраторові документів, визначених законом для державної реєстрації припинення юридичної особи, у визначений законом строк.
Стаття 112. Задоволення вимог кредиторів 1. У разі ліквідації платоспроможної юридичної особи вимоги її кредиторів задовольняються у такій черговості: 1) у першу чергу задовольняються вимоги щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, та вимоги кредиторів, забезпечені заставою чи іншим способом; 2) у другу чергу	**Стаття 125.** Задоволення вимог кредиторів 1. У разі ліквідації платоспроможної юридичної особи вимоги її кредиторів задовольняють за такою черговістю: 1) у першу чергу – вимоги щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, вимоги кредиторів, забезпечені заставою або в інший

задовольняються вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами, вимоги автора про плату за використання результату його інтелектуальної, творчої діяльності; 3) у третю чергу задовольняються вимоги щодо податків, зборів (обов'язкових платежів); 4) у четверту чергу задовольняються всі інші вимоги. Вимоги однієї черги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належать кожному кредитору цієї черги. 2. Черговість задоволення вимог кредиторів за договорами страхування визначається законом. 3. У разі відмови ліквідаційної комісії у задоволенні вимог кредитора або ухилення від їх розгляду кредитор має право протягом місяця з дати, коли він дізнався або мав дізнатися про таку відмову звернутися до суду із позовом до ліквідаційної комісії. За рішенням суду вимоги кредитора можуть бути задоволені за рахунок майна, що залишилося після ліквідації юридичної особи. 4. Вимоги кредитора, заявлені після спливу строку, встановленого ліквідаційною комісією для їх пред'явлення, задовольняються з майна юридичної особи, яку ліквідовують, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, заявлених своєчасно. 5. Вимоги кредиторів, які не визнані ліквідаційною комісією, якщо кредитор у місячний строк після одержання повідомлення про повну або часткову відмову у визнанні його вимог не звертався до суду з позовом, вимоги, у задоволенні яких за рішенням суду кредиторові відмовлено, а також вимоги, які не задоволені через відсутність майна юридичної особи, що ліквідується, вважаються погашеними.	спосіб; 2) у другу чергу – вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами, вимоги автора про плату за використання результату його інтелектуальної, творчої діяльності; 3) у третю чергу – вимоги щодо податків, зборів (обов'язкових платежів); 4) у четверту чергу – всі інші вимоги. Вимоги однієї черги задовольняють домірно сумі вимог, що належать кожному кредиторові цієї черги. 2. Черговість задоволення вимог кредиторів за договорами страхування визначає закон. 3. У разі відмови ліквідаційної комісії (ліквідатора) у задоволенні вимог кредитора або ухилення від їх розгляду кредитор має право протягом одного місяця з дня, коли він дізнався або мав дізнатися про таку відмову, звернутися до суду з позовом до ліквідаційної комісії (ліквідатора). За рішенням суду вимоги кредитора може бути задоволено за рахунок майна, що залишилося після ліквідації юридичної особи. 4. Вимоги кредитора, заявлені після спливу строку, встановленого ліквідаційною комісією (ліквідатором) для їх пред'явлення, задовольняють з майна юридичної особи, яку ліквідовують, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, заявлених своєчасно. 5. Вимоги кредиторів, що їх не визнала ліквідаційна комісія (ліквідатор), якщо кредитор у місячний строк після одержання повідомлення про повну або часткову відмову у визнанні його вимог не звернувся до суду з позовом, вимоги, у задоволенні яких кредиторові відмовлено за рішенням суду, а також вимоги, які не задоволені через відсутність майна юридичної особи, яку ліквідовують, **є** погашеними. **6. Кошти, одержані від продажу майна у разі ліквідації неплатоспроможної юридичної особи, спрямовують на задоволення вимог кредиторів у черговості, визначеній законом.**
Глава 8. ПІДПРИЄМНИЦЬКІ ТОВАРИСТВА	Глава 8. Підприємницькі товариства
§ 1. Господарські товариства	**§ 1. Корпоративні** товариства
1. Загальні положення	*Виключено назву підпараграфа*
Стаття 113. Поняття та види господарських товариств 1. Господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками. 2. Господарські товариства можуть бути створені у формі повного товариства, командитного товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерного товариства.	**Стаття 126.** Поняття і види **корпоративних** товариств 1. **Корпоративним** товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділено на частки між учасниками. 2. **Корпоративне** товариства може бути створено у формі повного товариства, командитного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, акціонерного товариства.

Стаття 114. Учасники господарського товариства 1. Учасником господарського товариства може бути фізична або юридична особа. Обмеження щодо участі у господарських товариствах може бути встановлено законом. 2. Господарське товариство, крім повного і командитного товариств, може бути створене однією особою, яка стає його єдиним учасником.	**Стаття 127.** Учасники **корпоративного** товариства 1. Учасником **корпоративного** товариства може бути фізична особа або юридична особа. Обмеження щодо участі в **корпоративних** товариствах **визначає закон.** 2. **Корпоративне** товариство, крім повного товариства і командитного товариства, може створити одна особа, яка стає його єдиним учасником.
Стаття 115. Майно господарського товариства 1. Господарське товариство є власником: 1) майна, переданого йому учасниками товариства у власність як вклад до статутного (складеного) капіталу; 2) продукції, виробленої товариством у результаті господарської діяльності; 3) одержаних доходів; 4) іншого майна, набутого на підставах, що не заборонені законом. 2. Вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом. Грошова оцінка вкладу учасника господарського товариства здійснюється за згодою учасників товариства, а у випадках, встановлених законом, вона підлягає незалежній експертній перевірці.	**Стаття 128.** Майно **корпоративного** товариства 1. **Корпоративне** товариство є власником: 1) майна, переданого йому учасниками товариства у власність **як вклад** до статутного (складеного) капіталу; 2) продукції, виробленої товариством; 3) одержаних доходів; 4) іншого майна, набутого на підставах, що не заборонені законом. 2. Вкладом до статутного (складеного) капіталу **корпоративного** товариства можуть бути грошові кошти, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо іншого не **визначено** законом. **Перелік видів майна, що не може бути вкладом до статутного (складеного) капіталу корпоративного товариства, визначає закон.** Грошове оцінювання вкладу учасника **корпоративного** товариства **здійснюють** за згодою учасників товариства, а **також** у випадках, встановлених законом, така оцінка підлягає незалежній експертній перевірці.
Стаття 116. Права учасників господарського товариства 1. Учасники господарського товариства мають право у порядку, встановленому установчим документом товариства та законом: 1) брати участь в управлінні товариством у порядку, визначеному в установчому документі, крім випадків, встановлених законом; 2) брати участь у розподілі прибутку товариства і одержувати його частину (дивіденди); 3) вийти у встановленому порядку з товариства; 4) здійснити відчуження частки (її частини) у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів, що засвідчують участь у товаристві, у порядку, встановленому законом. Договір відчуження майна, предметом якого є частка (її частина) у статутному (складеному) капіталі товариства, укладається у письмовій формі; 5) одержувати інформацію про діяльність товариства у порядку, встановленому установчим документом. 2. Учасники господарського товариства можуть також мати інші права, встановлені установчим документом товариства та законом.	**Стаття 129. Корпоративні права 1. Права учасника (акціонера, члена підприємницького кооперативу) підприємницького товариства (корпоративні права) – це сукупність правоможностей, що належать особі як учасникові підприємницького товариства відповідно до закону та установчого документа. 2. Корпоративних прав набувають одночасно з набуттям частки у статутному (складеному) капіталі товариства, акцій, паїв, якщо іншого не визначено законом. 3. Учасник (акціонер, член підприємницького кооперативу) підприємницького товариства має право: 1) брати участь в управлінні товариством; 2) брати участь у розподілі прибутку товариства і одержувати дивіденди; 3) відчужувати частки, акції, паї порядком, що його визначає закон; 4) одержувати інформацію про діяльність товариства, зокрема щодо фінансової звітності та рішень його органів управління; 5) отримати ліквідаційну квоту в разі ліквідації товариства; 6) у випадках, визначених законом, вийти з товариства; 7) відчужувати частки у статутному (складеному) капіталі, акції, паї порядком, визначеним законом. 4.**

	Учасник (акціонер, член підприємницького кооперативу) підприємницького товариства може мати й інші права, визначені законом та установчим документом. 5. Особливості здійснення корпоративних прав учасника (акціонера, члена підприємницького кооперативу) підприємницького товариства може визначати корпоративний договір. 6. Корпоративні права (усі сукупно або окремі з них) можуть бути передані третій особі з дотриманням обмежень, визначених законом або установчим документом. 7. Володіння корпоративними правами не є підприємницькою діяльністю. 8. Корпоративними відносинами є відносини між учасниками (акціонерами, членами підприємницького кооперативу) підприємницького товариства, а також відносини між підприємницьким товариством і його учасником (акціонером, членом підприємницького кооперативу) щодо виникнення, здійснення, зміни, зупинення, поновлення і припинення корпоративних прав. 9. Учасники, які володіють не менш як 5 відсотками голосів у статутному капіталі товариства, мають право подати від імені та в інтересах товариства похідний позов про відшкодування збитків, що їх завдали товариству його посадові особи, визнання недійсними правочинів, що призвели до завдання збитків товариству або були укладені з порушенням вимог закону, в умовах конфлікту інтересів.
Стаття відсутня	**Стаття 130. Корпоративний договір 1. Договір, за яким учасники підприємницького товариства зобов'язані здійснювати права та реалізовувати правоможності певним чином або утримуватися від їх здійснення та реалізації, є корпоративним договором. 2. Стороною корпоративного договору може бути особа, яка не є учасником підприємницького товариства. Стороною корпоративного договору може бути підприємницьке товариство. 3. Корпоративний договір може встановлювати порядок утримання від здійснення прав та реалізації правоможностей його сторін. Корпоративний договір може встановлювати обов'язки його сторін, не визначені установчим документом підприємницького товариства та/або законом. 4. Невиконання корпоративного договору не може бути підставою для визнання рішення вищого органу управління підприємницького товариства недійсним. 5. Корпоративний договір не є установчим документом**

	підприємницького товариства. 6. Корпоративний договір може бути укладено до створення підприємницького товариства. У такому разі на сторін корпоративного договору поширюють приписи частини четвертої статті 105 цього Кодексу з урахуванням особливостей, визначених цією статтею. 7. На корпоративний договір поширюють загальні приписи про договори та інші правочини, якщо іншого не визначено законом. 8. Дату укладення та строк дії корпоративного договору визначають у договорі. 9. Корпоративний договір укладають письмово. 10. Зміст корпоративного договору не підлягає розголошенню особам, які не є його сторонами, якщо іншого не визначено законом, установчим документом або корпоративним договором. Інформацію про укладення корпоративного договору та строк його дії оприлюднюють на веб-сайті підприємницького товариства, надають на запит заінтересованих осіб протягом трьох днів з дня його укладення або з дня отримання підприємницьким товариством письмового запиту (зокрема в електронній формі), якщо іншого не встановлено законом. 11. Особливості корпоративних договорів для окремих видів підприємницьких товариств може визначати закон. 12. Корпоративний договір може визначати підстави припинення підприємницького товариства в разі порушення корпоративних прав його учасника (акціонера, члена підприємницького кооперативу), якщо такий корпоративний договір підписали всі учасники (акціонери, члени підприємницького кооперативу) підприємницького товариства.
Стаття відсутня	**Стаття 131. Юридичні наслідки протиправної поведінки учасника (акціонера, члена підприємницького кооперативу) підприємницького товариства 1. Учасник (акціонер, член підприємницького кооперативу) підприємницького товариства або інша особа, які безпосередньо або опосередковано вирішально впливають на його діяльність, не несе відповідальності за його зобов'язаннями, крім випадків, визначених цим Кодексом та/або іншим законом. 2. Суд може покласти субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями підприємницького товариства на його учасника (акціонера, члена підприємницького кооперативу) або іншу особу, які безпосередньо або опосередковано вирішально впливають на його діяльність, у виняткових випадках, якщо майна підприємницького товариства**

	недостатньо для задоволення вимог кредиторів і доведено, що їхній вплив на діяльність підприємницького товариства був спрямований на: 1) вчинення протиправних дій з метою завдання шкоди кредиторам або іншим особам; 2) умисне доведення до неплатоспроможності (банкрутства); 3) фактичне використання підприємницького товариства як alter ego особи, яка безпосередньо або опосередковано вирішально впливає на його діяльність. Добросовісний учасник, який не був обізнаний і не мав можливості вплинути на дії, що спричинили шкоду, не несе субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями підприємницького товариства. 3. Право на звернення до суду з вимогою про покладення субсидіарної відповідальності мають кредитор, арбітражний керуючий, а також у випадках, визначених законом, уповноважений орган державної влади. 4. Під час вирішення питання про застосування юридичних наслідків протиправної поведінки учасника (акціонера, члена підприємницького кооперативу) підприємницького товариства або іншої особи, яка безпосередньо або опосередковано вирішально впливала на діяльність підприємницького товариства, суд зобов'язаний виходити з того, що обставини, визначені частиною другою цієї статті, має бути доведено на підставі достатніх і переконливих доказів, а всі сумніви тлумачать на користь дотримання засади обмеженої відповідальності. 5. Особа, яка безпосередньо або опосередковано вирішально впливає на діяльність підприємницького товариства, має право на звернення до суду з позовом в інтересах такого товариства, якщо вона позбавлена можливості здійснити це право через: 1) органи управління товариства; 2) безпосереднє управління товариством; 3) ліквідатора або ліквідаційну комісію. 6. Закон може визначати додаткові підстави та умови застосування юридичних наслідків протиправної поведінки учасника (акціонера, члена підприємницького кооперативу) підприємницького товариства щодо окремих видів підприємницьких товариств.
Стаття 117. Обов'язки учасників господарського товариства 1. Учасники господарського товариства зобов'язані: 1) додержуватися установчого документа товариства та виконувати рішення загальних зборів; 2) виконувати свої зобов'язання перед товариством, у тому числі ті, що пов'язані з майновою участю, а також робити вклади (оплачувати акції) у розмірі, в порядку та засобами, що передбачені установчим	**Стаття 132.** Обов'язки учасника **корпоративного** товариства 1. Учасник **корпоративного** товариства зобов'язаний: **1)** виконувати свої зобов'язання перед товариством, **зокрема** пов'язані з майновою участю, а також робити вклади (оплачувати акції) у розмірі, порядком і засобами, що їх визначено установчим документом; **2)** не розголошувати комерційну

документом; 3) не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства. 2. Учасники господарського товариства можуть також мати інші обов'язки, встановлені установчим документом товариства та законом.	таємницю та інформацію з обмеженим доступом про діяльність товариства. 2. Учасник **корпоративного** товариства може мати й інші обов'язки, **визначені** законом.
Стаття 118. Залежне господарське товариство 1. Господарське товариство (товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) є залежним, якщо іншому (головному) господарському товариству належать двадцять або більше відсотків статутного капіталу товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю чи двадцять або більше відсотків простих акцій акціонерного товариства. 2. Господарське товариство, яке придбало або іншим чином набуло двадцять або більше відсотків статутного капіталу товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю чи двадцять або більше відсотків простих акцій акціонерного товариства, зобов'язане оприлюднити цю інформацію в порядку, встановленому законом.	*Виключено*
2. Повне товариство	*Виключено назву підпараграфа*
Стаття 119. Поняття повного товариства 1. Повним є товариство, учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями усім майном, що їм належить. 2. Особа може бути учасником тільки одного повного товариства. 3. Учасник повного товариства не має права без згоди інших учасників вчиняти від свого імені та у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб правочини, що є однорідними з тими, які становлять предмет діяльності товариства. У разі порушення цього правила товариство має право за своїм вибором вимагати від такого учасника або відшкодування завданих товариству збитків, або передання товариству усієї вигоди, набутої за такими правочинами. 4. Найменування повного товариства має містити імена (найменування) всіх його учасників, слова "повне товариство" або містити ім'я (найменування) одного чи кількох учасників з доданням слів "і компанія", а також слова "повне товариство".	**Стаття 133. Повне товариство** 1. Повним є товариство, учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями усім майном, що їм належить. 2. Особа може бути учасником тільки одного повного товариства. Учасник повного товариства не може бути повним учасником командитного товариства. 3. Учасник повного товариства не має права без згоди інших учасників вчиняти від свого імені та у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб правочини, що є **однотипними** з тими, які становлять предмет діяльності товариства. У разі порушення цього припису товариство має право за своїм вибором вимагати від такого учасника відшкодування завданих товариству збитків або передання товариству усієї вигоди, набутої за такими правочинами. 4. Найменування повного товариства має містити імена (найменування) всіх його учасників та зазначення виду товариства "повне товариство" або ім'я (найменування) одного чи кількох учасників, слова "і компанія" та зазначення виду товариства "повне товариство".
Стаття 120. Засновницький договір повного товариства 1. Повне товариство створюється і діє на підставі засновницького договору. Засновницький договір підписується всіма його учасниками. 2. Засновницький договір повного товариства крім відомостей, передбачених статтею 88 цього Кодексу, має містити відомості про: розмір та склад складеного капіталу товариства; розмір та порядок зміни часток	**Стаття 134.** Засновницький договір повного товариства 1. Повне товариство створюють і воно діє на підставі засновницького договору. Засновницький договір підписують усі учасники повного товариства. 2. Засновницький договір повного товариства, крім відомостей, **визначених** статтею **98** цього Кодексу, має містити відомості про: 1) розмір і склад складеного капіталу

кожного з учасників у складеному капіталі; розмір, склад та строки внесення ними вкладів.	товариства; 2) розмір і порядок зміни часток кожного з учасників у складеному капіталі; 3) розмір, склад і строки внесення ними вкладів.
Стаття 121. Управління повним товариством 1. Управління діяльністю повного товариства здійснюється за спільною згодою всіх учасників. Засновницьким договором товариства можуть бути передбачені випадки, коли рішення приймається більшістю голосів учасників. 2. Кожний учасник повного товариства має один голос, якщо засновницьким договором не передбачений інший порядок визначення кількості голосів. 3. Кожний учасник повного товариства, незалежно від того, чи уповноважений він вести справи товариства, має право ознайомлюватися з усією документацією щодо ведення справ товариства. Відмова від цього права чи його обмеження, зокрема за домовленістю учасників товариства, є нікчемною.	**Стаття 135.** Управління повним товариством 1. Управління діяльністю повного товариства здійснюють за спільною згодою всіх учасників. Засновницький договір товариства може **визначати** випадки, у яких рішення **ухвалюють** більшістю голосів учасників. 2. Кожний учасник повного товариства має один голос, якщо засновницьким договором не **встановлено** іншого порядку визначення кількості голосів. 3. Кожний учасник повного товариства, безвідносно до того, чи його уповноважено вести справи товариства, має право на ознайомлення з усією документацією щодо ведення справ товариства. Відмова від цього права або його обмеження, зокрема за домовленістю учасників товариства, є нікчемною.
Стаття 122. Ведення справ повного товариства 1. Кожний учасник повного товариства має право діяти від імені товариства, якщо засновницьким договором не визначено, що всі учасники ведуть справи спільно або що ведення справ доручено окремим учасникам. У разі спільного ведення учасниками справ товариства для вчинення кожного правочину є необхідною згода всіх учасників товариства. Якщо ведення справ доручено окремим учасникам повного товариства, інші учасники можуть вчиняти правочини від імені товариства за наявності у них довіреності, виданої учасниками, яким доручено ведення справ товариства. У відносинах з третіми особами повне товариство не може посилатися на положення засновницького договору, які обмежують повноваження учасників повного товариства щодо права діяти від імені товариства, крім випадків, коли буде доведено, що третя особа у момент вчинення правочину знала чи могла знати про відсутність в учасника товариства права діяти від імені товариства. 2. Учасник повного товариства, що діяв у спільних інтересах, але не мав на це повноважень, має право у разі, якщо його дії не були схвалені іншими учасниками, вимагати від товариства відшкодування здійснених ним витрат, якщо він доведе, що у зв'язку з його діями товариство зберегло чи набуло майно, яке за вартістю перевищує ці витрати. 3. У разі спору між учасниками повного товариства повноваження на ведення справ товариства, надані одному чи кільком учасникам, можуть бути припинені судом на вимогу одного чи кількох інших учасників товариства за наявності для цього достатніх підстав, зокрема внаслідок грубого порушення учасником, уповноваженим на ведення справ товариства, своїх обов'язків чи виявлення його нездатності до розумного ведення справ. На підставі рішення суду до засновницького договору товариства вносяться необхідні зміни.	**Стаття 136.** Ведення справ повного товариства 1. Кожний учасник повного товариства має право діяти від імені товариства, якщо засновницьким договором не визначено, що всі учасники ведуть справи спільно або що ведення справ доручено окремим учасникам. У разі спільного ведення справ товариства учасниками для вчинення кожного правочину необхідна згода всіх учасників повного товариства. Якщо ведення справ товариства доручено окремим учасникам, інші учасники повного товариства можуть вчиняти правочини від імені товариства за наявності довіреності, виданої учасниками, яким доручено ведення справ товариства. У відносинах з третіми особами повне товариство не може посилатися на **приписи** засновницького договору, які обмежують повноваження учасників повного товариства щодо права діяти від імені товариства, крім випадків, якщо буде доведено, що третя особа на момент вчинення правочину знала або могла знати про відсутність в учасника права діяти від імені повного товариства. 2. Учасник повного товариства, що діяв у спільних інтересах, але не мав на це повноважень, має право, якщо його дії не схвалені іншими учасниками, вимагати від товариства відшкодування здійснених ним витрат, якщо доведе, що у зв'язку з його діями товариство зберегло або набуло майно, вартість якого перевищує такі витрати. 3. У разі спору між учасниками повного товариства суд може припинити повноваження на ведення справ товариства, надані одному або кільком учасникам, на вимогу одного або кількох інших учасників, за наявності для цього достатніх підстав, зокрема внаслідок невиконання учасником, уповноваженим на ведення справ товариства,

	своїх обов'язків або встановлення його неспроможності до розумного ведення справ. На підставі рішення суду до засновницького договору товариства вносять необхідні зміни. **4. Повноваження учасника повного товариства на ведення справ товариства є припиненими повністю або частково з припиненням самого товариства у зв'язку з відмовою учасника від доручення або скасуванням доручення на вимогу хоча б одного з інших учасників.**
Стаття 123. Розподіл прибутку та збитків повного товариства 1. Прибуток та збитки повного товариства розподіляються між його учасниками пропорційно до їхніх часток у складеному капіталі, якщо інше не передбачено засновницьким договором або домовленістю учасників. 2. Позбавлення учасника повного товариства права на участь у розподілі прибутку чи збитків не допускається.	**Стаття 137.** Розподіл прибутку і збитків повного товариства 1. Прибуток і збитки повного товариства розподіляють між його учасниками **домірно** їхнім часткам у складеному капіталі, **якщо іншого не визначено** засновницьким договором або домовленістю учасників. 2. Позбавлення учасника повного товариства права на участь у розподілі прибутку або збитків **заборонено**.
Стаття 124. Відповідальність учасників повного товариства за його зобов'язаннями 1. У разі недостатності у повного товариства майна для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі учасники повного товариства солідарно відповідають за зобов'язаннями товариства усім своїм майном, на яке може бути звернене стягнення. 2. Учасник повного товариства відповідає за боргами товариства незалежно від того, виникли ці борги до чи після його вступу в товариство. 3. Учасник повного товариства, який вибув із товариства, відповідає за зобов'язаннями товариства, що виникли до моменту його вибуття, рівною мірою з учасниками, що залишилися, протягом трьох років з дня затвердження звіту про діяльність товариства за рік, у якому він вибув із товариства. 4. Учасник повного товариства, який сплатив повністю борги товариства, має право звернутися з регресною вимогою у відповідній частині до інших учасників, які несуть перед ним відповідальність пропорційно своїм часткам у складеному капіталі товариства.	**Стаття 138**. Відповідальність учасників повного товариства за його зобов'язаннями 1. У разі недостатності у повного товариства майна для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі учасники повного товариства несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства **всім** своїм майном, на яке може бути звернене стягнення, солідарно. 2. Учасник повного товариства несе відповідальність за боргами товариства безвідносно до того, виникли ці борги до чи після його вступу до товариства. 3. Учасник повного товариства, який вибув із товариства, несе відповідальність за зобов'язаннями товариства, що виникли до моменту його вибуття, рівною мірою з учасниками, що залишилися, протягом трьох років з дня затвердження звіту про діяльність товариства за рік, протягом **якого** він вибув із товариства. 4. Учасник повного товариства, який повністю сплатив борги товариства, має право на регресну вимогу у відповідній частині до інших учасників, які несуть перед ним відповідальність домірно своїм часткам у складеному капіталі товариства.
Стаття 125. Зміни у складі учасників повного товариства 1. Зміни у складі учасників повного товариства можуть бути у зв'язку з: 1) виходом учасника повного товариства з його складу з власної ініціативи; 2) виключенням із складу учасників; 3) вибуттям із складу учасників з причин, що не залежать від учасника. 2. Порядок і особливості виходу, виключення та вибуття учасників зі складу повного товариства визначаються цим Кодексом, іншим законом та засновницьким договором.	**Стаття 139**. Зміни у складі учасників повного товариства 1. Зміни у складі учасників повного товариства відбуваються у зв'язку з: 1) виходом учасника з повного товариства за власною ініціативою; 2) виключенням зі складу учасників; 3) вибуттям зі складу учасників з причин, що не залежать від учасника. 2. Порядок і особливості виходу, виключення та вибуття учасників зі складу повного товариства визначають цей Кодекс, інший закон, засновницький договір.

Стаття 126. Вихід з повного товариства 1. Учасник повного товариства, яке було створене на невизначений строк, може у будь-який момент вийти з товариства, заявивши про це не пізніше ніж за три місяці до фактичного виходу із товариства. Справжність підпису на заяві про вихід із товариства підлягає нотаріальному засвідченню. Достроковий вихід учасника з повного товариства, що засноване на певний строк, допускається лише з поважних причин. 2. Відмова від права вийти з повного товариства є нікчемною.	**Стаття 140.** Вихід **із** повного товариства 1. Учасник повного товариства, створеного на невизначений строк, може в будь-який момент вийти із товариства, заявивши про це не пізніш як за три місяці до фактичного виходу з товариства. Справжність підпису на заяві про вихід із товариства підлягає нотаріальному засвідченню. Достроковий вихід учасника з повного товариства, заснованого на певний строк, допустимий лише з поважних причин. 2. Відмова від права виходу з повного товариства є нікчемною.
Стаття 127. Передання учасником частки (її частини) у складеному капіталі повного товариства 1. Учасник повного товариства має право за згодою інших його учасників передати свою частку у складеному капіталі чи її частину іншому учасникові товариства або третій особі. 2. У разі передання частки (її частини) новому учасникові до нього переходять повністю чи у відповідній частині права, що належали учасникові, який передав частку (її частину). Особа, якій передано частку (її частину), відповідає за зобов'язаннями товариства відповідно до частини другої статті 124 цього Кодексу. 3. У разі передання учасником товариства усієї частки іншій особі участь цього учасника в повному товаристві припиняється і для нього настають наслідки, передбачені частиною третьою статті 124 цього Кодексу.	**Стаття 141.** Передання учасником частки (її частини) у складеному капіталі повного товариства 1. Учасник повного товариства має право за згодою інших його учасників передати свою частку у складеному капіталі або її частину іншому учасникові товариства або третій особі. 2. У разі передання частки (її частини) новому учасникові до нього переходять повністю або у відповідній частині права, що належали учасникові, який передав частку (її частину). Особа, якій передано частку (її частину), несе відповідальність за зобов'язаннями товариства відповідно до частини другої статті **138** цього Кодексу. 3. У разі передання учасником товариства всієї своєї частки іншій особі участь такого учасника в повному товаристві є припиненою, з урахуванням наслідків, **визначених** частиною третьою статті **138** цього Кодексу.
Стаття 128. Виключення зі складу учасників повного товариства 1. Учасник повного товариства, який систематично не виконує чи виконує неналежним чином обов'язки, покладені на нього товариством, або який перешкоджає своїми діями (бездіяльністю) досягненню цілей товариства, може бути виключений із товариства у порядку, встановленому засновницьким договором. 2. Рішення про виключення зі складу учасників повного товариства може бути оскаржене до суду.	**Стаття 142.** Виключення зі складу учасників повного товариства 1. Учасника повного товариства, який систематично не виконує або виконує неналежним чином обов'язки, що їх поклало на нього товариство, або який **своєю поведінкою** перешкоджає досягненню цілей товариства, може бути виключено зі складу учасників повного з товариства порядком, встановленим засновницьким договором. 2. Рішення про виключення зі складу учасників повного товариства може бути оскаржено до суду.
Стаття 129. Вибуття з повного товариства 1. Повне товариство може прийняти рішення про визнання учасника повного товариства таким, що вибув із його складу, у разі: 1) смерті учасника або оголошення його померлим - за відсутності спадкоємців; 2) ліквідації юридичної особи - учасника товариства, в тому числі у зв'язку з визнанням її банкрутом; 3) визнання учасника недієздатним, обмеження його цивільної дієздатності або визнання безвісно відсутнім;	**Стаття 143.** Вибуття зі складу учасників повного товариства 1. Повне товариство може **ухвалити** рішення про визнання учасника повного товариства таким, що вибув із його складу, у разі: 1) смерті учасника або оголошення його померлим – за відсутності спадкоємців; 2) ліквідації юридичної особи – учасника товариства, зокрема у зв'язку з визнанням її банкрутом; 3) визнання учасника недієздатним, обмеження його цивільної дієздатності або визнання безвісно відсутнім; 4) звернення стягнення на частину майна повного

	товариства, що відповідає частці учасника у складеному капіталі товариства; 2. Рішення про визнання учасника повного товариства таким, що вибув із його складу, заінтересовані особи можуть оскаржити до суду. 3. У разі вибуття учасника зі складу повного товариства з підстав, **визначених** частиною першою цієї статті, товариство може продовжити свою діяльність, **якщо іншого не** встановлено засновницьким договором повного товариства або домовленістю між учасниками, що залишилися у складі повного товариства. **4. Правонаступник учасника повного товариства має переважне право вступу до товариства. 5. На правонаступника учасника повного товариства поширюють приписи частини другої статті 141 цього Кодексу.**
Стаття 130. Розрахунки у разі виходу, виключення та вибуття з повного товариства 1. Учасникові, що вийшов, якого виключено або який вибув з повного товариства з підстав, встановлених у статтях 126, 128 і 129 цього Кодексу, виплачується вартість частини майна товариства, пропорційна частці цього учасника у складеному капіталі товариства, якщо інше не встановлено засновницьким договором. 2. Якщо спадкоємець учасника повного товариства - фізичної особи або правонаступник юридичної особи не вступив у повне товариство, розрахунки з ним здійснюються відповідно до частини першої цієї статті. 3. Порядок визначення вартості частки учасника у майні повного товариства та строки її виплати встановлюються засновницьким договором і законом.	**Стаття 144.** Розрахунки в разі виходу, виключення та вибуття зі складу учасників повного товариства 1. Учасникові, який вийшов, якого виключено або який вибув зі складу учасників повного товариства з підстав, установлених статтями **140, 142 і 143** цього Кодексу, виплачують вартість частини майна товариства, **домірну** його частці у складеному капіталі товариства, **якщо іншого не** встановлено засновницьким договором. 2. Якщо **правонаступник** учасника повного товариства не вступив до товариства, розрахунки з ним здійснюють відповідно до частини першої цієї статті. 3. **Вартість майна, що становить частку учасника повного товариства, розраховують на день смерті спадкодавця або внесення запису про створення юридичної особи – правонаступника. У таких випадках відповідно зменшують розмір майна товариства, зазначений у засновницькому договорі.** 4. Порядок визначення вартості частки учасника в майні повного товариства та строки її виплати встановлюють засновницький договір і закон.
Стаття 131. Звернення стягнення на частину майна повного товариства, пропорційну частці учасника товариства у складеному капіталі 1. Звернення стягнення на частку учасника у складеному капіталі повного товариства за його власними зобов'язаннями допускається тільки у разі недостатності іншого майна для задоволення вимог кредиторів. У разі недостатності майна учасника повного товариства для виконання його зобов'язань перед кредиторами вони можуть вимагати у встановленому порядку виділу частини майна повного товариства, пропорційної частці учасника- боржника у складеному капіталі товариства. 2. Частина майна повного товариства, пропорційна частці учасника-боржника у складеному капіталі, виділяється у грошовій формі чи в натурі відповідно до балансу,	**Стаття 145.** Звернення стягнення на частину майна повного товариства, домірну частці учасника товариства у складеному капіталі 1. Звернення стягнення на частку учасника у складеному капіталі повного товариства за його власними зобов'язаннями допустиме лише у разі недостатності іншого майна для задоволення вимог кредиторів. У разі недостатності майна учасника повного товариства для виконання його зобов'язань кредитори можуть вимагати встановленим порядком виділу частини майна повного товариства, домірної частці учасника-боржника у складеному капіталі повного товариства. 2. Частину майна повного товариства, домірну частці учасника-боржника у складеному

складеного на момент вибуття такого учасника з товариства.	капіталі, виділяють у грошовій формі або в натурі відповідно до балансу, складеного на момент вибуття такого учасника зі складу товариства.
Стаття 132. Ліквідація повного товариства 1. Повне товариство ліквідовується на підставах, встановлених статтею 110 цього Кодексу, а також у разі, якщо в товаристві залишається один учасник. Цей учасник має право протягом шести місяців з моменту, коли він став єдиним учасником товариства, перетворити таке товариство в інше господарське товариство у порядку, встановленому цим Кодексом. 2. У разі виходу учасника з повного товариства, виключення одного з його учасників із товариства, смерті учасника товариства, ліквідації юридичної особи - учасника товариства або звернення кредитором одного з учасників стягнення на частину майна, пропорційну його частці у складеному капіталі, товариство може продовжити свою діяльність, якщо це передбачено засновницьким договором товариства чи домовленістю між учасниками, що залишаються.	**Стаття 146.** Ліквідація повного товариства 1. Повне товариство **ліквідовують** на підставах, установлених статтею **122** цього Кодексу, а також у разі, якщо в товаристві залишається один учасник. Такий учасник має право протягом шести місяців з дня, коли він став єдиним учасником товариства, перетворити таке товариство в інше **корпоративне** товариство порядком, що його встановлено цим Кодексом. 2. У разі виходу учасника зі складу повного товариства, виключення з товариства, смерті учасника товариства, ліквідації юридичної особи – учасника товариства або звернення кредитором одного з учасників стягнення на частину майна, **домірну** його частці у складеному капіталі, товариство може продовжити свою діяльність, якщо це **визначено** засновницьким договором товариства або домовленістю між учасниками, що залишаються в товаристві.
3. Командитне товариство	*Виключено назву підпараграфа*
Стаття 133. Основні положення про командитне товариство 1. Командитним товариством є товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності товариства. 2. Найменування командитного товариства має містити імена (найменування) всіх повних учасників, слова "командитне товариство" або містити ім'я (найменування) хоча б одного повного учасника з доданням слів "і компанія", а також слова "командитне товариство". Якщо у найменування командитного товариства включене ім'я вкладника, такий вкладник стає повним учасником товариства. 3. До командитного товариства застосовуються положення про повне товариство, якщо інше не встановлено цим Кодексом, іншим законом.	**Стаття 147. Командитне товариство** 1. Командитним є товариство, у якому разом із учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном (повними учасниками), є один або кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності товариства. 2. Найменування командитного товариства має містити імена (найменування) всіх повних учасників та зазначення виду товариства "командитне товариство" або ім'я (найменування) хоча б одного повного учасника з доданням слів "і компанія" та зазначення виду товариства "командитне товариство". Якщо найменування командитного товариства містить ім'я вкладника, такий вкладник стає повним учасником товариства. 3. До командитного товариства застосовують **приписи про повне товариство**, **якщо іншого не** встановлено цим Кодексом та/або іншим законом.
Стаття 134. Засновницький договір командитного Товариства 1. Командитне товариство створюється і діє на підставі засновницького договору. Засновницький договір підписується усіма повними учасниками. 2. Засновницький договір командитного товариства крім відомостей, передбачених статтею 88 цього Кодексу, має містити відомості про: розмір та склад складеного капіталу товариства; розмір та порядок зміни часток кожного з повних учасників у складеному капіталі; сукупний розмір вкладів вкладників. 3. Якщо внаслідок виходу, виключення чи вибуття у командитному товаристві залишився один повний учасник,	**Стаття 148.** Засновницький договір командитного товариства 1. Командитне товариство створюють і воно діє на підставі засновницького договору. Засновницький договір підписують усі повні учасники командитного товариства. 2. Засновницький договір командитного товариства, крім відомостей, **визначених** статтею **98** цього Кодексу, має містити відомості про: 1) розмір і склад складеного капіталу товариства; 2) розмір і порядок зміни часток кожного з повних учасників у складеному капіталі; 3) сукупний розмір вкладів вкладників. 3. Якщо внаслідок виходу, виключення чи вибуття зі складу учасників у командитному товаристві залишився один повний

засновницький договір переоформляється в одноособову заяву, підписану повним учасником. Якщо командитне товариство створюється одним повним учасником, то установчим документом є одноособова заява (меморандум), яка містить усі відомості, встановлені цією статтею для командитного товариства.	учасник, він зобов'язаний замінити засновницький договір на підписану ним заяву (меморандум). Якщо командитне товариство створює один повний учасник, установчим документом є заява (меморандум), що містить усі відомості, **визначені** цією статтею для командитного товариства.
Стаття 135. Учасники командитного товариства 1. Правовий статус повних учасників командитного товариства та їх відповідальність за зобов'язаннями товариства встановлюються положеннями цього Кодексу про учасників повного товариства. 2. Особа може бути повним учасником тільки в одному командитному товаристві. Повний учасник командитного товариства не може бути учасником повного товариства. Повний учасник командитного товариства не може бути вкладником цього самого товариства. 3. Сукупний розмір вкладів вкладників не повинен перевищувати п'ятдесяти відсотків складеного капіталу повного товариства. 4. Складений капітал підлягає сплаті учасниками командитного товариства протягом першого року з дня державної реєстрації товариства.	**Стаття 149**. Учасники командитного товариства 1. **Юридичний** статус повних учасників командитного товариства та їхню відповідальність за зобов'язаннями товариства встановлюють **приписи** цього Кодексу стосовно учасників повного товариства. 2. Особа може бути повним учасником лише в одному командитному товаристві. Повний учасник командитного товариства не може бути учасником повного товариства. Повний учасник командитного товариства не може бути вкладником такого товариства. 3. Сукупний розмір вкладів вкладників не може перевищувати 50 відсотків складеного капіталу повного товариства. 4. Учасники командитного товариства формують (сплачують) складений капітал протягом одного року з дня державної реєстрації товариства.
Стаття 136. Управління командитним товариством 1. Управління діяльністю командитного товариства здійснюється повними учасниками у порядку, встановленому цим Кодексом для повного товариства. 2. Вкладники не мають права брати участі в управлінні діяльністю командитного товариства та заперечувати проти дій повних учасників щодо управління діяльністю товариства. Вкладники командитного товариства можуть діяти від імені товариства тільки за довіреністю.	**Стаття 150**. Управління командитним товариством 1. Управління командитним товариством здійснюють повні учасники порядком, **що його визначено** цим Кодексом для повного товариства. 2. Вкладники не мають права брати участі в управлінні командитним товариством та заперечувати проти дій повних учасників щодо управління товариством. Вкладники командитного товариства можуть діяти від імені товариства лише за довіреністю.
Стаття 137. Права та обов'язки вкладника командитного товариства 1. Вкладник командитного товариства зобов'язаний зробити вклад до складеного капіталу. Внесення вкладів посвідчується свідоцтвом про участь у командитному товаристві. 2. Вкладник командитного товариства має право: 1) одержувати частину прибутку товариства відповідно до його частки у складеному капіталі товариства в порядку, встановленому засновницьким договором (меморандумом); 2) діяти від імені товариства у разі видачі йому довіреності та відповідно до неї; 3) переважно перед третіми особами набувати відчужувану частку (її частину) в складеному капіталі товариства відповідно до положень статті 147 цього Кодексу. Якщо бажання викупити частку (її частину) виявили декілька вкладників, зазначена частка розподіляється між ними відповідно до їхніх часток у складеному капіталі товариства; 4) вимагати першочергового повернення вкладу у разі ліквідації товариства; 5) ознайомлюватися з річними звітами та балансами товариства; 6) після закінчення фінансового року вийти з товариства та одержати свій вклад у порядку, встановленому засновницьким договором (меморандумом); 7) передати свою частку (її частину) у складеному капіталі іншому вкладнику або третій особі, повідомивши про це товариство. Передання	**Стаття 151.** Права і обов'язки вкладника командитного товариства 1. Вкладник командитного товариства зобов'язаний зробити вклад до складеного капіталу товариства. Внесення вкладів посвідчують свідоцтвом про участь у командитному товаристві. 2. Вкладник командитного товариства має право: 1) одержувати частину прибутку товариства відповідно до його частки у складеному капіталі товариства порядком, що його встановлено засновницьким договором (меморандумом); 2) діяти від імені товариства в разі видання йому довіреності та відповідно до неї; 3) переважного щодо третіх осіб набуття відчужуваної частки (її частини) у складеному капіталі товариства; Якщо бажання викупити частку (її частину) виявили кілька вкладників, таку частку розподіляють між ними відповідно до **їхніх** часток у складеному капіталі товариства; 4) вимагати першочергового повернення вкладу в разі ліквідації товариства; 5) ознайомлюватися з річними звітами та балансами товариства; 6) після закінчення фінансового року вийти з товариства та одержати свій вклад порядком, що його встановлено засновницьким договором (меморандумом); 7) передати свою частку (її частину) у складеному капіталі товариства іншому вкладникові або третій особі, повідомивши про це товариство. Передання вкладником усієї своєї частки іншій особі має

вкладником усієї своєї частки іншій особі припиняє його участь у командитному товаристві. 3. Засновницьким договором (меморандумом) командитного товариства можуть бути передбачені також інші права вкладника.	наслідком припинення його участі в командитному товаристві. 3. Засновницький договір (меморандум) командитного товариства може **визначати** й інші права вкладника.
Стаття 138. Відповідальність вкладника командитного товариства 1. Якщо вкладник командитного товариства вчиняє правочин від імені та в інтересах товариства без відповідних повноважень, то в разі схвалення його дій командитним товариством він звільняється від відповідальності перед кредиторами за вчинений правочин. Якщо схвалення командитного товариства не буде отримано, вкладник відповідає перед третіми особами за вчиненим ним правочином усім своїм майном, на яке відповідно до закону може бути звернене стягнення. 2. Вкладник командитного товариства, який не вніс передбаченого засновницьким договором (меморандумом) вкладу, несе відповідальність перед товариством у порядку, встановленому засновницьким договором (меморандумом).	**Стаття 152.** Відповідальність вкладника командитного товариства 1. Якщо вкладник командитного товариства вчиняє правочин від імені та в інтересах товариства без відповідних повноважень, він не несе відповідальності перед кредиторами за вчинений правочин лише в разі схвалення його дій командитним товариством. За браком схвалення вкладник відповідає перед третіми особами за вчиненим ним правочином усім своїм майном, на яке відповідно до закону може бути звернене стягнення. 2. Вкладник командитного товариства, який не вніс вкладу, **визначеного** засновницьким договором (меморандумом), несе відповідальність перед товариством порядком, що його встановлено засновницьким договором (меморандумом).
Стаття 139. Ліквідація командитного товариства 1. Командитне товариство ліквідовується при вибутті усіх вкладників. Повні учасники мають право у разі вибуття всіх вкладників перетворити командитне товариство у повне товариство. Командитне товариство ліквідовується також на підставах, встановлених статтею 132 цього Кодексу. Командитне товариство не зобов'язане ліквідовуватись, якщо в ньому залишаються хоча б один повний учасник і один вкладник. 2. У разі ліквідації командитного товариства, після розрахунків з кредиторами, вкладники мають переважне право перед повними учасниками на одержання вкладів у порядку та на умовах, встановлених цим Кодексом, іншим законом і засновницьким договором (меморандумом). За недостатності коштів товариства для повного повернення вкладникам їхніх вкладів наявні кошти розподіляються між вкладниками пропорційно до їхніх часток у складеному капіталі товариства.	**Стаття 153.** Ліквідація командитного товариства 1. Командитне товариство **є ліквідованим**, якщо з нього вибули всі вкладники. Повні учасники в разі вибуття всіх вкладників мають право перетворити командитне товариство в повне товариство. Командитне товариство **ліквідовують** також на підставах, **визначених** статтею **122** цього Кодексу. Командитне товариство не є **ліквідованим**, якщо в ньому залишаються хоча б один повний учасник і один вкладник. 2. У разі ліквідації командитного товариства після розрахунків з кредиторами вкладники мають переважне право **стосовно** повних учасників на одержання вкладів порядком та на умовах, що їх визначено цим Кодексом, іншим законом, засновницьким договором (меморандумом). За недостатності коштів товариства для повного повернення вкладникам їхніх вкладів наявні кошти розподіляють між вкладниками **домірно** їхнім часткам у складеному капіталі товариства.
4. Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю	*Виключено назву підпараграфа*
Стаття 140. Товариство з обмеженою відповідальністю 1. Товариством з обмеженою відповідальністю є засноване однією або кількома особами товариство, статутний капітал якого поділено на частки. 2. Особливості діяльності товариств з обмеженою відповідальністю встановлюються Законом України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю".	**Стаття 154. Товариство** з обмеженою відповідальністю **1. Товариством з обмеженою відповідальністю є товариство, статутний капітал якого поділено на частки, розмір яких встановлено статутом. 2. Учасники товариства** з обмеженою відповідальністю **не несуть відповідальності за його зобов'язаннями, але несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах вартості своїх вкладів. Учасники товариства** з обмеженою відповідальністю**, які внесли вклад не повністю, солідарно несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства у межах вартості невнесеної частини вкладу кожного з учасників. 3. Найменування товариства** з обмеженою відповідальністю **має містити його назву та** зазначення виду товариства **"товариство з обмеженою відповідальністю".**

Стаття 141. Товариство з додатковою відповідальністю 1. Товариством з додатковою відповідальністю є засноване однією або кількома особами товариство, статутний капітал якого поділено на частки, учасники якого солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства своїм майном пропорційно до вартості внесеного вкладу. 2. Особливості діяльності товариств з додатковою відповідальністю встановлюються Законом України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю".	*Виключено*
Стаття відсутня	**Стаття 155. Договір про створення товариства з обмеженою відповідальністю 1. Якщо товариство з обмеженою відповідальністю створюють кілька осіб, такі особи в разі необхідності визначення взаємовідносин між ними щодо створення товариства можуть письмово укласти договір про створення товариства. Договір про створення товариства може встановлювати порядок дій засновників щодо створення товариства, умови вчинення таких дій, розмір статутного капіталу, частку кожного з учасників у статутному капіталі, строки і порядок внесення вкладів та інші умови. 2. Договір про створення товариства з обмеженою відповідальністю не є установчим документом. Подання такого договору для державної реєстрації товариства не є обов'язковим. 3. Договір про створення товариства з обмеженою відповідальністю діє до дня державної реєстрації такого товариства, якщо іншого не визначено договором або не випливає із суті зобов'язання.**
Стаття відсутня	**Стаття 156. Статут товариства з обмеженою відповідальністю 1. Установчим документом товариства з обмеженою відповідальністю є статут. Статут товариства з обмеженою відповідальністю, крім відомостей, визначених статтею 98 цього Кодексу, має містити відомості про: 1) розмір статутного капіталу; 2) склад і компетенцію органів управління і порядок ухвалення ними рішень; 3) порядок передання (переходу) часток у статутному капіталі. 2. Зміни вартості майна, внесеного учасниками як вклад або додатковий вклад, не впливає на розмір їхніх часток у статутному капіталі, визначений у статуті, якщо іншого не визначено статутом та/або законом**
Стаття відсутня	**Стаття 157. Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю 1. Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю формують за рахунок вкладів учасників товариства. Розмір статутного капіталу дорівнює сумі вартості таких вкладів. 2. Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю підлягає сплаті учасниками товариства протягом шести місяців з дня державної реєстрації товариства, якщо іншого не визначено статутом. 3. Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю збільшують або зменшують порядком, що його визначено законом. 4. Статут товариства з обмеженою відповідальністю може**

	встановлювати можливість створення додаткового капіталу товариства за рахунок вкладів (внесків) його учасників. Вклади (внески) учасників до додаткового капіталу товариства не змінюють номінальну вартість або розмір статутного капіталу товариства.
Стаття відсутня	**Стаття 158. Управління товариством з обмеженою відповідальністю 1. Органами товариства з обмеженою відповідальністю є загальні збори учасників, наглядова рада (у разі її утворення) та виконавчий орган (дворівнева структура управління). 2. Вищим органом товариства з обмеженою відповідальністю є загальні збори учасників. 3. Статут товариства може визначати необхідність утворення наглядової ради. Наглядова рада є колегіальним органом, що забезпечує захист прав усіх учасників товариства і в межах компетенції, визначеної статутом і законом, здійснює управління товариством, а також контролює та регулює діяльність його виконавчого органу. 4. Виконавчий орган товариства здійснює управління його поточною діяльністю.**
Стаття відсутня	**Стаття 159. Альтернативна структура управління товариства з обмеженою відповідальністю 1. Статут товариства з обмеженою відповідальністю може встановити однорівневу структуру управління, визначену частиною другою статті 172 цього Кодексу. 2. Якщо статутом встановлено однорівневу структуру управління, застосовують приписи цього Кодексу про структуру управління акціонерного товариства, якщо іншого не випливає з юридичної природи товариства з обмеженою відповідальністю або не визначено статутом товариства.**
Стаття відсутня	**Стаття 160. Перехід частки (її частини) учасника у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю до іншої особи 1. Учасник товариства з обмеженою відповідальністю має право продати або іншим чином відступити свою частку (її частину) у статутному капіталі товариства одному чи кільком учасникам такого товариства або третім особам. 2. Статут товариства може встановити, що відчуження частки (її частини) та надання її в заставу дозволено лише за згодою інших учасників товариства. Учасник товариства має переважне право на придбання частки (її частини) іншого учасника товариства, що її відчужують третім особам. 3. Частка учасника товариства може бути відчужена до повної її сплати лише в тій частині, в якій її вже сплачено. 4. Правочин, спрямований на відчуження частки (її частини) у статутному капіталі товариства, вчиняють письмово. Правочин, спрямований на відчуження частки (її частини) у статутному капіталі товариства, вчинений усно, є нікчемним. 5. У разі придбання товариством частки (її частини) учасника воно зобов'язане відчужити її іншим учасникам або третім особам протягом строку та порядком, що їх**

	визначено статутом та/або законом, або зменшити свій статутний капітал відповідно до статті 144 цього Кодексу. 6. У разі смерті або припинення учасника товариства його частка переходить до його спадкоємця або правонаступника без надання згоди учасниками товариства.
Стаття відсутня	**Стаття 161. Вихід учасника із товариства з обмеженою відповідальністю 1. Учасник товариства з обмеженою відповідальністю, частка якого у статутному капіталі товариства становить менше 50 відсотків, може вийти з товариства у будь-який час, без надання згоди іншими учасниками. Учасник товариства з обмеженою відповідальністю, частка якого у статутному капіталі товариства становить 50 і більше відсотків, може вийти з товариства за згодою інших учасників. Статут товариства може визначити, що учасник товариства, частка якого у статутному капіталі товариства становить 50 і більше відсотків, може вийти з товариства без надання згоди іншими учасниками. 2. Порядок виходу учасника із товариства з обмеженою відповідальністю визначає закон.**
Стаття 149 виключена законом від 06.02.2018	
Стаття відсутня	**Стаття 162. Ліквідація товариства з обмеженою відповідальністю 1. Товариство з обмеженою відповідальністю ліквідовують за рішенням загальних зборів його учасників, а також за рішенням суду у випадках, що їх визначено законом. 2. Товариство з обмеженою відповідальністю може бути перетворено в акціонерне товариство або в підприємницький кооператив.**
Стаття відсутня	**Стаття 163. Товариство з додатковою відповідальністю 1. Товариством з додатковою відповідальністю є товариство, статутний капітал якого поділено на частки, учасники якого солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями своїм майном у розмірі, встановленому статутом, що є однаково кратним вартості внесеного вкладу кожним з учасників. 2. У разі визнання банкрутом одного з учасників товариства з додатковою відповідальністю його відповідальність за зобов'язаннями товариства розподіляють між іншими учасниками товариства домірно їхнім часткам у статутному капіталі товариства. 3. Найменування товариства з додатковою відповідальністю має містити його назву та** зазначення виду товариства **"товариство з додатковою відповідальністю". 4. До товариства з додатковою відповідальністю застосовують приписи цього Кодексу про товариство з обмеженою відповідальністю, якщо іншого не визначено статутом, законом та не випливає із суті відносин.**
5. Акціонерне товариство	*Виключено назву підпараграфа*
Стаття 152. Акціонерне товариство 1. Акціонерне товариство є господарським товариством, статутний капітал якого поділено на визначену	**Стаття 164. Акціонерне товариство** 1. **Акціонерним товариством є товариство**, статутний капітал якого поділено на визначену

кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями. 2. Особливості діяльності акціонерних товариств встановлюються Законом України "Про акціонерні товариства". 3. Особливості правового статусу акціонерних товариств, створених у процесі приватизації державних підприємств, встановлюються законом. Порядок створення, діяльності та припинення корпоративних інвестиційних фондів регулюється законодавством про інститути спільного інвестування.	кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчують акціями. **2. Акціонерне товариство самостійно несе відповідальність за своїми зобов'язаннями усім своїм майном. Акціонери не несуть відповідальності за зобов'язаннями товариства, але несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах номінальної вартості належних їм акцій, крім випадків, що їх визначено законом. Акціонери, які не повністю оплатили акції, у випадках, зазначених у статуті, відповідають за зобов'язаннями товариства у межах неоплаченої частини вартості належних їм акцій. 3. Найменування акціонерного товариства має містити його назву та зазначення виду товариства "акціонерне товариство".** 4. Особливості **юридичного** статусу акціонерних товариств, створених під час приватизації державних підприємств, **визначає** закон. 5. Порядок створення, діяльності та припинення корпоративних інвестиційних фондів **визначає** закон. 6. Акціонерні товариства за типом поділяють на публічні товариства і приватні товариства. Особливості **юридичного** статусу публічних і приватних акціонерних товариств **визначає** закон.
Стаття 153. Заснування акціонерного товариства 1. Акціонерне товариство може бути засновано юридичними та/або фізичними особами, а також державою в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, територіальною громадою в особі уповноваженого органу. 2. Якщо акціонерне товариство засновується кількома особами, вони можуть укласти між собою договір, який визначає порядок здійснення ними спільної діяльності щодо заснування товариства. Такий договір не є установчим документом товариства. Договір про заснування акціонерного товариства укладається в письмовій формі. Якщо акціонерне товариство засновується за участю фізичних осіб, справжність підписів на засновницькому договорі підлягає нотаріальному посвідченню. 3. Засновники акціонерного товариства несуть солідарну відповідальність за пов'язаними з його заснуванням зобов'язаннями, що виникли до державної реєстрації акціонерного товариства. Акціонерне товариство несе відповідальність за передбаченими частиною першою цієї статті зобов'язаннями засновників лише у разі схвалення їхніх дій загальними зборами акціонерів. 4. Акціонерне товариство може бути засновано однією особою чи може складатися з однієї особи у разі придбання одним акціонером усіх акцій товариства. Відомості про це підлягають опублікуванню у встановленому законом порядку. 5. Порядок і строки вчинення дій щодо створення акціонерного товариства, у тому числі порядок проведення установчих зборів та їхня компетенція, встановлюються законом.	**Стаття 165. Створення** акціонерного товариства 1. Акціонерне товариство **можуть створити фізичні** та/або **юридичні** особи. 2. Якщо акціонерне товариство **створюють кілька** осіб, **такі особи в разі необхідності визначення взаємовідносин між ними щодо створення товариства** можуть укласти договір. Такий договір не є установчим документом акціонерного товариства. Договір про **створення** акціонерного товариства укладають **письмово**. Якщо акціонерне товариство **створюють** за участю фізичних осіб, справжність підписів на засновницькому договорі підлягає нотаріальному **засвідченню**. 3. Засновники акціонерного товариства солідарно несуть відповідальність за зобов'язаннями, пов'язаними із **створенням товариства,** що виникли до його державної реєстрації. Акціонерне товариство несе відповідальність за зобов'язаннями засновників, **визначеними** частиною першою цієї статті, лише в разі схвалення їхніх дій загальними зборами акціонерів. 4. Акціонерне товариство може бути одноосібним, якщо його **створено** однією особою або якщо один акціонер придбав усі акції товариства. Відомості про це підлягають опублікуванню порядком, що його визначено законом. 5. Порядок і строки вчинення дій щодо створення акціонерного товариства, **зокрема** порядок проведення установчих зборів та їхню компетенцію, **визначає** закон.
Стаття 154. Статут акціонерного товариства 1. Установчим документом акціонерного товариства є його статут. 2. Статут акціонерного товариства, крім відомостей, передбачених статтею 88 цього	**Стаття 166.** Статут акціонерного товариства 1. Установчим документом акціонерного товариства є його статут. 2. Статут акціонерного товариства, крім відомостей, **визначених** статтею **98** цього

Кодексу, має містити відомості про права акціонерів, структуру управління акціонерним товариством, компетенцію органів управління акціонерним товариством і порядок ухвалення ними рішень та інші відомості, передбачені законом.	Кодексу, має містити відомості про права акціонерів, структуру управління товариства, компетенцію його органів управління, порядок ухвалення ними рішень та інші відомості, що їх **визначено** законом.
Стаття 155. Статутний капітал акціонерного товариства 1. Статутний капітал акціонерного товариства формується за рахунок коштів та іншого майна, що вносяться як оплата акцій у процесі їх емісії. Мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства встановлюється законом. 2. У процесі заснування акціонерного товариства його акції підлягають розміщенню виключно серед його засновників. Публічна пропозиція акцій акціонерного товариства може здійснюватися після отримання свідоцтва про реєстрацію першого випуску акцій.	**Стаття 167.** Статутний капітал акціонерного товариства 1. Статутний капітал акціонерного товариства формують за рахунок грошових коштів та іншого майна, **що їх вносять** як оплату акцій під час їх емісії. Мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства встановлює закон. 2. Під час **створення** акціонерного товариства його акції підлягають розміщенню лише серед його засновників. Публічну пропозицію акцій акціонерного товариства **може бути вчинено** після отримання свідоцтва про реєстрацію першого випуску акцій.
Стаття 156. Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства 1. Розмір статутного капіталу акціонерного товариства збільшується шляхом підвищення номінальної вартості акцій або додаткової емісії акцій існуючої номінальної вартості. 2. У випадках, визначених статутом акціонерного товариства і законом, може встановлюватися переважне право акціонерів на придбання акцій, що додатково випускаються акціонерним товариством.	**Стаття 168.** Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства 1. Розмір статутного капіталу акціонерного товариства збільшують через підвищення номінальної вартості акцій або додаткової емісії акцій наявної номінальної вартості. 2. У випадках, визначених статутом акціонерного товариства і законом, може бути встановлено переважне право акціонерів на придбання акцій, що їх додатково випускає акціонерне товариство.
Стаття 157. Зменшення статутного капіталу акціонерного товариства 1. Розмір статутного капіталу акціонерного товариства зменшується шляхом зменшення номінальної вартості акцій або шляхом анулювання раніше викуплених товариством акцій та зменшення їх загальної кількості, якщо це передбачено статутом акціонерного товариства. Зменшення статутного капіталу акціонерного товариства допускається після повідомлення про це всіх його кредиторів у порядку, встановленому законом. При цьому кредитори товариства мають право вимагати дострокового припинення або виконання акціонерним товариством відповідних зобов'язань та відшкодування збитків. 2. Зменшення акціонерним товариством статутного капіталу нижче встановленого законом розміру має наслідком ліквідацію товариства.	**Стаття 169.** Зменшення статутного капіталу акціонерного товариства 1. Розмір статутного капіталу акціонерного товариства зменшують через зниження номінальної вартості акцій або через анулювання раніше викуплених товариством акцій та відповідно зменшення їхньої загальної кількості, якщо це **визначено** статутом. Зменшення статутного капіталу акціонерного товариства допустиме після повідомлення про це всіх його кредиторів порядком, що його встановлено законом. При цьому кредитори товариства мають право вимагати дострокового припинення або виконання акціонерним товариством відповідних зобов'язань і відшкодування збитків. 2. Зменшення статутного капіталу акціонерного товариства нижче розміру, встановленого законом, має наслідком ліквідацію товариства.
Стаття 158. Дивіденди акціонерного товариства 1. Акціонерне товариство може виплачувати акціонерам частину свого чистого прибутку з розрахунку на одну належну їм акцію певного типу та/або класу. Порядок виплати дивідендів визначається законом та статутом акціонерного товариства. 2. Законом можуть встановлюватися випадки, у яких акціонерне товариство не має права приймати рішення про виплату дивідендів та/або здійснювати їх виплату.	**Стаття 170.** Дивіденди акціонерного товариства 1. Акціонерне товариство може виплачувати акціонерам частину свого чистого прибутку з розрахунку на одну акцію певного типу та/або класу. Порядок виплати дивідендів визначає **статут та/або закон**. 2. Закон може визначати випадки, коли акціонерне товариство не має права **ухвалювати** рішення про виплату дивідендів та/або **проводити** їх виплату.
Стаття 159. Загальні збори акціонерів 1. Вищим органом акціонерного товариства є загальні збори акціонерів (далі - загальні збори). На загальних зборах мають право бути присутніми всі акціонери незалежно від кількості і виду акцій, що їм належать. Законом можуть встановлюватися обмеження права на участь у загальних зборах акціонерів. Акціонери (їхні представники), які	**Стаття 171.** Загальні збори акціонерів 1. Вищим органом акціонерного товариства є загальні збори акціонерів. На загальних зборах **акціонерів** мають право бути присутніми всі акціонери безвідносно до кількості та виду належних їм акцій. Закон може обмежувати право на участь у загальних зборах акціонерів. Акціонери (їхні представники), які беруть участь у загальних зборах **акціонерів**,

беруть участь у загальних зборах, реєструються із зазначенням кількості голосів, що їх має кожний акціонер, який бере участь у зборах. 2. До виключної компетенції загальних зборів акціонерів належить: 1) внесення змін до статуту акціонерного товариства, крім випадків, встановлених законом; 2) прийняття рішення про зміну структури управління акціонерним товариством; 3) утворення та ліквідація наглядової ради або ради директорів товариства, обрання та припинення повноважень членів наглядової ради або ради директорів; 4) затвердження річної звітності акціонерного товариства; 5) рішення про припинення акціонерного товариства. До виключної компетенції загальних зборів акціонерів статутом акціонерного товариства і законом може бути також віднесене вирішення інших питань. Питання, віднесені законом до виключної компетенції загальних зборів акціонерів, не можуть бути передані ними для вирішення іншим органам товариства. 3. Порядок голосування на загальних зборах акціонерів встановлюється законом. Акціонер має право призначити свого представника для участі у загальних зборах акціонерів. Представник може бути постійним чи призначеним на певний строк. Акціонер має право у будь-який момент замінити свого представника у вищому органі товариства, повідомивши про це виконавчий орган акціонерного товариства. 4. Рішення загальних зборів акціонерів приймається простою більшістю голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з відповідного питання порядку денного акцій. Законом та/або статутом акціонерного товариства може встановлюватися більша кількість голосів, необхідна для прийняття рішення загальними зборами акціонерів. 5. Порядок скликання, способи і порядок проведення загальних зборів встановлюються законом і статутом акціонерного товариства.	підлягають реєстрації із зазначенням кількості голосів, що їх має кожний акціонер, який бере участь у загальних зборах акціонерів. 2. До виключної компетенції загальних зборів акціонерів належить: **1) визначення основних напрямів діяльності товариства;** 2) затвердження та внесення змін до статуту товариства, крім випадків, що їх **визначено** законом; 3) **ухвалення** рішення про зміну структури управління акціонерного товариства; 4) **обрання та припинення повноважень членів наглядової ради або ради директорів;** 5) затвердження річної звітності акціонерного товариства; 6) **ухвалення** рішення про **перетворення, виділ або** припинення акціонерного товариства. До виключної компетенції загальних зборів акціонерів відповідно до статуту **та/або** закону може також **належати** вирішення інших питань. Питання, **визначені** законом як виключна компетенція загальних зборів акціонерів, не може бути передано ними для вирішення іншим органам товариства. 3. Порядок голосування на загальних зборах акціонерів встановлює закон. Акціонер має право призначити свого представника для участі в загальних зборах акціонерів. Представник може бути призначений постійно або на певний строк. Акціонер має право в будь-який момент замінити свого представника у вищому органі акціонерного товариства, повідомивши про це виконавчий орган акціонерного товариства. 4. Рішення загальних зборів акціонерів **ухвалюють** простою більшістю голосів акціонерів, які пройшли реєстрацію для участі в загальних зборах та є власниками **акцій для голосування з відповідного питання порядку денного**. **Статут та/або закон** можуть встановлювати більшу кількість голосів, необхідну для **ухвалення** рішення загальними зборами акціонерів. 5. Порядок скликання, способи і порядок проведення загальних зборів встановлюють **статут та/або закон**.
Стаття 160. Структура управління акціонерним товариством 1. Структура управління акціонерним товариством може бути однорівневою або дворівневою. 2. За однорівневої структури управління органами управління акціонерним товариством є загальні збори акціонерів та рада директорів. Однорівнева структура управління передбачає здійснення функцій контролю та управління діяльністю акціонерного товариства єдиним колегіальним органом - радою директорів. 3. За дворівневої структури управління органами управління акціонерним товариством є загальні збори акціонерів, орган, відповідальний за здійснення нагляду (наглядова рада), і виконавчий орган (колегіальний або одноосібний). Дворівнева структура управління передбачає чіткий розподіл функцій з безпосереднього управління поточною (операційною) діяльністю акціонерного товариства, які здійснює виконавчий орган, та функцій контролю за роботою виконавчого органу, а також інших керівників акціонерного	**Стаття 172.** Структура управління акціонерного товариства 1. Структура управління акціонерного товариства може бути однорівневою або дворівневою. 2. За однорівневої структури управління органами управління акціонерного товариства є загальні збори акціонерів та рада директорів. За однорівневої структури управління функції контролю та управлінням акціонерним товариством виконує єдиний рада директорів. 3. За дворівневої структури управління органами управління акціонерного товариства є загальні збори акціонерів, орган, відповідальний за нагляд (наглядова рада), і виконавчий орган (колегіальний або одноособовий). **За** дворівневої **структури** управління **мають бути чітко розділені функції з безпосереднього управління поточною (операційною) діяльністю акціонерного товариства, що їх виконує виконавчий орган, та функції контролю за роботою виконавчого органу, інших керівників акціонерного товариства (зокрема керівників підрозділів контролю та внутрішнього аудиту),**

товариства (у тому числі керівників підрозділів контролю та внутрішнього аудиту), які здійснює наглядова рада. 4. Положення цієї статті за аналогією застосовуються до товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю.	**що їх виконує наглядова рада**. 4. **Безвідносно до структури управління керівником товариства є голова виконавчого органу товариства.**
Стаття 161. Посадові особи акціонерного товариства 1. Голова та члени наглядової ради, голова та члени ради директорів, виконавчого органу, корпоративний секретар акціонерного товариства, а також голова та члени іншого органу товариства (крім консультативного), якщо утворення такого органу передбачено законом або статутом акціонерного товариства, є посадовими особами акціонерного товариства. 2. Права та обов'язки посадових осіб акціонерного товариства визначаються законом, статутом акціонерного товариства та укладеним між посадовою особою і акціонерним товариством договором (контрактом). 3. У випадках, встановлених законом, посадові особи акціонерного товариства несуть відповідають за збитки, заподіяні акціонерному товариству своїми діями або бездіяльністю.	**Стаття 173.** Посадові особи акціонерного товариства 1. Голова і члени наглядової ради, голова і члени колегіального виконавчого органу, одноособовий виконавець функції виконавчого органу, корпоративний секретар акціонерного товариства, а також голова і члени іншого органу товариства (крім консультативного), якщо утворення такого органу **визначено статутом та/або законом**, є посадовими особами акціонерного товариства. 2. Права і обов'язки посадових осіб акціонерного товариства визначають **статут, закон** та укладений між посадовою особою і акціонерним товариством договір (контракт). 3. У випадках, **визначених** законом, посадові особи акціонерного товариства несуть відповід**альність** за збитки, **завдані** акціонерному товариству **своєю поведінкою**.
Стаття 162. Аудиторська перевірка фінансової звітності акціонерного товариства 1. Акціонерне товариство у встановлених законом випадках для перевірки та підтвердження правильності річної фінансової звітності щороку залучає незалежного аудитора. 2. Аудиторська перевірка фінансової звітності акціонерного товариства має бути проведена у будь-який час на вимогу акціонерів, які сукупно володіють не менш як 5 відсотками акцій. Порядок проведення аудиторської перевірки фінансової звітності акціонерного товариства встановлюється законом.	**Стаття 174.** Аудиторська перевірка фінансової звітності акціонерного товариства 1. Акціонерне товариство у встановлених законом випадках для перевірки та підтвердження правильності річної фінансової звітності щороку залучає незалежного аудитора. 2. Аудиторську перевірку фінансової звітності акціонерного товариства має бути проведено в будь-який час на вимогу акціонерів, які сукупно володіють не менш як 5 відсотками акцій. Порядок проведення аудиторської перевірки фінансової звітності акціонерного товариства встановлює закон.
§ 2. Виробничий кооператив	**§ 2. Підприємницький кооператив**
Стаття 163. Поняття виробничого кооперативу 1. Виробничим кооперативом є добровільне об'єднання громадян на засадах членства для спільної виробничої або іншої господарської діяльності, яка базується на їхній особистій трудовій участі та об'єднанні його членами майнових пайових внесків. Статутом кооперативу та законом може бути передбачено участь у діяльності виробничого кооперативу на засадах членства також інших осіб. 2. Члени виробничого кооперативу несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями кооперативу у розмірах та порядку, встановлених статутом кооперативу і законом. 3. Найменування кооперативу має містити його назву, а також слова "виробничий кооператив". 4. Правовий статус виробничих кооперативів, права та обов'язки їх членів встановлюються цим Кодексом та іншим законом. 5. Особливості створення і діяльності сільськогосподарських кооперативів можуть встановлюватися законом.	**Стаття 175. Підприємницький** кооператив 1. **Підприємницьким** кооперативом є **товариство**, що його **створили фізичні особи на засадах членства** для спільної **підприємницької діяльності**, яка **заснована** на їхній особистій трудовій участі та об'єднанні майнових пайових внесків. Статут **та/або** закон можуть **допускати участь інших осіб** у діяльності **підприємницького** кооперативу на засадах членства. 2. Член **підприємницького** кооперативу несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями кооперативу в розмірах та порядком, **що їх визначено** статутом **та/або** законом. 3. Найменування **підприємницького** кооперативу має містити його назву та організаційно-юридичну форму "**підприємницький кооператив**". 4. **Юридичний** статус **підприємницького** кооперативу, права і обов'язки члена підприємницького кооперативу **визначають** цей Кодекс та інші закони. 5. **Закон може визначати** особливості створення і діяльності **окремих видів підприємницьких** кооперативів.
Стаття відсутня	**Стаття 176. Засади діяльності підприємницького кооперативу 1. Підприємницький кооператив створюють і він провадить свою діяльність на таких засадах: 1) добровільність членства в кооперативі та**

	вільний вихід із нього; 2) особиста трудова участь члена кооперативу в його діяльності; 3) відкритість і доступність членства для того, хто визнає статут кооперативу, бажає брати участь у його діяльності на умовах, визначених статутом; 4) рівні права членів кооперативу в ухваленні рішень; 5) розподіл доходу між членами кооперативу відповідно до їхньої трудової та майнової участі в діяльності кооперативу; 6) контроль члена кооперативу за його діяльністю порядком, що його визначено статутом.
Стаття 164. Установчі документи виробничого кооперативу 1. Установчим документом виробничого кооперативу є його статут, що затверджується загальними зборами його членів. 2. Статут виробничого кооперативу має містити крім відомостей, передбачених статтею 88 цього Кодексу, відомості про: розмір пайового внеску члена кооперативу; склад і порядок внесення пайових внесків членами кооперативу та про їхню відповідальність за порушення зобов'язання щодо внесення пайових внесків; характер і порядок трудової участі його членів у діяльності кооперативу та їхньої відповідальності за порушення зобов'язань щодо особистої трудової участі; порядок розподілу прибутку і збитків кооперативу; розмір і умови субсидіарної відповідальності його членів за зобов'язаннями кооперативу; склад і компетенцію органів управління кооперативу та про порядок ухвалення ними рішень. 3. Кількість членів кооперативу не може бути меншою, ніж встановлено законом.	**Стаття 177. Статут підприємницького** кооперативу 1. Установчим документом **підприємницького** кооперативу є статут, затверджений загальними зборами членів кооперативу. 2. Статут **підприємницького** кооперативу**,** крім відомостей, **визначених** статтею **98** цього Кодексу, має містити відомості про: 1) розмір пайового внеску члена кооперативу; 2) склад і порядок внесення членом кооперативу пайового внеску, відповідальність за невиконання зобов'язання щодо внесення пайового внеску; 3) характер і порядок трудової участі члена кооперативу в діяльності кооперативу, відповідальність за невиконання зобов'язань щодо особистої трудової участі; 4) порядок розподілу прибутку і збитків кооперативу; 5) розмір і умови субсидіарної відповідальності члена кооперативу за зобов'язаннями кооперативу; 6) склад і компетенцію органів управління кооперативу, порядок ухвалення ними рішень. **3.** Кількість членів кооперативу не може становити **менше трьох осіб. У разі якщо кількість членів кооперативу є меншою, кооператив ліквідовують або перетворюють у корпоративне товариство.**
Стаття відсутня	**Стаття 178. Права і обов'язки члена підприємницького кооперативу 1. Член підприємницького кооперативу має право порядком, що його визначено за статутом та/або законом: 1) брати участь в управлінні кооперативом; 2) отримувати послуги кооперативу; 3) отримувати кооперативні виплати і частки доходу на пай; 4) отримувати інформацію про діяльність кооперативу; 5) отримувати пай у разі виходу з кооперативу порядком і у строки, що їх визначено статутом. 2. Член кооперативу зобов'язаний додержувати статуту і виконувати рішення органів управління кооперативу. 3. Статут може визначати також інші права і обов'язки члена кооперативу. 4. Кооперативні виплати – це частина доходу кооперативу, що її розподіляють між членами кооперативу з урахуванням їхньої трудової та іншої участі в діяльності кооперативу. За рішенням загальних зборів членів кооперативу виплату часток доходу на паї можуть проводити в грошовій або іншій формі.**
Стаття 165. Майно виробничого кооперативу 1. Майно, що є у власності виробничого кооперативу, поділяється на паї його членів	**Стаття 179.** Майно **підприємницького** кооперативу 1. Майно, що є у власності **підприємницького** кооперативу, поділяють на

відповідно до статуту кооперативу. 2. Член виробничого кооперативу зобов'язаний внести до дня державної реєстрації кооперативу не менше десяти відсотків пайового внеску, а частину, що залишилася, - протягом року з дня його державної реєстрації, якщо інший строк не встановлений статутом кооперативу. Порядок внесення пайових внесків членами виробничого кооперативу встановлюється статутом кооперативу і законом. 3. Виробничий кооператив не має права випускати акції. 4. Прибуток виробничого кооперативу розподіляється між його членами відповідно до їхньої трудової участі, якщо інший порядок не встановлений статутом кооперативу. 5. Майно, що залишилося після ліквідації виробничого кооперативу та задоволення вимог його кредиторів, розподіляється між його членами відповідно до їхньої трудової участі, якщо інший порядок не встановлений статутом кооперативу.	паї його членів відповідно до статуту кооперативу. 2. Член **підприємницького** кооперативу зобов'язаний внести до дня державної реєстрації кооперативу не менше 10 відсотків пайового внеску, а решту – протягом одного року з дня державної реєстрації кооперативу, якщо інший строк не **визначено** статутом. **3. Член підприємницького кооперативу може передавати як пайовий внесок право користування належною йому земельною ділянкою порядком, що його визначено законом. За земельну ділянку, передану підприємницькому кооперативу в користування, з кооперативу можуть справляти плату в розмірі, визначеному загальними зборами членів кооперативу. 4.** Порядок внесення пайових внесків членами **підприємницького** кооперативу визначають статут **та/або** закон. **Розміри пайових внесків до кооперативу встановлюють у рівних частинах та/або домірно очікуваній участі члена кооперативу в діяльності кооперативу. 5. У підприємницькому кооперативі створюють пайовий і неподільний фонди порядком, що його визначено статутом. Неподільний фонд створюють за рахунок вступних внесків і майна кооперативу (крім права користування земельною ділянкою). Неподільний фонд не може бути створено за рахунок пайових внесків членів кооперативу. 6. Підприємницький кооператив не має права випускати акції. 7.** Прибуток **підприємницького** кооперативу розподіляють між членами кооперативу відповідно до їхньої трудової участі, якщо іншого порядку не **визначено** статутом. **8.** Майно, що залишилося після ліквідації **підприємницького** кооперативу та задоволення вимог кредиторів, розподіляють між членами кооперативу відповідно до їхньої трудової участі, якщо іншого порядку не **визначено** статутом.
Стаття відсутня	**Стаття 180. Членство в підприємницькому кооперативі 1. Членом підприємницького кооперативу може бути фізична особа, яка досягла шістнадцятирічного віку. 2. Вступ до підприємницького кооперативу оформлюють на підставі письмової заяви. Рішення правління (голови) підприємницького кооперативу про прийняття нового члена підлягає затвердженню загальними зборами членів кооперативу порядком, що його визначено статутом. Член підприємницького кооперативу вносить вступний і пайовий внески порядком, що його визначено статутом.**
Стаття 166. Припинення членства у виробничому кооперативі і перехід паю 1. Член виробничого кооперативу має право на вихід із кооперативу. У цьому разі йому виплачується вартість паю або видається майно, пропорційне розміру його паю, а також здійснюються виплати, встановлені статутом кооперативу. Видача паю, виплата вартості паю та інші виплати членові кооперативу, що виходить з нього, здійснюються	**Стаття 181.** Припинення членства в **підприємницькому** кооперативі, перехід паю 1. Член **підприємницького** кооперативу має право на вихід із кооперативу. У **такому** разі йому виплачують вартість паю або видають майно, **домірне** розміру його паю, а також проводять виплати, визначені статутом. **Видавання паю** в натурі, виплату вартості паю та інші виплати членові **підприємницького** кооперативу, що

у порядку, встановленому статутом кооперативу і законом. 2. Член виробничого кооперативу може бути виключений із кооперативу за рішенням загальних зборів у разі невиконання чи неналежного виконання обов'язків, покладених на нього статутом кооперативу, а також в інших випадках, встановлених статутом кооперативу і законом. Член виробничого кооперативу, якого виключили із кооперативу, має право на одержання паю та інших виплат, встановлених статутом кооперативу, відповідно до частини першої цієї статті. 3. Член виробничого кооперативу має право передати свій пай чи його частину іншому членові кооперативу, якщо інше не встановлено статутом кооперативу і законом. Передання паю (його частини) особі, яка не є членом виробничого кооперативу, допускається лише за згодою кооперативу. У цьому разі інші члени кооперативу користуються переважним правом купівлі такого паю (його частини). Порядок відчуження паю чи його частини іншому членові кооперативу або третій особі встановлюється статутом кооперативу і законом. 4. У разі смерті члена виробничого кооперативу його спадкоємці можуть бути прийняті у члени кооперативу, якщо інше не встановлено статутом кооперативу. За відмови прийняти спадкоємців у члени кооперативу кооператив виплачує спадкоємцям вартість паю померлого члена кооперативу. 5. Звернення стягнення на пай члена виробничого кооперативу за його власними зобов'язаннями допускається лише у разі недостатності у нього іншого майна у порядку, встановленому статутом кооперативу і законом. 6. У разі звернення заставодержателем стягнення на пай члена виробничого кооперативу, що переданий у заставу, застосовуються положення частини третьої цієї статті.	виходить з кооперативу, проводять порядком, що його визначено статутом **та/або** законом. 2. Члена **підприємницького** кооперативу може бути виключено **з** кооперативу за рішенням загальних зборів **членів кооперативу** у разі невиконання обов'язків, покладених на нього статутом, **припинення без поважної причини трудової участі в діяльності кооперативу,** а також в інших випадках, що їх визначено статутом **та/або** законом. Член **підприємницького** кооперативу, якого виключили **з** кооперативу, має право на одержання паю та інших виплат, визначених статутом, відповідно до частини першої цієї статті. 3. Член **підприємницького** кооперативу має право передати свій пай (його частину) іншому членові кооперативу, **якщо іншого не визначено** статутом **та/або** законом. Передання паю (його частини) особі, яка не є членом **підприємницького** кооперативу, допустиме лише за згодою кооперативу. У **такому** разі інші члени кооперативу мають переважне право **на придбання** паю (його частини). Порядок відчуження паю (його частини) іншому членові кооперативу або третій особі визначають статут **та/або** закон. 4. У разі смерті члена **підприємницького** кооперативу його спадкоємців **за їхньою згодою** може бути прийнято до кооперативу, **якщо іншого не визначено** статутом. **У разі** відмови у прийнятті спадкоємців кооператив виплачує їм вартість паю померлого члена кооперативу. 5. Звернення стягнення на пай члена **підприємницького** кооперативу за його власними зобов'язаннями допустиме лише в разі недостатності його іншого майна порядком, що його визначено статутом **та/або** законом. 6. У разі звернення заставодержателем стягнення на переданий у заставу пай члена **підприємницького** кооперативу застосовують **приписи** частини третьої цієї статті.
Стаття відсутня	**Стаття 182. Управління підприємницьким кооперативом 1. Вищим органом управління підприємницького кооперативу є загальні збори членів кооперативу. Загальні збори членів підприємницького кооперативу скликають щороку, якщо іншого не визначено статутом та/або законом. Порядок скликання позачергових загальних зборів членів підприємницького кооперативу визначає цей Кодекс, інший закон та/або статут. Позачергові загальні збори членів підприємницького кооперативу скликають на вимогу правління (голови) кооперативу або не менш як третини загального складу членів кооперативу порядком, що його визначено статутом. Якщо вимогу про скликання загальних зборів членів підприємницького кооперативу не виконано, правління (голова) кооперативу або його члени можуть скликати загальні збори членів кооперативу самостійно. 2. Права членів підприємницького кооперативу захищає голова кооперативу, а у випадках, визначених**

	цим Кодексом та/або іншим законом, – правління кооперативу. 3. У підприємницькому кооперативі може бути створено посаду внутрішнього аудитора. 4. У випадках, визначених статутом, у підприємницькому кооперативі може бути створено спостережну раду. Внутрішній аудитор підприємницького кооперативу не може входити до складу виконавчого органу або спостережної ради.
Стаття відсутня	**Стаття 183. Компетенція загальних зборів членів підприємницького кооперативу 1. Загальні збори членів підприємницького кооперативу можуть вирішувати будь-які питання діяльності кооперативу. 2. До компетенції загальних зборів членів підприємницького кооперативу належить: 1) визначення основних напрямів діяльності кооперативу; 2) затвердження та внесення змін до статуту кооперативу; 3) обрання таємним голосуванням голови кооперативу, членів правління кооперативу, внутрішнього аудитора кооперативу, членів спостережної ради кооперативу; 4) утворення і ліквідація спостережної ради кооперативу та обрання її членів у випадках, визначених статутом; 5) затвердження звіту про діяльність органів управління кооперативу; 6) визначення видів і розмірів фондів кооперативу, порядку їх формування і використання; 7) затвердження річної фінансової звітності кооперативу; 8) затвердження порядку формування і розподілу доходу кооперативу; 9) затвердження рішення правління або голови кооперативу про прийняття нових членів; 10) ухвалення рішення про виділ або припинення кооперативу. 3. Загальні збори членів підприємницького кооперативу правоможні ухвалювати рішення, якщо на них присутні більше половини загального складу членів підприємницького кооперативу. Рішення з питань, визначених частиною другою цієї статті, ухвалюють більшістю голосів від загального складу членів кооперативу.**
Стаття відсутня	**Стаття 184. Правління підприємницького кооперативу 1. Якщо кількість членів підприємницького кооперативу становить не менше десяти осіб, у кооперативі створюють правління, яке очолює голова кооперативу. Правління здійснює управління кооперативом, а також контролює діяльність виконавчого директора кооперативу в межах повноважень, визначених цим Кодексом, іншим законом, статутом. Правління підпорядковане і підзвітне загальним зборам членів підприємницького кооперативу. Якщо кількість членів підприємницького кооперативу становить менше десяти осіб, функції правління виконує голова кооперативу одноособово, якщо іншого не визначено статутом. 2. До компетенції правління (голови) підприємницького кооперативу належить: 1) розроблення і внесення на розгляд загальних зборів**

	основних напрямів діяльності кооперативу; 2) скликання загальних зборів членів кооперативу, контроль за виконанням ухвалених ними рішень; 3) внесення на розгляд загальних зборів членів кооперативу рішень про прийняття нових членів та про виключення з кооперативу; 4) вжиття заходів до збереження майна кооперативу; 5) організація незалежної аудиторської перевірки діяльності кооперативу порядком, що його визначено статутом; 6) ухвалення інших рішень, визначених статутом. 3. Правління (голова) підприємницького кооперативу може передати частину своїх повноважень виконавчому директорові кооперативу, якщо іншого не визначено статутом. 4. У разі утворення правління підприємницького кооперативу його очолює голова кооперативу. 5. Голову підприємницького кооперативу обирають на загальних зборах членів кооперативу. 6. Голову підприємницького кооперативу може бути відсторонено загальними зборами членів кооперативу на підставах та порядком, що їх визначено статутом. 7. Члени правління можуть обирати зі свого складу заступника голови та секретаря правління підприємницького кооперативу порядком, що його визначено статутом. 8. Члени правління підприємницького кооперативу не отримують винагороди, якщо іншого не визначено статутом. 9. Періодичність проведення засідань правління підприємницького кооперативу визначає статут. Рішення ухвалюють більшістю голосів членів правління, за умови присутності на засіданні не менше двох третин загального складу правління кооперативу.
Стаття відсутня	**Стаття 185. Виконавчий директор підприємницького кооперативу 1. У підприємницькому кооперативі може бути утворено одноосібний виконавчий орган (виконавчий директор) для управління поточною діяльністю кооперативу. 2. Виконавчий директор підприємницького кооперативу не може бути членом кооперативу. Виконавчий директор працює за трудовим договором (контрактом). 3. Виконавчий директор несе відповідальність за свою діяльність перед підприємницьким кооперативом.**
Стаття відсутня	**Стаття 186. Спостережна рада підприємницького кооперативу 1. Якщо кількість членів підприємницького кооперативу перевищує п'ятдесят осіб, у кооперативі може бути утворено спостережну раду для контролю за діяльністю виконавчого органу кооперативу. 2. Спостережну раду обирають загальні збори з членів підприємницького кооперативу у складі від трьох до п'яти осіб. Член спостережної ради не може бути членом правління або внутрішнім аудитором кооперативу. 3. Порядок обрання**

	голови і членів спостережної ради та порядок діяльності спостережної ради визначає статут.
Стаття відсутня	**Стаття 187. Внутрішній аудитор підприємницького кооперативу 1. З метою контролю фінансової діяльності у підприємницькому кооперативі може бути утворено посаду внутрішнього аудитора. 2. Внутрішнього аудитора обирають загальні збори з членів підприємницького кооперативу порядком, що його визначено статутом. Членом ревізійної комісії (ревізором) не може бути член правління або член спостережної ради кооперативу. 3. Внутрішній аудитор підзвітний загальним зборам членів підприємницького кооперативу.**
Підрозділ 3. УЧАСТЬ ДЕРЖАВИ, АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ, ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ	*Назву параграфа виключено*
Глава 9. ПРАВОВІ ФОРМИ УЧАСТІ ДЕРЖАВИ, АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ, ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ	Глава 9. **Особливості участі юридичної особи публічного права у приватних відносинах**
Стаття 167. Правові форми участі держави у цивільних відносинах 1. Держава діє у цивільних відносинах на рівних правах з іншими учасниками цих відносин. 2. Держава може створювати юридичні особи публічного та приватного права у випадках та порядку, встановлених Конституцією України та законом. 3. Держава бере участь у діяльності створених нею юридичних осіб приватного права на загальних підставах, якщо інше не встановлено законом	**Стаття 188. Засади участі юридичної особи публічного права у приватних відносинах 1. Юридична особа публічного права діє у приватних відносинах на рівних правах з іншими суб'єктами таких відносин. 2. Юридичну особу публічного права створюють для виконання суспільно значущих функцій розпорядчим актом Президента України, Кабінету Міністрів України, іншого органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, її фінансують за рахунок видатків відповідного бюджету. Юридична особа публічного права може створювати юридичну особу приватного права лише у випадках, визначених законом. 3. Порядок створення, діяльності та припинення юридичної особи публічного права визначають Конституція України та закон. 4. До юридичної особи публічного права можуть застосовувати приписи цивільного законодавства щодо юридичної особи приватного права, якщо іншого не визначено законом та не випливає із суті відносин.**
Стаття 168. Правові форми участі Автономної Республіки Крим у цивільних відносинах 1. Автономна Республіка Крим діє у цивільних відносинах на рівних правах з іншими учасниками цих відносин. 2. Автономна Республіка Крим може створювати юридичні особи публічного та приватного права у випадках та порядку, встановлених Конституцією України та законом. 3. Автономна Республіка Крим бере участь у діяльності створених нею юридичних осіб приватного права на загальних підставах, якщо інше не встановлено законом.	**Стаття 189. Особливості** участі **держави,** Автономної Республіки Крим, **територіальної громади** у **приватних** відносинах **1. У приватних відносинах держава, Автономна Республіка Крим, територіальна громада діє як юридична особа публічного права. 2. Особливості участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади у приватних відносинах визначають Конституція України, цей Кодекс та/або інший закон.**
Стаття 169. Правові форми участі територіальних громад у цивільних відносинах	*Виключено*
Глава 10. ОРГАНИ ТА ПРЕДСТАВНИКИ, ЧЕРЕЗ ЯКИХ ДІЮТЬ ДЕРЖАВА, АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ,	Глава 10. **Органи і представники, через яких діє держава, Автономна Республіка Крим,**

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ У ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ	**територіальна громада у приватних відносинах**
Стаття 170. Органи, через які діє держава у цивільних відносинах 1. Держава набуває і здійснює цивільні права та обов'язки через органи державної влади у межах їхньої компетенції, встановленої законом.	**Стаття 190.** Органи, через які діє держава у **приватних** відносинах 1. Держава набуває і здійснює цивільні права та набуває і виконує цивільні обов'язки через органи державної влади в межах їхньої компетенції, **визначеної** законом.
Стаття 171. Органи, через які діє Автономна Республіка Крим у цивільних відносинах 1. Автономна Республіка Крим набуває і здійснює цивільні права та обов'язки через органи влади Автономної Республіки Крим у межах їхньої компетенції, встановленої законом.	**Стаття 191.** Органи, через які діє Автономна Республіка Крим у **приватних** відносинах 1. Автономна Республіка Крим набуває і здійснює цивільні права та набуває і виконує цивільні обов'язки через органи влади Автономної Республіки Крим у межах їхньої компетенції, **визначеної** законом.
Стаття 172. Органи, через які діють територіальні громади у цивільних відносинах 1. Територіальні громади набувають і здійснюють цивільні права та обов'язки через органи місцевого самоврядування у межах їхньої компетенції, встановленої законом.	**Стаття 192.** Органи, через які діє територіальна громада у **приватних** відносинах 1. Територіальна громада набуває і здійснює цивільні права та набуває і виконує цивільні обов'язки через орган місцевого самоврядування в межах його компетенції, **визначеної** законом.
Стаття 173. Представники держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад 1. У випадках і в порядку, встановлених законом, іншими нормативно-правовими актами, від імені держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад за спеціальними дорученнями можуть виступати фізичні та юридичні особи, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування.	**Стаття 193.** Представники держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади 1. У випадках і порядком, що їх **визначено** законом, іншими нормативно-правовими актами, від імені держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади за спеціальним дорученням можуть **діяти** фізичні та юридичні особи, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим**,** органи місцевого самоврядування.
Глава 11. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ ДЕРЖАВИ, АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ, ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	Глава 11. **Відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади і створених ними юридичних осіб**
Стаття 174. Відповідальність за зобов'язаннями держави 1. Держава відповідає за своїми зобов'язаннями своїм майном, крім майна, на яке відповідно до закону не може бути звернено стягнення.	**Стаття 194**. Відповідальність за зобов'язаннями держави 1. Держава за своїми зобов'язаннями несе відповідальність своїм майном, крім майна, на яке відповідно до закону не може бути звернено стягнення.
Стаття 175. Відповідальність за зобов'язаннями територіальних громад 1. Територіальні громади відповідають за своїми зобов'язаннями своїм майном, крім майна, на яке відповідно до закону не може бути звернено стягнення.	**Стаття 195.** Відповідальність за зобов'язаннями **Автономної Республіки Крим,** територіальної громади 1. **Автономна Республіка Крим за своїми зобов'язаннями** несе відповідальність **своїм майном, крім майна, на яке відповідно до закону не може бути звернено стягнення. 2.** Територіальна громада за своїми зобов'язаннями несе відповідальність своїм майном, крім майна, на яке відповідно до закону не може бути звернено стягнення.
Стаття 176. Розмежування відповідальності за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад та створених ними юридичних осіб 1. Держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади не відповідають за зобов'язаннями створених ними юридичних осіб, крім випадків, встановлених законом. 2. Юридичні особи, створені державою, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами, не відповідають за зобов'язаннями відповідно держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад. 3. Держава не відповідає за зобов'язаннями Автономної Республіки Крим і територіальних	**Стаття 196.** Розмежування відповідальності за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади і створених ними юридичних осіб **1. Держава не** несе відповідальності **за зобов'язаннями Автономної Республіки Крим, територіальних громад. 2. Автономна Республіка Крим не** несе відповідальності **за зобов'язаннями держави, територіальних громад. 3. Територіальна громада не** несе відповідальності **за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, іншої територіальної громади. 4. Юридичні особи, створені державою, Автономною Республікою Крим,**

громад. 4. Автономна Республіка Крим не відповідає за зобов'язаннями держави і територіальних громад. 5. Територіальна громада не відповідає за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим та інших територіальних громад.	**територіальною громадою, не** несуть відповідальності **за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади. 5. Держава, Автономна Республіка Крим, територіальна громада не** несуть відповідальності **за зобов'язаннями створених ними юридичних осіб, крім випадків, визначених цим Кодексом та/або іншим законом. 6. У випадках, визначених цим Кодексом та/або іншим законом, на державу, Автономну Республіку Крим, територіальну громаду покладають субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями юридичних осіб, створених ними та/або підпорядкованих їм. 7. Держава, Автономна Республіка Крим, територіальна громада** несуть відповідальність **за зобов'язаннями створених ними та/або підпорядкованих їм юридичних осіб, якщо такі юридичні особи завдали шкоди життю і здоров'ю фізичної особи або умисно завдали шкоди майну фізичної або юридичної особи.**

Контрольні питання до теми «Юридичні особи»:

1. Обґрунтуйте поняття юридичної особи та визначте її основні ознаки. Розкрийте сутність юридичної особи як суб'єкта цивільного права.
2. Поясніть зміст цивільної правосуб'єктності юридичної особи та її структурні елементи.
3. Проаналізуйте основні класифікації юридичних осіб та поясніть їх теоретичне й практичне значення.
4. Охарактеризуйте способи індивідуалізації юридичних осіб та поясніть їх роль у цивільному обороті.
5. Проаналізуйте види та зміст установчих документів юридичних осіб і їх правове значення.
6. Поясніть порядок створення юридичних осіб та основні етапи їх державної реєстрації.
7. Охарактеризуйте підстави та порядок припинення юридичних осіб.
8. Проаналізуйте правові наслідки визнання юридичної особи банкрутом.
9. Обґрунтуйте поняття підприємницьких товариств та наведіть їх основні види.
10. Проаналізуйте правове становище господарських товариств, їх види та надайте юридичну характеристику кожного з них.
11. Охарактеризуйте виробничий кооператив як юридичну особу та розкрийте особливості його правового статусу.

Рекомендована література до теми «Юридичні особи»:

1. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань. Закон України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 31-32, ст.263**)** https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text
2. Правові засади створення, діяльності та припинення юридичних осіб в Україні: навч. посібник за ред. Ю. М. Юркевича. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 412 с
3. Артеменко Р. М. Місце та роль ознаки майнової відокремленості підприємницького товариства в теоріях про сутність юридичної особи, 2022. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d99e b523-2a4c-4869-8e37-6a884ad54e91/content
4. Попова С. О. Особисті немайнові права юридичної особи: реалії сьогодення: монографія, 2023. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8fc4 98ac-90a9-4692-801b-72b2ba6d1adb/content
5. Ратушна Б. П. Ділова репутація юридичних осіб за цивільним законодавством України. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2023. С.273-276. URL: 12 http://journalapp.uzhnu.edu.ua/article/view/294485/287268

6. Артеменко Р. М. Майнова відокремленість як конститутивна ознака підприємницьких товариств, 2022. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/762d aa7d-6592-4886-8a14-e5baeaf29f6d/content

7. Борисова В. І. Розвиток вчення про юридичну особу в доктрині цивільного права. Національна академія правових наук України, 2022. С. 14-20. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/Maslov_100.pdf#page=14

8. Лукашов Р. Товариство з обмеженою відповідальністю як юридична особа приватного права: окремі теоретико-правові питання. *Актуальні проблеми правознавства,* №1.4, 2020. С.187-194. URL: https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/901

9. Заболотна Н. Я., Бек У. П. Юридичні особи як учасники цивільних правовідносин. *Академічні візії,* №24, 2023. URL: https://academyvision.org/index.php/av/article/view/643/579

10. Берестова І.Е. Реалізація юридичними особами засобів юридичного захисту: вплив порядку утворення на вичерпність засобів. *Приватне право і підприємництво.* № 24 частина 2/2024. С. 28-36. URL: http://pppjournal.kiev.ua/archive/2024/24_2/47.pdf

11. Науково-практичний коментар Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»/ [В.А. Васильєва, В.В. Луць, Л.В. Сіщук та ін.]; за заг. ред. В.А. Васильєвої. Харків: Право. 2020. 336 с.

12. Зеліско А.В. Фермерські господарства та сільськогосподарські кооперативи. Фермерські господарства як учасники цивільних та земельних правовідносин: за матеріалами судової практики: монографія / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2022. С. 69-83.

13. Сіщук Л.В. Підприємницькі юридичні особи в умовах рекодифікації цивільного законодавства України. *Підприємництво, господарство і право.* № 4. 2021. С. 74-80. URL: http://pgpjournal.kiev.ua/archive/2021/4/12.pdf.

14. Цивільне право (частина загальна). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 448 с.

15. Гордієнко О.І. Суб'єкти підприємницької діяльності: поняття, класифікація, особливості регулювання: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2019. 224 с.

16. Ковальчук О.В., Шафранський В.Ю. Правовий статус господарських товариств в Україні: монографія. Київ: Атіка, 2020. 352 с.

17. Жорнокуй В.Г. Сутність реорганізації юридичної особи з позиції визнання виділу одним з її видів. *Вісник ХНУВС*–Bulletin of KhNUIA. 2022. № 2(97). С. 48-58. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/453- Article%20Text-1415-1-10-20220824.pdf

18. Чорнописька В. З. Громадські організації як основа формування

19. правової ідеології сучасного суспільства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету,* 2024. Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 36 5. С. 392-396. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp content/uploads/2025/01/59-2.pdf.

20. Олійник О. С. Концептуальні аспекти реформування інституту юридичної особи в умовах рекодифікації ЦК України, 2023. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/17471

21. Корпоративне право крізь призму судової практики: монографія. / за ред.І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 512 с.

22. Зеліско А. В. Юридичні особи в цивільному праві України : методичні вказівки для підготовки до семінарських занять та забезпечення самостійної роботи здобувачів другого курсу ОП «Право» (ОР Бакалавр) денної та заочної форми навчання спеціальності 081 «Право» [текст]. Івано-Франківськ, 2025.91 с. https://kcp.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/82/2025/02/metodychka-instytut-iurydychnykh-osib-v-ukraini_op-pravo-1.pdf

ГЛАВА 4

ОБ’ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ.

1. Поняття та види об’єктів цивільних прав

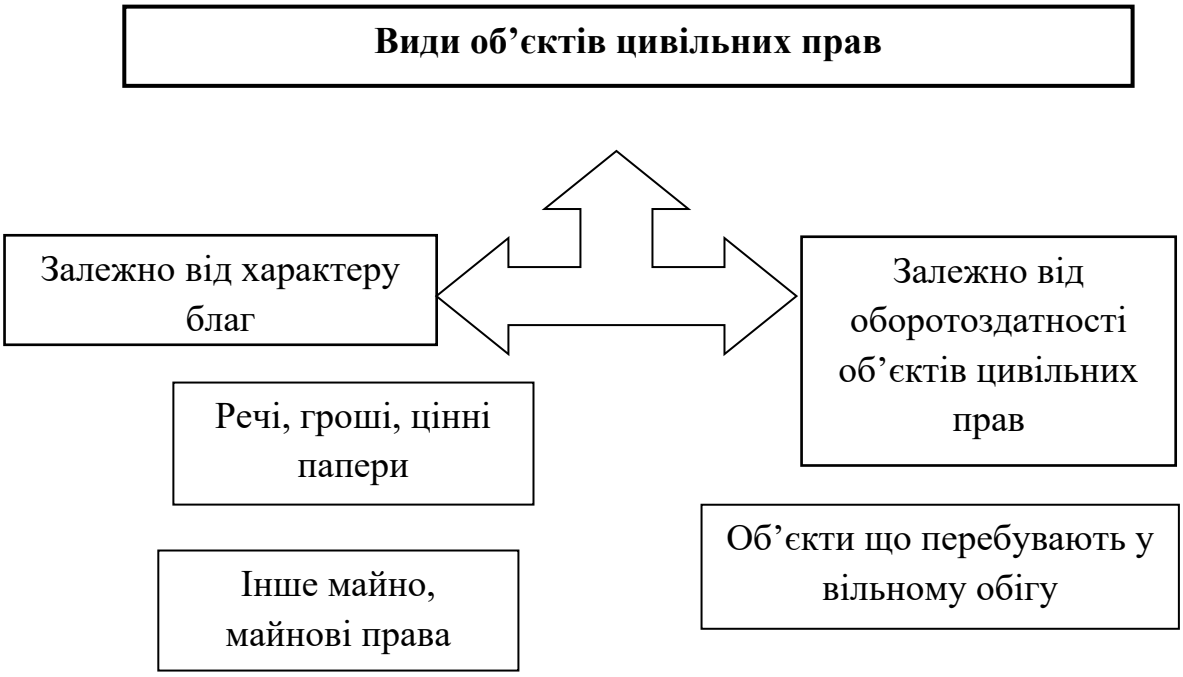
Об’єкти цивільних прав – речі, гроші, цінні папери, цифрові речі, майнові права, роботи та послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні та нематеріальні блага.

Об’єкти цивільних прав можуть існувати у матеріальному світі та/або цифровому середовищі, що обумовлює форму об’єктів, особливості набуття, здійснення та припинення цивільних прав і обов’язків щодо них.

Об'єкти цивільних прав можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином, якщо вони не вилучені з цивільного обороту, або не обмежені в обороті, або не є невід'ємними від фізичної чи юридичної особи.

Види об’єктів цивільних прав, перебування яких у цивільному обороті не допускається (об’єкти, вилучені з цивільного обороту) або перебування яких у цивільному обороті допускається за спеціальним дозволом (об’єкти, обмежено оборотоздатні), а також види об’єктів цивільних прав, що можуть належати лише певним учасникам обороту, встановлюються

Особливості оборотоздатності об’єктів незавершеного будівництва, майбутніх об’єктів нерухомості встановлюються законом.

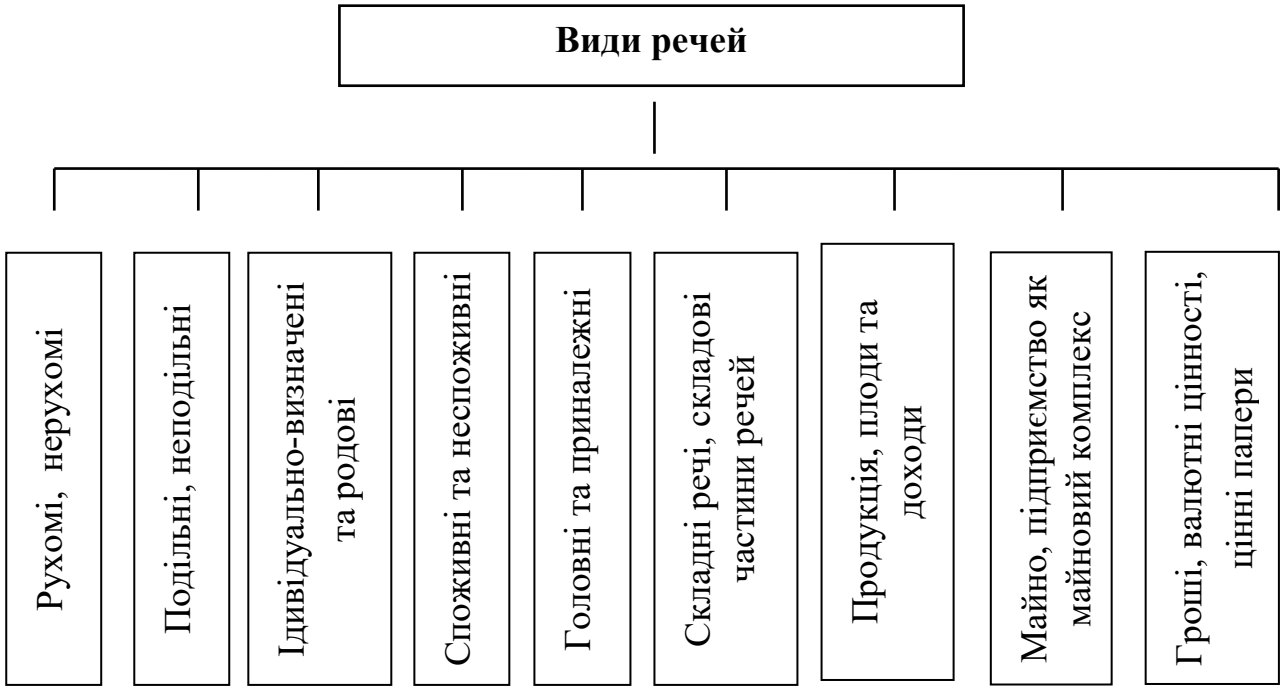
2. Класифікація речей у цивільному праві

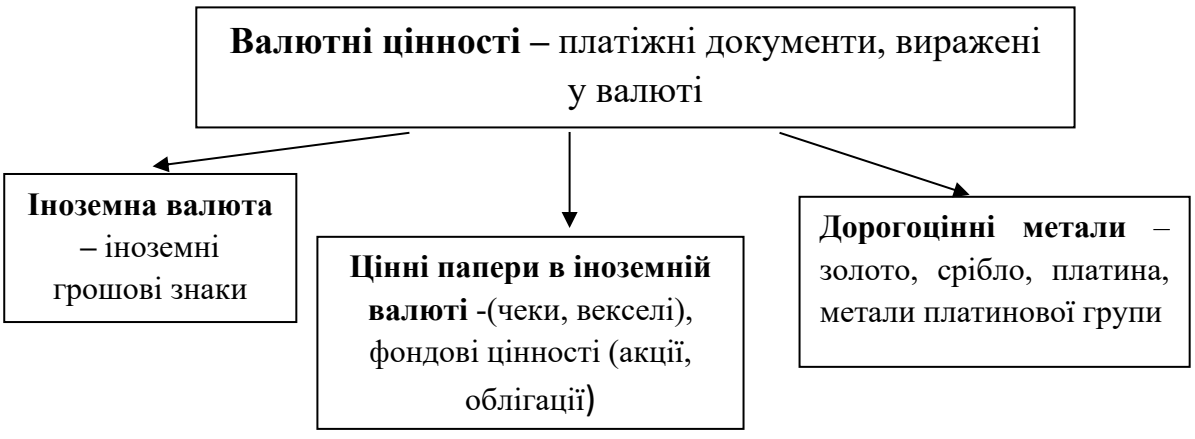
Речі – це предмети матеріального світу, щодо яких можуть виникати цивільні права та обов'язки.

Цифровою річчю **є** благо, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність: віртуальні активи, цифровий контент та інші блага, щодо яких застосовуються положення частини першої цієї статті.

Особливості правового режиму цифрових речей визначаються законом. До цифрових речей застосовуються положення цього Кодексу про речі, якщо інше не встановлено цим Кодексом, законом або не випливає із сутності цифрової речі.

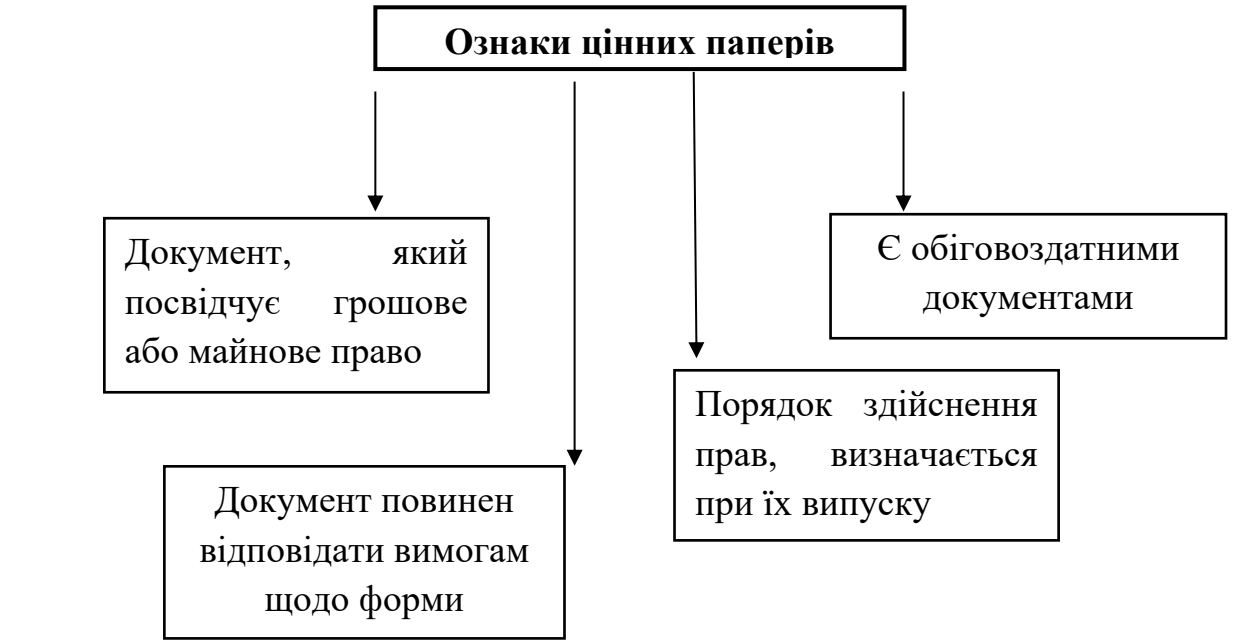
- **Рухомі речі** - речі, які можна вільно переміщувати у просторі, до **нерухомих речей** належать земельні ділянки та об'єкти розташовані на них, переміщення, яких не можливе без їх знецінення та зміни цільового призначення;
- **Подільні речі** – речі, які можна поділити без втрати їх цільового призначення;
- **Неподільні речі** – їх не можна поділити без втрати їх цільового призначення;
- **Речі визначені індивідуальними ознаками -** мають тільки їм властиві ознаки, що вирізняють їх з поміж інших однорідних речей;
- **Речі визначені родовими ознаками** – мають ознаки властиві всім речам того ж роду, та вимірюються кількістю, вагою;
- **Споживні речі –** речі, які внаслідок одноразового використання знищуються чи припиняють своє існування в первісній формі.
- **Неспоживні речі** – речі призначені для неодноразового використання та зберігають свою первісну форму протягом тривалого часу;
- **Головні речі та приналежні -** річ призначена для обслуговування основної (головної) речі та пов'язана з нею спільним призначенням є приналежною;
- **Складні речі –** це речі утворені з кількох речей, які формують єдине ціле, та використовуються за одним призначенням, **складові частини** – все те, що не може бути відокремлене від речі без її пошкодження та зміни цільового призначення;
- **Продукція, плоди, доходи –** це все те, що виробляється, добувається, одержується з речі чи приноситься з річчю;
- **Майно, майновий комплекс –** певна річ, сукупність речей, майнові права та обов'язки;
- **Гроші, валютні цінності, цінні папери –** законний платіжний засіб, обов'язковий до приймання за номінальною вартістю на всій території України.

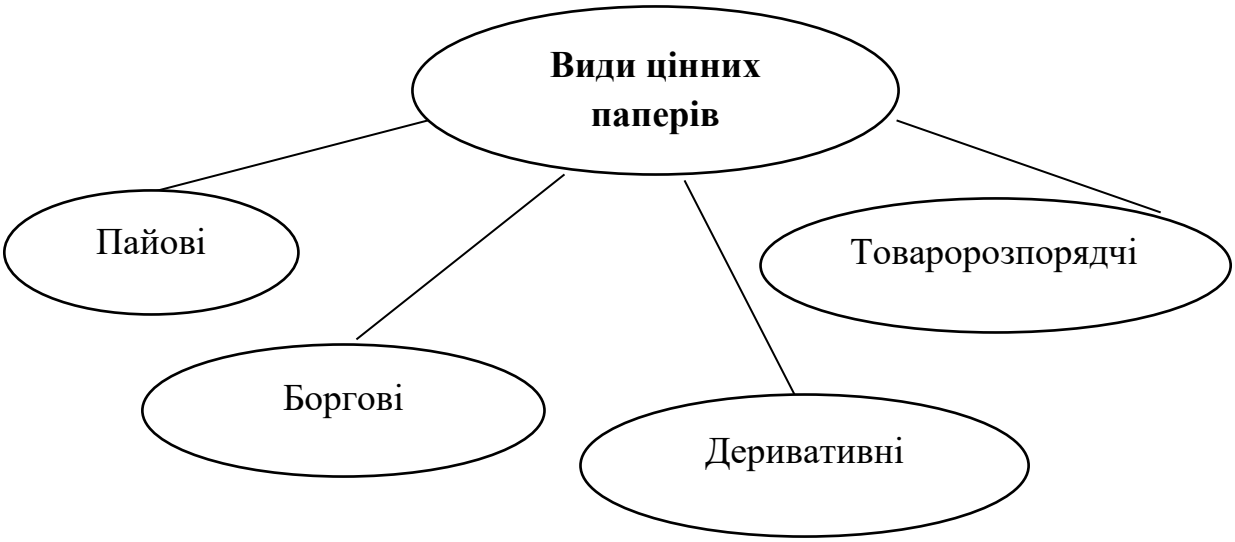

Тварини є особливим об'єктом цивільних прав. На них поширюється правовий режим речі, крім випадків, встановлених законом. Тварини, занесені до Червоної книги України, можуть бути предметом цивільного обороту лише у випадках та порядку, встановлених законом.

3. Цінні папери як об’єкти цивільно-правових відносин

Цінний папір як об’єкт цивільних прав, форма існування якого встановлюється законом, посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) та особи, яка має права на цінний папір, передбачає виконання зобов’язань за таким цінним папером, а також можливість передачі іншим особам прав на цінний папір та прав за цінним папером або обмеження такої можливості у випадках та порядку, передбачених законом.

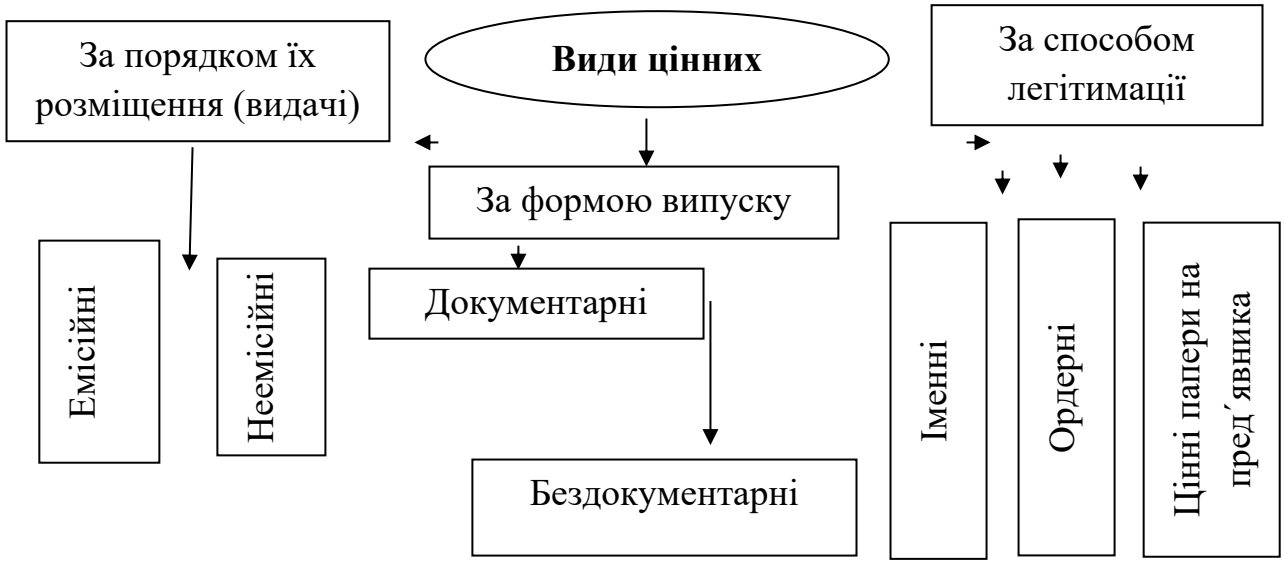

Пайові – цінні папери, які засвідчують участь власника таких цінних паперів (інвестора) у статутному капіталі та/або активах емітента (у тому числі активах, які знаходяться в управлінні емітента) та надають власнику зазначених цінних паперів (інвестору) право на отримання частини прибутку (доходу), зокрема у вигляді дивідендів, та інші права, встановлені законодавством, а також проспектом цінних паперів або рішенням про емісію цінних паперів;

Боргові цінні папери, які засвідчують відносини позики і передбачають зобов'язання емітента сплатити у визначений строк кошти, передати товари або надати послуги відповідно до зобов'язання;

Деривативні - цінні папери, що посвідчують право власника у визначених проспектом (рішенням про емісію цінних паперів) випадках та порядку вимагати від емітента придбання або продажу базового активу та/або реалізації встановлених проспектом (рішенням про емісію цінних паперів) прав щодо базового активу та/або здійснення платежу (платежів) залежно від значення базового показника.

Товаророзпорядчі – цінні папери, які надають їхньому держателю право розпоряджатися майном, вказаним у цих документа.

Емісійні – цінні папери, що посвідчують однакові права їх власників у межах одного випуску стосовно особи, яка бере на себе відповідні зобов’язання (емітент).

Документарні – випускаються у вигляді документів, виконаних на матеріальних носіях, у яких закріплюються необхідні реквізити цінного паперу.

Бездокументарні – вся інформація зберігається у спеціальному електронному реєстрі.

Іменні – права, посвідченні цінним папером, належать особі зазначеній у цінному папері.

Ордерні – права, посвідчені цінним папером, належать особі, зазначеній у цінному папері, яка може самі здійснювати ці права або призначити своїм розпорядженням іншу особу.

Цінні папери на пред’явника – прав, посвідчені цінним папером, належать пред’явникові цінного паперу.

Права на цінний папір та права за цінним папером

1. До особи, яка набула право на цінний папір, одночасно переходять у сукупності всі права, які ним посвідчуються (права за цінним папером).

2. Цінні папери за формою випуску (видачі) можуть бути на пред’явника, іменні або ордерні.

Права на цінний папір та права за цінним папером, що існують у паперовій формі, належать:

1) пред’явникові цінного папера (цінний папір на пред’явника);

2) особі, зазначеній у цінному папері (іменний цінний папір);

3) особі, зазначеній у цінному папері, яка може сама реалізувати такі права або призначити своїм наказом іншу уповноважену особу (ордерний цінний папір).

Виконання за цінним папером

Особа, яка розмістила (видала) ордерний цінний папір, та індосанти за ним відповідають перед його законним володільцем солідарно, якщо інше не встановлено законом. У разі задоволення вимоги законного володільця ордерного цінного паперу про виконання посвідченого цим папером зобов'язання однією або кількома особами з числа тих, хто зобов'язався за цінним папером, вони набувають право зворотної вимоги (регресу) щодо інших осіб, які зобов'язалися за цінним папером.

Відмова від виконання зобов'язання, посвідченого цінним папером, з посиланням на відсутність підстави зобов'язання або на його недійсність не допускається.

Володілець незаконно виготовленого або підробленого цінного паперу має право пред'явити особі, яка передала йому папір, вимоги про належне виконання зобов'язання, посвідченого цим папером, та про відшкодування збитків.

Отже, інститут об’єктів цивільних прав - один із фундаментальних інститутів цивільного права. Оборотоздатність об’єктів, встановлення їх правового режиму дозволяє на практиці застосовувати відповідні законодавчі норми та здійснювати належну охорону і захист прав та інтересів учасників цивільних правовідносин.

Контрольні питання до теми «Об’єкти цивільних прав»:

1. Загальна характеристика об’єктів та речей у цивільному праві.
2. Які об’єкти цивільних прав є оборотоздатними?
3. Розкрийте зміст понять «речі» та «майно».
4. Поняття та класифікація речей у цивільному праві.
5. За якими критеріями тварини є особливим об’єктом цивільних прав?
6. Що таке валютні цінності і чим вони відрізняються від інших об’єктів цивільних прав?
7. Надайте характеристику цінному паперу як об’єкту цивільних прав.
8. Які групи цінних паперів виділено в цивільному обороті?
9. В чому полягає державна реєстрація прав нерухоме майно?

Рекомендована літертурадо теми «Об’єкти цивільних прав»

1. Вороніна Н.В. До питання оборотоздатності об’єктів цивільних прав. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* С. 131–133. URL: http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo06/part_1/32.pdf
2. Даниленко О.В. Правовий режим грошей як об’єкт цивільних прав : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : 12.00.03. Харків, 2017. 19 с.
3. Заіка Ю., Скрипник В. Інформація в системі об’єктів цивільних прав. *Підприємництво, господарство і право. 2017. Вип. 1*. С. 240–245.
4. Скрипник В. Донорські органи як об’єкти цивільних правовідносин. *Підприємництво, господарство і право. 2018. Вип. 5*. С. 62–67.
5. Спасибо-Фатєєва І.В. Види об’єктів цивільних прав. *Часопис цивілістики.* 2015. Вип. 18. С. 13–18.
6. Шемет У.Р., Косяченко К.Е. Об’єкти цивільних прав: особливості та парадокси їх визначення. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки.* 2019. Том 30 (69). № 6. С. 56-60

7. Соловйов Б.О. Інформація як об’єкт цивільних прав в оновленому цивільному кодексі України: проблеми визначення та основних ознак. *Часопис Київського університету права.* 2021. № 1. С. 207–212.

8. Сафончик О.І. Об’єкти цивільних прав: окремі проблеми рекодифікації цивільного зако-нодавства України. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. м. Чернівці, 04 березня 2021 р.Сучасні тенденції розвитку законодавства України в контексті проведення державних реформ. С. 214–218

9. Сафончик О.І. Загальна характеристика цивільних правовідносин в сфері інформаційних технологій. *Юридичний вісник.* 2024. № 2. С. 45–51.

10. Скрипник В.Л. доктринальне поняття об’єктів цивільних прав та їх система в умовах ре-кодифікації. *Вісник Маріупольського державного університету* 2022. Вип. 23-24. С. 17–21.

11. Скрипник В.Л. Теоретичні і методологічні проблеми об’єктів цивільних прав: монографія. Кременчук: Вид. Щербатих О.В. 2020. 233 с.

12. Грабар Н.М. Об’єкти цивільних прав в оновленому цивільному законодавстві окремі проблеми рекодифікації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2025. № 87. Т. 1. С. 201-205.

13. Шемет Н., Косяченко К. Об’єкти цивільний прав: особливості та парадокси їх визначення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2019. № 6. Т. 30 (69). С. 56-60.

14. Марценко Н.,Кучарська Х. Перспектива визнання нових об’єктів цивільних правовідносин. *Актуальні проблеми правознавства.* 2020. № 3. С. 146-152.

15. Юнацький М.О., Абдельфатах А.С. Науково-технічна інформація як об’єкт цивільних правовідносин: законодавчий та доктринальний підходи. 2022. № 4. Juris Europensis Scientia.

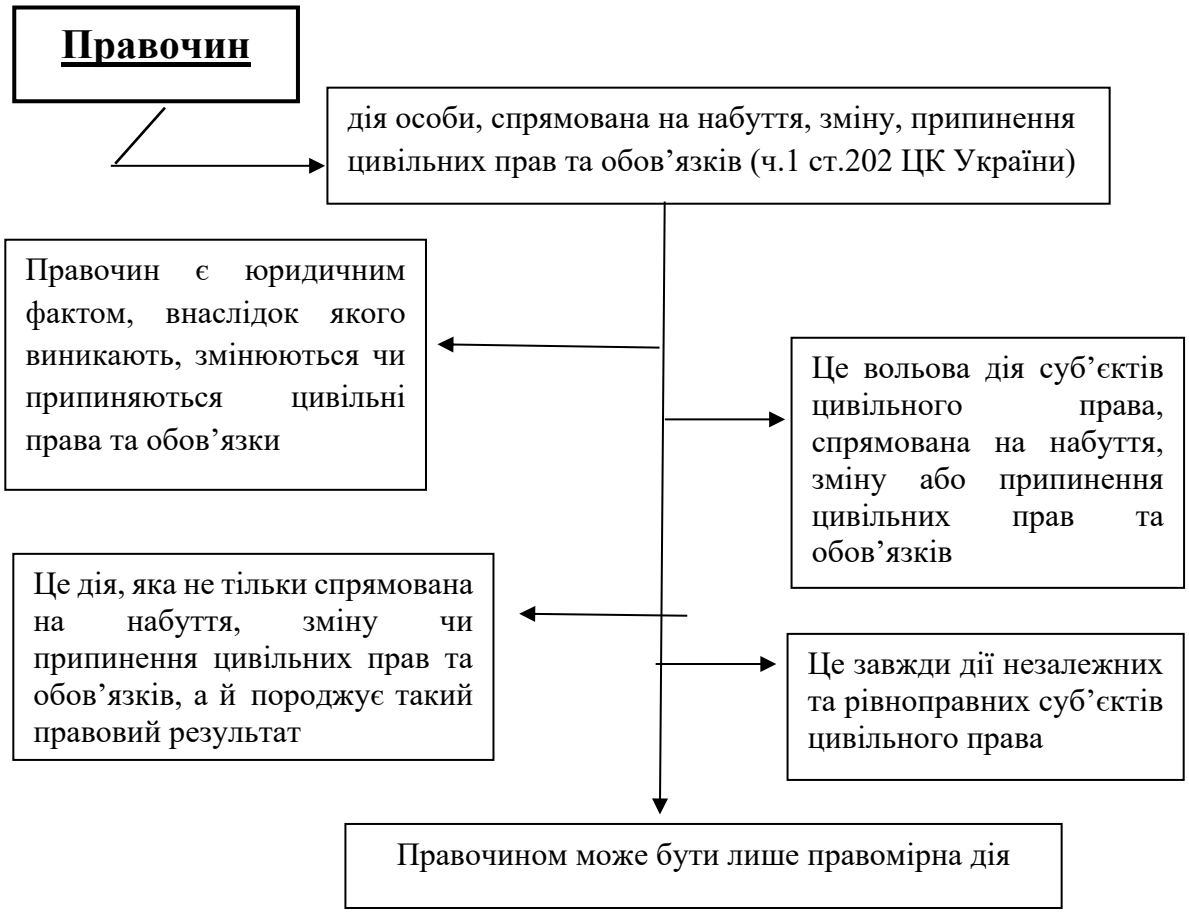
16. Заболотна Н.Я. Інформація як самостійний об’єкт цивільного права: теоретичне дослідження. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 1. С. 104-106.

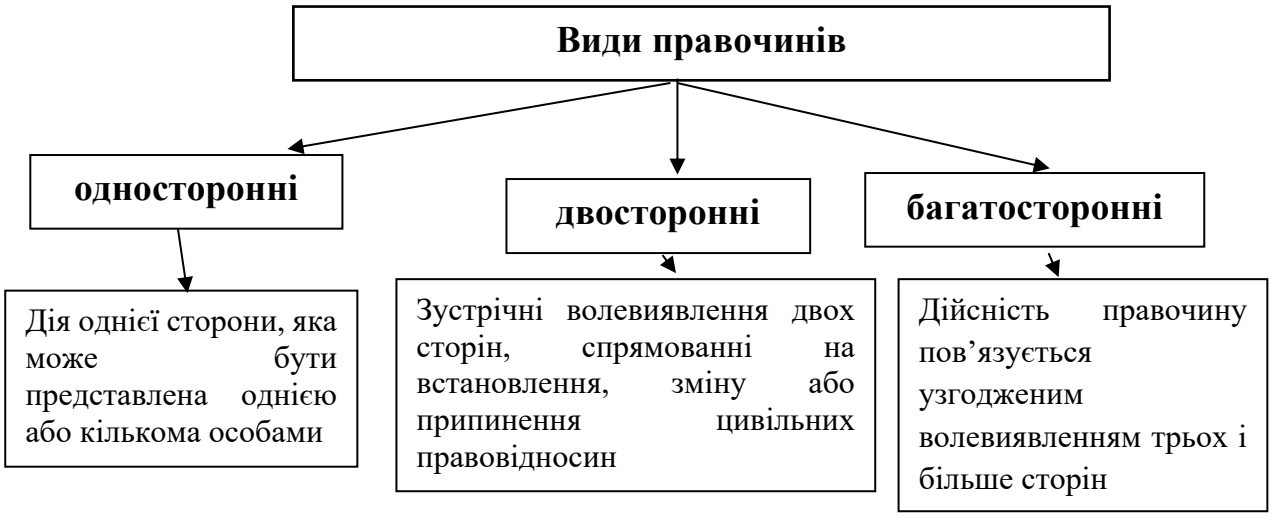
17. Стефанишин Н.М., Схаб-БучинськаТ.Я. Штучний інтелект в системі об’єктів цивільних прав. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 25. С. 126-131.

ГЛАВА 5

ПРАВОЧИНИ

1. Поняття та ознаки правочину. Класифікація правочинів

Реальні

Вважаються укладеними з моменту фактичного передання речі або грошей

Консенсуальні

Вважаються укладеними з моменту досягнення згоди за всіма істотними умовами

Оплатні

Дії сторін пов'язанні з майновим інтересом - дії однієї сторони відповідає обов'язок іншої вчинити зустрічну дію, пов'язану з наданням майна

Безоплатні

Правочини становлять правовий інтерес лише для однієї сторони, друга сторона зустрічного майнового задоволення не отримує

Абстрактні

Визначено підставу (мету) їх здійснення

Каузальні

Не визначено підстави(мети) їх здійснення

Строкові

Характеризуються наявністю строків дії цивільних прав та обов'язків сторін: виражено момент виникнення прав та обов'язків, тривалість існування зобов'язання

Безстрокові

Не визначено терміну чинності правочину: правочин, як правило, негайно набирає чинності і припиняється на вимогу однієї із сторін зобов'язання

Умовні правочини

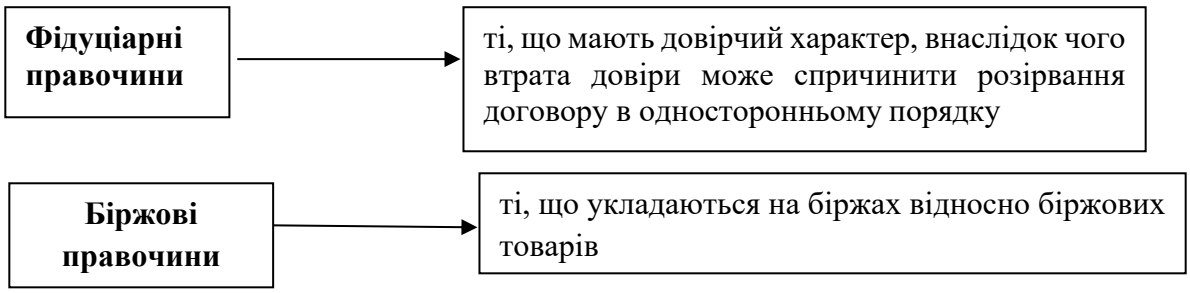
Це правочини у яких виникнення, зміна або припинення цивільних прав і обов'язків пов'язується із настанням якоїсь події

Умова може бути

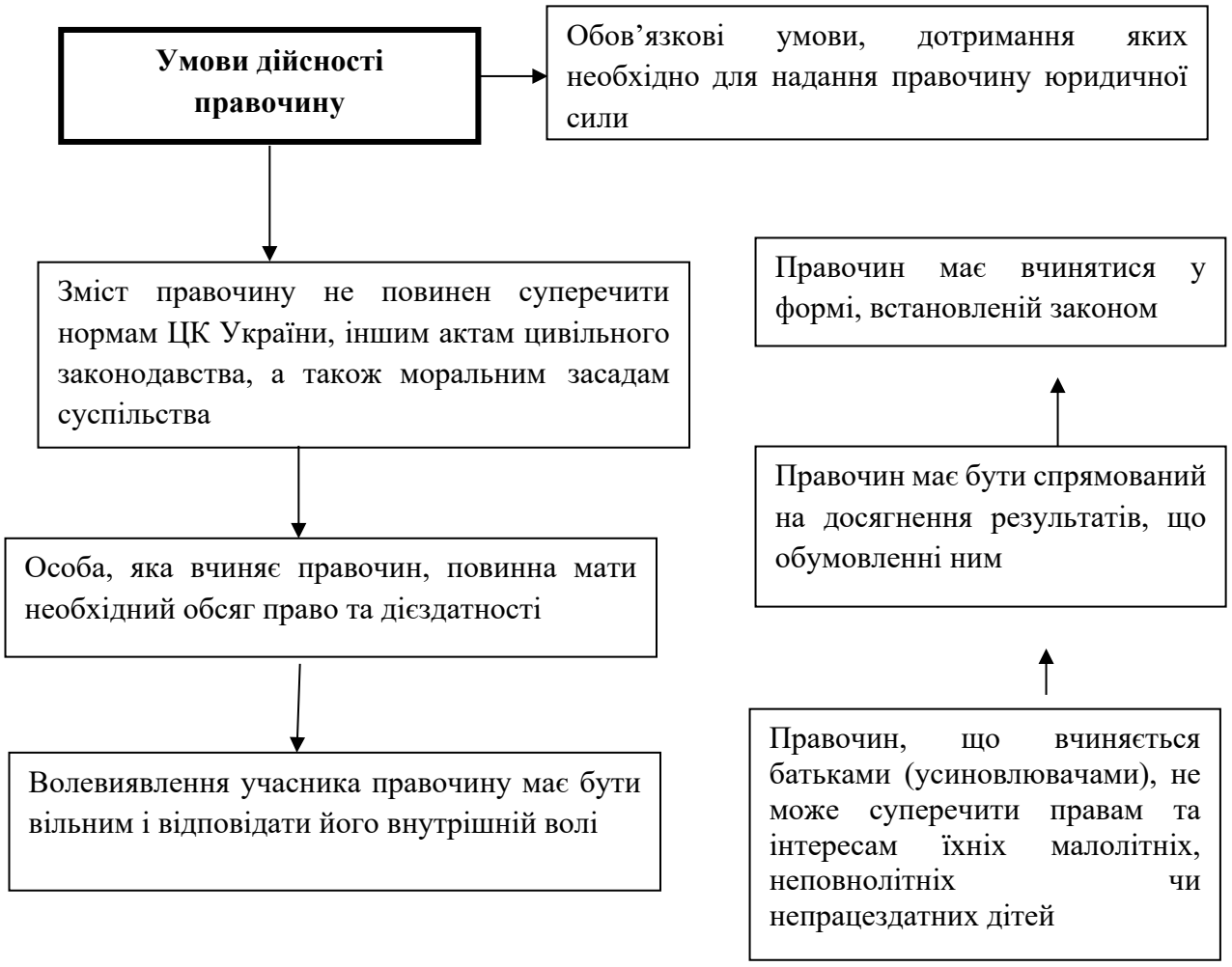
Відкладальною

Скасувальною

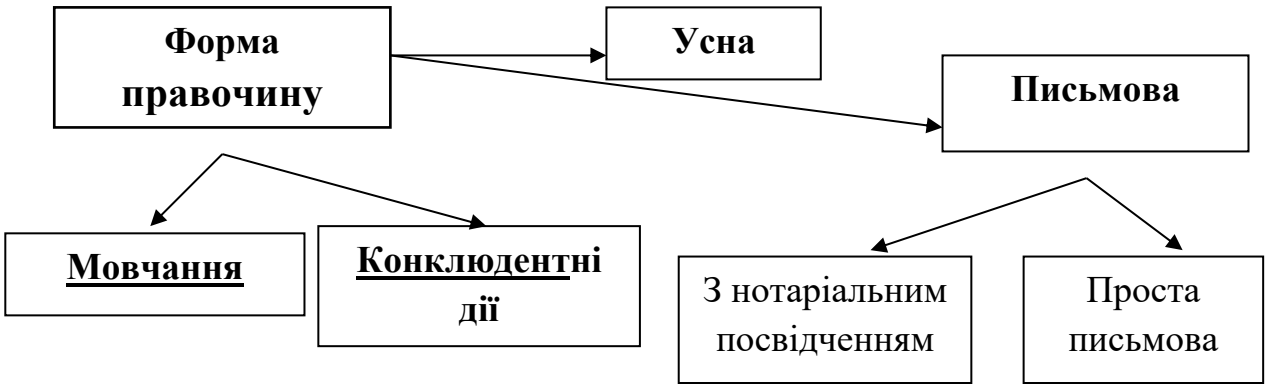
Виділяють також:

2. Умови дійсності правочину

3. Форма правочину

Мовчання → В такий спосіб воля особи до вчинення правочину може виражатись лише у випадках визначених законом або договором

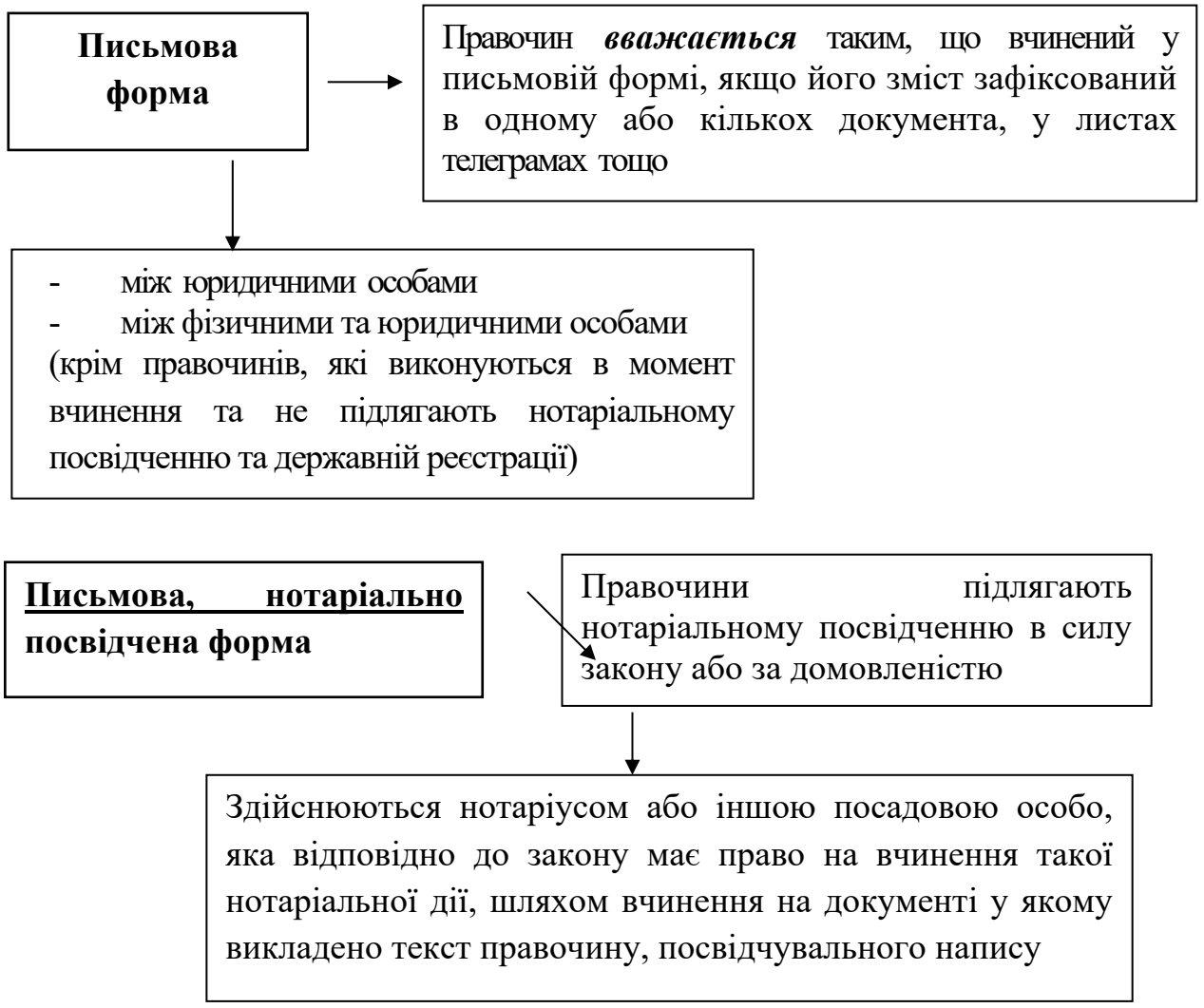
Якщо наймач продовжує користуватися майном після закінчення строку договору, а наймодавець з цим погоджується, то договір вважається продовженим на невизначенний строк. Факт відсутності заперечення (мовчання) в даному випадку набуває значення юридичної дії

Конклюдентна форма → Передбачає встановлене волевиявлення особи, спрямоване на укладення правочинів

Укладення договору перевезення пасажирів метрополітену шляхом проходу через турнікет

→ Передбачена для правочинів, що повністю виконуються **сторонами** в момент їх вчинення

Збіг у часі двох стадій - виникнення зобов'язання та його припинення шляхом виконання

Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони, або надсилалися ними до інформаційно-комунікаційної системи, що використовується сторонами. У разі якщо зміст правочину зафіксований у кількох документах, зміст такого правочину також може бути зафіксовано шляхом посилання в одному з цих документів на інші документи, якщо інше не передбачено законом.

Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо він підписаний його стороною (сторонами).

Правочин, який вчиняє юридична особа, підписується особами, уповноваженими на це її установчими документами, довіреністю, законом або іншими актами цивільного законодавства.

Використання при вчиненні правочинів факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного, електронного або іншого копіювання, електронного підпису або іншого аналога власноручного підпису допускається у випадках, встановлених законом, іншими актами цивільного законодавства, або за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідного аналога їхніх власноручних підписів, або іншим чином врегульовується порядок його використання сторонами.

Якщо фізична особа у зв'язку з хворобою або фізичною вадою не може підписатися власноручно, за її дорученням текст правочину у її присутності підписує інша особа.

Підпис іншої особи на тексті правочину, що посвідчується нотаріально, засвідчується нотаріусом або посадовою особою, яка має право на вчинення такої нотаріальної дії, із зазначенням причин, з яких текст правочину не може бути підписаний особою, яка його вчиняє.

Підпис іншої особи на тексті правочину, щодо якого не вимагається нотаріального посвідчення, може бути засвідчений відповідною посадовою особою за місцем роботи, навчання, проживання або лікування особи, яка його вчиняє.

Необхідною умовою укладення деяких договорів є їх державна реєстрація

ст. 210 ЦК України	Правочин підлягає державній реєстрації лише у випадках, встановлених законом
	Такий правочин є вчиненим з моменту його державної реєстрації
	Перелік органів, які здійснюють державну реєстрацію, порядок реєстрації, а також порядок ведення відповідних реєстрів встановлюється законом

Державній реєстрації підлягають:

- договори купівлі - продажу нерухомого майна
- договір про передачу нерухомого майна під виплати ренти
- договір найму будівлі укладений на строк не менше одного року
- інші договори

1. Обов’язковій реєстрації прав підлягає право власності на нерухоме майно фізичних та юридичних осіб, у тому числі іноземців та осіб без громадянства, іноземних юридичних осіб, міжнародних організацій, іноземних держав, а також територіальних громад в особі органів місцевого самоврядування та держави в особі органів, уповноважених управляти державним майном

2. Реєстрації підлягають права власності тільки на об’єкти нерухомого майна, будівництво яких закінчено та які прийнято в експлуатацію у встановленому порядку

3. Реєстрація здійснюються головним чином для перевірки законності в змісті правочину, а також має за мету облік прав, які виникають з правочину. При порушенні правил реєстрації правочинів для яких це обов'язково, правочин не може мати юридичної сили

4. Місце вчинення правочину

Місцем вчинення правочину → Зазначене у правочині місце його вчинення

Якщо у правочині не вказане місце його вчинення, то: → Місцем вчинення одностороннього правочину є місце вираження волі сторін

↓

Місцем вчинення двостороннього багатостороннього) правочину - договору є місце проживання фізичної особи або місцезнаходження юридичної особи, яка зробила пропозицію укласти договір

Якщо інше не передбачено самим договором, місцем укладення вважається місце проживання оферента (фізичної особи), місцезнаходження оферента – юридичної особи. Якщо встановити оферента в силу якихсь причин неможливо, місцем укладання договору слід вважати місце вчинення (підписання, посвідчення, досягнення усної домовленості)

5. Тлумачення змісту правочину

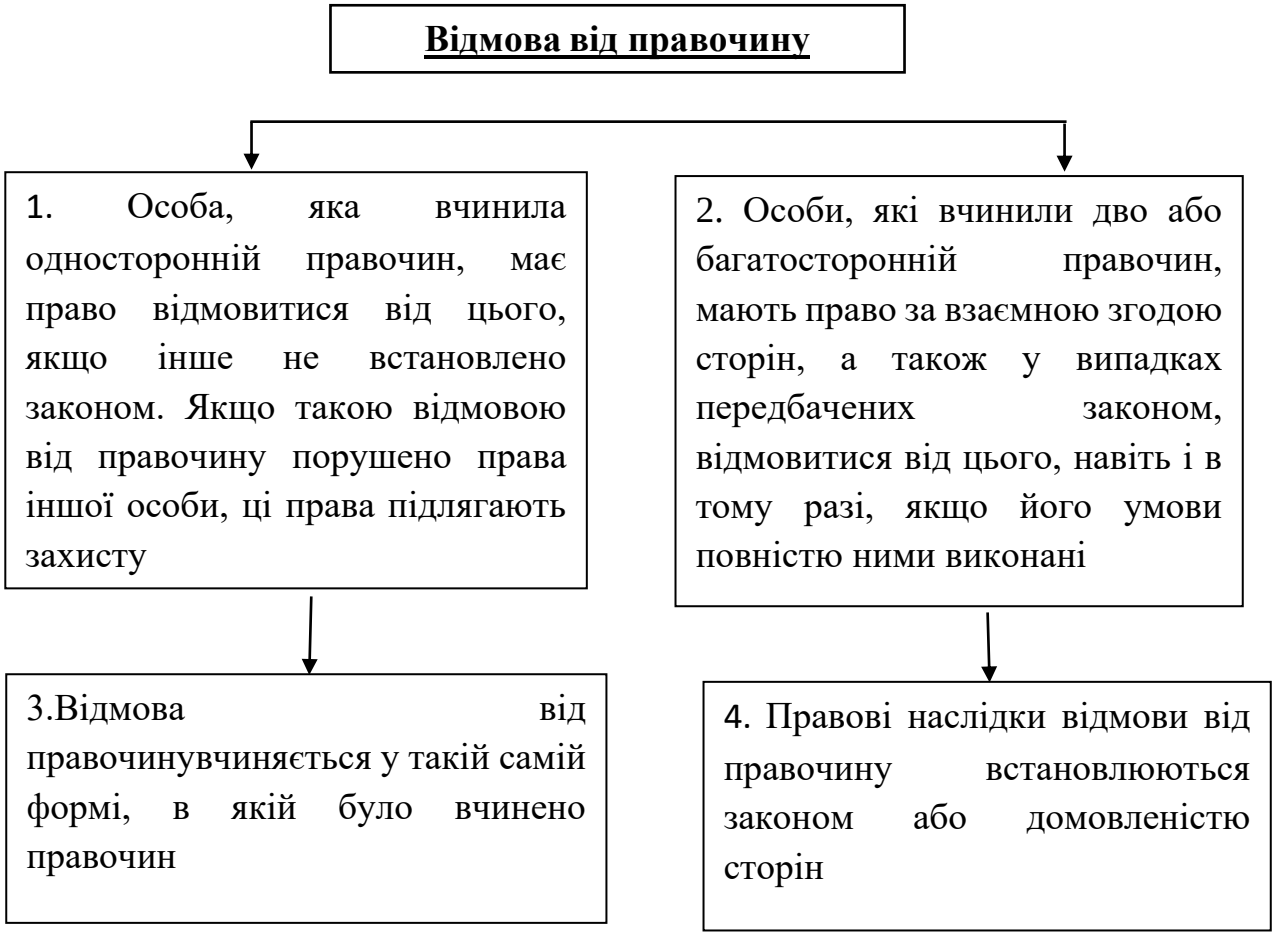
Головними правилами для	1.	Якщо незрозуміло буквальний зміст правочину. то необхідно тлумачити його відповідно до його сутності, згідно з принципами справедливості та добросовісності учасників правочину
	2.	Якщо одна частина правочину не підлягає тлумаченню, то ця частина тлумачиться за допомогою іншої, зрозумілої частини

	3.	При встановленні змісту правочину важливим є надати йому такого змісту, за яким він стає законним та дійсним.
	4.	Якщо у самого правочину неможливо зрозуміти його зміст через недостатнє визначення юридичних відносин, які встановлює правочин, то необхідно звернутись до законодавства на випадок, коли сторони неналежним чином визначили свої правовідносини
	5.	Якщо правочин двохзначний, та якщо за одним змістом тягне для особи, зобов'язаної за правочином, більш тяжкі наслідки, ніж для іншої, то правочин тлумачиться на користь зобов'язаної особи
	6.	Якщо всі спроби визначити правочин позитивно, стають безуспішними, то правочин вважається недійсним, тобто воля учасників виражена недостатньо, щоб встановити між ними будь - які юридичні відносини.

При тлумаченні змісту правочину беруться до уваги однакове для всього змісту правочину значення слів і понять, а також загальноприйняте у відповідній сфері відносин значення термінів

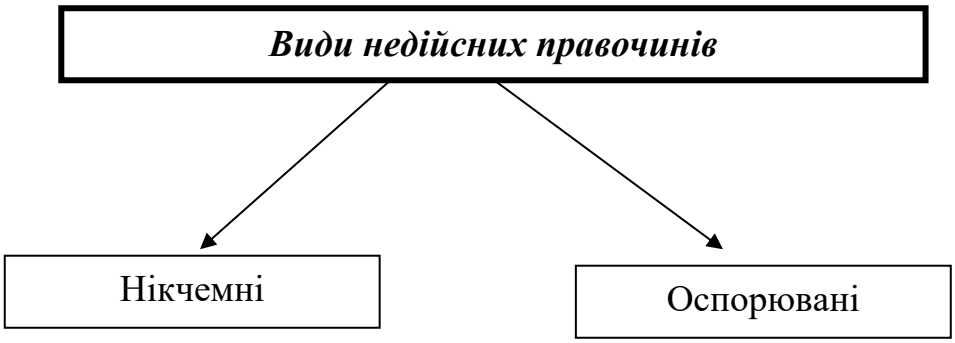
Якщо буквальне значення слів і понять, а також загальноприйняте у відповідній сфері значення термінів не дає змоги з'ясувати зміст окремих частин правочину, їхній зміст встановлюється порівнянням відповідної частини правочину зі змістом інших його частин, усім його змістом, намірами сторін

Якщо немає можливості визначити справжню волю особи, яка вчинила правочин, до уваги беруться мета правочину, зміст попередніх переговорів, установлена практик відносин між сторонами, звичаї ділового обороту, подальша поведінка сторін, текст типового договору та інші обставини, що мають істотне значення

6. Недійсні правочини

Недійсний правочин це правочин, який укладений З порушенням умов, визначених законом, і які Є необхідними для його дійсності. Недійсність правочину означає, що дія, вчинена виглядом правочину, не створює правових наслідків, на яке вона була спрямована

Нікчемні правочини	*Оспорювані правочини*
Вчиненні з порушенням обов'язкової письмової та нотаріальної форми	Вчиненні неповнолітньою особою поза межами її цивільної дієздатності
Вчиненні малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності	Вчинені фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена за межами її цивільної дієздатності
Вчиненні у випадках, передбачених законом, без дозволу органів опіки та піклування	Вчинені дієздатною особою, яка в момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій і (чи) не могла керувати ними
Вчиненні недієздатною фізичною особою	Вчинені юридичною особою, що не мала права їх вчиняти
Правочин, що порушують публічний порядок	Вчинені під впливом помилки
Удавані правочини (вчинено сторонами для приховання іншого правочину, який насправді вчинили)	Вчинені під впливом обману
	Вчинені під впливом насильства
	Вчиненні внаслідок злочинної. домовленості представника однієї сторони з другою стороною
	Вчиненні під впливом тяжкої обставини
	Фіктивні правочини (вчинені без наміру створити правові наслідки,

	що обумовлюються цим правочином)

Правові наслідки визнання правочину недійсним

Нікчемний правочин або правочин, визнаний судом недійсним, є недійсним з моменту його вчинення (ч. 1 ст.236 ЦК України).

↓

Недійсний правочин не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю (ч.1 ст.216 ЦК України).

↓

У разі недійсності правочину кожна із сторін зобов'язана повернути другі стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконанні роботи, наданій послузі, відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування.

↓

Якщо за недійсним правочином права та обов'язки передбачалися лише на майбутнє, можливість настання їх у майбутньому припиняється (ч.2 ст.236 ЦК України).

↓

У випадку визнання правочину недійсним кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні в натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину – двостороння реституція. У разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає в користуванні майном, виконаній роботі, наданій послузі, – відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування

Чинна редакція	Запропонована редакція
Стаття 202. Поняття та види правочинів 1. Правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. 2. Правочини можуть бути односторонніми та дво- чи багатосторонніми (договори). 3. Одностороннім правочином є дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами. Односторонній правочин може створювати обов'язки лише для особи, яка його вчинила. Односторонній правочин може створювати обов'язки для інших осіб лише у випадках, встановлених законом, або за домовленістю з цими особами. 4. Дво- чи багатостороннім правочином є погоджена дія двох або більше сторін. 5. До правовідносин, які виникли з односторонніх правочинів, застосовуються загальні положення про зобов'язання та про договори, якщо це не суперечить актам цивільного законодавства або суті одностороннього правочину.	**Стаття 207. Правочин** 1. Правочин – це дія особи, спрямована на набуття, зміну, **зупинення, поновлення,** припинення цивільних прав і цивільних обов'язків.
Стаття 202. Поняття та види правочинів 1. Правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. 2. Правочини можуть бути односторонніми та дво- чи багатосторонніми (договори). 3. Одностороннім правочином є дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами. Односторонній правочин може створювати обов'язки для домовленістю з цими особами. 4. Дво- чи багатостороннім правочином є погоджена дія двох або більше сторін. 5. До правовідносин, які виникли з односторонніх правочинів, застосовуються загальні положення про зобов'язання та про договори, якщо це не суперечить актам цивільного законодавства або суті одностороннього правочину.	**Стаття 208. Односторонній правочин** 1. Одностороннім правочином є дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами. Односторонній правочин може створювати обов'язки лише для особи, яка його вчинила. Односторонній правочин може створювати обов'язки для інших осіб лише у випадках, що їх визначено законом, або за домовленістю з такими особами. 2. До відносин, що виникли з односторонніх правочинів, застосовують загальні приписи про зобов'язання та про інших осіб лише у випадках, встановлених законом, або за договори, якщо це не суперечить актам цивільного
Стаття 626. Поняття та види договору 1. Договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. 2. Договір є одностороннім, якщо одна сторона бере на себе обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або утриматися від них, а друга сторона наділяється лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої сторони. 3. Договір є двостороннім, якщо правами та обов'язками наділені обидві сторони договору. 4. До договорів, що укладаються більш як двома сторонами (багатосторонні договори), застосовуються загальні положення про договір, якщо це не суперечить багатосторонньому характеру цих договорів.	**Стаття 209. Договір як правочин** 1. Договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну, **зупинення, поновлення,** припинення цивільних прав і цивільних обов'язків. 2. Договір є **односторонньо зобов'язувальним**, якщо одна сторона бере на себе обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення, а другу сторону наділено лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої сторони. 3. Договір є **двосторонньо зобов'язувальним**, якщо правами та обов'язками наділено **всі** сторони договору. 4. До договорів, що їх укладають більше як дві сторони (багатосторонні договори), застосовують загальні **приписи** про договір, якщо це не суперечить багатосторонньому **характерові** таких договорів. 5. Договір є відплатним, якщо **іншого** не **визначено** договором, законом або не випливає із суті договору.

5. Договір є відплатним, якщо інше не встановлено договором, законом або не випливає із суті договору.	**6. Приписи глави 13 цього Кодексу про договори застосовують до інших правочинів, якщо іншого не випливає із закону або суті правочину.**
Стаття 627. Свобода договору 1. Відповідно до статті 6 цього Кодексу сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості. 2. У договорах за участю фізичної особи – споживача враховуються вимоги законодавства про захист прав споживачів.	**Стаття 210.** Свобода договору 1. Відповідно до статті **7** цього Кодексу сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог справедливості та розумності. 2. У договорах за участю споживача враховують вимоги законодавства про захист прав споживачів.
Стаття 628. Зміст договору 1. Зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які єобов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства. 2. Сторони мають право укласти договір, в якому містяться елементи різних договорів (змішаний договір). До відносин сторін у змішаному договорі застосовуються у відповідних частинах положення актів цивільного законодавства про договори, елементи яких містяться у змішаному договорі, якщо інше не встановлено договором або не випливає із суті змішаного договору.	**Стаття 211.** Зміст договору 1. Зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства.
Стаття 629. Обов'язковість договору 1. Договір є обов'язковим для виконання сторонами.	**Стаття 212.** Обов'язковість **додержання** договору **(pacta sunt servanda)** 1. Договір є обов'язковим для виконання сторонами.
Стаття 630. Типові умови договору 1. Законом або договором може бути встановлено, що окремі умови договорів визначаються відповідно до типових умов договорів (типових договорів) та примірних договорів певного виду. Кабінет Міністрів України, органи державної влади, уповноважені Кабінетом Міністрів України або законом, можуть рекомендувати орієнтовні умови договорів (примірні договори), а у визначених законом випадках - затверджувати типові договори. Сторони не можуть відступати від змісту типових умов договорів (типових договорів), але мають правоконкретизувати їх. Сторони мають право за взаємною згодою змінювати окремі умови, передбачені примірним договором, або доповнювати його зміст. Зміст договору, що укладається на підставі державного замовлення, має відповідати такому замовленню. 2. Якщо у договорі не міститься посилання на типові умови, такі типові умови можуть застосовуватись як звичай ділового обороту, якщо вони відповідають вимогам статті 7 цього Кодексу.	**Стаття 213. Типові та примірні договори** **1. Типовий договір підлягає затвердженню законом або актом органу державної влади. Відступ від умов типового договору недопустимий, крім випадків, що їх визначено законом та/або типовим договором. Сторони мають право конкретизувати умови типового договору, якщо іншого не визначено законом.** **2. Примірний договір затверджує або рекомендує орган державної влади, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування. Договір, укладений на основі примірного договору, може встановлювати зміни його умов, якщо іншого не визначено законом та/або примірним договором.** **3. Якщо сторони укладають договір з посиланням на типовий або примірний договір, умови такого договору вносять до змісту договору сторін у частині, що не суперечить індивідуально погодженим умовам і закону.**
Стаття відсутня	**Стаття 214. Стандартні умови договору** **1. Стандартними умовами договору є приписи, підготовлені однією стороною для багаторазового використання та внесені до договору без індивідуального погодження іншою стороною.**

	2. Стандартні умови вносять до договору, якщо в ньому зазначено про їх застосування та іншій стороні надана можливість ознайомлення з їхнім змістом до укладення договору. **3. У разі невідповідності індивідуально погодженої умови стандартній умові перевагу надають індивідуально погодженій умові.** **4. Якщо кожна із сторін посилається на власні стандартні умови, вважають, що договір укладено на узгоджених умовах і на тих стандартних умовах, що подібні за змістом.** **Умови, щодо яких сторони не досягли згоди, не є частиною договору.** **5. Якщо договір не містить посилання на стандартні умови, їх застосовують як звичай ділового обороту відповідно до статті 8 цього Кодексу.**
Стаття 631. Строк договору 1. Строком договору є час, протягом якого сторони можуть здійснити свої права і виконати свої обов'язки відповідно до договору. 2. Договір набирає чинності з моменту його укладення, якщо інше не визначено законом або договором. 3. Сторони можуть встановити, що умови договору застосовуються до відносин між ними, які виникли до його укладення. 4. Закінчення строку договору не звільняє сторони від відповідальності за його порушення, яке мало місце під час дії договору.	**Стаття 215.** Строк договору 1. Строком договору є період, протягом якого сторони можуть реалізувати свої права і виконати свої обов'язки відповідно до договору. 2. Договір **набуває** чинності з моменту його укладення, якщо **іншого** не визначено законом або договором. 3. Сторони можуть встановити, що умови договору застосовують до відносин між ними, які виникли до укладення договору (ex tunc). 4. Закінчення строку договору не звільняє **сторін** від відповідальності за його невиконання, яке мало місце під час дії договору.
Стаття 632. Ціна 1. Ціна в договорі встановлюється за домовленістю сторін. У випадках, встановлених законом, застосовуються ціни (тарифи, ставки тощо), які встановлюються або регулюються уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування. 2. Зміна ціни після укладення договору допускається лише у випадках і на умовах, встановлених договором або законом. 3. Зміна ціни в договорі після його виконання не допускається. 4. Якщо ціна у договорі не встановлена і не може бути визначена виходячи з його умов, вона визначається виходячи із звичайних цін, що склалися на аналогічнітовари, роботи або послуги на момент укладення договору.	**Стаття 216.** Ціна 1. Ціну в договорі встановлюють за домовленістю сторін. У випадках, визначених законом, застосовують ціни (тарифи, ставки тощо), що їх встановлюють або регулюють уповноважені органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування. 2. Зміна ціни після укладення договору допустима лише у випадках і на умовах, встановлених договором або законом. 3. Зміна ціни в договорі після його виконання **недопустима**. 4. Якщо ціну в договорі не встановлено і не може бути визначено з його умов, її визначають, ґрунтуючись на звичайних цінах на аналогічні товари, роботу або послуги на момент укладення договору.
Стаття 633. Публічний договір 1. Публічним є договір, в якому одна сторона - підприємець взяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звернеться (роздрібна торгівля, перевезення транспортом загального користування, послуги зв'язку, медичне, готельне, банківське обслуговування тощо). 2. Умови публічного договору встановлюються однаковими для всіх споживачів, крім тих, кому за законом надані відповідні пільги. 3. Підприємець не має права надавати переваги одному споживачеві перед іншим щодо	**Стаття 217.** Публічний договір 1. Публічним є договір, в якому одна сторона – професіонал бере на себе обов'язок **продати товари, виконати роботу або надати послуги** кожному, хто до неї звернеться (роздрібна торгівля, перевезення транспортом загального користування, послуги зв'язку, медичне, готельне, банківське обслуговування тощо). 2. Умови публічного договору встановлюють однаковими для всіх споживачів, крім тих, яким за законом надано відповідні пільги. 3. Професіонал не має права надавати переваги одному споживачеві **стосовно іншого** щодо укладення публічного договору, якщо **іншого** не встановлено законом.

укладення публічного договору, якщо інше не встановлено законом. 4. Підприємець не має права відмовитися від укладення публічного договору за наявності у нього можливостей надання споживачеві відповідних товарів (робіт, послуг).У разі необгрунтованої відмови підприємця від укладення публічного договору він має відшкодувати збитки, завдані споживачеві такою відмовою. 5. Актами цивільного законодавства можуть бути встановлені правила, обов'язкові для сторін при укладенні і виконанні публічного договору. 6. Умови публічного договору, які суперечать частині другій цієї статті та правилам, обов'язковим для сторін при укладенні і виконанні публічного договору, є нікчемними.	4. Професіонал не має права відмовити в укладенні публічного договору за наявності можливості надання споживачеві відповідних товарів (робіт, послуг). У разі необґрунтованої відмови професіонала від укладення публічного договору він має відшкодувати збитки, завдані споживачеві такою відмовою. 5. Акти цивільного законодавства можуть містити приписи, обов'язкові для сторін **щодо** укладення і виконання публічного договору. 6. Умови публічного договору, що не відповідають частині другій цієї статті та приписам, обов'язковим для сторін **щодо** укладення і виконання публічного договору, є нікчемними.
Стаття 634. Договір приєднання 1. Договором приєднання є договір, умови якого встановлені однією із сторін у формулярах або інших стандартних формах, який може бути укладений лише шляхом приєднання другої сторони до запропонованого договору в цілому. Друга сторона не може запропонувати свої умови договору. 2. Договір приєднання може бути змінений або розірваний на вимогу сторони, яка приєдналася, якщо вона позбавляється прав, які звичайно мала, а також якщо договір виключає чи обмежує відповідальність другої сторони за порушення зобов'язання або містить інші умови, явно обтяжливі для сторони, яка приєдналася. Сторона, яка приєдналася, має довести, що вона, виходячи зі своїхінтересів, не прийняла б цих умов за наявності у неї можливості брати участь у визначенні умов договору. 3. Якщо вимога про зміну або розірвання договору пред'явлена стороною, яка приєдналася до нього у зв'язку зі здійсненням нею підприємницької діяльності, сторона, що надала договір для приєднання, може відмовити у задоволенні цих вимог, якщо доведе, що сторона, яка приєдналася, знала або могла знати, на яких умовах вона приєдналася до договору.	**Стаття 218.** Договір приєднання 1. Договором приєднання є договір, умови якого **встановила одна зі** сторін у формулярах або інших стандартних формах, **що** може бути укладений лише **через** приєднання другої сторони до запропонованого договору в цілому. Друга сторона не може пропонувати свої умови договору. 2. Договір приєднання може бути змінено або розірвано на вимогу сторони, що приєдналася, якщо вона **втрачає** права, які звичайно мала, а також якщо договір **унеможливлює або** обмежує відповідальність другої сторони за невиконання зобов'язання або містить інші умови, **вочевидь** обтяжливі для сторони, що приєдналася. Сторона, що приєдналася, має довести, що вона, виходячи **зі** своїх інтересів, не прийняла б цих умов, якби мала можливість брати участь у визначенні умов договору. 3. Якщо вимогу про зміну або розірвання договору пред'явила сторона, що приєдналася до нього у зв'язку із здійсненням нею підприємницької діяльності, сторона, що надала договір для приєднання, може відмовити в задоволенні таких вимог, якщо доведе, що сторона, що приєдналася, знала або могла знати, на яких умовах вона приєдналася до договору.
Стаття 635. Попередній договір 1. Попереднім є договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку (у певний термін) укласти договір в майбутньому (основний договір) на умовах, встановлених попереднім договором. Законом може бути встановлено обмеження щодо строку (терміну), в який має бути укладений основний договір на підставі попереднього договору. Істотні умови основного договору, що не встановлені попереднім договором, погоджуються у порядку, встановленому сторонами у попередньому договорі, якщо такий порядок не встановлений актами цивільного законодавства.	**Стаття 219.** Попередній договір 1. Попереднім є договір, сторони якого беруть зобов'язання протягом певного строку (у певний термін) укласти договір у майбутньому (основний договір) на умовах, **визначених** попереднім договором. Закон може встановити обмеження щодо строку (терміну), протягом якого (до якого) має бути укладено основний договір на підставі попереднього договору. Істотні умови основного договору, що не **визначені** попереднім договором, погоджують порядком, що його встановили сторони в попередньому договорі, якщо такий порядок не **визначено** актами цивільного законодавства. Попередній договір укладають у формі, **визначеній** для основного договору, а якщо форму основного договору не **визначено – письмово**.

Попередній договір укладається у формі, встановленій для основного договору, а якщо форма основного договору не встановлена, - у письмовій формі. Попередній договір щодо купівлі-продажу об'єкта незавершеного будівництва або майбутнього об'єкта нерухомості підлягає нотаріальному посвідченню. 2. Сторона, яка необгрунтовано ухиляється від укладення договору, передбаченого попереднім договором, повинна відшкодувати другій стороні збитки, завдані простроченням, якщо інше не встановлено попереднім договором або актами цивільного законодавства. 3. Зобов'язання, встановлене попереднім договором, припиняється, якщо основний договір не укладений протягом строку (у термін), встановленого попереднім договором, або якщо жодна із сторін не направить другій стороні пропозицію про його укладення. 4. Договір про наміри (протокол про наміри тощо), якщо в ньому немає волевиявлення сторін щодо надання йому сили попереднього договору, не вважається попереднім договором. 5. Будь-які платежі на підтвердження зобов'язання за попереднім договором щодо купівлі-продажу об'єкта незавершеного будівництва або майбутнього об'єкта нерухомості, а також встановлення інших фінансових зобов'язань сторін, крім штрафних санкцій, за попереднім договором купівлі-продажу об'єкта незавершеного будівництва або майбутнього об'єкта нерухомості не допускаються.	Попередній договір щодо купівлі-продажу об'єкта незавершеного будівництва або майбутнього об'єкта нерухомості підлягає нотаріальному посвідченню. 2. Сторона, яка необґрунтовано ухиляється від укладення договору, **визначеного** попереднім договором, повинна відшкодувати другій стороні збитки, завдані простроченням, якщо **іншого** не **визначено** попереднім договором або актами цивільного законодавства. 3. Зобов'язання, **визначене** попереднім договором, **зникає**, якщо основний договір не укладено протягом строку (у термін), **визначеного** попереднім договором, або якщо жодна **зі** сторін не **подасть** другій стороні пропозицію про його укладення. 4. Договір про наміри (протокол про наміри тощо), якщо в ньому немає волевиявлення сторін щодо надання йому сили попереднього договору, не **вважають** попереднім договором. 5. Будь-які платежі на підтвердження зобов'язання за попереднім договором щодо купівлі-продажу об'єкта незавершеного будівництва або майбутнього об'єкта нерухомості, а також **визначення** інших фінансових зобов'язань сторін, крім штрафних санкцій, за попереднім договором купівлі-продажу об'єкта незавершеного будівництва або майбутнього об'єкта нерухомості **недопустимі**.
Стаття 636. Договір на користь третьої особи 1. Договором на користь третьої особи є договір, в якому боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок на користь третьої особи, яка встановлена або не встановлена у договорі. 2. Виконання договору на користь третьої особи може вимагати як особа, яка уклала договір, так і третя особа, на користь якої передбачено виконання, якщо інше не встановлено договором або законом чи не випливає із суті договору. 3. З моменту вираження третьою особою наміру скористатися своїм правом сторони не можуть розірвати або змінити договір без згоди третьої особи, якщо інше не встановлено договором або законом. 4. Якщо третя особа відмовилася від права, наданого їй на підставі договору, сторона, яка уклала договір на користь третьої особи, може сама скористатися цим правом, якщо інше не випливає із суті договору.	**Стаття 220.** Договір на користь третьої особи 1. Договором на користь третьої особи є договір, у якому боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок на користь третьої особи, що її встановлено або не встановлено в договорі. 2. Виконання договору на користь третьої особи може вимагати особа, яка уклала договір, або третя особа, на користь якої **встановлено** виконання, якщо **іншого** не **визначено** договором, законом **або** не випливає із суті договору. 3. З моменту вираження третьою особою наміру скористатися своїм правом сторони не можуть розірвати або змінити договір без згоди третьої особи, якщо **іншого** не **визначено** договором або законом. 4. Якщо третя особа відмовилася від права, наданого їй на підставі договору, сторона, яка уклала договір на користь третьої особи, може сама скористатися таким правом, якщо **іншого** не випливає із суті договору.
Стаття 628. Зміст договору 1. Зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства. 2. Сторони мають право укласти договір, в якому містяться елементи різних договорів	**Стаття 221. Змішаний договір** 1. Сторони мають право укласти договір, що містить елементи різних договорів (змішаний договір). До відносин сторін у змішаному договорі застосовують у відповідних частинах **приписи** актів цивільного законодавства про договори, елементи яких включені до

(змішаний договір). До відносин сторін у змішаному договорі застосовуються у відповідних частинах положення актів цивільного законодавства про договори, елементи яких містяться у змішаному договорі, якщо інше не встановлено договором або не випливає із суті змішаного договору.	змішаного договору, якщо **іншого** не встановлено договором або не випливає із суті змішаного договору. **2. Частини змішаного договору не є самостійними договорами. Неукладеність або недійсність окремої частини змішаного договору має наслідком неукладеність або недійсність договору в цілому, лише якщо за відсутності такої частини договір не був би укладеним або дійсним.**
Стаття 203. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину 1. Зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам. 2. Особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності. 3. Волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі. 4. Правочин має вчинятися у формі, встановленій законом. 5. Правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним. 6. Правочин, що вчиняється батьками (усиновлювачами), не може суперечити правам та інтересам їхніх малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей.	**Стаття 222. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності договору** **1. Зміст договору не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, доброзвичайності.** **2. Особа, яка укладає договір, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності.** **3. Волевиявлення особи, яка укладає договір, має бути вільним і відповідати її внутрішній волі.** **4. Договір укладають у формі, встановленій законом.** **5. Договір має бути спрямований на реальне настання юридичних наслідків, що обумовлені ним.** **6. Договір, що укладають батьки, не може суперечити цивільним правам та/або правомірним інтересам їхніх малолітніх, неповнолітніх, непрацездатних дітей.**
Стаття 204. Презумпція правомірності правочину	*Виключено*
Стаття 205. Форма правочину. Способи волевиявлення 1. Правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі. Сторони мають право обирати форму правочину, якщо інше не встановлено законом. 2. Правочин, для якого законом не встановлена обов'язкова письмова форма, вважається вчиненим, якщо поведінка сторін засвідчує їхню волю до настання відповідних правових наслідків. 3. У випадках, встановлених договором або законом, воля сторони до вчинення правочину може виражатися її мовчанням. Стаття 639. Форма договору 1. Договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом. 2. Якщо сторони домовилися укласти договір у певній формі, він вважається укладеним з моменту надання йому цієї форми, навіть якщо законом ця форма для даного виду договорів не вимагалася. Якщо сторони домовилися укласти договір за допомогою інформаційно-комунікаційних систем, він вважається укладеним у письмовій формі. 3. Якщо сторони домовились укласти у письмовій формі договір, щодо якого законом не встановлена письмова форма, такий договір є укладеним з моменту його підписання сторонами. 4. Якщо сторони домовилися про нотаріальне	**Стаття 223.** Форма **договору.** Способи волевиявлення 1. Договір може бути укладено в будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом. 2. Договір, для якого законом не встановлено обов'язкову письмову форму, є укладеним, якщо поведінка сторін засвідчує їхню волю до настання відповідних **юридичних** наслідків. 3. Якщо сторони домовилися укласти договір у певній формі він є укладеним з моменту надання йому цієї форми, навіть якщо закон не **вимагав** цієї форми для договору даного виду. 4. Якщо сторони домовилися укласти **письмово** договір, щодо якого законом не встановлено письмової форми, такий договір є укладеним з моменту його підписання сторонами. 5. Якщо сторони домовилися про нотаріальне посвідчення договору, щодо якого закон не вимагає нотаріального посвідчення, такий договір є укладеним з моменту його нотаріального посвідчення. 6. Договір є укладеним **письмово**, якщо його зміст викладений в одному або кількох взаємопов'язаних документах, у листах або повідомленнях, якими обмінялися сторони або які вони надсилали до інформаційно- комунікаційної системи, що її використовують сторони. **7. Вимоги до договору, що укладають у вигляді електронного документа, встановлює закон.** 8. У випадках, встановлених договором **та/або** законом, **волю** сторони до **укладення договору** може **бути виражено** її мовчанням.

посвідчення договору, щодо якого законом не вимагається нотаріальне посвідчення, такий договір є укладеним з моменту його нотаріального посвідчення.	
Стаття 206. Правочини, які можуть вчинятися усно	*Виключено*
Стаття 207. Вимоги до письмової форми правочину	*Виключено*
Стаття 208. Правочини, які належить вчиняти у письмовій формі	*Виключено*
Стаття 209. Нотаріальне посвідчення правочину 1. Правочин, який вчинений у письмовій формі, підлягає нотаріальному посвідченню лише у випадках, встановлених законом або домовленістю сторін. Власник нерухомого майна має право встановити (скасувати) вимогу нотаріального посвідчення договору (внесення змін до договору), предметом якого є таке майно чи його частина, крім випадків, якщо відповідно до закону такий договір підлягає нотаріальному посвідченню. Встановлення (скасування) вимоги є одностороннім правочином, що підлягає нотаріальному посвідченню. Така вимога є обтяженням речових прав на нерухоме майно та підлягає державній реєстрації в порядку, визначеному законом. 2. Нотаріальне посвідчення правочину здійснюється нотаріусом або іншою посадовою особою, яка відповідно до закону має право на вчинення такої нотаріальної дії, шляхом вчинення на документі, в якому викладено текст правочину, посвідчувального напису. 3. Нотаріальне посвідчення може бути вчинене на тексті лише такого правочину, який відповідає загальним вимогам, встановленим статтею 203 цього Кодексу. 4. За бажанням фізичної або юридичної особи будь-якийправочин з її участю може бути нотаріально посвідчений.	**Стаття 224.** Нотаріальне посвідчення **договору** 1. У випадках, установлених законом або домовленістю сторін, **договір** підлягає нотаріальному посвідченню. 2. Нотаріальне посвідчення **договору** здійснює нотаріус або посадова особа, яка відповідно до закону має право **на це, за допомогою посвідчувального напису на документі, у якому викладено текст договору.** **3. Нотаріальне посвідчення може бути вчинено лише щодо договору, що відповідає вимогам, встановленим статтею 222 цього Кодексу.**
Стаття 210. Державна реєстрація правочину 1. Правочин підлягає державній реєстрації лише у випадках, встановлених законом. Такий правочин є вчиненим з моменту його державної реєстрації. 2. Перелік органів, які здійснюють державну реєстрацію, порядок реєстрації, а також порядок ведення відповідних реєстрів встановлюються законом.	**Стаття 225.** Державна реєстрація **договору** 1. **Договір** підлягає державній реєстрації лише у випадках, встановлених законом. Такий **договір** є **укладеним** з дня його державної реєстрації. 2. Перелік органів, які здійснюють державну реєстрацію, порядок реєстрації, а також порядок ведення відповідних реєстрів **визначає** закон.
Стаття 211. Місце вчинення правочину 1. Якщо у правочині не вказане місце його вчинення, то: 1) місцем вчинення одностороннього правочину є місце вираження волі сторони; 2) місце вчинення дво- або багатостороннього правочину встановлюється відповідно до статті 647 цього Кодексу.	**Стаття 226. Місце вчинення одностороннього правочину, місце укладення договору** 1. Якщо в односторонньому правочині не зазначено місця його вчинення, **таким місцем є** місце вираження волі сторони. **2. Якщо в договорі не** зазначено **місця його укладення, таким місцем є осідок (місце проживання) фізичної особи або осідок (місцезнаходження) юридичної особи, яка зробила пропозицію про укладення договору, якщо іншого не визначено договором.**

Стаття 212. Правочини, щодо яких правові наслідки пов'язуються з настанням певної обставини 1. Особи, які вчиняють правочин, мають право обумовити настання або зміну прав та обов'язків обставиною, щодо якої невідомо, настане вона чи ні (відкладальна обставина). 2. Особи, які вчиняють правочин, мають право обумовити припинення прав та обов'язків обставиною, щодо якої невідомо, настане вона чи ні (скасувальна обставина). 3. Якщо настанню обставини недобросовісно перешкоджала сторона, якій це невигідно, обставина вважається такою, що настала. 4. Якщо настанню обставини недобросовісно сприяла сторона, якій це вигідно, обставина вважається такою, що не настала. 5. Законом можуть встановлюватися особливості вчинення та виконання окремих правочинів, за якими настання, зміна або припинення прав та обов'язків обумовлені настанням відкладальних чи скасувальних обставин.	**Стаття 227. Договори, юридичні** наслідки яких **пов'язано** з настанням певної обставини 1. Особи, які **укладають договір**, мають право обумовити настання або зміну прав і обов'язків обставиною, щодо якої невідомо, настане вона чи ні (відкладальна обставина). 2. Особи, які **укладають договір**, мають право обумовити припинення прав і обов'язків обставиною, щодо якої невідомо, настане вона чи ні (скасувальна обставина). 3. Якщо настанню обставини недобросовісно перешкоджала сторона, якій це невигідно, обставина є такою**, що настала**. 4. Якщо настанню обставини недобросовісно сприяла сторона, якій це вигідно, обставина є такою**, що не настала**. 5. Закон може встановлювати особливості **укладення** і виконання окремих **договорів**, за якими настання, зміна, зупинення, поновлення або припинення прав і обов'язків обумовлені настанням відкладальних або скасувальних обставин.
Стаття 213. Тлумачення змісту правочину 1. Зміст правочину може бути витлумачений стороною (сторонами). 2. На вимогу однієї або обох сторін суд може постановити рішення про тлумачення змісту правочину. 3. При тлумаченні змісту правочину беруться до уваги однакове для всього змісту правочину значення слів і понять, а також загальноприйняте у відповідній сфері відносин значення термінів. Якщо буквальне значення слів і понять, а також загальноприйняте у відповідній сфері відносин значення термінів не дає змоги з'ясувати зміст окремих частин правочину, їхній зміст встановлюється порівнянням відповідної частини правочину зі змістом інших його частин, усім його змістом, намірами сторін. 4. Якщо за правилами, встановленими частиною третьою цієї статті, немає можливості визначити справжню волю особи, яка вчинила правочин, до уваги беруться мета правочину, зміст попередніх переговорів, усталена практика відносин між сторонами, звичаї ділового обороту, подальша поведінка сторін, текст типового договору та інші обставини, що мають істотне значення. Стаття 637. Тлумачення умов договору 1. Тлумачення умов договору здійснюється відповідно до статті 213 цього Кодексу. 2. У разі тлумачення умов договору можуть враховуватися також типові умови (типові договори), навіть якщо в договорі немає посилання на ці умови.	**Стаття 228. Тлумачення договору** 1. **Договір можуть витлумачити сторони.** 2. На вимогу однієї або обох сторін суд може **ухвалити** рішення про тлумачення **договору**. 3. **Витлумачуючи договір, зважають на** однакове для всього **договору** значення слів і понять, а також на значення термінів, загальноприйняте у відповідній сфері відносин. Якщо буквальне значення слів і понять, а також значення термінів, загальноприйняте у відповідній сфері відносин, не дає змоги з'ясувати зміст окремих частин **договору**, **їхній** зміст встановлюють порівнянням відповідної частини **договору** зі змістом інших його частин, з усім його змістом та з намірами сторін. 4. Якщо за приписами частини третьої цієї статті неможливо визначити справжню волю особи, яка **уклала договір**, **зважають на мету договору, зміст попередніх переговорів, усталену практику відносин між сторонами, звичаї ділового обороту, подальшу поведінку** сторін та інші обставини, що мають істотне значення. **5. Витлумачуючи договір, можна враховувати приписи типових або примірних договорів, а також стандартні умови договорів, якщо їх застосовують у відповідній сфері ділового обороту, безвідносно до того, чи містить договір посилання на них.** **6. Якщо умови договору, що їх запропонувала одна сторона, є незрозумілими, їх витлумачують не на користь цієї сторони (contra proferentem).** **7. Умови договору зі споживачем, зміст яких викликає сумнів, підлягають тлумаченню на користь споживача.**
Стаття 214. Відмова від правочину 1. Особа, яка вчинила односторонній правочин, має право відмовитися від нього, якщо інше не встановлено законом.	**Стаття 229. Відмова від одностороннього правочину і договору**

Якщо такою відмовою від правочину порушено права іншої особи, ці права підлягають захисту. 2. Особи, які вчинили дво- або багатосторонній правочин, мають право за взаємною згодою сторін, а також у випадках, передбачених законом, відмовитися від нього, навіть і в тому разі, якщо його умови повністю ними виконані. 3. Відмова від правочину вчиняється у такій самій формі, в якій було вчинено правочин. 4. Правові наслідки відмови від правочину встановлюються законом або домовленістю сторін.	1. Особа, яка вчинила односторонній правочин, має право відмовитися від нього, якщо **іншого** не встановлено законом. Якщо такою відмовою від правочину порушено права іншої особи, такі права підлягають захисту. 2. Особи, які **уклали договір**, мають право за взаємною згодою сторін, а також у випадках, **визначених** законом, відмовитися від нього, **навіть якщо його умови повністю виконано**. 3. Відмову від **одностороннього** правочину **і договору** вчиняють у тій самій формі, в якій було вчинено правочин, **укладено договір**. 4. **Юридичні** наслідки відмови від **одностороннього** правочину **і договору** встановлюють закон або за домовленістю сторін.
§ 2. Правові наслідки недодержання сторонами при вчиненні правочину вимог закону Стаття 215. Недійсність правочину 1. Підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами першою-третьою, п'ятою та шостою статті 203 цього Кодексу. 2. Недійсним є правочин, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин). У цьому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається. У випадках, встановлених цим Кодексом, нікчемний правочин може бути визнаний судом дійсним. 3. Якщо недійсність правочину прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом, такий правочин може бути визнаний судом недійсним (оспорюваний правочин).	**§ 2. Недійсність договору** **Стаття 230. Недійсність договору** **1. Підставою недійсності договору є недодержання стороною (сторонами) вимог, визначених частинами першою – третьою, п'ятою і шостою статті 222 цього Кодексу, в момент укладення договору.** **2. Договір є дійсним, якщо іншого не визначено цим Кодексом та/або іншим законом (favor contractus).** **3. Недійсним є договір, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний договір). У такому разі не вимагають визнання договору недійсним судом. Нікчемний договір може бути визнаний судом дійсним у випадках, що їх встановлено цим Кодексом.** **4. Якщо недійсність договору не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом, такий договір може бути визнаний судом недійсним (оспорюваний договір).** **5. Сторона договору, яка знала про підстави його недійсності, але, незважаючи на це, одержала за договором певні блага, не може звертатися з вимогою про визнання такого договору недійсним.** **6. Сторона договору, яка знала про підстави його недійсності, але визнала його юридичну силу, зокрема у спосіб повного або часткового виконання чи іншої поведінки, не може звертатися з вимогою про визнання такого договору недійсним.** **7. У разі якщо вид недійсності договору не встановлений у законі, такий договір є оспорюваним.**
Стаття відсутня	**Стаття 231. Визнання договору недійсним сторонами** **1. Договір, що не відповідає вимогам, встановленим частинами другою і третьою статті 222 цього Кодексу, може бути оспорений стороною, цивільні права та/або правомірні інтереси якої порушено.** **2. Сторона, яка має право оспорити договір, може надіслати іншій стороні письмову заяву, в якій зазначає:** **1) підстави недійсності договору;** **2) волевиявлення вважати договір недійсним.** **Заява має бути надіслана протягом розумного строку, але не пізніше одного року з дня, коли сторона дізналася або мала дізнатися про підстави недійсності, та не пізніше трьох років з моменту укладення договору.** **3. Договір є недійсним з моменту отримання іншою стороною заяви про оспорювання, якщо протягом**

	розумного строку, але не пізніше шести місяців з дня її отримання, така сторона не заперечила письмово проти недійсності або не звернулася до суду з позовом про визнання договору дійсним. **4. За позовом сторони, яка заперечує оспорювання, суд перевіряє підстави для визнання договору недійсним. Якщо підстави не підтверджені або відпали, суд визнає договір дійсним. Якщо підстави підтверджені, договір суд визнає договір недійсним з моменту укладення.** **5. Сторона, яка має право на оспорювання, може звернутися до суду з позовом про визнання договору недійсним без попереднього надсилання заяви іншій стороні.** **6. Право на оспорювання є втраченим, якщо сторона після того, як дізналася про підстави недійсності, або своєю поведінкою підтвердила дійсність договору.** **7. Приписи цієї статті не застосовують до договорів за участю споживача.**
Стаття 216. Правові наслідки недійсності правочину 1. Недійсний правочин не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю. У разі недійсності правочину кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послузі, - відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування. 2. Якщо у зв'язку із вчиненням недійсного правочину другій стороні або третій особі завдано збитків та моральної шкоди, вони підлягають відшкодуванню винною стороною. 3. Правові наслідки, передбачені частинами першою та другою цієї статті, застосовуються, якщо законом не встановлені особливі умови їх застосування або особливі правові наслідки окремих видів недійсних правочинів. 4. Правові наслідки недійсності нікчемного правочину, які встановлені законом, не можуть змінюватися за домовленістю сторін. 5. Вимога про застосування наслідків недійсності нікчемного правочину може бути пред'явлена будь-якою заінтересованою особою. Суд може застосувати наслідки недійсності нікчемного правочину з власної ініціативи.	**Стаття 232. Юридичні** наслідки недійсності договору 1. Недійсний **договір** не створює юридичних наслідків, крім тих, що їх **визначає цей Кодекс та/або інший закон**. **2.** У разі недійсності **договору** кожна зі сторін зобов'язана повернути другій стороні в натурі все, що вона одержала на виконання цього **договору**, а в разі неможливості повернення, зокрема якщо одержане полягає в користуванні майном, виконаній роботі, наданій послузі, відшкодувати вартість одержаного за цінами станом на день відшкодування. **3.** Якщо у зв'язку з **укладенням** недійсного **договору** другій стороні або третій особі завдано майнової та/**або** моральної шкоди, її відшкодовує та/**або** компенсує сторона, що не виконала договір. **4. Якщо договір є недійсним через порушення публічного порядку, суд може відмовити в поверненні всього, що одержано на виконання договору, та застосувати приписи про безпідставне збагачення.** **5. Юридичні наслідки недійсності окремих видів договорів визначають цей Кодекс та/або інший закон.**
Стаття 217. Правові наслідки недійсності окремих частин правочину 1. Недійсність окремої частини правочину не має наслідком недійсності інших його частин і правочину в цілому, якщо можна припустити, що правочин був би вчинений і без включення до нього недійсної частини.	**Стаття 233. Юридичні** наслідки **часткової** недійсності **договору** 1. Недійсність окремої **умови або** частини **договору** не **зумовлює** недійсн**ість** інших його частин **або договору** в цілому, якщо **за браком такої умови договір є можливим для виконання та відповідає справжній волі сторін**. **2. Недійсну умову або частину договору вважають невключеною до договору.** **Сторони за спільною згодою можуть замінити недійсну умову іншою умовою, що відповідає закону.**

	За браком такої згоди недійсну умову замінюють приписом закону, що регулює відповідні відносини. **3. Якщо недійсна умова або частина договору була істотною для сторін або однієї сторони і без неї договір не був би укладений, договір у цілому може бути визнаний недійсним на вимогу заінтересованої сторони.**
Стаття 218. Правові наслідки недодержання вимоги щодо письмової форми правочину	*Виключено*
Стаття 219. Правові наслідки недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину 1. У разі недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину такий правочин є нікчемним. 2. Суд може визнати такий правочин дійсним, якщо буде встановлено, що він відповідав справжній волі особи, яка його вчинила, а нотаріальному посвідченню правочину перешкоджала обставина, яка не залежала від її волі.	**Стаття 234. Юридичні** наслідки недодержання вимоги закону **щодо** нотаріального посвідчення одностороннього правочину 1. У разі недодержання вимоги закону щодо нотаріального посвідчення одностороннього правочину такий правочин є **нікчемним**. 2. Суд може визнати такий правочин дійсним, якщо буде встановлено, що він відповідав справжній волі особи, яка його вчинила, а нотаріальному посвідченню правочину перешкоджала обставина, яка не залежала від її волі.
Стаття 220. Правові наслідки недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору 1. У разі недодержання сторонами вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору такий договір є нікчемним. 2. Якщо сторони домовилися щодо усіх істотних умов договору, що підтверджується письмовими доказами, і відбулося повне або часткове виконання договору, але одна із сторін ухилилася від його нотаріального посвідчення, суд може визнати такий договір дійсним. У цьому разі наступне нотаріальне посвідчення договору не вимагається.	**Стаття 235. Юридичні наслідки недодержання вимоги закону щодо нотаріального посвідчення договору** **1. У разі недодержання сторонами вимоги закону щодо нотаріального посвідчення договору такий договір є нікчемним.** **2. Якщо сторони домовилися щодо всіх істотних умов договору, що підтверджено письмовими доказами, та відбулося повне або часткове виконання договору, але одна зі сторін ухилилася від його нотаріального посвідчення, суд може визнати такий договір дійсним. У такому разі наступного нотаріального посвідчення договору не вимагають.** **3. Суд може визнати договір дійсним, якщо буде встановлено, що він відповідав справжній волі сторін, які його уклали, а нотаріальному посвідченню договору перешкоджала обставина, що не залежала від їхньої волі.**
Стаття 221. Правові наслідки вчинення правочину малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності 1. Правочин, який вчинено малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, може бути згодом схвалений її батьками (усиновлювачами) або одним з них, з ким вона проживає, або опікуном. Правочин вважається схваленим, якщо ці особи, дізнавшись про його вчинення, протягом одного місяця не заявили претензії другій стороні. 2. У разі відсутності схвалення правочину він є нікчемним. На вимогу заінтересованої особи суд може визнати такий правочин дійсним, якщо буде встановлено, що він вчинений на користь малолітньої особи. 3. Якщо правочин з малолітньою особою вчинила фізична особа з повною цивільною дієздатністю, то вона зобов'язана повернути особам, вказаним у частині першій цієї статті,	**Стаття 236. Юридичні наслідки договору, що його уклала малолітня дитина за межами своєї цивільної дієздатності** **1. Договір, що його уклала малолітня дитина за межами своєї цивільної дієздатності, у подальшому можуть схвалити її батьки або один із батьків, з яким проживає дитина, або опікун, або інший законний представник.** **Вважається, що договір є схваленим, якщо зазначені особи, дізнавшись про його укладення, протягом одного місяця не заявили претензії другій стороні (не оспорили договір).** **2. У разі несхвалення відповідно до частини першої цієї статті договір, що його уклала малолітня дитина за межами своєї цивільної дієздатності, є нікчемним. На вимогу заінтересованої особи суд може визнати такий договір дійсним, якщо буде встановлено, що він відповідає інтересам малолітньої дитини.**

все те, що вона одержала за таким правочином від малолітньої особи. 4. Дієздатна сторона зобов'язана також відшкодувати збитки, завдані укладенням недійсного правочину, якщо у момент вчинення правочину вона знала або могла знати про вік другої сторони. Батьки (усиновлювачі) або опікун малолітньої особи зобов'язані повернути дієздатній стороні все одержане нею за цим правочином у натурі, а за неможливості повернути одержане в натурі – відшкодувати його вартість за цінами, які існують на момент відшкодування. 5. Якщо обома сторонами правочину є малолітні особи, то кожна з них зобов'язана повернути другій стороні все, що одержала за цим правочином, у натурі. У разі неможливості повернення майна відшкодування його вартості провадиться батьками (усиновлювачами) або опікуном, якщо буде встановлено, що вчиненню правочину або втраті майна, яке було предметом правочину, сприяла їхня винна поведінка. 6. У разі вчинення неповнолітньою особою правочину з малолітньою особою настають наслідки, встановлені частиною третьою статті 222 цього Кодексу.	
Стаття 222. Правові наслідки вчинення правочину неповнолітньою особою за межами її цивільної дієздатності 1. Правочин, який неповнолітня особа вчинила за межами її цивільної дієздатності без згоди батьків (усиновлювачів), піклувальника, може бути згодом схвалений ними у порядку, встановленому статтею 221 цього Кодексу. 2. Правочин, вчинений неповнолітньою особою за межами її цивільної дієздатності без згоди батьків (усиновлювачів), піклувальників, може бути визнаний судом недійсним за позовом заінтересованої особи. 3. Якщо обома сторонами недійсного правочину є неповнолітні особи, то кожна з них зобов'язана повернути.	**Стаття 237. Юридичні** наслідки **договору, що його уклала неповнолітня дитина** за межами **своєї** цивільної дієздатності **1. Договір**, **що його уклала** неповнолітня **дитина** за межами **своєї** цивільної дієздатності без згоди батьків, піклувальника, у подальшому **вони можуть схвалити порядком**, що його визначено частиною першою статті **236** цього Кодексу. 2. **Договір**, **укладений** неповнолітньою **дитиною** за межами **своєї** цивільної дієздатності без згоди батьків, піклувальника, суд може визнати недійсним за позовом заінтересованої особи.
Стаття 223. Правові наслідки вчинення правочину фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, за межами її цивільної дієздатності 1. Правочин, який вчинила фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена, за межами її цивільної дієздатності без згоди піклувальника, може бути згодом схвалений ним у порядку, встановленому статтею 221 цього Кодексу. 2. У разі відсутності такого схвалення правочин за позовом піклувальника може бути визнаний судом недійсним, якщо буде встановлено, що він суперечить інтересам самого підопічного, членів його сім'ї або осіб, яких він відповідно до закону зобов'язаний утримувати.	**Стаття 238. Юридичні** наслідки **договору, що його уклала** фізична особа, цивільну дієздатність якої обмежено, за межами своєї цивільної дієздатності 1. **Договір**, **що його уклала** фізична особа, цивільну дієздатність якої обмежено, за межами своєї цивільної дієздатності без згоди піклувальника, у подальшому **може** схвалити піклувальник порядком, що його визначено статтею **236** цього Кодексу. 2. За **браком** такого схвалення **суд може визнати недійсним договір,** що його уклала фізична особа, цивільну дієздатність якої обмежено, за позовом піклувальника, якщо буде встановлено, що такий договір суперечить інтересам самого підопічного, членів його сім'ї або осіб, яких він відповідно до закону зобов'язаний утримувати.

Стаття 224. Правові наслідки вчинення правочину без дозволу органу опіки та піклування 1. Правочин, вчинений без дозволу органу опіки та піклування (стаття 71 цього Кодексу), є нікчемним. 2. На вимогу заінтересованої особи такий правочин може бути визнаний судом дійсним, якщо буде встановлено, що він відповідає інтересам фізичної особи, над якою встановлено опіку або піклування.	**Стаття 239. Юридичні** наслідки **укладення договору** без дозволу органу опіки і піклування 1. **Договір**, укладений без дозволу органу опіки і піклування, **якщо відповідний дозвіл є обов'язковим відповідно до цього Кодексу та/або іншого закону, є** нікчемним. 2. На вимогу заінтересованої особи суд може визнати такий **договір** дійсним, якщо буде встановлено, що він відповідає інтересам фізичної особи, над якою встановлено опіку або піклування.
Стаття 225. Правові наслідки вчинення правочину дієздатною фізичною особою, яка у момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. 1. Правочин, який дієздатна фізична особа вчинила у момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, може бути визнаний судом недійсним за позовом цієї особи, а в разі її смерті – за позовом інших осіб, чиї цивільні права або інтереси порушені. 2. У разі наступного визнання фізичної особи, яка вчинила правочин, недієздатною позов про визнання правочину недійсним може пред'явити її опікун. 3. Сторона, яка знала про стан фізичної особи у момент вчинення правочину, зобов'язана відшкодувати їй моральну шкоду, завдану у зв'язку із вчиненням такого правочину.	**Стаття 240. Юридичні** наслідки **договору, що його уклала дієздатна фізична особа**, яка в момент його **укладення** не усвідомлювала значення своєї поведінки **та/або** не могла керувати нею 1. **Договір**, що його уклала дієздатна фізична особа в момент, коли вона не усвідомлювала значення своєї поведінки та/**або** не могла керувати нею, суд може визнати недійсним за позовом цієї особи, а в разі її смерті – за позовом інших осіб, чиї цивільні права та/або правомірні інтереси порушено. 2. **Якщо фізичну особу, що уклала договір, пізніше буде визнано недієздатною**, позов про визнання недійсним договору може пред'явити опікун такої особи. 3. Сторона, яка знала про стан фізичної особи в момент **укладення договору**, зобов'язана **компенсувати** їй моральну шкоду, завдану у зв'язку з **укладенням договору**.
Стаття 226. Правові наслідки вчинення правочину недієздатною фізичною особою 1. Опікун може схвалити дрібний побутовий правочин, вчинений недієздатною фізичною особою, у порядку, встановленому статтею 221 цього Кодексу. У разі відсутності такого схвалення цей правочин та інші правочини, які вчинені недієздатною фізичною особою, є нікчемними. 2. На вимогу опікуна правочин, вчинений недієздатною фізичною особою, може бути визнаний судом дійсним, якщо буде встановлено, що він вчинений на користь недієздатної фізичної особи. 3. Дієздатна сторона зобов'язана повернути опікунові недієздатної фізичної особи все одержане нею за цим правочином, а в разі неможливості такого повернення - відшкодувати вартість майна за цінами, які існують на момент відшкодування. Опікун зобов'язаний повернути дієздатній стороні все одержане недієздатною фізичною особою за нікчемним правочином. Якщо майно не збереглося, опікун зобов'язаний відшкодувати його вартість, якщо вчиненню правочину або втраті майна, яке було предметом правочину, сприяла винна поведінка опікуна. 4. Дієздатна сторона зобов'язана відшкодувати опікунові недієздатної фізичної особи або членам її сім'ї моральну шкоду, якщо буде встановлено, що вона знала про психічний	**Стаття 241. Юридичні** наслідки **договору, що його уклала недієздатна фізична особа.** 1. **Договір**, що його уклала недієздатна фізична особа, є **нікчемним**. 2. **Договір, що його уклала недієздатна фізична особа, суд може визнати дійсним** на вимогу **опікуна**, якщо буде встановлено, що його укладено на користь недієздатної фізичної особи. 3. Дієздатна сторона зобов'язана повернути опікунові недієздатної фізичної особи все одержане нею за **договором**, а в разі неможливості повернення відшкодувати вартість майна за цінами станом на день відшкодування. Опікун зобов'язаний повернути дієздатній стороні все, що недієздатна фізична особа одержала за недійсним **договором.** Якщо майно не збережено, опікун зобов'язаний відшкодувати його вартість, за умови що **укладенню договору** або втраті майна, що було предметом договору, сприяла винна поведінка опікуна. 4. Дієздатна сторона зобов'язана **компенсувати** опікунові недієздатної фізичної особи або членам її сім'ї моральну шкоду, якщо буде встановлено, що вона знала про психічний**, інший** розлад здоров'я другої сторони або могла припустити такий її стан.

розлад або недоумство другої сторони або могла припустити такий її стан.	
Стаття 227. Правові наслідки укладення юридичною особою правочину, якого вона не мала права вчиняти 1. Правочин юридичної особи, вчинений нею без відповідного дозволу (ліцензії), може бути визнаний судом недійсним. 2. Якщо юридична особа ввела другу сторону в оману щодо свого права на вчинення такого правочину, вона зобов'язана відшкодувати їй моральну шкоду, завдану таким правочином.	**Стаття 242. Юридичні наслідки договору, що його уклала юридична особа або фізична особа – підприємець, яка не мала на це права** **1. Договір, що його уклала юридична особа або фізична особа – підприємець, укладений без відповідного дозволу (ліцензії), суд може визнати недійсним.** **2. Якщо юридична особа або фізична особа – підприємець ввела другу сторону в оману щодо свого права на укладення договору, вона зобов'язана відшкодувати їй шкоду, завдану таким договором.**
Стаття 228. Правові наслідки вчинення правочину, який порушує публічний порядок, вчинений з метою, що суперечить інтересам держави і суспільства 1. Правочин вважається таким, що порушує публічний порядок, якщо він був спрямований на порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина, знищення, пошкодження майна фізичної або юридичноїособи, держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади, незаконне заволодіння ним. 2. Правочин, який порушує публічний порядок, є нікчемним. 3. У разі недодержання вимоги щодо відповідності правочину інтересам держави і суспільства, його моральним засадам такий правочин може бути визнаний недійсним. Якщо визнаний судом недійсний правочин було вчинено з метою, що завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, то при наявності умислу у обох сторін - в разі виконання правочину обома сторонами - в дохід держави за рішенням суду стягується все одержане ними за угодою, а в разі виконання правочину однією стороною з іншої сторони за рішенням суду стягується в дохід держави все одержане нею і все належне - з неї першій стороні на відшкодування одержаного. При наявності умислу лише у однієї із сторін все одержане нею за правочином повинно бути повернуто іншій стороні, а одержане останньою або належне їй на відшкодування виконаного за рішенням суду стягується в дохід держави.	**Стаття 243. Недійсність договору, що порушує публічний порядок** **1. Договір є таким, що порушує публічний порядок, якщо його зміст, мета або спосіб виконання грубо суперечить людським правам і основоположним свободам або створює реальну загрозу національній безпеці.** **2. Договір, що порушує публічний порядок, є нікчемним.**
Стаття відсутня	**Стаття 244. Недійсність договору, що порушує імперативні норми закону або суперечить доброзвичайності** **1. За заявою заінтересованої особи суд може визнати договір недійсним, якщо його зміст, мета або спосіб виконання порушують імперативні норми закону, суперечать доброзвичайності.**
Стаття 229. Правові наслідки правочину, який вчинено під впливом помилки. 1. Якщо особа, яка вчинила правочин, помилилася щодо обставин, які мають істотне значення, такий правочин може бути визнаний судом недійсним.	**Стаття 245. Юридичні** наслідки **договору**, **що його укладено** під впливом помилки 1. Якщо особа, яка **уклала договір**, помилилася щодо обставин, які мають істотне значення, **суд** може визнати такий **договір** недійсним. Істотне значення має помилка щодо природи **договору**, прав та обов'язків сторін, таких властивостей і якостей

Істотне значення має помилка щодо природи правочину, прав і обов'язків сторін, таких властивостей і якостей майна, які значно знижують його цінність або можливість використання за цільовим призначенням. Помилка щодо мотивів правочину не має істотного значення, крім випадків, встановлених законом. 2. У разі визнання правочину недійсним особа, яка помилилася в результаті її власного недбальства, зобов'язана відшкодувати другій стороні завдані їй збитки. Сторона, яка своєю необережною поведінкою сприяла помилці, зобов'язана відшкодувати другій стороні завдані їй збитки.	майна, які значно знижують його цінність або можливість використання за цільовим призначенням. 2. У разі визнання **договору** недійсним особа, яка допустила помилку внаслідок свого недбальства, зобов'язана відшкодувати другій стороні завдані їй збитки, **за винятком випадків, якщо друга сторона знала або могла знати про наявність помилки**. Сторона, яка своєю необережною поведінкою сприяла допущенню **помилки**, зобов'язана відшкодувати другій стороні завдані збитки.
Стаття 230. Правові наслідки вчинення правочину під впливом обману 1. Якщо одна із сторін правочину навмисно ввела другу сторону в оману щодо обставин, які мають істотне значення (частина перша статті 229 цього Кодексу), такий правочин визнається судом недійсним. Обман має місце, якщо сторона заперечує наявність обставин, які можуть перешкодити вчиненню правочину, або якщо вона замовчує їх існування. 2. Сторона, яка застосувала обман, зобов'язана відшкодувати другій стороні збитки у подвійному розмірі та компенсувати моральну шкоду, що завдані у зв'язку з вчиненням цього правочину.	**Стаття 246. Юридичні наслідки договору, що його укладено під впливом обману** **1. Якщо одна зі сторін договору або її представник умисно ввели другу сторону в оману щодо обставин, які мають істотне значення відповідно до частини першої статті 245 цього Кодексу, суд визнає такий договір нікчемним.** **Обманом є заперечення стороною наявності обставин, що можуть перешкодити укладенню договору, або замовчування їх.** **2. Сторона, яка застосувала обман, зобов'язана відшкодувати другій стороні завдану майнову шкоду та компенсувати моральну шкоду.**
Стаття 231. Правові наслідки правочину, який вчинено під впливом насильства 1. Правочин, вчинений особою проти її справжньої волі внаслідок застосування до неї фізичного чи психічного тиску з боку другої сторони або з боку іншої особи, визнається судом недійсним. 2. Винна сторона (інша особа), яка застосувала фізичний або психічний тиск до другої сторони, зобов'язана відшкодувати їй збитки у подвійному розмірі та моральну шкоду, що завдані у зв'язку з вчиненням цього правочину.	**Стаття 247. Юридичні наслідки договору, що його укладено під впливом насильства** **1. Договір, що його уклала особа проти своєї справжньої волі внаслідок застосування до неї фізичного або психічного тиску з боку другої сторони або з боку іншої особи, є нікчемним.** 2. Винна сторона (інша особа), яка застосувала фізичний або психічний тиск до другої сторони, зобов'язана відшкодувати завдану майнову шкоду та компенсувати моральну шкоду.
Стаття 232. Правові наслідки правочину, який вчинено у результаті зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною 1. Правочин, який вчинено внаслідок зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною, визнається судом недійсним. 2. Довіритель має право вимагати від свого представника та другої сторони солідарного відшкодування збитків та моральної шкоди, що завдані йому у зв'язку із вчиненням правочину внаслідок зловмисної домовленості між ними.	**Стаття 248. Юридичні** наслідки **договору**, **що його укладено внаслідок** зловмисної домовленості сторони з другою стороною 1. **Договір, що його укладено** внаслідок зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною, **є нікчемним**. 2. Довіритель має право вимагати від свого представника та другої сторони солідарного відшкодування майнової шкоди та/або **компенсації** моральної шкоди, що завдані йому у зв'язку з **укладенням договору** внаслідок зловмисної домовленості між ними.
Стаття 233. Правові наслідки правочину, який вчинено під впливом тяжкої обставини 1. Правочин, який вчинено особою під впливом тяжкої для неї обставини і на вкрай невигідних	**Стаття 249. Юридичні** наслідки **договору**, що його **укладено** під впливом тяжкої обставини 1. **Договір, що його уклала** особа під впливом тяжкої для неї обставини і на вкрай невигідних умовах, суд може

умовах, може бути визнаний судом недійсним незалежно від того, хто був ініціатором такого правочину. 2. При визнанні такого правочину недійсним застосовуються наслідки, встановлені статтею 216 цього Кодексу. Сторона, яка скористалася тяжкою обставиною, зобов'язана відшкодувати другій стороні збитки і моральну шкоду, що завдані їй у зв'язку з вчиненням цього правочину.	визнати недійсним **безвідносно** до того, **хто ініціював укладення договору**. 2. **Визнаючи такий договір недійсним,** застосовують наслідки, **визначені** статтею **232** цього Кодексу. Сторона, яка скористалася тяжкою обставиною, зобов'язана відшкодувати другій стороні майнову шкоду та/або **компенсувати** моральну шкоду, завдану у зв'язку з **укладенням договору.**
Стаття 234. Правові наслідки фіктивного правочину 1. Фіктивним є правочин, який вчинено без наміру створення правових наслідків, які обумовлювалися цим правочином. 2. Фіктивний правочин визнається судом недійсним. 3. Правові наслідки визнання фіктивного правочину недійсним встановлюються законами.	**Стаття 250. Недійсність** фіктивного **договору** 1. Фіктивним є **договір**, що його **укладено** без наміру створення **юридичних** наслідків, які **він спричинив би.** 2. Фіктивний **договір є нікчемним**.
Стаття 235. Правові наслідки удаваного правочину 1. Удаваним є правочин, який вчинено сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили. 2. Якщо буде встановлено, що правочин був вчинений сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили, відносини сторін регулюються правилами щодо правочину, який сторони насправді вчинили.	**Стаття 251. Юридичні** наслідки удаваного **договору** 1. Удаваним є **договір**, що його сторони уклали для приховання іншого **договору**, який вони насправді **уклали**. 2. Якщо буде встановлено, що **договір сторони уклали** для приховання іншого **насправді укладеного ними договору**, відносини сторін регулюють приписи щодо **договору**, який сторони насправді **уклали**.
Стаття відсутня	**Стаття 252. Юридичні наслідки фраудаторного договору** **1. Фраудаторним є договір, що його уклав боржник всупереч інтересам кредитора.** **2. Фраудаторний договір може бути визнано недійсним.**
Стаття 236. Момент недійсності правочину 1. Нікчемний правочин або правочин, визнаний судом недійсним, є недійсним з моменту його вчинення. 2. Якщо за недійсним правочином права та обов'язки передбачалися лише на майбутнє, можливість настання їх у майбутньому припиняється.	**Стаття 253. Момент недійсності договору та одностороннього правочину** **1. Договір, що його суд визнав недійсним, є таким з моменту його укладення, якщо іншого не визначено цим Кодексом, іншим законом або сторонами порядком, що його встановлено статтею 231 цього Кодексу.** **2. Якщо за недійсним договором права і обов'язки визначено лише на майбутнє, настання їх у майбутньому є неможливим.** **3. Односторонній правочин є недійсним з моменту його вчинення.**

Контрольні питання до теми «Правочини»:

1. Аргументуйте теоретико-правові засади інституту правочинів у цивільному праві та визначте його місце в системі цивільно-правових категорій.
2. Визначте та висвітліть поняття правочину, розкрийте його правову природу та співвідношення з суміжними правовими категоріями (договір, юридичний факт тощо).
3. Дослідіть функції правочину в механізмі цивільно-правового регулювання.
4. Розкрийте елементи правочину та з'ясуйте їх юридичне значення.
5. Здійсніть аналіз класифікації правочинів у цивільному праві та сформулюйте пропозиції щодо її вдосконалення.
6. Вмотивуйте критерії поділу правочинів на односторонні, дво- та багатосторонні.
7. Розкрийте зміст оплатних та безоплатних правочинів і визначте їх характерні особливості.
8. Проведіть порівняльну характеристику консенсуальних та реальних правочинів, визначте їх відмінності та практичне значення.
9. Висвітліть вимоги до форми правочину та вмотивуйте її правове значення.
10. Оцініть наслідки недодержання письмової та нотаріальної форми правочину.
11. Визначте та аргументуйте умови чинності правочину відповідно до цивільного законодавства.
12. Дослідіть зміст правочину та межі свободи договору в цивільному праві.
13. Встановіть і охарактеризуйте підстави та порядок визнання правочину недійсним.
14. Сформулюйте визначення нікчемного та оспорюваного правочину й з'ясуйте їх відмінності.
15. З'ясуйте правові наслідки недійсності правочину та окремих його положень.
16. Обґрунтовано доведіть доцільність застосування реституції як способу захисту цивільних прав у разі недійсності правочину.
17. Проаналізуйте та узагальніть судову практику щодо визнання правочинів недійсними та запропонуйте шляхи її уніфікації.
18. Висвітліть особливості правочинів, вчинених під впливом помилки, обману, насильства або тяжких обставин.
19. Охарактеризуйте та оцініть правові наслідки удаваних і фіктивних правочинів.
20. Сформулюйте рекомендації щодо вдосконалення цивільного законодавства у сфері регулювання правочинів з урахуванням сучасної правозастосовної практики.

Рекомендована література до теми «Правочини»:

1. Гуменюк В. В. Особливості посвідчення правочинів в умовах цифровізації. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2025. № 5 том 1. С. 181-185

2. Тур О. Т. Недійсність правочинів, зміст яких не відповідає вимогам закону. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2021. №10. С. 178-181 http://lsej.org.ua/10_2021/46.pdf

3. Таш'ян Р. І. Недійсність правочину у цивільному праві України : дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.03 / Р. І. Таш'ян ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, М-во освіти і науки України. Харків, 2024. 353 с. https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/20047

4. Концепція оновлення Цивільного кодексу України . Н. С. Кузнєцова та ін. Київ : Видавничий дім «АртЕк». 2020. 128 с. URL: https://pravo.ua/wp-content/uploads/2021/01/Proekt-Koncepcii-onovlennja-Civilnogo-kodeksu-Ukraini.pdf

5. Крат В. І. Недійсність правочинів та її наслідки. Позаконкурсне оспорювання правочинів : презентація доповіді. Київ : Верховний Суд. 2023. 88 с.
URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_

6. Погрібний С. О. Нікчемний правочин : презентація доповіді. Київ : Верховний Суд. 2023. 45 с.
URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/PREZ_Pogribnyy.pdf

7. Погрібний С. Рекодифікація цивільного законодавства України : презентація. Київ : Верховний Суд. 2022. 156 с.
URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/Rekodifik_prezent_23_09_22.pdf

8. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу : монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнєцової. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021.

9. Шевчишин О.І. Новий погляд на поділ недійсних правочинів у цивільному праві України. *Нове українське право. № 3. 2025. С. 102-111* https://doi.org/10.51989/NUL.2025.3.13

10. Тур О. Т. Недійсність правочинів, зміст яких не відповідає вимогам закону // Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 10. С. 178–181.

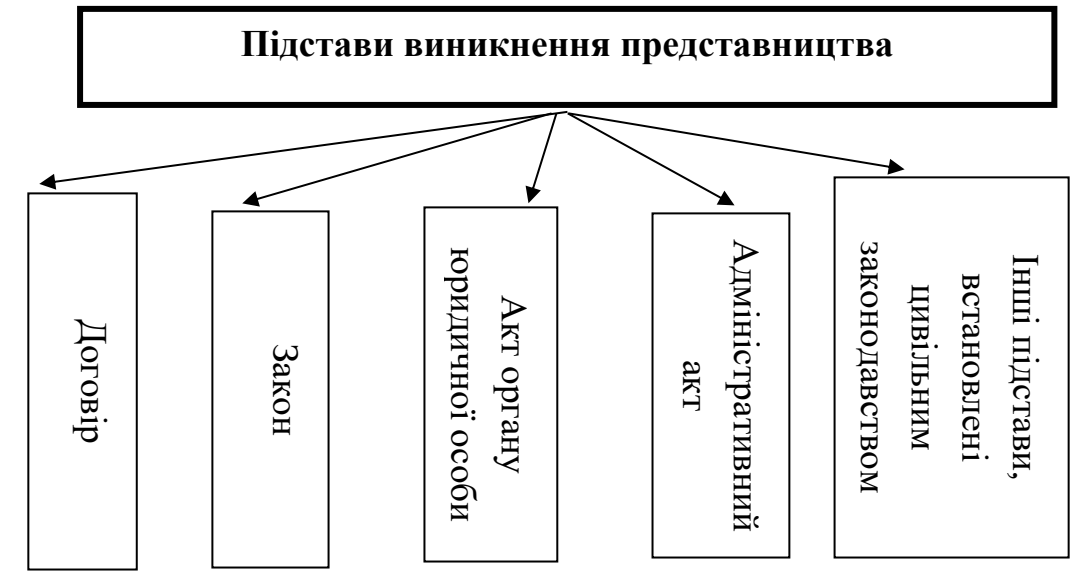
11. Концепція оновлення Цивільного кодексу України / Н. С. Кузнєцова та ін. Київ : АртЕк, 2020. 128 с.

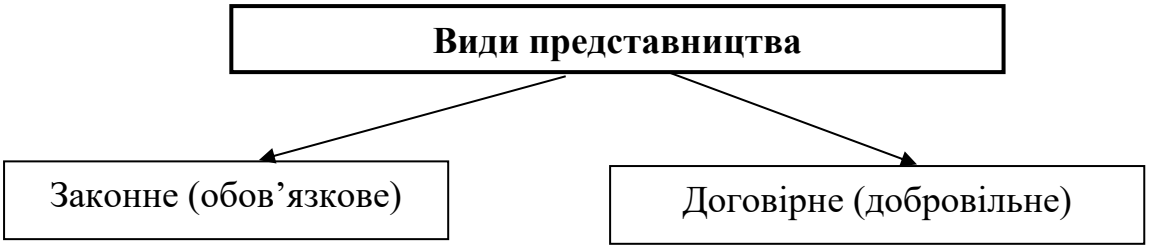
ГЛАВА 6

ПРЕДСТАВНИЦТВО. ДОВІРЕНІСТЬ

1. Поняття та підстави представництва

Представництво – визначається як правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язання або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє. Особами інтереси яких представляють, а також представниками можуть бути як фізичні, так і юридичні особи

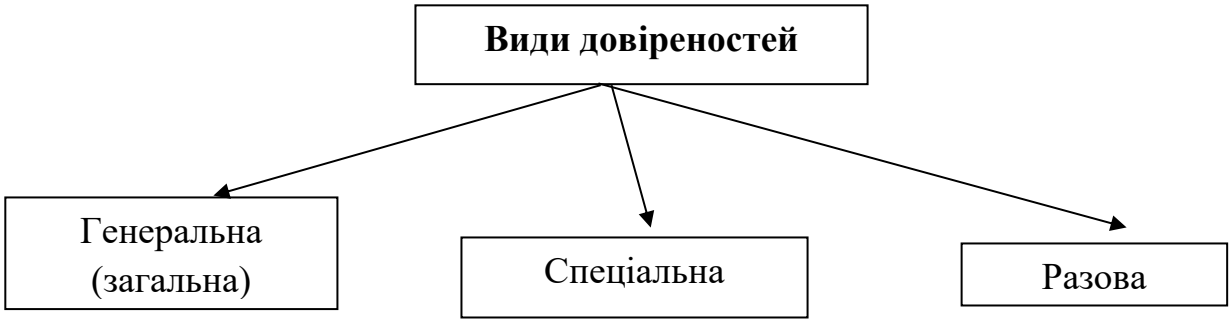

Законне представництво – це представництво, відповідно до якого законними представниками своїх малолітніх (неповнолітні) дітей визнаються батьки, опікуни, піклувальники, а представниками недієздатної особи – опікуни.

Договірне представництво – це представництво, яке виникає на підставі договору чи акта органу юридичної особи. Різновидом договірного представництва є комерційне представництво.

2. Представництво за довіреністю

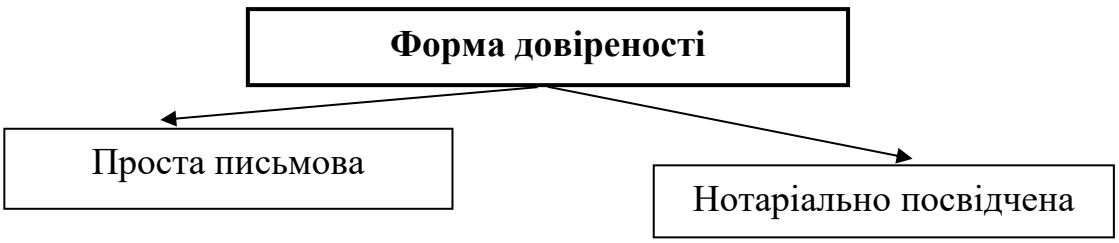
Довіреність – це письмовий документ, який видає одна особа іншій для представництва перед третіми особами

Генеральна (загальна) - довіреність уповноважує представника здійснювати правочини або інші юридичні дії різного характеру (право володіння, користування та розпорядження майном).

Спеціальна – довіреність надає повноваження представнику на здійснення правочинів або юридичних дій лише певного типу (право на керування транспортним засобом).

Разова – довіреність уповноважує представника на здійснення одного правочину (отримання заробітної плати).

Форма довіреності повинна відповідати формі, в якій відповідно до закону має вчинитися правочин. Довіреність може бути посвідчена як державним так і приватним нотаріусом.

Строк довіреності встановлюється в довіреності. Якщо строк не встановлений, то вона зберігає чинність до припинення її дії.

3. Припинення представництва за довіреністю та скасування довіреності

Підстави припинення представництва за довіреністю

Закінчення строку довіреності

Скасування довіреності особою, яка її видала

Відмова представника від вчинення дій, що були визначені довіреністю

Припинення юридичної особи, яка видала довіреність

Припинення юридичної особи, якій видано довіреність

Смерті особи, яка видала довіреність, оголошення її померлою, визнання недієздатною чи безвісно відсутньою, обмеження її цивільної дієздатності

Смерті особи, якій видано довіреність, оголошення її померлою, визнання недієздатною чи безвісно відсутньою, обмеження її цивільної дієздатності

- У разі смерті особи, яка видала довіреність, представник зберігає своє повноваження за довіреністю для ведення невідкладних справ або таких дій, невиконання яких може призвести до виникнення збитків;
- з припиненням представництва за довіреністю втрачає чинність передоручення;
- у разі припинення представництва за довіреністю представник зобов'язаний негайно повернути довіреність.

Скасування довіреності	Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю
1. Особа, яка видала довіреність, за винятком безвідкличної довіреності, може в будь-який час скасувати довіреність або передоручення. Відмова від цього права є нікчемною.	1. Представник має право відмовитися від вчинення дій, які були визначені довіреністю.
2. Особа, яка видала довіреність і згодом скасувала її, повинна негайно повідомити про це представника, а також відомих їй третіх осіб, для представництва перед якими була видана довіреність.	2. Представник зобов'язаний негайно повідомити особу, яку він представляє, про відмову від вчинення дій, які були визначені довіреністю.
3. Права та обов'язки щодо третіх осіб, що виникли внаслідок вчинення правочину представником до того, як він довідався або міг довідатися про скасування довіреності, зберігають чинність для особи, яка видала довіреність, та її правонаступників. Це правило не застосовується, якщо третя особа знала або могла знати, що дія довіреності припинилася.	3. Представник не може відмовитися від вчинення дій, які були визначені довіреністю, якщо ці дії були невідкладними або такими, що спрямовані на запобігання завданню збитків особі, яку він представляє, чи іншим особам.
4. Законом може бути встановлено право особи видавати безвідкличні довіреності на певний час. Безвідклична довіреність з корпоративних прав видається відповідно до закону, що регулює діяльність відповідних господарських товариств.	4. Представник відповідає перед особою, яка видала довіреність, за завдані їй збитки у разі недодержання ним вимог, встановлених ЦК України. Представник також несе відповідальність перед особою, яка видала довіреність, за заподіяні їй збитки у разі недодержання ним вимог ст. 48 ЗУ "Про акціонерні товариства".

Чинна редакція	Запропонована редакція
Глава 17. Представництво	Глава **14.** Представництво
Стаття 237. Поняття та підстави представництва 1. Представництвом є правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє.	**Стаття 254.** Поняття представництва 1. Представництво – це правовідносини, у яких одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин **та/або інші юридичні дії** від імені другої сторони, яку вона представляє.
Стаття 238. Правочини, які може вчиняти представник 1. Представник може бути уповноважений на вчинення лише тих правочинів, право на вчинення яких має особа, яку він представляє. 2. Представник не може вчиняти правочин, який відповідно до його змісту може бути вчинений лише особисто тією особою, яку він представляє. 3. Представник не може вчиняти правочин від імені особи, яку він представляє, у своїх інтересах або в інтересах іншої особи, представником якої він одночасно є, за винятком комерційного представництва, а також щодо інших осіб, встановлених законом.	**Стаття 255.** Правочини, **що їх може** вчиняти представник 1. Представника може бути уповноважено на вчинення лише тих правочинів, на вчинення яких має право особа, яку він представляє. 2. Представник не може вчиняти правочин, що його відповідно до його змісту може вчинити лише особисто та особа, яку він представляє. 3. Представник не може вчиняти правочин від імені особи, яку він представляє, у своїх інтересах або в інтересах іншої особи, представником якої він одночасно є, за винятком комерційного представництва, а також щодо інших осіб, **визначених** законом. **4. Представник зобов'язаний невідкладно інформувати особу, яку він представляє, щодо вчинених ним правочинів та/або інших юридичних дій.**
Стаття 239. Правові наслідки вчинення правочину представником 1. Правочин, вчинений представником, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє.	**Стаття 256. Юридичні наслідки правочину, що його вчинив представник** 1. **Вчинені представником правочини та/або інші юридичні дії утворюють, змінюють, зупиняють, поновлюють, припиняють** цивільні права і цивільні обов'язки особи, яку він представляє.
Стаття 240. Передоручення 1. Представник зобов'язаний вчиняти правочин за наданими йому повноваженнями особисто. Він може передати своє повноваження частково або в повному обсязі іншій особі, якщо це встановлено договором або законом між особою, яку представляють, і представником, або якщо представник був вимушений до цього з метою охорони інтересів особи, яку він представляє. 2. Представник, який передав своє повноваження іншій особі, повинен повідомити про це особу, яку він представляє, та надати їй необхідні відомості про особу, якій передані відповідні повноваження (замісника). Невиконання цього обов'язку покладає на особу, яка передала повноваження, відповідальність за дії замісника як за свої власні. 3. Правочин, вчинений замісником, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє.	**Стаття 257.** Передоручення 1. Представник зобов'язаний вчиняти правочин **за уповноваженням його особисто**. Представник може передати своє уповноваження частково або в повному обсязі іншій особі, якщо це **визначено** договором між ним та особою, яку він представляє, або законом, або якщо представника було змушено до цього з метою захисту інтересів особи, яку він представляє. 2. Представник, який передав своє уповноваження іншій особі, повинен повідомити про це особу, яку він представляє, та надати їй необхідні відомості про особу, якій передано **уповноваження (заступника)**. Невиконання цього обов'язку покладає на особу, яка передала уповноваження, відповідальність за дії заступника як за свої власні. Правочин, **що його вчинила особа**, якій передано відповідне уповноваження, утворює, змінює, зупиняє, поновлює, припиняє цивільні права і цивільні обов'язки особи, яку він представляє.

Стаття 241. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень 1. Правочин, вчинений представником з перевищенням повноважень, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє, лише у разі наступного схвалення правочину цією особою. Правочин вважається схваленим зокрема у разі, якщо особа, яку він представляє, вчинила дії, що свідчать про прийняття його до виконання. 2. Наступне схвалення правочину особою, яку представляють, створює, змінює і припиняє цивільні права та обов'язки з моменту вчинення цього правочину.	**Стаття 258. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень або без уповноваження** 1. Правочин, **що його вчинив представник** з перевищенням повноважень **або особа без уповноваження на це**, створює, змінює, зупиняє, поновлює, припиняє цивільні права і цивільні обов'язки особи, яку представляють **та/або в інтересах якої вчинено правочин та/або юридично значимі дії,** лише за умови подальшого схвалення правочину **та/або юридично значимих дій** такою особою. **Правочин**, визначений цією частиною, є схваленим, зокрема, якщо особа, яку представляють **та/або в інтересах якої вчинено правочин та/або юридично значимі дії,** вчинила дії, що свідчать про прийняття відповідного правочину **та/або відповідних юридично значимих дій** до виконання. 2. Подальше схвалення правочину особою, яку представляють **та/або в інтересах якої вчинено правочин та/або юридично значимі дії, утворює**, змінює, зупиняє, поновлює та припиняє цивільні права і цивільні обов'язки з моменту вчинення відповідного правочину **та/або відповідних юридично значимих дій**. **3. Якщо особа, яку представляють, відмовила у схваленні правочину, що його вчинив представник з перевищенням повноважень, безвідносно до того, є воно істотним чи неістотним, а також якщо перевищення повноважень має систематичний характер і вчинено не в інтересах особи, яку представляють, такий правочин є нікчемним.**
Стаття 242. Представництво за законом 1. Батьки (усиновлювачі) є законними представниками своїх малолітніх та неповнолітніх дітей. 2. Опікун є законним представником малолітньої особи та фізичної особи, визнаної недієздатною. 3. Законним представником у випадках, встановлених законом, може бути інша особа.	**Стаття 259.** Представництво за законом 1. Батьки, **не позбавлені батьківських прав**, є законними представниками своїх малолітніх та неповнолітніх дітей. **2. Повнолітні син, дочка мають право звернутися за захистом цивільних прав та/або правомірних інтересів своїх непрацездатних батьків як їхні законні представники, без спеціального уповноваження, навіть якщо відповідно до закону непрацездатні батьки мають право звернутися за таким захистом.** 3. Опікун є законним представником малолітньої **дитини,** фізичної особи, **що її визнано** недієздатною. **4. Піклувальник є законним представником неповнолітньої дитини, фізичної особи, дієздатність якої обмежено.** **5. Прийомні батьки і батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу є законними представниками малолітніх та неповнолітніх дітей-сиріт і дітей, що їх позбавлено батьківського піклування, які перебувають під їхньою опікою (піклуванням).** **6. У випадках, визначених цим Кодексом, сестра, брат, мачуха, вітчим, баба, дід мають право звернутися до органу опіки і піклування або до суду для захисту цивільних прав та/або правомірних інтересів малолітніх, неповнолітніх або повнолітніх непрацездатних брата, сестри,**

	пасинка, падчерки, онука, онуки як їхні законні представники, без спеціального уповноваження. 7. Законним представником у випадках, **що їх визначено законом**, може бути інша особа.
Стаття 243. Комерційне представництво 1. Комерційним представником є особа, яка постійно та самостійно виступає представником підприємців при укладенні ними договорів у сфері підприємницької діяльності. 2. Комерційне представництво одночасно кількох сторін правочину допускається за згодою цих сторін та в інших випадках, встановлених законом. 3. Повноваження комерційного представника можуть бути підтверджені письмовим договором між ним та особою, яку він представляє, або довіреністю. 4. Особливості комерційного представництва в окремих сферах підприємницької діяльності встановлюються законом.	**Стаття 260.** Комерційне представництво 1. Комерційним представником є особа, яка постійно і самостійно **діє як представник** професіоналів, **які укладають договори** у сфері підприємницької діяльності. 2. Комерційне представництво одночасно кількох сторін **договору допустиме** за згодою таких сторін та в інших випадках, що їх визначено законом. 3. Повноваження комерційного представника підтверджують письмовим договором між ним та особою, яку він представляє, або довіреністю. 4. Особливості комерційного представництва в окремих сферах підприємницької діяльності встановлює закон. **5. Комерційний представник зобов'язаний не розголошувати інформацію, яка стала йому відома у зв'язку з комерційним представництвом, зокрема й після припинення відносин комерційного представництва, за винятком випадків, якщо така інформація не має або втратила конфіденційний характер чи стала загальнодоступною.**
Стаття 244. Представництво за довіреністю 1. Представництво, яке грунтується на договорі, може здійснюватися за довіреністю. 2. Представництво за довіреністю може ґрунтуватися на акті органу юридичної особи. 3. Довіреністю є письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами. Довіреність на вчинення правочину представником може бути надана особою, яку представляють (довірителем), безпосередньо третій особі.	**Стаття 261. Представництво за довіреністю та/або за договором** **1. Представництво може бути здійснено за довіреністю та/або за договором.** **2. Підставою представництва за довіреністю може бути акт органу юридичної особи.** 3. Довіреність – це письмовий документ, що його видає одна особа іншій особі для представництва перед третіми особами. Довіреність на вчинення правочину представником може видати особа, яку представляють (довіритель), безпосередньо третій особі.
Стаття 245. Форма довіреності 1. Форма довіреності повинна відповідати формі, в якій відповідно до закону має вчинятися правочин. 2. Довіреність, що видається у порядку передоручення, підлягає нотаріальному посвідченню, крім випадків, встановлених частиною четвертою цієї статті. 3. Довіреність військовослужбовця або іншої особи, яка перебуває на лікуванні у госпіталі, санаторії та іншому військово-лікувальному закладі, може бути посвідчена начальником цього закладу, його заступником з медичної частини, старшим або черговим лікарем. Довіреність військовослужбовця, а в пунктах дислокації військової частини, з'єднання, установи, військово- навчального закладу, де немає нотаріуса чи органу, що вчиняє нотаріальні дії, також довіреність працівника, члена його сім'ї і члена сім'ї військовослужбовця може бути посвідчена командиром (начальником) цих частини, з'єднання, установи або закладу. Довіреність особи, яка тримається в установі виконання покарань чи слідчому ізоляторі, може	**Стаття 262.** Форма довіреності 1. Форма довіреності має відповідати формі, в якій відповідно до закону може вчинятися правочин. 2. Довіреність, що її видають порядком передоручення, підлягає нотаріальному посвідченню, крім випадків, визначених частиною четвертою цієї статті. 3. Довіреність військовослужбовця або іншої особи, яка перебуває на лікуванні в госпіталі, **лікарні,** санаторії**,** іншому **державному або комунальному закладі охорони здоров'я**, може посвідчити **керівник (начальник)** такого закладу, його заступник з медичної частини, старший або черговий лікар. Довіреність військовослужбовця, а в пунктах **постійної або тимчасової** дислокації військової частини, з'єднання, установи, військово-навчального закладу, в яких немає нотаріуса **або** органу, що вчиняє нотаріальні дії, – також довіреність працівника, члена його сім'ї, члена сім'ївійськовослужбовця може посвідчити командир (начальник) **відповідних військової частини,**

бути посвідчена начальником установи виконання покарань чи слідчого ізолятора. Довіреність особи, яка проживає у населеному пункті, де немає нотаріусів, може бути посвідчена уповноваженою на це посадовою особою органу місцевого самоврядування, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, довіреностей на управління і розпорядження корпоративними правами та довіреностей на користування і розпорядження транспортними засобами. Довіреність суб'єкта права на безоплатну вторинну правову допомогу, за зверненням якого прийнято рішення про надання такої допомоги, може бути посвідчена посадовою особою органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Довіреності, посвідчені зазначеними посадовими особами, прирівнюються до нотаріально посвідчених. 4. Довіреність на одержання заробітної плати, стипендії, пенсії, аліментів, інших платежів та поштової кореспонденції (поштових переказів, посилок тощо) може бути посвідчена посадовою особою організації, в якій довіритель працює, навчається, перебуває на стаціонарному лікуванні, або за місцем його проживання. 5. Довіреність на право участі та голосування на загальних зборах, видана фізичною особою, посвідчується у порядку, визначеному законодавством.	**з'єднання, установи, військово-навчального закладу**. Довіреність особи, що її утримують в установі виконання покарань або слідчому ізоляторі, може посвідчити начальник установи виконання покарань або слідчого ізолятора. Довіреність особи, що проживає в населеному пункті, в якому немає нотаріуса, може посвідчити уповноважена на це посадова особа органу місцевого самоврядування, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, довіреностей на управління і розпорядження корпоративними правами та довіреностей на розпорядження транспортними засобами. Довіреність суб'єкта права на безоплатну вторинну **правничу** допомогу, за зверненням якого **ухвалено** рішення про надання такої допомоги, може посвідчити посадова особа органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної **правничої** допомоги. Довіреності, посвідчені посадовими особами, зазначеними в цій частині, **прирівнюють** до нотаріально посвідчених. 4. Довіреність на одержання заробітної плати, стипендії, пенсії, аліментів, інших платежів і поштової кореспонденції (поштових переказів, посилок тощо) може посвідчити посадова особа організації, в якій довіритель працює, здобуває освіту, перебуває на стаціонарному лікуванні, або за його осідком (місцем проживання). 5. Довіреність на право участі та голосування на загальних зборах, яку видала фізична особа, посвідчують порядком, що його визначено **законом**
Стаття 246. Довіреність юридичної особи 1. Довіреність від імені юридичної особи видається її органом або іншою особою, уповноваженою на це її установчими документами.	**Стаття 263.** Довіреність юридичної особи 1. Довіреність від імені юридичної особи видає її орган або інша особа, що її уповноважено на це **згідно з** установчими документами.
Стаття 247. Строк довіреності 1. Строк довіреності встановлюється у довіреності. Якщо строк довіреності не встановлений, вона зберігає чинність до припинення її дії. 2. Строк довіреності, виданої в порядку передоручення, не може перевищувати строку основної довіреності, на підставі якої вона видана. 3. Довіреність, у якій не вказана дата її вчинення, є нікчемною.	**Стаття 264.** Строк довіреності 1. Строк довіреності встановлюють **у довіреності**. Якщо строк довіреності не встановлено, вона зберігає чинність до припинення своєї дії. 2. Строк довіреності, що її видано порядком передоручення, не може перевищувати строку основної довіреності, на підставі якої її видано. 3. Довіреність, у якій не зазначена дата її вчинення, є нікчемною**.**
Стаття 248. Припинення представництва за довіреністю 1. Представництво за довіреністю припиняється у разі: 1) закінчення строку довіреності; 2) скасування довіреності особою, яка її видала; 3) відмови представника від вчинення дій, що були визначені довіреністю; 4) припинення юридичної особи, яка видала довіреність; 5) припинення юридичної особи, якій видана довіреність; 6) смерті особи, яка видала довіреність, оголошення її померлою, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою, обмеження її цивільної дієздатності. У разі смерті особи, яка видала довіреність, представник зберігає своє повноваження за	**Стаття 265.** Припинення представництва за довіреністю 1. Представництво за довіреністю припиняють, **якщо**: **1) сплив строк, на який видано довіреність;** **2) довіреність скасовано особою, яка її видала;** **3) представник відмовився від вчинення дій, що їх було визначено за довіреністю;** **4) юридичну особу, яка видала довіреність, припинено;** **5) юридичну особу, якій видана довіреність, припинено;** 6) особа, яка видала довіреність, померла, її оголошено померлою, визнано недієздатною або безвісно відсутньою, обмежено її цивільну дієздатність.

довіреністю для ведення невідкладних справ або таких дій, невиконання яких може призвести до виникнення збитків; 7) смерті особи, якій видана довіреність, оголошення її померлою, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою, обмеження її цивільної дієздатності. 2. З припиненням представництва за довіреністю втрачає чинність передоручення. 3. У разі припинення представництва за довіреністю представник зобов'язаний негайно повернути довіреність.	У разі смерті особи, яка видала довіреність, представник зберігає своє уповноваження за довіреністю для ведення невідкладних справ або таких дій, невиконання яких може призвести до завдання збитків. **Представник зобов'язаний невідкладно повідомити про наявні в нього представницькі повноваження спадкоємців довірителя, а за їх браком – орган опіки і піклування за останнім осідком (місцем проживання) довірителя, і надати звіт про вчинені ним за довіреністю правочини та/або вчинені інші юридично значимі дії;** 7) особа, якій видано довіреність, померла, її оголошено померлою, визнано недієздатною або безвісно відсутньою, обмежено її цивільну дієздатність. 2. З припиненням представництва за довіреністю **втрачає** чинність передоручення. 3. У разі припинення представництва за довіреністю представник зобов'язаний **невідкладно** повернути довіреність.
Стаття 249. Скасування довіреності 1. Особа, яка видала довіреність, за винятком безвідкличної довіреності, може в будь-який час скасувати довіреність або передоручення. Відмова від цього права є нікчемною. 2. Особа, яка видала довіреність і згодом скасувала її, повинна негайно повідомити про це представника, а також відомих їй третіх осіб, для представництва перед якими була видана довіреність. 3. Права та обов'язки щодо третіх осіб, що виникли внаслідок вчинення правочину представником до того, як він довідався або міг довідатися про скасування довіреності, зберігають чинність для особи, яка видала довіреність, та її правонаступників. Це правило не застосовується, якщо третя особа знала або могла знати, що дія довіреності припинилася. 4. Законом може бути встановлено право особи видавати безвідкличні довіреності на певний час. Безвідклична довіреність з корпоративних прав видається відповідно до закону, що регулює діяльність відповідних господарських товариств.	**Стаття 266.** Скасування довіреності 1. Особа, яка видала довіреність, може в будь-який час скасувати її або передоручення, за винятком безвідкличної довіреності. 2. Особа, яка видала довіреність і згодом скасувала її, повинна невідкладно **письмово** повідомити про це представника, а також відомих їй третіх осіб, для представництва перед якими було видано довіреність**.** 3. Права і обов'язки щодо третіх осіб, що виникли внаслідок вчинення правочину представником до того, як він **дізнався** або міг **дізнатися** про скасування довіреності, зберігають чинність для особи, яка її видала, та для її правонаступників. Цей припис не застосовують, якщо третя особа знала або могла знати, що дія довіреності припинена. 4. Закон може встановити право особи видавати безвідкличні довіреності на певний час. Безвідкличну довіреність з корпоративних прав видають згідно із законом, що регулює діяльність відповідних **корпоративних** товариств.
Стаття 250. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю 1. Представник має право відмовитися від вчинення дій, які були визначені довіреністю. 2. Представник зобов'язаний негайно повідомити особу, яку він представляє, про відмову від вчинення дій, які були визначені довіреністю. 3. Представник не може відмовитися від вчинення дій, які були визначені довіреністю, якщо ці дії були невідкладними або такими, що спрямовані на запобігання завданню збитків особі, яку він представляє, чи іншим особам. 4. Представник відповідає перед особою, яка видала довіреність, за завдані їй збитки у разі недодержання ним вимог, встановлених частинами другою та третьою цієї статті. Представник також несе відповідальність перед особою, яка видала довіреність, за заподіяні їй збитки у разі	**Стаття 267. Відмова представника від вчинення дій,** **що їх було визначено за довіреністю** 1. Представник має право відмовитися від вчинення дій, що їх було визначено за довіреністю. 2. Представник зобов'язаний невідкладно повідомити особу, яку він представляє, про відмову від вчинення дій, що їх було визначено за довіреністю. 3. Представник не може відмовитися від вчинення дій, що їх було визначено за довіреністю, якщо такі дії були невідкладними або такими, що спрямовані на запобігання завданню збитків особі, яку він представляє, або іншим особам. 4. Представник відповідає перед особою, яку він представляє, за завдані їй збитки внаслідок недодержання ним вимог, визначених частинами другою і третьою цієї статті.

недодержання ним вимог статті 48 Закону України “Про акціонерні товариства”.	
Стаття відсутня	**Стаття 268. Визнання недійсним правочину, що його вчинив представник** **1. Правочин, що його вчинив представник, може бути визнано недійсним внаслідок однієї з обставин, визначених статтями 246-248 цього Кодексу, якщо така обставина вплинула на волю та волевиявлення представника.**

Контрольні питання до теми «Представництво, довіреність»:

1. Розкрийте поняття представництва у цивільному праві та визначте сферу його застосування.
2. Охарактеризуйте підстави виникнення представництва та класифікуйте його види.
3. Визначте поняття довіреності як форми уповноваження представника та проаналізуйте її основні види.
4. Поясніть правові наслідки вчинення правочинів представником без повноважень або з перевищенням наданих повноважень.
5. Проаналізуйте особливості нотаріального посвідчення довіреностей відповідно до чинного законодавства України.
6. Розкрийте правову природу довіреності як інструменту реалізації договірного представництва.
7. Охарактеризуйте проблемні питання реалізації представництва за довіреністю у сучасній цивільно-правовій практиці.

Рекомендована література до теми «Представництво, довіреність:»

1. Верес І. Я. Правова природа довіреності як одностороннього правочину у цивільному праві України. *Київський часопис права.* 2025. № 4. С. 32–38.
2. Дзера О. В., Кузнєцова Н. С., Спасибо-Фатєєва І. В. Цивільне право України : підручник : у 2 т. Т. 1. Київ : Юрінком Інтер. 2021. 720 с.
3. Кот О. О. Представництво у цивільному праві України: проблеми теорії та практики. *Підприємництво, господарство і право.* 2021. № 11. С. 25–30.
4. Кот О. О. Представництво у цивільному праві: окремі проблеми реалізації повноважень представника. *Підприємництво, господарство і право.* 2022. № 7. С. 32–37.
5. Кравчук В. М. Особливості нотаріального посвідчення довіреностей у сучасній нотаріальній практиці. *Часопис цивілістики*. 2023. № 46. С. 61–67.
6. Кравчук В. М. Особливості посвідчення довіреностей у нотаріальній практиці України. *Часопис цивілістики*. 2024. № 47. С. 58–64.
7. Кузнєцова Н. С., Спасибо-Фатєєва І. В., Луць В. В. Цивільне право України (загальна частина) : підручник. Київ : Право. 2022. 512 с.

8. Спасибо-Фатєєва І. В. Представництво у цивільному праві України: сучасні проблеми правозастосування. *Право України.* 2021. № 4. С. 52–63.

9. Стефанчук Р. О. Довіреність як форма уповноваження у цивільному праві: сучасні тенденції правового регулювання. *Юридична Україна.* 2023. № 3. С. 14–20.

10. Стефанчук Р. О. Інститут представництва у цивільному праві: сучасний стан та перспективи розвитку. *Право України.* 2022. № 6. С. 48–57.

11. Харитонов Є. О., Харитонова О. І. Цивільне право України : підручник. 5-те вид., перероб. і допов. Київ : Алерта. 2023. 684 с.

12. Харитонов Є. О., Харитонова О. І. Цивільне право України. Загальна частина : навчальний посібник. Одеса : Фенікс, 2021. 432 с.

13. Цивільний кодекс України : наук.-практ. коментар /за ред. Р. О. Стефанчука. Київ : Алерта. 2024. 1240 с.

14. Цюра В. В. Генеральна довіреність у праві європейських країн та України. *Нове українське право.* 2024. № 2. С. 27–34.

15. Шаповал Л. І. Представництво в цивільному праві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Київ, 2007. 22 с.

ГЛАВА 7

СТРОКИ ТА ТЕРМІНИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ. ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ

1. Строки та терміни у цивільному праві України

Строки у цивільному праві → Це проміжки в часі, з якими пов'язується зміна, виникнення чи припинення цивільних правовідносин

Строком є певний період у часі, з плином якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення

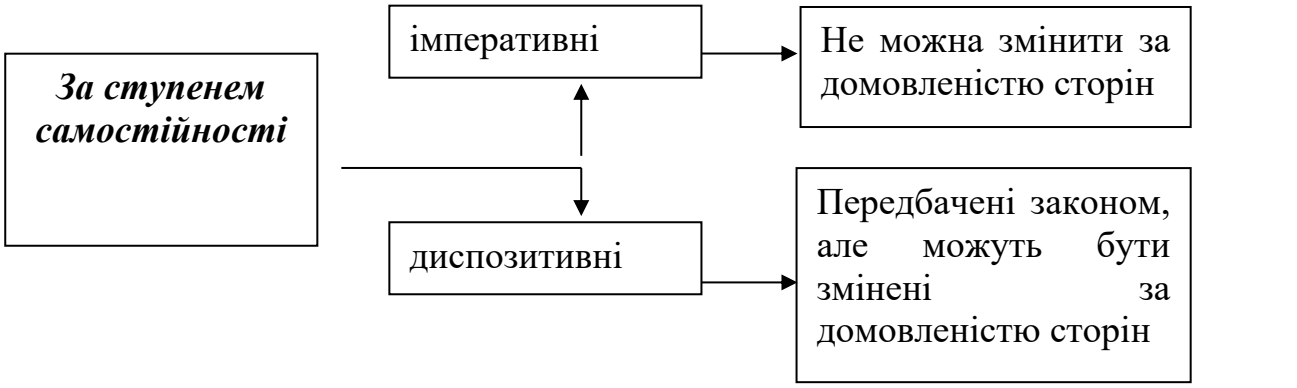
Визначається:
- годинами
- днями
- тижнями
- місяцями
- роками

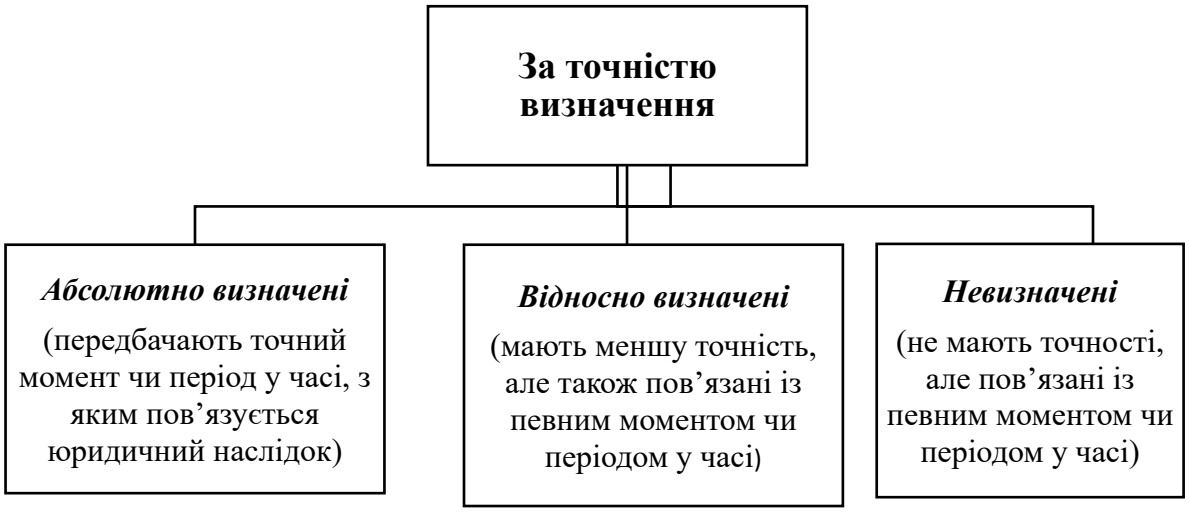
Терміном є певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення

Визначається:
- календарною датою
- вказівкою на подію, що має неминуче настати

Строки поділяються на:

Законні	***Договірні***	***Судові***	***Адміністративні***
Визначаються законодавчими органами в межах цивільного законодавства	Визначаються сторонами у договірних відносинах за спільною домовленістю	Визначаються судовими органами	Визначаються відповідними адміністративними актами

За ступенем самостійності
імперативні
Не можна змінити за домовленістю сторін
диспозитивні
Передбачені законом, але можуть бути змінені за домовленістю сторін

За точністю визначення
Абсолютно визначені
(передбачають точний момент чи період у часі, з яким пов'язується юридичний наслідок)
Відносно визначені
(мають меншу точність, але також пов'язані із певним моментом чи періодом у часі)
Невизначені
(не мають точності, але пов'язані із певним моментом чи періодом у часі)

За своїм призначенням
Строки здійснення цивільних прав
Строки захисту цивільних прав
Претензійні строки
Це встановлений законом строк, протягом якого одна сторона, право якої порушено, зобов'язана перед зверненням до господарського суду направити іншій стороні (порушникові) претензію.
Присікальні (преклюзивні строки)
Це строки, на які не поширюються загальні правила щодо зупинення, перерви чи поновлення стоків позовної давності

До прикладу:
ЦК України встановлено строк 6 місяців для збереження загублених речей, після якого особа, яка цю річ знайшла за певних умов, набуває право власності на неї, а власник втрачає право власності на цю річ.

Закінчення присікального строку припиняє існування самого права, оскільки присікальні строки не можуть бути поновленими, продовженими чи зупиненими

Гарантійний строк → Це строк протягом якого продавець відповідає за якість товару перед покупцем

Строки набувальної давності → Це строки, протягом яких особа, яка не є власником майна, але добросовісно, відкрито і безперервно володіє таким майном, може набути права власності на нього.

- 5 років (рухоме майно)
- 10 років (нерухоме майно)
- На підставі договору право власності за набувальною давністю на нерухоме майно 15 років, а на рухоме майно - 5 років.

Перебіг строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов’язано його початок

Строк, визначений роками	***спливає***	У відповідний місяць і число останнього року строку
Строк, визначений місяцями	***спливає***	У відповідне число останнього місяця строку
Строк, визначений тижнями	***спливає***	У відповідний день останнього тижня строку

До строку, що визначений півроком або кварталом року, застосовуються правила про строки, які визначені місяцями. При цьому відлік кварталів ведеться з початку року.

Строк, що визначений у півмісяця, відповідає 15 дням.

Якщо закінчення строку, припадає на такий місяць, у якому немає відповідного числа, строк спливає в останній день цього місяця.

Якщо останній день строку припадає на вихідний, святковий або інший неробочий день, що визначений відповідно до закону у місці визначення певної події, днем закінчення строку стає перший за цим робочий день.

2. Поняття та види позовної давності

Позовна давність у **чотири роки** застосовується за вимогами про визнання необгрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави

Зміна тривалості позовної давності

Позовна давність, встановлена законом, може бути збільшена за домовленістю сторін

Договір про збільшення строків позовної давності укладається у письмовій формі

Позовна давність, встановлена законом, не може бути скорочена за домовленістю сторін

Порядок обчислення позовної давності не може бути змінений за домовленістю сторін

Початок перебігу позовної давності

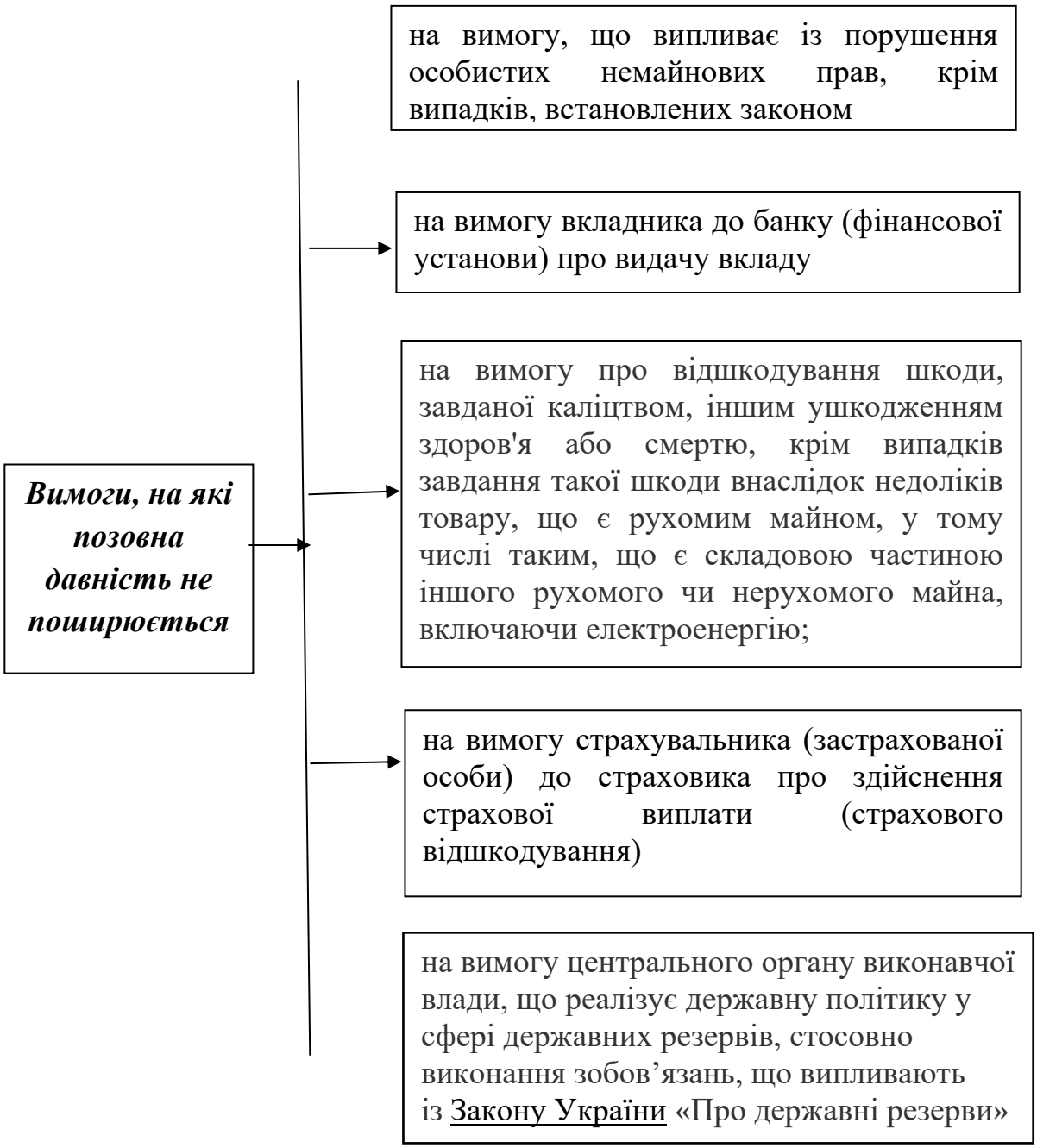
1. Перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила	2. Перебіг позовної давності за вимогами про визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом насильства, починається від дня припинення насильства	3. Перебіг позовної давності за вимогами про застосування наслідків нікчемного правочину починається від дня, коли почалося його виконання
4. У разі порушення цивільного права або інтересу неповнолітньої особи позовна давність починається від дня досягнення нею повноліття	5. За зобов'язаннями з визначеним строком виконання перебіг позовної даності починається зі спливом строку виконання	6. За регресними зобов`язаннями перебіг позовної давності починається від дня виконання основного зобов'язання
Перебіг позовної давності за вимогами про визнання необгрунтованими активів та їх стягнення в дорхід держави починається від дня набуття оспорюваних активів відповідачем		

3. Зупинення та переривання перебігу позовної давності

Зупинення перебігу позовної давності	*Переривання перебігу позовної давності*
1) якщо пред'явленню позову перешкоджала надзвичайна або невідворотна за даних умов подія (непереборна сила); 2) у разі відстрочення виконання зобов'язання (мораторій) на підставах, встановлених законом; 3) у разі зупинення дії закону або іншого нормативно-правового акта, який регулює відповідні відносини; 4) якщо позивач або відповідач перебуває у складі Збройних Сил України або в інших створених відповідно до закону військових формуваннях, що переведені на воєнний стан. У разі виникнення обставин, встановлених частиною першою цієї статі, перебіг позовної давності зупиняється на весь час існування цих обставин. Від дня припинення обставин, що були підставою для зупинення перебігу позовної давності, перебіг позовної давності продовжується з урахуванням часу, що минув до його зупинення.	*1).* Перебіг позовної давності переривається вчиненням особою дії, що свідчить про визнання нею свого боргу або іншого обов`язку. 2). Позовна давність переривається у разі пред`явлення особою позову до одного із кількох боржників, а також якщо предметом позову є лише частина вимоги, право на яку має позивач.

- У разі виникнення перерахованих обставин перебіг позовної давності зупиняється на весь час їх існування. Від дня припинення обставин, що були підставою для зупинення перебігу позовної давності вона продовжується з урахуванням часу, що минув до його зупинення.
- Після переривання перебігу позовної давності вона починається заново.
- Час, що минув до переривання перебігу позовної давності, до нового строку не зараховується.

4. Вимоги, на які позовна давність не поширюється

на вимогу про визнання недійсним правочину, предметом якого є відчуження гуртожитку як об'єкта нерухомого майна та/або його частини, на який поширюється дія Закону України «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків», про визнання недійсним свідоцтва про право власності на такий гуртожиток як об'єкт нерухомого майна та/або його частини, про визнання недійсним акта передачі такого гуртожитку як об'єкта нерухомого майна та/або його частини до статутного капіталу (фонду) товариства (організації), створеного у процесі приватизації (корпоратизації) колишніх державних (комунальних) підприємств

Наслідки спливу позовної давності

1. Особа, яка виконала зобов'язання після спливу позовної давності, не має права вимагати повернення виконаного, навіть якщо вона у момент виконання не знала про сплив позовної давності

2. Заява про захист цивільного права або інтересу має бути прийнята судом до розгляду незалежно від спливу позовної давності

3. Позовна давність застосовується судом лише за заявою сторони у спорі, зробленою до винесення ним рішення

4. Сплив позовної давності про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови у позов

5. Якщо суд визнає поважними причини пропущення позовної давності, порушене право підлягає захисту

Перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду

1. Залишення позову без розгляду не зупиняє перебігу позовної давності

2. Якщо суд залишив без розгляду позов, пред'явлений у кримінальному процесі, час від дня пред'явлення позову до набрання законної сили рішенням суду, яким позов було залишено без розгляду, не зараховується до позовної давності.

Застосування позовної давності до додаткових вимог

Зі спливом позовної давності до основної вимоги вважається, що позовна давність спливла і до додаткової вимоги (стягнення неустойки, накладення стягнення на заставлене майно тощо).

Контрольні питання до теми «Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність»:

1. Дайте визначення поняттям «строк », «термін», чи є ці поняття тотожними?
2. На які види поділяються строки в цивільному праві?
3. Охарактеризуйте претензійні, присікальні та гарантійні строки?
4. Набувальна давність як окремий вид строку у цивільному праві?
5. Яка норма регулює початок перебігу строку та його сплив?
6. Надайте визначення поняття «позовна давність»?
7. Перерахуйте види позовної давності?
8. В яких випадках позивна давність може бути зупинена, а в яких випадках йдеться про її переривання?
9. Перерахуйте вимоги, на які позовна давність не поширюється?
10. Які наслідки спливу позовної давності?

Рекомендована література до теми «Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність»:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України.* 2003. № № 40–44. Ст. 356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text
3. Вахонєва Т. М. Строки (терміни) у цивільному праві : автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : 2005. 22с.
4. Возняковська К.А., Киріяк О.В**.** Строки у цивільному праві України: проблеми класифікації та правозастосування *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство.* 2025. № 2 с. 253-259.
5. Гуйван П. Д. Теоретичні питання строків у приватному праві. Харків : Право. 2014. 631 с.
6. Гуйван П. Щодо строків застосування оперативних способів захисту порушеного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 18 – 22.

7. Гусарєв С.Д. Функція строків в цивільному праві України. *Актуальні питання юриспруденції. Правова позиція*, № 3 (40), 2023 с. 137-144 https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2023/3/27.pdf

8. Луць В. В. Методологічне значення категорій «строк» і «термін» у цивільному праві України. *Часопис цивілістики.* 2018. № 31. С. 80 – 87.

9. Маріц Д. О. Строки і терміни у договорах про реалізацію майна. Київ : Дакор. 2013. 345 с.

10. Овчатова-Редько А.О. Представництво в цивільному праві: поняття, види, реалізація. *Актуальні проблеми права: теорія і практика.* 2016. № 31. https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/110

11. Ромовська З. В. Українське цивільне право: загал. частина : акад. курс : підручник. М-во освіти і науки, молоді та спорту України. Вид. 3-тє, допов. Київ : Дакор. 2013. 820 с.

12. Романюк В. А. Позовна давність у цивільному праві європейських країн. *Альманах міжнародного права.* 2017. Вип. 18. С.129-136

13. Черногор Н. В. Визначення строків та термінів у спадковому праві України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 59. С. 320-326.

14. Шовкова О.В. Позовна давність як різновид цивільно-правових строків [Текст]: дис. канд. юрид. наук : 12.00.03. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків : 2007. 295 с.

15. Цивільне право України : Загальна частина: підручник / [С. М. Бервено та ін.] ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 3-тє вид., переробл. І допов. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 1171 с.

ГЛАВА 8

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

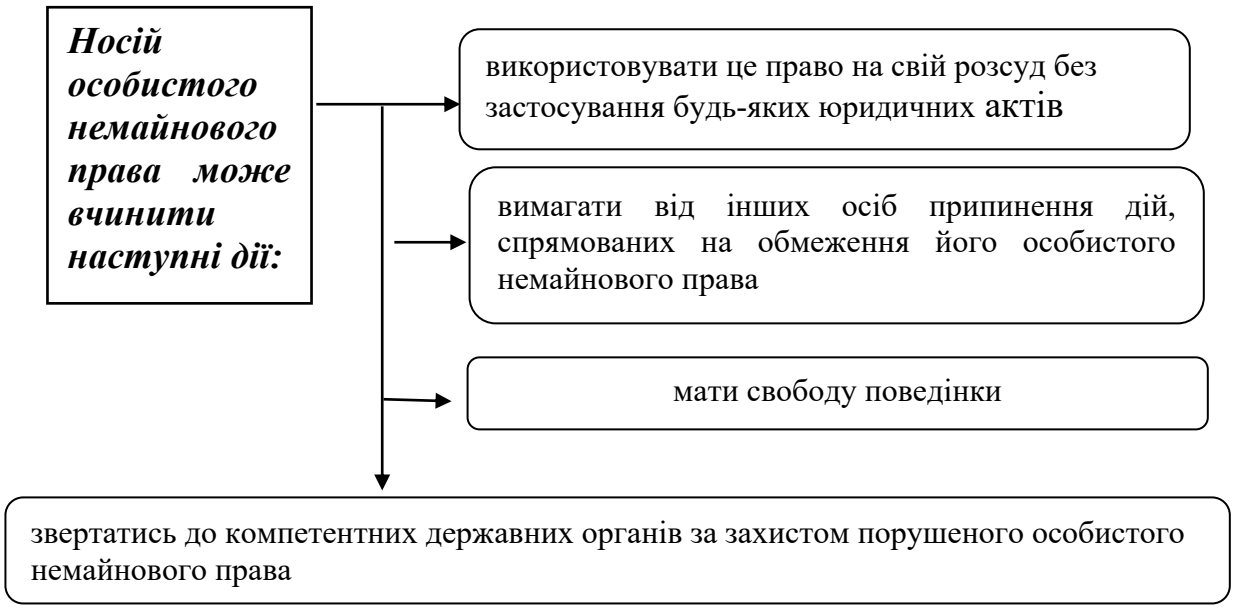
1. Поняття та ознаки особистих немайнових прав

Особисті немайнові відносини → це суспільні відносини, які складаються з приводу нематеріальних благ, що мають позаекономічну природу, є самостійною цінністю для їх носія, мають функціональну властивість нетоварності, належать особистості як такій та невід'ємні від неї.

Особисті немайнові права визначають статус особи у суспільстві

Ознаки особистих немайнових прав

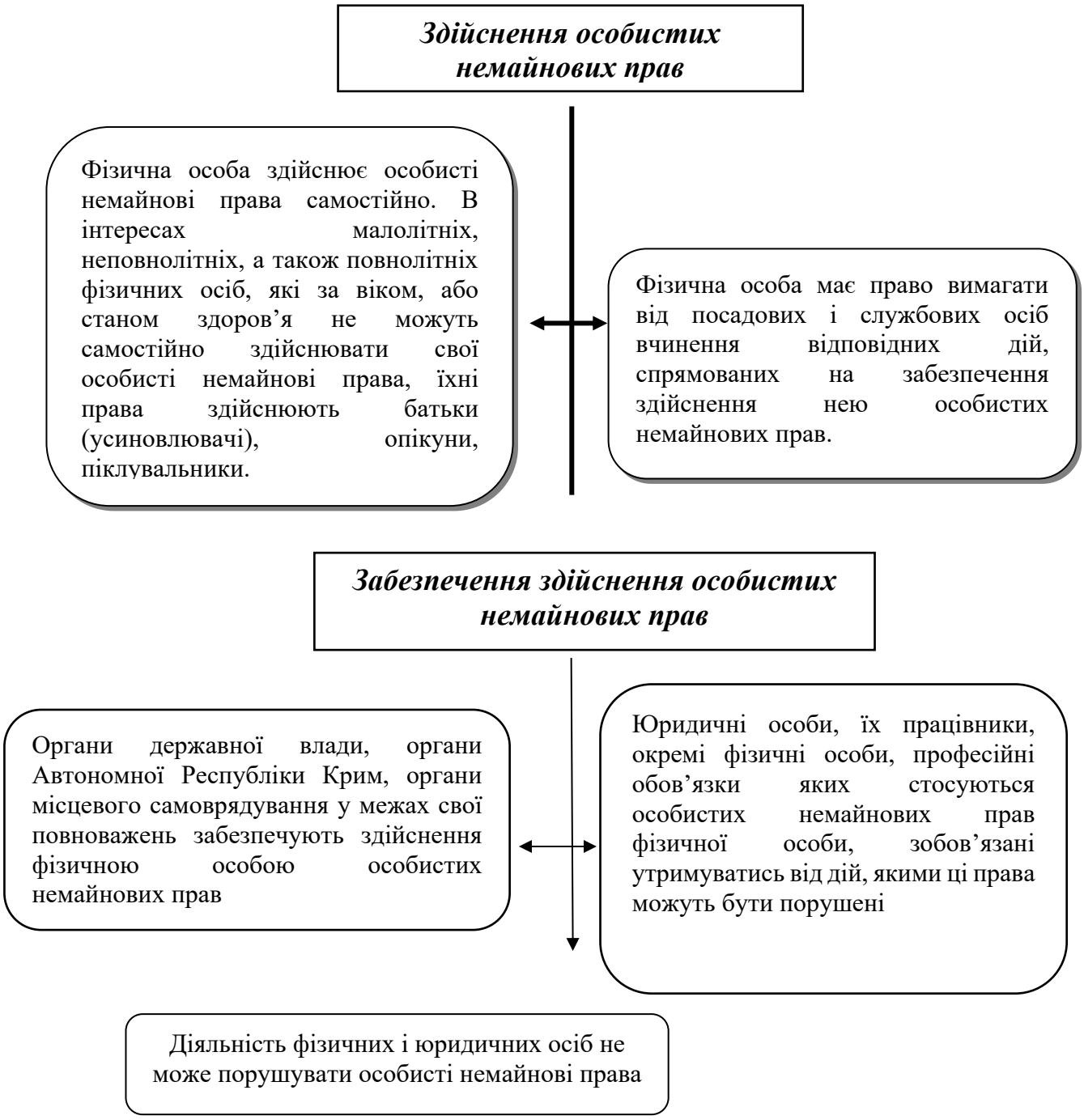
- належать кожній фізичні особі незалежно від обсягу цивільної правоздатності та дієздатності
- виникають внаслідок самого факту появи на світ, або в результаті того, що людина існує в певному соціумі
- складаються з приводу особливої категорії об'єктів – немайнових благ, які неможливо відокремити від конкретної особи, а тому мають особистий характер, що визначає їх єдину функціональну властивість – нетоварність
- не мають економічного або майнового змісту, тобто мають єдину неекономічну природу і утворюються у духовній сфері життєдіяльності людини
  - мають абсолютний характер
  - належать фізичній особі довічно

2. Види особистих немайнових прав

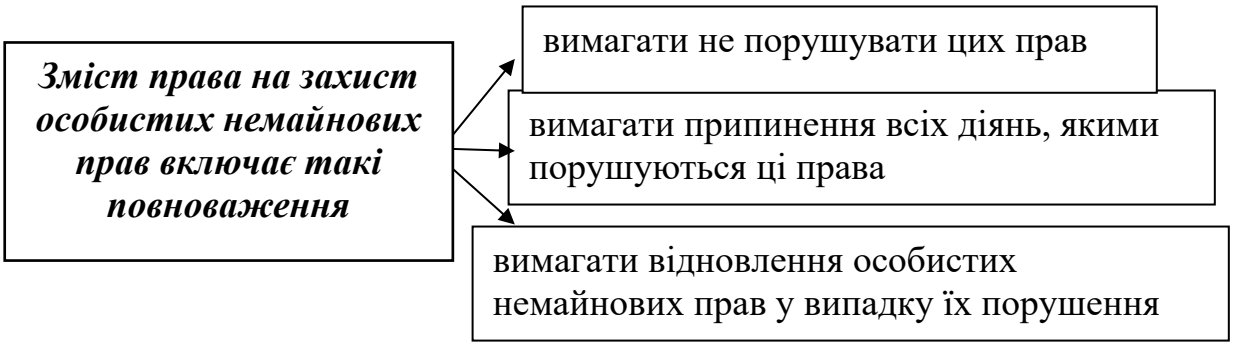
Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи	***Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи***
• Право на життя • Право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю • Право на медичну допомогу • Право на інформацію про стан свого здоров'я • Право на таємницю про стан здоров'я • Права фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я • Право на свободу • Право на особисту недоторканість • Право на донорство • Право на сім'ю • Право на опіку або лікування • Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля	• Право на ім'я • Право на зміну імені • Право на використання імені • Право на повагу до гідності та честі • Повага до людини, яка померла • Право на недоторканість ділової репутації • Право на індивідуальність • Право на особисте життя і його таємницю • Право на інформацію • Право на особисті папери • Розпорядження особистими паперами • Право на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів • Право на таємницю кореспонденції • Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості • Право на місце проживання • Право на недоторканість житла • Право на вибір роду занять • Право на свободу пересування • Право на свободу об'єднання • Право на мирні зібрання

3. Здійснення особистих немайнових прав

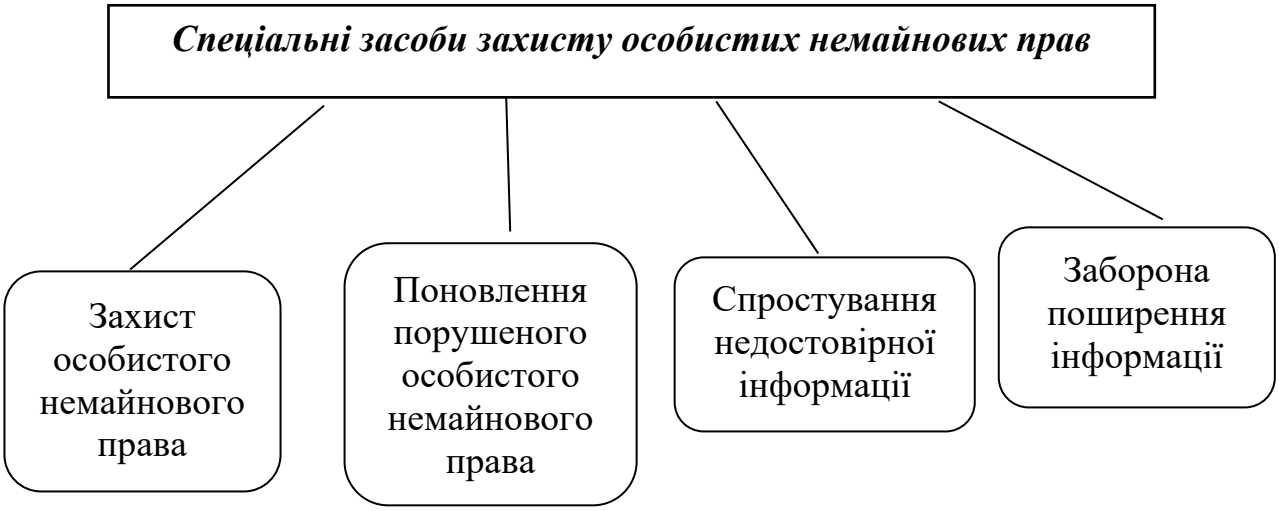
4. Способи захисту особистих немайнових прав

Право на захист особистих немайнових прав – це регламентоване правове регулювання на випадок оспорення, чи невизнання, виникнення загрози порушення чи порушення особистого немайнового права.

Загальні засоби захисту особистих немайнових прав
• *Право на захист цивільних прав та інтересів* • *Захист цивільних прав та інтересів судом* • *Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування* • *Захист цивільних прав нотаріусом* • *Самозахист цивільних прав* • *Здійснення права на захист* • *Визнання незаконним правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування* • *Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди* • *Відшкодування моральної шкоди*

Захист особистого немайнового права - фізична особа має право на захист свого особистого немайнового права від протиправних посягань інших осіб. Захист особистого немайнового права здійснюється способами, встановленими гл. 3 Цивільного Кодексу. Захист особистого немайнового права може здійснюватися також іншим способом відповідно до змісту цього права, способу його порушення та наслідків, що їх спричинило це порушення.

Поновлення порушеного особистого немайнового права - орган державної влади, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, фізична особа або юридична особа, рішеннями, діями або бездіяльністю яких порушено особисте немайнове право фізичної особи, зобов'язані вчинити необхідні дії для його негайного поновлення. Якщо дії, необхідні для негайного поновлення порушеного особистого немайнового права фізичної особи, не вчиняються, суд може постановити рішення щодо поновлення порушеного права, а також відшкодування моральної шкоди, завданої його порушенням.

Спростування недостовірної інформації - фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації, має право на відповідь, а також на спростування цієї інформації. Право на відповідь, а також на спростування недостовірної інформації щодо особи, яка померла, належить членам її сім'ї, близьким родичам та іншим заінтересованим особам. Спростування недостовірної інформації здійснюється особою, яка поширила інформацію.

Поширювачем інформації, яку подає посадова чи службова особа при виконанні своїх посадових (службових) обов'язків, вважається юридична особа, у якій вона працює. Якщо особа, яка поширила недостовірну інформацію, невідома, фізична особа, право якої порушено, може звернутися до суду із заявою про встановлення факту недостовірності цієї інформації та її спростування.

Якщо недостовірна інформація міститься у документі, який прийняла (видала) юридична особа, цей документ має бути відкликаний.

Фізична особа, особисті немайнові права якої порушено у друкованих або інших медіа, має право на відповідь, а також на спростування недостовірної інформації у тому ж медіа в порядку, встановленому законом.

Якщо відповідь та спростування у тому ж медіа є неможливими у зв'язку з його припиненням, така відповідь та спростування мають бути оприлюднені в іншому медіа, за рахунок особи, яка поширила недостовірну інформацію.

Спростування недостовірної інформації здійснюється незалежно від вини особи, яка її поширила.

Фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок повідомлення викривачем інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» через зовнішні канали повідомлення в порядку, передбаченому Законом України «Про запобігання корупції», має право на відповідь.

Спростування недостовірної інформації здійснюється у такий же спосіб, у який вона була поширена.

Заборона поширення інформації, **якою порушуються особисті немайнові права** - якщо особисте немайнове право фізичної особи порушене у газеті, книзі, кінофільмі, теле-, радіопередачі тощо, які готуються до випуску у світ, суд може заборонити розповсюдження відповідної інформації.

Якщо особисте немайнове право фізичної особи порушене в номері (випуску) газети, книзі, кінофільмі, теле-, радіопередачі тощо, які випущені у світ, суд може заборонити (припинити) їх розповсюдження до усунення цього порушення, а якщо усунення порушення неможливе, - вилучити тираж газети, книги тощо з метою його знищення.

Контрольні питання до теми «Особисті немайнові права»

1. Що таке особисте немайнове право?
2. Які існують ознаки особистих немайнових прав?
3. Що складає зміст особистого немайнового права фізичної особи?
4. На які види поділяються немайнові права?
5. Що відноситься до особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи?
6. Що відноситься до особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи?
7. Що таке захист особистих немайнових прав?
8. Якими способами здійснюється захист особистого немайнового права?
9. В чому полягає спростування недостовірної інформації?

Рекомендована література до теми «Особисті немайнові права»:

1. Загальна декларація прав людини від 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/995_015?lang=uk
2. Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 04.11.1950 р. (ратифіковано 17.07.1997 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

3. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр

4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р. (ратифіковано 19.10.1973 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

5. Григоренко О. В. Особисті немайнові права: генеза правового регулювання в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету.* 2021. Вип. 67. С. 69-72.

6. Давидова Н.О. Цивільно-правова охорона особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її природнє існування: дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. К., 2005. 214 с.

7. Журило С.С. Захист прав, що забезпечують природну відособленість фізичної особи в умовах євроінтеграції. *Приватне та публічне право.* 2019. № 3. С. 30-34.

8. О.В. Теоретичні проблеми інформаційних відносин у цивільному праві : монографія. К.: Вид.-полігр. центр «Київський університет», 2006. 463 с.

9. Комісаренко В.Д. Поняття особистих немайнових парв батьків та дітей у законодавстві та правовій доктрині України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020. № 47. Том 2. С. 13–17.

10. Менджул М.В. Правові трансформації поняття та сутнісних ознак особистих немайнових прав в умовах цифровізації. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університе*т. 2023. Вип. 79 Ч. 1. С. 215-220.

11. Парфентьєв А. Поняття та правова природа особистих немайнових прав подружжя у сімейно-правовій доктрині. *Актуальні проблеми правознавства.* 2022. № 3 (31). С. 114–118.

12. Попова С. Поняття та ознаки особистих немайнових прав юридичних осіб: питання теорії. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 64–68.

13. Пунда О.О. Питання класифікації особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2014. Вип. 28. Том 1. С. 17-152.

14. Стефанчук Р.О. Загальнотеоретичні проблеми поняття та системи особистих немайнових прав фізичних осіб у цивільному праві України. Хмельницький: Вид-во Хмельницького університету управління та права, 2006. 170 с.

15. Юркевич Ю.М., Дутко А.О. та ін. Особисті немайнові права особи: навч. посібник / за ред. А.О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с.

ГЛАВА 9

ПРАВО ВЛАСНОСТІ. ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

1. Поняття, зміст та форми права власності.

Право власності – це право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб.

Особливим видом права власності є право **довірчої власності**, яке виникає внаслідок закону або договору (ст. 316 ЦК України).

Право володіння	це забезпечена законом можливість фактично мати у себе певну річ та утримувати її у сфері свого господарювання.
Право користування	це забезпечена законом можливість вилучати корисні властивості речі для задоволення потреб, без права розпоряджатися нею.
Право розпорядження	це право власника визначати юридичну та фактичну долю своєї речі (фактична доля: можливість змінити фізичну сутність речі, аж до повного знищення; юридична доля: можливість визначати правовий статус речі, наприклад, шляхом відчуження (продаж, дарування, обмін), або передачі її у власність іншої особи.

Здійснення права власності:

- власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд;
- власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону;
- при здійсненні своїх прав та виконанні обов'язків власник зобов'язаний додержуватися моральних засад суспільства;
- усім власникам забезпечуються рівні умови здійснення своїх прав;
- власність зобов'язує;
- власник не може використовувати право власності на шкоду правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію та природні якості землі;

- держава не втручається у здійснення власником права власності;
- діяльність власника може бути обмежена чи припинена або власника може бути зобов'язано допустити до користування його майном інших осіб лише у випадках і в порядку, встановлених законом;
- особливості здійснення права власності на культурні цінності встановлюються законом.

ФОРМИ ВЛАСНОСТІ

Право власності українського народу

Державна ***Приватна*** ***Комунальна***

Право власності українського народу	***Право приватної власності***
Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, встановлених Конституцією України. Кожен громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності Українського народу відповідно до закону.	Суб'єктами права приватної власності є фізичні та юридичні особи. Фізичні та юридичні особи можуть бути власниками будь-якого майна, за винятком окремих видів майна, які відповідно до закону не можуть їм належати. Склад, кількість та вартість майна, яке може бути у власності фізичних та юридичних осіб, не є обмеженими. Законом може бути встановлено обмеження розміру земельної ділянки, яка може бути у власності фізичної та юридичної особи.
Право державної власності	***Право комунальної власності***
У державній власності є майно, у тому числі грошові кошти, яке належить державі Україна. Від імені та в інтересах держави Україна право власності здійснюють відповідно органи державної влади. Управління майном, що є у державній власності, здійснюється державними органами, а у випадках, передбачених законом, може здійснюватися іншими суб'єктами.	У комунальній власності є майно, у тому числі грошові кошти, яке належить територіальній громаді. Управління майном, що є у комунальній власності, здійснюють безпосередньо територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування

Суб'єкти права власності:

- фізичні особи;
- юридичні особи;

український народ;

- держава Україна;
- Автономна Республіка Крим;
- територіальні громади;

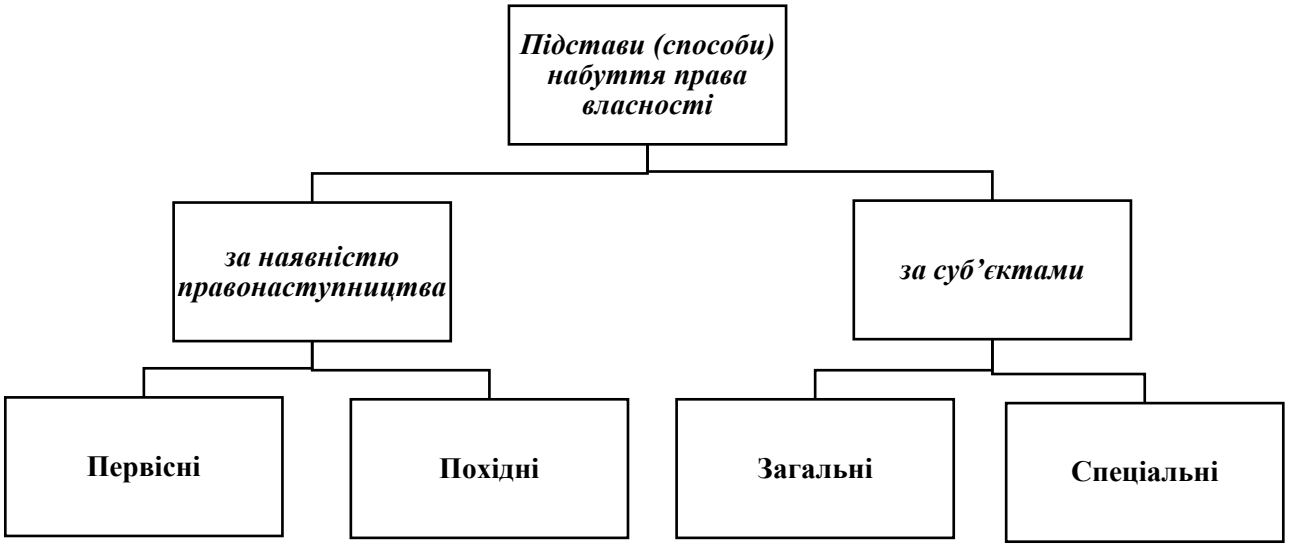
іноземні держави та інші суб'єкти публічного права.

Об'єкти права власності:

- Речі; гроші; цінні папери
- рухоме та нерухоме майно;
- майнові права;
- підприємства як майнові комплекси;
- результати робіт;
- послуги;
- інформація;
- результати інтелектуальної, творчої діяльності;
- інші матеріальні та нематеріальні блага;
- тварина як особливий об'єкт

2 . Підстави набуття та припинення права власності

Підставами набуття права власності є юридичні факти, за наявності яких виникає право власності.

Первісні підстави набуття права власності *(право власності виникає в повному обсязі, виникає вперше незалежно від волі попереднього власника):*

- виготовлення (створення) речі;
- переробка (специфікація);
- привласнення загальнодоступних дарів природи;
- передача у власність безхазяйної речі;
- передача у власність рухомої речі, від якої власник відмовився;
- знахідка;
- бездоглядні домашні тварини;
- скарб;
- набувальна давність.

Похідні підстави набуття права власності *(право нового власника обмежено обсягом прав його попередника):*

- за договором (купівля-продаж, дарування, міна, позика);
- спадкування за законом і заповітом;
- передача у власність майна юридичної особи в разі її реорганізації;
- самочинне будівництво;
- у разі приватизації державного майна та майна, що є в комунальній власності;
- індосамент тощо.

Набувальна давність

Особа, яка добросовісно заволоділа чужим майном і продовжує відкрито, безперервно володіти нерухомим майном протягом десяти років або рухомим майном - протягом п'яти років, набуває право власності на це майно (набувальна давність), якщо інше не встановлено цим Кодексом.

Набуття права власності на земельну ділянку за набувальною давністю регулюється законом.

Право власності на нерухоме майно, що підлягає державній реєстрації, виникає за набувальною давністю з моменту державної реєстрації.

Особа, яка заявляє про давність володіння, може приєднати до часу свого володіння увесь час, протягом якого цим майном володіла особа, чиїм спадкоємцем (правонаступником) вона є.

Якщо особа заволоділа майном на підставі договору з його власником, який після закінчення строку договору не пред'явив вимоги про його повернення, вона набуває право власності за набувальною давністю на нерухоме майно через п'ятнадцять, а на рухоме майно - через п'ять років з часу спливу позовної давності.

Втрата не з своєї волі майна його володільцем не перериває набувальної давності у разі повернення майна протягом одного року або пред'явлення протягом цього строку позову про його витребування.

Право власності за набувальною давністю на нерухоме майно, транспортні засоби, цінні папери набувається за рішенням суду.

Підстави припинення права власності – це юридичні факти (правочин, договір, адміністративний акт), які призводять до припинення права власності в однієї особи та до виникнення права власності в інших учасників цивільних правовідносин (крім загибелі чи знищення майна, речі).

Підстави припинення права власності:

- відчуження власником свого майна;
- відмова власника від права власності;
- припинення права власності на майно, що за законом не може належати цій особі;
- знищення майна;
- викуп пам’яток культурної спадщини;
- примусове відчуження земельних ділянок приватної власності, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності відповідно до закону;
- звернення стягнення на майно за зобов’язаннями власника;
- реквізиція;
- конфіскація;
- припинення юридичної особи чи смерті власника;
- визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави

Право власності може бути припинене в інших випадках, встановлених законом.

- Особа може відмовитися від права власності на майно, заявивши про це або вчинивши інші дії, які свідчать про її відмову від права власності. У разі відмови від права власності на майно, права на яке не підлягають державній реєстрації, право власності на нього припиняється з моменту вчинення дії, яка свідчить про таку відмову.

- Якщо з підстав, що не були заборонені законом, особа набула право власності на майно, яке за законом, який був прийнятий пізніше, не може їй належати, це майно має бути відчужене власником протягом строку, встановленого законом.

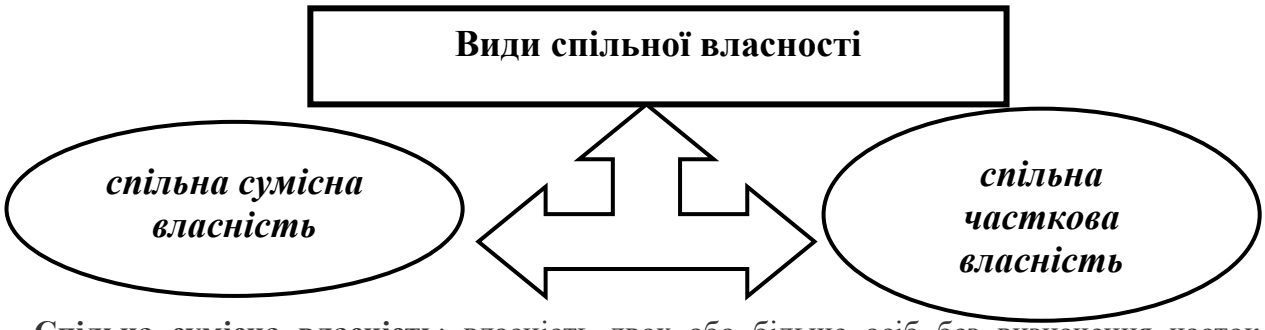
- Право власності на житловий будинок, інші будівлі, споруди, багаторічні насадження може бути припинене за згодою власника у разі викупу земельної ділянки, на якій вони розміщені, для суспільних потреб чи за рішенням суду в разі її примусового відчуження з мотивів суспільної необхідності з обов'язковим попереднім і повним відшкодуванням їх вартості.

- Якщо в результаті дій або бездіяльності власника пам'ятки культурної спадщини їй загрожує пошкодження або знищення, відповідний орган охорони культурної спадщини робить власнику пам'ятки відповідне попередження. Якщо власник пам'ятки культурної спадщини не вживе заходів щодо її збереження, зокрема у зв'язку з неможливістю створення необхідних для цього умов, суд за позовом відповідного органу охорони культурної спадщини може постановити рішення про її викуп. Викуплена пам'ятка культурної спадщини переходить у власність держави.

- У разі стихійного лиха, аварії, епідемії, епізоотії та за інших надзвичайних обставин, з метою суспільної необхідності майно може бути примусово відчужене у власника на підставі та в порядку, встановлених законом, за умови попереднього і повного відшкодування його вартості (реквізиція). В умовах воєнного або надзвичайного стану майно може бути примусово відчужене у власника з наступним повним відшкодуванням його вартості. Реквізоване майно переходить у власність держави або знищується.
- До особи може бути застосовано позбавлення права власності на майно за рішенням суду як санкція за вчинення правопорушення (конфіскація) у випадках, встановлених законом. Конфісковане майно переходить у власність держави безоплатно, крім випадків, визначених законом.

3. Право спільної власності

Майно, що перебуває у власності двох або більше осіб (співвласників), належить їм на праві ***спільної власності***.

Спільна сумісна власність: власність двох або більше осіб без визначення часток кожного з них у праві власності; суб'єктами права спільної сумісної власності можуть бути фізичні особи, юридичні особи, а також держава, територіальні громади, якщо інше не встановлено законом; майно, набуте подружжям за час шлюбу, є їхньою спільною сумісною власністю, якщо інше не встановлено договором або законом; майно, набуте в результаті спільної праці та за спільні грошові кошти членів сім'ї, є їхньою спільною сумісною власністю, якщо інше не встановлено договором, укладеним у письмовій формі.

Право спільної часткової власності: власність двох чи більше осіб із визначенням часток кожного з них у праві власності є спільною частковою власністю; суб'єктами права спільної часткової власності можуть бути фізичні особи, юридичні особи, держава, територіальні громади.

Здійснення права спільної сумісної власності	***Здійснення права спільної часткової власності***
Співвласники майна, що є у спільній сумісній власності, володіють і користуються ним спільно, якщо інше не встановлено домовленістю між ними. Розпоряджання майном, що є у спільній сумісній власності, здійснюється за згодою всіх співвласників, якщо інше не встановлено законом. У разі вчинення одним із співвласників правочину щодо розпорядження спільним майном вважається, що він вчинений за	Право спільної часткової власності здійснюється співвласниками за їхньою згодою. Співвласники можуть домовитися про порядок володіння та користування майном, що є їхньою спільною частковою власністю. Кожен із співвласників має право на надання йому у володіння та користування тієї частини спільного майна в натурі, яка відповідає його частці у праві спільної часткової власності. У разі неможливості цього він має право вимагати від інших

згодою всіх співвласників, якщо інше не встановлено законом. Згода співвласників на вчинення правочину щодо розпорядження спільним майном, який підлягає нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, має бути висловлена письмово і нотаріально посвідчена. Співвласники мають право уповноважити одного з них на вчинення правочинів щодо розпорядження спільним майном. Правочин щодо розпорядження спільним майном, вчинений одним із співвласників, може бути визнаний судом недійсним за позовом іншого співвласника у разі відсутності у співвласника, який вчинив правочин, необхідних повноважень.	співвласників, які володіють і користуються спільним майном, відповідної матеріальної компенсації. Якщо договір між співвласниками про порядок володіння та користування спільним майном відповідно до їхніх часток у праві спільної часткової власності посвідчений нотаріально, він є обов'язковим і для особи, яка придбає згодом частку в праві спільної часткової власності на це майно.

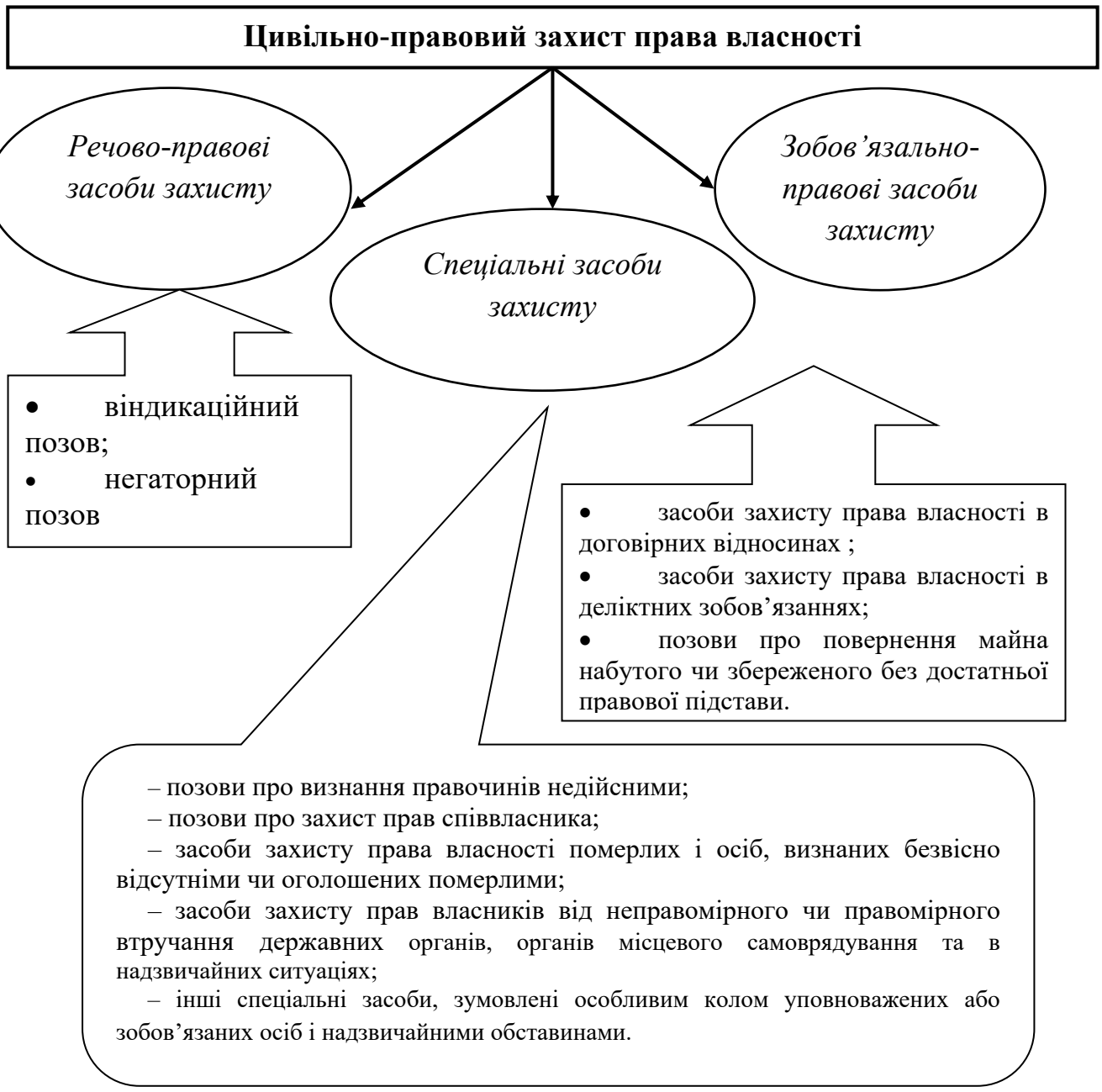
Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності

- У разі продажу частки у праві спільної часткової власності співвласник має переважне право перед іншими особами на її купівлю за ціною, оголошеною для продажу, та на інших рівних умовах, крім випадку продажу з публічних торгів.
- Продавець частки у праві спільної часткової власності зобов'язаний письмово повідомити інших співвласників про намір продати свою частку, вказавши ціну та інші умови, на яких він її продає.
- Якщо інші співвласники відмовилися від здійснення переважного права купівлі чи не здійснять цього права щодо нерухомого майна протягом одного місяця, а щодо рухомого майна - протягом десяти днів від дня отримання ними повідомлення, продавець має право продати свою частку іншій особі.
- Якщо бажання придбати частку у праві спільної часткової власності виявили кілька співвласників, продавець має право вибору покупця.
- У разі продажу частки у праві спільної часткової власності з порушенням переважного права купівлі співвласник може пред'явити до суду позов про переведення на нього прав та обов'язків покупця. Одночасно позивач зобов'язаний внести на депозитний рахунок суду грошову суму, яку за договором повинен сплатити покупець.
- До таких вимог застосовується позовна давність в один рік.
- Передача співвласником свого переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності іншій особі не допускається.

Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників

- Право особи на частку у спільному майні може бути припинене за рішенням суду на підставі позову інших співвласників, якщо: частка є незначною і не може бути виділена в натурі; річ є неподільною; спільне володіння і користування майном є неможливим; таке припинення не завдасть істотної шкоди інтересам співвласника та членам його сім'ї.
- Суд постановляє рішення про припинення права особи на частку у спільному майні за умови попереднього внесення позивачем вартості цієї частки на депозитний рахунок суду.

4. Захист права власності

Захист права власності – це сукупність правових засобів, які застосовуються у зв'язку з порушенням права власності і які спрямовані на відновлення та захист майнових інтересів їх носіїв.

***Ознаки віндикаційного позову*:**

1) віндикаційний позов може бути пред´явлений лише стосовно *індивідуально-визначених речей* (загублена парасолька, вкрадений автомобіль тощо). Тобто, як правило, за таким позовом неможливо витребувати з чужого незаконного володіння річ, яка визначається лише родовими ознаками (100 л бензину, 50 т пшениці тощо). Проте немає ніяких підстав для недопущення в певних випадках віндикації речей, які визначаються родовими ознаками, але за умови що цю спірну річ можна було б так чи інакше індивідуалізувати чи ідентифікувати. Якщо в конкретному випадку є можливість виділити річ з родовими ознаками з маси однорідних речей (наприклад, вкрадена картопля залишилася ще в мішках, цегла з вантажівки ще не розвантажена тощо), то можлива і її віндикація;

2) цей позов може бути пред´явлений щодо речі, власником якої є позивач і яка перебуває *у **володінні відповідача.*** Так, якщо хтось придбав вкрадену чи загублену власником річ, а потім заставив її, то відповідачем по віндикаційному позову виступатиме заставодержатель як фактичний володілець речі, а заставодатель буде притягнутий до справи як третя особа;

3) власник може вимагати повернення свого майна за цим позовом лише в то´му випадку, якщо інша особа володіє його майном ***незаконно,*** наприклад, громадянин знайшов чужу річ і відмовляється її повернути. Якщо ж володілець володіє чужим майном на законних підставах, то власник не може витребувати свою річ з такого володіння шляхом пред´явлення віндикаційного позову. Водночас, якщо підстава володіння змінюється, то це цілком можливо. Цікавою в зв´язку з цим є справа, яка розглянута одним із районних судів м. Києва.

4) захищати своє право власності віндикаційним позовом власник має можливість лише в тому випадку, коли майно збереглося ***в натурі.*** За своїм змістом віндикаційний позов є вимогою про поновлення у власника права володіння річчю, яка йому має належати; тому не допускається заміна цієї речі іншою.

Сторони у віндикаційному позові

Позивач	Відповідач
• Власник, який втратив можливість володіння річчю; титульний володілець: орендар; суб'єкт права господарського відання; суб'єкт права оперативного управління	•Фактичний володілець майна без правових підстав – незаконний володілець. Відповідачем має бути визначено особу, яка фактично володіє річчю станом на момент подання позову

Ознаки негаторного позову:

По-перше, на відміну від віндикаційного позову, власник, який звертається за захистом, *зберігає майно **у** своєму володінні.* Порушення права власності полягає, зазвичай, в тому, що треті особи створюють власникові певні перешкоди в користуванні належним йому майном (будинком, автомобілем, земельною ділянкою тощо), або внаслідок певних обставин власник не може фактично розпоряджатися належним йому за законом майном, маючи це майно у своєму володінні.

З негаторним позовом може звертатися як власник, так і титульний володілець, причому останній як проти третіх осіб, так і проти власника. Наприклад, після укладання договору суборенди нежитлового приміщення власник не дозволяє суборендареві ним користуватися (вимкнув опалення, світло та ін.).

Так, судовій практиці відомі численні випадки, коли після передачі земельних ділянок у власність чи в оренду громадянам колишні землекористувачі не дозволяли новим власникам (орендарям) користуватися земельними ділянками відповідно до їх призначення, створювали штучні перешкоди в землекористуванні.

По-друге, суттю вимог за негаторним позовом є *усунення порушення, що триває* і має місце на момент звернення з позовом.

Тому на негаторний позов не поширюються вимоги щодо строків позовної давності, оскільки з негаторним позовом можна звернутися в будь-який час, поки існує правопорушення. Якщо ж перешкоди в користуванні чи розпорядженні майном усунуті, то відповідно відсутні підстави і для звернення з негаторним позовом.

По-третє, власник має право вимагати усунення порушення його прав, якщо дії третіх осіб носять *неправомірний* характер. Так, власник може вимагати від сусіда прибрати будівельні матеріали, якщо вони заважають користуватися автомобілем (неможливо виїхати з гаража). Проте, якщо сусідський будинок зведено відповідно до затвердженого проекту, із додержанням будівельних норм та правил забудови, то навіть, якщо цей будинок затінює земельну ділянку й

вікна будинку сусіда, останній, як власник, не може посилатися на порушення його права щодо користування земельною ділянкою чи будинком.

Негаторний позов не може бути пред´явлено, якщо дії відповідача ґрунтуються на відповідному чинному законі чи на договорі.

Пропоновані зміни до ЦК України

Стаття 386. Засади захисту права власності 1. Держава забезпечує рівний захист прав усіх суб'єктів права власності. 2. Власник, який має підстави передбачати можливість порушення свого права власності іншою особою, може звернутися до суду з вимогою про заборону вчинення нею дій, які можуть порушити його право, або з вимогою про вчинення певних дій для запобігання такому порушенню. Власник, права якого порушені, має право на відшкодування завданої йому майнової та моральної шкоди.	**Стаття 386. Засади захисту права власності** Власник має право на захист права власності відповідно до положень глави 22-7 цього Кодексу.
Стаття 387. Право власника на витребування майна із чужого незаконного володіння **Стаття 388.** Право власника на витребування майна від добросовісного набувача **Стаття 389.** Витребування грошей та цінних паперів **Стаття 390.** Розрахунки при витребуванні майна із чужого незаконного володіння **Стаття 391.** Захист права власності власника майна **Стаття 392.** Визнання права власності **Стаття 393.** Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності **Стаття 394.** Відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності	Зміни не вносились

В процесі рекодифікації Цивільного кодексу України, запропоновано новий вид права власності - ПРАВО ПЕРІОДИЧНОЇ ВЛАСНОСТІ.

Право періодичної власності - є правом власності кількох осіб, яке передбачає послідовне та повторне виключне володіння та користування річчю у визначені, однакові або неоднакові, періоди часу.
Кожен власник має індивідуальне (роздільне) право періодичної власності на цю річ.

Положення цієї глави не застосовуються у випадку, якщо річ належить на праві спільної власності, а співвласники домовилися про спосіб користування спільною річчю у визначені періоди часу, а також якщо річ належить на підставі договірного зобов'язання щодо надання кільком послуг з послідовного та повторного виключного володіння та користування річчю у визначені періоди часу.

Правові положення про спільну власність можуть застосовуватися до права періодичної власності, якщо це передбачено цим Кодексом та/або законом, або договором і не суперечить положенням цієї глави.

Об’єкт права періодичної власності - є нерухомі та/або рухомі речі туристичного призначення, якщо інше не встановлено законом або не випливає із суті правовідносин.

Момент виникнення права періодичної власності Право періодичної власності на рухоме майно виникає з моменту передання речі, якщо інше не встановлено договором або законом. Право періодичної власності на нерухоме майно підлягає державній реєстрації в державному реєстрі речевих прав на нерухоме майно і виникає з моменту такої реєстрації. Під час державної реєстрації права періодичної власності на нерухоме майно істотні умови договору про встановлення права періодичної власності підлягають внесенню до державного реєстру речевих прав на нерухоме майно та їх обтяжень.	**Встановлення права періодичної власності** 1. Право періодичної власності виникає на підставі договору про встановлення права періодичної власності. 2. За договором про встановлення права періодичної власності відчужувач передає або зобов’язується передати в майбутньому набувачеві річ у власність. Якщо інше не передбачено цим Кодексом та/або законом, істотною умовою договору про встановлення права періодичної власності є визначений період часу, який надається власнику на підставі набутої частки виключного володіння та користування річчю. Період часу виражається посиланням на перший та останній день і місяць виключного володіння та користування річчю. 4. Якщо договором про встановлення права періодичної власності передбачено, що набувач права періодичної власності передає річ у власність набувача періодичної власності за плату, до відносин сторін щодо передання речі застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, а якщо річ передається безоплатно, – положення про договір дарування, якщо це не суперечить суті договору про набуття права періодичної власності. 3. Договір про встановлення права періодичної власності укладається у письмовій формі.
Дійсність правочинів, вчинених власником 1. Будь-який власник речі, яка належить йому на праві періодичної власності, має право вчиняти відповідно до закону правочини зі зберігання, управління та розпорядження щодо належного йому права періодичної власності. Інші власники, які мають виключне право володіння та користуватися цією річчю в інший період часу, не мають переважного права купівлі-продажу на підставі закону. 2. Правочини з управління або розпорядження,	**Права та обов’язки власників** 1. Кожен власник речі, на яку встановлено право періодичної власності, зобов’язаний вчиняти всі правочини зі зберігання речі таким чином, щоб не перешкоджати або не ускладнювати здійснення прав інших власників, які мають виключне право володіти та користуватися цією річчю в інший період часу. Власник, який здійснює необхідні витрати на значний ремонт, має право на їх компенсацію пропорційно вартості прав інших

предметом яких є частка права періодичної власності, яка належить іншому власнику, є недійсними в частині, в якій встановлюються або передаються права, що стосуються цієї частки.	власників на цю річ. 2. Правочини, внаслідок яких повністю або частково споживається суть речі, можуть здійснюватися лише за згодою інших власників. 3. Після закінчення визначеного періоду часу власник повинен передати річ іншому власнику, уповноваженому володіти та користуватися цією річчю у наступний період часу. 4. Власники мають право укласти договір управління річчю, щодо якої встановлено право періодичної власності. Умова в договорі управління
Відшкодування шкоди і примусовий викуп права періодичної власності 1. Власник відшкодовує шкоду, завдану внаслідок порушення ним обов'язків щодо здійснення права періодичної власності, передбачених цією главою або які випливають із суті правовідносин. 2. Якщо один із власників істотно порушує обов'язки здійснення права періодичної власності, його право власності може бути примусово викуплено на підставі рішення суду за вимогою потерпілого власника, який має виключне право володіти та користуватися цією річчю в інший період часу. 3. Особа може бути звільнена від обов'язку відшкодувати завдані збитки, якщо один із інших власників або третя особа купує належну особі річ, право періодичної власності на яку припинено на підставі рішення суду.	**Припинення права періодичної власності** 1. Право періодичної власності припиняється внаслідок припинення існування речі, щодо якої встановлено право періодичної власності, на підставі придбання однією особою права власності, що охоплює всі часові частки володіння та користування цією річчю, а також в інших випадках, встановлених законом. 2. Власник не має права вимагати поділу речі, яка належить йому на праві періодичної власності, якщо власники, які мають всі часові частки володіння та користування нею, не погодилися про інше відповідно до договору. Право власника вимагати поділу речі стає протиставним третім особам внаслідок внесення відмітки про нього до державного реєстру речевих прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

Контрольні питання до теми «Право власності. Захист права власності»

1. Розкрийте зміст та значення поняття «право власності».
2. Назвіть форми власності, визначені чинним вітчизняним законодавством.
3. В чому полягає здійснення права власності.
4. Перерахуйте суб'єктів права власності та об'єкти з приводу яких виникають відносини власності.
5. Перерахуйте підстави виникнення права власності.
6. Розкрийте зміст первісних способів набуття права власності.
7. Розкрийте зміст похідних способів набуття права власності.
8. Назвіть підстави припинення права власності.
9. Спільна власність, як вид права власності.
10. Що таке переважне право купівлі у спільній частковій власності?
11. За допомогою яких засобів здійснюється захист права власності?
12. Визначте спільні та відмінні риси віндикаційного та негаторного позовів.

Рекомендована література до теми «Право власності. Захист права власності»:

1. Антонов А. Право власності та власність як правові категорії. *Економіка. Фінанси. Право.* 2023. Вип. 2. С. 5-9.
2. Веренкіотова О.В., Петровський А.В., Якимець О.І. Окремі аспекти захисту права власності України за кордоном. *Право і суспільство.* 2023. № 3. С. 88-95.
3. Герасимчук С.С. До питання захисту права власності та види суб'єкти користування майном: аналіз судової практики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2024. № 81. Т.1. С. 180-185.
4. Гіжевський В.К., Громей Д.В. Проблеми розвитку власності в Україні. *Legal bulletin.* 2022. № 5. С. 40-46.
5. Демчук М. Окремі питання правової природи права власності на нерухоме майно в Україні. *Юридичний вісник.* 2024. № 3. С. 344-349.
6. Заєць О.І. Новітня парадигма непорушності права власності на землю. *Часопис Київського університету права.* 2023. № 2. С. 137-140.
7. Захист права власності: Зб. наукових праць. НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.П.Бурчака НАПрН України. Київ : 2025. 110 с.
8. Зигрій О.В., Сендецька І.В. Право власності на землю: сучасні проблеми та перспективи їх вирішення. *Наукові записки*. 2023. Вип. 14. С. 55-59.
9. Копилова Ж.В. Охорона та захист права власності нормами цивільного права України, класифікація цивільно-правових засобів захисту права власності. *Часопис цивілістики.* 2023. Вип. 17. С. 101-105.
10. Кучер В.О. Непорушність права власності за цивільним законодавством України. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету.* Юридичні науки. 2017. № 4. С. 277-286
11. Лаговська Н. В. Проблеми захисту прав власності під час воєнного стану в Україні. *Ірпінський юридичний часопис.* 2022. Вип. 2. С. 78-85.
12. Лисенко А.М., Лисенко І.В., Гаряєва Г.М. Здійснення права приватної власності та окремі види нерухомого майна за законодавством України. *Право і безпека.* 2020. № 4 (79). С. 122-129.
13. Ліляков О.А. Законодавче регулювання здійснення права власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2024. Вип. 86. Ч. 2. С. 152-159.
14. Некіт К.Г. Право власності у Цивільному кодексі України: загальні положення та проблемні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2023. Вип. 22. Ч. ІІ. Т.1. С. 260-263.
15. Олешко О.М. Конкуренція способів захисту права власності: постановка проблеми та шляхи її вирішення. *Нове українське право.* 2023. № 6. С. 20-25.
16. Первомайський О. Дискусія щодо поняття права публічної власності: аргументи «за» та «проти». *Право України.* 2021. № 5. С. 50-66.

17. Ратушна Б.П., Чабан О.М. Визнання права власності як спосіб захисту цивільних прав. *Експерт: парадигма юридичних наук і державного управління.* 2021. № 5 (17). С. 132-138.

18. Сидорович М.Р. Гарантії захисту права власності: питання оновлення методологічних підходів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2023. № 3. С. 122-125.

19. Скриннікова К.О. Деякі питання визнання права як спосіб захисту права власності. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024. № 5. С. 181-183.

20. Скрипник В.Л., Білявська Є.Р. Загальні питання захисту права власності та інших речових прав. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 4. С. 176-178.

21. Татьянченко С.А. Особливості захисту права власності, їх специфіка застосування до об'єктів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2024. Вип. 81. Ч. 1. С. 248-251.

22. Тітков Д.І. Підстави набуття права власності на нерухоме майно в цивілістичному процесі України: теоретико-правові положення. *Науковий вісник публічного та приватного права.* Вип. 2. 2024. С. 42-48.

23. Тітков Д.І. Сучасний стан наукового дослідження права власності на житло як конституційного права в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2024. № 5. С. 30-35.

24. Франков О.С. Захист права власності в умовах воєнного стану. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права.* 2022. Вип. 34. С. 77-83.

25. Шишка Н.В. Систематизація договірного права України. Проблеми цивільного права та процесу: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 97-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (Харків, 20 травня 2022 р.). Харків: ХНУВС. 2022. С. 211-214.

26. Юркевич Ю.М., Майкут Х.В. Охорона та захист права власності в Україні: деякі проблеми правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 3. С. 209-211.

ГЛАВА 10

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1. Право інтелектуальної власності

Право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним кодексом (ст. 418) та іншим законом.

- Право інтелектуальної власності є непорушним.
- Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом.

Творча діяльність	індивідуальна чи колективна творчість, результатом якої є створення або інтерпретація творів, що мають культурну цінність (ст. 1 Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» від 07.10.1997 (в ред. 14.12.2010).

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЛАСТИВА БУДЬ-ЯКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

В цивілістичній доктрині виділено два види творчості	
духовна творчість – творчість гуманітарного характеру спрямована на збагачення внутрішнього світу людини:	***науково-технічна творчість*** – творчість виробничого характеру, яка виникає в результаті господарської діяльності людини:
➢ література, ➢ наука, ➢ мистецтво, ➢ виконавська майстерність артистів, звукозапис, ➢ радіо, ➢ телебачення тощо	➢ корисні моделі, ➢ промислові зразки, ➢ знаки для товарів і послуг, ➢ знаки обслуговування, ➢ інформаційна продукція, ➢ селекційні досягнення

Ст. 54 Конституції України гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Авторське право	**Патентне право (право промислової власності)**
це сукупність правових норм, що регулюють відносини з приводу створення та використання творів науки, літератури, мистецтва (інститут цивільного права, який регулює відносини у зв'язку із створенням, використанням, правовою охороною творів, що є результатом духовної творчості людини). Регулюється: - Цивільний кодекс України (ЦКУ), ст. 418–429, розділ IV «Інтелектуальна власність» - Закон України «Про авторське право і суміжні права» (23.12.1993 № 3792-XII) - Міжнародні договори: Бернська конвенція, Римська конвенція	це сукупність правових норм, що виникають у зв'язку зі створення та використанням об'єктів наукової-технічної творчості – раціоналізаторських пропозицій, промислових зразків, корисних моделей тощо. Регулюється: - Цивільний кодекс України, ст. 420–432 - Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» - Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» - Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» - Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» - Міжнародні договори: Паризька конвенція, PCT

	Авторське право	Патентне право (право промислової власності)
Об'єкт права	Результати духовної творчості(твори науки, літератури, мистецтва)	Результати науково-технічної творчості(винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, сорти рослин)
Творчий характер	Має бути індивідуальний, не може бути запозиченням або простим використанням чужого досвіду	Має бути новаторський, не можна охороняти результат без державної реєстрації
Суб'єкт права (творець)	Фізична особа; юридична особа може бути суб'єктом у випадках, передбачених законом (замовні твори)	Фізична або юридична особа
Об'єктивізація результату	Достатньо надати матеріальну форму: рукопис, ноти, малюнок, скульптура	Потрібна державна реєстрація / кваліфікація Держпатентом
Територ. характер	Діє в межах України; авторське право громадян визнається також за кордоном, якщо твір об'єктивовано	Діє лише в межах України; для захисту за кордоном потрібна патентна заявка у відповідній країні

Вікові обмеження	Творцем може бути будь-яка фізична особа, включно з неповнолітніми; право на творчість не обмежене віком	Творцем може бути будь-яка фізична особа, включно з неповнолітніми
Особисті немайнові права	Право авторства, право на ім’я, інші немайнові права виникають незалежно від віку творця	Аналогічно для винаходів та об’єктів промислової власності: авторство/винахідництво визнається
Право на винагороду	Автор має право на винагороду за використання твору; невикористаний твір винагороди не дає	Винагорода за використання об’єкта патентного права (ліцензування, продаж)
Держава як суб’єкт	Може бути суб’єктом авторського права у випадках, визначених законом (твори, створені за держзамовленням)	Може бути суб’єктом права промислової власності у випадках, визначених законом

Авторське та патентне право є важливими складовими системи захисту інтелектуальної власності.

Вони забезпечують охорону результатів творчої діяльності та сприяють розвитку культури, науки й технічного прогресу в Україні.

Особисті немайнові права	Майнові права
1) право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності; 2) право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності; 3) інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.	1) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом

2. Кваліфікуючі ознаки інтелектуальної власності

Ознака	Пояснення / Законодавча база
1. Об'єкт права	Результат творчої діяльності, який відповідає вимогам закону: **Авторське право**: твори науки, літератури, мистецтва, комп'ютерні програми, бази даних та ін. (ст. 418–419 ЦКУ) **Патентне право**: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, сорти рослин (ст. 421–422 ЦКУ). Об'єкт має **мати індивідуальний характер** (для авторського) або відповідати критеріям новизни та винахідницького рівня (для патентного).
2. Надання правової охорони	**Авторське право**: охорона виникає **автоматично з моменту створення та об'єктивування твору** (ст. 418 ЦКУ). **Патентне право**: охорона виникає **після державної реєстрації / видачі патенту Держпатентом** (ст. 421–422 ЦКУ).
3. Абсолютність (виключність) права	Суб'єкт має право **забороняти або дозволяти використання об'єкта іншими особами** (ст. 434 ЦКУ).
4. Обмеження строком	**Авторське право**: майнові права – 70 років після смерті автора (ст. 438 ЦКУ) і немайнові права – безстрокові **Патентне право**: винаходи – 20 років корисні моделі – 10 років промислові зразки – 15 років (ст. 434 ЦКУ)
5. Матеріальна форма об'єкта	**Авторські твори**: рукопис, ноти, скульптура, малюнок, комп'ютерна програма. **Патентні об'єкти**: зареєстровані у Держпатенті документи, креслення, опис винаходу/моделі.
6. Територіальний характер	Діє на території України. Для міжнародного захисту потрібно оформлювати патенти/ліцензії у відповідних країнах або користуватися міжнародними угодами (ст. 434 ЦКУ).

3. Об'єкти та суб'єкти права інтелектуальної власності

Відповідно до Положення Стокгольмської конвенції 1967 року, об'єктами права інтелектуальної власності є:	**За Паризькою конвенцією про охорону промислової власності (1883 р.), до об'єктів інтелектуальної власності віднесено:**
Літературні, художні та наукові твори; Винаходи у всіх сферах людської діяльності; Промислові зразки; Товарні знаки, знаки обслуговування; Фірмові найменування, комерційні позначення; Захист проти недобросовісної конкуренції	Винаходи; Загальнокорисні зразки; Промислові рисунки і моделі; Фабричні і торговельні знаки; Знаки обслуговування; Фірмове найменування і вказівки про місце походження або найменування місця походження;

	Запобігання недобросовісної конкуренції.
Закон України «Про авторське право і суміжні права»	**За ст. 420 Цивільного кодексу України до об'єктів права інтелектуальної власності належать:**
Літературні письмові твори (белетристика, публіцистика, наукові, технічні) Закон передбачає охорону **книг, брошур, статей та інших письмових творів** (ст. 6). **Виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори** Охороняються, якщо вони **зафіксовані в матеріальній формі** (ст. 6). **Комп'ютерні програми** Закон прямо визначає комп'ютерні програми як об'єкт авторського права (ст. 6). **Бази даних** охороняються, якщо вони **є результатом творчого добору, упорядкування або організації даних**(ст. 6, 8). **Музичні твори з текстом і без текста** Включені як окремий вид творів (ст. 6). **Драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори для сценічного показу, та їх постановки** Закон передбачає охорону **сценічних творів та постановок** (ст. 6). **Аудіовізуальні твори** Закон прямо охороняє аудіовізуальні твори, включно з фільмами (ст. 6). **Твори образотворчого мистецтва** Закон включає живопис, графіку, скульптуру тощо (ст. 6). **Твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва** Охороняються як твори з просторовим і конструктивним рішенням (ст. 6). **Фотографічні твори, у т.ч. виконані способами, подібними до фотографії** Закон передбачає охорону фотографій та подібних виробів (ст. 6). **Твори ужиткового мистецтва (декоративне ткацтво, кераміка, різьблення, ливарство, художнє скло, ювелірні вироби тощо)** Так, охороняються як твори ужиткового мистецтва (ст. 6). **Ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності** Закон передбачає охорону таких творів (ст. 6).	**Літературні та художні твори** Включає твори науки, літератури, мистецтва (ст. 420, п. 1 ЦКУ). **Комп'ютерні програми** Окремо зазначено як об'єкт авторського права (ст. 420, п. 1). **Компіляції даних (бази даних)** Визначено як твори, що складаються з добору чи організації матеріалів (ст. 420, п. 1). Виконавська діяльність охороняється як суміжне право (ст. 420, п. 2). **Фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення** Також відносяться до суміжних прав (ст. 420, п. 2). **Не є об'єктом авторського права чи промислової власності** за ЦКУ. Відкриття **не охороняються**, охороняються лише винаходи. **Винаходи, корисні моделі, промислові зразки** Об'єкти права промислової власності (ст. 420, п. 3). **Компонування напівпровідникових виробів** Спеціальний об'єкт промислової власності (ст. 420, п. 3). **Раціоналізаторські пропозиції** Включені як об'єкти промислової власності (ст. 420, п. 3). **Сорти рослин, породи тварин** Охороняються як об'єкти права промислової власності (ст. 420, п. 3). **Комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення** Входять до об'єктів промислової власності (ст. 420, п. 3). **Комерційні таємниці** Включені як охоронювані відомості (ст. 420, п. 3).

Сценічні обробки літературних, публіцистичних, наукових творів та обробки фольклору для сценічного показу Закон охороняє похідні твори та адаптації для сцени (ст. 6). Похідні твори охороняються за умови дотримання авторських прав на оригінальні твори (ст. 6). **Збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори** Закон прямо охороняє збірники та систематизацію, якщо є результат творчого підбору та упорядкування (ст. 6, 8). **Тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів** Закон включає переклади як об'єкти авторського права (ст. 6).	

Суб'єкти права інтелектуальної власності чітко визначені в чинному законодавстві України. Основне джерело – **ст. 421 Цивільного кодексу України**:

Суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та **інші учасники цивільних відносин,** яким належать **особисті немайнові та/або майнові права інтелектуальної власності відповідно** ЦК України, іншого закону чи договору.

Це означає, що:

– первинний суб'єкт – це **творець (автор, виконавець, винахідник тощо)**;

– права можуть бути **передані іншим особам** (наприклад, юридичним особам) на підставі **закону, договору або заповіту**;

– суб'єктом права може бути **як фізична, так і юридична особа**, якій належать права на об'єкт інтелектуальної власності.

Право інтелектуальної власності виникає шляхом створення творів науки, літератури, мистецтва (тобто створення матеріального об'єкту – результату інтелектуальної творчої діяльності особи).

Особа, якій належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до ЦК, інших законів чи договору

Зміст права інтелектуальної власності

Право володіння – юридично забезпечена можливість суб'єкта на фактичне панування щодо результату своєї творчої інтелектуальної діяльності (наявність авторських прав на об'єкт інтелектуальної діяльності).

Право користування – юридично забезпечена можливість суб'єкта вилучати зі свого результату інтелектуальної діяльності корисні властивості з метою задоволення своїх особистих та майнових потреб). Публікація, демонстрація, виробництво, копіювання

Право розпорядження – юридично забезпечена можливість визначати долю свого результату творчої інтелектуальної діяльності (передання майнових прав).

4. Розпорядження майновими права інтелектуальної власності

Основною правовою формою використання творів науки, літератури, мистецтва є цивільно-правові договори. Цивільним кодексом України (ст.1107) визначено такі види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності:

За цими договорами автор (творець) зобов'язаний створити відповідно до договору і передати замовлений твір або передати готовий твір для використання, а користувач зобов'язаний використати або почати використання твору передбаченим договором способом в обумовленому ним обсязі, у визначений строк і виплатити автору встановлену договором винагороду.

Суб’єктами договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності виступають

Власник майнових прав (ліцензіар)	**Особа, яка отримує ці майнові права (ліцензіат)**

Ліцензія – це надання особою, яка має виключне право дозволяти використання об’єкта права інтелектуальної власності іншій фізичній чи юридичній особі письмового дозволу (повноваження) на право використання нею цього об’єкта в певній обмеженій сфері. Ліцензія на використання об’єкта права інтелектуальної власності може бути оформлена як: окремий документ або складова частина ліцензійного договору.

Основними видами ліцензії є:		
Виключна ліцензія – видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання ліцензіаром об’єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об’єкта у зазначеній сфері.	**Одинична ліцензія –** видається лише одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання об’єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об’єкта у зазначеній сфері.	**Невиключна ліцензія** не виключає можливості використання ліцензіаром об’єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена ліцензією та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об’єкта у зазначеній сфері.

Істотні умови ліцензійного договору можна поділити на дві групи:

Об'єктивні (передбачені законом або є необхідними для даного виду договорів):	**Суб'єктивні** (ті, що на вимогу будь-якої сторони мають бути узгоджені між ними):
Сторони договору Предмет договору	Вид ліцензії
Конкретні права, що надаються договором	Розмір, порядок і строки виплати плати за використання об'єкта права інтелектуальної власності
Способи використання об'єкта інтелектуальної власності Територія та строк, на які надаються права	Строк чинності договору

Порівняльна табдиця щодо положень чинного ЦК у сфері права інтелектуальної власності та запропонованих змін до нього

Чинна редакція	**Запропонована редакція**
Глава 35. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ **Стаття 418. Поняття права інтелектуальної власності** 1. Право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом. 2. Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається цим Кодексом та іншим законом. 3. Право інтелектуальної власності є непорушним. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом.	**Глава 41. ЗАГАЛЬНІ ПРИПИСИ ПРО ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ** **Стаття 592. Поняття та зміст права інтелектуальної власності** 1. Право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт, визначений цим Кодексом **та/або** іншим законом. **2. Право інтелектуальної власності на об'єкт, який є результатом інтелектуальної, творчої діяльності, становлять особисті та майнові права інтелектуальної власності, зміст яких визначає цей Кодекс та/або інший закон.** **Право інтелектуальної власності на об'єкт, який не є результатом інтелектуальної, творчої діяльності, становлять майнові права інтелектуальної власності, зміст яких визначає цей Кодекс та/або інший закон. У випадках, визначених цим Кодексом та/або іншим законом, на об'єкт права інтелектуальної власності, який не є результатом інтелектуальної, творчої діяльності, можуть виникати особисті права інтелектуальної власності, зміст яких визначає цей Кодекс та/або інший закон.** 3. Право інтелектуальної власності є непорушним. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності **або** обмежений у його здійсненні, крім випадків, **визначених** законом.
Стаття 419. Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності 1. Право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать одне від одного. 2. Перехід права на об'єкт права інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ.	**Стаття 593. Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності** **1. Право інтелектуальної власності та право власності на матеріальний, електронний (цифровий) об'єкт, в якому втілено (зафіксовано) об'єкт права інтелектуальної власності, не залежать одне від одного.**

3. Перехід права власності на річ не означає переходу права на об'єкт права інтелектуальної власності.	**2. Відчуження матеріального, електронного (цифрового) об'єкта, в якому втілено (зафіксовано) об'єкт права інтелектуальної власності, не означає передання (відчуження) майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності і навпаки.**
Стаття 420. Об'єкти права інтелектуальної власності 1. До об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, програми організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування напівпровідникових виробів; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці.	**Стаття 594. Об'єкти права інтелектуальної власності** 1. До об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать:**літературні та художні твори, комп'ютерні програми, оригінальні бази даних, інші твори;** виконання; фонограми, відеограми, програми організацій мовлення, **прес-публікації**; винаходи, корисні моделі; **промислові зразки;** компонування напівпровідникових виробів; сорти рослин, породи тварин; **комерційні найменування; торговельні марки;** географічні зазначення. **2. Закон може визначати засади юридичної охорони наукових відкриттів, раціоналізаторських пропозицій та інших об'єктів права інтелектуальної власності.**
Стаття відсутня	**Стаття 595. Об'єкти права особливого роду (sui generis)** **1. Об'єктами права особливого роду (sui generis) є, зокрема: неоригінальні бази даних; неоригінальні об'єкти, згенеровані системами штучного інтелекту.** **2. До об'єктів права особливого роду (sui generis) застосовують приписи про право інтелектуальної власності, якщо іншого не визначає закон і це не суперечить природі таких об'єктів.**
Стаття відсутня	**Стаття 596. Комерційні таємниці** **1. До нерозкритих ноу-хау та ділової інформації (комерційних таємниць) застосовують приписи про право інтелектуальної власності, якщо іншого не визначає закон і це не суперечить природі таких об'єктів.** **2. Юридичну охорону комерційних таємниць здійснюють відповідно до цього Кодексу та/або іншого закону.**
Стаття 421. Суб'єкти права інтелектуальної власності 1. Суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до цього Кодексу, іншого закону чи договору.	**Стаття 597. Суб'єкти права інтелектуальної власності** 1. Суб'єктами права інтелектуальної власності є творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо), а також інші **суб'єкти приватних відносин, які набули прав інтелектуальної власності** відповідно до цього Кодексу, іншого закону **або правочину**. **2. Творцем об'єкта права інтелектуальної власності може бути лише фізична особа.**
Стаття 422. Підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності 1. Право інтелектуальної власності виникає (набувається) з підстав, встановлених цим Кодексом, іншим законом чи договором.	**Стаття 598. Підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності** 1. Право інтелектуальної власності виникає (**його набувають**) з підстав, **визначених цим Кодексом та/або іншим законом, зокрема з правочинів**.
Стаття 423. Особисті немайнові права інтелектуальної власності власності є: 1. Особистими немайновими правами інтелектуальної	**Стаття 599. Особисті права інтелектуальної власності** 1. **Особистими правами** інтелектуальної власності є:

1) право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності; 2) право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності; 3) інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. 2. Особисті немайнові права інтелектуальної власності належать творцеві об'єкта права інтелектуальної власності. У випадках, передбачених законом, особисті немайнові права інтелектуальної власності можуть належати іншим особам. 3. Особисті немайнові права інтелектуальної власності не залежать від майнових прав інтелектуальної власності. 4. Особисті немайнові права інтелектуальної власності не можуть відчужуватися (передаватися), за винятками, встановленими законом.	1) право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності; 2) право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі **або** репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності; 3) інші **особисті права** інтелектуальної власності, встановлені законом. 2. **Особисті права** інтелектуальної власності належать творцеві об'єкта права інтелектуальної власності. 3. **Особисті права** інтелектуальної власності не залежать від майнових прав інтелектуальної власності. 4. **Особисті права** інтелектуальної власності не можуть бути відчужені (передані) **чи в інший спосіб переходити до іншої особи, а також надані у використання іншій особі, за винятками, визначеними законом.** **5. Після смерті творця захист особистих прав інтелектуальної власності можуть здійснювати особи, визначені за життя творцем, або його спадкоємці, а в разі їх відсутності – органи державної влади відповідно до закону.**
Стаття 424. Майнові права інтелектуальної власності 1. Майновими правами інтелектуальної власності є: 1) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. 2. Законом можуть бути встановлені винятки та обмеження в майнових правах інтелектуальної власності за умови, що такі обмеження та винятки не створюють істотних перешкод для нормальної реалізації майнових прав інтелектуальної власності та здійснення законних інтересів суб'єктів цих прав. 3. Майнові права інтелектуальної власності можуть відповідно до закону бути вкладом до статутного капіталу юридичної особи, предметом договору застави та інших зобов'язань, а також використовуватися в інших цивільних відносинах.	**Стаття 600. Майнові права інтелектуальної власності** 1. Майновими правами інтелектуальної власності є: 1) **виключне** право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, **визначені** законом. 2. Законом можуть бути **визначені** винятки та обмеження в майнових правах інтелектуальної власності, за умови що такі винятки та обмеження не створюють істотних перешкод для нормальної реалізації майнових прав інтелектуальної власності та здійснення законних інтересів суб'єктів цих прав. 3. Майнові права інтелектуальної власності можуть бути вкладом до статутного капіталу юридичної особи, предметом **договорів** застави, **управління** та інших зобов'язань, а також об'єктом інших **приватних** відносин.
Стаття 425. Строк чинності прав інтелектуальної власності 1. Особисті немайнові права інтелектуальної власності є чинними безстроково, якщо інше не встановлено законом. 2. Майнові права інтелектуальної власності є чинними протягом строків, встановлених цим Кодексом, іншим законом чи договором.	**Стаття 601. Строк чинності прав інтелектуальної власності** 1. **Особисті права** інтелектуальної власності є чинними безстроково. 2. **Строк чинності майнових прав інтелектуальної** **власності визначає цей Кодекс та/або інший закон. У випадках, визначених цим Кодексом**

3. Майнові права інтелектуальної власності можуть бути припинені достроково у випадках, встановлених цим Кодексом, іншим законом чи договором.	**та/або іншим законом, майнові права інтелектуальної власності є чинними безстроково.** 3. Майнові права інтелектуальної власності можуть бути припинені достроково у випадках, **визначених** цим Кодексом, іншим законом **та/або правочином**.
Стаття 426. Використання об'єкта права інтелектуальної власності 1. Способи використання об'єкта права інтелектуальної власності визначаються цим Кодексом та іншим законом. 2. Особа, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності, може використовувати цей об'єкт на власний розсуд, з додержанням при цьому прав інших осіб. 3. Використання об'єкта права інтелектуальної власності іншою особою здійснюється з дозволу особи, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності, крім випадків правомірного використання без такого дозволу, передбачених цим Кодексом та іншим законом. 4. Умови надання дозволу (видачі ліцензії) на використання об'єкта права інтелектуальної власності можуть бути визначені ліцензійним договором, який укладається з додержанням вимог цього Кодексу та іншого закону.	**Стаття 602. Використання об'єкта права інтелектуальної власності** 1. Способи використання об'єкта права інтелектуальної власності **визначає закон.** 2. **Суб'єкт майнових прав інтелектуальної власності (правоволоділець)** може використовувати **об'єкт права інтелектуальної власності** на власний розсуд, з додержанням при цьому прав інших осіб. 3. Інша особа може використовувати об'єкт права інтелектуальної власності з дозволу **правоволодільця**, крім випадків правомірного використання без такого дозволу, **встановлених законом**. 4. Умови надання дозволу (видачі ліцензії) на використання об'єкта права інтелектуальної власності можуть бути визначені ліцензійним договором, який **укладають** з додержанням вимог цього Кодексу та іншого закону.
Стаття 427. Передання майнових прав інтелектуальної власності 1. Майнові права інтелектуальної власності можуть бути передані відповідно до закону повністю або частково іншій особі. 2. Умови передання майнових прав інтелектуальної власності можуть бути визначені договором, який укладається відповідно до цього Кодексу та іншого закону.	**Стаття 603. Передання (відчуження) майнових прав інтелектуальної власності** 1. Майнові права інтелектуальної власності можуть бути передані **(відчужені)** відповідно до закону повністю або частково іншій особі. 2. Умови передання **(відчуження)** майнових прав інтелектуальної власності можуть бути визначені договором, **що його укладають** відповідно до цього Кодексу **та/або** іншого закону. **3. Майнові права інтелектуальної власності переходять до набувача за договором з моменту його укладення, якщо іншого не встановлює договір або закон. Майнові права інтелектуальної власності, набуття яких відповідно до приписів цього Кодексу та/або іншого закону пов'язують із державною реєстрацією, переходять до набувача за договором з моменту державної реєстрації факту передання майнових прав інтелектуальної власності.**
Стаття 428. Здійснення права інтелектуальної власності, яке належить кільком особам 1. Право інтелектуальної власності, яке належить кільком особам спільно, може здійснюватися за договором між ними. У разі відсутності такого договору право інтелектуальної власності, яке належить кільком особам, здійснюється спільно.	**Стаття 604. Здійснення права інтелектуальної власності, яке належить кільком особам** 1. Право інтелектуальної власності, яке належить кільком особам спільно, **можуть здійснювати** за договором між ними. У разі відсутності такого договору право інтелектуальної власності, яке належить кільком особам, **здійснюють** спільно.
Стаття 429. Права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту) 1. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з	**Стаття 605. Права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту) або з проходженням публічної служби**

виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт. У випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати юридичній або фізичній особі, де або у якої працює працівник. 2. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту), належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює, спільно, якщо інше не встановлено цим Кодексом або договором. 3. Особливості здійснення майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, можуть бути встановлені законом.	1. **Особисті права** інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту) **або у зв'язку з виконанням службових обов'язків під час проходження публічної, у тому числі військової, служби**, належать працівникові **(державному службовцеві, військовослужбовцеві тощо)**, який створив цей об'єкт. 2. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту), належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює, спільно, якщо **іншого не визначає закон, правочин або трудовий договір (контракт)**. **3. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням службових обов'язків під час проходження публічної служби, належать суб'єкту, визначеному законом.** **4. Особливості здійснення майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту) або у зв'язку з виконанням службових обов'язків під час проходження публічної служби, можуть бути визначені законом або договором.**
Стаття 430. Права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням 1. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта. У випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати замовникові. 2. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором або законом.	**Стаття 606. Права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням** 1. **Особисті права** інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта. 2. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, **належать замовнику, якщо іншого не визначає договір або закон.**
Стаття 431. Наслідки порушення права інтелектуальної власності 1. Порушення права інтелектуальної власності, в тому числі невизнання цього права чи посягання на нього, тягне за собою відповідальність, встановлену цим Кодексом, іншим законом чи договором.	**Стаття 607. Підстави та порядок захисту права інтелектуальної власності** **1. Порушення, невизнання, оспорювання чи створення загрози порушення права інтелектуальної власності є підставами для його захисту.** **2. Захист права інтелектуальної власності здійснюють у судовому або в іншому порядку, встановленому договором або законом.**
Стаття 432. Захист права інтелектуальної власності судом 1. Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до статті 16 цього Кодексу. 2. Суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про: 1) застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів; 2) зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких	**Стаття 608. Захист права інтелектуальної власності судом** 1. Кожна особа має право звернутися до суду **для захисту** свого права інтелектуальної власності відповідно до статті 17 цього Кодексу. **2. Способами захисту права інтелектуальної власності можуть бути, зокрема:** **1) заборона неправомірного використання об'єкта права інтелектуальної власності у певний спосіб (способи);** 2) вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності, та

здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності; 3) вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності, та знищення таких товарів за рахунок особи, яка вчинила порушення; 4) вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності, або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь за рахунок особи, яка вчинила порушення; 41) застосування разової грошової виплати замість застосування способів захисту права інтелектуальної власності, встановлених пунктами 3 та/або 4 цієї частини. Застосування разової грошової виплати здійснюється за заявою відповідача, за умови що право інтелектуальної власності порушено відповідачем ненавмисно і без недбалості та що застосування способів захисту, встановлених пунктами 3 і 4 цієї частини, є неспівмірним шкоді, заподіяній позивачеві. Розмір разової грошової виплати визначається судом як розмір винагороди, яка була б сплачена за надання позивачем дозволу на використання права інтелектуальної власності, щодо якого виник спір, і обґрунтовано задовольняє позивача; 5) застосування компенсації замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір компенсації визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення; 6) опублікування за заявою позивача в засобах масової інформації або доведення до загального відома іншим визначеним судом шляхом відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення за рахунок особи, яка вчинила правопорушення.	знищення таких товарів за рахунок особи, яка вчинила порушення; 3) вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які **використовували** переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності, або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь за рахунок особи, яка вчинила порушення; 4) застосування разової грошової виплати замість застосування способів захисту права інтелектуальної власності, встановлених пунктами **1-3 цієї частини**. Застосування разової грошової виплати здійснюють за заявою **особи, яка вчинила правопорушення**, за умови що право інтелектуальної власності порушено **такою особою неумисно** та що застосування способів захисту, встановлених пунктами 1-3 цієї частини, є **недомірним** шкоді, **завданій суб'єкту права інтелектуальної власності**. Розмір разової грошової виплати **визначає суд** як розмір винагороди, яка була б сплачена за надання **суб'єктом права інтелектуальної власності** дозволу на використання права інтелектуальної власності, щодо якого виник спір, і обґрунтовано задовольняє такого **суб'єкта**; 5) **відшкодування збитків, завданих порушенням прав інтелектуальної власності, включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу або прибутку, отриманого порушником внаслідок порушення ним прав інтелектуальної власності, або стягнення** компенсації замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір компенсації **визначають** відповідно до закону з урахуванням вини особи, **яка вчинила правопорушення**, та інших обставин, що мають істотне значення; **6) компенсація моральної шкоди у вигляді душевних страждань, яких фізична особа зазнала внаслідок порушення її права інтелектуальної власності, та/або у вигляді приниження честі та/або ділової репутації фізичної особи або приниження ділової репутації юридичної особи;** 7) опублікування за заявою **суб'єкта права інтелектуальної власності** в **медіа** або доведення до загального відома в інший визначений судом **спосіб інформації** про порушення права інтелектуальної власності та зміст **рішення суду** щодо такого порушення за рахунок особи, яка вчинила правопорушення; **8) заборона неправомірного використання імені творця або інших знаків індивідуалізації (псевдоніма, авторського знака тощо)**; **9) інший ефективний спосіб захисту прав інтелектуальної власності.** **3. Суд у випадках та порядком, встановленими законом, може ухвалити рішення, зокрема, про:** **1) застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;** **2) зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких**

	здійснюють з порушенням права інтелектуальної власності; **3) застосування інших заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності, визначених цим Кодексом та/або іншим законом.**

Контрольні питання до теми «Загальні положення права інтелектуальної власності»:

1. Обґрунтуйте поняття творчої діяльності та поясніть її значення для виникнення права інтелектуальної власності.
2. Поясніть, чому творча діяльність властива будь-якій діяльності людини, наведіть приклади з різних сфер.
3. Проаналізуйте визначення права інтелектуальної власності, закріплене у ст. 418 ЦК України.
4. Обґрунтуйте поділ творчості на духовну та науково-технічну та поясніть його навчальне й практичне значення.
5. Поясніть конституційні гарантії свободи творчості відповідно до ст. 54 Конституції України.
6. Проаналізуйте територіальний характер дії авторського та патентного права.
7. Вкажіть практичне значення поділу прав інтелектуальної власності на особисті немайнові та майнові.
8. Охарактеризуйте об’єкт права інтелектуальної власності та вимоги, які до нього ставить закон.
9. Обґрунтуйте абсолютний (виключний) характер прав інтелектуальної власності.
10. Проаналізуйте строковий характер майнових прав інтелектуальної власності та його правове значення.
11. Поясніть, чому об’єкти інтелектуальної власності повинні бути об’єктивовані у матеріальній формі.
12. Поясніть класифікацію об’єктів права інтелектуальної власності відповідно до міжнародних конвенцій.
13. Поясніть, хто визнається первинним суб’єктом права інтелектуальної власності.
14. Вкажіть підстави набуття прав інтелектуальної власності іншими особами, крім творця.
15. Поясніть значення цивільно-правових договорів у сфері використання об’єктів інтелектуальної власності.
16. Охарактеризуйте види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
17. Проаналізуйте правову природу ліцензії як форми дозволу на використання об’єкта інтелектуальної власності.
18. Порівняйте виключну, одиничну та невиключну ліцензії.
19. Вкажіть істотні умови ліцензійного договору та поясніть їх значення.

Рекомендована література до теми «Загальні положення права інтелектуальної власності»

1. Аксютіна, А. В., Межевська, Л. В., Нестерцова Собакарь, О. В., et al. (2022). Право інтелектуальної власності: Підручник. Дніпро: ДДУВС.- 336 с. URL: http://elibrary.collegesnau.com/wp-content/uploads/2024/12/081_1737.pdf
2. Babetska, I. (2025). System of protection of the interests of intellectual property subjects. Visegrad Journal on Human Rights. https://doi.org/10.61345/1339-7915.2025.2.28
3. Chunytska, I. I., & Bondaruk, O. S. (2023). Сучасний стан ринку інтелектуальної власності в Україні. Економіка та суспільство. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-55
4. Grynchuk, V. (2022). The High Court on Intellectual Property Issues: Problems and Prospects of Activity. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Studies. https://doi.org/10.17721/1728-2195/2022/3.1224
5. Kapitsa, Y. M., & Shakhbazyan, K. S. (2023). Відкрита наука та інтелектуальна власність. Інформація і право. https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.2(45).282324
6. Kobko-Odarii V. (2025) Mechanisms for restoring violated rights to intellectual products: Law enforcement difficulties in Ukraine. Jornal of Law and Politikal Sciences. Vol. 47-2. – P. 90-108
7. Kokhanovska, O. V., Verbytska, A. O., & Kokhanovskyi, V. O. (2024). Updating the civil legislation of Ukraine in the field of intellectual property in the modern information society. Linguistics and Culture Review. https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS2.1360
8. Polishchuk, A. (2024). Consideration of intellectual property law in the context of European Union practice. Law. Human. Environment. Law Human Environment 15(1):70-84 DOI:10.31548/law/1.2024.70
9. Pustovit, Y., & Koreniuk, O. (2023). Liability for infringement of intellectual property rights. Foreign Trade: Economics, Finance, Law. https://doi.org/10.31617/3.2023(127)04
10. Shmatkov, D. (2024). Legal regulation of intellectual property issues within technology transfer in Ukraine. Law and Innovations. https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-3(47)6
11. Strielnyk, V. V., Kalita, A. V., & Tarasenko, A. Yu. (2023). Захист права інтелектуальної власності в сучасних умовах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.42
12. Vavzhenchuk, S., & Doroshenko, O. (2025). Implementation of the unconventional construction of “invalidity of intellectual property rights” in judicial and extrajudicial protection of rights: Current status and prospects. Problems of Legality. DOI: 10.21564/2414-990X.170.340457
13. Кірін, Р. С., Гутий, Б. В., & Дніпров, О. С. (2025). Оптимізація правових механізмів захисту інтелектуальної власності у сфері штучного

інтелекту та цифрових технологій. *Український політико-правовий дискурс*, (9). https://doi.org/10.5281/zenodo.15081410

14. Кірін, Р. С., Петренко, В. О., & Калмиков, А. В. (2024). Проблеми гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами захисту прав інтелектуальної власності . *Український політико-правовий дискурс*, (5). https://doi.org/10.5281/zenodo.14244250.

15. Коротюк, О. В. (2024). Цивільний кодекс України. Книга 4. Право інтелектуальної власності: Науково-практичний коментар. Київ: ОВК.

16. Попова, Л. М., Хромов, А. В., & Шуба, І. В. (2021). Інтелектуальна власність: Підручник. Харків: Федорко. С. 262

17. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар [Текст] / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. - Харків : ЕКУС, 2020 . - (Серія Коментарі та аналітика).

18. Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного танейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об’єктів права інтелектуальної власності, трансфер технологій : зб. наук. пр. VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (27–28 берез. 2025 р.) / за ред. В. О. Петренка, В. М. Молоканової, П. Г. Перерви, Г. К. Дорожка ; УДУНТ, УКРНЕТ, НДІІВ НАПрН України. Електрон. вид. Дніпро : УДУНТ, 2025. 1153 с.

ГЛАВА 11

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА

1. Поняття, суб'єкти та об'єкти авторського права

Авторське право – це сукупність правових норм, на підставі яких виникають, змінюються чи припиняються відносини щодо створення літературних, художніх та інших творів

Авторське право виникає з моменту створення твору.

Особа, яка має авторське право, для сповіщення про свої права може використовувати спеціальний знак, встановлений законом.

До об'єктів авторського права віднесено

Літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);	Ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності
Виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори; Комп'ютерні програми, Бази даних Музичні твори з текстом і без текста	Збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини.
Похідні твори, Тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування української та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів	Твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва, аудіовізуальні твори
Сценічні обробки літературних, публіцистичних, наукових творів, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу	Фотографічні твори, у т.ч. твори, виконані способами, подібними до фотографії Твори образотворчого мистецтва
Драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки	Твори ужиткового мистецтва, у т.ч. твори декоративного ткацтва, кераміки, різблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо.

Об'єктом авторського права може бути лише твір, який є результатом творчої

Не визнається об'єктом авторського права творіння, яке не є результатом творчої праці

Твір повинен бути виражений будь-якій об'єктивній формі

1) повідомлення про новини або інші факти, що мають характер звичайної прес-інформації;
2) вираження народної творчості (фольклор);
3) акти органів державної влади, органів місцевого самоврядування, офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного і судового характеру (закони, укази, постанови, рішення, державні стандарти тощо), а також їх проекти та офіційні переклади;
4) державні символи, державні нагороди; державні знаки, емблеми, символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань України, затверджені органами державної влади; символіка територіальних громад України, затверджена відповідними органами місцевого самоврядування;
5) грошові знаки;
6) розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право особливого роду (sui generis);
7) абревіатури;
8) фотографії, що не мають ознак оригінальності (не є фотографічними творами).

Не є об'єктами авторського права
(ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»
та Цивільний кодекс України, ст. 434

1. **Ідеї, методи, процеси, системи, принципи, відкриття**
   - Навіть якщо вони **описані, проілюстровані чи викладені у творі**, охороняється **тільки конкретна форма вираження**, а не сама ідея.

2. **Задум творця, що існує тільки у свідомості**
   - Якщо задум не втілений у **матеріальну форму або конкретний образ**, авторське право на нього не поширюється.

3. **Окремі факти та дані**

- Звичайна інформація, **факти, події або статистичні дані** не охороняються, якщо вони не оформлені у твір із оригінальною творчістю.

4. **Офіційні документи**

- Конституція, закони, постанови, рішення судів, офіційні повідомлення органів влади та інші подібні документи.

5. **Інші випадки, передбачені законом**

- Наприклад, загальновживані символи, знаки, загальні терміни або вирази.

2. Виникнення і здійснення авторського права. Презумпція авторства.

Автором наукового, літературного чи художнього твору може бути будь-яка фізична особа (громадянин України, іноземний громадянин, особа без громадянства) незалежно від віку та обсягу цивільної дієздатності за умови, що ця особа є безпосереднім творцем конкретно визначеного

За відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику

Первинним суб'єктом, якому належить авторське право є автор твору

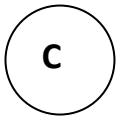
Суб'єктом авторського права можуть бути автор твору, інші фізичні або юридичні особи, авторські права яких виникли в силу закону, договору або

<u>Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення.</u>

Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрації твору чи будь-якого іншого спеціального його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей.

- Особа, яка має авторське право (автор твору чи будь-яка інша особа, якій на законних підставах передано авторське майнове право на цей твір),
- для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права, який складається з таких елементів:

Латинська літера «С», обведена колом –
Ім'я особи, яка має авторське право;
Рік першої публікації твору.

Знак охорони авторського права проставляється на оригіналі і кожному примірнику твору.

- Якщо твір опубліковано анонімно чи під псевдонімом (за винятком випадку коли псевдонім однозначно ідентифікує автора), видавець твору (його ім'я чи назва мають бути зазначені на творі) вважається представником автора і має право захищати права останнього. Це положення діє до того часу, поки автор твору не розкриє свого імені і не заявить про своє авторство.
- Суб'єкт авторського права для засвідчення авторства (авторського права) на оприлюднений чи не оприлюднений твір, факту і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір, у будь-який час протягом строку охорони авторського права може зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах.

Співавтори	**Співавторство**
Автори, спільною творчою діяльністю яких створено твір (твір, створений у співавторстві (ст.13 Закону України «Про авторське право і суміжні права»	Відносини, що виникають між двома або кількома авторами у процесі створення ними твору науки, літератури, мистецтва.

Загалом автором твору науки, літератури, мистецтва є одна особа. Проте бувають випадки, коли у створенні того чи іншого твору приймають участь декілька осіб, яких називають співавторами, а твір створений декількома особами вважається створеним у співавторстві.

Співавторство

Нероздільне	**Роздільне**
коли неможливо виділити працю (частку) кожного співавтора	коли складові частини твору чітко визначені і відомо, хто із співавторів створив ту чи іншу частину

Для того, щоб визнати твір таким, що створений у співавторстві, необхідна наявність наступних умов

Спільна праця авторів повинна бути творчою (не може бути визнана співавтором особа, яка надавала організаційну, технічну або матеріальну допомогу без надання особистого саме творчого внеску)	При нероздільному співавторстві твір може використовуватись лише за спільною згодою усіх співавторів (проте право опублікування та іншого використання твору належить однаковою мірою усім
Твір створений спільною творчою працею співавторів повинен бути єдиним цілим (тобто не може існувати без складових частин як ціле)	При роздільному співавторстві кожен із співавторів зберігає авторське право на свою частину. Одночасно він є співавтором твору в цілому
При спільній праці над твором між співавторами укладається договір (тобто співавторство повинно бути добровільним)	Винагорода за використання твору належить співавторам у спільних частках, якщо в угоді між ними не передбачається інше

- Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить всім співавторам незалежно від того, чи утворює такий твір одне нерозривне ціле або складається з частин, кожна з яких має самостійне значення;
- Відносини між співавторами визначаються угодою, укладеною між ними;
- Право опублікування та іншого використання твору в цілому належить всім співавторам;
- Якщо твір, створений у співавторстві, утворює одне нерозривне ціле, то жоден із співавторів не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору.
- У разі порушення спільного авторського права кожен із співавторів може доводити своє право у судовому порядку;
- Якщо твір, створений у співавторстві, складається із частин, кожна з яких має самостійне значення, то кожен із співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд, якщо інше не передбачено угодою між співавторами;

- Винагорода за використання твору належить співавторам у рівних частках, якщо в угоді між ними не передбачено інше.

Співавторством також є авторське право на інтерв'ю.

Опублікування запису інтерв'ю допускається лише за згодою особи, яка інтерв'ю дала.

3. Види та зміст особистих немайнових та майнових прав автора

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА	МАЙНОВІ ПРАВА
Право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником)	Право на використання об'єкта права інтелектуальної власності
Право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта інтелектуальної власності	Виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності
Право вимагати зазначення свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;	Виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності
Забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом; Право обирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання; Вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора	Інші майнові права, встановлені законом

Виключне право автора чи іншої особи, що має авторське право, надає йому можливість ДОЗВОЛЯТИ або ЗАБОРОНЯТИ наступні дії:

- Публічне виконання і публічне сповіщення творів
- Відтворення творів
- Публічний показ
- Будь-яке повторне публічне сповіщення в ефірі чи по проводах вже переданих в ефір творів, якщо воно здійснюється іншою організацією.
- Переклади творів
- Переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів
- Розповсюдження творів шляхом продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання в найом чи у прокат та іншої передачі до першого продажу примірників твору
- Здавання в найом після першого продажу, відчуження іншим способом примірників аудіовізуальних творів, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих на фонограмі або у формі, яку читає машина
- Імпорт примірників творів

4. Строк дії авторського права

(Закон України «Про авторське право і суміжні права», ст. 31; Цивільний кодекс України, ст. 261.**)**

Виникнення авторського права:

Авторське право на твір виникає автоматично внаслідок **факту створення твору** і починає діяти **від дня його створення**, без необхідності реєстрації чи інших формальностей.

Строк дії майнових прав автора:

Майнові права автора діють протягом усього **життя автора** та **70 років після його смерті**.

Строк обчислюється з **1 січня року, наступного за роком смерті автора**, і триває **70 років**. Протягом цього часу майнові авторські права охороняються законом і можуть належати спадкоємцям або іншим правонаступникам.

Для творів оприлюднених анонімно або під псевдонімом, строк дії авторського права закінчується через 70 років після того, як твір було оприлюднено.
Якщо взятий автором псевдонім не викликає сумніву щодо особи автора або якщо авторство твору, оприлюдненого анонімно або під псевдонімом, розкривається не пізніше ніж через 70 років після оприлюднення твору, авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті.
Авторське право на твори, створені у співавторстві, діє протягом життя співавторів і 70 років після смерті останнього співавтора.

У разі, коли весь твір публікується (оприлюднюється) не водночас, а послідовно у часі томами, частинами, випусками, серіями тощо, строк дії авторського права визначається окремо для кожної опублікованої (оприлюдненої) частини твору. Авторське право на твори посмертно реабілітованих авторів діє протягом 70 років після їх реабілітації
Авторське право на твір, вперше опублікований протягом 30 років після смерті автора, діє протягом 70 років від дати його правомірного опублікування.
Будь-яка особа, яка після закінчення строку охорони авторського права по відношенню до неоприлюдненого твору вперше його оприлюднює, користується захистом, що є рівноцінним захисту майнових прав автора. Строк охорони цих прав становить 25 років від часу, коли твір був вперше оприлюднений.
Строк дії авторського права після смерті автора та інші строки, починаються від дня смерті автора чи з дня настання подій (оприлюднення твору анонімно чи під псевдонімом; у разі створення твору у співавторстві; у разі оприлюднення твору послідовно у часі; у разі публікації твору посмертно реабілітованої особи; у разі першого опублікування твору протягом 30 років після смерті автора), але відліковуються з 1 січня року, наступного за роком смерті чи роком, в якому відбулася зазначена подія.

Перехід творів у суспільне надбання

У суспільне надбання твори переходять після закінчення строку дії авторського права.

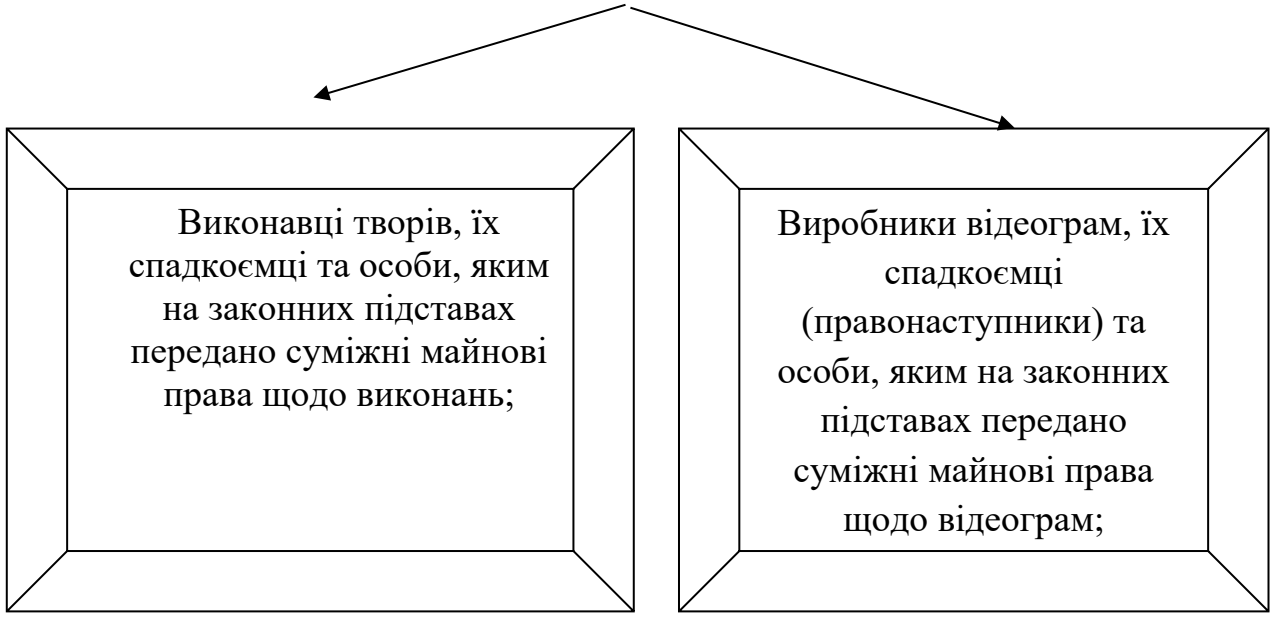
Твори, які стали суспільним надбанням, можуть вільно, без виплати авторської винагороди, використовуватися будь-якою особою, за умови дотримання особистих немайнових прав автора (ч.3 ст.32 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).	Кабінетом Міністрів України можуть встановлюватися спеціальні відрахування до фондів творчих спілок України за використання на території України творів, які стали суспільним надбанням.

5. Суміжні права

Суміжні права – це права на результати творчої діяльності виконавців, права виробників фонограм та права організацій мовлення, пов'язані з використанням творів літератури та мистецтва, авторські права на які належать іншим особам.

Суб'єкти суміжних прав

Виробники фонограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм	Організації мовлення та їх правонаступники

Виникнення і здійснення суміжних прав

Для виникнення і здійснення суміжних прав не вимагається будь-яких формальностей
Право інтелектуальної власності на виконання виникає з моменту першого його здійснення.
Право інтелектуальної власності на передачу (програму) організації мовлення виникає з моменту її вироблення
Право інтелектуальної власності на фонограму чи відеограму виникає з моменту їх вироблення.

Знак охорони суміжних прав складається з таких елементів:

Латинська літера Р, (℗) обведена

Імена (назви) осіб, які мають право щодо цих фонограм, відеограм

Рік першої публікації фонограми фонограм

Майнові права інтелектуальної власності на об’єкт суміжних прав належать виконавцеві, виробнику фонограми, виробнику відеограми чи організації мовлення, якщо інше не встановлено договором чи законом.

Право на використання об’єкта суміжних прав

Використанням виконання є:

- *Доведення виконання до відома публіки під час його здійснення*
- *Записування (фіксування) виконання під час його здійснення, якщо таке записування дає можливість сприйняття, відтворення та передачі*
- *Пряме чи опосередковане відтворення запису виконання будь-яким способом та у будь-якій формі*
- *Продаж та інше відчуження оригіналу чи примірника запису виконання*
- *Оренда оригіналу чи примірника запису виконання*
- *Забезпечення засобами зв’язку можливості доступу будь-якої особи до записаного виконання з місця та в час, обраних нею*
- *Інші дії, встановлення законом*

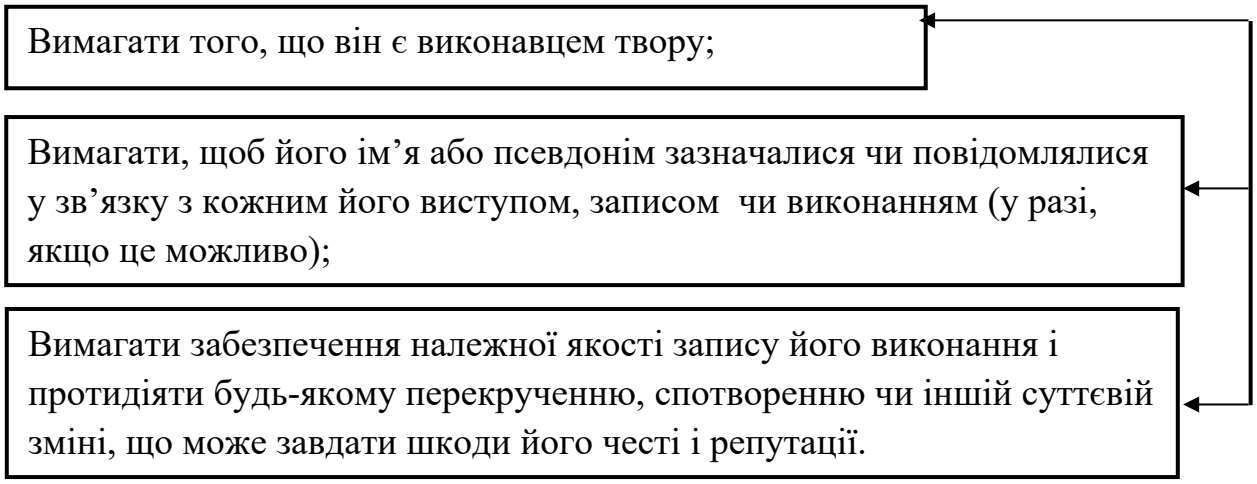
Використанням фонограми, відеограми є:

- Пряме або опосередковане відтворення будь-яким способом та у будь-якій формі відеограми, фонограми
- Продаж та інше відчуження оригіналу чи примірника фонограми, відеограми
- Оренда оригіналу чи примірника фонограми, відеограми
- Забезпечення засобами зв’язку можливості доступу будь-якої особи до фонограми, відеограми з місця та в час, обраних нею

Використанням передачі (програми) організації мовлення є:

Трансляція – передача на відстань мовлення, музики, зображення і т.п. з місця події по радіо чи дротовій лінії зв'язку	**Ретрансляція –** прийом сигналів на проміжному пункті лінії зв'язку з підсиленням і наступною неспотвореною передачею їх, застосовується для збільшення дальності дії лінії зв'язку в телебаченні, радіомовленні

6. Майнові та особисті немайнові права виконавців

Майнові права виконавців – це сукупність виключних прав, які надають виконавцю можливість контролювати використання свого виконання та отримувати за це винагороду. Вони означають, що жодна інша особа не має права використовувати виконання без згоди виконавця, якщо інше не передбачено законом.

Виконавець має право дозволяти або забороняти фіксацію свого виконання, тобто його запис на фонограму чи відеограму. Також він контролює подальше відтворення такого запису, його розповсюдження, прокат та імпортпримірників.

Окремо охороняється право виконавця на доведення виконання до загального відома публіки, зокрема через публічне виконання, сповіщення або розміщення в мережі Інтернет. Це забезпечує захист інтересів виконавця в умовах цифрового використання творів.

Таким чином, майнові права виконавців спрямовані на економічний захист їх творчої діяльності, гарантують справедливу винагороду та запобігають незаконному використанню виконань третіми особами.

Майнове право виконавців включає їх виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

Публічне сповіщення своїх незафіксованих виконань (прямий ефір)

Фіксацію у фонограмах чи відеограмах своїх раніше незафіксованих виконань

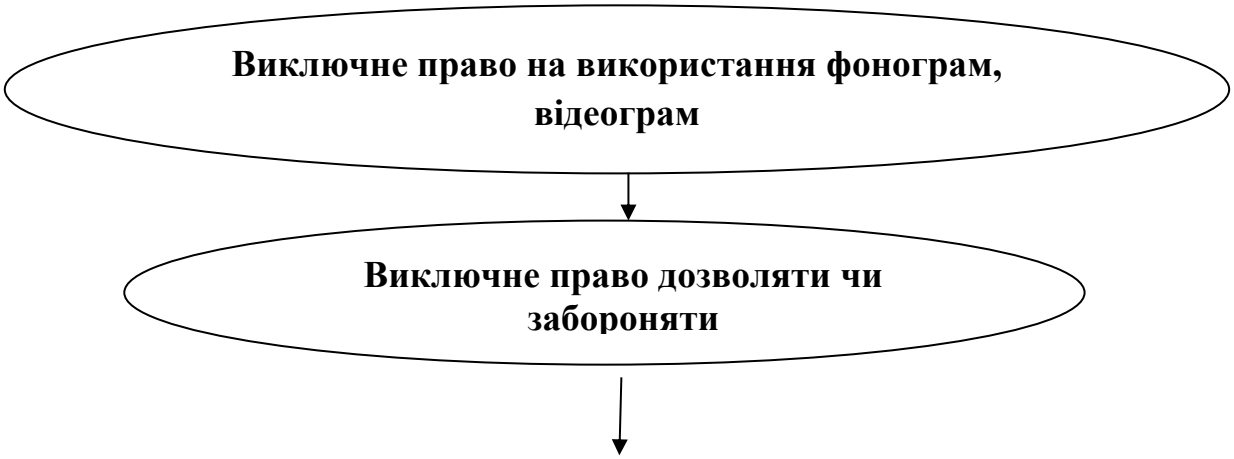
Розповсюдження своїх виконань, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі, шляхом першого продажу або іншої передачі права власності у разі, коли вони при першій фіксації виконання не дали дозволу виробнику фонограми (виробнику відеограми) на її подальше відтворення

Розповсюдження своїх виконань, зафіксованих у фонограмах чи відеограмах, через будь-які засоби зв'язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором, якщо при першій фіксації виконання не було їх згоди на такий вид розповсюдження

Комерційний прокат, майновий найм своїх виконань, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі, якщо при фіксації не було їх згоди на комерційний прокат і майновий найм, навіть після розповсюдження виконань, здійсненого виробником фонограми (відеограми) або за його дозволом

Відтворення (пряме і (або) опосередковане) своїх виконань, зафіксованих без їх згоди у фонограмі чи відеограмі, чи за їх згодою, але якщо відтворення здійснюється з іншою метою, ніж та, на яку вони дали згоду

7. Майнові права виробників фонограм і виробників відеограм

Відтворення (пряме і (або) опосередковане) своїх фонограм і відеограм у будь-якій формі і будь-яким способом;
Розповсюдження серед публіки фонограм, відеограм та їх примірників шляхом першого продажу або іншої передачі права власності;
Комерційний прокат фонограм, відеограм і їх примірників шляхом першого продажу або іншої передачі права власності;
Публічне сповіщення фонограм, відеограм і їх примірників через будь-які засоби зв'язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором;
Будь-яку видозміну своїх фонограм, відеограм;
Ввезення на митну територію України фонограм, відеограм та їх примірників з метою їх поширення серед публіки.

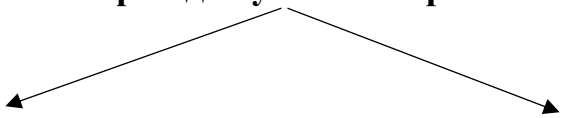
Майнові права організацій мовлення

1. Виключне право на використання своїх програм будь-яким способом
2. Виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

- Публічне сповіщення своїх програм шляхом трансляції і ретрансляції
- Фіксацію своїх програм на матеріальному носії та їх відтворення;
- Публічне виконання і публічну демонстрацію своїх програм у місцях з платним входом;

3. Право забороняти поширення на території України чи з території України сигналу із супутника, що несе їх програми, розповсюджуючим органом, для якого цей сигнал із супутника не призначався.

Строк дії суміжних прав

Майнові права	Особисті немайнові права
охороняються протягом 50 років від дати запису першого виконання	*охороняються безстроково*

Права виробників фонограм і відеограм охороняються протягом 50 років від дати першого опублікування фонограми (відеограми) або їх першого звукозапису (відеозапису), якщо фонограма не була опублікована протягом зазначеного часу.
Організації мовлення користуються наданими їм правами протягом 50 років від дати першого публічного сповіщення передачі.
Закінчення строків захисту суміжних прав настає 1 січня року, наступного за роком, у якому закінчилися передбачені строки захисту.

Порівняльна таблиця норм чинного ЦК і запропонованих змін

Чинна редакція	Запропонована редакція
Глава 36. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЛІТЕРАТУРНИЙ, ХУДОЖНІЙ ТА ІНШИЙ ТВІР (АВТОРСЬКЕ ПРАВО)	**Глава 42. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЛІТЕРАТУРНИЙ, ХУДОЖНІЙ ТА ІНШИЙ ТВІР (АВТОРСЬКЕ ПРАВО)**
Стаття 433. Об'єкти авторського права 1. Об'єктами авторського права є твори, а саме: 1) літературні та художні твори, зокрема: романи, поеми, статті та інші письмові твори; лекції, промови, проповіді та інші усні твори; драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори; музичні твори (з текстом або без тексту); аудіовізуальні твори; твори живопису, архітектури, скульптури та графіки; фотографічні твори; твори ужиткового мистецтва; ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки; переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів; збірники творів, якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; 2) комп'ютерні програми; 3) компіляції даних (бази даних), якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; 4) інші твори. 2. Твори є об'єктами авторського права без виконання будь-яких формальностей щодо них та незалежно від їх завершеності, призначення, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження.	**Стаття 609. Об'єкти авторського права** 1. Об'єктами авторського права є твори, а саме: 1) літературні та художні твори, зокрема: романи, поеми, статті та інші письмові твори; лекції, промови, проповіді та інші усні твори; драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори; музичні твори (з текстом або без тексту); аудіовізуальні твори; твори живопису, архітектури, скульптури та графіки; фотографічні твори; твори ужиткового мистецтва; ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки; переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів; збірники творів, якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом **творчої** діяльності; 2) комп'ютерні програми; 3) **бази даних,** якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом **творчої** діяльності; 4) інші твори. 2. Твори є об'єктами авторського права без виконання будь-яких формальностей щодо них та безвідносно до їх завершеності, призначення, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження.

3. Авторське право не поширюється на ідеї, процеси, методи діяльності або математичні концепції як такі. 4. Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. 5. Компіляції даних (бази даних) або іншого матеріалу охороняються як такі. Ця охорона не поширюється на дані або матеріал як такі та не зачіпає авторське право на дані або матеріал, що є складовими компіляції.	3. Авторське право **не поширюють** на **технології створення та вираження твору, на ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони у творі виражені, описані, пояснені, проілюстровані.**
Стаття 434. Твори, які не є об'єктами авторського права 1. Не є об'єктами авторського права: 1) акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування (закони, укази, постанови, рішення тощо), а також їх офіційні переклади; 2) державні символи України, грошові знаки, емблеми тощо, затверджені органами державної влади; 3) повідомлення про новини дня або інші факти, що мають характер звичайної прес-інформації; 4) інші твори, встановлені законом.	**Стаття 610. Об'єкти, що не охороняє авторське право** 1. Не є об'єктами авторського права: 1) акти органів державної влади, **органів влади Автономної Республіки Крим**, органів місцевого самоврядування (закони, укази, постанови, рішення тощо), а також їх **проекти та** офіційні переклади; 2) державні символи України, грошові знаки, емблеми тощо, затверджені органами державної влади; 3) повідомлення про новини дня або інші факти, що мають характер звичайної прес-інформації; 4) інші **об'єкти**, **визначені** законом.
Стаття 435. Суб'єкти авторського права 1. Первинним суб'єктом авторського права є автор твору. За відсутності доказів іншого автором твору вважається фізична особа, зазначена звичайним способом як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства). 2. Суб'єктами авторського права є також інші фізичні та юридичні особи, які набули прав на твори відповідно до договору або закону.	**Стаття 611. Суб'єкти авторського права** 1. Первинним суб'єктом авторського права є автор твору. За відсутності доказів іншого автором твору **вважають фізичну особу**, зазначену у звичайний спосіб як автор на оригіналі або **копії** твору (презумпція авторства). 2. Суб'єктами авторського права є також інші **суб'єкти приватних відносин, які набули прав на твори відповідно до цього Кодексу, іншого закону або правочину.**
Стаття 436. Співавторство 1. Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить співавторам спільно, незалежно від того, становить такий твір одне нерозривне ціле чи складається з частин, кожна з яких може мати ще й самостійне значення. Частина твору, створеного у співавторстві, визнається такою, що має самостійне значення, якщо вона може бути використана незалежно від інших частин цього твору. 2. Кожен із співавторів зберігає своє авторське право на створену ним частину твору, яка має самостійне значення. 3. Відносини між співавторами можуть бути визначені договором. У разі відсутності такого договору авторське право на твір здійснюється всіма співавторами спільно.	**Стаття 612. Співавторство** 1. Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить співавторам спільно, безвідносно до того, становить такий твір одне нерозривне ціле чи включає частини, кожна з яких може мати ще й самостійне значення. **Частину** твору, створеного у співавторстві, **визнають** такою, що має самостійне значення, якщо вона може бути використана безвідносно до інших частин цього твору. 2. Кожен із співавторів зберігає своє авторське право на створену ним частину твору, яка має самостійне значення. 3. Відносини між співавторами можуть бути визначені договором. У разі відсутності такого договору авторське право на твір **здійснюють усі співавтори спільно**.
Стаття 437. Виникнення авторського права 1. Авторське право виникає у його автора в момент створення твору. 2. Суб'єкти авторського права для повідомлення про свої майнові права можуть використовувати спеціальний знак, встановлений законом.	**Стаття 613. Виникнення авторського права** 1. Авторське право **на твір виникає внаслідок факту його створення. Твір вважають створеним з моменту первинного надання йому будь-якої об'єктивної форми.** 2. Суб'єкти авторського права для повідомлення про свої майнові права можуть використовувати спеціальний знак, **визначений** законом.
Стаття 438. Особисті немайнові права автора	**Стаття 614. Особисті права автора**

1. Автору твору належать особисті немайнові права, встановлені статтею 423 цього Кодексу та іншими законами.	1. Автору твору належать такі особисті права інтелектуальної власності: 1) право вимагати визнання того, що він є автором відповідного твору (право авторства); 2) право на авторське ім'я та використання інших способів індивідуалізації автора, а також право на анонімність; 3) право на надання твору назви або декількох назв, а також залишення його без назви (титулізація); 4) право на присвоєння твору імені автора (номіналізація); 5) право на присвячення твору будь-якій особі, події або даті (сакралізація); 6) право на недоторканність твору; 7) право на репутацію автора твору; 8) інші особисті права інтелектуальної власності, визначені цим Кодексом та/або іншим законом.
Стаття 439. Забезпечення недоторканності твору 1. Автор має право вимагати збереження цілісності твору, протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, включаючи супроводження твору ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо без згоди автора. 2. У разі смерті автора недоторканність твору охороняється особою, уповноваженою на це автором. За відсутності такого уповноваження недоторканність твору охороняється спадкоємцями автора, а також іншими заінтересованими особами.	**Стаття 615. Забезпечення недоторканності твору** 1. Автор має право вимагати збереження цілісності твору, протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, включаючи супроводження твору ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо без згоди автора. 2. У разі смерті автора недоторканність твору **охороняє особа, уповноважена** на це автором. За відсутності такого уповноваження недоторканність твору **охороняють спадкоємці** автора, а також **інші заінтересовані особи**.
Стаття 440. Майнові права інтелектуальної власності на твір 1. Майновими правами інтелектуальної власності на твір є: 1) право на використання твору; 2) виключне право дозволяти використання твору; 3) право перешкоджати неправомірному використанню твору, в тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. 2. Майнові права на твір належать його авторові, якщо інше не встановлено договором чи законом. 3. Майнові права інтелектуальної власності на твір, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту), переходять до юридичної або фізичної особи, де або у якої працює автор, з моменту створення службового твору у повному складі, якщо інше не передбачено договором чи законом. 4. Майнові права інтелектуальної власності на твір, створений за замовленням, переходять до замовника з моменту створення твору у повному складі, якщо інше не передбачено договором чи законом.	**Стаття 616. Майнові права інтелектуальної власності на твір** 1. Майнові права інтелектуальної власності на твір визначає стаття 600 цього Кодексу. 2. Майнові права на твір належать його авторові, якщо іншого не визначають правочин та/або закон.
Стаття 441. Здійснення майнових прав інтелектуальної власності на твір 1. Суб'єкти авторського права можуть здійснювати свої майнові права особисто, через представника чи іншу уповноважену особу або через організацію колективного управління відповідно до закону.	**Стаття 617. Здійснення майнових прав інтелектуальної власності на твір** 1. Суб'єкти авторського права можуть здійснювати свої майнові права особисто, через представника чи іншу уповноважену особу або через організацію колективного управління відповідно до закону.
Стаття 442. Оприлюднення твору	**Стаття 618. Оприлюднення твору**

1. Оприлюдненням твору вважається будь-яка дія, що вперше робить твір доступним для необмеженого кола осіб. 2. Твір не може бути оприлюднений, якщо це порушує права людини на таємницю її особистого і сімейного життя, завдає шкоди громадському порядку, фізичному і моральному здоров'ю населення.	1. Оприлюдненням твору **вважають будь-яку дію**, що вперше робить твір доступним для необмеженого кола осіб. 2. Твір не може бути оприлюднений, якщо це порушує права фізичної особи на таємницю її особистого і сімейного життя, завдає шкоди громадському порядку, фізичному і моральному здоров'ю населення. **3. У разі смерті автора його спадкоємці мають право на оприлюднення твору, якщо це не суперечить волі автора.**
Стаття 443. Використання твору з дозволу суб'єкта авторського права 1. Використання твору здійснюється виключно з дозволу суб'єкта авторського права або іншої уповноваженої на надання такого дозволу особи, крім випадків правомірного використання твору без такого дозволу, встановлених законом.	**Стаття 619. Використання твору з дозволу суб'єкта авторського права** 1. Використання твору або його частини, яка може бути використана самостійно, здійснюють лише з дозволу суб'єкта авторського права або іншої уповноваженої на надання такого дозволу особи, крім випадків правомірного використання твору без такого дозволу, визначених законом, з урахуванням частини другої цієї статті. 2. Відтворення твору, відтворення і вилучення вмісту бази даних, до яких отримано законний доступ, з метою збирання інформації та подальшого проведення глибинного аналізу тексту та даних, у тому числі для тренування систем штучного інтелекту, з урахуванням додаткових умов, визначених законом, здійснюють без дозволу суб'єкта авторського права, безоплатно та без зазначення імені автора і джерела запозичення: 1) наукові установи, архіви або організації із збереження фондів аудіо-, відеозаписів, заклади освіти для наукового дослідження – за умови що такі дії вчинені без безпосередньої чи опосередкованої комерційної мети; 2) інші суб'єкти – якщо відповідне використання твору не було безпосередньо заборонено суб'єктом авторського права, зокрема за допомогою умов використання цифрового контенту, метаданих тощо. 3. Для цілей цієї статті, а також статей 631 та 634 цього Кодексу під глибинним аналізом тексту та даних розуміють будь-який автоматизований аналітичний метод, призначений для аналізу тексту та даних у цифровій формі з метою отримання інформації, яка охоплює, серед іншого, моделі, тенденції та кореляції.
Стаття 444. Публічна ліцензія на використання твору 1. Суб'єкт авторського права може надати дозвіл на використання твору будь-якою особою на визначених ним умовах (публічна ліцензія). 2. Особа, яка використовує твір на основі публічної ліцензії, зобов'язана дотримуватися визначених суб'єктом авторського права умов, на яких її було видано.	**Стаття 620. Публічна ліцензія на використання твору** 1. Суб'єкт авторського права може надати дозвіл на використання твору будь-якою особою на визначених ним умовах (публічна ліцензія). 2. Особа, яка використовує твір на основі публічної ліцензії, зобов'язана дотримуватися визначених суб'єктом авторського права умов, на яких її було видано.
Стаття 445. Право на справедливу винагороду за використання твору 1. Автор має невідчужуване право на справедливу винагороду за використання його твору у випадках, в розмірах і на умовах, передбачених законом. Право на справедливу винагороду	**Стаття 621. Право на справедливу винагороду за використання твору** 1. Автор має невідчужуване право на справедливу винагороду за використання його твору у випадках, в розмірах і на умовах, **визначених** законом. Право на справедливу винагороду

належить автору твору, а після його смерті переходить до спадкоємців автора.	належить автору твору, а після його смерті переходить до спадкоємців автора.
Стаття 446. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір 1. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір спливає через сімдесят років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком смерті автора чи останнього із співавторів, який пережив інших співавторів, крім випадків, передбачених законом.	**Стаття 622. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір** 1. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір спливає через сімдесят років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком смерті автора чи останнього із співавторів, який пережив інших співавторів, крім випадків, **визначених** законом.
Стаття 447. Правові наслідки закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір 1. Після закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір він може вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою, за винятками, встановленими законом.	**Стаття 623. Юридичні наслідки закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір** 1. Після закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір **його** може вільно та безоплатно **використовувати будь-яка особа, за умови дотримання особистих прав інтелектуальної власності на такий твір.**
Стаття 448. Право слідування 1. Автор має невідчужуване право на одержання справедливої винагороди як частки відрахувань від кожного продажу оригіналу художнього твору, оригіналу рукопису літературного або музичного твору, наступного за продажом оригіналу, здійсненим автором (право слідування). Для цілей цієї статті до оригіналів творів, зазначених у частині першій цієї статті, прирівнюються їх примірники, виготовлені в обмеженій кількості самим автором або під його керівництвом, які пронумеровані, підписані автором або містять інші позначення, що засвідчують його авторство. 2. Право слідування належить автору, а після його смерті переходить до спадкоємців автора та спадкоємців цих спадкоємців і діє до спливу строків чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір. 3. Умови здійснення права слідування визначаються законом.	**Стаття 624. Право слідування** 1. Автор має невідчужуване право на одержання справедливої винагороди як частки відрахувань від кожного продажу оригіналу художнього твору, оригіналу рукопису літературного або музичного твору, наступного **за першим відчуженням** оригіналу, здійсненим автором (право слідування). Для цілей цієї статті до оригіналів творів, зазначених у частині першій цієї статті, **прирівнюють** їх примірники, виготовлені в обмеженій кількості самим автором або під його керівництвом, які пронумеровані, підписані автором або містять інші позначення, що засвідчують його авторство. 2. Право слідування належить автору, а після його смерті переходить **до спадкоємців автора** і діє до спливу строків чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір. 3. Умови здійснення права слідування **визначає закон**.
Глава 37. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ВИКОНАННЯ, ФОНОГРАМУ, ВІДЕОГРАМУ ТА ПРОГРАМУ (ПЕРЕДАЧУ) ОРГАНІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ (СУМІЖНІ ПРАВА)	**Глава 43. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ВИКОНАННЯ, ФОНОГРАМУ, ВІДЕОГРАМУ, ПРОГРАМУ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ ТА ПРЕС-ПУБЛІКАЦІЮ (СУМІЖНІ ПРАВА)**
Стаття 449. Об’єкти суміжних прав 1. Об’єктами суміжних прав без виконання будь-яких формальностей щодо цих об’єктів та незалежно від їх призначення, змісту, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження є: а) виконання; б) фонограми; в) відеограми; г) програми (передачі) організацій мовлення.	**Стаття 625. Об’єкти суміжних прав** 1. Об’єктами суміжних прав без виконання будь-яких формальностей щодо цих об’єктів та безвідносно до їх призначення, змісту, цінності тощо, а також способу **або** форми їх вираження є: а) виконання; б) фонограми; в) відеограми; г) програми організацій мовлення. **ґ) прес-публікації.**
Стаття 450. Суб’єкти суміжних прав 1. Первинними суб’єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення. За відсутності доказів іншого, виконавцем, виробником фонограми, виробником відеограми вважаються особи, імена (найменування) яких зазначені уфонограмі, відеограмі та їх копіях або на	**Стаття 626. Суб’єкти суміжних прав** 1. Первинними суб’єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення, **видавець прес-публікації**. За відсутності доказів іншого виконавцем, виробником фонограми, виробником відеограми, **видавцем прес-публікації вважають осіб**, імена (найменування) яких зазначені у

упаковці, що містить примірники фонограми, відеограми.	фонограмі, відеограмі, **прес-публікації** та їх копіях або на упаковці, що містить примірники фонограми, відеограми. **2.** Суб'єктами суміжних прав є також інші суб'єкти приватних відносин, які набули прав на виконання, фонограми, відеограми, програми організацій мовлення, прес-публікації відповідно до цього Кодексу, іншого закону або правочину.
Стаття 451. Виникнення суміжних прав 1. Суміжні права виникають внаслідок факту: 1) здійснення виконання; 2) вироблення фонограми; 3) вироблення відеограми; 4) першої трансляції програми організації мовлення.	**Стаття 627. Виникнення суміжних прав** 1. Суміжні права виникають внаслідок факту: 1) **кожного** здійснення виконання; 2) вироблення фонограми; 3) вироблення відеограми; 4) першої трансляції програми організації мовлення; **5) першого опублікування прес-публікації.** **2. Суб'єкти суміжних прав на виконання, фонограму, відеограму для повідомлення про свої майнові права на об'єкт можуть використовувати спеціальний знак, визначений законом.**
Стаття відсутня	**Стаття 628. Особисті права інтелектуальної власності на об'єкти суміжних прав** 1. Виконавцеві твору належать право вимагати 2. Виробник фонограми, виробник відеограми мають право вимагати зазначення свого імені (найменування) в оригіналі та кожному примірнику фонограми, відеограми або на її (їх) упаковці поряд із зазначенням назви твору, імені (імен) автора (авторів), виконавця (виконавців), а також згадування свого імені (найменування) у процесі використання фонограми, відеограми (у разі якщо це практично можливо). 3. Організація мовлення має право зазначати своє найменування у зв'язку з використанням програми організації мовлення. 4. Видавець прес-публікації має право зазначати своє ім'я (найменування) при кожному використанні прес-публікації.
Стаття 452. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав 1. Майновими правами інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав є: 1) право на використання об'єкта суміжних прав; 2) виключне право дозволяти використання об'єкта суміжних прав; 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта суміжних прав, у тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. 2. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав належать відповідно виконавцеві, виробнику фонограми, виробнику відеограми чи організації мовлення, якщо інше не встановлено договором чи законом.	**Стаття 629. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав** 1. **Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав визначені статтею 600 цього Кодексу.** 2. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав належать відповідно виконавцеві, виробнику фонограми, виробнику відеограми, організації мовлення **чи видавцю прес-публікації,** якщо іншого не **визначають правочин та/або** закон.
Стаття 453. Здійснення майнових прав інтелектуальної власності на виконання, фонограму, відеограму, програму організації мовлення 1. Суб'єкти суміжних прав можуть здійснювати свої майнові права особисто, через представника чи іншу уповноважену особу або через організацію колективного управління відповідно до закону.	**Стаття 630. Здійснення майнових прав інтелектуальної власності на виконання, фонограму, відеограму, програму організації мовлення, прес-публікацію** 1. Суб'єкти суміжних прав можуть здійснювати свої майнові права інтелектуальної власності особисто, через представника чи іншу

	уповноважену особу або через організацію колективного управління.
Стаття 454. Використання виконання, фонограми, відеограми, програми організації мовлення з дозволу суб'єкта суміжних прав 1. Використання виконання, фонограми, відеограми, програми організації мовлення здійснюється виключно з дозволу відповідного суб'єкта суміжних прав або іншої уповноваженої на надання такого дозволу особи, крім випадків правомірного використання, встановлених законом.	**Стаття 631. Використання виконання, фонограми, відеограми, програми організації мовлення, прес-публікації з дозволу суб'єкта суміжних прав** 1. Використання виконання, фонограми, відеограми, програми організації мовлення, прес-публікації здійснюють виключно з дозволу відповідного суб'єкта суміжних прав або іншої уповноваженої на надання такого дозволу особи, крім випадків правомірного використання без такого дозволу, визначених законом, **з урахуванням частини другої цієї статті.** **2. Відтворення записаного виконання, фонограми, відеограми, записаної програми організації мовлення, прес-публікації, до яких отримано законний доступ, з метою збирання інформації та подальшого проведення глибинного аналізу тексту та даних, у тому числі для тренування систем штучного інтелекту, з урахуванням додаткових умов, визначених законом, здійснюють без дозволу суб'єкта суміжних прав, безоплатно та без зазначення імені (найменування) суб'єкта суміжних прав і джерела запозичення:** **1) наукові установи, архіви або організації із збереження фондів аудіо-, відеозаписів, заклади освіти – за умови що такі дії вчинені без безпосередньої чи опосередкованої комерційної мети;** **2) інші суб'єкти – якщо відповідне використання об'єкта суміжних прав не було безпосередньо заборонено суб'єктом суміжних прав, зокрема за допомогою умов використання цифрового контенту, метаданих тощо.**
Стаття 455. Публічна ліцензія на використання об'єкта суміжних прав 1. Суб'єкт суміжних прав може надати дозвіл на використання відповідного об'єкта будь-якою особою на визначених ним умовах (публічна ліцензія). 2. Особа, яка використовує об'єкт суміжних прав на основі публічної ліцензії, зобов'язана дотримуватися визначених суб'єктом суміжних прав умов, на яких її було видано.	**Стаття 632. Публічна ліцензія на використання об'єкта суміжних прав** 1. Суб'єкт суміжних прав може надати дозвіл на використання відповідного об'єкта будь-якою особою на визначених ним умовах (публічна ліцензія). 2. Особа, яка використовує об'єкт суміжних прав на основі публічної ліцензії, зобов'язана дотримуватися визначених суб'єктом суміжних прав умов, на яких її було видано.
Стаття відсутня	**Стаття 633. Право на справедливу винагороду за використання виконання, фонограми, відеограми** **1. Виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми мають невідчужуване право на справедливу** **винагороду за використання виконання, фонограми, відеограми у випадках, в розмірах і на умовах, визначених законом. Право на справедливу винагороду належить виконавцю, виробнику фонограми, виробнику відеограми, а після смерті (припинення) цих осіб переходить до їх спадкоємців (правонаступників).**
Стаття 456. Строки чинності суміжних майнових прав 1. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на виконання спливає через 50 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком	**Стаття 634.** Строки чинності **майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти суміжних прав** **1.** Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на виконання спливає через **п'ятдесят**

здійснення виконання. Якщо запис виконання протягом цього строку правомірно оприлюднено, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на виконання спливає через 50 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком такого оприлюднення. 2. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на фонограму, відеограму спливає через 50 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком вироблення фонограми, відеограми. Якщо фонограму, відеограму протягом цього строку правомірно оприлюднено, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на фонограму, відеограму спливає через 50 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком такого оприлюднення. 3. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на програму організації мовлення спливає через 50 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком першої трансляції програми організації мовлення незалежно від використаних технічних засобів.	років, що їх обчислюють з 1 січня року, наступного за роком здійснення виконання. **Якщо виконання, зафіксоване у відеограмі, було протягом цього строку правомірно опубліковано, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на виконання спливає через п'ятдесят років, що їх обчислюють з 1 січня року, наступного за роком такого опублікування. Якщо виконання, зафіксоване у фонограмі, було правомірно опубліковано протягом цього строку, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на таке виконання спливає через сімдесят років, що їх обчислюють з 1 січня року, наступного за роком такого опублікування.** **2.** Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на фонограму, відеограму спливає через **п'ятдесят** років, що їх обчислюють з 1 січня року, наступного за роком вироблення фонограми, відеограми. **Якщо відеограму протягом цього строку правомірно опубліковано, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на відеограму спливає через п'ятдесят років, що їх обчислюють з 1 січня року, наступного за роком такого опублікування. Якщо фонограму протягом цього строку правомірно опубліковано, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на фонограму спливає через сімдесят років, що їх обчислюють з 1 січня року, наступного за роком такого опублікування.** 3. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на програму організації мовлення спливає через **п'ятдесят** років, що їх обчислюють з 1 січня року, наступного за роком першої трансляції програми організації **опублікування. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на прес-публікацію спливає** **через два роки після її опублікування, що їх обчислюють з 1 січня року, наступного за роком такого опублікування.** **5. Після закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав його можуть вільно та безоплатно використовувати будь-які особи, за умови дотримання особистих прав інтелектуальної власності на такий об'єкт.** **4. Право інтелектуальної власності на прес-публікацію є чинним з моменту її першого**

Контрольні питання до теми «Авторське право та суміжні права»

1. Порівняйте авторське право і патентне право за об'єктами, суб'єктами та умовами охорони.

2. Поясніть, у чому полягає індивідуальний характер твору як умова охорони авторським правом.

3. Поясніть відмінності між автоматичним виникненням авторського права та реєстраційним порядком патентного права.

4. Проаналізуйте перелік об'єктів авторського права, визначений Законом України «Про авторське право і суміжні права».

5. Обґрунтуйте, чому ідеї, методи та відкриття не є об'єктами авторського права.

6. Поясніть момент виникнення авторського права та принцип відсутності формальностей.

7. Обґрунтуйте презумпцію авторства та її практичне значення.

8. Проаналізуйте правовий статус співавторів та порядок здійснення ними прав.

9. Поясніть відмінності між нерозривним та подільним твором у співавторстві.

10. Вкажіть особливості авторського права на інтерв'ю.

11. Охарактеризуйте зміст особистих немайнових прав автора.

12. Поясніть, чому особисті немайнові права є невідчужуваними та безстроковими.

13. Проаналізуйте майнові права автора та способи їх реалізації.Вкажіть практичні приклади використання виключного права автора.

14. Поясніть співвідношення права на використання твору та права на винагороду.

15. Поясніть порядок обчислення строку дії майнових авторських прав.

16. Проаналізуйте особливості строку охорони творів, створених у співавторстві.

17. Обґрунтуйте правовий режим творів, що перейшли у суспільне надбання.

18. Вкажіть умови вільного використання творів після закінчення строку охорони.

19. Поясніть поняття суміжних прав та їх відмінність від авторського права.

20. Охарактеризуйте суб'єктів суміжних прав.

21. Проаналізуйте зміст майнових прав виконавців.

22. Вкажіть практичне значення охорони прав виробників фонограм і відеограм.

23. Поясніть строк дії суміжних прав та порядок його обчислення.

Рекомендована література до теми «Авторське право та суміжні права»

1. Бондаренко, С. В. (2008). Авторське право та суміжні права: навчальний посібник. Інститут інтелектуальної власності і права. https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2021/Bondarenko_Avtorske_pravo_2008_288.pdf

2. Журавлев, Д. В., & Чижмарь, К. І. (2019). Авторське право та суміжні права в Україні: їх захист та відповідальність. Центр учбової літератури. https://mybook.biz.ua/ua/avtorske-ta-intelektualne-pravo/avtorske-

pravo-ta-sumijni-prava-v-ukraini-ih-zahist-ta-vidpovidalnist/?utm_source=chatgpt.com

3. Н. О. Білоусова, Н. В. Гаврушкевич, М. А. Данильченко, А. С. Ромашко. та ін. ; за ред.: П. М. Цибульова, Інтелектуальна власність та патентознавство : підручник Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського; Політехніка, 2021. 374 с.

4. Л. М. Попова, А. В. Хромов, І. В. Шуба. Інтелектуальна власність : підручник. Харків : Федорко. 2021. 262 с.

5. Кульчій, О. О. (2025). Інститут авторського права в умовах розвитку інструментів генеративного штучного інтелекту. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право, 2(86). https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.22

6. Сорока, Н. Є. (2019). Авторське право і суміжні права в інформаційному суспільстві: європейський досвід. Право. С. 332

7. Шуст, Н. Б., & Антонюк, А. І. (2024). Intellectual Law in IT Industry in Ukraine. Scientific Works of Kyiv Aviation Institute. Series Law Journal “Air and Space Law”. https://doi.org/10.18372/2307-9061.54.14550

8. Чістякова, І. М., Кривдіна, І. Б., Буряк, Д. В., та ін. (2023). Інтелектуальна власність та авторське право: навчальний посібник для студентів ВНЗ. Київ: ВНЗ. С. 298

9. World Intellectual Property Organization. (2016). Understanding copyright and related rights. WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_909_2016.pdf

10. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX // База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.

ГЛАВА 12

ПРАВО ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

1. Поняття, суб'єкти та об'єкти права промислової власності

Патентне право (право промислової власності) – це сукупність норм, що регулюють майнові й особисті немайнові відносини, що виникають у зв'язку з визнанням авторства на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, з охороною прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, установленням використання цих об'єктів, матеріальним і моральним стимулюванням, а також захистом прав авторів і патентовласників.

Право промислової власності

в об'єктивному розумінні – це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що складаються у процесі створення, оформлення та використання результатів науково-технічної творчості

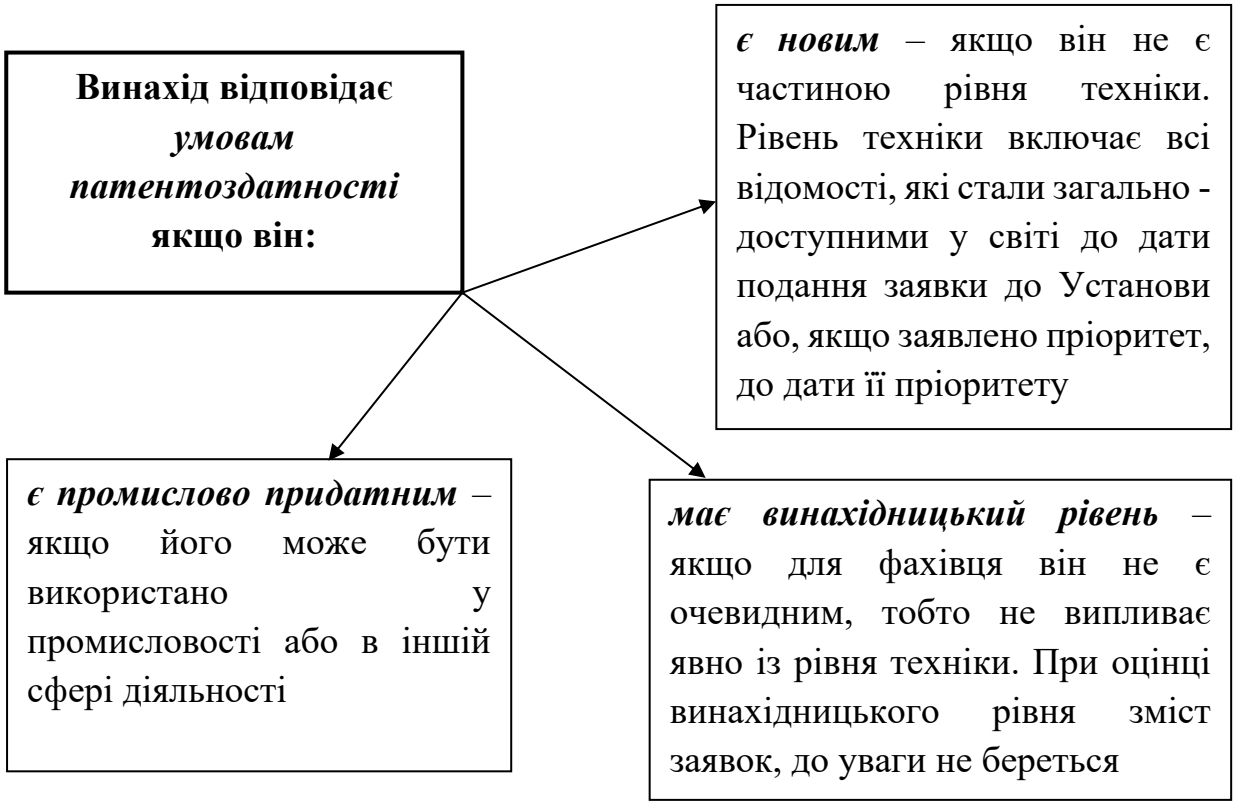
в суб'єктивному розумінні – це право, яким наділяється відповідно до законодавства автор будь-якого результату науково-технічної діяльності

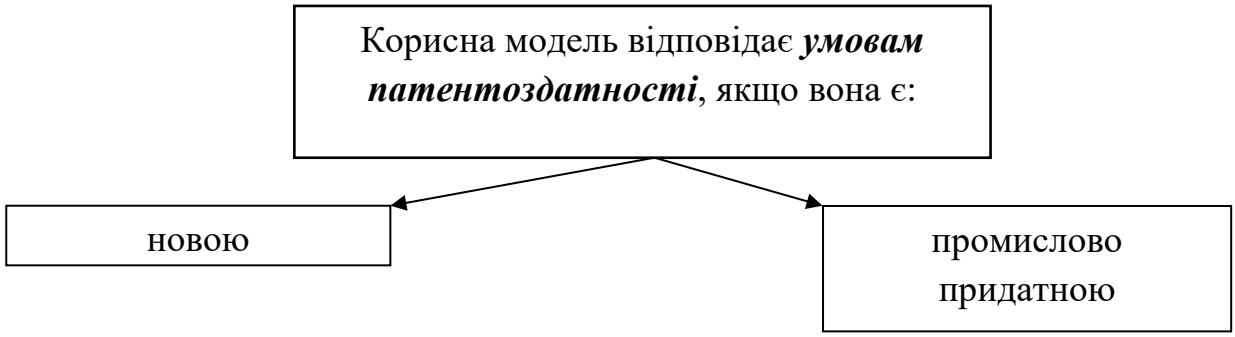
Об'єкти промислової власності:

- винаходи
- корисні моделі
- промислові зразки
- торговельні марки (знак для товарів і
- географічні зазначення
- комерційні (фірмові) найменування

Винахід (корисна модель)	– пристрій або процес у будь-якій сфері технології

Правова охорона надається винаходу (корисній моделі), **що:**	не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі;
	відповідає умовам патентоздатності.

Патентоздатність – це сукупність встановлених законом умов, за наявності яких об'єкт інтелектуальної власності може отримати правову охорону у вигляді патенту.

У законодавстві України (**Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» стаття 7)**; **патентоздатність корисної моделі** означає, що вона повинна відповідати таким умовам:

- **Новизна** – корисна модель не є частиною рівня техніки, тобто не була відомою до дати подання заявки.
-
- **Промислова придатність** – корисну модель можна виготовити або використати в промисловості чи іншій сфері діяльності (ст. 462 ЦК України).

Отже, якщо корисна модель є **новою** та **промислово придатною**, вона вважається патентоздатною і може бути запатентована. Винахід (корисна модель) визнається новим, якщо він не є частиною рівня техніки. Об'єкти, що є частиною рівня техніки, для визначення новизни винаходу (корисної моделі) повинні враховуватися лише окремо.

За чинним законодавством України (Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» ст. 6.) **не визнаються винаходами:**

- відкриття, наукова теорія, математичний метод;
- схема, правила і метод проведення ігор, конкурсів, аукціонів, фізичних вправ, інтелектуальної або організаційної, зокрема господарської, діяльності (планування, фінансування, постачання, облік, кредитування, прогнозування, нормування тощо);
- комп’ютерна програма;
- форма представлення інформації (наприклад, у вигляді таблиць, діаграм, графіків, за допомогою акустичних сигналів, вимовляння слів, візуальних демонстрацій, зокрема на екрані комп’ютерного пристрою, аудіо- та відеодисків, умовних позначень, зокрема дорожніх знаків, схем маршрутів, кодів, шрифтів тощо, розкладів, інструкцій, проєктів або схем планування споруд, будинків, територій);
- зовнішній вигляд продуктів (зокрема виробів, споруд, територій), спрямований на задоволення виключно естетичних потреб.

Об’єкт винаходу або корисної моделі – це нове технічне рішення, яке може бути матеріальним (продукт, пристрій, речовина) або дієвим (спосіб, процес), є результатом творчої діяльності людини та відповідає вимогам патентоспроможності, у зв’язку з чим закон надає йому патентний захист.

Об'єктом винаходу (корисної моделі) може бути:	
Продукт – це матеріальний об'єкт як результат діяльності людини. Такими продуктами, зокрема, є:	▪ *пристрій, система (комплекс) взаємодіючих пристроїв* – належать машини, механізми, прилади, конструкції, вироби тощо, які характеризує наявність конструктивного елементу (ів) і зв'язку між елементами, їхнім взаємним розташуванням і формою виконання, а також параметрами елемента (ів) і матеріалом, з якого він (вони) виконаний (ні); ▪ *речовина* – належать індивідуальні хімічні сполуки, до яких віднесені високомолекулярні сполуки та об'єкти генетичної інженерії; композиції (сполуки, суміші, розчини, сплави);продукти ядерного перетворення; ▪ *штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини* та інший біологічний матеріал – належать індивідуальні штами мікроорганізмів, культивованих клітин рослин і тварин; консорціуми мікроорганізмів.
Процес (спосіб) – це дія або сукупність дій, виконуваних щодо продуктів та інших матеріальних об'єктів за допомогою принаймні одного продукту і спрямованих на досягнення певного технічного результату.	**Способи,** як процеси виконання дій над матеріальними об'єктами **поділяють на:** ▪ способи, спрямовані на виготовлення продуктів (виробів, речовин тощо); ▪ способи, спрямовані на зміну стану предметів матеріального світу без одержання конкретних продуктів (транспортування, обробка, регулювання тощо); ▪ способи, у результаті яких визначають стан предметів матеріального світу (контроль, вимір, діагностика тощо).
Нове застосування відомого продукту чи процесу.	*Правова охорона не поширюється* на такі об'єкти технології: сорти рослин і породи тварин; біологічні в своїй основі процеси відтворення рослин та тварин, що не відносяться до небіологічних та мікробіологічних процесів; топографії інтегральних мікросхем; - результати художнього конструювання.

Промисловий зразок → результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання

Правова охорона надається промисловому зразку, який:

- не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності і моралі
- відповідає умовам патентоспроможності

Відповідно до законодавства України ***не можуть одержати правову охорону*** як промисловий зразок:	об’єкти архітектури, крім малих архітектурних форм (кіосків, палаток, телефонних будок), промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди;
	друкована продукція як така (зміст текстової частини друкованої продукції не патентується);
	об’єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких або подібних їм речовин (такі об’єкти призначені для використання в фонтанах, атракціонах та інших об’єктах садово-паркових і видовищно-масових споруд);
	вироби, що суперечать суспільним інтересам, принципам гуманності і моралі як за своїм основним призначенням (наприклад, знаряддя катування), так і за своїм зовнішнім оформленням (наприклад, малюнки або написи порнографічного або образливого характеру)

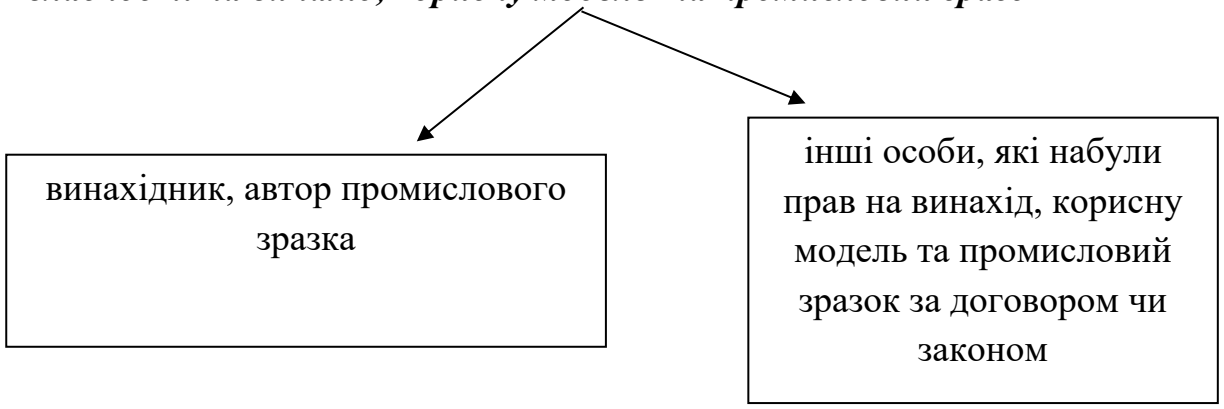
Види промислових зразків

- *об’ємні промислові зразки (моделі – форма)* являють собою композицію, в основі якої покладена розвинута об’ємно-просторова структура (наприклад, зовнішній вигляд меблів, будь-яких машин, люстри тощо)
- *площинні промислові зразки (малюнки)* являють собою композицію, в основу якої покладено лінійно-графічне співвідношення елементів, яке не може бути сприйнято візуально як об’ємне (конфігурація, орнамент) (наприклад, зовнішній вигляд килима, хустки, тканини тощо)

комбіновані промислові зразки характеризуються загальними ознаками, властивими об'ємним і площинним зразкам (наприклад, зовнішній вигляд інформаційного табло, виставочної конструкції композиції, будівельної оздоблювальної плитки тощо)

Право власності на промисловий зразок засвідчується патентом

Згідно ст. 463 ЦК України ***суб'єктами права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок*** є:

Винахідник	– людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід (корисну модель)
Автор промислового зразка	– людина, творчою працею якої створено промисловий зразок

Іноземні особи та особи без громадянства мають рівні з особами України права, передбачені Законом про винахід (корисні моделі) та Законом про промислові зразки, відповідно до міжнародних договорів України чи на основі принципу взаємності.

Іноземні та інші особи, що проживають чи мають постійне місцезнаходження поза межами України, у відносинах з Установою реалізують свої права через *представників у справах інтелектуальної власності*.

Якщо у створенні винаходу (корисної моделі), промислового зразка брали участь кілька фізичних осіб, всі вони визнаються винахідниками,

авторами промислового зразка, а порядок користування правами, що їм належать, визначаються угодою між ними.

Підставою для виникнення **співавторства** є спільна творча праця кількох осіб, втілена у вирішенні задачі.

Співавторами не визнають осіб, які надали автору технічну, організаційну або матеріальну допомогу, а також осіб, які здійснювали лише загальне керівництво розроблюваними темами, але не брали творчої участі у створенні винаходу (корисної моделі), промислового зразка.

До інших осіб, які набули прав на винахід, корисну модель та промисловий зразок, належать патентоволодільці, тобто фізичні або юридичні особи, які законно отримали майнові права на ці об'єкти на підставі реєстрації патенту, договору чи спадкування та мають виключне право їх використовувати.

До інших осіб, які набули прав на винахід, корисну модель та промисловий зразок належать патентоволодільці.

Патентоволодільці – фізичні та юридичні особи, які не є авторами, однак одержали окремі патентні права за законом або роботодавець

До ***патентоволодільців*** відносяться:

- спадкоємці винахідника або автора промислового зразка
- інші правонаступники, до яких право на об'єкт патентного права переходить в силу закону або договору (наприклад, замовник)

Роботодавець – особа, яка найняла працівника за трудовим договором (контрактом)

Відновідно до Закону про винахід (корисну модель) та Закону Про промисловий зразок право на одержання патенту на винахід (корисну модель), промисловий зразок, які створено в зв'язку з виконанням трудового договору, належить винахіднику або автору промислового зразка та роботодавцю разом, якщо іншого не встановив договір.

Винахід (корисну модель), промисловий зразок вважають створеними у зв'язку з виконанням трудового договору, якщо їх створено у зв'язку з виконанням трудових обов'язків чи доручення роботодавця та (або) з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва і обладнання роботодавця.

Право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) має роботодавець винахідника.

Обов'язковою умовою договору про передання права на одержавння патенту від винахідника або автора промислового зразку до роботодавця є надання винахіднику або автору промислового зразка винагороди відповідно до економічної цінності винаходу (корисної моделі), промислового зразка (або) іншої вигоди, яка може бути одержана роботодавцем.

Спадкоємці *стають суб'єктами патентного права в разі смерті автора розробки або володільця патенту. Якщо спадкоємців кілька, вони реалізують винахідницькі та патентні права, що перейшли до них, за договором. До спадкоємців переходять лише майнові права в силу закону чи заповіту.*

Особисті немайнові права не можуть перейти до іншої особи, тому що вони невід'ємно пов'язані з винахідником чи автором промислового зразка.

2. Права суб'єктів права промислової власності

Особистими немайновими правами є:		
право авторства – можливість, надана законом дійсному творцеві винаходу (корисної моделі) або промислового зразка, бути визнаним єдиним їхніх автором. Право авторства має: *абсолютний характер* – випливає з наданої автору можливості вимагати від будь-якої особи визнання того факту, що він є розробником відповідного об'єкта; *невідчужуваний характер* – зумовлений його особистим характером, не може бути передано іншій особі як за життя винахідника, так і після його смерті	**право на авторське ім'я –** забезпечена законом можливість для винахідника вимагати, щоб його ім'я як ім'я творця розробки згадували в будь-яких публікаціях про створений ним об'єкт. Чинним законодавством дозволено авторам розробки давати своїм розробкам ім'я автора або спеціальну назву	**право на захист репутації автора винаходу (корисної моделі), промислового зразка** – винахідник має право перешкоджати будь-якому зазіханню на права на винахід (корисну модель), промисловий зразок, здатному завдати шкоди його честі чи репутації, зокрема, перешкоджати особам привласнювати чи спотворювати його право на визнання винахідником

Майновими правами інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок є:

1) право на використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка;

2) виключне право дозволяти використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка (видавати ліцензії);

3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню винаходу, корисної моделі, промислового зразка, в тому числі забороняти таке використання;

4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом

зберігання такого продукту в зазначених цілях	– накопичування продукту з метою подальшого введення в господарський оборот;
застосування процесу, що охороняється патентом, або пропонування його для застосування в Україні,	якщо особа, яка пропонує цей процес, знає про те, що його застосування забороняється без згоди власника патенту або, виходячи з обставин, це і так є очевидним. *Процес,* що охороняється патентом*, визнається застосованим*, якщо використано кожну ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу, або ознаку, еквівалентну їй

Будь-який продукт, процес виготовлення якого охороняється патентом, за відсутністю доказів протилежного ***вважається виготовленим із застосуванням цього процесу*** за умови виконання принаймні однієї з двох вимог:

продукт, виготовлений із застосуванням процесу, що охороняється патентом, є новим

існують підстави вважати, що зазначений продукт виготовлено із застосуванням даного процесу і власник патенту не в змозі шляхом прийнятних зусиль визначити процес,

Використанням винаходу (корисної моделі), промислового зразка визнається:	
виготовлення продукту із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка	– виробництво для комерційних цілей продукту, виготовленого із застосуванням запантентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка (далі - продукт), навіть якщо цей продукт тимчасово не реалізуються (наприклад, накопичується з метою подальшого продажу). *Продукт визнається виготовленим* із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка, якщо при цьому використано кожну ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу (корисної моделі), або ознаку, еквівалентну їй;
продаж	– комерційна діяльність з метою реалізації продукту;
пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет	– введення в господарський оборот, застосування або ввезення чи зберігання в зазначених цілях продукту, виготовленого безпосередньо способом, що охороняється патентом;
застосування такого продукту	– всі випадки використання продукту на виробництві для комерційних цілей;
імпорт	– ввезення на територію України продукту, навіть якщо ввезений продукт не призначений для використання в Україні;

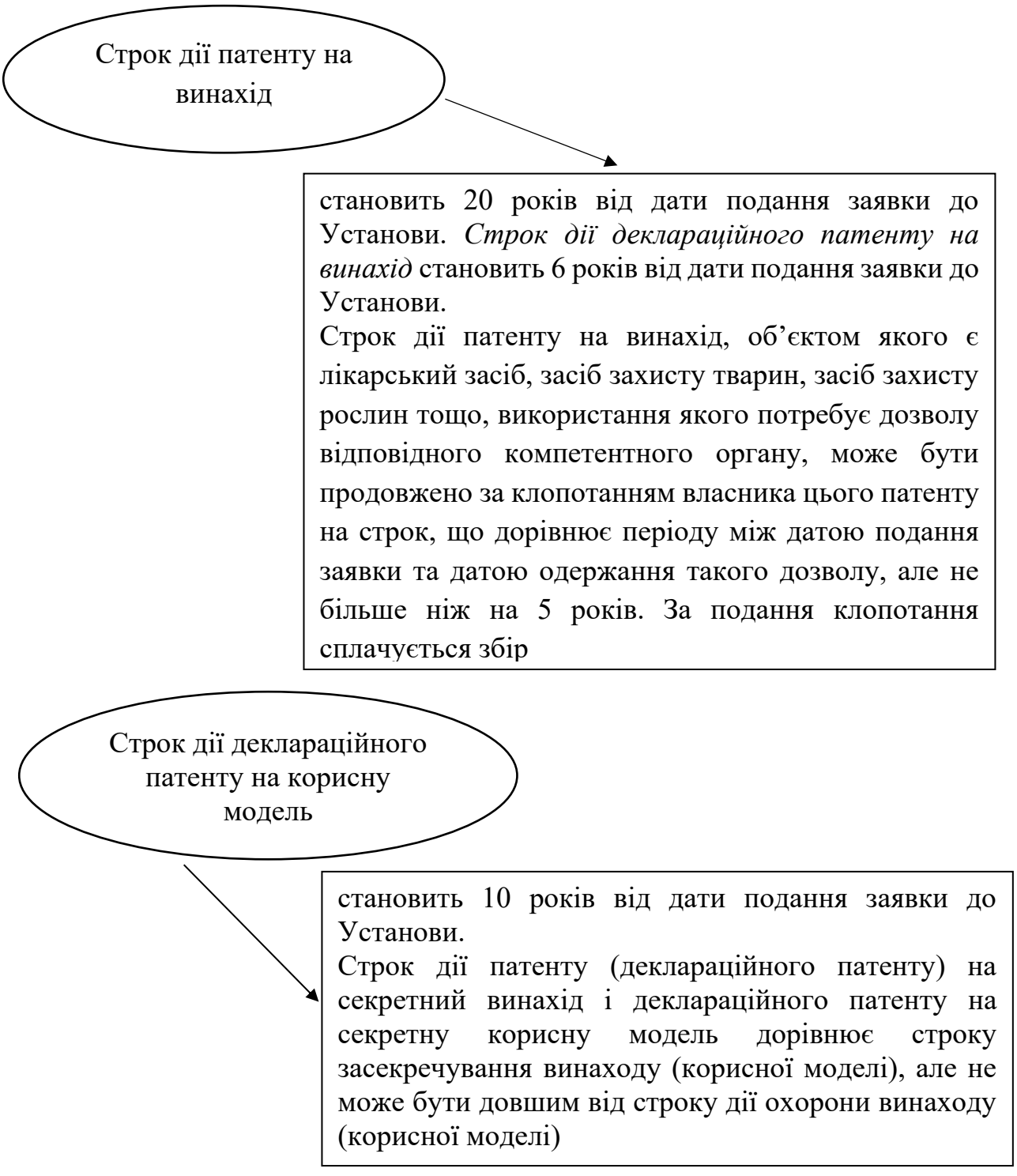
- Власник патенту може використовувати попереджувальне маркування із зазначенням номера патенту на продукті чи на упаковці продукту, виготовленого із застосуванням запатентованого винаходу.
- Відступлення патентного права означає передачу патентоволодільцем належного йому права іншій особі (особам). Патентоволоділець може відступити одержаний патент будь-якій фізичній або юридичній особі.
- Відступлення патентних прав означає, що до особи, яка придбаває патент переходять у повному обсязі всі майнові права, якими володів патентоволоділець.
- Патент надає його власнику виключне право забороняти іншим особам використовувати винахід (корисну модель) без його дозволу, за винятком випадків, коли таке використання не визнається згідно з Законом про винаходи (корисні моделі) та Законом про промислові зразки порушенням прав, що надаються патентом.

Не визнається порушенням прав, що надаються патентом:
➢ право попереднього користувача – будь-яка особа, яка до дати подання заявки на винахід, корисну модель, промисловий зразок або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала винахід, корисну модель, промисловий зразок в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, яке передбачалося зазначеною підготовкою;
➢ використання запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка в конструкції чи при експлуатації транспортного засобу іноземної держави, який тимчасово або випадково знаходиться у водах, повітряному просторі чи на території України, за умови, що промисловий зразок використовується виключно для потреб зазначеного засобу;
➢ використання запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка без комерційної мети;
➢ використання запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка з науковою метою або в порядку експерименту;

➢ використання запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка за надзвичайних обставин (стихійне лихо, катастрофа, епідемія тощо) з повідомленням про таке використання власника патенту одразу як це стане практично можливим та виплатою йому відповідної компенсації;		
➢ введення в цивільний оборот виробу, виготовленого із застосуванням запатентованого промислового зразка, після введення цього виробу в цивільний оборот власником патенту чи з його спеціального дозволу		
З метою забезпечення здоров'я населення, екологічної безпеки та інших інтересів суспільства **Кабінет Міністрів України може дозволити використання запатентованого винаходу (корисної моделі)** визначеній ним особі *без згоди власника патенту* (деклараційного патенту) у разі його безпідставної відмови у видачі ліцензії на використання винаходу (корисної моделі). **При цьому:**	→	дозвіл на таке використання надається виходячи з конкретних обставин;
		обсяг і тривалість такого використання визначаються метою наданого дозволу, і у випадку напівпровідникової технології воно має бути лише некомерційним використанням органами державної влади чи виправленням антиконкурентної практики за рішенням відповідного органу державної влади;
		дозвіл на таке використання не позбавляє власника патенту права надавати дозволи на використання винаходу (корисної моделі);
		право на таке використання не передається, крім випадку, коли воно передається разом з тією частиною підприємства чи ділової практики, в якій здійснюється це використання;
		використання дозволяється переважно для забезпечення потреб внутрішнього ринку;
		про надання дозволу на використання винаходу (корисної моделі) власнику патенту надсилається повідомлення одразу, як це стане практично можливим;
		дозвіл на використання відміняється, якщо перестають існувати обставини, через які його видано;
		власнику патенту сплачується адекватна компенсація відповідно до економічної цінності винаходу (корисної моделі)

Відповідно до Цивільного кодексу України та Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», Кабінет Міністрів України має право дозволити використання запатентованого винаходу або корисної моделі без згоди власника патенту у разі його необґрунтованої відмови у наданні ліцензії, з обов'язковою виплатою йому відповідної компенсації.

3. Строки чинності прав на об'єкти промислової власності

повної або часткової відмови від патенту

несплати збору за підтримку чинності патенту. Дія патенту припиняється з першого дня року, за який збір не сплачено

спливу строку чинності цих прав на ці об’єкти. У такому випадку ці об’єкти можуть вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою, за винятками, встановленими законом

дострокового припинення дії патенту на зазначені об’єкти, тобто у разі:

Строк дії патенту на промисловий зразок

становить 10 років від дати подання заявки до Установи і продовжується Установою за клопотанням власника патенту, але не більш як на п’ять років

Також чинність майнових прав інтелектуальної власності на винахід (корисну модель), промисловий зразок може бути *припинено достроково* за ініціативою особи, якій вони належать, якщо це не суперечить умовам договору.

Якщо в зв’язку з достроковим припиненням чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок завдано збитків особі, якій було надано дозвіл на використання цих об’єктів, такі збитки відшкодовуються особою, яка надала зазначений дозвіл, якщо інше не встановлено договором чи законом.

Патент може бути визнано в судовому порядку недійсним
повністю або частково у разі:

- невідповідності запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка умовам патентоздатності
- наявності у формулі винаходу (корисної моделі) ознак, яких не було у поданій заявці

порушення вимог щодо патентування винаходу (корисної моделі), промислового зразка в іноземних державах

видачі патенту внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб

Порівняльна таблиці норм чинного ЦК та запропонованих до нього змін

Чинна редакція	Запропонована редакція
Глава 39. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ВИНАХІД, КОРИСНУ МОДЕЛЬ, ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК	**Глава 45. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ВИНАХІД, КОРИСНУ МОДЕЛЬ (ПАТЕНТНЕ ПРАВО)**
Стаття 459. Придатність винаходу для набуття права інтелектуальної власності на нього 1. Винахід вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо він, відповідно до закону, є новим, має винахідницький рівень і придатний для промислового використання. 2. Об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технології. 3. Законом можуть бути встановлені продукти та процеси, які не є придатними для набуття права інтелектуальної власності на них відповідно до цієї статті.	**Стаття 638. Придатність винаходу для набуття права інтелектуальної власності на нього** 1. Винахід **є** придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо **він не суперечить публічному порядку, доброзвичайності та** відповідно до закону є новим, має винахідницький рівень і **є промислово придатним**. 2. Об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес **(спосіб)** у будь-якій сфері технології. 3. Законом можуть бути **визначені** об'єкти, які не є придатними для набуття права інтелектуальної власності на них відповідно до цієї статті.
Стаття 460. Придатність корисної моделі для набуття права інтелектуальної власності на неї 1. Корисна модель вважається придатною для набуття права інтелектуальної власності на неї, якщо вона, відповідно до закону, є новою і придатною для промислового використання. 2. Об'єктом корисної моделі може бути пристрій або процес у будь-якій сфері технології. 3. Законом можуть бути встановлені продукти та процеси, які не є придатними для набуття права інтелектуальної власності на них відповідно до цієї статті.	**Стаття 639. Придатність корисної моделі для набуття права інтелектуальної власності на неї** 1. Корисну модель вважають придатною для набуття права інтелектуальної власності на неї, якщо вона **не суперечить публічному порядку, доброзвичайності та відповідає умовам патентоздатності, визначеним законом**. 2. **Об'єкт корисної моделі визначає закон.** 3. Законом можуть бути **визначені** об'єкти, які не є придатними для набуття права інтелектуальної власності на них відповідно до цієї статті.
Стаття 461. Придатність промислового зразка для набуття права інтелектуальної власності на нього 1. Промисловий зразок вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо він, відповідно до закону, є новим і має індивідуальний характер. 2. Промисловим зразком може бути зовнішній вигляд виробу або його частини, що визначає фться, зокрема, лініями, контурами, кольором, формою, текстурою та/або матеріалом виробу, та/або його оздобленням.	**Стаття 640. Суб'єкти права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель** **1. Суб'єктами права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель є:** **1) винахідник;** **2) інші суб'єкти приватних відносин, які набули прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель** **відповідно до цього Кодексу, іншого закону або правочину.**
Стаття 462. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок 1. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок підлягає державній реєстрації, якщо інше не встановлено законом або міжнародним договором, згода на	**Стаття 641. Набуття права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель** **1. Право інтелектуальної власності на винахід,корисну модель набувають на підставі державної реєстрації такого винаходу, корисної моделі, якщо іншого не визначає закон або**

обов'язковість якого надана Верховною Радою України. Набуття права інтелектуальної власності на винахід і корисну модель засвідчується патентом, на промисловий зразок - свідоцтвом. 2. Обсяг правової охорони визначається формулою винаходу, корисної моделі, зображенням промислового зразка. 3. Умови та порядок державної реєстрації права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок, а також умови та порядок видачі патенту, свідоцтва встановлюються законом.	**міжнародний договір, згоду на обов'язковість якого надала Верховна Рада України.** 2. Обсяг юридичної охорони визначають формулою винаходу, корисної моделі. 3. Умови та порядок державної реєстрації винаходу, корисної моделі **визначає** закон.
Стаття 463. Суб'єкти права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок 1. Суб'єктами права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок є: 1) винахідник, автор промислового зразка; 2) інші особи, які набули прав на винахід, корисну модель та промисловий зразок за договором чи законом.	**Стаття 642. Особисті права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель** **1. Винахіднику належить право авторства на винахід, корисну модель, а також інші особисті права** **інтелектуальної власності, визначені цим Кодексом та/або іншим законом.**
Стаття 464. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок 1. Майновими правами інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок є: 1) право на використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка; 2) виключне право дозволяти використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка (видавати ліцензії); 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню винаходу, корисної моделі, промислового зразка, в тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. 2. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок належать володільцю відповідного патенту (свідоцтва), якщо інше не встановлено договором чи законом.	**Стаття 643. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель** **1. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель визначає стаття 600 цього Кодексу.** **2. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель належать суб'єкту права інтелектуальної власності, визначеному статтею 640 цього Кодексу.**
Стаття 465. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок 1. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок є чинними з дати, наступної за датою їх державної реєстрації, за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону. 2. Законом можуть бути встановлені умови тимчасової чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід до набрання ними чинності відповідно до частини першої цієї статті. 3. Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід спливає через двадцять років, що відліковуються від дати подання заявки на винахід в установленому законом порядку. Цей строк може бути продовжений в установленому законом порядку	**Стаття 644. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель** 1. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель є чинними з дати **державної реєстрації винаходу, корисної моделі**, за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону. 2. Законом можуть бути **визначені** умови тимчасової чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід до набрання ними чинності відповідно до частини першої цієї статті. 3. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід спливає через двадцять років, що їх відліковують від дати подання заявки на винахід **у в**становленому законом порядку. **У випадках, визначених законом, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на**

щодо винаходу, використання якого потребує спеціальних випробувань та офіційного дозволу. 4. Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на корисну модель спливає через десять років від дати подання заявки на корисну модель в установленому законом порядку. 5. Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок становить п'ять років від дати подання заявки на промисловий зразок в установленому законом порядку і подовжується за клопотанням власника промислового зразка на один або більше п'ятирічних строків. Загальний строк чинності зазначених прав не може перевищувати двадцяти п'яти років від дати подання заявки.	**винахід можуть продовжувати сертифікатом додаткової охорони.** 4. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на корисну модель спливає через десять років від дати подання заявки на корисну модель **у визначеному** законом порядку.
Стаття 466. Дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок 1. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок може бути припинено достроково за ініціативою особи, якій вони належать, якщо це не суперечить умовам договору, а також в інших випадках, передбачених законом.	**Стаття 645. Дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель** 1. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель може бути припинено достроково за ініціативою особи, якій вони належать, якщо це не суперечить умовам договору, а також в інших випадках, **визначених** законом.
Стаття 467. Правові наслідки припинення чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок 1. У разі припинення чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок ці об'єкти можуть вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою, за винятками, встановленими законом. 2. Якщо у зв'язку з достроковим припиненням чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок завданозбитків особі, якій було надано дозвіл на використання цих об'єктів, такі збитки відшкодовуються особою, яка надала зазначений дозвіл, якщо інше не встановлено договором чи законом.	**Стаття 646. Юридичні наслідки припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель** 1. У разі припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель відповідний об'єкт можуть вільно та безоплатно використовувати будь-які особи, за винятками, **визначеними** законом. 2. Якщо у зв'язку з достроковим припиненням чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель завдано збитків особі, якій було надано дозвіл на використання відповідного об'єкта, такі збитки відшкодовує особа, яка надала зазначений дозвіл, якщо іншого не **визначає** договір **або** закон.
Стаття 468. Відновлення чинності достроково припинених виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок 1. Чинність достроково припинених виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок може бути відновлено у порядку, встановленому законом, за заявою особи, якій ці права належали у момент їх припинення.	**Стаття 647. Відновлення чинності достроково припинених майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель** 1. Чинність достроково припинених майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель може бути відновлено у порядку**, визначеному** законом.
Стаття 469. Визнання прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок недійсними 1. Права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок визнаються недійсними з підстав та в порядку, встановлених законом.	**Стаття 648. Визнання недійсною державної реєстрації винаходу, корисної моделі** **1. Визнання недійсною державної реєстрації винаходу, корисної моделі здійснюють з підстав та порядком, визначеним законом.** **2. У разі визнання недійсною державної реєстрації винаходу, корисної моделі права інтелектуальної власності на такий винахід,**

	корисну модель вважають такими, що не набрали чинності.
Стаття 470. Право попереднього користувача на винахід, корисну модель, промисловий зразок 1. Будь-яка особа, яка до дати подання заявки на винахід, корисну модель, промисловий зразок або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала винахід, корисну модель, промисловий зразок в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, яке передбачалося зазначеною підготовкою (право попереднього користувача). 2. Право попереднього користувача може передаватися або переходити до іншої особи тільки разом із підприємством чи діловою практикою або з тією частиною підприємства чи ділової практики, в яких було використано винахід, корисну модель, промисловий зразок або здійснено значну і серйозну підготовку для такого використання.	**Стаття 649. Право попереднього користувача на винахід, корисну модель** 1. Будь-яка особа, яка до дати подання заявки на винахід, корисну модель або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала винахід, корисну модель в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, що його визначала зазначена підготовка (право попереднього користувача). 2. Право попереднього користувача можуть передавати або воно може переходити до іншої особи тільки разом із підприємством чи діловою практикою або з тією частиною підприємства чи ділової практики, в яких було використано винахід, корисну модель або здійснено значну і серйозну підготовку для такого використання.
Глава 40. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМПОНУВАННЯ НАПІВПРОВІДНИКОВОГО ВИРОБУ	**Глава 46. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМПОНУВАННЯ НАПІВПРОВІДНИКОВОГО ВИРОБУ**
Стаття 471. Придатність компонування напівпровідникового виробу для набуття права інтелектуальної власності на нього 1. Компонування напівпровідникового виробу вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо воно є оригінальним.	**Стаття 650. Придатність компонування напівпровідникового виробу для набуття права інтелектуальної власності на нього** 1. Компонування напівпровідникового виробу **є** придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо **відповідно до закону** воно є оригінальним.
Стаття 472. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу 1. Набуття права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу засвідчується свідоцтвом. 2. Обсяг правової охорони компонування напівпровідникового виробу визначається сукупністю пов'язаних зображень цього компонування на матеріальному носії. 3. Умови та порядок видачі свідоцтва встановлюються законом.	**Стаття 651. Суб'єкти права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу** 1. Суб'єктами права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу є: 1) автор компонування напівпровідникового виробу; **2) інші суб'єкти приватних відносин, які набули прав на компонування напівпровідникового виробу** **відповідно до цього Кодексу, іншого закону або правочину.**
Стаття 473. Суб'єкти права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу 1. Суб'єктами права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу є: 1) автор компонування напівпровідникового виробу; 2) інші особи, які набули прав на компонування напівпровідникового виробу за договором чи законом.	**Стаття 652. Набуття права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу** **1. Право інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу набувають на підставі державної реєстрації такого компонування напівпровідникового виробу.** **2. Обсяг юридичної охорони компонування напівпровідникового виробу визначають сукупністю пов'язаних зображень цього компонування на матеріальному носії.** **3. Умови та порядок державної реєстрації компонування напівпровідникового виробу визначає закон.**

Стаття відсутня	**Стаття 653. Особисті права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу** **1. Автору належать право авторства на компонування напівпровідникового виробу, а також інші особисті права інтелектуальної власності, визначені цим Кодексом та/або іншим законом.**
Стаття 474. Майнові права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу 1. Майновими правами інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу є: 1) право на використання компонування напівпровідникового виробу; 2) виключне право дозволяти використання компонування напівпровідникового виробу; 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню компонування напівпровідникового виробу, в тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. 2. Майнові права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу належать володільцю відповідного свідоцтва, якщо інше не встановлено законом чи договором.	**Стаття 654. Майнові права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу** **1. Майнові права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу визначає стаття 600 цього Кодексу.** **2. Майнові права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу належать суб'єкту права інтелектуальної власності, визначеному статтею 651 цього Кодексу.**
Стаття 475. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу 1. Майнові права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу є чинними з дати, наступної за датою їх державної реєстрації за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону. 2. Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу спливає через десять років, що відліковуються від найбільш ранньої з таких дат: закінчення календарного року, в якому компонування було вперше використане на комерційній основі будь-де у світі; закінчення календарного року, в якому була подана належним чином оформлена заявка на державну реєстрацію.	**Стаття 655. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу** 1. Майнові права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу є чинними з дати **державної реєстрації компонування напівпровідникового виробу**. 2. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу спливає через десять років, що їх відліковують від більш ранньої з таких дат: закінчення календарного року, в якому компонування було вперше використане на комерційній основі будь-де у світі; закінчення календарного року, в якому була подана належним чином оформлена заявка на державну реєстрацію.
Стаття 476. Дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу 1. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу може бути припинено достроково за ініціативою особи, якій вони належать, якщо це не суперечить умовам договору, а також в інших випадках, передбачених законом.	**Стаття 656. Дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу** 1. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу може бути припинено достроково за ініціативою особи, якій вони належать, якщо це не суперечить умовам договору, **а також в інших випадках, визначених законом.**
Стаття 477. Правові наслідки спливу строку чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу 1. У разі припинення чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу воно може вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою, за винятками, встановленими законом.	**Стаття 657. Юридичні наслідки припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу** 1. У разі припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу **його можуть вільно та безоплатно використовувати будь-які особи**, за винятками, **визначеними** законом.

2. Якщо у зв'язку з достроковим припиненням чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу завдано збитків особі, якій було надано дозвіл на його використання, такі збитки відшкодовуються особою, яка надала зазначений дозвіл, якщо інше не встановлено договором чи законом.	2. Якщо у зв'язку з достроковим припиненням чинності майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу завдано збитків особі, якій було надано дозвіл на його використання, такі збитки **відшкодовує особа**, яка надала зазначений дозвіл, якщо іншого не **визначає** договір **або** закон.
Стаття 478. Відновлення чинності достроково припинених виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу 1. Чинність достроково припинених виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу може бути відновлено у порядку, встановленому законом, за заявою особи, якій ці права належали у момент їх припинення.	**Стаття 658. Відновлення чинності достроково припинених майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу** 1. Чинність достроково припинених майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу може бути відновлено у порядку**, визначеному** законом**.**
Стаття 479. Визнання прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу недійсними 1. Права інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу визнаються недійсними з підстав та в порядку, встановлених законом.	**Стаття 659. Визнання недійсною державної реєстрації компонування напівпровідникового виробу** **1. Визнання недійсною державної реєстрації компонування напівпровідникового виробу здійснюють з підстав та порядком, визначеними законом.** **2. У разі визнання недійсною державної реєстрації компонування напівпровідникового виробу права інтелектуальної власності на таке компонування вважають такими, що не набрали чинності.**
Стаття 480. Право попереднього користувача на компонування напівпровідникового виробу 1. Будь-яка особа, яка до дати подання заявки на компонування напівпровідникового виробу або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала компонування напівпровідникового виробу в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, яке передбачалося зазначеною підготовкою (право попереднього користувача). 2. Право попереднього користувача може передаватися або переходити до іншої особи тільки разом із підприємством чи діловою практикою або з тією частиною підприємства чи ділової практики, в яких було використано компонування напівпровідникового виробу або здійснено значну і серйозну підготовку для такого використання.	**Стаття 660. Право попереднього користувача на компонування напівпровідникового виробу** **1. Будь-яка особа, яка до дати подання заявки на компонування напівпровідникового виробу в інтересах своєї діяльності добросовісно використала компонування напівпровідникового виробу в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, що його визначала зазначена підготовка (право попереднього користувача).** 2. Право попереднього користувача можуть **передавати або воно може** переходити до іншої особи тільки разом із підприємством чи діловою практикою або з тією частиною підприємства чи ділової практики, в яких було використано компонування напівпровідникового виробу або здійснено значну і серйозну підготовку для такого використання.
Глава 41. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА РАЦІОНАЛІЗАТОРСЬКУ ПРОПОЗИЦІЮ	**Глава 47. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК**
Стаття 481. Поняття та об'єкти раціоналізаторської пропозиції 1. Раціоналізаторською пропозицією є визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності.	**Стаття 661. Придатність промислового зразка для набуття права інтелектуальної власності на нього** **1. Промисловий зразок (промисловий дизайн) є придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо він не суперечить публічному порядку, доброзвичайності та**

2. Об'єктом раціоналізаторської пропозиції може бути матеріальний об'єкт або процес.	**відповідає критеріям охороноздатності, визначеним законом.** **2. Промисловим зразком може бути зовнішній вигляд виробу або його частини, що визначають відповідно до закону.** **3. Законом можуть бути визначені об'єкти, що не є придатними для набуття права інтелектуальної власності на них відповідно до цієї статті.**
Стаття 482. Обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції 1. Обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції визначається її описом, а також кресленнями, якщо вони подані.	**Стаття 662. Суб'єкти права інтелектуальної власності на промисловий зразок** **1. Суб'єктами права інтелектуальної власності на промисловий зразок є:** **1) автор промислового зразка;** **2) інші суб'єкти приватних відносин, які набули прав на промисловий зразок відповідно до цього Кодексу, іншого закону або правочину.**
Стаття 483. Суб'єкти права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію 1. Суб'єктами права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію є її автор та юридична особа, якій ця пропозиція подана.	**Стаття 663. Набуття права інтелектуальної власності на промисловий зразок** **1. Право інтелектуальної власності на промисловий зразок можуть набувати:** **1) на підставі державної реєстрації промислового зразка;** **2) на підставі міжнародної реєстрації, що є чинною на території України;** **3) на підставі доведення промислового зразка до загального відома.** **2. Обсяг юридичної охорони промислового зразка визначають зображенням промислового зразка.** **3. Умови та порядок державної реєстрації промислового зразка визначає закон.**
Стаття 484. Права суб'єктів права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію 1. Автор раціоналізаторської пропозиції має право на добросовісне заохочення від юридичної особи, якій ця пропозиція подана. 2. Юридична особа, яка визнала пропозицію раціоналізаторською, має право на використання цієї пропозиції у будь-якому обсязі.	**Стаття 664. Особисті права інтелектуальної власності на промисловий зразок** **1. Автору належать право авторства на промисловий зразок, а також інші особисті права інтелектуальної власності, визначені цим Кодексом та іншим законом.**
Стаття відсутня	**Стаття 665. Майнові права інтелектуальної власності на промисловий зразок** **1. Майнові права інтелектуальної власності на промисловий зразок визначає стаття 600 цього Кодексу.** **2. Майнові права інтелектуальної власності на промисловий зразок належать суб'єкту права інтелектуальної власності, визначеному статтею 662 цього Кодексу.**
Стаття відсутня	**1. Майнові права інтелектуальної власності на промисловий зразок, набуті відповідно до пункту 1 частини першої статті 663 цього Кодексу, є чинними з дати державної реєстрації промислового зразка відповідно до закону.** **2. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок, набутих відповідно до пункту 1 частини першої статті 663 цього Кодексу, спливає через п'ять років від дати подання заявки на**

	промисловий зразок в установленому законом порядку і може бути продовжено за клопотанням суб'єкта майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок на один або більше п'ятирічних строків. Загальний строк чинності зазначених прав не може перевищувати двадцяти п'яти років від дати подання заявки. **3. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок, набутих відповідно до пункту 3 частини першої статті 663 цього Кодексу, спливає через три роки від дати його доведення до загального відома на території України.**
Стаття відсутня	**Стаття 667. Дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок** **1. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок, набутих відповідно до пункту 1 частини першої статті 663 цього Кодексу, може бути достроково припинено на підставі закону.**
Стаття відсутня	**Стаття 668. Юридичні наслідки припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок** **1. У разі припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок його можуть вільно та безоплатно використовувати будь-які особи.** **2. Якщо у зв'язку з достроковим припиненням чинності майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок завдано збитків особі, якій було надано дозвіл на його використання, такі збитки відшкодовує особа, яка надала зазначений дозвіл, якщо іншого не визначає договір або закон.**
Стаття відсутня	**Стаття 669. Відновлення чинності достроково припинених майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок** **1. Чинність достроково припинених майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок може бути відновлено порядком, встановленим законом.**
Стаття відсутня	**Стаття 670. Визнання недійсною державної реєстрації промислового зразка** **1. Визнання недійсною державної реєстрації промислового зразка здійснюють з підстав та порядком, визначеним законом.** **2. У разі визнання недійсною державної реєстрації промислового зразка права інтелектуальної власності на такий промисловий зразок вважають такими, що не набрали чинності.**
Стаття відсутня	**Стаття 671. Право попереднього користувача на промисловий зразок** **1. Будь-яка особа, яка до дати подання заявки на промисловий зразок або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно**

	використала промисловий зразок в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, що його визначала зазначена підготовка (право попереднього користувача). **2. Право попереднього користувача можуть передавати або вони можуть переходити до іншої особи тільки разом із підприємством чи діловою практикою або з тією частиною підприємства чи ділової практики, в яких було використано промисловий зразок або здійснено значну і серйозну підготовку для такого використання.**
Глава 42. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА СОРТ РОСЛИН, ПОРОДУ ТВАРИН	**Глава 48. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА СОРТ РОСЛИН, ПОРОДУ ТВАРИН**
Стаття 485. Види прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин 1. Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин становлять: 1) особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені державною реєстрацією; 2) майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом.	**Стаття 672. Придатність сорту рослин для набуття права інтелектуальної власності на нього** **1. Сорт рослин є придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо він відповідно до закону за проявом ознак, породжених певним генотипом або певною комбінацією генотипів, є новим, відмінним, однорідним та стабільним.** **2. Різновидами сорту, на які можуть набувати прав, є клон, інбредна лінія, гібрид першого покоління, популяція.** **3. Назва сорту має відповідати вимогам, визначеним законом.**
Стаття 486. Суб'єкти права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин 1. Суб'єктами права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин є: 1) автор сорту рослин, породи тварин, селекціонер сорту рослин, породи тварин; 2) інші особи, які набули майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин за правочином чи законом.	**Стаття 673. Суб'єкти права інтелектуальної власності на сорт рослин** 1. Суб'єктами права інтелектуальної власності на сорт рослин є: 1) **автор сорту рослин**, **селекціонер сорту рослин;** 2) інші **суб'єкти приватних** відносин, які набули майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин відповідно до цього Кодексу, іншого закону або правочину.
Стаття відсутня	**Стаття 674. Набуття права інтелектуальної власності на сорт рослин** **1. Право інтелектуальної власності на сорт рослин набувають на підставі державної реєстрації.** **2. Набуття особистих прав інтелектуальної власності на сорт рослин засвідчують свідоцтвом про авторство.** **3. Умови та порядок державної реєстрації прав на сорт та державної реєстрації сорту визначає закон.**
Стаття відсутня	**Стаття 675. Особисті права інтелектуальної власності на сорт рослин** **1. Автору належать право авторства на сорт рослин, а також інші особисті права інтелектуальної власності, визначені цим Кодексом та/або іншим законом.**
Стаття 487. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом	**Стаття 676. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин**

1. Майновими правами інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідченими патентом, є: 1) право на використання сорту рослин, породи тварин, придатних для поширення в Україні; 2) виключне право дозволяти використання сорту рослин, породи тварин; 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню сорту рослин, породи тварин, у тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. 2. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин належать володільцю патенту, якщо інше не встановлено договором чи законом.	**1. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин визначає стаття 600 цього Кодексу.** **2. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин належать суб'єкту права інтелектуальної власності, визначеному статтею 673 цього Кодексу.**
Стаття 488. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин 1. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом, є чинними з дати, наступної за датою їх державної реєстрації, за умови підтримання чинності таких прав відповідно до закону. 2. Законом можуть бути встановлені умови тимчасової чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин до набрання ними чинності відповідно до частини першої цієї статті. 3. Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на породу тварин закінчується в останній день тридцятого року, що відліковується після року державної реєстрації таких прав. 4. Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин встановлюється законом.	**Стаття 677. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин** 1. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин є чинними **з дати їх державної реєстрації.** 2. Законом можуть бути **визначені** умови тимчасової чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин до набрання ними чинності відповідно до частини першої цієї статті. **3. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин є закінченим в останній день:** **а) тридцятого календарного року, що його відліковують з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації таких прав, – для сортів деревних та чагарникових культур і винограду;** **б) двадцять п'ятого календарного року, що його відліковують з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації таких прав, – для всіх інших сортів.**
Стаття відсутня	**Стаття 678. Дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин** **1. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин може бути припинено достроково за ініціативою суб'єкта майнових прав інтелектуальної власності, якщо це не суперечить умовам договору, а також в інших випадках, визначених законом.**
Стаття відсутня	**Стаття 679. Юридичні наслідки припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин** **1. У разі припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин його можуть вільно та безоплатно використовувати будь-які особи, за винятками, визначеними законом.** **2. Якщо у зв'язку з достроковим припиненням чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин завдано збитків особі, якій було надано дозвіл на використання відповідного об'єкта, такі збитки відшкодовує особа, яка надала зазначений дозвіл, якщо іншого не визначає договір або закон.**

Стаття відсутня	**Стаття 680. Відновлення чинності достроково припинених майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин** **1. Чинність достроково припинених майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин може бути відновлено порядком, встановленим законом.**
Стаття відсутня	**Стаття 681. Визнання недійсною державної реєстрації права інтелектуальної власності на сорт рослин** **1. Визнання недійсною державної реєстрації права інтелектуальної власності на сорт рослин здійснюють з підстав та порядком, визначеними законом.** **2. У разі визнання недійсною державної реєстрації прав на сорт рослин права інтелектуальної власності вважають такими, що не набрали чинності.**
Стаття відсутня	**Стаття 682. Право інтелектуальної власності на породу тварин** **1. Закон може визначати право інтелектуальної власності на породу тварин.**
Глава 43. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНЕ НАЙМЕНУВАННЯ	**Глава 49. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНЕ НАЙМЕНУВАННЯ**
Стаття 489. Правова охорона комерційного найменування 1. Правова охорона надається комерційному найменуванню, якщо воно дає можливість вирізнити одну особу з-поміж інших та не вводить в оману споживачів щодо справжньої її діяльності. 2. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування є чинним з моменту першого використання цього найменування та охороняється без обов'язкового подання заявки на нього чи його реєстрації і незалежно від того, є чи не є комерційне найменування частиною торговельної марки. 3. Відомості про комерційне найменування можуть вноситися до реєстрів, порядок ведення яких встановлюється законом. 4. Особи можуть мати однакові комерційні найменування, якщо це не вводить в оману споживачів щодо товарів, які вони виробляють та (або) реалізовують, та послуг, які ними надаються	**Стаття 683. Комерційне найменування** **1. Комерційним найменуванням є позначення, що дає можливість вирізнити юридичну особу як суб'єкта підприємницької діяльності з-поміж інших та не вводить в оману споживачів щодо справжньої її діяльності. Таким позначенням можуть бути слово (слова), літери, а також їх комбінація з цифрою (цифрами).** **2. Комерційне найменування може бути частиною найменування юридичної особи, у тому числі її скороченого найменування, або його можуть використовувати самостійно.** 3. **Юридичні** особи можуть мати однакові **або схожі до ступеня змішування** комерційні найменування, **лише** якщо це не вводить в оману споживачів щодо товарів, які вони виробляють **та/або** реалізовують, та послуг, що вони надають, **і такі юридичні особи мають різні предмет та/або територію діяльності**.
Стаття відсутня	**Стаття 684. Суб'єкти права інтелектуальної власності на комерційне найменування** **1. Суб'єктами права інтелектуальної власності на комерційне найменування є юридичні особи, що є підприємницькими товариствами.**
Стаття відсутня	**Стаття 685. Набуття права інтелектуальної власності на комерційне найменування** **1. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування набувають на підставі факту першого використання цього найменування без обов'язкового подання заявки на нього або його реєстрації і безвідносно**

	до того, чи є комерційне найменування частиною торговельної марки. **2. Відомості про комерційне найменування можуть вносити до реєстру порядком, визначеним законом.**
Стаття 490. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування 1. Майновими правами інтелектуальної власності на комерційне найменування є: 1) право на використання комерційного найменування; 2) право перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне найменування, в тому числі забороняти таке використання; 3) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. 2. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування передаються іншій особі лише разом з цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать, або його відповідною частиною.	**Стаття 686. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування** 1. Майновими правами інтелектуальної власності на комерційне найменування є: 1) **виключне** право на використання комерційного найменування; 2) **виключне** право перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне найменування, в тому числі забороняти таке використання; 3) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. 2. **Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування можуть бути надані іншій юридичній особі відповідно до приписів глави 84 цього Кодексу**.
Стаття 491. Припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування 1. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування припиняється у разі ліквідації юридичної особи та з інших підстав, встановлених законом.	**Стаття 687. Припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування** 1. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування **припиняють** у разі **припинення юридичної особи.**
Глава 44. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ	**Глава 50. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ**
Стаття 492. Торговельна марка 1. Торговельною маркою може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів.	**Стаття 688. Торговельна марка** 1. Торговельною маркою може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, **що** придатні для вирізняння товарів або послуг одних осіб від товарів або послуг інших осіб. **Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, в тому числі власні імена, малюнки, літери, цифри, кольори, звуки, форми товарів або їх паковання.** **2. Торговельну марку вважають придатною для набуття права інтелектуальної власності на неї, якщо вона не суперечить публічному порядку, доброзвичайності та на яку не поширюють підстави для відмови в наданні юридичної охорони, визначені законом.** **3. Види позначень, які не можуть бути об'єктами торговельної марки, визначає закон.**
Стаття 493. Суб'єкти права інтелектуальної власності на торговельну марку 1. Суб'єктами права інтелектуальної власності на торговельну марку є фізичні та юридичні особи. 2. Право інтелектуальної власності на певну торговельну марку може належати одночасно кільком фізичним та (або) юридичним особам	**Стаття 689. Суб'єкти права інтелектуальної власності на торговельну марку** 1. Суб'єктами права інтелектуальної власності на торговельну марку є**:** **1) фізичні та юридичні особи, за якими зареєстровано торговельну марку відповідно до частини першої статті 690 цього Кодексу;** **2) інші суб'єкти приватних відносин, які набули прав на торговельну марку відповідно до цього Кодексу, іншого закону або правочину.**

	2. Право інтелектуальної власності на певну торговельну марку може належати одночасно кільком фізичним **та/або** юридичним особам.
Стаття 494. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку 1. Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується свідоцтвом. Умови та порядок видачі свідоцтва встановлюються законом. 2. Обсяг правової охорони торговельної марки визначається наведеними у свідоцтві її зображенням та переліком товарів і послуг, якщо інше не встановлено законом. 3. Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку, яка має міжнародну реєстрацію або визнана в установленому законом порядку добре відомою, не вимагає засвідчення свідоцтвом.	**Стаття 690. Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку** **1. Право інтелектуальної власності на торговельну марку можуть набувати:** **1) на підставі державної реєстрації торговельної марки;** **2) на підставі міжнародної реєстрації, що є чинною на території України;** **3) з інших підстав, визначених законом.** 2. Обсяг **юридичної** охорони торговельної марки визначають **представленням торговельної марки та переліком товарів і послуг, внесених до відповідного реєстру.** **3. Умови та порядок національної реєстрації торговельної марки встановлює закон.** **4. Наслідки недобросовісного набуття майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку визначає закон.**
Стаття 495. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку 1. Майновими правами інтелектуальної власності на торговельну марку є: 1) право на використання торговельної марки; 2) виключне право дозволяти використання торговельної марки; 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, в тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. 2. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку належать володільцю відповідного свідоцтва, володільцю міжнародної реєстрації, особі, торговельну марку якої визнано в установленому законом порядку добре відомою, якщо інше не встановлено договором.	**Стаття 691. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку** **1. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку визначає стаття 600 цього Кодексу.** **2.** Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку належать **суб'єкту права інтелектуальної власності, визначеному статтею 689 цього Кодексу.**
Стаття 496. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку 1. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку є чинними протягом десяти років з дати подання заявки на торговельну марку в установленому законом порядку, якщо інше не встановлено законом. Зазначений строк може бути продовженим щоразу на десять років у порядку, встановленому законом.	**Стаття 692. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку** **1. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку, набутих відповідно до пункту 1 частини першої статті 690 цього Кодексу, спливає через десять років від дати подання заявки на торговельну марку і може бути продовжено щоразу на десять років порядком, установленим законом.**
Стаття 497. Дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку 1. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку припиняється в установленому законом порядку достроково у зв'язку з перетворенням торговельної марки у загальновживане позначення певного виду товарів чи послуг. 2. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку може бути припинено достроково за ініціативою особи, якій	**Стаття 693. Дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку** 1. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку **припиняють порядком, установленим законом,** достроково у зв'язку з перетворенням торговельної марки **у загальновживану назву в торгівлі для товару чи послуги, щодо яких її було зареєстровано, а також в інших випадках, визначених законом.** 2. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку може бути

вони належать, якщо це не суперечить умовам договору, а також в інших випадках, передбачених законом. 3. Якщо у зв'язку з достроковим припиненням чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку завдано збитків особі, якій було надано дозвіл на її використання, такі збитки відшкодовуються особою, яка надала зазначений дозвіл, якщо інше не встановлено договором чи законом.	припинено достроково за ініціативою **суб'єкта цих прав**, якщо це не суперечить умовам договору, а також в інших випадках, **визначених** законом. 3. Якщо у зв'язку з достроковим припиненням чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку завдано збитків особі, якій було надано дозвіл на її використання, такі збитки **відшкодовує особа**, яка надала зазначений дозвіл, якщо **іншого не визначає договір або закон**.
Стаття 498. Відновлення чинності достроково припинених виключних майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку 1. Чинність достроково припинених виключних майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку може бути відновлено у порядку, встановленому законом, за заявою особи, якій ці права належали у момент їхприпинення.	*Виключено*
Стаття 499. Визнання прав інтелектуальної власності на торговельну марку недійсними 1. Права інтелектуальної власності на торговельну марку визнаються недійсними з підстав та в порядку, встановлених законом.	**Стаття 694. Визнання недійсною державної реєстрації торговельної марки** 1. **Визнання недійсною державної реєстрації торговельної марки здійснюють з підстав та порядком, визначеними законом**. **2. У разі визнання недійсною державної реєстрації торговельної марки права інтелектуальної власності на таку торговельну марку вважають такими, що не набрали чинності.**
Стаття 500. Право попереднього користувача на торговельну марку 1. Будь-яка особа, яка до дати подання заявки на торговельну марку або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала торговельну марку в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, яке передбачалося зазначеною підготовкою (право попереднього користувача). 2. Право попереднього користувача може передаватися або переходити до іншої особи тільки разом із підприємством чи діловою практикою або з тією частиною підприємства чи ділової практики, в яких було використано торговельну марку або здійснено значну і серйозну підготовку для такого використання.	**Стаття 695. Право попереднього користувача на торговельну марку** 1. Будь-яка особа, яка до дати подання заявки на торговельну марку або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала торговельну марку в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, **що його визначала зазначена підготовка** (право попереднього користувача). 2. Право попереднього користувача **можуть передавати або воно може** переходити до іншої особи тільки разом із підприємством чи діловою практикою або з тією частиною підприємства чи ділової практики, в яких було використано торговельну марку або здійснено значну і серйозну підготовку для такого використання.
Глава 45. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ГЕОГРАФІЧНЕ ЗАЗНАЧЕННЯ	**Глава 51. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ГЕОГРАФІЧНЕ ЗАЗНАЧЕННЯ**
Стаття 501. Набуття права інтелектуальної власності на географічне зазначення 1. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення виникає з дати державної реєстрації цього права, якщо інше не встановлено законом. 2. Обсяг правової охорони географічного зазначення визначається характеристиками товару (послуги) і межами географічного місця його (її) походження, зафіксованими державною	**Стаття 696. Географічне зазначення** **1. Географічним зазначенням є найменування місця, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця та має особливу якість, репутацію чи інші характеристики, зумовлені головним чином цим географічним місцем походження, і хоча б один з етапів виробництва якого (виготовлення (видобування) та/або переробка, та/або**

реєстрацією права інтелектуальної власності на географічне зазначення.	**приготування) здійснюють на визначеній географічній території.** **2. Назва місця походження товару є видом географічного зазначення, який означає найменування, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця та який має особливі якості або властивості, виключно або головним чином зумовлені конкретним географічним середовищем з притаманними йому природними і людськими факторами, і всі етапи виробництва якого (виготовлення (видобування) та/або переробка, та/або приготування) здійснюють на визначеній географічній території.**
Стаття 502. Суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення 1. Суб'єктами права інтелектуальної власності на географічне зазначення є виробники товарів, об'єднання виробників, інші особи, визначені законом.	**Стаття 697. Суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення** 1. Суб'єктами права інтелектуальної власності на географічне зазначення є виробники товарів **та/або об'єднання таких виробників, які відповідають умовам, визначеним законом**. **2. Будь-яка особа, яка виробляє товар у певному географічному місці, може набути право інтелектуальної власності на географічне зазначення, що вже є об'єктом юридичної охорони, за умов і порядком, визначеними законом.**
Стаття 503. Права інтелектуальної власності на географічне зазначення 1. Правами інтелектуальної власності на географічне зазначення є: 1) право на визнання позначення товару (послуги) географічним зазначенням; 2) право на використання географічного зазначення; 3) право перешкоджати неправомірному використанню географічного зазначення, в тому числі забороняти таке використання. 2. Права інтелектуальної власності на географічне зазначення, що належать окремим суб'єктам права інтелектуальної власності на географічне зазначення, встановлюються законом.	**Стаття 698. Набуття права інтелектуальної власності на географічне зазначення** **1. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення набувають на підставі державної реєстрації такого географічного зазначення, якщо іншого не визначає закон або міжнародний договір, згоду на обов'язковість якого надала Верховна Рада України.** **2. Обсяг юридичної охорони географічного зазначення визначають характеристиками товару і межами географічного місця його походження, внесеними до відповідного реєстру.** **3. Умови та порядок державної реєстрації географічного зазначення визначає закон.**
Стаття 504. Строк чинності права інтелектуальної власності на географічне зазначення 1. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення є чинним з дати, наступної за датою державної реєстрації, і охороняється безстроково за умови збереження характеристик товару (послуги), позначених цим зазначенням.	**Стаття 699. Майнові права інтелектуальної власності на географічне зазначення** 1. Майновими правами інтелектуальної власності на географічне зазначення є: 1) право на використання географічного зазначення; 2) право перешкоджати неправомірному використанню географічного зазначення, в тому числі забороняти таке використання; **3) інші майнові права інтелектуальної власності, визначені законом**.
Стаття відсутня	**Стаття 700. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на географічне зазначення** 1. Майнові п**рава інтелектуальної власності на географічне зазначення є чинними з дати державної реєстрації географічного зазначення, і їх охороняють безстроково, крім випадків дострокового припинення дії реєстрації**

	географічного зазначення, встановлених законом.
Стаття відсутня	**Стаття 701. Припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на географічне зазначення** **1. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на географічне зазначення припиняють з підстав і порядком, визначеними законом.**
Стаття відсутня	**Стаття 702. Визнання недійсною державної реєстрації географічного зазначення** **1. Визнання недійсною державної реєстрації географічного зазначення здійснюють з підстав та порядком, визначеними законом.** **2. У разі визнання недійсною державної реєстрації географічного зазначення майнові права інтелектуальної власності на таке географічне зазначення вважають такими, що не набрали чинності.**
Глава 46. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ	**Глава 52. КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ**
Стаття 505. Поняття комерційної таємниці 1. Комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. 2. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.	**Стаття 703. Поняття комерційної таємниці** **1. Комерційною таємницею є інформація, яка відповідає всім таким вимогам:** **є таємною у тому розумінні, що вона у цілому або в певній формі та сукупності її складових не є загальновідомою або легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якої вона належить; має комерційну цінність, оскільки є таємною; була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її таємності, вжитих особою, яка правомірно контролює цю інформацію.** **Видами комерційної таємниці є нерозкрите ноу-хау та ділова інформація.** **2. Ноу-хау є сукупність практичної інформації, отриманої завдяки досвіду та випробуванням, яка є:** **таємною у тому розумінні, що вона не є загальновідомою або легкодоступною; істотною у тому розумінні, що вона є важливою та корисною для виробництва продукції;** **визначеною у тому розумінні, що вона є описаною достатньо вичерпно, щоб можливо було перевірити її відповідність критеріям таємності та істотності.** **3. Види інформації, що не може бути віднесена до комерційної таємниці, можуть бути визначені законом.**
Стаття 506. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю 1. Майновими правами інтелектуальної власності на комерційну таємницю є: 1) право на використання комерційної таємниці; 2) виключне право дозволяти використання комерційної таємниці;	**Стаття 704. Права на комерційну таємницю** **1. Правами на комерційну таємницю є:** **1) право на використання комерційної таємниці;** **2) право дозволяти використання комерційної таємниці;** **3) право перешкоджати неправомірному отриманню, використанню та розкриттю комерційної таємниці;**

3) виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. 2. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю належать особі, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею, якщо інше не встановлено договором.	**4) інші права, визначені законом.** **2. Права на комерційну таємницю належать особі, яка законно контролює комерційну таємницю, якщо іншого не визначає закон.** **3. Права на комерційну таємницю можуть бути вкладом до статутного капіталу юридичної особи, предметом зобов'язань, а також їх можуть використовувати в інших приватних відносинах.** **4. Розпорядження правами на комерційну таємницю здійснюють відповідно до приписів цього Кодексу та/або іншого закону.**
Стаття 507. Охорона комерційної таємниці органами державної влади 1. Органи державної влади зобов'язані охороняти від недобросовісного комерційного використання інформацію, яка є комерційною таємницею та створення якої потребує значних зусиль і яка надана їм з метою отримання встановленого законом дозволу на діяльність, пов'язану з фармацевтичними, сільськогосподарськими, хімічними продуктами, що містять нові хімічні сполуки. Ця інформація охороняється органами державної влади також від розголошення, крім випадків, коли розголошення необхідне для забезпечення захисту населення або не вжито заходів щодо її охорони від недобросовісного комерційного використання. 2. Органи державної влади зобов'язані охороняти комерційну таємницю також в інших випадках, передбачених законом.	**Стаття 705. Охорона комерційної таємниці органами державної влади** **1. Органи державної влади зобов'язані охороняти від недобросовісного комерційного використання інформацію, що є комерційною таємницею та створення якої потребує значних зусиль і яка надана їм з метою отримання встановленого законом дозволу на діяльність, пов'язану з фармацевтичними, сільськогосподарськими, хімічними продуктами, що містять нові хімічні сполуки. Цю інформацію органи державної влади охороняють також від розголошення, крім випадків, якщо розголошення необхідне для забезпечення захисту населення або не вжито заходів щодо її охорони від недобросовісного комерційного використання, а також в інших випадках, встановлених законом.** **2. Органи державної влади зобов'язані охороняти комерційну таємницю також в інших випадках, встановлених законом.**
Стаття 508. Строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю 1. Строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю обмежується строком існування сукупності ознак комерційної таємниці, встановлених частиною першою статті 505 цього Кодексу.	**Стаття 706. Строк чинності прав на комерційну таємницю** 1. Строк чинності **прав** на комерційну таємницю обмежують строком існування сукупності ознак комерційної таємниці**, визначених законом.**

Контрольні питання до теми «Право промислової власності»

1. Обґрунтуйте необхідність державної реєстрації для виникнення патентного права, розкрийте її правову природу, значення для підтвердження пріоритету та забезпечення публічності прав на об'єкти промислової власності.
2. Поясніть поняття патентоздатності, охарактеризуйте її основні критерії (новизна, винахідницький рівень, промислова придатність) та поясніть їх роль у системі правової охорони технічних рішень.
3. Проаналізуйте умови надання правової охорони винаходам і корисним моделям, звернувши увагу на відмінності у вимогах до їх патентоздатності та процедурі експертизи.

4. Обґрунтуйте відмінності між винаходом, корисною моделлю та промисловим зразком за об’єктом охорони, умовами надання правової охорони, строком дії прав та обсягом правової охорони.

5. Вкажіть та охарактеризуйте об’єкти, які не визнаються винаходами відповідно до законодавства України, поясніть причини їх виключення з патентної охорони.

6. Поясніть правовий статус службових винаходів і промислових зразків, визначте права та обов’язки роботодавця і автора (винахідника), а також порядок виплати винагороди.

7. Проаналізуйте підстави обмеження виключних прав власника патенту в інтересах суспільства, зокрема у випадках примусового ліцензування, використання об’єкта без згоди патентовласника та з мотивів суспільної необхідності.

8. Охарактеризуйте зміст майнових прав власника патенту та способи їх реалізації у господарській діяльності.

9. Поясніть строк дії патентних прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки, а також правові наслідки його закінчення.

10. Проаналізуйте підстави припинення та визнання недійсними прав на об’єкти промислової власностіта їх правові наслідки.

11. Поясніть територіальний характер дії патентного права та значення міжнародної охорони об’єктів промислової власності.

12. Охарактеризуйте договірні форми розпорядження правами на об’єкти промислової власності, зокрема ліцензійні договори та договори про передачу виключних прав.

Рекомендована література до теми «Право промислової власності»

1. Аксютіна А. В., Межевська Л. В., Нестерцова Собакарь О. В., та ін. (2022). Право інтелектуальної власності: підручник. Дніпро: ДДУВС.

2. Білоусова Н. О., Гаврушкевич Н. В., Данильченко М. А., та ін. : за ред. проф. П. М. Цибульова та доц. А. С. Ромашко. Інтелектуальна власність та патентознавство : підручник . Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка». 2021. 374 с.

3. Babetska, I. (2025). System of protection of the interests of intellectual property subjects. Visegrad Journal on Human Rights. https://doi.org/10.61345/1339-7915.2025.2.28

4. Chunytska, I. I., & Bondaruk, O. S. (2023). Сучасний стан ринку інтелектуальної власності в Україні. Економіка та суспільство. С. 52–55. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-55

5. Драпак, О. Є. (2019). Патентознавство: навчальний посібник. Тернопіль: ТНТУ.

6. Гришко, В. І., & Киричук, Б. С. (2024). Організаційно-правові аспекти захисту прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми й перспективи розвитку. Проблеми цивільного та господарського права.

7. Гринчук, В. (2022). The High Court on Intellectual Property Issues: Problems and Prospects of Activity. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Studies. https://doi.org/10.17721/1728-2195/2022/3.1224

8. Михайленко, М. (2025). Пошук підходів до використання штучного інтелекту в патентній експертизі. Теорія і практика інтелектуальної власності. https://doi.org/10.33731/32024.311651

9. Paris Convention for the Protection of Industrial Property (1883). https://www.wipo.int/publications/en/search.jsp?cat1=58&rows=100&start=10

10. Shmatkov, D. (2024). Legal regulation of intellectual property issues within technology transfer in Ukraine. Law and Innovations. https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-3(47)6

11. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII // База даних «Законодавство України». Верховна Рада України (Редакція від 12.12.2025).

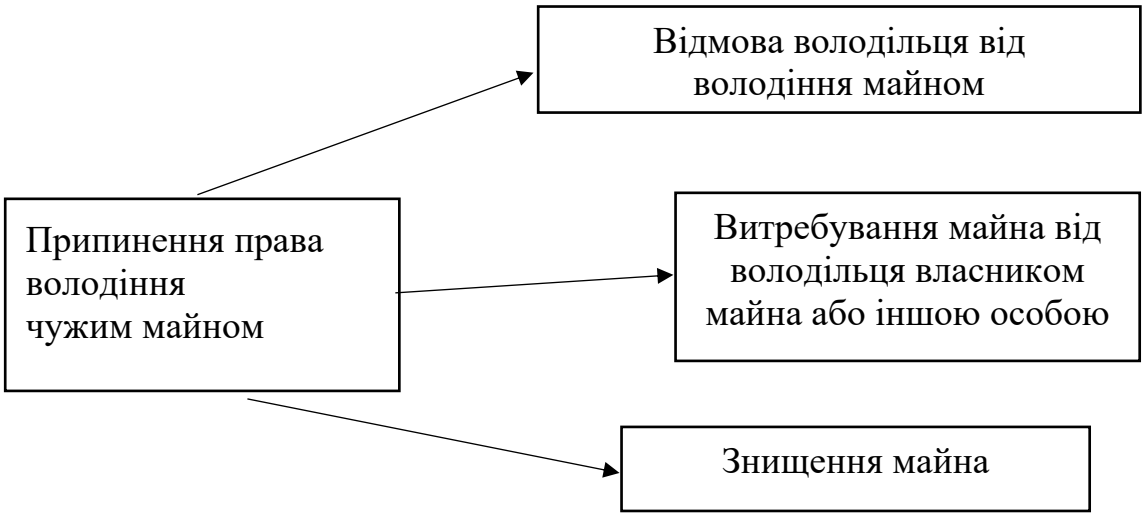
ГЛАВА 13

РЕЧОВІ ПРАВА НА ЧУЖЕ МАЙНО

1. Загальні положення про речові права на чуже майно

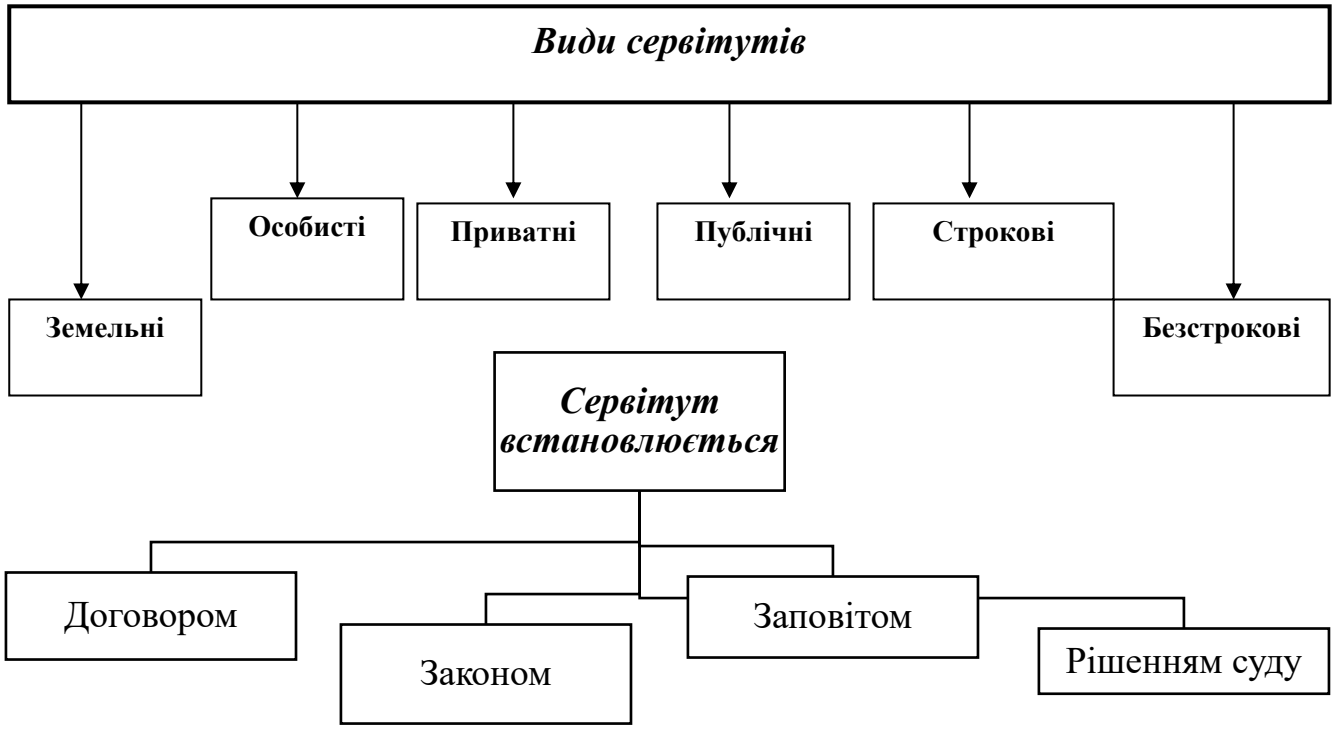
- Володільцем чужого майна є особа, яка фактично тримає його у себе.
- Право володіння чужим майном може належати одночасно двом або більше особам.
- Фактичне володіння майном вважається правомірним, якщо інше не випливає із закону або не встановлено рішенням суду.

2. Право користування чужим майном (сервітут)

Сервітут – це право обмеженого користування чужими речами (майном) з певною метою і в установлених межах.

Право користування чужим майном (сервітут) може бути встановлене щодо земельної ділянки, інших природних ресурсів (земельний сервітут) або іншого нерухомого майна для задоволення потреб інших осіб, які не можуть бути задоволені іншим способом.

ЗМІСТ СЕРВІТУТУ

Сервітут визначає обсяг прав щодо користування особою чужим майном

Сервітут може бути встановлений на певний строк або без визначення строку. Сервітут не підлягає відчуженню.

Особа, яка користується сервітутом, зобов'язана вносити плату за користування майном, якщо інше не встановлено договором, законом, заповітом або рішенням суду.

У разі встановлення земельного сервітуту для спорудження лінійного об’єкта енергетичної інфраструктури, іншого об’єкта законом або договором про встановлення земельного сервітуту може бути встановлена умова щодо переходу права земельного сервітуту до нового власника такого об’єкта при переході права власності на нього.

Сервітут не позбавляє власника майна, щодо якого він встановлений, права володіння, користування та розпоряджання цим майном

Сервітут зберігає чинність у разі переходу до інших осіб права власності на майно, щодо якого він встановлений

Збитки, завдані власникові (володільцеві) земельної ділянки або іншого нерухомого майна, особою, яка користується сервітутом, підлягають відшкодуванню на загальних підставах.

Сервітут припиняється у разі:

1) поєднання в одній особі особи, в інтересах якої встановлений сервітут, і власника майна, обтяженого сервітутом;
2) відмови від нього особи, в інтересах якої встановлений сервітут;
3) спливу строку, на який було встановлено сервітут;
4) припинення обставини, яка була підставою для встановлення сервітуту;
5) невикористання сервітуту протягом трьох років підряд;
6) смерті особи, на користь якої було встановлено особистий сервітут.

3. Право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис)

Право користуватися чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) встановлюється договором між власником земельної ділянки й особою (землекористувачем), яка виявила бажання користуватися цією земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Емфітевзис може відчужуватися і передаватися в порядку спадкування.

Права та обов'язки власника земельної ділянки:

- вимагати від землекористувача використання земельної ділянки за її призначенням;
- отримувати плату за користування земельною ділянкою;
- не перешкоджати землекористувачеві здійснювати його права;
- одержувати проценти від ціни продажу (вартості прав), встановлених договором.

Права та обов'язки землекористувача:

- користуватися земельною ділянкою в повному обсязі, відповідно до договору;
- вносити плату за користування земельною ділянкою, а також інші платежі;
- ефективно використовувати земельну ділянку відповідно до її цільовою призначення, підвищувати її родючість, застосовувати природоохоронні технології виробництва, утримуватися від дій, що можуть призвести до погіршення екологічної ситуації;
- відчужувати емфітевзис (письмово повідомити власника про продаж права користування земельною ділянкою).

Припинення емфітевзису відбувається в разі:

- поєднання в одній особі власника земельної ділянки та землекористувача;
- спливу строку, на який було надано право користування;
- викупу земельної ділянки у зв'язку із суспільною необхідністю;
- за рішенням суду у випадках, встановлених законом.

4. Право забудови земельної ділянки (суперфіцій)

У законодавстві України суперфіцію присвячені глава 16 ЗКУ та глава 34 ЦКУ. Відповідно до ст. 102 ЗКУ, ст. 413 ЦКУ право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій) виникає на підставі договору між власником земельної ділянки та особою, яка виявила бажання користуватися цією земельною ділянкою для таких потреб, або на підставі заповіту.

Суперфіцій - це речове, спадкове та відчужуване право на володіння та користування чужою земельною ділянкою за плату, виключно з метою забудови, в межах встановлених договором строків або безстроково.

Право користування чужою земельною ділянкою для забудови - це відносини, за якими власник земельної ділянки має право надати її в

користування іншій особі для будівництва промислових, побутових, соціально-культурних, житлових та інших споруд і будівель.

Права та обов'язки власника земельної ділянки:

- одержувати плату за користування земельною ділянкою (в деяких випадках отримувати частку від доходу землекористувача);
- володіти, користуватися цією ж ділянкою в обсязі, встановленому договором із землекористувачем.

Права та обов'язки землекористувача:

- користуватися земельною ділянкою в обсязі, встановленому договором;
- право власності на будівлі (споруди), споруджені на земельній ділянці, переданій йому для забудови;
- зобов'язаний вносити плату за користування земельною ділянкою;
- використовувати земельну ділянку відповідно до її цільового призначення.

Підстави припинення суперфіцію

- Рішення суду
- Інші випадки, передбачені законом
- Невикористання земельної ділянки для забудови протягом трьох років
- Відмова землекористувача від права користування
- Сплив строку права користування
- Поєднання в одній особі власника земельної ділянки та землекористувача

Новели, запропоновані до Цивільного кодексу України в процесі рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства:

Стаття 396-1. Поняття узуфрукта

1. Власник речі має право надати її фізичній або юридичній особі (узуфруктарію) у володіння для користування, одержання її плодів, продукції і доходів на тих самих умовах, що й власник, але з обов'язком збереження призначення речі (узуфрукт).
2. Узуфрукт може бути обмежений забороною окремих видів користування.
3. Узуфрукт може встановлюватися одночасно або послідовно на користь кількох осіб.
4. Узуфрукт є безоплатним, якщо інше не встановлено законом, договором або заповітом.
5. До відносин за узуфруктом застосовуються загальні положення цього Кодексу про речеві права, якщо інше не випливає з положень цієї глави та сутності узуфрукта.

Особливості узуфрукта державного та комунального майна встановлюються законом.

Стаття 396-2. Встановлення узуфрукта

1. Узуфрукт може встановлюватися законом, договором або заповітом.

У передбачених законом випадках узуфрукт може встановлюватися рішенням суду.

2. Узуфрукт може бути встановлено щодо будь-якої неспоживної рухомої або нерухомої речі, єдиного майнового комплексу, які можуть приносити плоди, продукцію, доходи.

Узуфрукт, який входить до складу спадщини дітей, може бути обтяжений на підставі закону іншим узуфруктом в інтересах батьків.

3. Узуфрукт поширюється на всі приналежності речі та інше майно, що включене до його складу.

Споживна річ, передана в узуфрукт, є власністю узуфруктарія.

Після припинення узуфрукта, узуфруктарій зобов'язаний у розумний строк передати у власність особі, яка встановила узуфрукт, споживну річ такого самого роду, такої самої якості та в кількості, яку він отримав в узуфрукт. Якщо передання такого роду речі, такої самої якості та кількості є неможливим, узуфруктуарій зобов'язаний сплатити вартість переданої йому
речі, за ціною, яка існує на ці або аналогічні речі на день повернення.

Стаття 396-3. Узуфрукт державного та комунального майна

1. Узуфрукт державного або комунального майна встановлюється власником для узуфруктарія – юридичної особи публічного права, яка створена державою або територіальними громадами.
2. Узуфрукт державного або комунального майна може бути встановлено на будь-які види рухомого або нерухомого майна, яке перебуває у власності держави або територіальної громади.
3. Узуфруктарій зобов'язаний підтримувати цільове призначення, яке власник встановив на майно, утримувати передане на праві узуфрукта майно в належному стані, за потреби проводити його поточний ремонт, а за попередньої письмової згоди власника, капітальний ремонт.
4. Узуфруктарій зобов'язаний сплачувати податки, роялті, орендну плату за землю та інші витрати. Узуфруктарій також несе витрати зі сплати зборів, пов'язані зі зберіганням та звичайним обслуговуванням майна, переданого на праві узуфрукту державного чи комунального майна.
5. Узуфруктарій за попередньою письмовою згодою власника може поліпшувати майно, передане на праві узуфрукта державного або комунального майна без права на вилучення таких поліпшень.
6. Узуфруктарій не може відчужувати передане йому на праві узуфрукта майно, передавати його до статутного капіталу юридичних осіб, а також не може вчиняти щодо такого майна інші дії, наслідком яких може бути їх відчуження або зміна призначення майна. Щодо майна, переданого на праві узуфрукту державного або комунального майна, не можуть вчинятися дії, наслідком яких може бути його передання у фідуціарну власність, фідуціарне управління або встановлення щодо нього будь-якого майнового обтяження. Узуфруктарій не може вносити передане йому на праві узуфрукта майно у спільну діяльність.
7. Узуфруктарій має право вживати заходів щодо відшкодування шкоди, завданої третьою особою майну, яким він користується на праві узуфрукта державного або комунального майна.
8. Узуфрукт державного чи комунального майна може встановлюватися на певний строк, бути безстроковим або до настання певної події чи досягнення певної мети.
9. Узуфрукт державного або комунального майна встановлюється договором між власником та узуфруктуарієм.
10. На узуфрукт державного та комунального майна поширюються положення ст. 396-10 (Обов'язки узуфруктарія), якщо інше не передбачено положенням цієї статті.

Стаття 396-4. Узуфрукт підприємства

1. На узуфрукт єдиного майнового комплексу підприємства поширюються загальні положення цієї глави.
2. Якщо до складу майнового комплексу підприємства входять споживні речі, на них поширюються положення ст. 406-2 цього Кодексу.

Стаття 396-5. Житловий узуфрукт, соціальний узуфрукт

1. Члени сім'ї власника житла, які проживають разом з ним однією сім'єю, мають право користування цим житлом відповідно до закону (житловий узуфрукт).

Житлове приміщення, яке вони мають право займати, визначається його власником.

2. Член сім'ї власника житла втрачає право житлового узуфрукта у разі відсутності члена сім'ї без поважних причин понад один рік, якщо інше не встановлено договором між ним і власником житла або законом.

3. Узуфрукт, який встановлено на користь осіб, що проживають з власником житлового приміщення однією сім'єю і мають відповідно до сімейного законодавства право вимагати від власника сплати аліментів, діє упродовж строку існування обов'язку власника надати утримання таким особам (соціальний узуфрукт).

Соціальний узуфрукт діє довічно, якщо інше не встановлено рішенням суду. До відносин житлового узуфрукта та соціального узуфрукта застосовуються положення цього Кодексу про сервітути, з урахуванням особливостей, передбачених положеннями цієї глави та суті узуфрукта.

Стаття 396-6. Забезпечувальний узуфрукт

1.Кредитор, який має право застави на земельну ділянку (заставодержатель), має право вимагати встановлення узуфрукта, за яким заставодержатель набуває право володіння та користування цією земельною ділянкою з метою здійснення забезпечення виконання зобов'язання (забезпечувальний узуфрукт).

2. Кредитор, який має право застави на земельну ділянку, вступає у володіння земельною ділянкою, яка є предметом застави, та отримує плоди й доходи, від користування нею, спрямовуючи їх на погашення процентів за належною йому вимогою.

3. До відносин забезпечувального узуфрукта застосовуються положення цього Кодексу про заставу, з урахуванням особливостей, передбачених положеннями цієї глави та сутності узуфрукта.

Стаття 396-7. Строк узуфрукта

1. Строк узуфрукта встановлюється законом, договором, заповітом або рішенням суду.

2. Строк узуфрукта може визначатися досягненням третьою особою певного віку.

3. Якщо інше не передбачено законом, договір або заповіт, якими встановлено безстроковий узуфрукт або перехід узуфрукта в порядку спадкування або ліквідації юридичної особи, є нікчемними.

Стаття 396-8. Відчуження узуфрукта

1. Якщо інше не передбачено цим Кодексом, договором або заповітом, узу- фрукт не може відчужуватися без згоди власника.

2. Згода власника на відчуження узуфрукта є обов'язковою, якщо предметом узуфрукта є земельна ділянка, призначена для ведення сільського господарства, або нерухома річ, яка використовується для здійснення підприємницької діяльності.

3. До відчуження узуфрукта права вимоги застосовуються положення про відступлення права вимоги, якщо інше не встановлено законом, договором або заповітом.

4. Узуфруктарій залишається відповідальним перед власником лише за зобов'язаннями, які виникли до відчуження узуфрукта. До повідомлення про відчуження узуфрукта узуфруктарій і новий набувач несуть солідарну відповідальність за виконання всіх зобов'язань перед власником.

5. Після повідомлення про відчуження новий набувач є відповідальним перед власником за всіма зобов'язаннями, які виникли після повідомлення про відчуження. У цьому випадку до узуфруктарія застосовуються положення цього Кодексу про поруку.

6. Після відчуження узуфрукт залишається чинним до спливу первинного строку або до смерті фізичної особи чи припинення юридичної особи – первинного узуфруктарія.

7. Відчуження власником майна, переданого в узуфрукт, не припиняє узуфрукта.

Стаття 396-9. Визначення стану майна

1. Узуфруктарій приймає речі, інше майно в тому стані, в якому вони знаходяться.

2. У випадку встановлення узуфрукта щодо сукупності речей узуфруктарій і власник зобов'язані надавати один одному сприяння в оформленні інвентарного опису майна.

3. Кожна сторона має право звернутися за оформленням інвентарного опису до уповноважених державних органів.

4. Сторона, яка звернулася за оформленням інвентарного опису відповідно до положень частини четвертої або за посвідченням підпису, несе пов'язані з цим витрати.

Стаття 396-10. Обтяження і витрати з узуфрукта, права кредиторів

1. Витрати та обтяження пов'язані з узуфруктом, несе власник, якщо інше не встановлено законом, договором або заповітом.

2. Кредитори узуфруктарія мають право звернути стягнення на його права з урахуванням прав, які належать власнику.

Кредитори власника мають право звернути стягнення на його права з урахуванням прав, які належать

узуфруктарію.

Стаття 396-11. Права узуфруктарія

1. Узуфруктарій є власником доходів, продукції, плодів отриманих від користуванням предметом узуфрукта, якщо інше не встановлено законом, договором або заповітом. Право власності на продукцію, плоди і доходи виникає в узуфруктарія в день їх отримання (збору).

2. Плоди, які не зібрані на момент встановлення узуфрукта, належать узуфруктарію, а плоди, не зібрані на момент спливу строку узуфрукта, належать власнику, якщо інше не встановлено законом, договором або заповітом. Доходи вважаються отриманими у день і належать узуфруктарію відповідно до строку узуфрукта. Ці положення застосовуються до плати за оренду, за найм (оренду) нерухомості, а також дивідендів і процентів.

3. Якщо узуфрукт включає споживні речі, узуфруктарій має право розпоряджатися ними і після закінчення узуфрукта зобов'язаний повернути речі, такої самої якості, кількості та вартості, а якщо це неможливо, сплатити їх вартість на момент припинення узуфрукта.

4. Узуфруктарій має право на отримання оплати вимог на які поширюється узуфрукт і строк задоволення яких настав до закінчення строку узуфрукта, про що узуфруктарій видає розписку. Вимоги з узуфрукта є обов'язковими для третіх осіб за правилами відступлення вимоги.

5. Узуфруктарій має право розпорядитися таким деревом і деревом, що загинуло та зобов'язаний замінити дерева, які загинули відповідно до місцевих звичаїв або узвичаєнь власника.

6. Узуфруктарій користується кар'єрами, які експлуатуються на момент встановлення узуфрукта, у порядку та на умовах визначених законом для власника.

Узуфруктарій має право на розробку родовищ на земельній ділянці, яка передана йому в узуфрукт.

7. Якщо узуфрукт поширюється на неспоживні речі, що підлягають зносу, узуфруктуарій має право користуватися ними як «добрий» господар за їх цільовим призначенням.

8. Якщо узуфрукт поширюється на майнове право вимоги, строк задоволення якого настає під час дії узуфрукта, оплата проводиться узуфруктарію, який видає відповідну розписку.

Після припинення узуфрукта все отримане внаслідок задоволення майнового права вимоги передається власнику речі, обтяженої узуфруктом.

9. Право голосу, яке надається акцією чи іншим цінним папером, частиною права спільної власності чи іншим майном, належить узуфруктарію. Право голову належать власнику речі, обтяженої узуфруктом, якщо воно призводить до зміни сутності головної речі, такої як статутний капітал чи інше майно, яке належить на праві спільної власності, до зміни призначення цієї речі або до ліквідації юридичної особи.

Розподіл здійснення права голову на умовах, інших ніж передбачено цією частиною статті, є непротиставними третім особам, за винятком випадків, коли вони прямо знали про це.

Стаття 396-12. Обов'язки узуфруктарія

1. Якщо річ пошкоджена або знищена або якщо необхідно виконати роботи з її ремонту, здійснити покращення або провести заходи з попередження будь-якої небезпеки, узуфруктарій зобов'язаний негайно повідомити про це власнику. Узуфруктарій зобов'язаний негайно повідомити власника про будь-який факт незаконних дій щодо земельної ділянки або оспорювання права власності під загрозою відшкодування завданих у зв'язку з цим збитків.

2. Під час здійснення свого права узуфруктарій зобов'язаний зберігати призначення речі, яке визначається власником.

3. Узуфруктарій зобов'язаний сплачувати обов'язкові платежі державі (податки, мито, збори) за використання узуфрукта.

4. Узуфруктарій зобов'язаний здійснювати поточний ремонт, необхідний для утримання речі. Капітальний ремонт речі здійсню її власник.

Якщо узуфруктарій, користуючись річчю, поніс витрати, які він не був зобов'язаний нести, на власника покладається обов'язок їх відшкодувати відповідно до глави 79 цього кодексу (вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення).

Капітальний ремонт речі, переданої в узуфрукт, здійснює власник речі, якщо інше не встановлено законом, договором або заповітом.

Капітальним ремонтом визнається ремонт, предметом якого є значна частина речі і який вимагає надзвичайних витрат, як, наприклад, зокрема ремонт, пов'язаний із зміцненням або відновленням споруд у частині несучої конструкції, внутрішніх та/або зовнішніх стін, даху, які відносяться до них електричного, теплового чи санітарного обладнання, із заміною або ремонтом двигуна чи кузова автомобіля чи електрообладнання загалом.

Істотний ремонт покладається на узуфруктарія у випадку, коли необхідність його викликана нездійсненням ремонту з утримання.

Узуфруктарій зобов'язаний повідомити власника про необхідність проведення істотного ремонту.

Якщо власник не провів своєчасно істотного ремонту, узуфруктарій має право його провести за свій рахунок; при цьому, після припинення узуфрукта власник зобов'язаний відшкодувати його еквівалент.

5. Узуфруктарій і власник не зобов'язані проводити реконструкцію того, що зруйнувалося з причини зношеності, або внаслідок обставин, які знаходяться поза їх контролю.

6. Якщо майно застраховано, в період дії узуфрукта страхові внески сплачуються узуфруктуарієм.

Стаття 396-13. Права та обов'язки власника

1. Право, обтяжене узуфруктом, може бути змінено або припинено шляхом вчинення правочину лише за згодою узуфруктарія

2. З урахуванням права узуфрукта власник має право відчужувати річ, інше майно, щодо якого встановлено узуфрукт, обтяжувати це майно зобов'язанням, застосовувати не заборонені законом заходи для захисту права власності.

3. Власник зобов'язаний утримуватися від вчинення будь-яких дій, що перешкоджають або порушують здійснення узуфруктарієм його права, відшкодовувати завдані йому збитки, якщо такі дії призвели до зменшення вартості предмета узуфрукта, убезпечувати узуфруктарія від евікції (відповідно до ст. 660 цього Кодексу).

4. Якщо узуфруктарій сплачує борги, за вимогами кредиторів власника з майна або частини майна, щодо якого встановлено узуфрукт, власник зобов'язаний після припинення узуфрукта відшкодувати сплачені авансом суми без будь-яких процентів.

Якщо узуфруктарій не сплачує борги, передбачені абзацом першим цієї частини, власник має право за своїм вибором сплатити їх або продати відповідну частину майна, щодо якого встановлено узуфрукт. Якщо ці борги сплачує власник, узуфруктарій зобов'язаний виплатити йому проценти за весь строк узуфрукта.

Якщо сплата боргів не проведена в порядку, зазначеному в абзацах 1 і 2 частини четвертої, кредитори мають право звернути стягнення на майно, щодо якого встановлено узуфрукт.

5. Права узуфруктарія не поширюються на права власника щодо виявленого в майні скарбу.

Стаття 396-14. Припинення узуфрукта

1. Узуфрукт припиняється у разі:

1) поєднання в одній особі власника та узуфруктарія речі, обтяженої узуфруктом;

2) смерті фізичної особи – узуфруктарія, або ліквідації юридичної особи - узуфруктарія;

3) загибелі або припинення існування речі, на яку встановлений узуфрукт;

4) закінчення строку, на який був встановлений узуфрукт;

5) зловживання узуфруктарієм своїм правом; погіршення стану речі, на яку встановлений узуфрукт, внаслідок чого вона стала непридатною для використання за призначенням;

7) у випадку припинення обов'язку власника житлового приміщення, обтяженого соціальним узуфруктом, надати утримання (сплатити аліменти) особам, з якими узуфруктарій проживає однією сім'єю.

Стаття 396-15. Правові наслідки припинення узуфрукта

1. Після припинення узуфрукта узуфруктарій зобов'язаний повернути власнику річ, у стані, в якому такий об'єкт було отримано від власника, з урахуванням нормального зносу або у стані, визначеному законом, договором або заповітом.

2. У випадку загибелі або пошкодження речі, переданої в узуфрукт, з вини узуфруктарія, він зобов'язаний відшкодувати власнику завдані збитки.

3. Про припинення узуфрукта здійснюється запис у реєстрі речевих прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

СЕРВІТУТ

Стаття 401. Поняття користування чужим майном 1. Право користування чужим майном (сервітут) може бути встановлене щодо земельної ділянки, інших природних ресурсів (земельний сервітут) або іншого нерухомого майна для задоволення потреб інших осіб, які не можуть бути задоволені іншим способом. Сервітут може належати власникові (володільцеві) сусідньої земельної ділянки, а також іншій, конкретно визначеній особі (особистий сервітут).	**Стаття 401. Поняття сервітуту** 1. Сервітут є правом користування чужим майном, яке обтяжує земельну ділянку, інше нерухоме майно (обтяжена сервітутом нерухомість) для забезпечення користування нерухомістю або потреб нерухомості іншого власника (домінуюча нерухомість), які не можуть бути задоволені іншим способом (земельний сервітут). Потреба може полягати у збільшенні комфортності домінуючої нерухомості або випливати з її економічного призначення. 2. Сервітут може належати власникові (володільцеві) сусідньої земельної ділянки, а також іншій, конкретно визначеній особі (особистий сервітут). 3. На підставі сервітуту власник пануючої нерухомості має право самостійно користуватися обтяженою сервітутом нерухомістю (позитивний

	сервітут) та (або) заборонити власнику обтяженої нерухомості користуватися такою річчю певним чином (негативний сервітут). 4. Сервітутом можуть обтяжуватися будівлі, споруди й інше нерухоме майно, обмежене користування яким необхідно поза зв'язком із користуванням земельною ділянкою.
Стаття 402. Встановлення сервітуту 1. Сервітут може бути встановлений договором, законом, заповітом або рішенням суду. 2. Земельний сервітут може бути встановлений договором між особою, яка вимагає його встановлення, та власником (володільцем) земельної ділянки або особою, яка використовує земельну ділянку на праві емфітевзису, суперфіцію. Земельний сервітут підлягає державній реєстрації в порядку, встановленому для державної реєстрації прав на нерухоме майно. У разі недосягнення домовленості про встановлення сервітуту та про його умови спір вирішується судом за позовом особи, яка вимагає встановлення сервітуту.	**Стаття 402. Встановлення сервітуту** 1. Сервітут може бути встановлений договором, законом, заповітом, або рішенням суду чи внаслідок набувальної давності. 2. Сервітут може бути встановлений договором між особою, яка вимагає його встановлення, та власником (володільцем) нерухомого майна. Сервітут підлягає державній реєстрації в порядку, встановленому для державної реєстрації речевих прав на нерухоме майно та їх обтяжень. 3. У разі недосягнення домовленості про встановлення сервітуту та про його умови спір вирішується судом за позовом особи, яка вимагає встановлення сервітуту. 4. Сервітут може набуватися внаслідок набувальної давності в порядку, встановленому статтею 344 цього Кодексу. 5. На умовах та в порядку, передбачених частинами 1–3 цієї статті, сервітут може бути встановлено також в інтересах та за вимогою особи, якій ділянка надана на праві довічного спадкового володіння або праві постійного (безстрокового) користування, й інших осіб у випадках, встановлених законом.
Стаття 403. Зміст сервітуту Сервітут визначає обсяг прав щодо користування особою чужим майном 2. Сервітут може бути встановлений на певний строк або без визначення строку. 3. Особа, яка користується сервітутом, зобов'язана вносити плату за користування майном, якщо інше не встановлено договором, законом, заповітом або рішенням суду. 4. Сервітут не підлягає відчуженню. У разі встановлення земельного сервітуту для спорудження лінійного об'єкта енергетичної інфраструктури, іншого об'єкта законом або договором про встановлення земельного сервітуту може бути встановлена умова щодо переходу права земельного сервітуту до нового власника такого об'єкта при переході права власності на нього. 5. Сервітут не позбавляє власника майна, щодо якого він встановлений, права володіння, користування та розпоряджання цим майном. 6. Сервітут зберігає чинність у разі переходу до інших осіб права власності на майно, щодо якого він встановлений. Збитки, завдані власникові (володільцеві) земельної ділянки або іншого нерухомого майна, особою, яка користується сервітутом, підлягають відшкодуванню на загальних підставах.	**Стаття 403.** Зміст сервітуту 1. Сервітут визначає обсяг прав власника домінуючої нерухомості щодо користування обтяженою сервітутом нерухомістю та/або заборони власнику обтяженої нерухомості користуватися цією річчю певним чином. Сервітут може встановлюватися для забезпечення проходу та проїзду через сусідню земельну ділянку, будівництва, реконструкції та (або) експлуатації лінійних об'єктів, які не перешкоджають використанню земельної ділянки відповідно до умов дозволеного користування, а також інших потреб власника нерухомого майна, які не можуть бути забезпечені без встановлення сервітуту. 2. Сервітут може бути встановлений на певний строк або без визначення строку. 3. Особа, яка користується сервітутом, зобов'язана вносити плату за користування майном, якщо інше не встановлено договором, законом, заповітом або рішенням суду. 4. Сервітут не підлягає відчуженню. 5. Сервітут не позбавляє власника майна, щодо якого він встановлений, права володіння, користування та розпорядження цим майном. 6. Сервітут зберігає чинність у разі переходу до інших осіб права власності на майно, щодо якого він встановлений. 7. Збитки, завдані власникові (володільцеві) земельної ділянки або іншого нерухомого майна,

	особою, яка користується сервітутом, підлягають відшкодуванню на загальних підставах. 8. Якщо на одній і тій самій нерухомості сервітут існує поряд з іншим сервітутом або іншим речевим правом користування нерухомим майном таким чином, що ці права не можуть здійснюватися одночасно (в сукупності або окремо), то кожна з уповноважених осіб може вимагати встановлення такого порядку здійснення прав, який задовольняв би однаковою мірою всіх заінтересованих осіб.
Стаття 404. Право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном	Зміни не вносились
	Стаття 404-1. Права власника домінуючої нерухомості 1. Власник домінуючого нерухомого майна має право вимагати від власника сусідньої земельної ділянки, а в необхідних випадках і від власника іншої земельної ділянки (сусідньої ділянки) надання сервітуту. 2. Власник домінуючого нерухомого майна має право користуватися сервітутом, вчиняти щодо майна, обтяженого сервітутом будь-які дії, необхідні та достатні для здійснення права сервітуту. 3. Витрати, пов'язані із вчиненням дій, необхідних і остатніх для здійснення права сервітуту, несе власник домінуючого нерухомого майна, якщо інше не встановлено законом, договором або заповітом. 4. Власник нерухомого майна, обтяженого сервітутом, не має будь-яких прав на будівлі, споруди і насадження, розташовані на його нерухомого майна власником домінуючого нерухомого майна.
	Стаття 404-2. Права та обов'язки власника домінуючої нерухомості і власника нерухомості, обтяженої сервітутом 1. Власник домінуючої нерухомості зобов'язаний здійснювати право сервітуту таким чином, щоб завдавати якомога менше незручностей власнику нерухомого майна, обтяженого сервітутом. 2. Власник домінуючого нерухомого майна зобов'язаний утримувати будівлі, споруди і насадження, які він розмістив на нерухомому майні, обтяженому сервітутом. 3. Власник домінуючого нерухомого майна зобов'язаний відшкодувати шкоду, завдану власнику нерухомості, обтяженої сервітутом. 4. Якщо право сервітуту встановлено на користь двох або більше співвласників домінуючої нерухомості, обов'язок утримання будівлі, споруди і насаджень, які розташовані ними на нерухомості, обтяженій сервітутом, і відшкодування шкоди, завданої власнику нерухомості, обтяженої сервітутом, покладається на кожного із власників домінуючої нерухомості співмірно отримуваної ними вигоди, якщо законом або правочином, яким встановлено сервітут, не передбачено інше.

	5. Власник нерухомості, обтяженої сервітутом, зобов'язаний утримуватися від будь-яких дій, які обмежують або перешкоджають здійсненню сервітуту. 6. Власник нерухомості, обтяженої сервітутом, має право, якщо інше не передбачено законом, вимагати від осіб, в інтересах яких встановлено сервітут, співмірну плату за користування ділянкою
Стаття 405. Право членів сім'ї власника житла на користування цим житлом 1. Члени сім'ї власника житла, які проживають разом з ним, мають право на користування цим житлом відповідно до закону. Житлове приміщення, яке вони мають право займати, визначається його власником. Член сім'ї власника житла втрачає право на користування цим житлом у разі відсутності члена сім'ї без поважних причин понад один рік, якщо інше не встановлено домовленістю між ним і власником житла або законом.	**Стаття 405. Викуп сервітуту проходу і проїзду** 1. Сервітут проходу і проїзду може бути викуплений власником нерухомого майна, обтяженого сервітутом у випадку настання істотних незручностей або знецінення нерухомого майна. За наявності спору щодо викупу сервітуту суд може ухвалити рішення про примусовий його викуп. При встановленні ціни викупу враховується тривалість сервітуту і зміна вартості нерухомого майна.
Стаття 406. Припинення сервітуту	Зміни не вносились

ЕМФІТЕВЗИС

Стаття 407. Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб 1. Право користування чужою земельною ділянкою встановлюється договором між власником земельної ділянки і фізичною особою, юридичною особою (далі – землекористувач). Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) може відчужуватися і передаватися у порядку спадкування, крім випадків, передбачених частиною п'ятою статті 102^{-1} Земельного кодексу України.	**Стаття 407. Поняття та встановлення емфітевзису** 1. Емфітевзис є правом володіння та користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб у повному обсязі, який належить її власнику, якщо воно не призводить до знецінення земельної ділянки. 2. Емфітевзис може відчужуватися та передаватися у порядку спадкування. 3. Емфітевзис земельної ділянки державної або комунальної власності не може відчужуватися емфітевтом, вноситися до статутного капіталу, передаватися в заставу, крім випадків переходу права власності на об'єкт нерухомого майна (жилий будинок, інші будівлі та споруди) або коли право емфітевзису набуто емфітевтом на земельних торгах. 4. Емфітевзис встановлюється договором між власником земельної ділянки та особою, яка виявила бажання користуватися нею (емфітевтом),або прийняттям спадщини.» 4. Емфітевзис встановлюється договором між власником земельної ділянки та особою, яка виявила бажання користуватися цією нерухомою річчю (емфітевтом), або вступом у спадщину на підставі заповіту або за законом
Стаття 408. Строк договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб Строк договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб встановлюється договором і не може перевищувати 50 років.	**Стаття 408. Строк емфітевзису** 1. Емфітевзис встановлюється договором довічно або на визначений строк. 2. Строк договору емфітевзису, встановленого на визначений строк, не може перевищувати дев'яносто дев'ять років.

	Строк емфітевзис**у** земельно**ї** ділянки державної, комунальної власності не може перевищувати сорок девєять років.
Стаття 409. Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої у користування для сільськогосподарських потреб 1. Власник земельної ділянки має право вимагати від землекористувача використання її за призначенням, встановленим у договорі. Власник земельної ділянки має право на одержання плати за користування нею. Розмір плати, її форма, умови, порядок та строки її виплати встановлюються договором. Власник земельної ділянки зобов'язаний не перешкоджати землекористувачеві у здійсненні його прав.	**Стаття 409. Права та обов'язки власника земельної ділянки, щодо якої встановлено емфітевзис** 1. Власник земельної ділянки має право вимагати від землекористувача використання її за призначенням, встановленим у договорі. 2. Власник земельної ділянки має право на одержання плати за користування нею. Розмір плати, її форма, умови, порядок та строки її виплати встановлюються договором. 3. Власник земельної ділянки зобов'язаний не перешкоджати землекористувачеві у здійсненні його права 4. Земельна ділянка, що перебуває в оренді, не може бути передана її власником іншій особі на праві емфітевзису. 5. Всі покращення, будівлі та споруди, споруджені на переданій в емфітевзис земельній ділянці, належать власнику, якщо інше не встановлено договором
Стаття 410. Права та обов'язки землекористувача 1. Землекористувач має право володіти та користуватися земельною ділянкою в повному обсязі відповідно до умов договору. Землекористувач має право передавати земельну ділянку в оренду. 2. Землекористувач зобов'язаний вносити плату за користування земельною ділянкою, а також інші платежі, встановлені законом. Землекористувач зобов'язаний ефективно використовувати земельну ділянку відповідно до її цільового призначення, підвищувати її родючість, застосовувати природоохоронні технології виробництва, утримуватися від дій, які можуть призвести до погіршення екологічної ситуації.	**Стаття 410. Права та обов'язки емфітевта** 1. Емфітевт має однакове з власником право користування земельною ділянкою. Власник земельної ділянки, щодо якої встановлено емфітевзис, не може користуватися нею, якщо це перешкоджає емфітевту у здійсненні його права. Емфітевт не має права проводити зміни в будівлях та спорудах, що знаходяться на земельній ділянці на момент встановлення емфітевзису та вчиняти інші дії, які призведуть до зменшення вартості земельної ділянки. 2. Емфітевту належать плоди, доходи, отримані від користування земельною ділянкою та створені або набуті емфітевтом рухомі речі, якщо інше не встановлено договором. 3. Емфітевт може передавати земельну ділянку та споруди на ній у найм (оренду) на строк, що не перевищує строк емфітевзису. Договором емфітевзису може бути встановлено заборону про передачу емфітевтом такої земельної ділянки в оренду. Така заборона є обтяженням речових прав на земельну ділянку та підлягає державній реєстрації у порядку, встановленому законом. 4. Емфітевт зобов'язаний вносити плату за користування земельною ділянкою, а також вносити інші платежі, встановлені законом. 5. Емфітевт зобов'язаний ефективно використовувати земельну ділянку відповідно до її цільового призначення, підвищувати її родючість, застосовувати природоохоронні технології виробництва, утримуватися від дій, які можуть призвести до погіршення екологічної ситуації.
Стаття 411. Відчуження права користування земельною ділянкою 1. Землекористувач має право на відчуження права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб, якщо інше не	**Стаття 411. Право емфітевта на відчуження емфітевзису** 1. Емфітевт має право на відчуження емфітевзису, якщо інше не встановлено законом.

встановлено законом. У разі продажу права користування земельною ділянкою власник цієї земельної ділянки має переважне перед іншими особами право на його придбання, за ціною, що оголошена для продажу, та на інших рівних умовах. 3. Особа, яка здійснює відчуження права користування земельною ділянкою, зобов'язана письмово повідомити власника земельної ділянки про продаж права користування нею. Якщо протягом одного місяця власник не надішле письмової згоди на купівлю, право користування земельною ділянкою може бути продане іншій особі. 4. У разі порушення права переважної купівлі настають наслідки, передбачені статтею 362 цього Кодексу. 5. У разі продажу права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб іншій особі власник земельної ділянки має право на одержання відсотків від ціни продажу (вартості права), встановлених договором про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Розмір та порядок сплати відсотків є істотною умовою договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. У разі відчуження права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб іншій особі до неї переходять усі права та обов'язки землекористувача з дня державної реєстрації переходу права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб	У разі продажу емфітевзису власник земельної ділянки, обтяженої емфітевзисом, має переважне перед іншими особами право на його придбання, за ціною, що оголошена для продажу, та на інших рівних умовах.
Стаття 412. Припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб 1. Право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб припиняється у разі: 1) поєднання в одній особі власника земельної ділянки та землекористувача; 2) спливу строку, на який було надано право користування; 3) викупу земельної ділянки у зв'язку із суспільною необхідністю. 2. Право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб може бути припинене за рішенням суду в інших випадках, встановлених законом.	**Стаття 412. Припинення емфітевзису** 1. Емфітевзис припиняється у разі: 1) поєднання в одній особі власника земельної ділянки та емфітевта; 2) спливу строку, на який було надано емфітевзис; 3) викупу земельної ділянки у зв'язку із суспільною необхідністю; 4) прийняття уповноваженим органом виконавчої влади, органом місцевого самоврядування рішення про використання земельної ділянки державної чи комунальної власності для суспільних потреб; припинення дії договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства (щодо договору емфітевзису, укладеного у межах такого партнерства);) за згодою сторін договору емфітевзису. Емфітевзис земельної ділянки, що перебуває у заставі (іпотеці), може бути припинено з підстави, визначеної пунктом 6 цієї частини, лише за згодою заставодержателя (іпотекодержателя). 2. Особа, яка використовує земельну ділянку на праві емфітевзису для вирощування багаторічних насаджень (плодових, ягідних, горіхоплідних, винограду) та належно виконує свої обов'язки за договором, після спливу строку дії договору має переважне право перед іншими особами на укладення договору емфітевзису щодо цієї земельної ділянки для вирощування багаторічних насаджень (плодових, ягідних, горіхоплідних, винограду) на новий строк. Реалізація цього

	права здійснюється за правилами, встановленими статтею 33 Закону України «Про оренду землі». Емфітевзис може бути припинене за рішенням суду в інших випадках, встановлених законом.

Контрольні питання до теми «Речові права на чуже майно»:

1. Охарактеризуйте загальні засади речових прав на чуже майно.
2. Що таке сервітут, назвіть його види.
3. Окресліть підстави встановлення сервітутів.
4. Назвіть випадки, коли сервітуту припиняється.
5. В чому полягає право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб?
6. Перерахуйте права та обов'язки власників земельних ділянок.
7. Перерахуйте права та обов'язки землекористувачів.
8. Розкрийте сутність права забулови чужої земельної ділянки.
9. Назвіть підстави припинення суперфіцію.

Рекомендована література до теми «Речові права на чуже майно»:

1. Бабецька І.Я. Особливості правового регулювання земельного сервітуту у період війни в Україні 2022-2023 роках. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького.* 2023. Вип. 15 (27). Т. 1. С. 170–179.
2. Ватрас В. Доктринальні основи класифікації речових прав у цивільному праві. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 2. С. 97-102.
3. Ващишин М.Я. Емфітемзис та оренда земельної ділянки: проблеми розмежування та взаємодії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025 № 4. С. 221-224.
4. Ващишина М.Я., Найда К.В. Виокремлення інфраструктурних сервітутів у системі земельних сервітутів. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024 № 4. С. 320-324.
5. Гончаренко В. О. Емфітевзис за законодавством України та західноєвропейських країн. *Часопис цивілістики*. 2020. Вип. 38. С. 63-68.
6. Гудима М.М. Правова конструкція «перехід прав» у речових і зобов'язальних цивільних правовідносинах: компаративістський підхід. *Приватне та публічне право.* 2020. № 1. С. 32-35.
7. Данилюк С.М. Договір емфітевзису як альтернатива договору оренди землі. *Галицькі студії.* 2023. № 2. С. 11-16.
8. Ільків О.В. Право забудови земельної ділянки (суперфіцій). *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2021. № 3. С. 75-82.

9. Ільків О.В. Право користування чужою земельної ділянки для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). *Юридичний вісник.* 2021. № 2. С. 98-104.

10. Ільків Н.В. Особливості судового розгляду справ щодо виникнення права земельного сервітуту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2025. Вип. 89. Ч. 1. С. 274-279.

11. Коссак В.М., Ільків О.В. Речові права на чуже майно в контексті оновлення цивільного законодавства України. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 2. С. 85-88.

12. Найда К.В. Правові аспекти розмежування земельного сервітута та суперфіцію. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2022. № 4. С. 15-22.

13. Савуляк Р.В. Суперфіцій у праві сучасної України, Австро-Угорщини та Стародавнього Риму: порівняльний аналіз. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 4. Т. 1. С. 125-133.

14. Семиренко П.Я. Виникнення та розвиток права забудови чужої земельної ділянки (суперфіцію). *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2025. Вип. 88. Ч. 1. С. 407-411.

15. Семиренко П.Я. Цивільно-правова характеристика договору як підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцію). *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені короля Данила Галицького*. 2025. Вип. 19 (31). С. 266-272.

16. Смоленко Є.Г. Договір емфітевзис щодо земельної ділянки для сільськогосподарських потреб та особливості судового захисту сторін такого договору. *Аналітично-порівняльно правознавство.* 2023. № 1. С. 195-200.

17. Тимченко Л. Проблемні питання встановлення земельних сервітутів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2022. № 1 (116). С. 77-82.

18. Харченко Г. Поділ речових прав у доктрині цивільного права. *Підприємництво, господарство і право.* 2019. № 5. С. 73-78.

19. Харченко Г. Правові моделі системи речового права в цивільному законодавстві. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2024. № 1 (127). С. 82-85.

20. Ходико Ю.С. Правовий режим об’єкта речових прав на чужу річ. *Право і суспільство*. 2023. № 2. Т. 2. С. 77-83.

21. Шахназарян К.Е. Питання систематизації та класифікації прав на чужі речі за законодавством України. *Часопис цивілістики.* 2022. Вип. 24. С. 27-30.

22. Щавинська Ю.М. Юридична природа речових прав та їх державна реєстрація. *Юридична наука.* 2020. № 4 (106). С. 183-191.

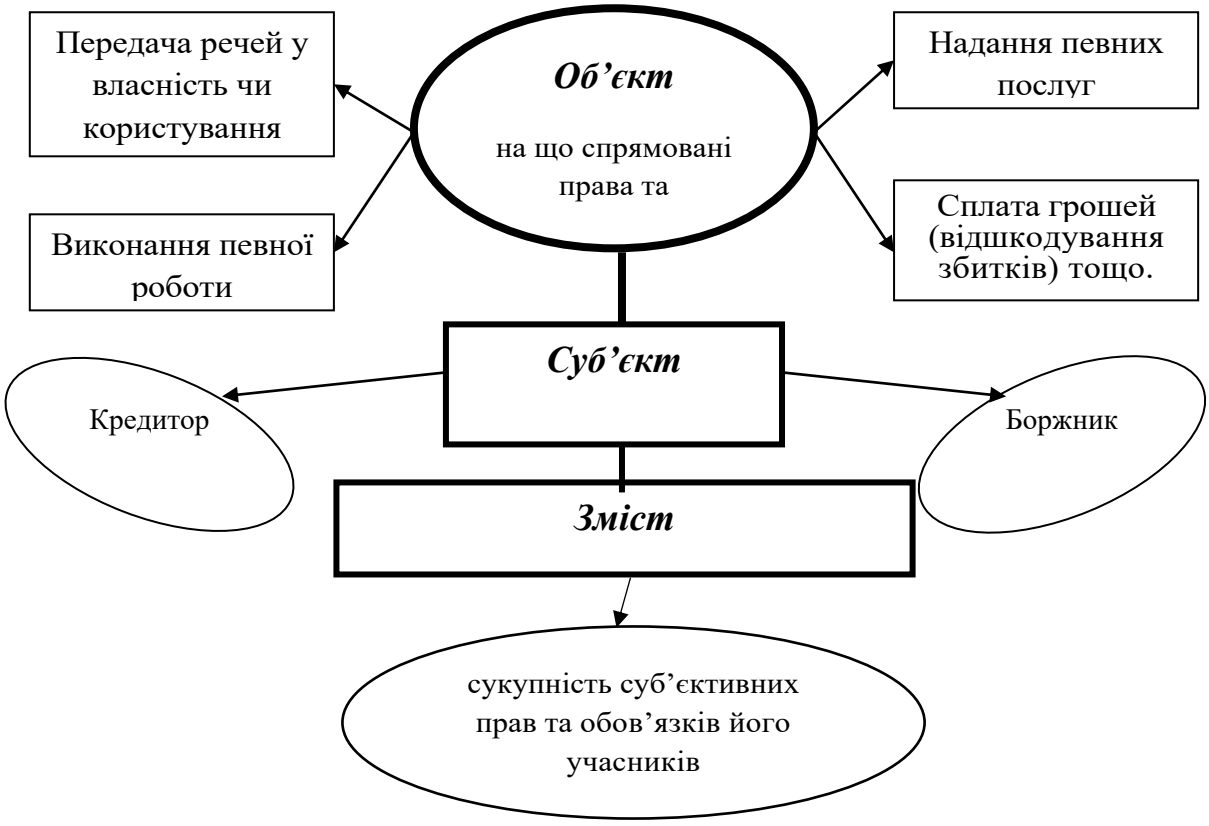
23. Цвігун Д.П. Особливості застосування сервітуту як одного із видів речових прав на чуже майно. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2021. № 51. С. 81-83.

ГЛАВА 14
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

1. Поняття та елементи зобов'язань

Зобов'язання – це правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) чи утриматися від неї, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

ЕЛЕМЕНТИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

У зобов'язанні на стороні як боржника, так і кредитора можуть брати участь як одна, так одночасно й декілька осіб – *зобов'язання з множинністю осіб.*

Активна множинність передбачає участь декількох осіб на стороні кредитора

Пасивна множинність існує при участі декількох осіб на стороні боржника

ВИДИ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

ЗАГАЛЬНА	***ОСОБЛИВА***
Універсальні загальні положення;	Окремі види договорів;

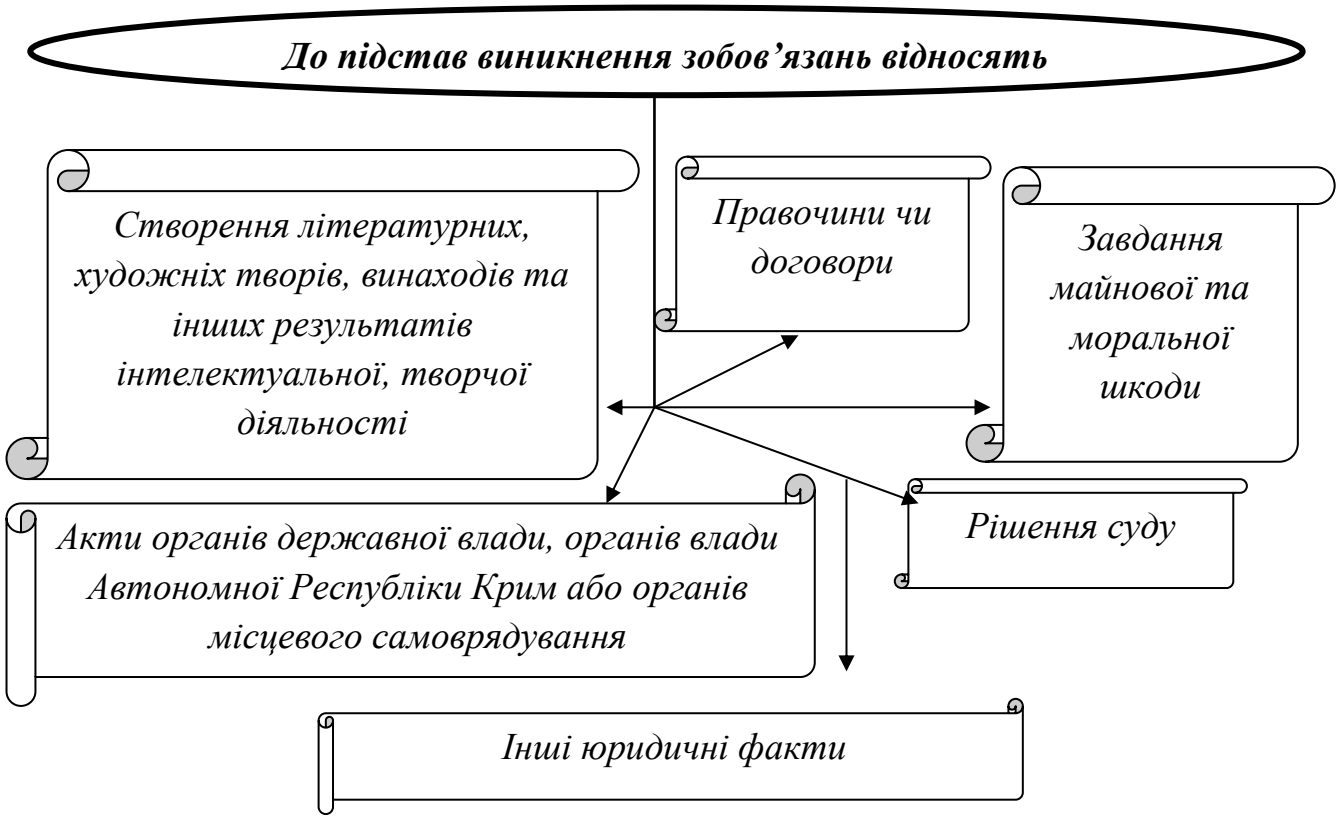
- ***Залежно від підстав виникнення зобов'язання поділяють:*** договірні; недоговірні;
- ***Залежно від мети:*** регулятивні; охоронні;
- ***За співвідношенням прав і обов'язків:*** односторонні; двосторонні;
- ***Залежно від значення зобов'язання для його сторін:*** головні; додаткові;
- ***Залежно від характеру правового зв'язку:*** прості; складні;
- ***Залежно від пов'язаності зобов'язань з особистістю їх учасників:*** особистого характеру; неперсоніфіковані;
- ***З точки зору визначеності змісту розрізняють:*** з визначеним обсягом вимог; з невизначеним змістом.

За юридичними ознаками зобов'язання поділяють на:

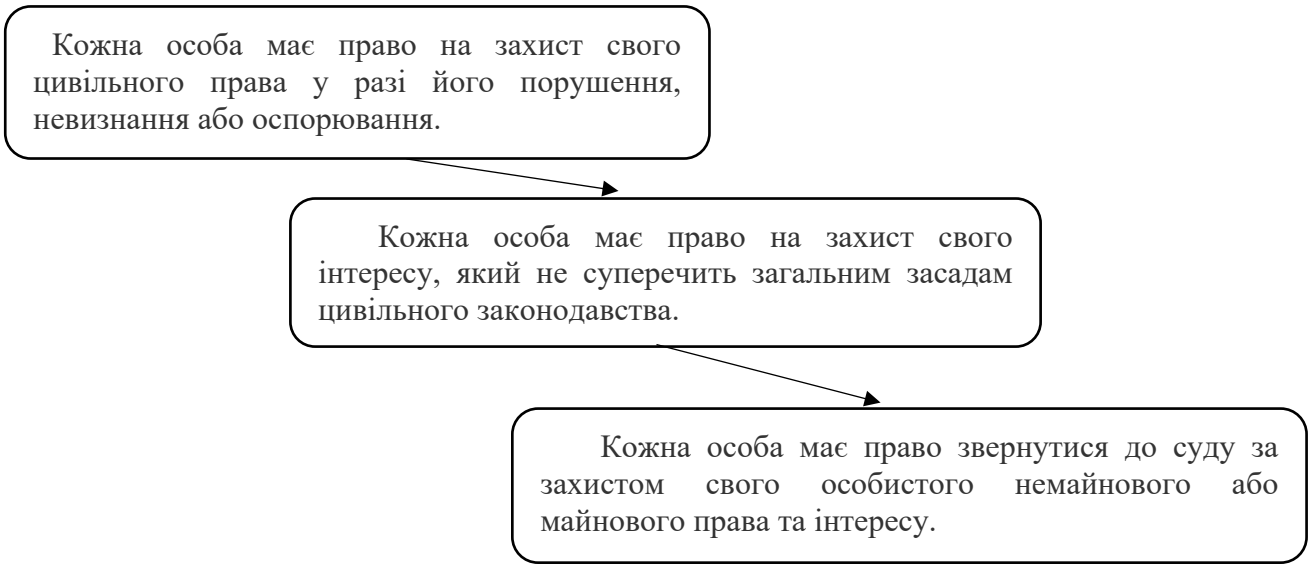
- Зобов' язання з оплатної реалізації майна
- Зобов' язання з оплатної передачі майна в користування
- Зобов' язання з безоплатної передачі майна у власність
- Зобов' язання з виконання робіт
- Зобов' язання з надання послуг
- Зобов' язання з перевезень
- Зобов' язання з кредитних розрахунків
- Зобов' язання страхування
- Зобов' язання за спільною діяльністю
- Зобов' язання, що виникають з односторонніх правомірних дій
- Охоронні зобов' язання

2. Підстави виникнення цивільно-правових зобов'язань

Підставою виникнення зобов'язань є юридичні факти. Вони не тільки породжують зобов'язання, але й є підставою їхньої зміни чи припинення.

Гарантованість та можливість реалізації цивільних прав визначається наявністю ефективної системи їх захисту. У цій системі важливе місце займає судовий захист цивільних прав, який реалізується через відповідні способи захисту, тобто матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких здійснюється відновлення (визнання) порушених (оспорюваних) прав і вплив на порушника.

Захист цивільних прав та інтересів здійснюється:

- Президентом України;
- органами державної влади;
- органами влади АР Крим;
- органами місцевого самоврядування;
- нотаріусами;
- особа має право на самозахист.

Можливість застосування певного способу захисту цивільних прав залежить від змісту суб'єктивного права, за захистом якого особа звертається до суду, а також і від особливостей порушення цивільних прав суб'єктів права, які суд зобов'язаний з'ясувати при аналізі предмету та підстав позову, дослідженні характеру порушеного права та можливостей його захисту в обраний позивачем спосіб. Законодавець закріплю принцип універсальності способів захисту цивільних прав, можливість їх застосування до всіх чи більшості відповідних суб'єктивних прав.

Способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути:

визнання права;
визнання правочину недійсним;
припинення дії, яка порушує право;

відновлення становища, яке існувало до порушення;

примусове виконання обов'язку в натурі;
зміна правовідношення;

припинення правовідношення;

відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди;
відшкодування моральної (немайнової) шкоди;

визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом чи судом у визначених законом випадках

Особа, законний інтерес або право якої порушено, може скористатися способом захисту цивільного права, який прямо передбачений нормою матеріального права або може скористатися можливістю вибору між декількома способами захисту, якщо це не заборонено законом. Якщо ж спеціальні норми не встановлюють конкретних заходів, то особа має право обрати спосіб із числа передбачених статті 16 ЦК України з урахуванням специфіки порушеного права й характеру правопорушення.

3. Припиненням цивільно-правових зобов’язань

Припиненням зобов’язань є повне або часткове припинення прав і обов’язків між його учасниками на підставах, встановлених договором або законом

- Припинення зобов'язання на вимогу однієї із сторін допускається лише у випадках, встановлених договором або законом;
- Особливості припинення зобов’язань за правочинами щодо фінансових інструментів, вчиненими на організованому ринку капіталу та поза ним, встановлюються законодавством;
- Законом можуть бути встановлені випадки, коли припинення зобов’язань на певних підставах не допускається.

Припинення зобов’язання переданням відступного
Припинення зобов'язання зарахуванням
Припинення зобов'язання за домовленістю сторін
Припинення зобов'язання прощенням боргу
Припинення зобов'язання поєднанням боржника і кредитора в одній особі
Припинення зобов'язання неможливістю його виконання
Припинення зобов'язання смертю фізичної особи
Припинення зобов'язання ліквідацією юридичної особи

Зобов'язання припиняється за згодою сторін *внаслідок передання боржником кредиторові відступного* (грошей, іншого майна тощо). Розмір, строки й порядок передання відступного встановлюються сторонами.

Зобов'язання припиняється *зарахуванням зустрічних однорідних вимог,* строк виконання яких настав, а також вимог, строк виконання яких не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги. Зарахування зустрічних вимог може здійснюватися за заявою однієї із сторін.

Не допускається зарахування зустрічних вимог:

- про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю;
- про стягнення аліментів;
- щодо довічного утримання (догляду);
- у разі спливу позовної давності;
- за зобов’язаннями, стороною яких є неплатоспроможний банк, крім випадків, установлених законом;
- в інших випадках, встановлених договором або законом.

Зобов'язання припиняється *за домовленістю сторін про заміну первісного зобов'язання* новим зобов'язанням між тими ж сторонами *(новація).*У випадках, передбачених законом або договором, новація може здійснюватися щодо декількох первісних зобов’язань.

- новація не допускається щодо зобов'язань про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, про сплату аліментів та в інших випадках, встановлених законом;
- новація припиняє додаткові зобов'язання, пов'язані з первісним зобов'язанням, якщо інше не встановлено договором, крім випадків, коли первісне зобов’язання змінене планом санації або реструктуризації згідно з Кодексом України з процедур банкрутства і заставодержатель проголосував проти такого плану.

Зобов'язання припиняється внаслідок *звільнення (прощення боргу) кредитором боржника* від його обов'язків, якщо це не порушує прав третіх осіб щодо майна кредитора.

Зобов'язання припиняється *неможливістю його виконання у зв'язку з обставиною, за яку жодна із сторін не відповідає.*

Зобов'язання припиняється смертю боржника, якщо воно є нерозривно пов'язаним з його особою і у зв'язку з цим не може бути виконане іншою особою. Зобов'язання припиняється смертю кредитора, якщо воно є нерозривно пов'язаним з особою кредитора.

Зобов'язання припиняється ліквідацією юридичної особи (боржника або кредитора), крім випадків, коли законом або іншими нормативно-правовими актами виконання зобов'язання ліквідованої юридичної особи покладається на іншу юридичну особу, зокрема за зобов'язаннями про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

Порушення зобов'язання

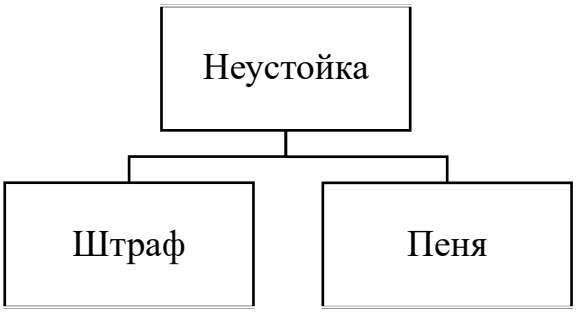
Порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання).	Правові наслідки порушення зобов’язання: 1) припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору; 2) зміна умов зобов'язання; 3) сплата неустойки; 4) відшкодування збитків та моральної шкоди.

У разі порушення боржником негативного зобов’язання кредитор незалежно від сплати неустойки та (або) відшкодування збитків і моральної шкоди має право вимагати припинення дії, від вчинення якої боржник зобов’язався утриматися, якщо це не суперечить змісту зобов’язання. Така вимога може бути пред’явлена кредитором і в разі виникнення реальної загрози порушення такого зобов’язання.

4. Види забезпечення виконання зобов’язань

На випадок невиконання або неналежного виконання зобов’язання, законом передбачено загальні міри державного примусу, що застосовуються у всіх випадках порушення зобов’язань, незалежно від того, чи було таке застосування заздалегідь обумовлено сторонами.

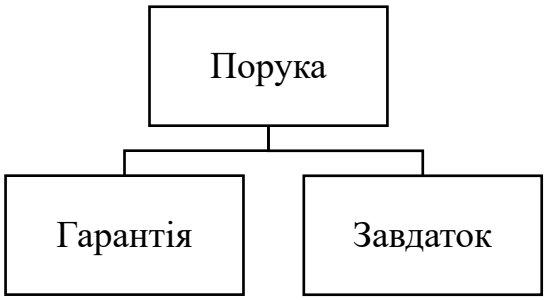
Видами (способами) забезпечення виконання зобов’язань **називають:**	Встановленні за згодою сторін або законом спеціальні міри майнового характеру, спрямовані на належне виконання зобов'язань, і які надають кредиторові певну гарантію задоволення його вимог чи відшкодування збитків, що можуть виникнути внаслідок невиконання чи неналежного виконання зобов’язань.

Неустойкою є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторові у разі порушення боржником зобов'язання.

Штрафом є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання.

Пенею є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання.

За ***договором поруки*** поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку.

За ***гарантією*** банк, інша фінансова установа (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку.

Завдатком є грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторові боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання.

В силу ***застави*** кредитор (заставодержатель) має право у разі невиконання боржником (заставодавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, а також в інших випадках, встановлених законом, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом (право застави).

Кредитор, який правомірно володіє річчю, що підлягає передачі боржникові або особі, вказаній боржником, у разі невиконання ним у строк зобов'язання щодо оплати цієї речі або відшкодування кредиторові пов'язаних з нею витрат та інших збитків має право ***притримати*** її у себе до виконання боржником зобов'язання. ***Притриманням*** речі можуть забезпечуватись інші вимоги кредитора, якщо інше не встановлено договором або законом

Право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов’язань (далі - довірча власність) є різновидом права власності на майно, за яким кредитор, який отримав майно у довірчу власність (довірчий власник), не має права самостійно відчужувати таке майно, крім як для звернення стягнення на нього, а також викупу його для суспільних потреб у порядку, встановленому законом.

Отже, видами забезпечення зобов’язань, слід вважати *сукупність заходів, за допомогою яких сторони цивільно-правових відносин впливають одна на одну з метою належного виконання передбаченого договором завдання під загрозою вчинення певних дій, які зумовлять настання негативних наслідків майнового характеру для боржника, незалежно від того, чи понесе кредитор збитки фактично.*

Для кожного виду забезпечення договірних зобов’язань характерним є точність його змісту по відношенню до конкретного об’єкта договірних зобов’язань, їх реквізитів тощо, оскільки кожен вид забезпечення є мірою відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договірних зобов’язань, а тому вона повинна мати обособлено-персоніфіковане закріплення чи то в договорі чи то в законі на основі постійності, а тому воно не може змінюватись само по собі.	При визначенні конкретного виду забезпечення виконання зобов’язань в законі чи в договорі він набуває своєї сили автоматично, характеризуючись пасивною формою. Активної форми він набуває лише на основі сукупності двох факторів: • наявності невиконання чи неналежного виконання договірного зобов’язання; • волевиявлення кредитора.

НЕУСТОЙКА

Неустойка - грошова сума або інше майно, яке боржник повинен передати кредиторові у разі порушення зобов'язання.

Штраф визначається у твердій грошовій сумі або у вигляді певного відсотка до суми невиконаного зобов'язання і стягується однократно.

Пеня встановлюється на випадок прострочення виконання зобов'язання і обчислюється у відсотковому відношенні за кожний день прострочення

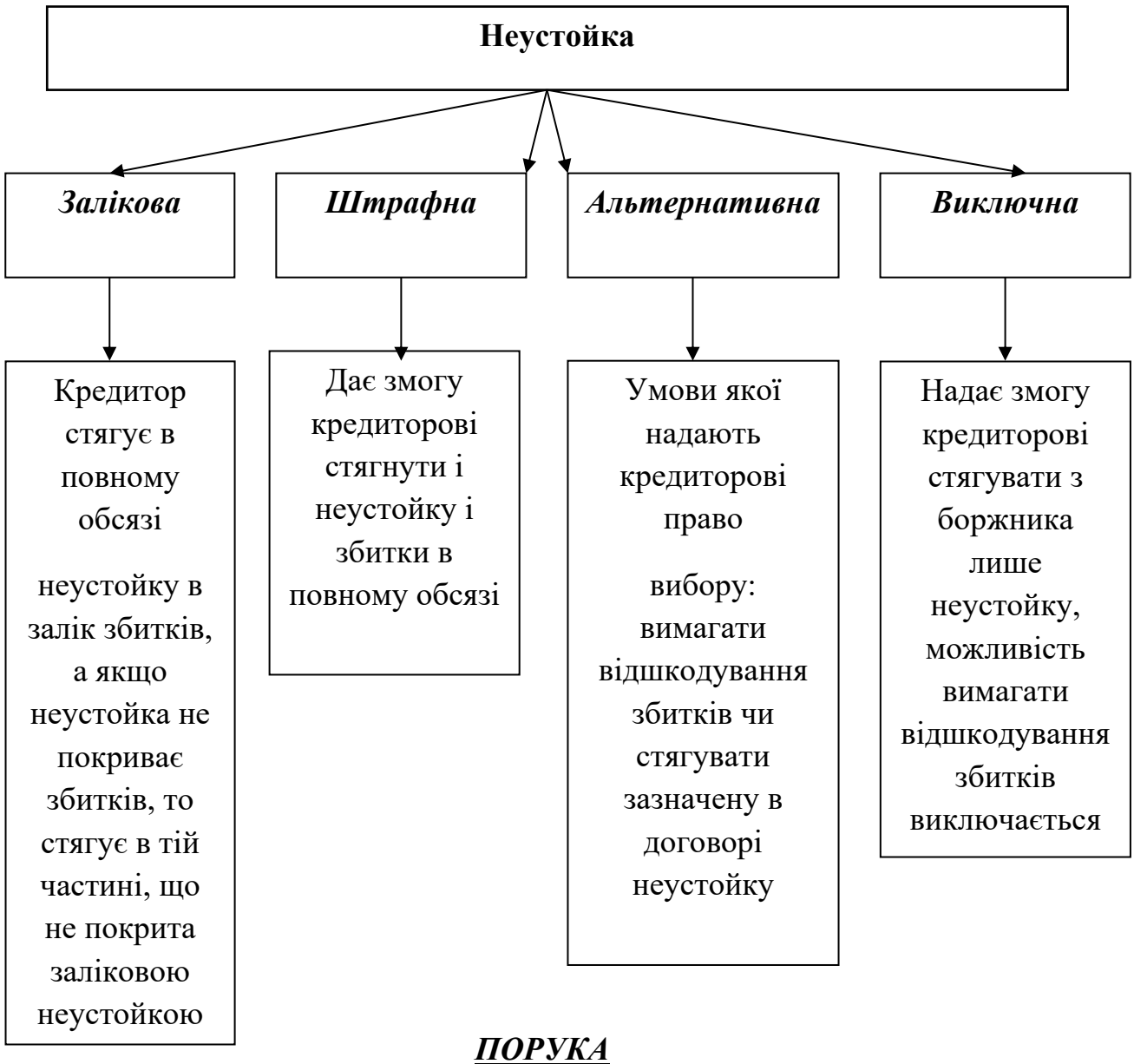
Предметом неустойки може бути

- грошова сума
- рухоме майно
- нерухоме майно

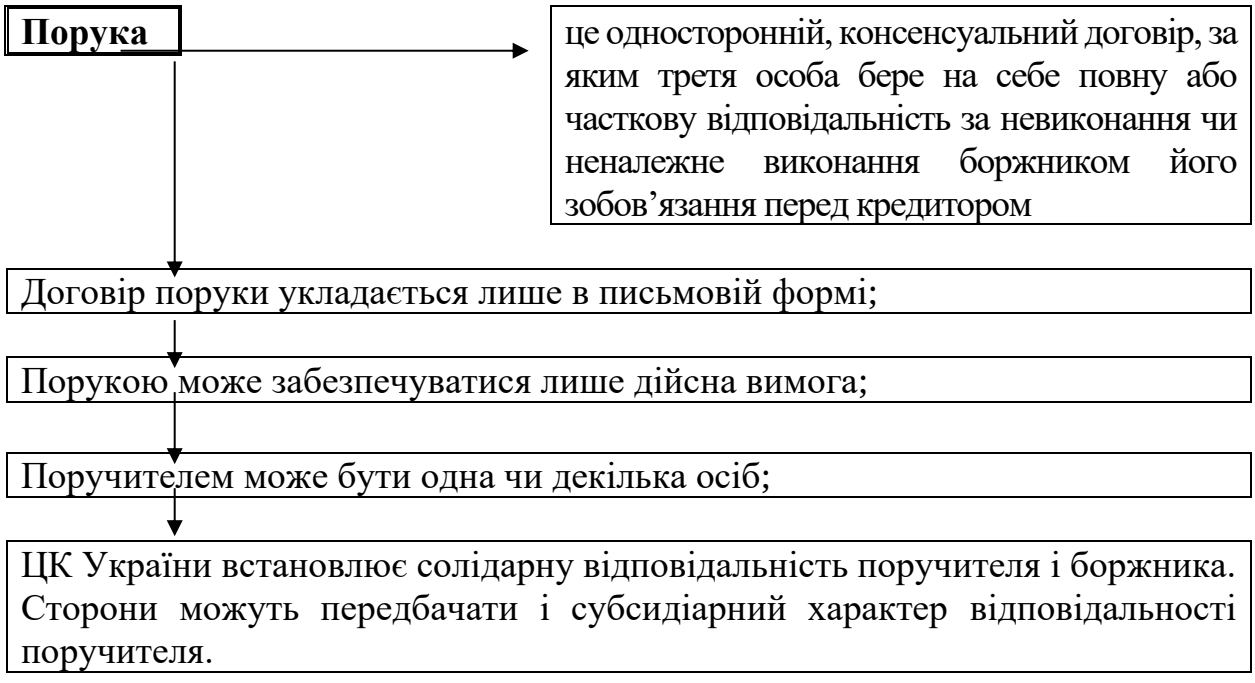
ЗА ПІДСТАВАМИ ВСТАНОВЛЕННЯ РОЗРІЗНЯЮТЬ ДВА ВИДИ НЕУСТОЙКИ

законна – її розмір визначено законодавчим актом,

договірна – сторони самостійно в договорі визначають розмір і умови її стягнення

Неустойка
Залікова
Штрафна
Альтернативна
Виключна
Кредитор стягує в повному обсязі
неустойку в залік збитків, а якщо неустойка не покриває збитків, то стягує в тій частині, що не покрита заліковою неустойкою
Дає змогу кредиторові стягнути і неустойку і збитки в повному обсязі
Умови якої надають кредиторові право
вибору: вимагати відшкодування збитків чи стягувати зазначену в договорі неустойку
Надає змогу кредиторові стягувати з боржника лише неустойку, можливість вимагати відшкодування збитків виключається

ПОРУКА

Порука
це односторонній, консенсуальний договір, за яким третя особа бере на себе повну або часткову відповідальність за невиконання чи неналежне виконання боржником його зобов'язання перед кредитором
Договір поруки укладається лише в письмовій формі;
Порукою може забезпечуватися лише дійсна вимога;
Поручителем може бути одна чи декілька осіб;
ЦК України встановлює солідарну відповідальність поручителя і боржника. Сторони можуть передбачати і субсидіарний характер відповідальності поручителя.

Відносини поруки виникають → з моменту укладання договору про поруку.

Відносини поруки припиняються:

- Припинення забезпеченого порукою зобов'язання.
- Зміни зобов'язання без згоди поручителя, внаслідок чого збільшується обсяг його відповідальності.
- Коли після настання строку виконання зобов'язання кредитор відмовився прийняти належне виконання запропоноване боржником або поручителем.
- Переведення боргу на іншу особу, якщо поручитель не поручився за нового боржника.
- Закінчення строку, встановленого в договорі поруки.
- Закінчення 6 місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання, якщо кредитор не висуне вимоги до поручителя.
- Закінчення одного року з моменту укладання договору, якщо строк основного зобов'язання не встановлений або встановлений моментом пред'явлення.

ГАРАНТІЯ

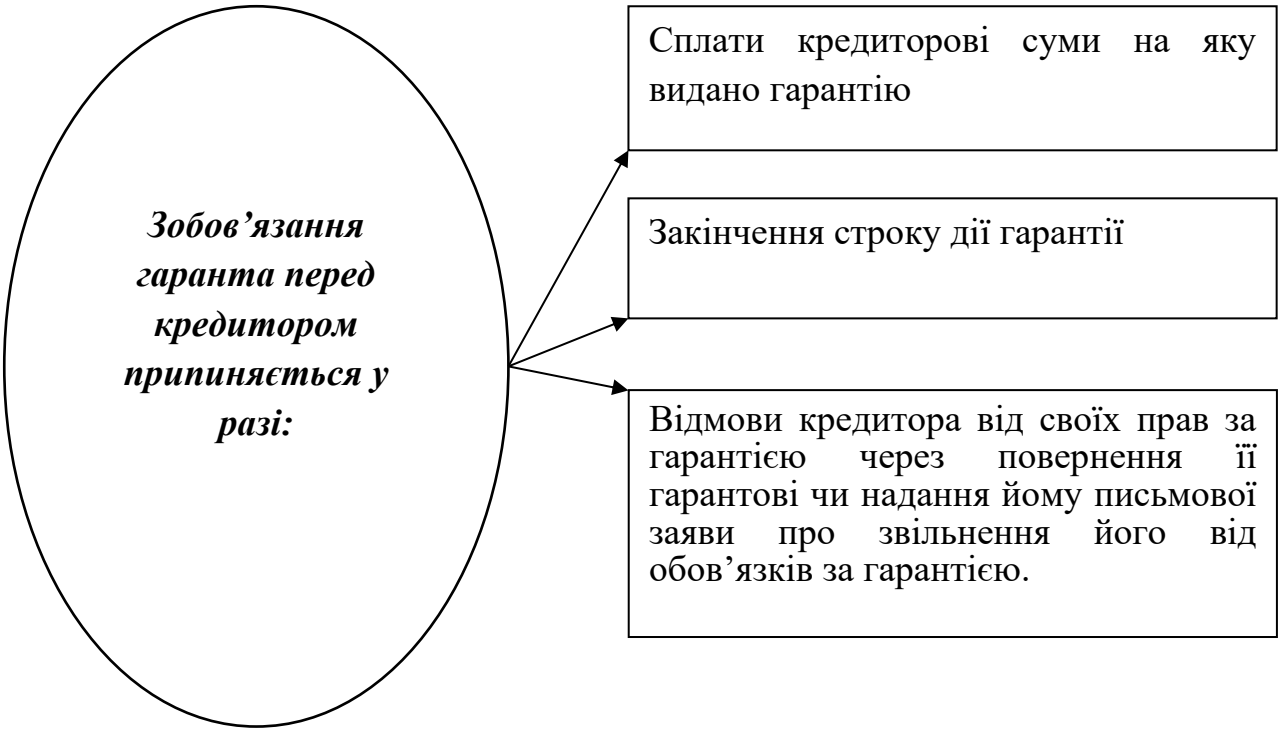
Суб'єктивний склад зобов'язання, забезпеченого гарантією:

Гарант	**Бенефіціар**	**Принципал**
Банк, Страхова компанія, Інша фінансова установа	кредитор → Фізична чи юридична особа	боржник → Фізична чи юридична особа

Гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником протягом строку, на який видано гарантію.

Бенефіціар (кредитор) може висунути вимогу до гаранта в межах строку, встановленого в гарантії, на який її видано.

Гарант має право відмовитись від задоволення вимоги кредитора, якщо вимога чи додані до неї документи не відповідають умовам гарантії або якщо вони надані після закінчення строку її дії.

Гарант має право на оплату послуг, які він надав боржникові.

Правові наслідки порушення боржником зобов'язання, забезпеченого гарантією
• У разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого гарантією, гарант зобов'язаний сплатити кредиторові грошову суму відповідно до умов гарантії;
• Вимога кредитора до гаранта про сплату грошової суми відповідно до виданої ним гарантії пред'являється у письмовій формі. До вимоги додаються документи, вказані в гарантії;
• У вимозі до гаранта або у доданих до неї документах кредитор повинен вказати, у чому полягає порушення боржником основного зобов'язання, забезпеченого гарантією;
• Кредитор може пред'явити вимогу до гаранта у межах строку, встановленого у гарантії, на який її видано;
• Кредитор не може передавати іншій особі право вимоги до гаранта, якщо інше не встановлено гарантією.

ЗАВДАТОК

Грошова сума чи рухоме майно, що його видає кредиторові боржник у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання та на забезпечення його виконання.

В разі порушення зобов’язання з вини боржника, сплачений або переданий завдаток залишається у кредитора.

У разі порушення зобов’язання з вини кредитора, він зобов’язаний повернути боржникові завдаток і додатково сплатити суму в розмірі завдатку чи його вартості.

ЗАСТАВА

В силу застави кредитор (заставодержатель) має право в разі невиконання боржником (заставодавцем) забезпеченого заставою зобов’язання одержати задоволення в вартості заставленого майна переважно перед іншими кредиторами.

Іпотека

Застава нерухомого майна, що залишається у володіння заставодавця чи третьої особи

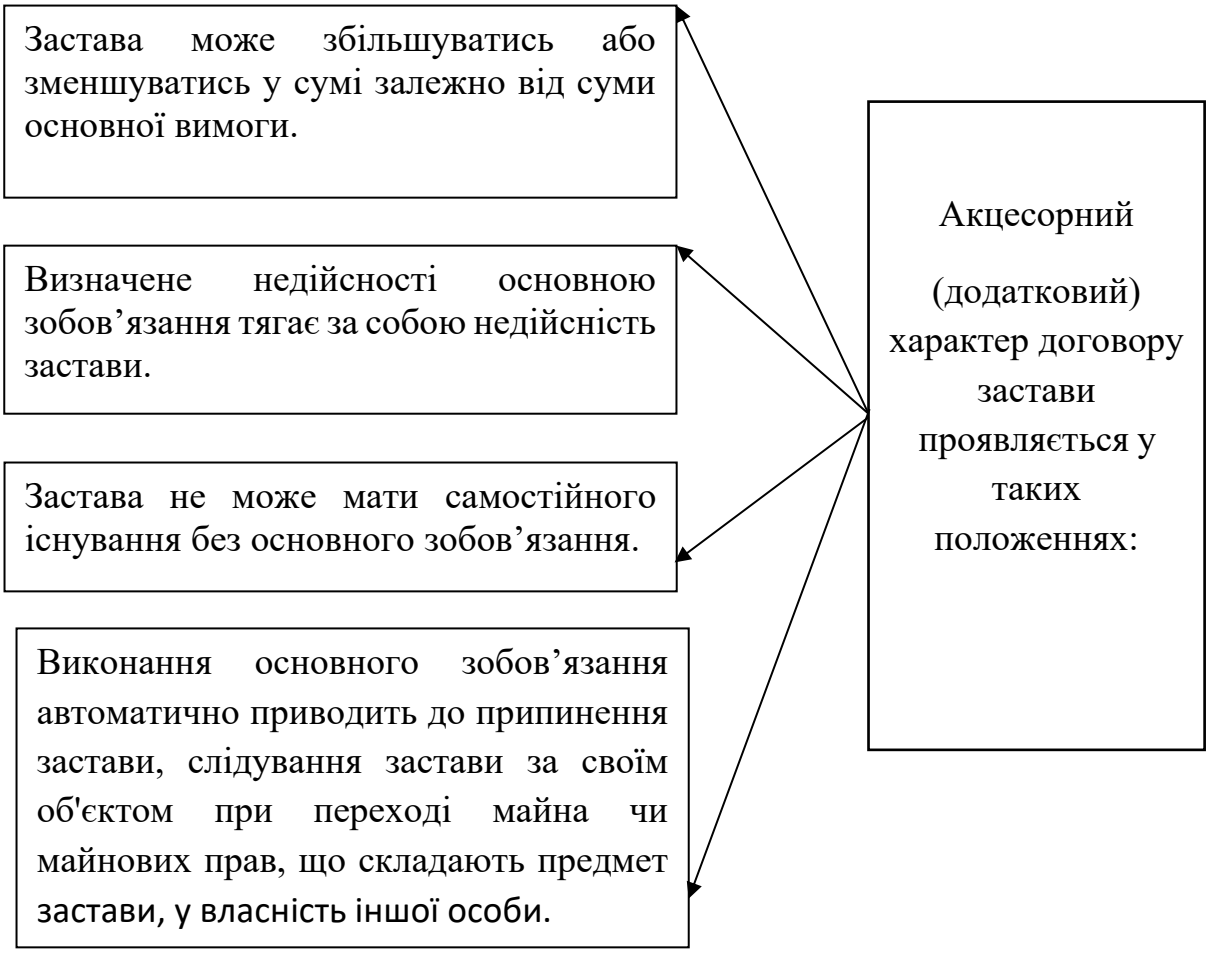
Заклад

Застава рухомого майна, яке передається у володіння заставодержателя або за його наказом третій особі

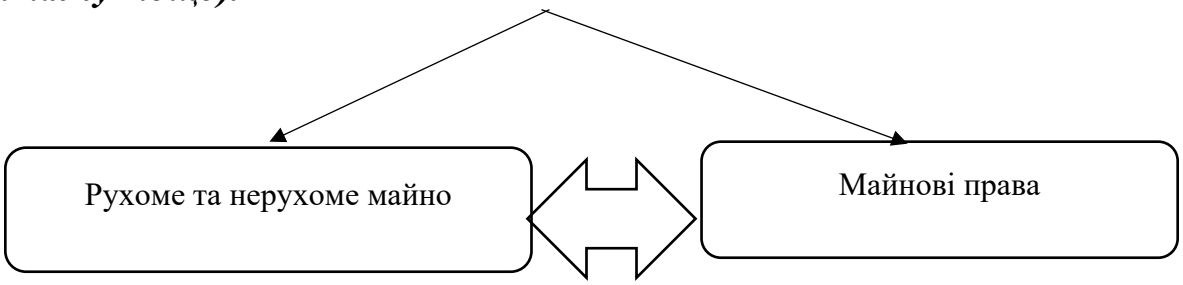
Застава виникає в силу:

Закону
(застосовується незалежно від волі сторін при певних правовідносинах)

Договору
(необхідна згода між заставодержателем та заставодавцем про встановлення)

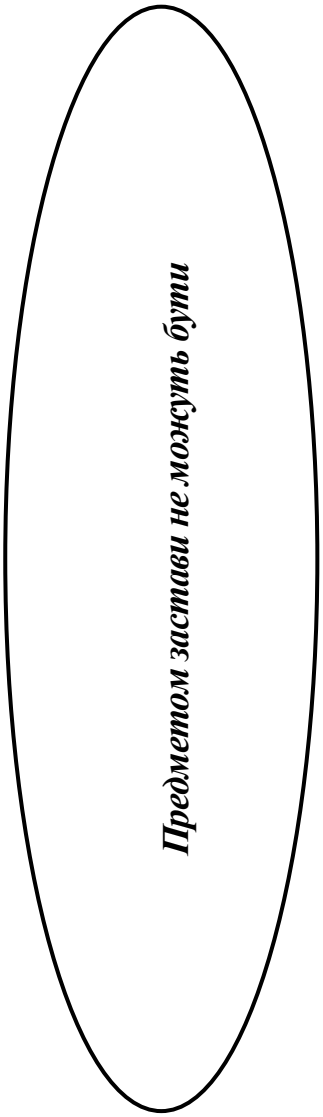

Заставою може бути забезпечена тільки <u>дійсна вимога</u> (зокрема така, що випливає з договорів позики, купівлі - продажу, оренди, перевезення вантажу тощо).

Предметом застави може бути майно, яке відповідно до законодавства України може бути відчужено заставодавцем та на яке може бути звернено стягнення.

Предметом застави може бути майно, яке стане власністю заставодавця після укладення договору застави, в тому числі продукція, плоди та інші прибутки (майбутній урожай, приплід худоби тощо), якщо це передбачено договором.

- національні, культурні та історичні цінності, що перебувають у державній власності і підлягають занесенню до Державного реєстру національно культурного надбання:
- пам'ятки історії - будинки, споруди, пам'ятні місця і предмети, пов'язані з найважливішими історичними подіями у житті народу, розвитком науки, техніки, культури, життя і діяльність видатних діячів;
- пам'ятки архітектури та містобудування;
- пам'ятки мистецтва і документальні пам'ятки;
- майно громадян, на яке не можна звернути стягнення за виконавчими документами;
- жилий будинок, якщо боржник та його сім'я постійно проживають у ньому (крім випадку, коли стягується позика, видана банком на будівництво будинку);
- речі призначенні для носіння та предмети побутового призначення, необхідні боржникові та особам, які перебувають на його утриманні)
- цінні папери заборонено використовувати як заставу для забезпечення платежів або кредитів.

Застава припиняється

Припинення зобов'язання, забезпеченого заставою	Втрата предмета застави, якщо заставодавець його не замінив	Реалізація предмета застави	Набуття заставодержателем права власності на предмет застави

Стаття 417-22. Поняття застави	1. Застава є обмеженим речевим правом, на підставі якого його володар (заставодержатель) має право у разі невиконання боржником (заставодавцем) забезпеченого заставою зобов'язання, а також в інших випадках, встановлених законом, задовольнити свої вимоги за рахунок предмета застави переважно перед іншими кредиторами такого боржника у порядку, встановленому цим Кодексом та/або законом (право застави). 2. Застава слідує за заставленою річчю незалежно від зміни її власника і захищається речево-правовими позовами. 3. Застава має похідний (акцесорний) характер від забезпеченого нею зобов'язання та є дійсною до припинення цього зобов'язання або до закінчення строку дії договору застави, якщо законом або договором про заставу не встановлено інше. Задоволення заставних вимог кількох володарів застави здійснюється згідно з їх старшинством (пріоритетом), – у черговості їх державної реєстрації відповідно до цього Кодексу та/або закону.
Стаття 417-23. Вимоги, які забезпечуються заставою	1. Заставою може бути забезпечене виконання дійсного зобов'язання або задоволення вимоги, яка може виникнути в майбутньому на підставі договору, що набрав чинності. Заставою може бути забезпечена вимога, яка може виникнути в майбутньому, якщо є договір сторін про розмір забезпечення заставою таких вимог, та/або про максимальний розмір вимоги, яка забезпечується заставою.
Стаття 417-24. Підстави виникнення застави	1. Застава виникає на підставі договору, закону або рішення суду. До застави, яка виникає на підставі закону або рішення суду, застосовуються правила щодо застави, яка виникає на підставі договору, якщо інше не встановлено законом Взаємні права та обов'язки заставодавця та заставодержателя щодо застави, яка підлягає державній реєстрації, виникають з моменту державної реєстрації такої застави відповідно до закону.
Стаття 417-25. Види застави	1. Іпотекою є застава нерухомого майна, що залишається у володінні заставодавця або третьої особи, а також застава об'єкта незавершеного будівництва, майбутнього об'єкта нерухомості. Подільний об'єкт незавершеного будівництва може бути переданий в іпотеку лише у випадках, визначених законом. Положення про заставу застосовуються до іпотеки, якщо це не суперечить спеціальним положенням про іпотеку. 2. Обтяження заставою рухомого майна здійснюється з передачею або без передачі заставодержателю володіння цим майном. Закладом є застава рухомого майна, що передається у володіння заставодержателя або за його наказом – у володіння третій особі. Правила про іпотеку землі та інші окремі види застав встановлюються законом.
Стаття 417-26. Предмет застави	1. Предметом застави може бути будь-яке майно (зокрема річ, цінні папери, майнові права), що може бути відчужене заставодавцем і на яке може бути звернене стягнення. 2. Предметом застави може бути майно, яке заставодавець набуде та/або може набути після виникнення застави (майбутній урожай, приплід худоби тощо). 3. Права заставодержателя (право застави) на річ, яка є предметом застави, поширюються на її приналежності, якщо інше не встановлено договором. Право застави поширюється на плоди, продукцію та доходи, одержані від використання заставленого майна, у випадках, встановлених договором. Предметом застави не можуть бути: культурні цінності, що є об'єктами права державної чи комунальної власності і занесені або підлягають занесенню до державного реєстру національного культурного надбання; пам'ятки культурної спадщини, занесені до переліку пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації. 5. Предметом застави не можуть бути вимоги, які мають особистий характер, а також інші вимоги, застава яких заборонена законом. 6. Предмет застави залишається у заставодавця, якщо інше не встановлено договором або законом. Застава окремих видів майна може бути заборонена або обмежена законом.

Стаття 417-27. Нотаріальне посвідчення договору застави та реєстрація застави	1. Якщо предметом застави є нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва, майбутній об'єкт нерухомості, а також в інших випадках, встановлених законом, договір застави підлягає нотаріальному посвідченню, крім випадків, встановлених законом. 2. Застава нерухомого майна, об'єкта незавершеного будівництва, майбутнього об'єкта нерухомості підлягає державній реєстрації у випадках та в порядку, встановлених законом. 3. Застава рухомого майна може бути зареєстрована на підставі заяви заставодержателя або заставодавця з внесенням запису до державного реєстру обтяжень рухомого майна. Моментом реєстрації застави рухомого майна є дата та час внесення відповідного запису до державного реєстру обтяжень рухомого майна.
Стаття 417-28. Застава майна, що є у спільній власності	Майно, що є у спільній власності, може бути передане у заставу лише за згодою усіх співвласників.
Стаття 417-29. Заміна предмета застави	Предмет застави може бути замінений лише за згодою заставодержателя, якщо інше не встановлено договором або законом.
Стаття 417-30. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета застави	Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета застави несе власник заставленого майна, якщо інше не встановлено договором або законом. У разі випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета застави заставодавець на вимогу заставодержателя зобов'язаний надати рівноцінний предмет або, якщо це можливо, відновити знищений або пошкоджений предмет застави.
Стаття 417-31. Страхування предмета застави	Якщо предмет застави не підлягає страхуванню, він може бути застрахований за згодою сторін на погоджену суму, якщо інше не встановлено законом. У разі настання страхового випадку предметом застави стає право вимоги до страховика
Стаття 417-32. Оцінка предмета застави	Оцінка предмета застави здійснюється у випадках, встановлених договором або законом. Оцінка предмета застави здійснюється заставодавцем разом із заставодержателем відповідно до звичайних цін, що склалися на момент виникнення права застави, якщо інший порядок оцінки предмета застави не встановлений договором або законом.
Стаття 417-33. Сторони у договорі застави	Заставодавцем може бути боржник або третя особа (майновий поручитель). Заставодавцем може бути власник речі або особа, якій належить майнове право, а також особа, якій власник речі або особа, якій належить майнове право, передали річ або майнове право з правом їх застави. Застава права на чужу річ здійснюється за згодою власника цієї речі, якщо для відчуження цього права відповідно до договору або закону необхідна згода власника.

ПРИТРИМАННЯ

Вид забезпечення виконання зобов'язання, сутність якого полягає в можливості кредитора притримувати річ, що належить боржникові до того часу, поки боржник не виконає свої зобов'язання, або задовольнити з неї свій інтерес.

← ***Притримання***

Кредитор, який правомірно володіє річчю, що підлягає передачі боржникові або особі, вказаній боржником, у разі невиконання ним у строк зобов'язання щодо оплати цієї речі або відшкодування кредиторові пов'язаних з нею втрат та інших збитків має право притримати її у себе до виконання боржником зобов'язання

Право притримання припиняється

↓

У разі припинення основного зобов'язання

↓

Задоволення вимог кредитора за рахунок речі, яку він притримує

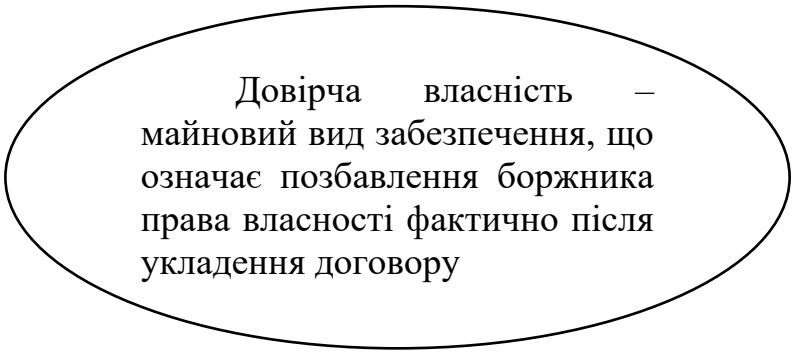
↓

Інші загальні підстави припинення зобов'язань, що не суперечать природі притримання.

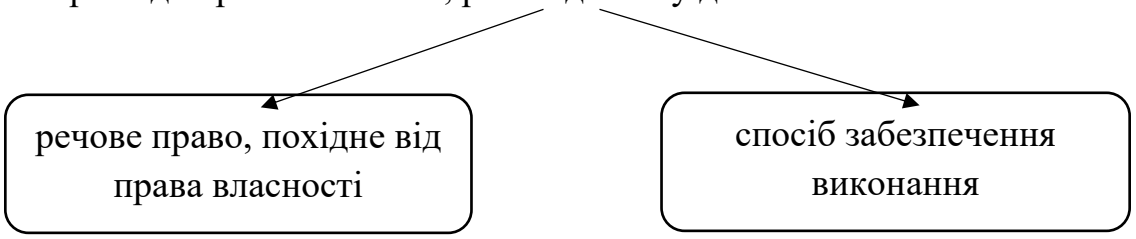
Особливість реалізації притримання полягає в тому, що кредитор, який притримує річ, зобов'язаний негайно повідомити про це боржника.

Зберігаючи в себе притриману річ, ризик її випадкового знищення чи випадкового пошкодження несе кредитор, якщо інше не встановлено законом. Окрім того, кредитор відповідає за втрату, псування або пошкодження речі, котру він притримує в себе, якщо втрата, псування чи пошкодження сталися з його вини. Він не має права користуватися річчю, котру він притримує в себе. До кредитора, який притримує в себе річ боржника, не переходить право власності на неї.

ДОВІРЧА ВЛАСНІСТЬ

Право довірчої власності, розглядають у двох значеннях:

Таке розмежування визначено нормами Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

Право довірчої власності – це різновид права власності на майно, за яким кредитор, який отримав майно у довірчу власність, не має права самостійно відчужувати таке майна, крім як для звернення стягнення на нього, а також викупу його для суспільних потреб у порядку, встановленому законом

Основні сутнісні характеристики забезпечувальної довірчої власності:

- виступає способом забезпечення не будь-якого зобов'язання боржника, а лише за кредитним договором або договором позики;
- виникає на підставі письмового договору про встановлення довірчої власності із дотриманням вимог, встановлених законом;
- полягає у передачі боржником за основним зобов'язанням та/ або іншою особою майна кредитору на праві довірчої власності;
- з моменту встановлення довірчої власності припиняється право власності особи, яка передала своє майно у довірчу власність, що власне відображає ідею цього правового інституту як виду речового права;
- кредитор за основним зобов'язанням обмежений у реалізації права розпорядження переданим у довірчу власність майном, зокрема він не має права самостійно відчужувати таке майно, крім як для звернення стягнення на нього, а також викупу його для суспільних потреб у порядку, встановленому законом, в чому власне і полягає забезпечувальний характер права довірчої власності на майно;

- об’єктом довірчої власності може бути майно, яке підлягає відчуженню і на яке може бути звернено стягнення;
- встановлення права довірчої власності на майно не позбавляє довірчого засновника права користування цим майном, а також користувачем може бути інша особа, визначена договором, тобто встановлення довірчої власності передбачає виникнення у кредитора лише титулу власника, а майно і надалі залишається у довірчого засновника;
- якщо інше не зазначено у договорі режим довірчої власності не поширюється на плоди, продукцію та доходи, одержані від використання об’єкта довірчої власності.

Контрольні питання до теми «Загальні положення про зобов’язання»:

1. Дайте визначення поняттю «зобов’язання» та назвіть його елементи.
2. За якими критеріями здійснено поділ зобов’язань?
3. Що таке зобов’язання з множинністю осіб?
4. Які виділяють види зобов’язань виділяють за юридичними ознаками?
5. Перерахуйте підстави виникнення цивільно-правових зобов’язань.
6. Назвіть способи захисту цивільних прав та інтересів.
7. Які факти призводять до припинення зобов’язань?
8. Дайте загальну характеристику видам забезпечення виконання зобов’язань.
9. Розкрийте зміст довірчої власності як виду забезпечення виконання зобов’язань.

Рекомендована література до теми «Загальні положення про зобов’язання»:

1. Аксютіна А. В. Притримання як один зі способів забезпечення виконання зобов’язання. Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 трав. 2019 р.) Дніпро, 2019. С. 53-55
2. Бабич І.Г. Належне виконання зобов’язань і принцип справедливості. *Часопис цивілістики*. 2020. Вип. 16. С. 26-29.
3. Бірюкова А.Г. Довірча власність як спосіб забезпечення виконання зобов’язань: переваги та недоліки. *Часопис цивілістики*. 2024. Вип. 45. С. 23-28.
4. Богданець А.В. Об’єкт зобов’язання як теоретико-правова категорія. *Київський часопис права.* 2021. № 2. С. 72-77.
5. Бондаренко К.С. Правова природа довірчої власності та особливостей її запровадження як способу забезпечення виконання зобов’язань. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 11. С. 131-134.
6. Буцан М. Виконання зобов’язань в сучасному цивільному праві. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 414-417.

7. Гуйван П.Д. До питання про сутнісні ознаки окремих способів забезпечення виконання зобов'язань. Актуальні проблеми держави і права. 2022. № 1. С. 3-9.

8. Дєгтярьов В.В. Довірча власність як спосіб забезпечення виконання зобов'язань: монографія. Київ : Юрінком Інтер. 2025. 244 с.

9. Ковтун В.В., Баранова Л.М. Правова категорія довірчої власності: порівняльно-правовий аналіз цивільного законодавства України та міжнародного приватного права. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 6. С. 122-130.

10. Куліба О.О. Неустойка як спосіб забезпечення виконання договірних зобов'язань: окремі аспекти застосування. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. № 4. С. 62-65.

11. Некіт К.Г. Довірча власність як спосіб забезпечення виконання зобов'язань: аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства. *Часопис цивілістики.* 2024. Вип. 21. С. 78-81.

12. Оскілько О.О. Особливості виконання договірних зобов'язань за участю військовослужбовців. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 6. С. 163-166.

13. Печений О.П. Реалізація деяких видів забезпечення виконання зобов'язань у русі спадкових відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2024. Вип. 84. Ч. 1. С. 364-369.

14. Пучковська І.Й. Про основне призначення видів забезпечення виконання зобов'язань. *Problems of legality*. 2020. Issue 148. С. 36-44.

15. Рябчинська А. Право довірчої власності як забезпечення виконання зобов'язань: поняття та юридична природа. *Юридичний вісник.* 2020. № 5. С. 213-219.

16. Слома В.М. Цивільно-правове зобов'язання з множинністю суб'єктів. Монографія. Тернопіль : ТНЕУ. 2020. 284 с.

17. Сприндис С.І., Протопопова Я.С. Неустойка як спосіб забезпечення виконання договірних зобов'язань. Зб. наук. Праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. 2023. Вип. 37. С. 52-58.

18. Федосеєва П. Поняття та сутність зобов'язань у сфері оновлення цивільного законодавства України. *Юридичний вісник.* 2021. № 5. С. 71-77.

19. Фокша Л.В., Зуєва О.А. Право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язань. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. № 2. С. 65-68.

20. Чанишева А.Р., Ківалова Т.С. Правова природа та функції завдатку. *Актуальні питання юридичної науки та публічного адміністрування*. 2022. № 1. С. 239-245.

21. Черкашин С.В. Завдаток: форма відповідальності чи відступне? *Право і суспільство.* 2020. № 1. С. 181-186.

22. Яворська О. С. Право довірчої власності: пан або пропав. Цивільне право України: нові виклики і перспективи розвитку : матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 28 лют. 2020 р.). Харків, 2020. С. 283-286.

23. Ятченко Є.О. Гарантія як спосіб забезпечення виконання зобов'язання у виконавчому провадженні. Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Чернігів, 2020. № 87. С. 76-86.

24. Діденко Л.В. Співвідношення судових та позасудових способів захисту цивільних прав. *Вісник Запорізького національного університету*. 2020. № 3. С. 44-49.

25. Ткачук А.В. Підходи до розуміння самозахисту як способу захисту. *Нове українське право.* 2022. № 2. С. 264-269.

26. Матвієнко Я., Чорнописька В. Правова природа самозахисту в цивільному праві. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2023. № 2 (38). С. 170-175.

27. Кот О.О., Великанова М.М. Способи захисту цивільних прав: оновлення ст. 16 ЦК України. *Вісник Національної академії правових наук.* 2023. № 3. Т. 30. С. 242-255.

28. Ліляков О.А. Способи захисту права власності поняття та критерії ефективності. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 3. Т. 1. С. 255-260.

29. Стрижук Д.А. Способи судового захисту цивільних прав. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 6. С. 521-523.

30. Рудницька О.П., Дем'янюк В.М. Неюрисдикційна способи захисту цивільних прав. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2022. № 6. С. 63-69.

ГЛАВА 15

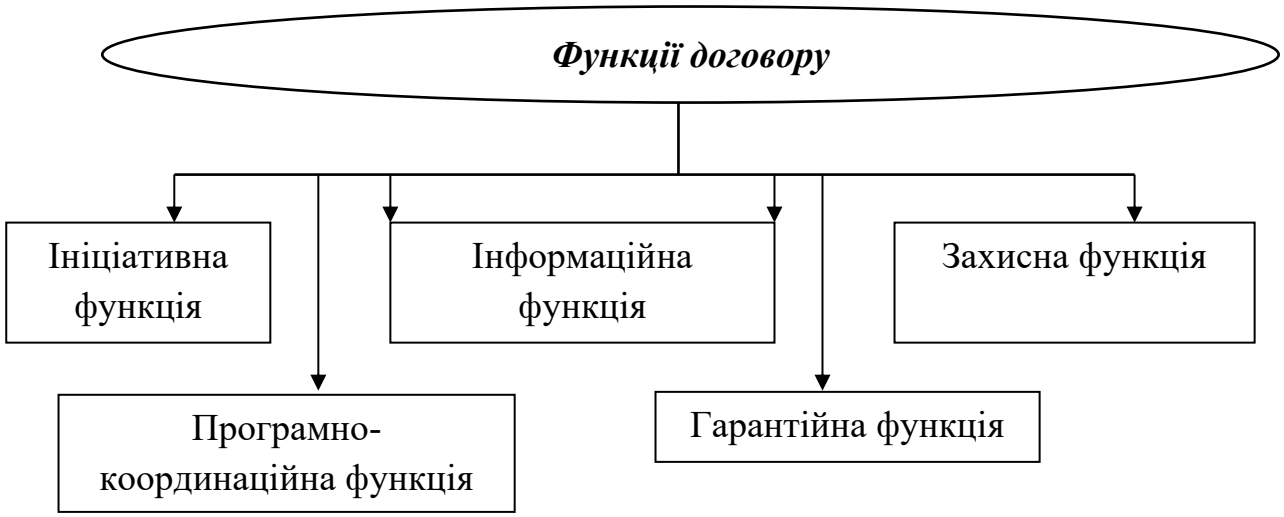
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДОГОВІР

1. Поняття, ознаки та функції цивільно-правового договору

Цивільно-правовий договір - домовленість двох або більше сторін, що спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ч. 1 ст. 626 ЦК).

Цивільно-правовий договір потрібно визначати як юридичний акт двох або більше осіб, заснований на їх погоджених діях, виражений у вільному волевиявленні, спрямований на досягнення єдиного правового результату, який полягає у встановленні, зміні і припиненні цивільних прав та обов'язків і зафіксований у встановленій законом формі.

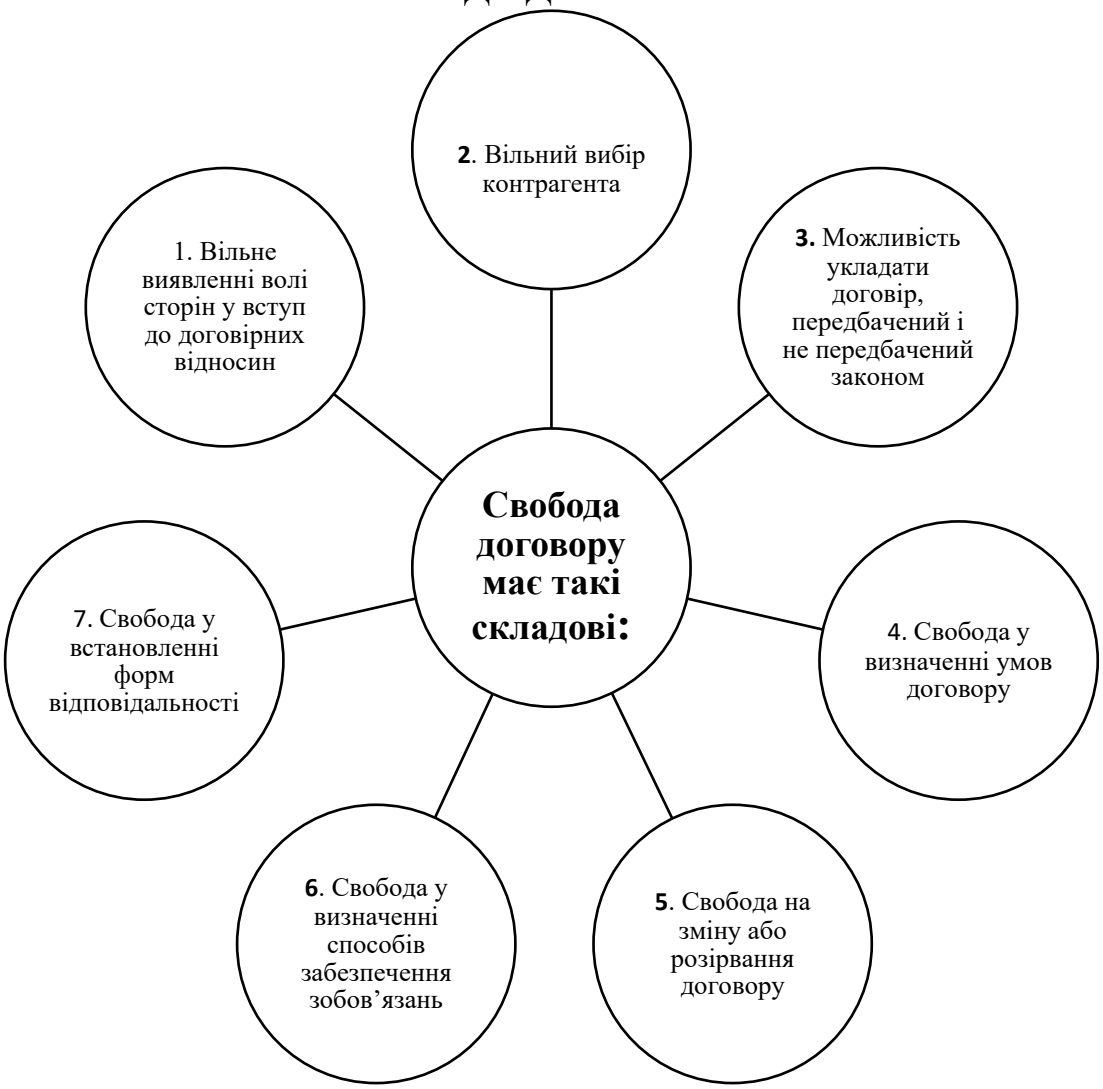

Договір є одностороннім, якщо одна сторона бере на себе обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або утриматися від них, а друга сторона наділяється лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої сторони.

Договір є двостороннім, якщо правами та обов'язками наділені обидві сторони договору.

До договорів, що укладаються більш як двома сторонами **(багатосторонні договори),** застосовуються загальні положення про договір, якщо це не суперечить багатосторонньому характеру цих договорів.

СВОБОДА ДОГОВОРУ

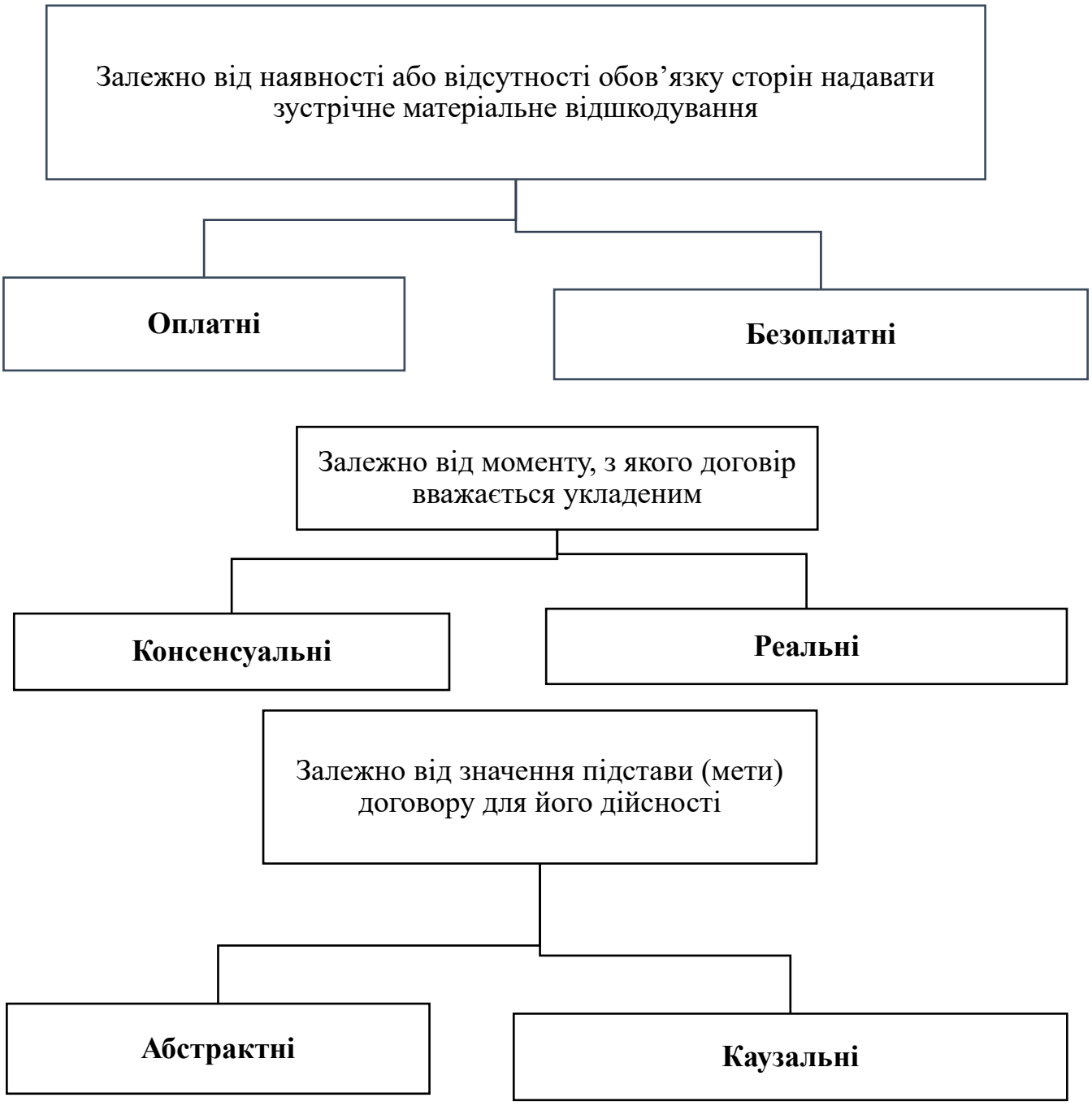
Свобода договору може обмежуватись:

- законом;
- принципами публічного порядку;
- типовими договорами, (до прикладу, договір приєднання).

2. Класифікація договорів

Система договорів передбачає і їх класифікацію. *Значення класифікації цивільних договорів полягає в тому, що керуючись певними критеріями, ми можемо поділити договори на групи із схожою правовою регламентацією, що дозволить удосконалювати законодавство, кодифікувати його в потрібному напрямі.* Сенс класифікації цивільних договорів полягає в тому, щоб на підставі обраних критеріїв поділити договори на групи, що об'єднують зобов'язання із

схожою правовою регламентацією і розмежовують зобов'язання з різним правовим регулюванням.

Оплатним, є договір, за яким кредитор має право на отримання майнового чи немайнового зустрічного задоволення свого інтересу від боржника.

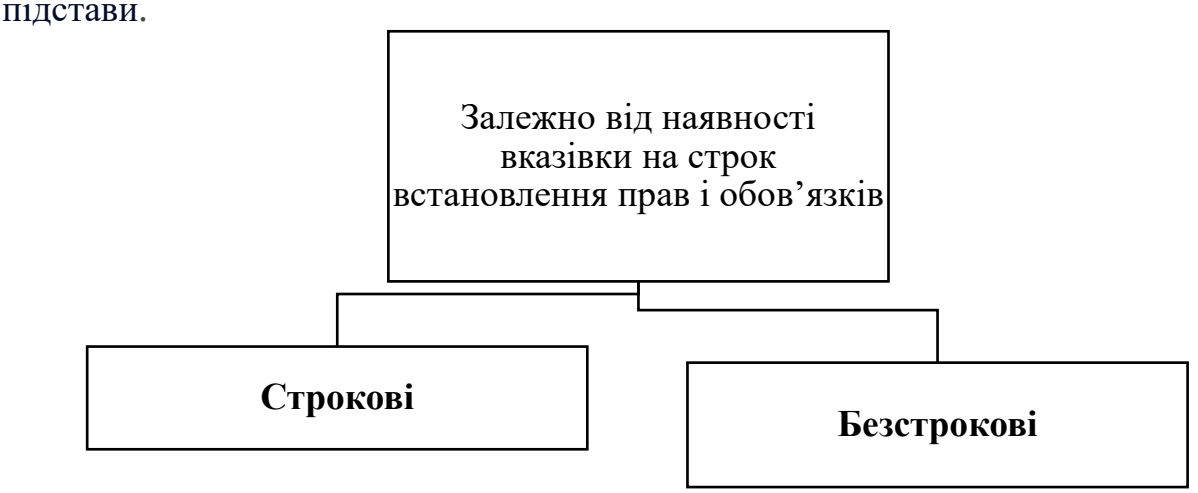
Безоплатним є договір, за яким кредитор не отримує майнового чи немайнового зустрічного задоволення свого інтересу від боржника.

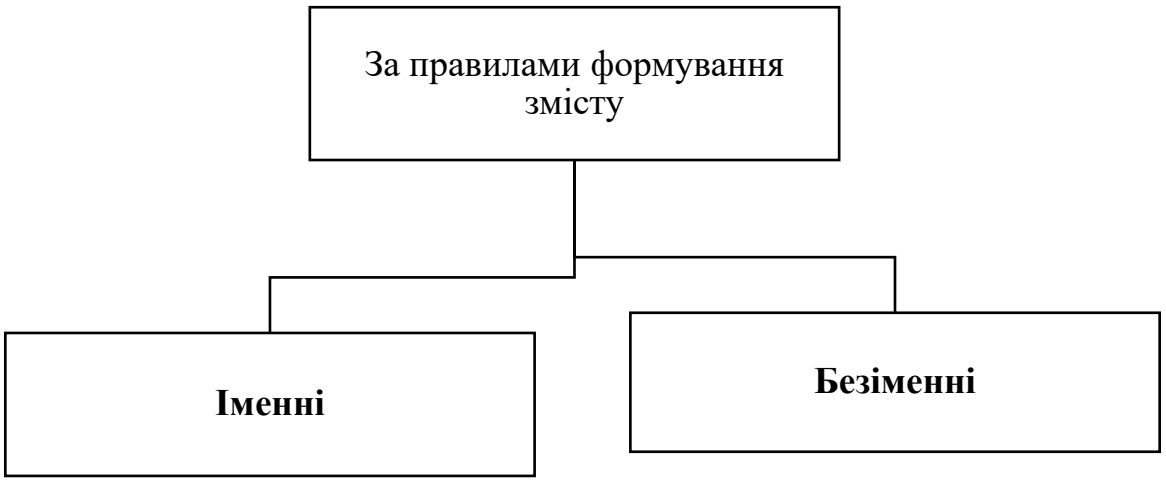
Консенсуальний договір тлумачиться як такий, що вважається укладеним (набуває чинності) з моменту досягнення згоди сторін з усіх його істотних умов у формі, необхідній за законом.

Реальним є договір, для визнання якого укладеним, окрім погодження сторонами істотних умов договору, необхідно вчинити певну дію.

Абстра́ктний договір - договір, спрямований на набуття, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків, що зберігає юридичну силу тоді, коли підстава її укладення (правова мета, на досягнення якої спрямовували свої права та обов'язки суб'єкти правочину) взагалі відсутня, або коли вона не є обов'язковою.

Каузальними є правочини, для дійсності яких необхідна наявність певної підстави.

Строковий - це договір, укладений на визначений строк**,** а не безстроково, що фіксує конкретний період роботи, і його дія припиняється автоматично після закінчення цього періоду, якщо сторони не домовились про продовження чи перехід у безстроковий.

Безстроковий договір - це договір, що укладається на невизначений термін і триває, доки одна зі сторін не вирішить його припинити, дотримуючись законних процедур.

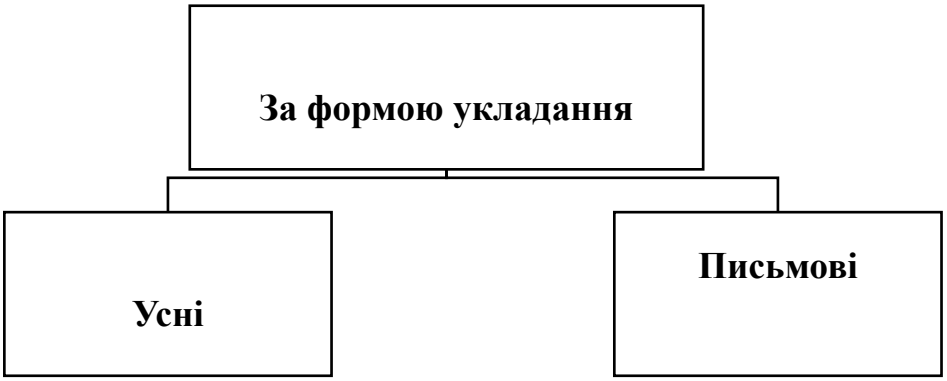

Договір алеаторний - вид договору, в основі якого лежить ризик (імовірність) настання певної обставини чи події.

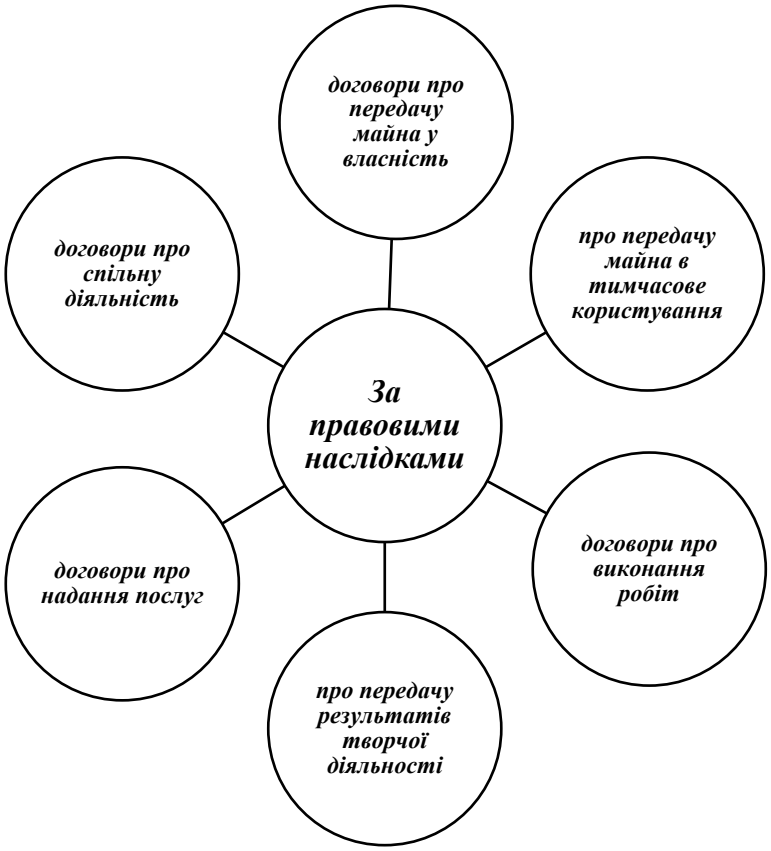
Міновий (еквівалентний) договір - це договір, за яким розмір взаємного надання визначається сторонами безпосередньо при укладенні договору і не залежить від якої-небудь події або обставини.

Іменні договори це ті, які мають легальну назву, представлені в ЦК України або в інших нормативних актах, що визначають їх поняття, коло прав та обов´язків сторін.

Безіменні договори безпосередньо законодавством не регулюються, але сторонами на практиці застосовуються.

Зазвичай критеріїв класифікації договорів дуже багато. ЦК України передбачає певні новели у видах договорів.

Публічний договір. Публічним є договір, в якому одна сторона (підприємець) взяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звернеться.

Договір приєднання. Договором приєднання є договір, умови якого встановлено однією зі сторін у формулярах або інших стандартних формах, його може бути укладено лише приєднанням другої сторони до запропонованого договору загалом. Друга сторона не може запропонувати свої умови договору.

Попередній договір. Попереднім є договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку (у певний термін) укласти договір у майбутньому (основний договір) на умовах, встановлених попереднім договором.

3. Зміст та форма договору

Зміст договору становлять, по-перше, умови, визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та, по-друге, умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства або інших правових актів.

Утім, у всякому разі в договорі обов'язково мають бути визначені його ***істотні умови***, тобто ті умови, за відсутності яких договір не може вважатися укладеним. Крім істотних, зміст договору можуть складати також ***звичайні та випадкові умови***.

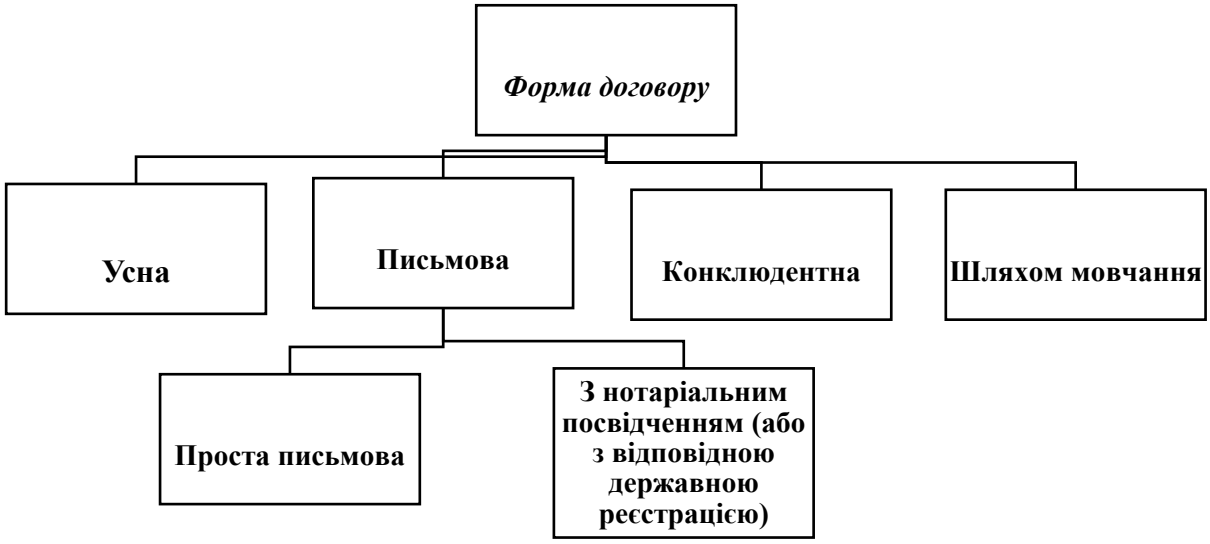

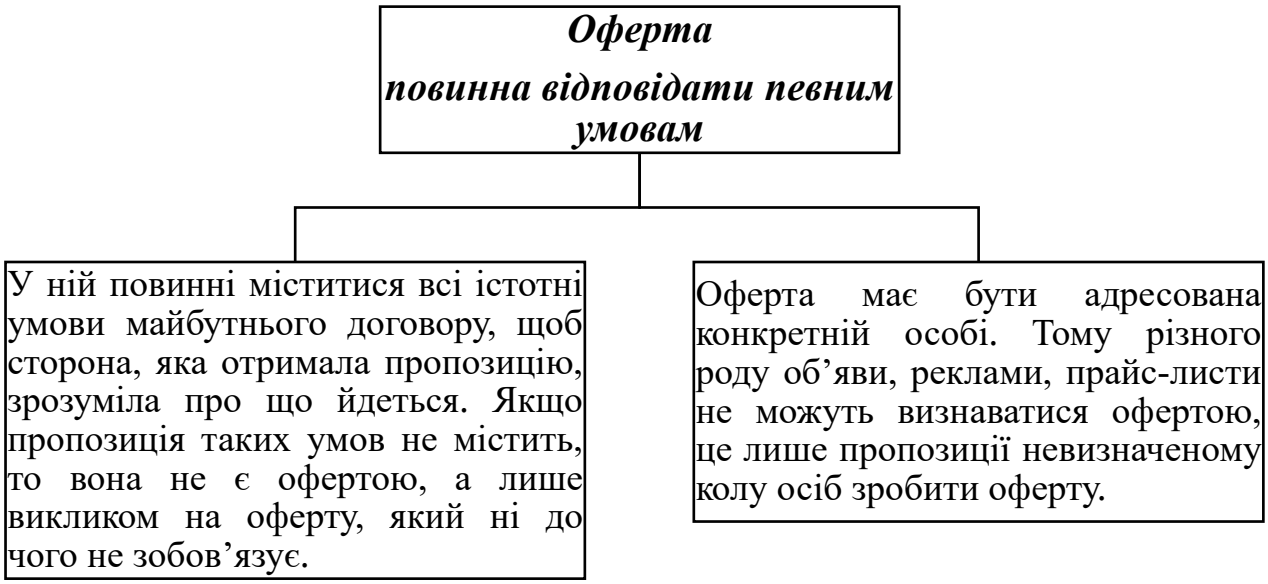
Істотними умовами **договору** є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди:

- умови, які безпосередньо зазначені в законі;
- умови, які необхідно погодити саме для даного виду договору;
- умови, на погодженні яких наполягає одна із сторін.

Звичайні умови - це умови, які традиційно, за звичаєм, включаються в договір. Вони можуть бути і відсутні безпосередньо в договорі, але розуміється, що вони підлягають виконанню. Наприклад, уклавши договір майнового найму, сторони обійшли мовчанкою питання щодо розподілу обов´язків стосовно проведення капітального і поточного ремонту. Але відповідно до чинного законодавства, за загальним правилом, капітальний ремонт виконує наймодавець, а поточний - наймач, якщо інше не передбачене договором. Тобто в цьому випадку, незважаючи на відсутність у договорі звичайної умови, на зміст договору її відсутність не впливає.

Випадкові умови - це умови, які, як правило, не передбачаються даним видом договору, але можуть бути встановлені за погодженням сторін, або це умови, які за погодженням сторін встановлюються у відступ від положень диспозитивної сторони.

Акцепт повинен бути *повним* і *безумовним*. Спеціальним випадком укладання договору є встановлення договірних відносин на підставі **публічної оферти**, тобто оферти, зверненої до невизначеного кола осіб. Такою, зокрема, є виконання точно вказаних робіт, надання конкретно вказаних послуг, адреси оферента, про готовність вступити на оголошених умовах у договір з будь-якою особою, яка цього забажає.

4. Час і місце укладання договору

Договір є укладеним із моменту одержання особою, що направила пропозицію укласти договір, відповіді про її прийняття. Якщо, відповідно до акта цивільного законодавства, для укладання договору необхідні також передання майна чи вчинення іншої дії, то договір є укладеним із моменту передання відповідного майна або вчинення певної дії

Місцем укладання договору є місце проживання фізичної особи чи розташування юридичної особи, що зробила пропозицію укласти договір, якщо інше не встановлено договором.

Зміна чи розірвання договору допускається лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом.

Договір може бути змінено чи розірвано за рішенням суду на вимогу однієї зі сторін у разі істотного його порушення другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом. Необхідно звернути увагу на той факт, що *істотним* є таке *порушення стороною договору,* коли внаслідок завданої цим шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладанні договору.

Право на односторонню відмову від договору в повному обсязі або частково може бути встановлено договором чи законом. Із моменту вчинення такої дії договір вважається розірваним або зміненим.

У разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, договір може бути змінений або розірваний за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або не випливає із суті зобов'язання.

Зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах.

Якщо сторони не досягли згоди щодо приведення договору у відповідність з обставинами, які істотно змінились, або щодо його розірвання, договір може бути розірваний, змінений за рішенням суду на вимогу заінтересованої сторони за наявності одночасно таких умов:

в момент укладення договору сторони виходили з того, що така зміна обставин не настане;

- зміна обставин зумовлена причинами, які заінтересована сторона не могла усунути після їх виникнення при всій турботливості та обачності, які від неї вимагалися;
- виконання договору порушило б співвідношення майнових інтересів сторін і позбавило б заінтересовану сторону того, на що вона розраховувала при укладенні договору;
- із суті договору або звичаїв ділового обороту не випливає, що ризик зміни обставин несе заінтересована сторона.

У разі розірвання договору внаслідок істотної зміни обставин суд, на вимогу будь-якої із сторін, визначає наслідки розірвання договору виходячи з необхідності справедливого розподілу між сторонами витрат, понесених ними у зв'язку з виконанням цього договору.

Зміна договору у зв'язку з істотною зміною обставин допускається за рішенням суду у виняткових випадках, коли розірвання договору суперечить суспільним інтересам або потягне для сторін шкоду, яка значно перевищує затрати, необхідні для виконання договору на умовах, змінених судом.

Контрольні питання до теми: «Загальні положення про договір»:

1. Дайте визначення поняттю «договір» та назвіть його основні ознаки.
2. Назвіть основні функції цивільно-правового договору.
3. В чому полягає свобода договору?
4. За якими критеріями здійснюється класифікація цивільно-правових договорів?
5. В якій формі укладаються цивільно-правові договори?
6. Перерахуйте умови договору, розкрийте їх зміст та значення.
7. Що таке оферта і акцепт?
8. Що вважається місцем укладення договору?
9. З якого моменту договір вважається укладеним?
10. У яких випадках допускається зміна чи розірвання цивільно-правового договору?

Рекомендована література до теми «Загальні положення про договір»:

1. Біленко М.С. Загальні положення про договори у цивільному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 347-349.
2. Бобошко О.О. До питання розірвання договорів за законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2022. Вип. 29. С. 68-71.
3. Вавженчук С. Я. Договірне право: підручник : у 2 т. Харків : Право, 2022. Т. 1. 632 с.
4. Вакулович Є.В. Особливості визначення істотних умов публічного договору. *Правова позиція*. 2020. № 1 (26). С. 88-92.
5. Гетьман А. П., Борисовоа В. І. Договір як універсальна правова конструкція: монографія. Харків : Право, 2022. 432 с.
6. Дзера О. В. Договірне право України. Загальна частина: навч. посібник. К. : Юрінком Інтер. 2020. 891 с.
7. Дрішлюк А.І. Місце цивільно-правового договору в системі джерел цивільного права України. Часопис цивілістики. 2022. № 16. С. 30-34.
8. Журавель О. Сучасні практичні проблеми неправильного укладення цивільно-правових договорів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 79-84.
9. Карнаух В.С. До питання щодо оновлення цивільно-правових норм про попередній договір. *Нове українське право*. 2024. № 4. С. 65-72.
10. Костін М.І., Шаповал А.О. Договір як регулятор цивільних правовідносин. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 180-183.

11. Луць В.В., Великанова М.М. Договори в цивільному праві України: навч. посіб. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 308 с.

12. Менджул М. В. Свобода договору та її межі: відповідальність цивільного законодавства України європейським підходам. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2022. № 69. С. 114-117.

13. Мороз О. В. Акцепт як стадія укладення цивільно-правового договору. *Право та інновації*. 2020. № 2 (30). С. 45–49.

14. Мороз О. В. Істотні умови цивільно-правового договору. Право та інновації. 2019. № 1. С. 45-50

15. Мороз О.В. Зміст цивільно-правового договору. *Право і суспільство.* 2022. № 2. С. 69-74.

16. Мороз О.В. Поняття цивільно-правового договору. *Право і суспільство.* 2023. № 1. С. 90-95.

17. Мороз, О. В. Щодо істотних умов цивільно-правового договору. Зб. тез доп. на міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя створення ун-ту (м. Харків, 22 листоп. 2019 р.). ХНУВС. Харків, 2019. С. 317-320.

18. Оновлення договірного регулювання приватноправових відносин в Україні : монографія. За заг. ред. А.Б. Гриняка, О.О. Кота, М.Д. Пленюк. Київ: НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2020. 488 с.

19. Павлюк Н.М. Алеаторні договори у цивільному праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2025. Вип. 90. Ч. 2. С. 148-152.

20. Панченко С.В. Цивільно-правовий договір як джерело цивільного договірного права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2019. № 42. С. 87-90.

21. Пилипенко С. Особливості правового регулювання відносин за договором, укладеним в електронній формі. *Підприємництво, господарство і право.* 2020. № 8. С. 48-53.

22. Примак В. Розірвання договору як спосіб цивільно-правового захисту в кризових умовах. *Підприємництво, господарство і право.* 2020. № 5. С. 43-49.

23. Сердечна І.Л. Договір як джерело правового регулювання цивільних та сімейних відносин. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 11. С. 121-125.

24. Стасів А.П. Цивільний договір - правовий регулятор відносин щодо створення та реалізації інновацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2022. Вип. 72. Ч. 2. С. 296-301.

25. Теремецький В.І., Гуц Н.Г. Новації у порядку укладення цивільно-правового договору. *Наукові записки.* 2022. № 12. С. 176-181.

26. Чуєнко В.І., Соколова А.Г. Науково-практичний аналіз особливостей укладення цивільно-правових договорів через призму судової практики. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. № 9. С. 104-106.

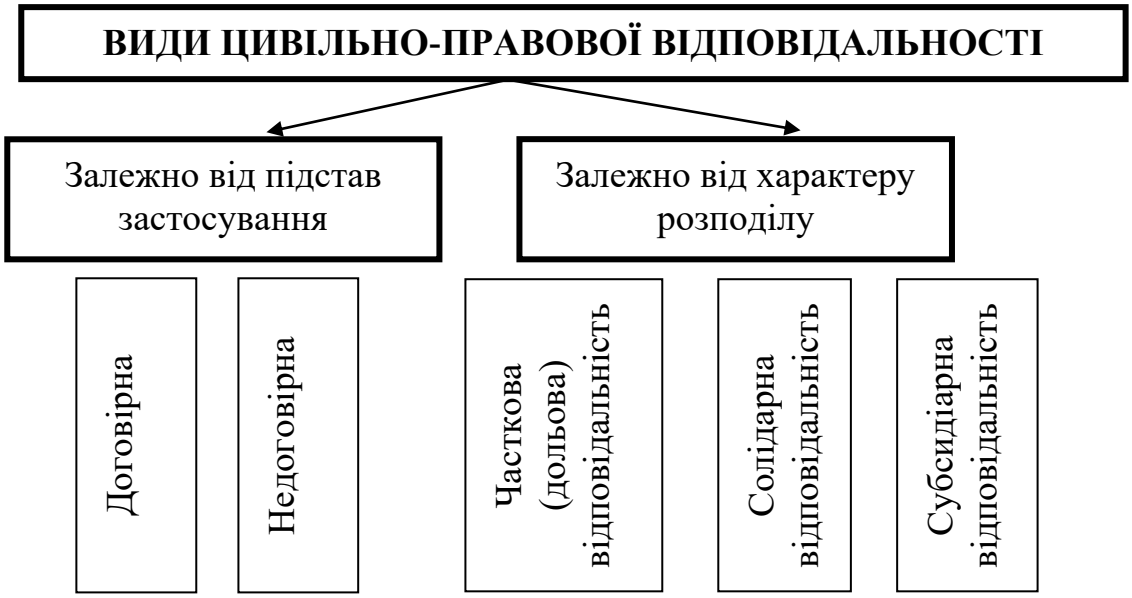
27. Чумак Р.В. Зміна та припинення договору про надання юридичних послуг. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. № 84. Т. 1. С. 416-425.

ГЛАВА 16

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

1. Поняття та види цивільно-правової відповідальності

Цивільно-правова відповідальність – це санкції, що застосовуються до правопорушника через покладання на нього додаткових цивільно-правових обов'язків або позбавлення належного йому суб'єктивного цивільного права.

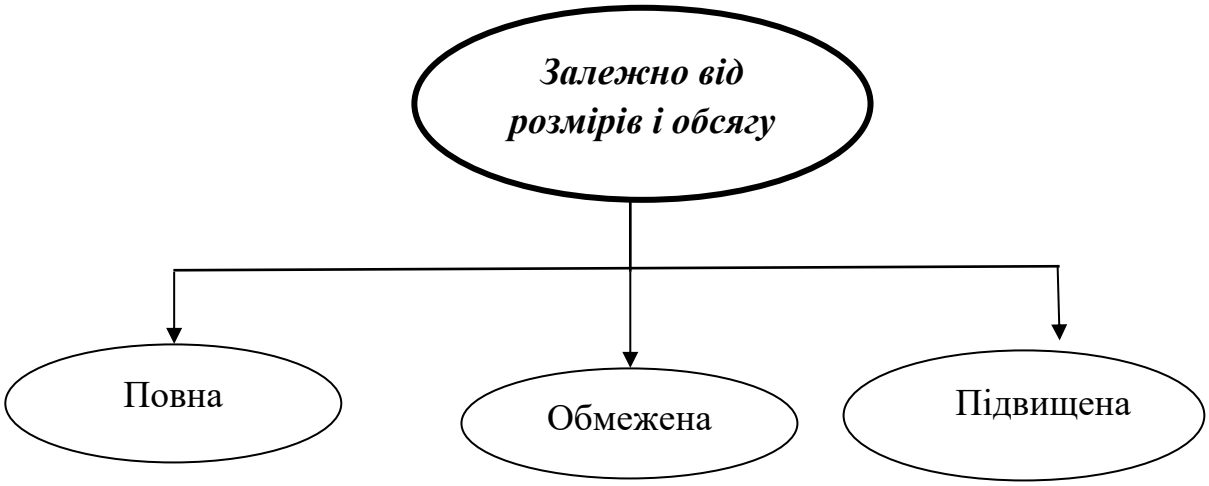

Договірна відповідальність настає в разі порушення договірного зобов'язання, а **недоговірна** при заподіянні правопорушення боржником, який не перебував із кредитором у договірних правовідносинах (наприклад, відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою).

Часткова відповідальність настає в усіх випадках, коли законом, іншим правовим актом або договором не передбачене інше. Частковим вважається зобов'язання, коли в ньому беруть участь декілька кредиторів або декілька боржників, та кожен із кредиторів має право вимагати виконання, а кожен із боржників повинен виконати зобов'язання в певній частці. При цьому кожний з боржників несе перед кредитором відповідальність тільки в тій частці, котра припадає на нього відповідно до закону чи договору. За загальним правилом частки кожного з боржників вважаються рівними.

Солідарна відповідальність передбачає можливість кредитора притягнути до відповідальності будь-кого з боржників у повному обсязі або частково та надає можливість звернутися з вимогою про стягнення до будь-кого з боржників, у котрого є достатньо майна для задоволення вимог. Усі боржники залишаються зобов'язаними доти, доки зобов'язання не буде виконане повністю.

Субсидіарна відповідальність настає, якщо в зобов'язанні беруть участь два боржники, один з яких є основним, інший – додатковим (субсидіарним). Додатковий боржник несе відповідальність за основного боржника в разі, коли кредитор не може задовольнити свої вимоги за рахунок основного боржника (відшкодування шкоди батьками неповнолітньої особи, яка не може повністю покрити заподіяну шкоду своїм заробітком).

Відповідно до ЦК України майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної чи юридичної особи, відшкодовується в **повному обсязі** особою, яка її завдала.

Можливі винятки з загального правила, коли розмір відшкодування буде ***обмежуватися*** *чи* ***збільшуватися*** *безпосередньо законом або умовами договору.*

Підвищена відповідальність настає на умовах і в обсязі, передбачених законом, зокрема, розмір відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого, може бути збільшений законом. Іншим прикладом підвищеної відповідальності є сплата в кратному розмірі реальної вартості підручника не повернутого до бібліотеки.

2. Умови цивільно-правової відповідальності

Сукупність умов, які необхідні для настання цивільно-правової відповідальності, називають *складом цивільного правопорушення.*

ПІДСТАВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Вина кредитора невиконання або неналежне виконання зобов' язання, зумовлене наміром або необережністю кредитора.

Умисел потерпілого наприклад, особа бажає покінчити життя самогубством і кидається під колеса автомобіля. Володілець джерела підвищеної небезпеки буде звільнятися від відповідальності.

Непереборна сила (форс-мажор) — це надзвичайна і непереборна за певних обставин подія, настання якої неможливо було передбачити і відвернути доступними засобами.

Випадок (казус) — це обставина, яка свідчить про відсутність вини контрагентів. Цю обставину хоча і можна відвернути, але її неможливо передбачити.

Контрольні питання до теми «Відповідальність у цивільному праві»

1. Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності.
2. Що є визначальними особливостями цивільно-правової відповідальності?
3. Які існують види цивільно-правової відповідальності?

4. Що є найпоширенішою формою відповідальності у цивільному праві?
5. В чому полягає суть дольової відповідальності?
6. В чому полягає суть солідарної відповідальності?
7. В чому полягає суть субсидіарної відповідальності?
8. Що є умовами цивільно-правової відповідальності?
9. Підстави цивільно-правової відповідальності.
10. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності

Рекомендована література до теми «Відповідальність у цивільному праві»

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № № 40–44. Ст. 356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text
3. Бервено С.М. Еволюція правового регулювання виникнення права власності на нерухоме майно в Україні: сучасні виклики та перспективи. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство.* 2025. № 4. Том.1. С. 278-282
4. Булеца С.Б. Відшкодування моральної шкоди в разі захисту особистих немайнових прав особи в умовах цифровізації *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2025. № 1. С. 144-151.
5. Жорноклюй В.Г. Проблемні питання цивільно-правової відповідальності осіб, що здійснюють функції органів, перед учасниками підприємницького товариства. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство.* 2025. № 5. Том 1. С. 192-197.
6. Кройтор В.А Компенсація за знищені об’єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2024. № 4. С.122-128.
7. Кравчук Д. Цивільно-правова відповідальність держави за законодавством України: доктринальний погляд. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Юридичні науки.* 2019. Вип. 4. DOI: https://doi. org/10.32453/2.vi4.315.
8. Ліляков О.А. Способи захисту права власності: поняття та критерії ефективності. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство.* 2025. № 3. Том.1. С. 255-260.
9. Ольшанченко В.І. Цивільно-правова відповідальність держави Україна перед суб’єктами підприємницької діяльності: сутність, функції, види. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019. № 41. Т. 2. С. 30–33. DOI: https://doi. org/10.32841/2307-1745.2019.41-2.7.

10. Парасюк В.М. Цивільно-правовий захист честі, гідності та ділової репутації. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство.* 2025. № 5. Том 1. С. 255-261.

11. Чумак Р.В., Сплата неустойки за неналежне виконання (невиконання) своїх обов'язків сторонами договору про надання юридичних послуг *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2024. № 5. С. 249-254.

ГЛАВА 17

СПАДКОВЕ ПРАВО

1. Поняття спадкового права. Спадщина.

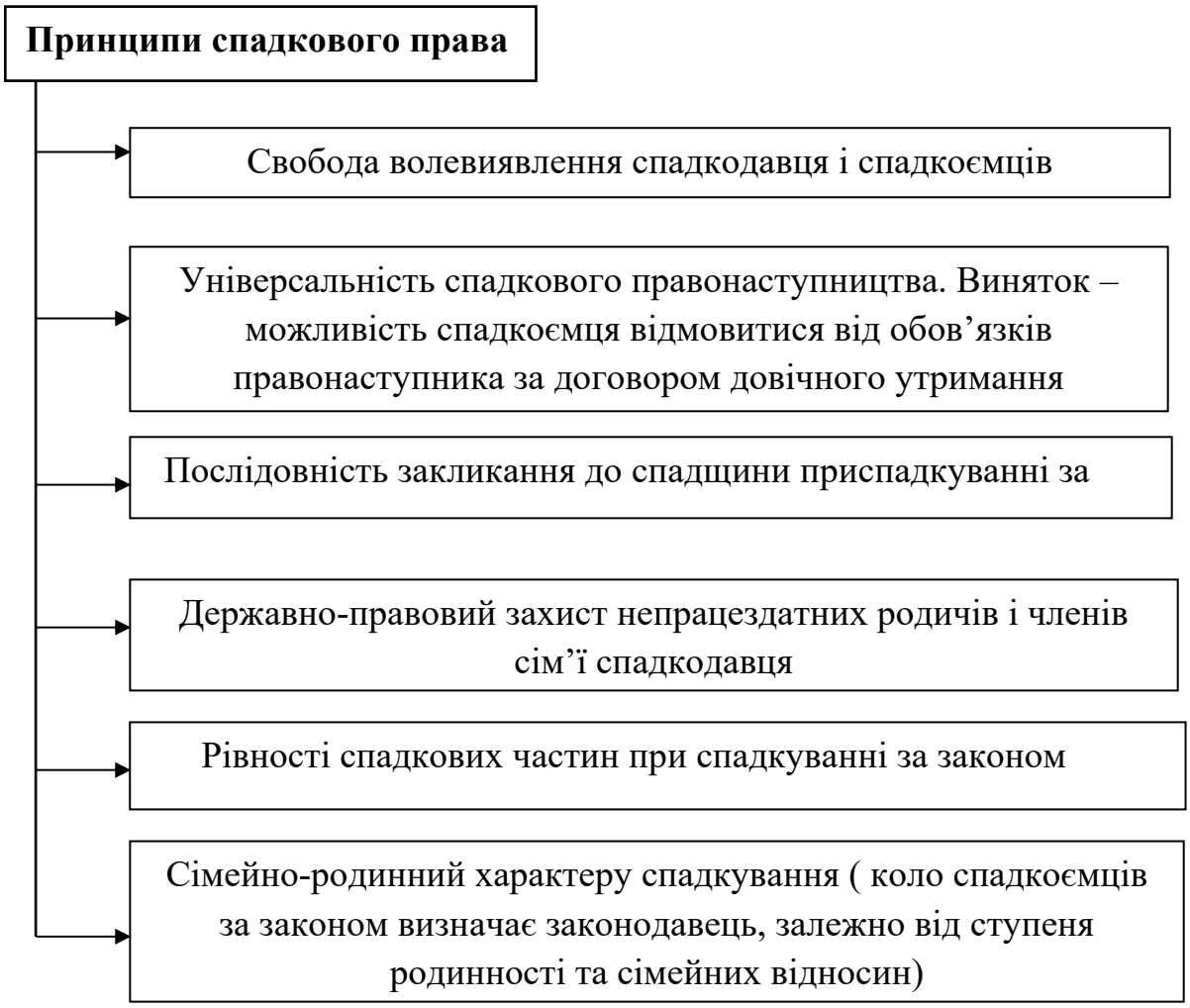
Спадкове право **–** інститут цивільного права, який складають сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі смертю фізичної особи та переходом її прав і обов'язків до інших осіб у порядку правонаступництва.

Ознаки спадкового права

- перехід майнових прав і обов'язків померлого громадянина до його правонаступників
- порядок правонаступництва визначений законодавцем
- межі правонаступництва, зміст прав і обов'язків, які переходять у порядку правонаступництва, визначені в законі
- правонаступника визначає правопопередник, а за відсутності його волевиявлення – законодавець

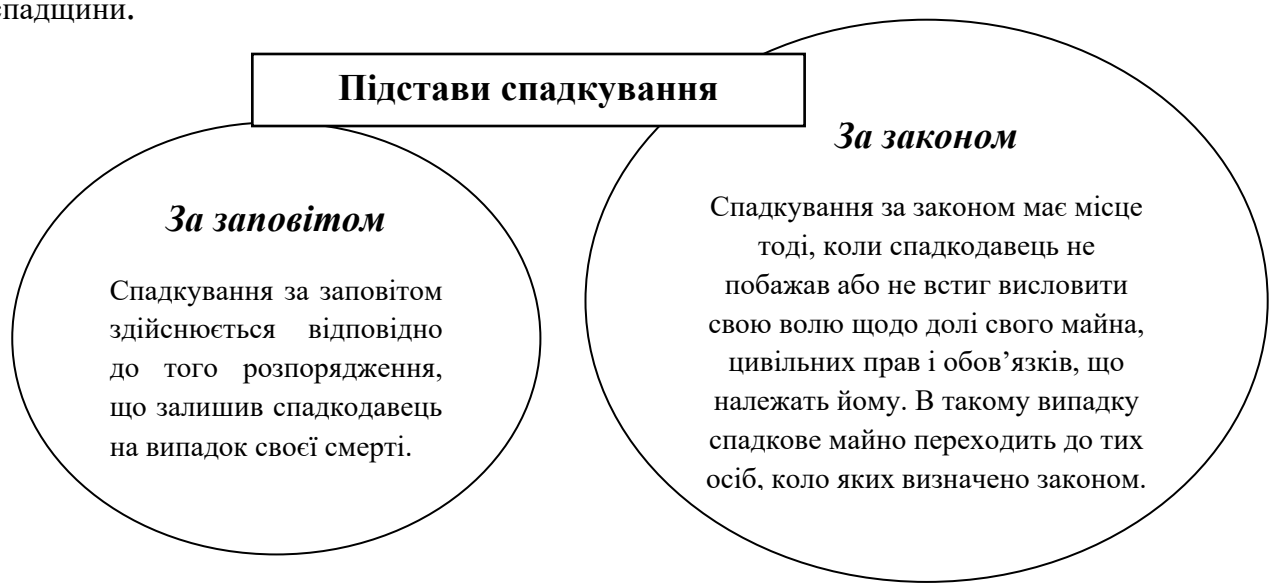
Спадкування – це комплекс самостійних, взаємопов'язаних між собою правовідносин, що виникають

- відносно охорони спадкового майна
- із факту прийняття чи відмови від спадщини
- із факту відкриття спадщини
- щодо виконання заповіту

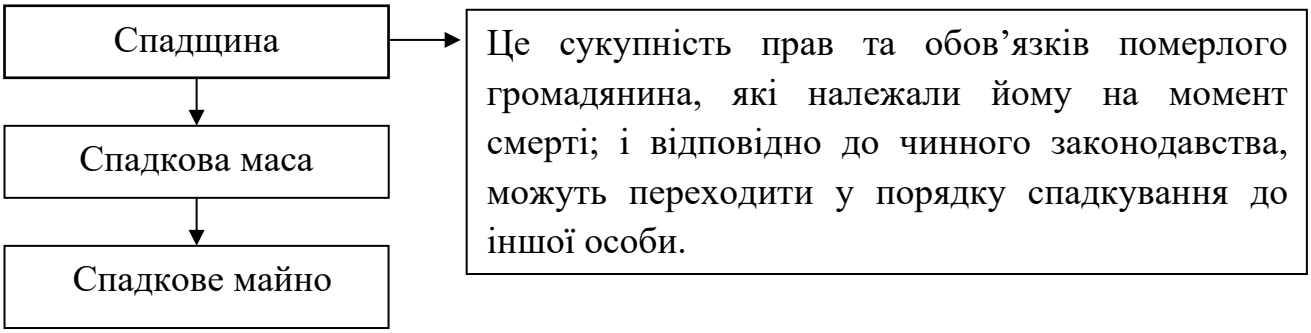
Предметом спадкового права виступають суспільні відносини, що виникають виключно за наявності такої обов'язкової умови - як смерть фізичної особи і наявності у неї майнових прав та обов'язків. Тобто, предметом є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з переходом окремих прав та обов'язків померлої особи до її правонаступників.

Спадкування становить універсальну правонаступність, суттєвою особливістю якої є одночасний перехід до правонаступника всіх прав та обов'язків, які входять до складу майна правопопередника. Склад цих прав та обов'язків визначаються на момент відкриття спадщини.

Спадщина

Спадщина складається з права приватної власності померлого громадянина на різне майно:

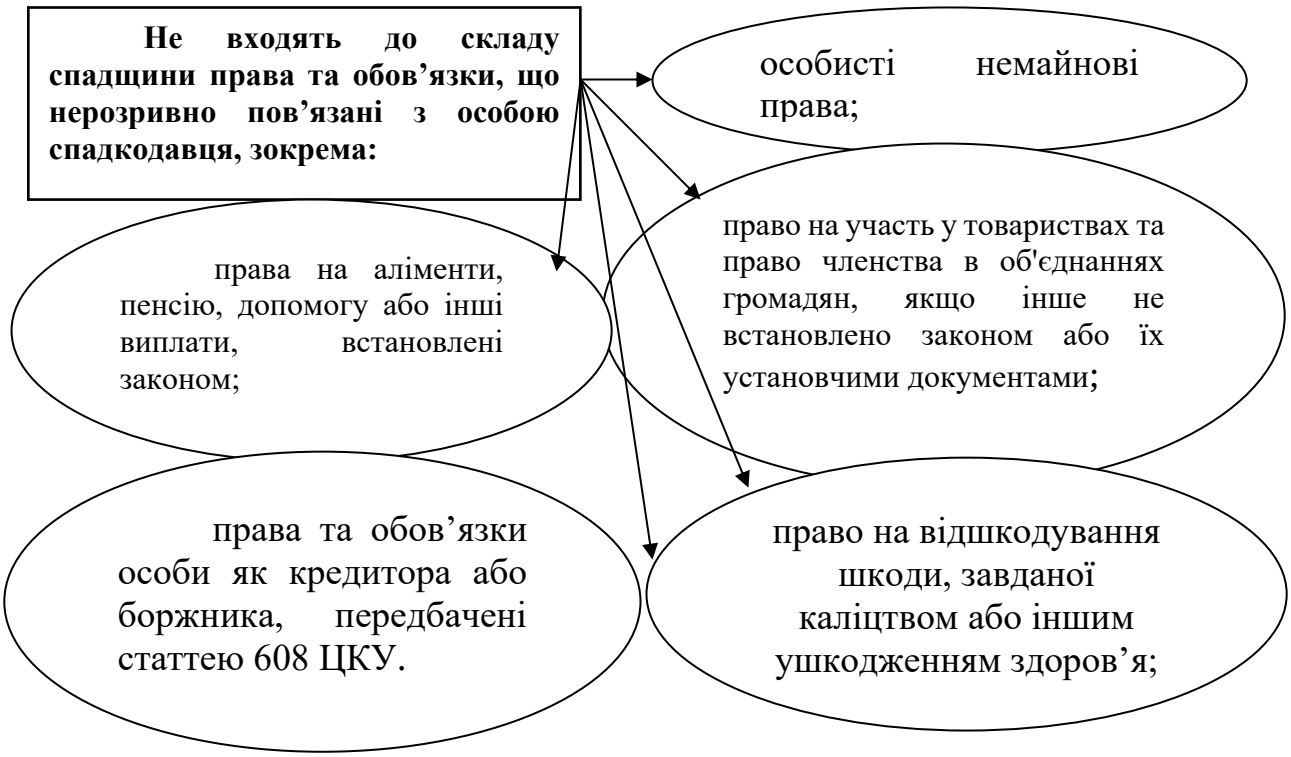
Крім права приватної власності, до складу спадщини можуть належати й інші права померлого громадянина:

право на одержання сум заробітної плати, пенсії, стипендії, аліментів, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві, але не були отримані ним за життя;

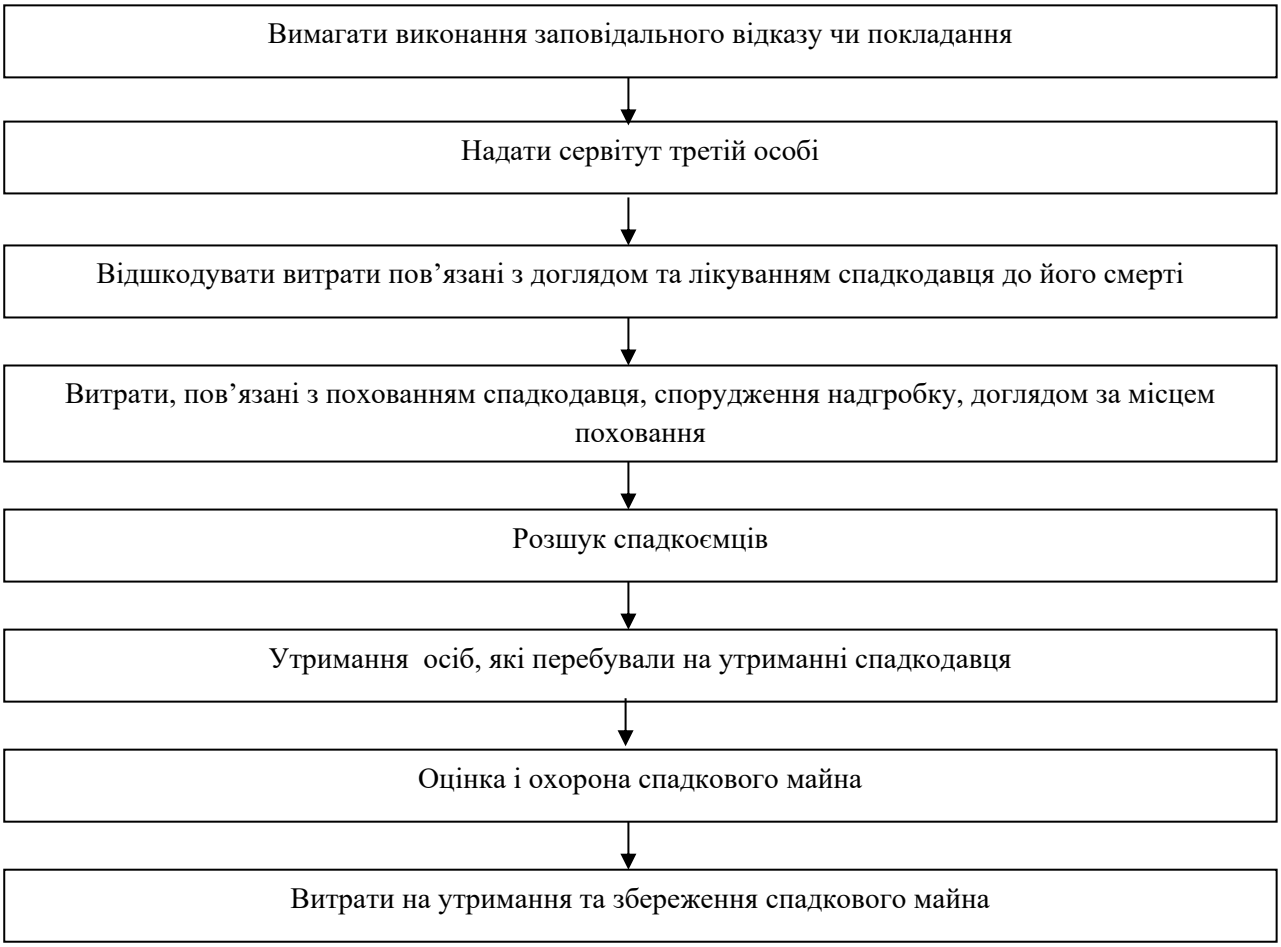
право на одержання страхових виплат, якщо в договорі страхування не був визначений вигодонабувач;

право на відшкодування збитків, завданих спадкодавцю в договірних відносинах;

право на стягнення неустойки та на відшкодування моральної шкоди, які були присуджені спадкодавцю за життя, та ін.

Від зобов'язань, які становлять спадщину, необхідно відмежовувати зобов'язання, які пов'язані з прийняттям спадкоємцем спадщини, а саме:

2. Суб'єкти спадкового права

Спадкодавцем може виступати виключно фізична особа

- громадянин України
- відносини спадкування визначаються за законом тієї країни, де спадкодавець мав останнє постійне місце проживання
- іноземці, особи без громадянства, оскільки вони користуються в Україні цивільною правоздатністю нарівні з українськими

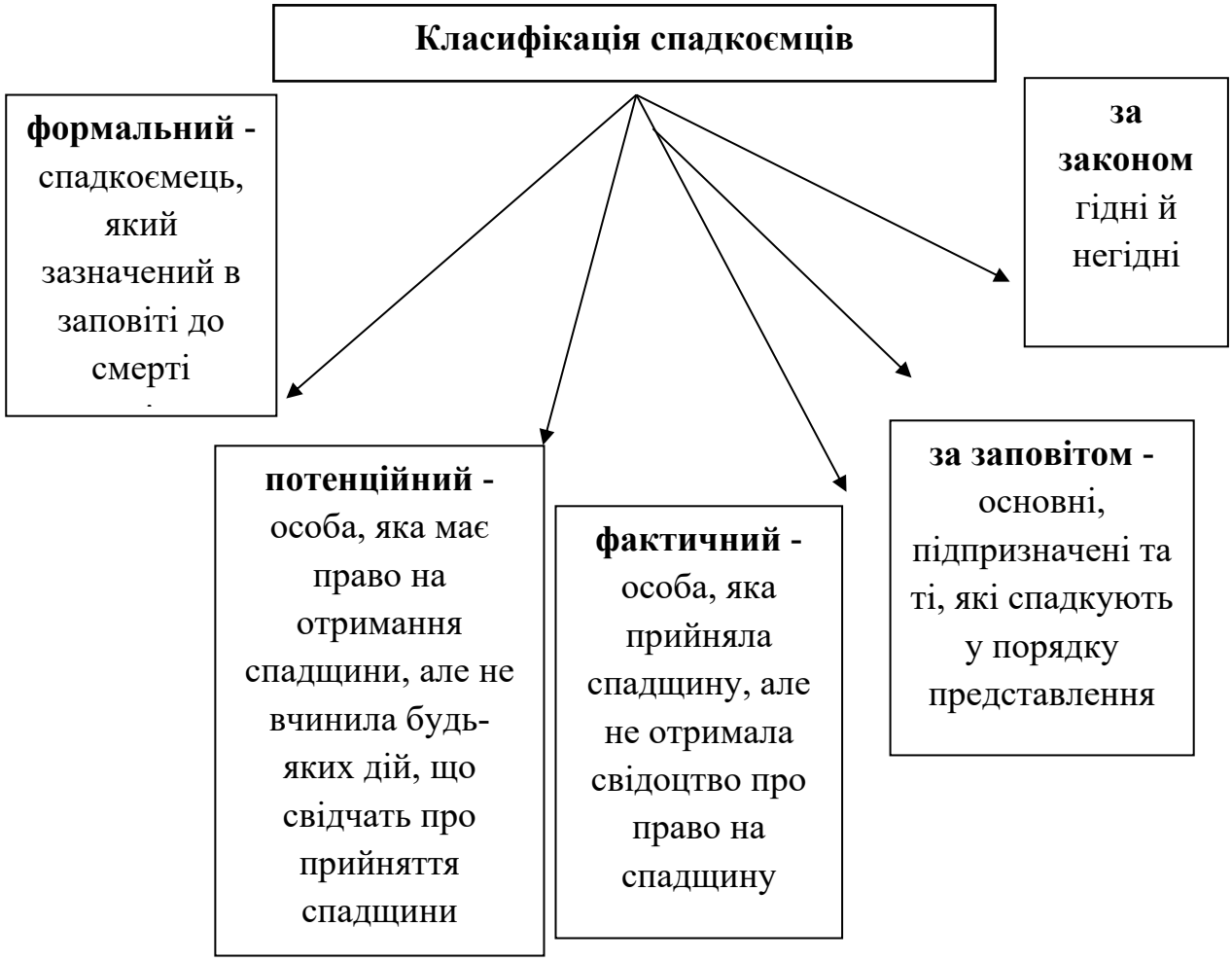
Дієздатність не є обов'язковою ознакою спадкодавця, оскільки спадщина може залишитися і після малолітньої особи, і після особи, яка визнана недієздатною.

Спадкоємцями за законом і за заповітом можуть бути

- фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народилися живими після відкриття спадщини
- юридичні особи, інші учасники цивільних відносин (держава, територіальні громади, іноземні особи, інші суб'єкти публічного права) можуть бути спадкоємцями лише за заповітом

Отже, особами, які можуть бути закликані до спадщини, як спадкоємці, виступають

- юридичні особи, які безпосередньо зазначені в заповіті, та існують на день відкриття спадщини
- держава Україна, якщо вона зазначена в заповіті, як спадкоємець
- іноземні держави і міжнародні організації, якщо вони зазначені в заповіті
- територіальні громади
- фізичні особи, які були живими на день відкриття спадщини
- фізичні особи, які були зачаті за життя спадкодавця, але народилися живими вже після його смерті (Насцітурус (лат. Nasciturus) - дитина, яка на момент смерті свого батька зачата, але ще не народилася, і має право успадковувати майно батька. Права насцитурусів охороняються державою, ще до їх народження.)

Відкриття спадщини – це наявність певних юридичних фактів, з якими законодавець пов'язує виникнення права спадкування. Спадкові правовідносини виникають із смертю громадянина або з оголошенням його у встановленому порядку померлим.

З часом та місцем відкриття спадщини пов'язане встановлення таких істотних обставин, як:

визначення кола спадкоємців;
строк для прийняття спадщини чи відмови від спадщини;
склад спадкового майна;
строк для звернення кредиторів з претензіями;
закон, яким потрібно керуватися;
строк для видачі свідоцтва на спадщину.

Часом відкриття спадщини є день смерті спадкодавця, або день, коли за рішенням суду він оголошується померлим.

Місце відкриття спадщини – останнє постійне місце проживання спадкодавця, а якщо воно невідоме – то місце знаходження нерухомого майна або його основної частини, а за відсутності такого – місце знаходження рухомого майна.

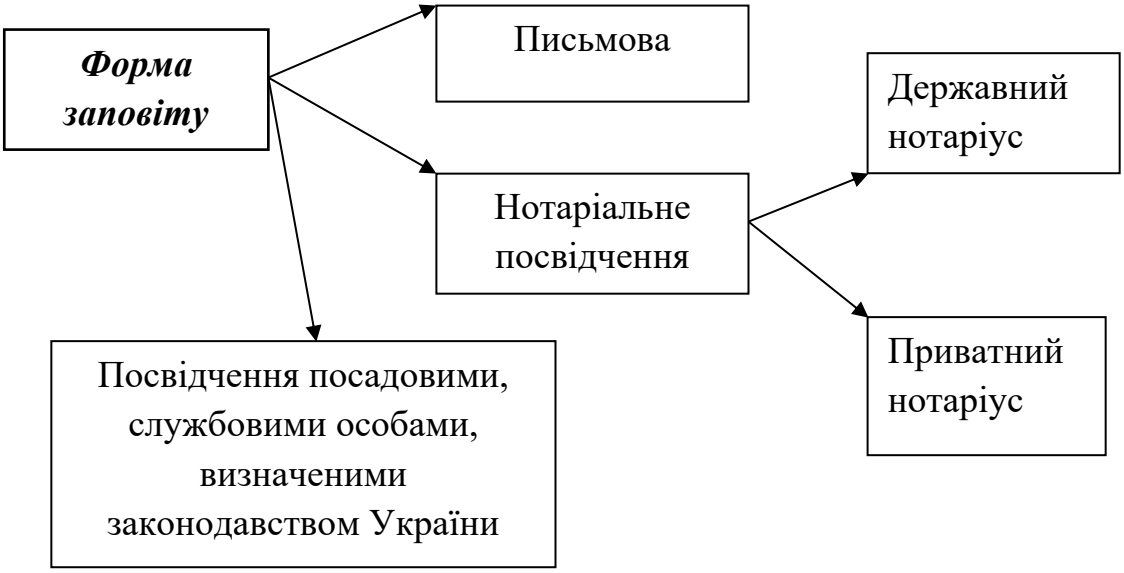
3. Спадкування за заповітом

Спадкування за заповітом - це інститут спадкового права, що визначає порядок правонаступництва, який регламентовано складеним спадкодавцем заповітом і настає після смерті заповідача

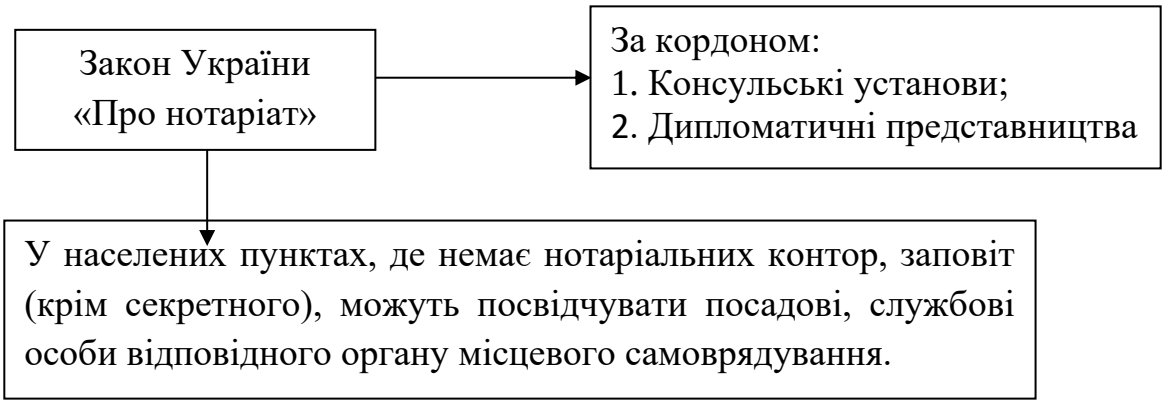
Заповіт - це особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті (ст.1233 ЦКУ)

Умови дійсності заповіту

Загальні умови	Специфічні ознаки заповіту, як особливого цивільно-правового правочину
Заповідач повинен бути дієздатним на момент укладання заповіту. Зміст заповіту не повинен суперечити закону. Зміст заповіту повинен відображати дійсну волю заповідача. Заповіт повинен бути вчинений у визначеній законом формі. Умови заповіту мають бути здійсненими.	1.Заповіт - односторонній правочин, який вважається дійсним після того, як заповідач в установленому порядку і в належній формі виявить свою волю. (Про складання заповіту заповідач може сповістити своїх спадкоємців, а може і не ознайомлювати їх зі своєю останньою волею, що ніяк не вплине на дійсність заповіту.) 2. Заповіт, як особливий правочин настільки пов'язаний з особистістю заповідача, що вимагає його складання за допомогою представника чи довіреної особи. 3. Заповіт – це розпорядчий правочин, оскільки особа розпоряджається своїми правами та обов'язками, наділяючи спадкоємців окремими з них чи позбавляти їх. (Якщо воля, яку виявив заповідач, не пов'язана з розпорядженням належними йому правами та обов'язками, то це волевиявлення не може бути і заповітом.) 4. Заповіт – це розпорядження на випадок смерті заповідача. (Безпосередні правові наслідки пов'язані з реалізацією волі заповідача, що настануть лише за настання неодмінної умови – смерті заповідача.)

Заповіти, які прирівнюються до нотаріально посвідчених.

1. Заповіт особи, яка перебуває на лікуванні у лікарні, госпіталі, іншому стаціонарному закладі охорони здоров'я, а також особи, яка проживає в будинку для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, може бути посвідчений головним лікарем, його заступником з медичної частини або черговим лікарем цієї лікарні, госпіталю, іншого стаціонарного закладу охорони здоров'я, а також начальником госпіталю, директором або головним лікарем будинку для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю.

2. Заповіт особи, яка перебуває під час плавання на морському, річковому судні, що ходить під прапором України, може бути посвідчений капітаном цього судна.

3. Заповіт особи, яка перебуває у пошуковій або іншій експедиції, може бути посвідчений начальником цієї експедиції.

4. Заповіт військовослужбовця, а в пунктах дислокації військових частин, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів, де немає нотаріуса чи органу, що вчиняє нотаріальні дії, також заповіт працівника, члена його сім'ї і члена сім'ї військовослужбовця може бути посвідчений командиром (начальником) цих частини, з'єднання, установи або закладу.

5. Заповіт особи, яка тримається в установі виконання покарань, може бути посвідчений начальником такої установи.

6. Заповіт особи, яка тримається у слідчому ізоляторі, може бути посвідчений начальником слідчого ізолятора.

Обов'язковою умовою дійсності заповіту посвідченого посадовими, службовими особами є присутність не менш двох свідків при посвідченні.

Свідками можуть бути лише особи з повною цивільною дієздатністю

Не можуть бути свідками

- Нотаріус або інша посадова особа, яка посвідчує заповіт
- Спадкоємці за заповітом
- Члени сім'ї та близькі родичі спадкоємців за заповітом.
- Особи, які не можуть прочитати або підписати заповіт

Присутність свідків вимагається і у тих випадках, коли заповідач не має можливості, через фізичні вади або хворобу власноручно підписати заповіт. Також, свідки передбачені при посвідченні секретних заповітів.

Право заповідача на скасування та зміну заповіту

1. Заповідач має право у будь-який час скасувати заповіт.

2. Заповідач має право у будь-який час скласти новий заповіт. Заповіт, який було складено пізніше, скасовує попередній заповіт повністю або у тій частині, в якій він йому суперечить.

3. Кожний новий заповіт скасовує попередній і не відновлює заповіту, який заповідач склав перед ним.

4. Якщо новий заповіт, складений заповідачем, був визнаний недійсним, чинність попереднього заповіту не відновлюється, крім випадків, встановлених статтями 225 і 231 цього Кодексу.

5. Заповідач має право у будь-який час внести до заповіту зміни.

6. Скасування заповіту, внесення до нього змін провадяться заповідачем особисто.

7. Скасування заповіту, внесення до нього змін провадяться у порядку, встановленому цим Кодексом для посвідчення заповіту і підлягають державній реєстрації у Спадковому реєстрі в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.

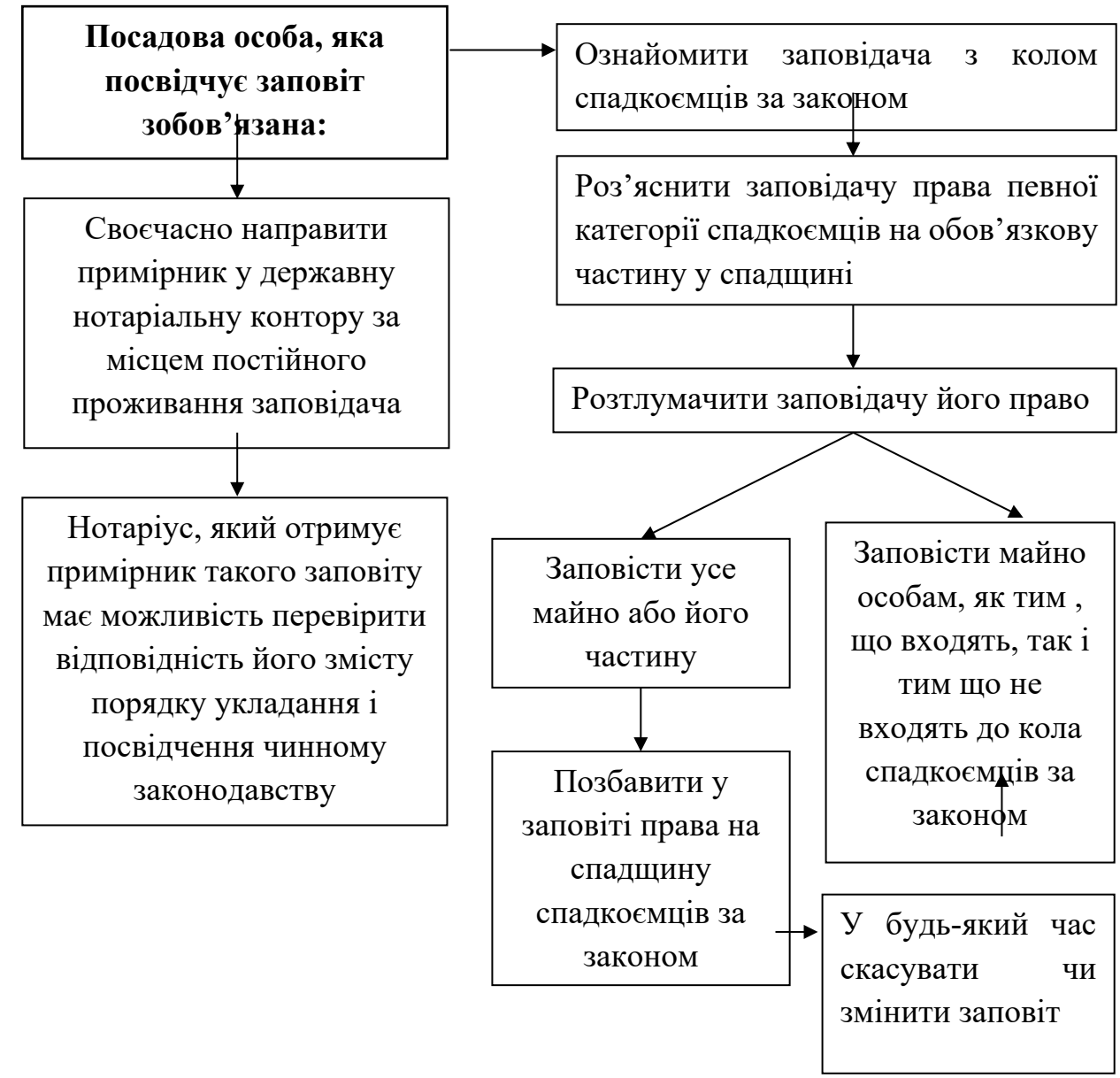
Недійсність заповіту

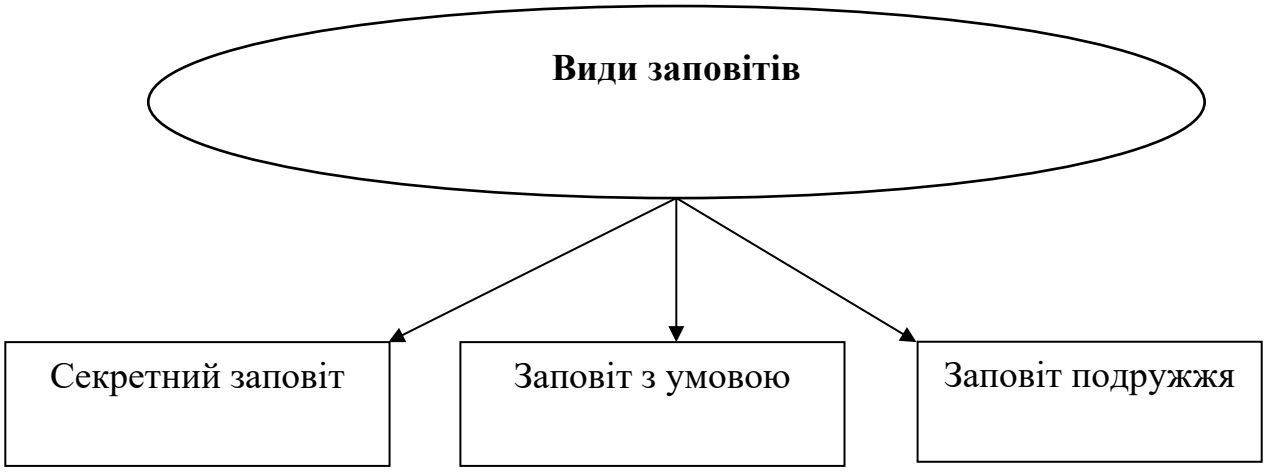
1. Заповіт, складений особою, яка не мала на це права, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, є нікчемним.

2. За позовом заінтересованої особи суд визнає заповіт недійсним, якщо буде встановлено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідало його волі.

3. Недійсність окремого розпорядження, що міститься у заповіті, не має наслідком недійсності іншої його частини.

4. У разі недійсності заповіту спадкоємець, який за цим заповітом був позбавлений права на спадкування, одержує право на спадкування за законом на загальних підставах.

Посадова особа, яка посвідчує заповіт зобов'язана:
Ознайомити заповідача з колом спадкоємців за законом
Роз'яснити заповідачу права певної категорії спадкоємців на обов'язкову частину у спадщині
Розтлумачити заповідачу його право
Своєчасно направити примірник у державну нотаріальну контору за місцем постійного проживання заповідача
Нотаріус, який отримує примірник такого заповіту має можливість перевірити відповідність його змісту порядку укладання і посвідчення чинному законодавству
Заповісти усе майно або його частину
Заповісти майно особам, як тим , що входять, так і тим що не входять до кола спадкоємців за законом
Позбавити у заповіті права на спадщину спадкоємців за законом
У будь-який час скасувати чи змінити заповіт

Види заповітів
Секретний заповіт
Заповіт з умовою
Заповіт подружжя

Секретний заповіт – це заповіт, який громадянин складає без ознайомлення з його змістом :

- *спадкоємців, відказоодержувачів, родичів, будь-яких інших осіб;*
- *нотаріуса, який буде посвідчувати заповіт.*

Вимоги, які повинні бути дотримані при посвідченні секретного заповіту:

1. Заповідач повинен подати текст секретного заповіту в заклеєному конверті.

2. Конверт повинен бути підписаний заповідачем.

3. У момент передачі нотаріусу конверта із заповітом, мають бути присутні не менш двох свідків

4. Нотаріус ставить на конверті свій підпис і закріплює печаткою.

5. Нотаріус в присутності заповідача і свідків поміщає конверт із заповітом в інший конверт та опечатує його.

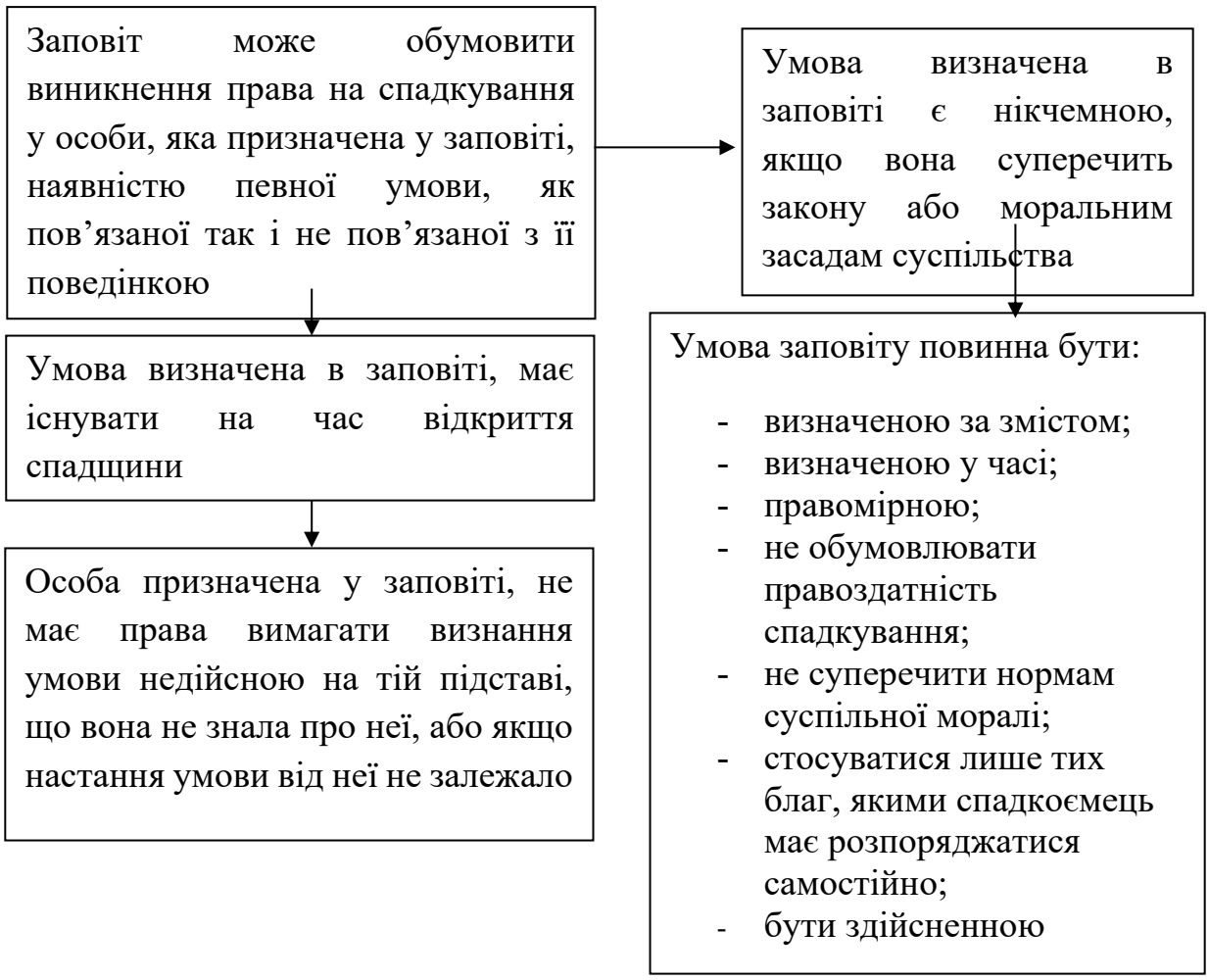
При отриманні нотаріусом інформації про відкриття спадщини, він призначає день оголошення змісту заповіту, повідомляє членів сім'ї та родичів спадкодавця.

Якщо їх місце проживання невідоме, нотаріус зобов'язаний дати відповідне повідомлення через засоби масової інформації

Конверт, у якому зберігається заповіт, відкривають і оголошують зміст заповіту у присутності заінтересованих осіб і двох свідків.

Про оголошення заповіту складається протокол, який підписують нотаріус та свідки. У протоколі фіксується весь зміст заповіту.

Заповіт з умовою – *це особливий вид заповіту, за яким право на спадщину виникає лише у зв'язку із здійсненням (виконанням) спадкоємцями умови, визначеної спадкодавцем у змісті заповіту.*

Заповіт подружжя

Заповіт подружжя – *це особливий вид правочину, в якому кожен із подружжя, висловлюючи свою волю, призначає спадкоємцем на випадок своєї смерті виключно іншого із подружжя.*

Підпризначення спадкоємця

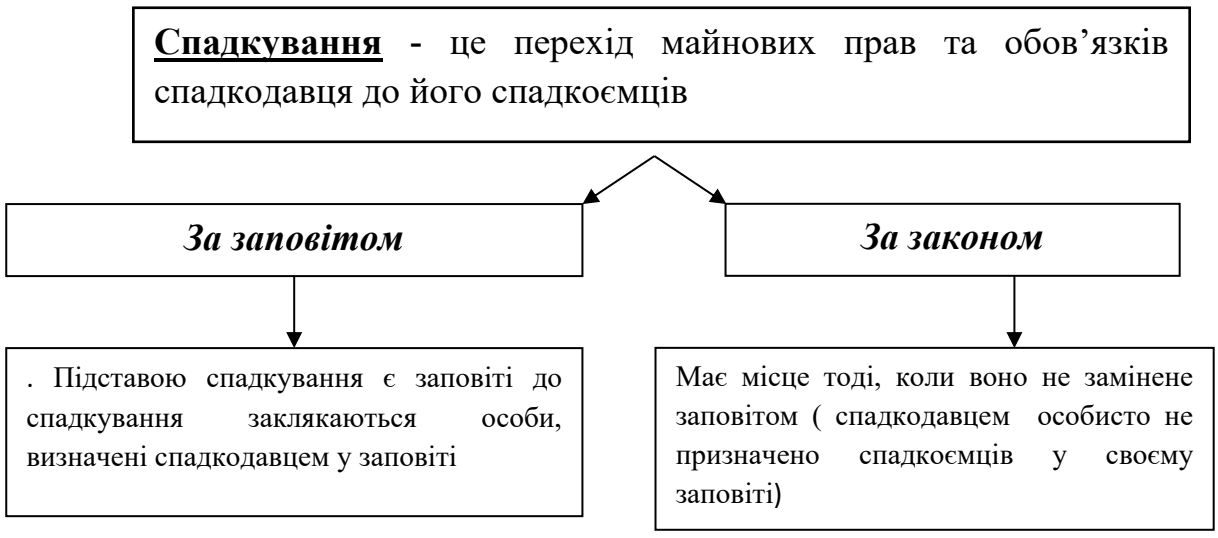
1. Заповідач має право призначити іншого спадкоємця на випадок, якщо спадкоємець, зазначений у заповіті, помре до відкриття спадщини, не прийме її або відмовиться від її прийняття чи буде усунений від права на спадкування, а також у разі відсутності умов, визначених у заповіті (стаття 1242 ЦКУ).

2. Підпризначеним спадкоємцем може бути будь-яка особа, визначена у статті 1222 ЦКУ.

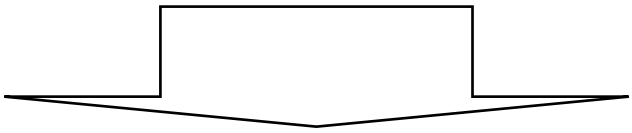

Заповіт подружжя *належить до фідуціарних правочинів, і визнання шлюбу недійсним, повинно спричинити і визнання заповіту недійсним. Єдиний виняток із цього правила повинен стосуватися тих випадків, коли подружжя є добросовісним. За таких обставин це подружжя має набувати право на спадщину*.

4. Спадкування за законом

Таким чином, спадкування за законом може мати місце у таких

Спадкодавець не склав заповіту.
Спадкодавцем заповідано не все майно (частина успадковується за законом)
Призначений у заповіті спадкоємець не прийняв спадщини.
Призначений спадкоємець відмовився від спадщини і не призначив правонаступника
Один або всі спадкоємці усунуті від спадщини.
Спадкоємець помер до відкриття спадщини.
Спадкоємець, якому заповідана спадщина з умовою, не може виконати вказану спадкодавцем умову.
Заповіт у судовому порядку визнано недійсним.

Підстави визнання заповіту недійсним можуть бути встановлені й після відкриття спадщини:

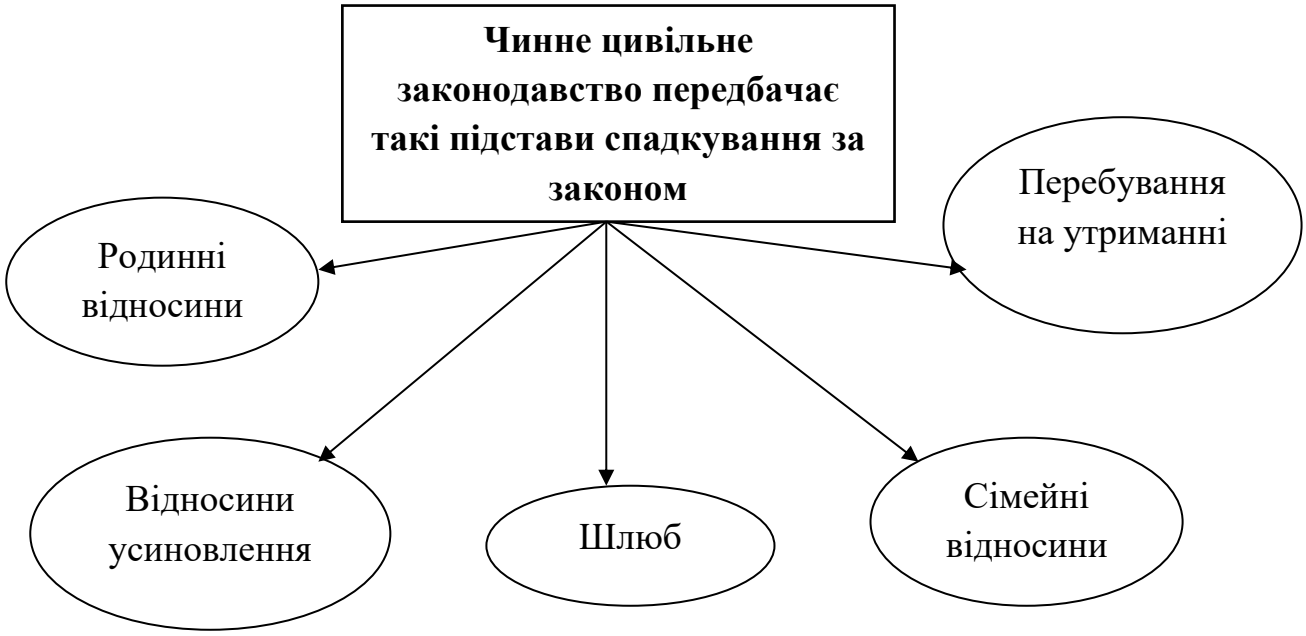
- складання іншого заповіту, який власне скасував попередній;
- встановлення обставин, які спотворили волю заповідача на момент укладання заповіту (насильство, обман, помилка);
- встановлення, факту, що на момент складання заповіту заповідач не здатний був усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними.

Заповіт може бути визнаний недійсним у певній частині, якщо:

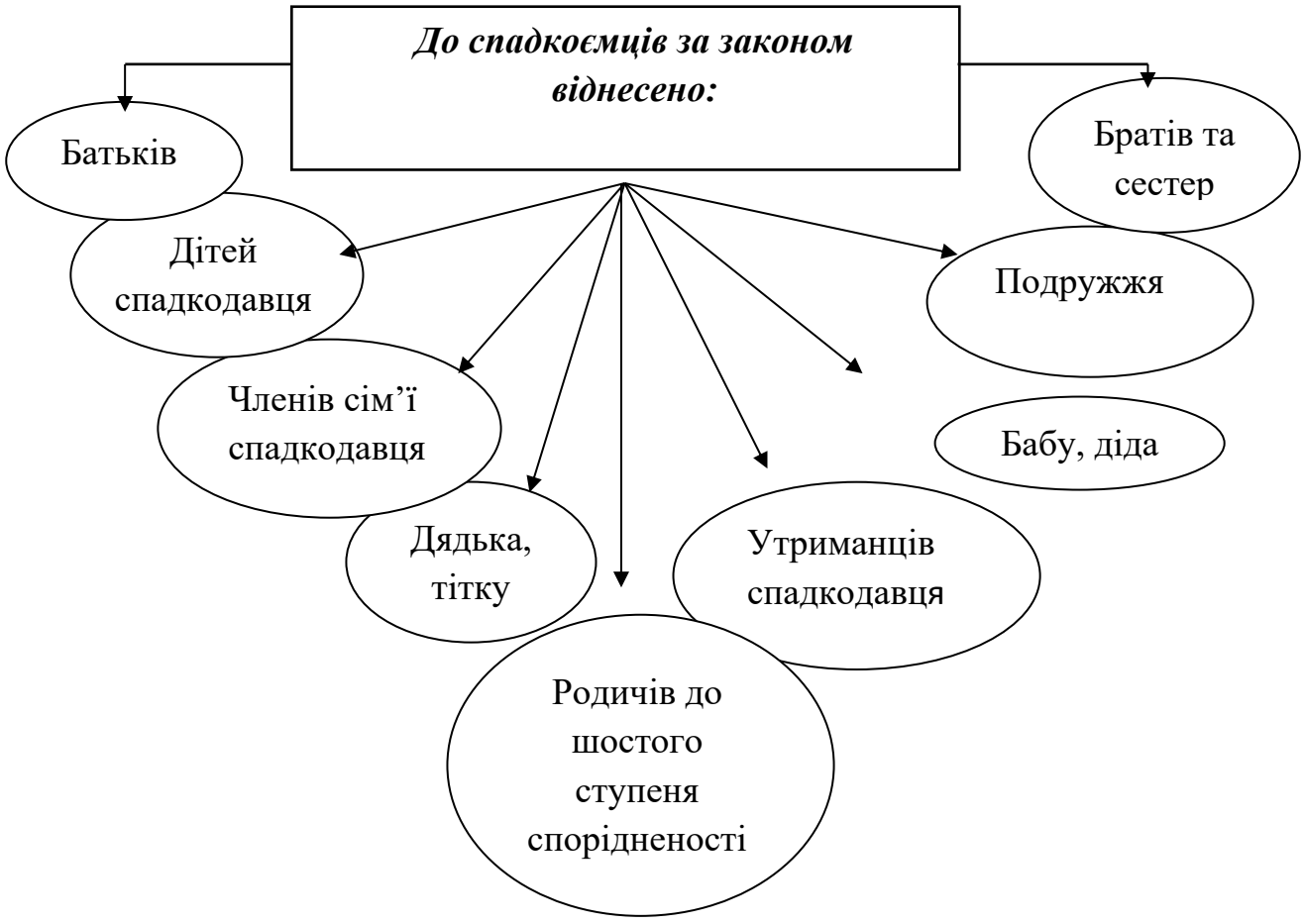
- заповідач позбавив права на спадщину обов'язкових спадкоємців;
- розпорядився всім майном, хоча йому належала лише частка (наприклад, не врахував частки подружжя у спільному майні подружжя);
- умови отримання спадщини суперечать законодавству, обмежують правоздатність спадкоємця, є аморальними або нездійсненними.

Заповіт може бути абсолютно недійсним з часу його укладання у разі коли:

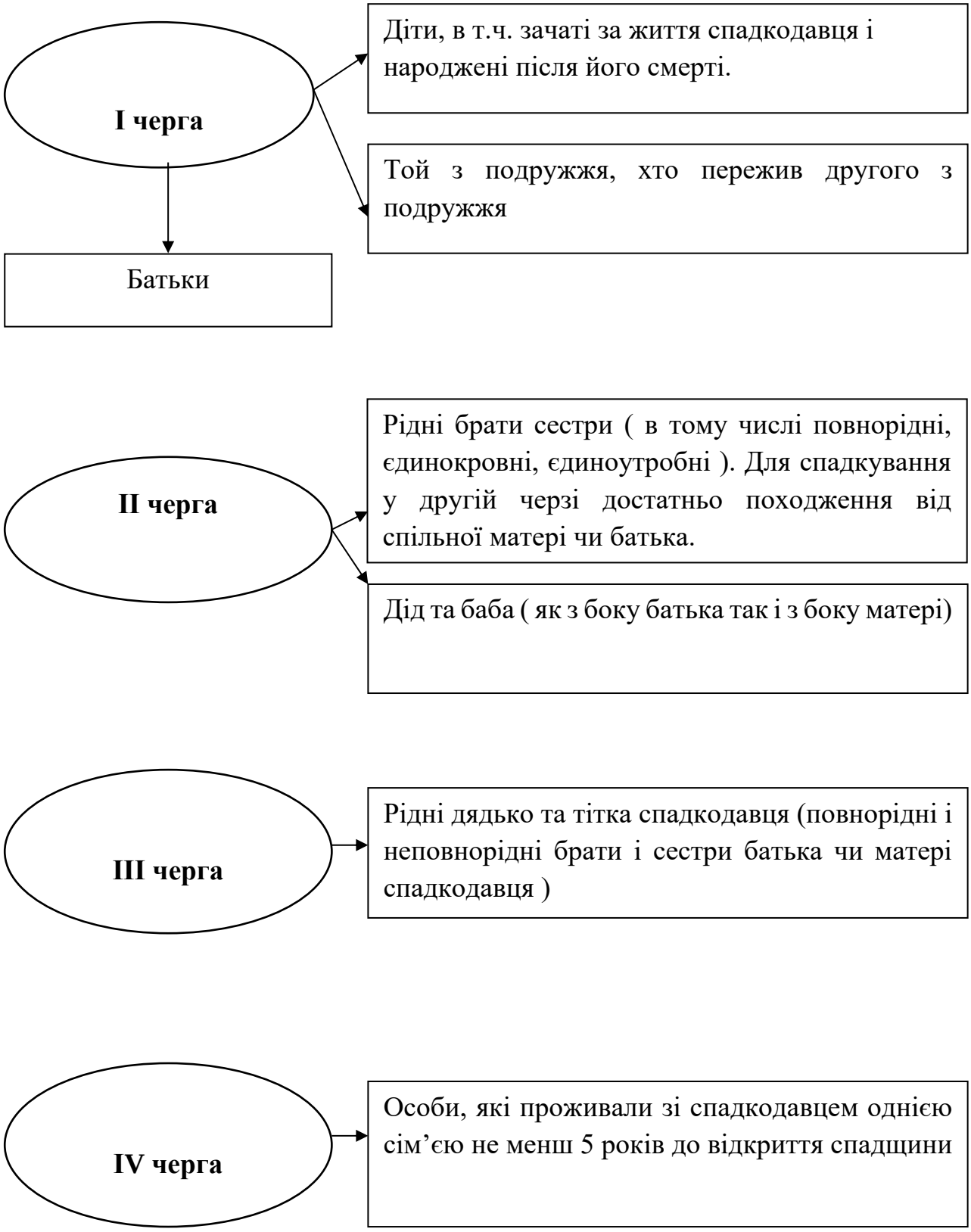
- заповіт уклала особа, яка визнана, у судовому порядку, недієздатною або не досягла віку заповідальної дієздатності;
- заповідач не підписав особисто заповіт і на його прохання заповіт не підписаний іншим громадянином;
- заповіт посвідчено особою, якій чинне законодавство таких повноважень не надає.

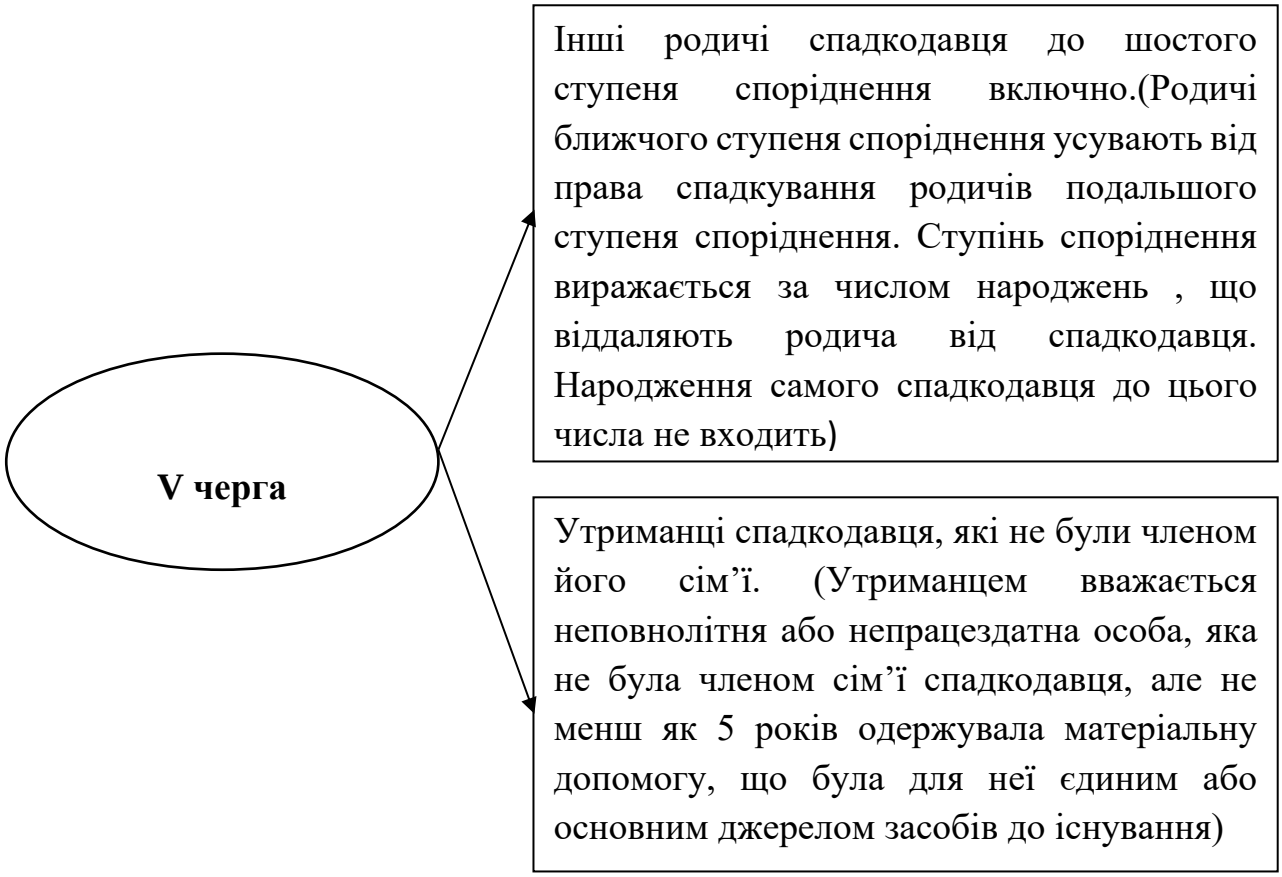

Особи, які мають право на отримання спадщини, визначені чинним ЦК називаються законними спадкоємцями або колом спадкоємців за законом .

Законом встановлено п’ять черг спадкоємців:

- При спадкуванні за законом, майно переходить до зазначених осіб відповідно до встановленої черговості.
- Розширення кола осіб, які закликаються до спадкування за законом на допускається.
- Кожна наступна черга спадкоємців за законом одержує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги – усунення їх від спадкування, неприйняття ними спадщини, відмови від спадкування.
-

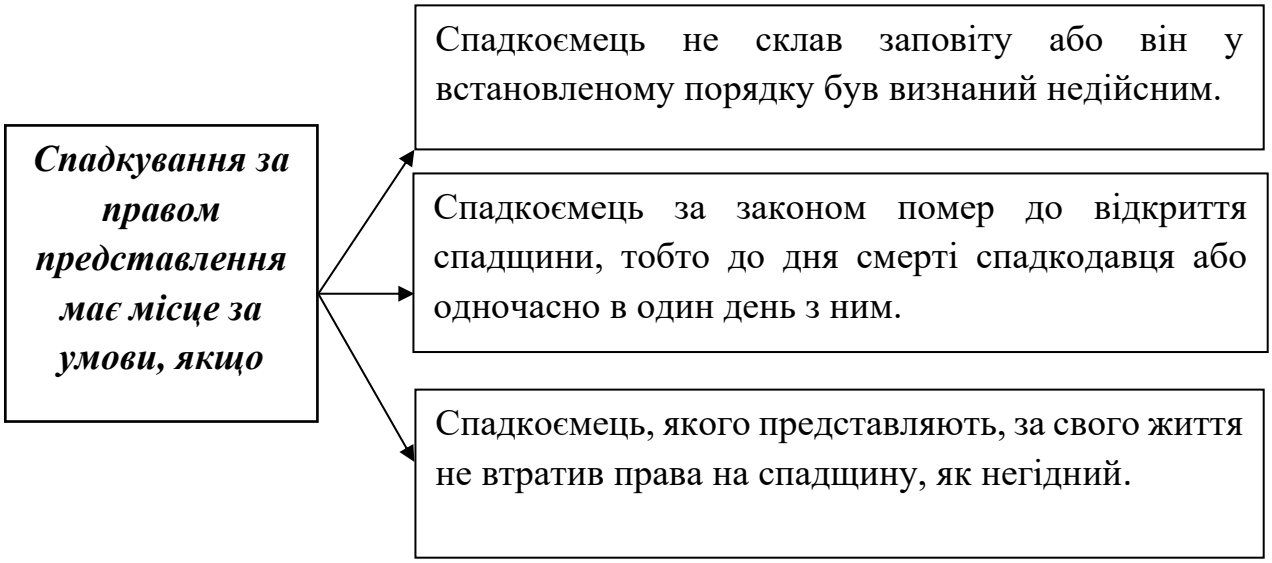
Зміна черговості одержання права на спадкування

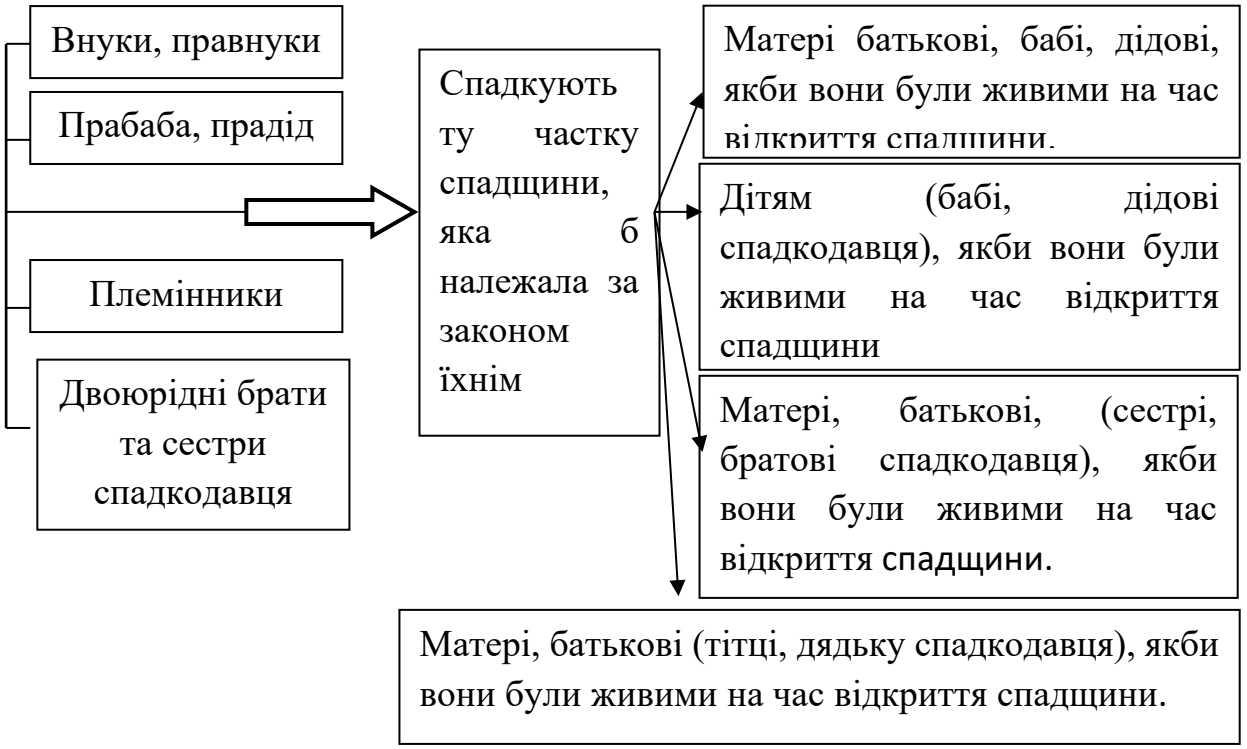
Черговість одержання спадкоємцями за законом права на спадкування може бути змінена нотаріально посвідченим договором заінтересованих спадкоємців, укладеним після відкриття спадщини. Цей договір не може порушити прав спадкоємця, який не бере у ньому участі, а також спадкоємця, який має право на обов'язкову частку у спадщині.	Фізична особа, яка є спадкоємцем за законом наступних черг, може за рішенням суду одержати право на спадкування разом із спадкоємцями тієї черги, яка має право на спадкування, за умови, що вона протягом тривалого часу опікувалася, матеріально забезпечувала, надавала іншу допомогу спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані.

- Частки в спадщині у спадкоємців за законом є рівними.
- У певних випадках, спадкоємці за усною домовленістю (щодо рухомого майна) або за письмовим договором (щодо нерухомого майна, транспортних засобів), посвідченим нотаріально, можуть змінити розмір частки спадщини щодо когось із них.

Спадкування за правом представлення

Спадкування за правом представлення	Такий порядок спадкування, при якому одна особа у випадку смерті іншої особи, набуває право спадкування тієї частки в спадковому майні, яку б отримав померлий спадкоємець, якщо він був би живим на момент відкриття спадщини.

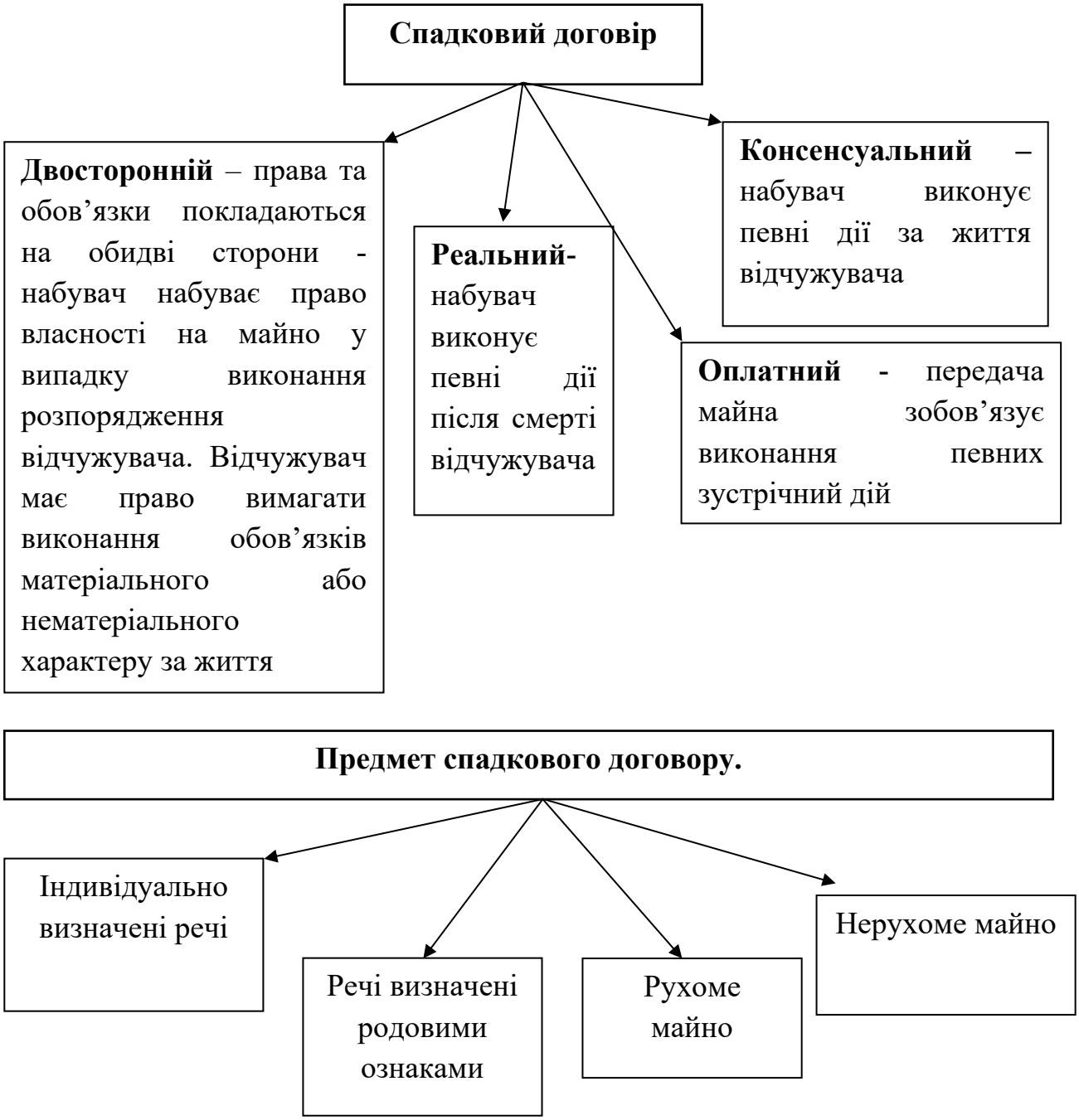

- ✓ Якщо спадкування за правом представлення здійснюється кількома особами, частка їхнього померлого родича ділиться між ними порівну (ч.5 ст.1266 ЦКУ).
- ✓ При спадкування по прямій низхідній лінії право представлення діє без обмеження ступеню споріднення (ч.6 ст. 1266 ЦКУ).

5. Спадковий договір

Спадковий договір - це договір, за яким одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача.

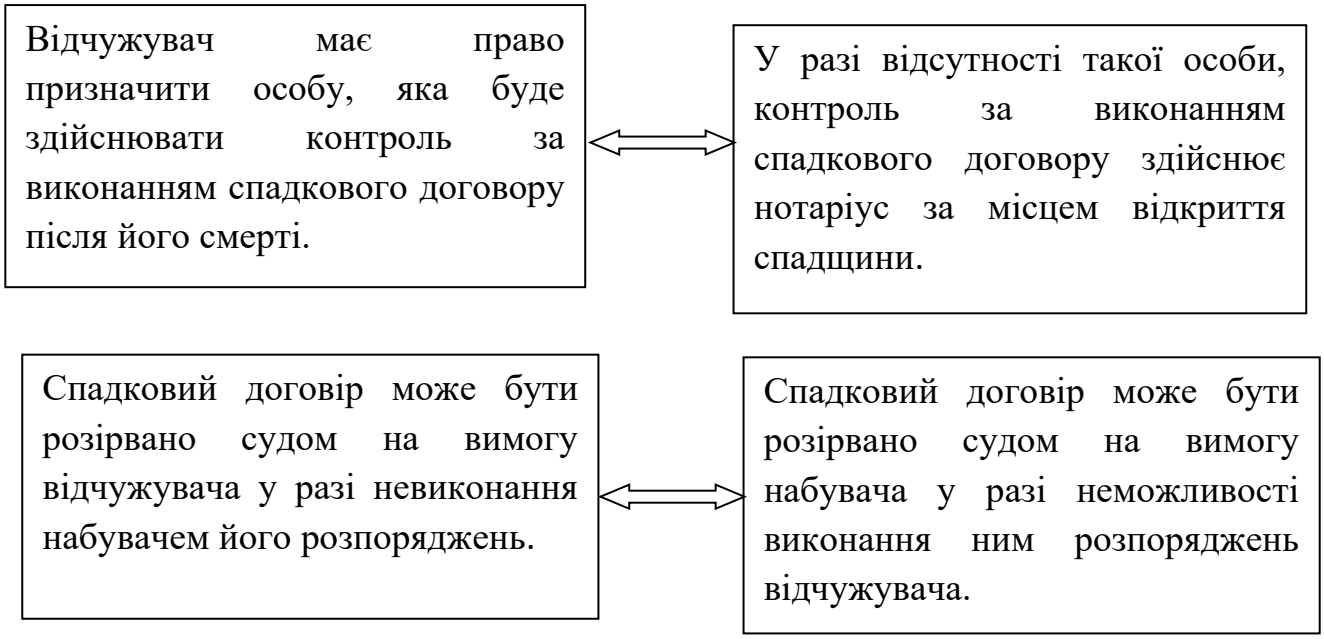

Спадковий договір укладається в письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню.

Якщо предметом спадкового договору є майно, яке підлягає державній реєстрації , нотаріус у тексті договору зазначає про необхідність його реєстрації у відповідному органі після смерті відчужувача.

На майно, що є предметом договору нотаріус накладає заборону відчуження у встановленому порядку, про що робить запис у всіх примірниках договору. У разі смерті відчужувача нотаріус знімає заборону відчуження майна.

Забезпечення виконання та розірвання спадкового договору.

Заповідальні розпорядження

При складанні заповіту заповідач може передбачити, що на день його смерті спадкоємці за заповітом уже можуть померти або з будь-яких інших причин не побажають прийняти спадщину.

Підпризначення спадкоємця- це призначення заповідачем додаткового спадкоємця на той випадок, коли основний спадкоємець, який зазначений у заповіті, помре раніше заповідача або відмовиться від спадщини.

Спадкодавець, також має право доручити одному чи кільком спадкоємцям виконати за рахунок спадкового майна певні дії на користь третьої особи, яку названо в заповіті. Це може бути: третя особа; інший спадкоємець - як фізична так юридична особа.

Покладання таких обов'язків на спадкоємця називається **заповідальним відказом або легатом.**

Заповідальний відказ – односторонній правочин, оскільки вчинення його не вимагає погодження не лише із відказоодержувачем , а й зі спадкоємцем, який лише виконуватиме його.

Суб'єкти правовідносин заповідального відказу – спадкоємець, обтяжений відказом, відказоодержувач - особа, на користь якої відказ вчиняється.

Предмет заповідального відказу має бути конкретним, визначеним (час, місце, спосіб здійснення, особа відказоодержувача), щоб зміст і межі відказу не викликали сумніву ні у спадкоємця, ні у відказоодержувача, а його виконання не суперечило закону.

Правове положення відказоодержувача істотно відрізняється від правового положення спадкоємця

Спадкоємець, набуваючи право на залишене йому майно, одночасно стає й особою, зобов'язаною перед кредиторами спадкодавця, що випливає із універсального характеру спадкового правонаступництва;

Проте відказоодержувач набуває лише зобов'язальні вимоги в порядку часткового (сингулярного) правонаступництва, тому відповідальності за зобов'язання спадкодавця не несе

При призначенні спадкоємця за заповітом, може мати місце підпризначення спадкоємця (на той випадок, коли спадкоємець помре до відкриття спадщини чи відмовиться від неї)

Спадкове законодавство підпризначення відказоодержувачів не

До спадкоємця, за певних обставин, понад його частку, яка визначена в заповіті, може перейти й інша частка спадщини або взагалі все спадкове майно порядку так званого приростення спадкових часток. Відказоодержувач права на приростення спадкових часток ніколи не набуває.

Спадкоємець після прийняття спадщини набуває не лише зобов'язальні права, які належали спадкодавцю, а й речові права, здебільшого це право приватної власності на майно, що належало спадкодавцю, і, як правило ці речові права становлять основну частину спадкового майна.

Відказоодержувач може набути лише зобов'язальні права, вимоги, які звернені до спадкоємця, обтяженого заповідальним заповідальним відказом.

До спадкоємця переходять ті права, які належали спадкодавцю, а до відказоодержувача переходять не завжди саме те за змістом право, яке належало спадкодавцю. Спадкоємцю переходить право власності на будинок, відказоодержувачу право користування.

Спадкоємець набуває право на спадщину за актом прийняття спадщини, тобто при згоді на прийняття спадщини.

Відказоодержувач набуває зазначені в заповіті зобов'язальні вимоги і стає кредитором спадкоємця на момент відкриття спадщини, проте він може відмовитись від використання встановленого на його користь права

Заповідальний відказ відпадає, якщо пасиви спадщини перевищують її активи.

Заповідальний відказ втрачає чинність у разі смерті відказоодержувача, що сталася до відкриття спадщини.

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

до проєкту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку з оновленням (рекодифікацією) положень книги шостої

«СПАДКОВЕ ПРАВО»

Чинна редакція книги шостої Цивільного кодексу України «Спадкове право»	***Запропоновані зміни до книги сьомої Цивільного кодексу України «Спадкове право»***
Стаття 1216. Поняття спадкування **Стаття 1217.** Види спадкування **Стаття 1218.** Склад спадщини **Стаття 1219.** Права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини **Стаття 1220.** Відкриття спадщини	Зміни не вносились
Стаття 1221. Місце відкриття спадщини 1. Місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця. 2. Якщо місце проживання спадкодавця невідоме, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження нерухомого майна або основної його частини, а за відсутності нерухомого майна - місцезнаходження основної частини рухомого майна. 3. Якщо спадкодавець мав останнє місце проживання на території іноземної держави, місце відкриття спадщини визначається відповідно до Закону України "Про міжнародне приватне право".	**Стаття 1221.** Місце відкриття спадщини 1. Місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця. 2. Якщо місце проживання спадкодавця невідоме, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження нерухомого майна або основної його частини, а за відсутності нерухомого майна - місцезнаходження основної частини рухомого майна. визначається відповідно до Закону України "Про міжнародне приватне право". 3. Якщо спадкодавець мав останнє місце проживання на території іноземної держави, місце відкриття спадщини визначається відповідно до положень книги 8 цього Кодексу.
Стаття 1222. Спадкоємці 1. Спадкоємцями за заповітом і за законом можуть бути фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини. 2. Спадкоємцями за заповітом можуть бути юридичні особи та інші учасники цивільних відносин (ст. 2 цього Кодексу).	**Стаття 1222.** Спадкоємці 1. Спадкоємцями за заповітом і за законом можуть бути фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини. 2. Спадкоємцями за заповітом можуть бути юридичні особи та інші учасники цивільних відносин (стаття 2 цього Кодексу). 3. Спадкоємцем за заповітом може бути особа, зачата протягом шести місяців з часу відкриття спадщини внаслідок застосування допоміжних репродуктивних технологій з репродуктивного біологічного матеріалу заповідача, і народжена живою після відкриття спадщини.
Стаття 1223. Право на спадкування 1. Право на спадкування мають особи, визначені у заповіті. 2. У разі відсутності заповіту, визнання його недійсним, неприйняття спадщини або відмови від її прийняття спадкоємцями за заповітом, а також у разі неохоплення заповітом усієї спадщини право на спадкування за законом одержують особи, визначені у статтях 1261-1265 цього Кодексу. 3. Право на спадкування виникає у день відкриття спадщини.	**Стаття 1223.** Право на спадкування 1. Право на спадкування мають особи, визначені у заповіті. 2. У разі відсутності заповіту, визнання його недійсним, неприйняття спадщини або відмови від її прийняття спадкоємцями за заповітом, а також у разі неохоплення заповітом усієї спадщини право на спадкування за законом одержують особи, визначені у статтях 1261-1265-1 цього Кодексу.
Стаття 1224. Усунення від права на спадкування 1. Не мають права на спадкування особи, які умисно позбавили життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкоємців або вчинили замах на їхнє життя.	**Стаття 1224.** Усунення від права на спадкування 1. Не мають права на спадкування особи, які вчинили умисне вбивство спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкоємців, заподіяли їм тяжкі тілесні ушкодження, внаслідок яких сталася

Положення абзацу першого цієї частини не застосовується до особи, яка вчинила такий замах, якщо спадкодавець, знаючи про це, все ж призначив її своїм спадкоємцем за заповітом. 2. Не мають права на спадкування особи, які умисно перешкоджали спадкодавцеві скласти заповіт, внести до нього зміни або скасувати заповіт і цим сприяли виникненню права на спадкування у них самих чи в інших осіб або сприяли збільшенню їхньої частки у спадщині. 3. Не мають права на спадкування за законом батьки після дитини, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав і їхні права не були поновлені на час відкриття спадщини. Не мають права на спадкування за законом батьки (усиновлювачі) та повнолітні діти (усиновлені), а також інші особи, які ухилялися від виконання обов'язку щодо утримання спадкодавця, якщо ця обставина встановлена судом. 4. Не мають права на спадкування за законом одна після одної особи, шлюб між якими є недійсним або визнаний таким за рішенням суду. Якщо шлюб визнаний недійсним після смерті одного з подружжя, то за другим із подружжя, який його пережив і не знав та не міг знати про перешкоди до реєстрації шлюбу, суд може визнати право на спадкування частки того з подружжя, хто помер, у майні, яке було набуте ними за час цього шлюбу. 5. За рішенням суду особа може бути усунена від права на спадкування за законом, якщо буде встановлено, що вона ухилялася від надання допомоги спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані. 6. Положення цієї статті поширюються на всіх спадкоємців, у тому числі й на тих, хто має право на обов'язкову частку у спадщині, а також на осіб, на користь яких зроблено заповідальний відказ.	Положення абзацу першого цієї частини не застосовується до особи, яка вчинила такий замах, якщо спадкодавець, знаючи про це, все ж призначив її своїм спадкоємцем за заповітом. 2. Не мають права на спадкування особи, які умисно перешкоджали спадкодавцеві скласти заповіт, внести до нього зміни або скасувати заповіт і цим сприяли виникненню права на спадкування у них самих чи в інших осіб або сприяли збільшенню їхньої частки у спадщині. 3. Не мають права на спадкування за законом батьки після дитини, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав і їхні права не були поновлені на час відкриття спадщини. Не мають права на спадкування за законом батьки (усиновлювачі) та повнолітні діти (усиновлені), а також інші особи, які ухилялися від виконання обов'язку щодо утримання спадкодавця, якщо ця обставина встановлена судом. 4. Не мають права на спадкування за законом одна після одної особи, шлюб між якими є недійсним або визнаний таким за рішенням суду. Якщо шлюб визнаний недійсним після смерті одного з подружжя, то за другим із подружжя, який його пережив і не знав та не міг знати про перешкоди до реєстрації шлюбу, суд може визнати право на спадкування частки того з подружжя, хто помер, у майні, яке було набуте ними за час цього шлюбу. 5. За рішенням суду особа може бути усунена від права на спадкування за законом, якщо буде встановлено, що вона ухилялася від надання допомоги спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані. 6. Положення цієї статті поширюються на всіх спадкоємців, у тому числі й на тих, хто має право на обов'язкову частку у спадщині, а також на осіб, на користь яких зроблено заповідальний відказ.
Стаття 1225. Спадкування права на земельну ділянку 1. Право власності на земельну ділянку переходить до спадкоємців на загальних підставах, із збереженням її цільового призначення. 2. До спадкоємців житлового будинку, інших будівель та споруд, об'єкта незавершеного будівництва, щодо якого зареєстровано право власності/спеціальне майнове право, переходить право власності або право користування земельною ділянкою, на якій вони розміщені. 3. До спадкоємців житлового будинку, інших будівель та споруд, об'єкта незавершеного будівництва, щодо якого зареєстровано право власності/спеціальне майнове право, переходить право власності або право користування земельною ділянкою, яка необхідна для їх обслуговування, якщо інший її розмір не визначений заповітом.	**Стаття 1225. Спадкування права на земельну ділянку** 1. Право власності на земельну ділянку переходить до спадкоємців на загальних підставах, із збереженням її цільового призначення.
Стаття 1226. Спадкування частки у праві спільної сумісної власності 1. Частка у праві спільної сумісної власності спадкується на загальних підставах. 2. Суб'єкт права спільної сумісної власності має право заповідати свою частку у праві спільної сумісної власності до її визначення та виділу в натурі.	**Стаття 1226. Спадкування частки у праві спільної сумісної власності** 1. Частка у праві спільної сумісної власності спадкується на загальних підставах. У разі смерті одного із суб'єктів права спільної сумісної власності, вважається, що частки кожного із співвласників у праві спільної сумісної власності є рівними, якщо інше не було встановлено домовленістю між ними, законом або рішенням суду.

	2. Суб'єкт права спільної сумісної власності має право заповідати свою частку у праві спільної сумісної власності до її визначення та виділу в натурі.
Стаття 1227. Право на одержання сум заробітної плати, пенсії, стипендії, аліментів, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві Суми заробітної плати, пенсії, стипендії, аліментів, допомог у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, відшкодувань у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві, але не були ним одержані за життя, передаються членам його сім'ї, а у разі їх відсутності - входять до складу спадщини.	**Стаття 1227. Право на одержання сум заробітної плати, пенсії, стипендії, аліментів, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві** 1. Суми заробітної плати, пенсії, стипендії, аліментів, допомог у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, відшкодувань у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві, але не були ним одержані за життя, одноразова грошова допомога, яка була призначена (нарахована) спадкодавцеві, але не була ним одержана за життя, право на репарації, - входять до складу спадщини.
Стаття 1228. Спадкування права на вклад у банку (фінансовій установі) 1. Вкладник має право розпорядитися правом на вклад у банку (фінансовій установі) на випадок своєї смерті, склавши заповіт або зробивши відповідне розпорядження банку (фінансовій установі). 2. Право на вклад входить до складу спадщини незалежно від способу розпорядження ним. 3. Заповіт, складений після того, як було зроблене розпорядження банку (фінансовій установі), повністю або частково скасовує його, якщо у заповіті змінено особу, до якої має перейти право на вклад, або якщо заповіт стосується усього майна спадкодавця.	**Стаття 1228. Спадкування права на вклад у банку (фінансовій установі)** 1. Вкладник має право розпорядитися правом на вклад у банку (фінансовій установі) на випадок своєї смерті, склавши заповіт.
Стаття 1229. Спадкування права на одержання страхових виплат (відшкодування) **Стаття 1230.** Спадкування права на відшкодування збитків, моральної шкоди, сплату неустойки, отримання компенсації	Зміни не вносились
	Стаття 1230-1. Спадкування прав на цифрову річ 1. До складу спадщини входять права на цифрові речі, які належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини, якщо інше не передбачено законом або умовами використання таких речей.
Стаття 1231. Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду (збитки) та моральну шкоду, яка була завдана спадкодавцем **Стаття 1232.** Обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця **Стаття 1232^{-1}.** Спадкування прав та обов’язків за договором оренди житла з викупом, договором купівлі-продажу неподільного об’єкта незавершеного будівництва/майбутнього об’єкта нерухомості (перший продаж), договором про участь у фонді фінансування будівництва **Стаття 1233.** Поняття заповіту **Стаття 1234.** Право на заповіт	Зміни не вносились
Стаття 1235. Право заповідача на призначення спадкоємців 1. Заповідач може призначити своїми спадкоємцями одну або кілька фізичних осіб, незалежно від наявності у нього з цими особами сімейних, родинних відносин, а також інших учасників цивільних відносин. 2. Заповідач може без зазначення причин позбавити права на спадкування будь-яку особу з	**Стаття 1235. Право заповідача на призначення спадкоємців** 1. Заповідач може призначити своїми спадкоємцями одну або кілька фізичних осіб, незалежно від наявності у нього з цими особами сімейних, родинних відносин, а також інших учасників цивільних відносин. Заповідач може призначити своїм спадкоємцем особу, зачату за життя та народжену живою після його смерті. Заповідач може призначити своїм спадкоємцем особу, зачату протягом шести

числа спадкоємців за законом. У цьому разі ця особа не може одержати право на спадкування. 3. Заповідач не може позбавити права на спадкування осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині. Чинність заповіту щодо осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, встановлюється на час відкриття спадщини. 4. У разі смерті особи, яка була позбавлена права на спадкування, до смерті заповідача, позбавлення її права на спадкування втрачає чинність. Діти (внуки) цієї особи мають право на спадкування на загальних підставах.	місяців з часу відкриття спадщини внаслідок застосування допоміжних репродуктивних технологій з репродуктивного біологічного матеріалу заповідача та народжену живою після його смерті. 2. Заповідач може без зазначення причин позбавити права на спадкування будь-яку особу з числа спадкоємців за законом. У цьому разі ця особа не може одержати право на спадкування. 3. Заповідач не може позбавити права на спадкування осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині. Чинність заповіту щодо осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, встановлюється на час відкриття спадщини. 4. У разі смерті особи, яка була позбавлена права на спадкування, до смерті заповідача, позбавлення її права на спадкування втрачає чинність. Діти (онуки) цієї особи мають право на спадкування на загальних підставах.
Стаття 1236. Право заповідача на визначення обсягу спадщини, що має спадкуватися за заповітом **Стаття 1237.** Право заповідача на заповідальний відказ **Стаття 1238.** Предмет заповідального відказу **Стаття 1239.** Втрата чинності заповідальним відказом	Зміни не вносились
Стаття 1240. Право заповідача на покладення на спадкоємця інших обов’язків 1. Заповідач може зобов'язати спадкоємця до вчинення певних дій немайнового характеру, зокрема щодо розпорядження особистими паперами, визначення місця і форми здійснення ритуалу поховання. 2. Заповідач може зобов'язати спадкоємця до вчинення певних дій, спрямованих на досягнення суспільно корисної мети.	**Стаття 1240. Право заповідача на покладення на спадкоємця інших обов’язків** 1. Заповідач може зобов'язати спадкоємця до вчинення певних дій немайнового характеру, зокрема щодо розпорядження особистими паперами, визначення місця і форми здійснення ритуалу поховання. 2. Заповідач може зобов’язати спадкоємця до вчинення певних дій, спрямованих на досягнення суспільно корисної мети (заповідальне покладення). 3. Заповідач може визначити в заповіті особу опікуна (піклувальника) для своєї малолітньої, недієздатної (неповнолітньої, обмеженої у цивільній дієздатності) дитини, батька, матері у разі визнання їх недієздатними або обмеження їх цивільної дієздатності. 4. Заповідач може зобов’язати спадкоємця до вчинення дій, спрямованих на утримання та догляд за належною (належними) заповідачеві твариною (тваринами).
	Стаття 1240-1. Право заповідача на розпорядження своїм репродуктивним біологічним матеріалом. **1**. Заповідач, який перебуває в шлюбі, має право на випадок своєї смерті в окремому заповіті розпорядитися своїм репродуктивним біологічним матеріалом, який зберігається відповідно до законодавства, шляхом надання тому з подружжя, який його пережив, права на використання його репродуктивного біологічного матеріалу для подальшого проведення запліднення із застосуванням допоміжних репродуктивних технологій, у тому числі за допомогою
Стаття 1241. Право на обов’язкову частку у спадщині 1. Малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки спадкують, незалежно від	**Стаття 1241. Право на обов’язкову частку у спадщині** 1. Малолітні, неповнолітні діти спадкодавця спадкують, незалежно від змісту заповіту та подання ними заяви про прийняття спадщини половину

змісту заповіту, половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (обов'язкова частка). Розмір обов'язкової частки у спадщині може бути зменшений судом з урахуванням відносин між цими спадкоємцями та спадкодавцем, а також інших обставин, які мають істотне значення. 2. До обов'язкової частки у спадщині зараховується вартість речей звичайної домашньої обстановки та вжитку, вартість заповідального відказу, встановленого на користь особи, яка має право на обов'язкову частку, а також вартість інших речей та майнових прав, які перейшли до неї як до спадкоємця. 3. Будь-які обмеження та обтяження, встановлені у заповіті для спадкоємця, який має право на обов'язкову частку у спадщині, дійсні лише щодо тієї частини спадщини, яка перевищує його обов'язкову частку.	частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (обов'язкова частка). Повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки спадкують, незалежно від змісту заповіту, половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (обов'язкова частка), за умови подання ними заяви про прийняття спадщини. Розмір обов'язкової частки у спадщині може бути зменшений судом з урахуванням відносин між цими спадкоємцями та спадкодавцем, а також інших обставин, які мають істотне значення. 2. До обов'язкової частки у спадщині зараховується вартість речей звичайної домашньої обстановки та вжитку, вартість заповідального відказу, встановленого на користь особи, яка має право на обов'язкову частку, а також вартість інших речей та майнових прав, які перейшли до неї як до спадкоємця. 3. Будь-які обмеження та обтяження, встановлені у заповіті для спадкоємця, який має право на обов'язкову частку у спадщині, дійсні лише щодо тієї частини спадщини, яка перевищує його обов'язкову частку. 4. Обов'язкова частка у спадщині виділяється із незаповіданого майна. Якщо частки незаповіданого майна недостатньо, обов'язкова частка виділяється із заповіданого майна.
Стаття 1242. Заповіт з умовою 1. Заповідач може обумовити виникнення права на спадкування у особи, яка призначена у заповіті, наявністю певної умови, як пов'язаної, так і не пов'язаної з її поведінкою (наявність інших спадкоємців, проживання у певному місці, народження дитини, здобуття освіти тощо). Умова, визначена у заповіті, має існувати на час відкриття спадщини. 2. Умова, визначена у заповіті, є нікчемною, якщо вона суперечить закону або моральним засадам суспільства. 3. Особа, призначена у заповіті, не має права вимагати визнання умови недійсною на тій підставі, що вона не знала про неї, або якщо настання умови від неї не залежало.	**Стаття 1242. Заповіт з умовою** **1.** Заповідач може обумовити виникнення права на спадкування у особи, яка призначена у заповіті, наявністю певної умови, як пов'язаної, так і не пов'язаної з її поведінкою (наявність інших спадкоємців, проживання у певному місці, народження дитини, здобуття освіти тощо). Умова, визначена в заповіті, має існувати на час відкриття спадщини або настати протягом строку, встановленого для її прийняття. 2. Умова, визначена у заповіті, є нікчемною, якщо вона суперечить закону або моральним засадам суспільства. 3. Особа, призначена у заповіті, не має права вимагати визнання умови недійсною на тій підставі, що вона не знала про неї, або якщо настання умови від неї не залежало. 4. Відсутність умови, визначеної в заповіті, позбавляє спадкоємця, стосовно якого така умова встановлена, права спадкування за заповітом або за законом на визначене таким заповітом майно.
Стаття 1243. Заповіт подружжя 1. Подружжя має право скласти спільний заповіт щодо майна, яке належить йому на праві спільної сумісної власності. 2. У разі складення спільного заповіту частка у праві спільної сумісної власності після смерті одного з подружжя переходить до другого з подружжя, який його пережив. У разі смерті останнього право на спадкування мають особи, визначені подружжям у заповіті. 3. За життя дружини та чоловіка кожен з них має право відмовитися від спільного заповіту. Така відмова підлягає нотаріальному посвідченню. 4. У разі смерті одного з подружжя нотаріус накладає заборону відчуження майна, зазначеного у заповіті подружжя.	**Стаття 1243. Заповіт подружжя** Подружжя має право скласти спільний заповіт щодо майна, яке належить йому на праві спільної сумісної власності. 2. У разі складення спільного заповіту частка у праві спільної сумісної власності після смерті одного з подружжя переходить до другого з подружжя, який його пережив. У разі смерті останнього право на спадкування мають особи, визначені подружжям у заповіті. 3. За життя дружини та чоловіка кожен з них має право відмовитися від спільного заповіту. Така відмова підлягає нотаріальному посвідченню. 4. У разі смерті одного з подружжя нотаріус видає свідоцтво про право на спадщину другому з подружжя, який його пережив, та накладає заборону відчуження майна, зазначеного у заповіті подружжя.

	Стаття 1243-1. Заповіт про розпорядження репродуктивним біологічним матеріалом 1. Заповідач має право скласти заповіт про розпорядження своїм репродуктивним біологічним матеріалом, що зберігається відповідно до законодавства, у якому: 1) визначити особу, яка має право використати такий репродуктивний біологічний матеріал для зачаття дитини із застосуванням допоміжних репродуктивних технологій, у тому числі за допомогою замінного материнства, відповідно до статті 12401 цього Кодексу, умови, а також випадки, за яких таке право припиняється; 2) заборонити будь-яке використання свого репродуктивного біологічного матеріалу та визначити випадки, коли такий репродуктивний біологічний матеріал підлягає знищенню. 2. Заповіт про розпорядження репродуктивним біологічним матеріалом не може бути секретним. Нотаріус при посвідченні такого заповіту перевіряє родинні або інші стосунки осіб, які визначені у статті 1240-1 цього Кодексу, в тому числі з використанням відомостей Державного реєстру актів цивільного стану громадян. 3. Заповіт про розпорядження репродуктивним біологічним матеріалом посвідчується виключно нотаріусом у порядку, визначеному цим Кодексом з урахуванням особливостей, встановлених цією статтею та статтею 12401 цього Кодексу, підлягає реєстрації у Спадковому реєстрі в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України з відміткою про вид заповіту. 4. Скасування заповіту про розпорядження репродуктивним біологічним матеріалом проводиться шляхом складання нового заповіту про розпорядження репродуктивним біологічним матеріалом. Заповіт про розпорядження репродуктивним біологічним матеріалом не може бути скасовано заповітом про інші розпорядження. 5. Заповіт про розпорядження репродуктивним біологічним матеріалом, який було складено пізніше, скасовує попередній заповіт такого виду повністю або у тій частині, в якій він йому суперечить. Кожний новий заповіт про розпорядження репродуктивним біологічним матеріалом скасовує попередній заповіт такого виду повністю або у тій частині, в якій він йому суперечить, і не відновлює заповіту про розпорядження репродуктивним біологічним матеріалом, який заповідач склав перед ним. Якщо новий заповіт про розпорядження репродуктивним біологічним матеріалом, складений заповідачем, був визнаний недійсним, чинність попереднього заповіту не відновлюється, крім випадків, встановлених статтями 225 і 231 цього Кодексу. 5. Інформація про складання заповіту про розпорядження репродуктивним біологічним матеріалом, його скасування підлягає передачі заповідачем до закладу, який здійснює зберігання такого матеріалу, у десятиденний строк з моменту його нотаріального посвідчення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.
Стаття 1244. Підпризначення спадкоємця **Стаття 1245.** Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом **Стаття 1246.** Встановлення сервітуту у заповіті	Зміни не вносились

Стаття 1247. Загальні вимоги до форми заповіту 1. Заповіт складається у письмовій формі, із зазначенням місця та часу його складення. 2. Заповіт має бути особисто підписаний заповідачем. Якщо особа не може особисто підписати заповіт, він підписується відповідно до частини четвертої статті 207 цього Кодексу. 3. Заповіт має бути посвідчений нотаріусом або іншими посадовими, службовими особами, визначеними у статтях 1251-1252 цього Кодексу.	**Стаття 1247. Загальні вимоги до форми заповіту** 1. Заповіт складається у письмовій формі, із зазначенням місця та часу його складення. 2. Заповіт має бути особисто підписаний заповідачем. Якщо особа не може особисто підписати заповіт, він підписується відповідно до частини четвертої статті 207 цього Кодексу. 3. Заповіт має бути посвідчений нотаріусом або іншими посадовими, службовими особами, визначеними у статтях 1251-1252 цього Кодексу. 4.Заповіти, посвідчені особами, зазначеними у частині третій цієї статті, підлягають державній реєстрації у Спадковому реєстрі в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.
Стаття 1248. Посвідчення заповіту нотаріусом **Стаття 1249.** Посвідчення нотаріусом секретних заповітів **Стаття 1251.** Посвідчення заповіту посадовою особою органу місцевого самоврядування **Стаття 1252.** Посвідчення заповіту іншою посадовою, службовою особою **Стаття 1253.** Посвідчення заповіту при свідках	Зміни не вносились
Стаття 1254. Право заповідача на скасування та зміну заповіту 1. Заповідач має право у будь-який час скасувати заповіт. 2. Заповідач має право у будь-який час скласти новий заповіт. Заповіт, який було складено пізніше, скасовує попередній заповіт повністю або у тій частині, в якій він йому суперечить. 3. Кожний новий заповіт скасовує попередній і не відновлює заповіту, який заповідач склав перед ним. 4. Якщо новий заповіт, складений заповідачем, був визнаний недійсним, чинність попереднього заповіту не відновлюється, крім випадків, встановлених статтями 225 і 231 цього Кодексу. 5. Заповідач має право у будь-який час внести до заповіту зміни. 6. Скасування заповіту, внесення до нього змін провадяться заповідачем особисто. 7. Скасування заповіту, внесення до нього змін провадяться у порядку, встановленому цим Кодексом для посвідчення заповіту і підлягають державній реєстрації у Спадковому реєстрі в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.	**Стаття 1254. Право заповідача на зміну або скасування заповіту** 1. Заповідач має право у будь-який час змінити або скасувати заповіт шляхом складення нового заповіту. 2. Заповідач має право у будь-який час скласти новий заповіт. Заповіт, який було складено пізніше, скасовує попередній заповіт повністю або у тій частині, в якій він йому суперечить. 3. Кожний новий заповіт скасовує попередній повністю або у тій частині, в якій він йому суперечить, і не відновлює заповіту, який заповідач склав перед ним. 4. Якщо новий заповіт, складений заповідачем, був визнаний недійсним, чинність попереднього заповіту не відновлюється, крім випадків, встановлених статтями 225 і 231 цього Кодексу. 5. Зміна або скасування заповіту вчиняються заповідачем особисто. 6. Зміна або скасування заповіту провадяться у порядку, встановленому цим Кодексом для посвідчення заповіту і підлягають державній реєстрації у Спадковому реєстрі в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України. 7. До скасування заповіту про розпорядження репродуктивним біологічним матеріалом застосовуються положення цієї статті з урахуванням особливостей, встановлених статтею 12431 цього Кодексу. 8. Відмова від права на скасування чи зміну заповіту є недійсною.
Стаття 1255. Таємниця заповіту	Зміни не вносились
Стаття 1256. Тлумачення заповіту 1. Тлумачення заповіту може бути здійснене після відкриття спадщини самими спадкоємцями. 2. У разі спору між спадкоємцями тлумачення заповіту здійснюється судом відповідно до статті 213 цього Кодексу.	**Стаття 1256. Тлумачення заповіту** 1. Тлумачення заповіту може бути здійснене після відкриття спадщини самими спадкоємцями шляхом подання заяви, справжність підпису на якій засвідчується нотаріально. 2. У разі спору між спадкоємцями тлумачення заповіту здійснюється судом відповідно до частини третьої статті 213 цього Кодексу.
Стаття 1257. Недійсність заповіту	**Стаття 1257. Недійсність заповіту**

1. Заповіт, складений особою, яка не мала на це права, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, є недійсним. 2. За позовом заінтересованої особи суд визнає заповіт недійсним, якщо буде встановлено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідало його волі. 3. Недійсність окремого розпорядження, що міститься у заповіті, не має наслідком недійсності іншої його частини. 4. У разі недійсності заповіту спадкоємець, який за цим заповітом був позбавлений права на спадкування, одержує право на спадкування за законом на загальних підставах.	1. Заповіт, складений особою, яка не мала на це права, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, є недійсним. 2. За позовом заінтересованої особи суд визнає заповіт недійсним, якщо буде встановлено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідало його волі. 3. Недійсність окремого розпорядження, що міститься у заповіті, не має наслідком недійсності іншої його частини. 4. У разі недійсності заповіту спадкоємець, який за цим заповітом був позбавлений права на спадкування, одержує право на спадкування за законом на загальних підставах.
Стаття 1258. Черговість спадкування за законом **Стаття 1259.** Зміна черговості одержання права на спадкування **Стаття 1260.** Спадкування усиновленими та усиновлювачами **Стаття 1261.** Перша черга спадкоємців за законом	Зміни не вносились
Стаття 1262. Друга черга спадкоємців за законом 1. У другу чергу право на спадкування за законом мають рідні брати та сестри спадкодавця, його баба та дід як з боку батька, так і з боку матері.	**Стаття 1262. Друга черга спадкоємців за законом** 1. У другу чергу право на спадкування за законом мають онуки спадкодавця, батьки яких є живими на час відкриття спадщини.
Стаття 1263. Третя черга спадкоємців за законом 1. У третю чергу право на спадкування за законом мають рідні дядько та тітка спадкодавця.	**Стаття 1263.** Третя черга спадкоємців за законом У третю чергу право на спадкування за законом мають рідні брати та сестри спадкодавця, його баба та дід як з боку батька, так і з боку матері.
Стаття 1264. Четверта черга спадкоємців за законом 1. У четверту чергу право на спадкування за законом мають особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.	**Стаття 1264.** Четверта черга спадкоємців за законом **1**. У четверту чергу право на спадкування за законом мають рідні дядько та тітка спадкодавця.
Стаття 1265. П'ята черга спадкоємців за законом 1. У п'яту чергу право на спадкування за законом мають інші родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно, причому родичі ближчого ступеня споріднення усувають від права спадкування родичів подальшого ступеня споріднення. Ступінь споріднення визначається за числом народжень, що віддаляють родича від спадкодавця. Народження самого спадкодавця не входить до цього числа. 2. У п'яту чергу право на спадкування за законом одержують утриманці спадкодавця, які не були членами його сім'ї. Утриманцем вважається неповнолітня або непрацездатна особа, яка не була членом сім'ї спадкодавця, але не менш як п'ять років одержувала від нього матеріальну допомогу, що була для неї єдиним або основним джерелом засобів до існування.	**Стаття 1265. П'ята черга спадкоємців за законом** 1. У п'яту чергу право на спадкування за законом мають особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.
	Стаття 1265-1. Шоста черга спадкоємців за законом **1. У шосту чергу право на спадкування за законом мають інші родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно, причому родичі ближчого ступеня споріднення усувають від права спадкування родичів подальшого ступеня споріднення. Ступінь споріднення визначається за числом народжень, що віддаляють родича від спадкодавця. Народження самого спадкодавця не**

	входить до цього числа. 2. У шосту чергу право на спадкування за законом одержують утриманці спадкодавця, які не були членами його сім'ї. Утриманцем вважається неповнолітня або непрацездатна особа, яка не була членом сім'ї спадкодавця, але не менш як п'ять років одержувала від нього матеріальну допомогу, що була для неї єдиним або основним джерелом засобів до існування.
Стаття 1266. Спадкування за правом представлення Внуки, правнуки спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові, бабі, дідові, якби вони були живими на час відкриття спадщини. 2. Прабаба, прадід спадкують ту частку спадщини, яка б належала за законом їхнім дітям (бабі, дідові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини. 3. Племінники спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові (сестрі, братові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини. 4. Двоюрідні брати та сестри спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові (тітці, дядькові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини. 5. Якщо спадкування за правом представлення здійснюється кількома особами, частка їхнього померлого родича ділиться між ними порівну. 6. При спадкуванні по прямій низхідній лінії право представлення діє без обмеження ступеня споріднення.	
Стаття 1267. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом **Стаття 1268.** Прийняття спадщини	Зміни не вносились
Стаття 1269. Подання заяви про прийняття спадщини 1. Спадкоємець, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживав постійно із спадкодавцем, має подати нотаріусу або в сільських населених пунктах - уповноваженій на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування заяву про прийняття спадщини. 2. Заява про прийняття спадщини подається спадкоємцем особисто. 3. Особа, яка досягла чотирнадцяти років, має право подати заяву про прийняття спадщини без згоди своїх батьків або піклувальника. 4. Заяву про прийняття спадщини від імені малолітньої, недієздатної особи подають її батьки (усиновлювачі), опікун. 5. Особа, яка подала заяву про прийняття спадщини, може відкликати її протягом строку, встановленого для прийняття спадщини.	**Стаття 1269. Подання заяви про прийняття спадщини** 1. Спадкоємець, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживав постійно із спадкодавцем, має подати нотаріусу заяву про прийняття спадщини. 2. Заява про прийняття спадщини подається спадкоємцем особисто. 3. Особа, яка досягла чотирнадцяти років, має право подати заяву про прийняття спадщини без згоди своїх батьків або піклувальника. 4. Заяву про прийняття спадщини від імені малолітньої, недієздатної особи подають її батьки (усиновлювачі), опікун. **5.** Особа, яка подала заяву про прийняття спадщини, може відкликати її протягом строку, встановленого для прийняття спадщини.
Стаття 1270. Строки для прийняття спадщини **Стаття 1271.** Прийняття заповідального відказу	Зміни не вносились
	Стаття 1271-1. Перехід права на використання репродуктивного біологічного матеріалу **1. Право на використання репродуктивного біологічного матеріалу заповідача для подальшого проведення запліднення із використанням допоміжних репродуктивних технологій, у тому числі за допомогою замінного материнства,**

	належить особі, визначеній у заповіті з урахуванням статті 1240-1 цього Кодексу, з моменту відкриття спадщини незалежно від прийняття ними спадщини та підтверджується свідоцтвом про право на використання репродуктивного біологічного матеріалу заповідача, що видається нотаріусом. **2. Свідоцтво про право на використання репродуктивного біологічного матеріалу заповідача видається нотаріусом за місцем відкриття спадщини без заведення спадкової справи за зверненням особи, яка визначена таким заповітом, та на підставі заповіту про використання репродуктивного біологічного матеріалу або його дублікату, чинність якого перевіряється за Спадковим реєстром, за умови встановлення факту смерті заповідача, його родинних або інших стосунків з особою, визначеною у заповіті, та у порядку визначеному Законом України «Про нотаріат».**
Стаття 1272. Наслідки пропущення строку для прийняття спадщини 1. Якщо спадкоємець протягом строку, встановленого статтею 1270 цього Кодексу, не подав заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв її. 2. За письмовою згодою спадкоємців, які прийняли спадщину, спадкоємець, який пропустив строк для прийняття спадщини, може подати заяву про прийняття спадщини нотаріусу або в сільських населених пунктах - уповноваженій на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини. **3.** За позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, суд може визначити йому додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини.	**Стаття 1272. Наслідки пропущення строку для прийняття спадщини** 1. Якщо спадкоємець протягом строку, встановленого статтею 1270 цього Кодексу, не подав заяву про прийняття спадщини або постійно не проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, не був малолітнім, неповнолітнім, недієздатним, а також обмеженим у цивільній дієздатності на час відкриття спадщини, він вважається таким, що не прийняв її. 2. За письмовою згодою спадкоємців, які прийняли спадщину, спадкоємець, який пропустив строк для прийняття спадщини, може подати заяву про прийняття спадщини нотаріусу за місцем відкриття спадщини. **3.** За позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, суд може визначити йому додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини.
Стаття 1273. Право на відмову від прийняття спадщини 1. Спадкоємець за заповітом або за законом може відмовитися від прийняття спадщини протягом строку, встановленого статтею 1270 цього Кодексу. Заява про відмову від прийняття спадщини подається нотаріусу або в сільських населених пунктах - уповноваженій на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини. 2. Фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена, може відмовитися від прийняття спадщини за згодою піклувальника і органу опіки та піклування. 3. Неповнолітня особа віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років може відмовитися від прийняття спадщини за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника і органу опіки та піклування. 4. Батьки (усиновлювачі), опікун можуть відмовитися від прийняття спадщини, належної малолітній, недієздатній особі, лише з дозволу органу опіки та піклування. 5. Відмова від прийняття спадщини є безумовною і беззастережною.	**Стаття 1273. Право на відмову від прийняття спадщини** 1. Спадкоємець за заповітом або за законом може відмовитися від прийняття спадщини протягом строку, встановленого статтею 1270 цього Кодексу. Заява про відмову від прийняття спадщини подається нотаріусу за місцем відкриття спадщини. 2. Фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена, може відмовитися від прийняття спадщини за згодою піклувальника і органу опіки та піклування. 3. Неповнолітня особа віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років може відмовитися від прийняття спадщини за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника і органу опіки та піклування. 4. Батьки (усиновлювачі), опікун можуть відмовитися від прийняття спадщини, належної малолітній, недієздатній особі, лише з дозволу органу опіки та піклування. 5. Відмова від прийняття спадщини є безумовною і беззастережною. **6.** Відмова від прийняття спадщини може бути відкликана протягом строку, встановленого для її прийняття.

6. Відмова від прийняття спадщини може бути відкликана протягом строку, встановленого для її прийняття.	
Стаття 1274. Право на відмову від прийняття спадщини на користь іншої особи	Зміни не вносились
Стаття 1275. Правові наслідки відмови від прийняття спадщини 1. Якщо від прийняття спадщини відмовився один із спадкоємців за заповітом, частка у спадщині, яку він мав право прийняти, переходить до інших спадкоємців за заповітом і розподіляється між ними порівну. 2. Якщо від прийняття спадщини відмовився один із спадкоємців за законом з тієї черги, яка має право на спадкування, частка у спадщині, яку він мав право прийняти, переходить до інших спадкоємців за законом тієї ж черги і розподіляється між ними порівну. 3. Положення цієї статті не застосовуються, якщо спадкоємець відмовився від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця, а також коли заповідач підпризначив іншого спадкоємця. 4. Якщо на спадкоємця за заповітом, який відмовився від прийняття спадщини, було покладено заповідальний відказ, обов'язок за заповідальним відказом переходить до інших спадкоємців за заповітом, які прийняли спадщину, і розподіляється між ними порівну. 5. Відмова спадкоємця за заповітом від прийняття спадщини не позбавляє його права на спадкування за законом.	Стаття 1275. Правові наслідки відмови від прийняття спадщини або її неприйняття. 1. Якщо від прийняття спадщини відмовився або не прийняв її один із спадкоємців за заповітом, частка у спадщині, яку він мав право прийняти, переходить до інших спадкоємців за заповітом і розподіляється між ними порівну. 2. Якщо від прийняття спадщини відмовився або не прийняв її один із спадкоємців за законом з тієї черги, яка має право на спадкування, частка у спадщині, яку він мав право прийняти, переходить до інших спадкоємців за законом тієї ж черги і розподіляється між ними порівну. 3. Положення цієї статті не застосовуються, якщо спадкоємець відмовився від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця, а також коли заповідач підпризначив іншого спадкоємця. 4. Якщо на спадкоємця за заповітом, який відмовився від прийняття спадщини або не прийняв її, було покладено заповідальний відказ, обов'язок за заповідальним відказом переходить до інших спадкоємців за заповітом, які прийняли спадщину, і розподіляється між ними порівну. 5. Відмова спадкоємця за заповітом від прийняття спадщини не позбавляє його права на спадкування за законом. Якщо спадкоємець відмовився від прийняття спадщини за заповітом і прийняв її за законом, покладені на нього заповітом заповідальний відказ, умова та інші обов’язки зберігають свою силу.
Стаття 1276. Перехід права на прийняття спадщини	Зміни не вносились
Стаття 1277. Відумерлість спадщини 1. У разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття орган місцевого самоврядування за місцезнаходженням нерухомого майна, а за відсутності нерухомого майна - місцезнаходженням основної частини рухомого майна зобов’язаний подати до суду заяву про визнання спадщини відумерлою. У разі якщо на об’єкті нерухомого майна на момент відкриття спадщини знаходиться рухоме майно, що входить до складу спадщини, таке рухоме майно переходить у власність територіальної громади, якій передано нерухоме майно. Заява про визнання спадщини відумерлою може також бути подана кредитором спадкодавця, а якщо до складу спадщини входять земельні ділянки сільськогосподарського призначення - власниками або користувачами суміжних земельних ділянок. У такому разі суд залучає до розгляду справи органи місцевого самоврядування за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до складу спадщини. Особи, які мають право або зобов’язані подати заяву про визнання спадщини відумерлою, мають право на одержання із Спадкового реєстру інформації про заведену спадкову справу та видане свідоцтво про право на спадщину.	Стаття 1277. Відумерлість спадщини 1. У разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття орган місцевого самоврядування за місцезнаходженням нерухомого майна, а за відсутності нерухомого майна - місцезнаходженням основної частини рухомого майна зобов’язаний подати до суду заяву про визнання спадщини відумерлою. У разі якщо на об’єкті нерухомого майна на момент відкриття спадщини знаходиться рухоме майно, що входить до складу спадщини, таке рухоме майно переходить у власність територіальної громади, якій передано нерухоме майно. Заява про визнання спадщини відумерлою може також бути подана кредитором спадкодавця, а якщо до складу спадщини входять земельні ділянки сільськогосподарського призначення - власниками або користувачами суміжних земельних ділянок. У такому разі суд залучає до розгляду справи органи місцевого самоврядування за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до складу спадщини. Особи, які мають право або зобов’язані подати заяву про визнання спадщини відумерлою, мають право на одержання із Спадкового реєстру інформації про заведену спадкову справу та видане свідоцтво про право на спадщину. 2. Заява про визнання спадщини

2. Заява про визнання спадщини відумерлою подається після спливу одного року з часу відкриття спадщини. 3. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцезнаходженням нерухомого майна, а за відсутності нерухомого майна - місцезнаходженням основної частини рухомого майна. 4. Територіальна громада, яка стала власником відумерлого майна, зобов'язана задовольнити вимоги кредиторів спадкодавця, що заявлені відповідно до статті 1231 цього Кодексу. Якщо власниками відумерлого майна стали декілька територіальних громад, вимоги кредиторів спадкодавця задовольняються територіальними громадами пропорційно до вартості відумерлого майна, набутого у власність кожною з них. 5. Спадщина, не прийнята спадкоємцями, охороняється до визнання її відумерлою відповідно до статті 1283 цього Кодексу.	відумерлою подається після спливу одного року з часу відкриття спадщини. 3. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцезнаходженням нерухомого майна, а за відсутності нерухомого майна - місцезнаходженням основної частини рухомого майна. 4. Територіальна громада, яка стала власником відумерлої спадщини, зобов'язана задовольнити вимоги кредиторів спадкодавця в межах вартості відумерлої спадщини. Якщо власниками відумерлої спадщини стали декілька територіальних громад, вимоги кредиторів спадкодавця задовольняються територіальними громадами пропорційно до вартості відумерлої спадщини, набутої у власність кожною з них. 5. Спадщина, не прийнята спадкоємцями, охороняється до визнання її відумерлою відповідно до статті 1283 цього Кодексу.
Стаття 1278. Поділ спадщини між спадкоємцями 1. Частки кожного спадкоємця у спадщині є рівними, якщо спадкодавець у заповіті сам не розподілив спадщину між ними. 2. Кожен із спадкоємців має право на виділ його частки в натурі.	**Стаття 1278. Поділ спадщини між спадкоємцями** 1. Частки кожного спадкоємця у спадщині є рівними, якщо спадкодавець у заповіті сам не розподілив спадщину між ними. 2. Кожен із спадкоємців має право на виділ його частки в натурі. 3. Спадкоємці мають право на поділ спадщини незалежно від підстав спадкування у договірному або судовому порядку. Договір про поділ спадщини укладається спадкоємцями у письмовій формі та підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню.
Стаття 1279. Переважне право окремих спадкоємців на виділ їм спадкового майна в натурі **Стаття 1280.** Перерозподіл спадщини	Зміни не вносились
Стаття 1281. Пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців **1.** Спадкоємці зобов'язані повідомити кредитора спадкодавця про відкриття спадщини, якщо їм відомо про його борги, та/або якщо вони спадкують майно, обтяжене правами третіх осіб. 2. Кредиторові спадкодавця належить пред'явити свої вимоги до спадкоємця, який прийняв спадщину, не пізніше шести місяців з дня одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину на все або частину спадкового майна незалежно від настання строку вимоги. 3. Якщо кредитор спадкодавця не знав і не міг знати про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину, він має право пред'явити свої вимоги до спадкоємця, який прийняв спадщину, протягом шести місяців з дня, коли він дізнався про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину. 4. Кредитор спадкодавця, який не пред'явив вимоги до спадкоємців, що прийняли спадщину, у строки, встановлені частинами другою і третьою цієї статті, позбавляється права вимоги.	Стаття 1281. Пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців 1. Спадкоємці зобов'язані повідомити кредитора спадкодавця про відкриття спадщини, якщо їм відомо про його борги, та/або якщо вони спадкують майно, обтяжене правами третіх осіб. 2. Кредиторові спадкодавця належить пред'явити свої вимоги до спадкоємця, який прийняв спадщину, не пізніше шести місяців з дня одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину на все або частину спадкового майна незалежно від настання строку вимоги. 3. Якщо кредитор спадкодавця не знав і не міг знати про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину, він має право пред'явити свої вимоги до спадкоємця, який прийняв спадщину, протягом шести місяців з дня, коли він дізнався про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину. 4. Кредитор спадкодавця, який не пред'явив вимоги до спадкоємців, що прийняли спадщину, у строки, встановлені частинами другою і третьою цієї статті, позбавляється права вимоги. У такому разі відповідне зобов'язання вважається припиненим.
Стаття 1282. Обов'язок спадкоємців задовольнити вимоги кредитора	Зміни не вносились
Стаття 1283. Охорона спадкового майна	**Стаття 1283**. Охорона спадкового майна

1.Охорона спадкового майна здійснюється в інтересах спадкоємців, відказоодержувачів та кредиторів спадкодавця з метою збереження його до прийняття спадщини спадкоємцями або набрання законної сили рішенням суду про визнання спадщини відумерлою. 2. Нотаріус або в сільських населених пунктах - уповноважена на це посадова особа відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини за заявою спадкоємців або за повідомленням підприємств, установ, організацій, громадян, або на підставі рішення суду про оголошення фізичної особи померлою чи за своєю власною ініціативою вживає заходів до охорони спадкового майна. 3. Охорона спадкового майна триває до закінчення строку, встановленого для прийняття спадщини, або набрання законної сили рішенням суду про визнання спадщини відумерлою. Особи або органи, що вживають заходів з охорони спадкового майна, мають право укладати договори з третіми особами, спрямовані на забезпечення охорони спадкового майна. 4. Витрати на охорону спадкового майна відшкодовуються спадкоємцями відповідно до їхньої частки у спадщині, а у разі визнання спадщини відумерлою - органом місцевого самоврядування, який від імені територіальної громади здійснює право власності щодо спадщини, яку визнано відумерлою.	1. Охорона спадкового майна здійснюється в інтересах спадкоємців, відказоодержувачів та кредиторів спадкодавця з метою збереження його до прийняття спадщини спадкоємцями або набрання законної сили рішенням суду про визнання спадщини відумерлою. 2. Нотаріус або в сільських населених пунктах - уповноважена на це посадова особа відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини за заявою спадкоємців або за повідомленням підприємств, установ, організацій, громадян, або на підставі рішення суду про оголошення фізичної особи померлою чи за своєю власною ініціативою вживає заходів до охорони спадкового майна. 3. Охорона спадкового майна триває до закінчення строку, встановленого для прийняття спадщини, або набрання законної сили рішенням суду про визнання спадщини відумерлою. Особи або органи, що вживають заходів з охорони спадкового майна, мають право укладати договори з третіми особами, спрямовані на забезпечення охорони спадкового майна. 4. Витрати на охорону спадкового майна відшкодовуються спадкоємцями відповідно до їхньої частки у спадщині, а у разі визнання спадщини відумерлою - органом місцевого самоврядування, який від імені територіальної громади здійснює право власності щодо спадщини, яку визнано відумерлою.
Стаття 1284. Охорона спадкового майна виконавцем заповіту	Зміни не вносились
Стаття 1285. Управління спадщиною 1. Якщо у складі спадщини є майно, яке потребує утримання, догляду, вчинення інших фактичних чи юридичних дій для підтримання його в належному стані, нотаріус, а в населених пунктах, де немає нотаріуса, - відповідний орган місцевого самоврядування, у разі відсутності спадкоємців або виконавця заповіту укладають договір на управління спадщиною з іншою особою. У разі відсутності спадкоємців або виконавця заповіту особою, яка управляє спадщиною, до складу якої входить земельна ділянка, є сільська, селищна, міська рада за місцезнаходженням такої земельної ділянки. 2. Особа, яка управляє спадщиною, має право на вчинення будь-яких необхідних дій, спрямованих на збереження спадщини до з'явлення спадкоємців або до прийняття спадщини. 3. Особа, яка управляє спадщиною, має право на плату за виконання своїх повноважень.	**Стаття 1285. Управління спадщиною** 1.Якщо у складі спадщини є майно, яке потребує утримання, догляду, вчинення інших фактичних чи юридичних дій для підтримання його в належному стані, нотаріус, а в населених пунктах, де немає нотаріуса, - відповідний орган місцевого самоврядування, у разі відсутності спадкоємців або виконавця заповіту укладає договір на управління спадщиною з іншою особою. У разі відсутності спадкоємців або виконавця заповіту особою, яка управляє спадщиною, до складу якої входить земельна ділянка, є сільська, селищна, міська рада за місцезнаходженням такої земельної ділянки. 2. Заповідач може обрати особу, яка здійснюватиме управління спадщиною після відкриття спадщини, шляхом визначення такої особи у заповіті. 3. Особа, яка управляє спадщиною, має право на вчинення будь-яких необхідних дій, спрямованих на збереження спадщини, до видачі спадкоємцям свідоцтва про право на спадщину. 4. Особа, яка управляє спадщиною, має право на плату за виконання своїх повноважень.
	Стаття 1285-1. Управління спадщиною, до складу якої входять корпоративні права до отримання свідоцтва про право на спадщину спадкоємцями. **1. Якщо у складі спадщини є корпоративні права, які потребують управління ними в інтересах спадкоємців, нотаріус призначає єдиного управителя з числа осіб, визначених заповідачем у заповіті на управління такою спадщиною, виконавців заповіту, спадкоємців, які прийняли спадщину, а в разі їх відсутності за заявою заінтересованої особи укладає договір на**

	управління спадщиною з іншою особою. 2. Переважне право на призначення управителем спадщини мають: 1) особа, визначена заповідачем у заповіті на управління такою спадщиною, або виконавець заповіту, а якщо такі особи не визначено, єдиний спадкоємець за заповітом або спадкоємець з числа спадкоємців за заповітом, розмір частки у праві на спадщину якого є більшим; 2) єдиний спадкоємець за законом, або один із спадкоємців за законом, розмір частки у праві на спадщину якого є більшим, у разі відсутності заповіту. У разі рівності часток у праві на спадщину управителем призначається один із спадкоємців за згодою більшості спадкоємців, викладеною у формі заяви, справжність підпису на якій засвідчується нотаріально, а у разі недосягнення згоди більшістю спадкоємців один із спадкоємців за рішенням суду. 3. З метою управління спадщиною корпоративними правами в окремо визначеній юридичній особі може бути призначено лише одного управителя або укладено договір на управління лише з однією особою. 4. До моменту видачі свідоцтва про право на спадщину та вступу до юридичної особи спадкоємців, участь у загальних зборах юридичної особи в інтересах спадкоємців має право брати управитель такою спадщиною. 5. У випадку смерті єдиного учасника юридичної особи, який був виконавчим органом, до моменту видачі свідоцтва про право на спадщину та вступу до юридичної особи спадкоємців, рішення про призначення виконавчого органу приймається одноособово управителем такої спадщини.
Стаття 1286. Право заповідача на призначення виконавця заповіту **Стаття 1287.** Призначення виконавця заповіту за ініціативою спадкоємців	Зміни не вносились
Стаття 1288. Призначення виконавця заповіту нотаріусом 1. Виконавець заповіту може бути призначений нотаріусом або в сільських населених пунктах - уповноваженою на це посадовою особою відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини, якщо заповідач не призначив виконавця заповіту або якщо виконавець заповіту відмовився від виконання заповіту чи був усунений від його виконання і якщо цього потребують інтереси спадкоємців.	**Стаття 1288. Призначення виконавця заповіту нотаріусом** 1. Виконавець заповіту може бути призначений нотаріусом за місцем відкриття спадщини, якщо заповідач не призначив виконавця заповіту або якщо виконавець заповіту відмовився від виконання заповіту чи був усунений від його виконання і якщо цього потребують інтереси спадкоємців.
Стаття 1289. Згода особи на призначення її виконавцем заповіту	Зміни не вносились
Стаття 1290. Повноваження виконавця заповіту 1. Виконавець заповіту зобов'язаний: 1) вжити заходів щодо охорони спадкового майна; 2) вжити заходів щодо повідомлення спадкоємців, відказоодержувачів, кредиторів про відкриття спадщини; 3) вимагати від боржників спадкодавця виконання ними своїх зобов'язань; 4) управляти спадщиною; 5) забезпечити одержання кожним із спадкоємців частки спадщини, яка визначена у заповіті; 6) забезпечити одержання частки у спадщині особами, які мають право на обов'язкову частку у спадщині. 2. Виконавець заповіту зобов'язаний забезпечити виконання	**Стаття 1290. Повноваження виконавця заповіту** 1. Виконавець заповіту зобов’язаний: 1) вжити заходів щодо охорони спадкового майна; 2) вжити заходів щодо повідомлення спадкоємців, відказоодержувачів, кредиторів про відкриття спадщини; 3) вимагати від боржників спадкодавця виконання ними своїх зобов'язань та подавати відповідні позови до суду; 4) управляти спадщиною; 5) забезпечити одержання кожним із спадкоємців частки спадщини, яка визначена у заповіті; 6) забезпечити одержання частки у спадщині особами,

спадкоємцями дій, до яких вони були зобов'язані заповітом. 3. Повноваження виконавця заповіту посвідчуються документом, який видається нотаріусом за місцем відкриття спадщини.	які мають право на обов'язкову частку у спадщині; 7) вчиняти інші дії, встановлені заповітом. 2. Виконавець заповіту зобов'язаний забезпечити виконання спадкоємцями дій, до яких вони були зобов'язані заповітом. 3. Повноваження виконавця заповіту посвідчуються документом, який видається нотаріусом за місцем відкриття спадщини.
Стаття 1291. Право виконавця заповіту на плату за виконання своїх повноважень **Стаття 1292.** Контроль за виконанням заповіту	Зміни не вносились
Стаття 1293 Право на оскарження дій виконавця заповіту 1. Спадкоємці, їхні законні представники, а також орган опіки та піклування мають право оскаржити до суду дії виконавця заповіту, якщо вони не відповідають цьому Кодексу, іншим законам, порушують інтереси спадкоємців. 2. До вимог про визнання неправомірними дій виконавця заповіту застосовується позовна давність в один рік.	**Стаття 1293. Право на оскарження дій виконавця заповіту** 1. Спадкоємці, їхні законні представники, а також орган опіки та піклування мають право оскаржити до суду дії виконавця заповіту, якщо вони не відповідають цьому Кодексу, іншим законам, суперечать змісту заповіту, порушують інтереси спадкоємців. 2. До вимог про визнання неправомірними дій виконавця заповіту застосовується позовна давність в один рік.
Стаття 1294. Строк чинності повноважень виконавця заповіту **Стаття 1295.** Право виконавця заповіту на відмову від здійснення своїх повноважень **Стаття 1296.** Право спадкоємця на одержання свідоцтва про право на спадщину	Зміни не вносились
Стаття 1297. Обов'язок спадкоємця звернутися за свідоцтвом про право на спадщину 1. Спадкоємець, який прийняв спадщину, у складі якої є майно та/або майнові права, які обтяжені, та/або нерухоме майно та інше майно, щодо якого здійснюється державна реєстрація, зобов'язаний звернутися до нотаріуса або в сільських населених пунктах - до уповноваженої на це посадової особи відповідного органу місцевого самоврядування за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на таке майно. 2. Якщо спадщину прийняло кілька спадкоємців, свідоцтво про право на спадщину видається на ім'я кожного з них, із зазначенням імені та частки у спадщині інших спадкоємців.	**Стаття 1297. Обов'язок спадкоємця звернутися за свідоцтвом про право на спадщину** 1. Спадкоємець, який прийняв спадщину, у складі якої є майно та/або майнові права, які обтяжені, та/або нерухоме майно та інше майно, щодо якого здійснюється державна реєстрація, зобов'язаний звернутися до нотаріуса за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на таке майно.
Стаття 1298. Строк видачі свідоцтва про право на спадщину 1. Свідоцтво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення шести місяців з часу відкриття спадщини. 2. Якщо заповіт складено на користь зачатої, але ще не народженої дитини, видача свідоцтва про право на спадщину і розподіл спадщини між усіма спадкоємцями може відбутися лише після народження дитини. Положення абзацу першого цієї частини застосовується також щодо дитини, зачатої за життя спадкодавця, але народженої після його смерті, у разі спадкування за законом. 3. До закінчення строку на прийняття спадщини нотаріус може видати спадкоємцеві дозвіл на одержання частини вкладу спадкодавця у банку (фінансовій установі), якщо це викликано обставинами, які мають істотне значення.	**Стаття 1298. Строк видачі свідоцтва про право на спадщину** 1. Свідоцтво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення шести місяців з часу відкриття спадщини. 2. Якщо заповіт складено на користь зачатої, але ще не народженої дитини, видача свідоцтва про право на спадщину і розподіл спадщини між усіма спадкоємцями може відбутися лише після народження дитини або у разі припинення вагітності. Положення абзацу першого цієї частини застосовується також щодо дитини, зачатої за життя спадкодавця, але народженої після його смерті, у разі спадкування за законом. Якщо на підставі волі заповідача, викладеної в заповіті, проводиться зачаття з його репродуктивного біологічного матеріалу внаслідок застосування допоміжних репродуктивних технологій, видача свідоцтва про право на спадщину і розподіл спадщини між усіма спадкоємцями може

	відбутися лише після народження дитини або у разі припинення вагітності. 3. До закінчення строку на прийняття спадщини нотаріус може видати спадкоємцеві дозвіл на одержання частини вкладу спадкодавця у банку (фінансовій установі), якщо це викликано обставинами, які мають істотне значення.
Стаття 1300. Внесення змін до свідоцтва про право на спадщину 1. За згодою всіх спадкоємців, які прийняли спадщину, нотаріус або в сільських населених пунктах - уповноважена на це посадова особа відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини може внести зміни до свідоцтва про право на спадщину. 2. На вимогу одного із спадкоємців за рішенням суду можуть бути внесені зміни до свідоцтва про право на спадщину. 3. У випадках, встановлених частинами першою і другою цієї статті, нотаріус видає спадкоємцям нові свідоцтва про право на спадщину.	**Стаття 1300. Внесення змін до свідоцтва про право на спадщину** 1. За згодою всіх спадкоємців, які прийняли спадщину, нотаріус або в сільських населених пунктах - уповноважена на це посадова особа відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини може внести зміни до свідоцтва про право на спадщину. 2. На вимогу одного із спадкоємців за рішенням суду можуть бути внесені зміни до свідоцтва про право на спадщину. 3. У випадках, встановлених частинами першою і другою цієї статті, нотаріус видає спадкоємцям нові свідоцтва про право на спадщину.
Стаття 1301. Визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину	Зміни не вносились

Що стосується правових норм, які регулюють спадковий договір, то в проєкті рекомендовано перемістити ці норми до книги п’ятої «Зобов’язальне право» після договору довічного утримання (догляду). При цьому окремі статті викласти у наступній редакції:

Стаття 1304. Форма спадкового договору

1. Спадковий договір укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню, а також реєстрації у Спадковому реєстрі в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 1305. Обов'язки набувача у спадковому договорі

1. Набувач у спадковому договорі може бути зобов'язаний вчинити певну дію майнового або немайнового характеру до смерті відчужувача або після його смерті.

Стаття 1306. Особливості спадкового договору з участю подружжя

1. Предметом спадкового договору може бути майно, яке належить подружжю на праві спільної сумісної власності, а також майно, яке є особистою власністю будь-кого з подружжя.

2. Спадковим договором може бути встановлено, що в разі смерті одного з подружжя його право у спільній сумісній власності на майно переходить до другого, а в разі смерті другого з подружжя право власності на майно переходить до набувача за договором.

Стаття 1307. Забезпечення виконання спадкового договору

1. На майно, визначене у спадковому договорі, нотаріус, який посвідчив цей договір, накладає заборону відчуження до смерті відчужувача та виконання зобов’язання за спадковим договором.

2. Заповіт, який відчужувач склав щодо майна, вказаного у спадковому договорі, після його укладення, є недійсним.

3. Відчужувач має право призначити особу, яка буде здійснювати контроль за виконанням спадкового договору після його смерті, за її письмовою згодою.

У разі відсутності такої особи контроль за виконанням спадкового договору здійснює нотаріус за місцем відкриття спадщини.

Стаття 1308. Розірвання спадкового договору

1. Спадковий договір може бути розірвано сторонами за взаємною згодою, а також судом на вимогу відчужувача у разі невиконання набувачем його розпоряджень.

2. Спадковий договір може бути розірвано судом на вимогу набувача у разі неможливості виконання ним розпоряджень відчужувача.

Контрольні питання до теми до теми «Спадкове право»:

1. Розкрийте особливості правового регулюванні спадкового права як інститут цивільного права.
2. Що таке спадкування та які його види закріплені галузевим законодавством?
3. Розкрийте зміст принципів спадкового права.
4. Проаналізуйте прав зміст поняття «спадкування».
5. Які права та обов'язки спадкодавця не входять до складу спадщини?
6. Перерахуйте суб'єктів спадкових правовідносин.
7. Розкрийте зміст поняття час та місце відкриття спадщини.
8. Визначте особливості спадкування за заповітом.
9. Визначте особливості спадкування за законом.
10. Особливості спадкування за секретним заповітом.
11. Особливості спадкування за заповітом з умовою.
12. У яких випадках йдеться про спадкування за законом?
13. В чому полягає спадкування за правом представлення?
14. Особливості спадкування за спадковим договором.
15. Що таке заповідальне покладання?
16. Проаналізуйте новели проєкту Книги 6 «Спадкове право» та обгрунтуйте доцільність їх включення до законодавства.

Рекомендована література до теми «Спадкове право»:

1. Білоус Т.Й. Регулювання спадкових відносин в Україні та країн ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2024. Вип. 86. Ч. 2. С. 27-31.
2. Гаврік Р.О. Теоретико-правові проблеми визначення поняття та предмету спадкового права. *Право та державне управління.* 2021. № 1. С. 33-39.
3. Гринько С. Д., Ромась М. І. Договір управління спадщиною в Україні та країнах Європейського Союзу: порівняльно-правовий аспект. Наукові записки. Серія Право. 2024. Вип. 16. С. 318–323.
4. Долинська М.С. Розвиток спадкових правовідносин за участю неповнолітніх. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* 2023. № 3. С. 173-181.
5. Заіка Ю.С. Механізм регулювання майнових правовідносин, що виникають після відкриття спадщини. *Підприємництво, господарство і право.* 2021. № 5. С. 23-28.
6. Ігошин М.М., Попкова О.О. Особливості уніфікації норм спадкового права в рамках Ради Європи. Наукові праці ОЮА. С. 94-101.
7. Косяченко К.Е. Особливості здійснення спадкування за законом: аналіз законодавства. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2022. № 2. С. 33-36.

8. Кравчик М.Б. Сучасні тенденції спадкового права України. *Право і суспільство.* 2022. № 6. С. 92-96.

9. Кухарєв О.Є. Методологічні засади сучасного спадкового права України. *Нове українське право*. 2025. № 4.

10. Кухарєв О.Є. Особливості спадщини як об'єкта цивільних прав. *Правова держава*. 2021. № 2. С. 164-170.

11. Кухарєв О.Є. Теоретичні та практичні проблеми диспозитивності в спадковому праві. Монографія. Київ : Алерта. 2019. 498 с.

12. Кучер В.О. Спадкові відносини за законодавством України та країн ЄС: окремі питання правозастосовчої практики. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 8. С. 121-125.

13. Маляр С.А., Гриценко Л.В. Племінники як суб'єкти спадкування: теоретичні та практичні аспекти. *Вісник Харьківського національного університету внутрішніх справ.* 2021. № 3 (94). С. 26-33.

14. Мироненко В.П. Гопанчук В.С., Веренкіотова О.В. Складання цивільно-правових документів. Частина 2. Спадкові правовідносини. Київ : 2022. 224 с.

15. Михайлів М. Спадкування за заповітом в умовах ре кодифікації цивільного законодавства України. *Підприємництво, господарство і право.* 2020. № 10. С. 22-26.

16. Пилипенко І.С., Пашкова Н.В. Сутність спадкової трансмісії як особливої цивільно-правової аномалії у спадковому праві Україні. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2021. № 5. С. 58-62.

17. Рябоконь Є.О. Види спадкування та їх співвідношення в українському спадковому праві. *Київський часопис права.* 2023. № 1. С. 86-92.

18. Самойлова І. Спадковий договір: правове регулювання за законодавством України та країн Європи. *Підприємництво, господарство і право.* 2021. № 3. С. 54-59.

19. Скрябін О. М., Устінова-Бойченко Г. М. Особливості прийняття спадщини в умовах воєнного стану. *Правовий часопис Донбасу*. 2023. № 4. С. 59–63.

20. Старина А., Фокша Л. Правове регулювання спадкування за законом в Україні. *Право та міжнародне право.* 2025. № 22. С. 24-30.

21. Степанюк К., Фокша Л. Свідоцтво про право на спадщину: підстави видачі, зміни та скасування. *Право та міжнародне право*. 2021. № 21. С. 308-313.

22. Ткаченко, О. В., Панфілов, Є. В. Особливості оформлення та видачі свідоцтва про право на спадщину. *Сучасний науковий журнал. 2024. №* 6 (4). С. 31-39.

23. Узунов С. О. Особливості довірчого управління спадковим майном за цивільним законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2022. Вип. 47. С. 44–49.

Навчальне видання

КИРДАН Богдан Васильович
МИРОНЕНКО Валентина Петрівна
ПОЛІШКО Наталія Леонідівна
СКРИНИК Мирослава Віталіївна

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА:
СХЕМИ, ТАБЛИЦІ, РОЗ’ЯСНЕННЯ

Підп. до друку 16.03.2026. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 20,93. Зам. № 1703-26/5.
Наклад 100 прим.

Виготовлювач ТОВ «7БЦ»
03067, м. Київ, вул. Олекси Тихого, 84
e-mail: 7bc@ukr.net, тел: (044) 592-00-80
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №5329 від 11.04.2017